નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

જાતક-અટ્ઠકથા

(દુતિયો ભાગો)

૨. દુકનિપાતો

૧. દળ્હવગ્ગો

[૧૫૧] ૧. રાજોવાદજાતકવણ્ણના

દળ્હં દળ્હસ્સ ખિપતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો રાજોવાદં આરબ્ભ કથેસિ. સો **તેસકુણજાતકે** (જા॰ ૨.૧૭.૧ આદયો) આવિ ભવિસ્સતિ. એકસ્મિં પન દિવસે કોસલરાજા એકં અગતિગતં દુબ્બિનિચ્છયં અડ્ડં વિનિચ્છિનિત્વા ભુત્તપાતરાસો અલ્લહત્થોવ અલઙ્કતરથં અભિરુય્હ સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા ફુલ્લપદુમસસ્સિરિકેસુ પાદેસુ નિપતિત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અથ નં સત્થા એતદવોચ – ''હન્દ કુતો નુ ત્વં, મહારાજ, આગચ્છસિ દિવા દિવસ્સા''તિ. ''ભન્તે, અજ્જ એકં અગતિગતં દુબ્બિનિચ્છયં અડ્ડં વિનિચ્છિનન્તો ઓકાસં અલભિત્વા ઇદાનિ તં તીરેત્વા ભુઞ્જિત્વા અલ્લહત્થોવ તુમ્હાકં ઉપટ્ઠાનં આગતોમ્હી''તિ. સત્થા ''મહારાજ, ધમ્મેન સમેન અડ્ડવિનિચ્છયં નામ કુસલં, સગ્ગમગ્ગો એસ. અનચ્છરિયં ખો પનેતં, યં તુમ્હે માદિસસ્સ સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધસ્સ સન્તિકા ઓવાદં લભમાના ધમ્મેન સમેન અડ્ડં વિનિચ્છિનેય્યાથ. એતદેવ અચ્છરિયં, યં પુબ્બે રાજાનો અસબ્બઞ્ઞૂનમ્પિ પણ્ડિતાનં વચનં સુત્વા ધમ્મેન સમેન અડ્ડં વિનિચ્છિનન્તા ચત્તારિ અગતિગમનાનિ વજ્જેત્વા દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા સગ્ગપુરં પૂરયમાના અગમિંસૂ''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિં ગહેત્વા લદ્ધગબ્ભપરિહારો સોત્થિના માતુકુચ્છિમ્હા નિક્ખમિ. નામગ્ગહણદિવસે પનસ્સ ''બ્રહ્મદત્તકુમારો''ત્વેવ નામં અકંસુ. સો અનુપુબ્બેન વયપ્પત્તો સોળસવસ્સકાલે તક્કસિલં ગન્ત્વા સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ધમ્મેન સમેન રજ્જં કારેસિ, છન્દાદિવસેન અગન્ત્વા વિનિચ્છયં અનુસાસિ. તસ્મિં એવં ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તે અમચ્ચાપિ ધમ્મેનેવ વોહારં વિનિચ્છિનિંસુ. વોહારેસુ ધમ્મેન વિનિચ્છયમાનેસુ કૂટડ્ડકારકા નામ નાહેસું, તેસં અભાવા અડ્ડત્થાય રાજઙ્ગણે ઉપરવો પચ્છિજ્જિ. અમચ્ચા દિવસમ્પિ વિનિચ્છયટ્ઠાને નિસીદિત્વા કઞ્ચિ વિનિચ્છયત્થાય આગચ્છન્તં અદિસ્વા ઉટ્ઠાય પક્કમન્તિ, વિનિચ્છયટ્ઠાનં છડ્ડેતબ્બભાવં પાપુણિ.

બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ''મયિ ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તે વિનિચ્છયટ્ઠાનં આગચ્છન્તા નામ નત્થિ, ઉપરવો પચ્છિજ્જિ, વિનિચ્છયટ્ઠાનં છડ્ડેતબ્બભાવં પત્તં, ઇદાનિ મયા અત્તનો અગુણં પરિયેસિતું વટ્ટતિ 'અયં નામ મે અગુણો'તિ સુત્વા તં પહાય ગુણેસુયેવ વત્તિસ્સામી''તિ. તતો પટ્ઠાય ''અત્થિ નુ ખો મે કોચિ અગુણવાદી''તિ પરિગ્ગણ્હન્તો અન્તોવળઞ્જકાનં અન્તરે કઞ્ચિ અગુણવાદિં અદિસ્વા અત્તનો ગુણકથમેવ સુત્વા ''એતે મય્હં ભયેનાપિ અગુણં અવત્વા ગુણમેવ વદેય્યુ''ન્તિ બહિવળઞ્જનકે પરિગ્ગણ્હન્તો તત્થાપિ અદિસ્વા અન્તોનગરે પરિગ્ગણ્હિ. બહિનગરે ચતૂસુ દ્વારેસુ ચતુગામકે પરિગ્ગણ્હિ. તત્થાપિ કઞ્ચિ અગુણવાદિં અદિસ્વા અત્તનો

ગુણકથમેવ સુત્વા ‘‘જનપદં પરિગ્ગણ્હિસ્સામી’’તિ અમચ્ચે રજ્જં પટિચ્છાપેત્વા રથં આરુય્હ સારથિમેવ ગહેત્વા અઞ્ઞાતકવેસેન નગરા નિક્ખમિત્વા જનપદં પરિગ્ગણ્હમાનો યાવ પચ્ચન્તભૂમિં ગન્ત્વા કઞ્ચિ અગુણવાદિં અદિસ્વા અત્તનો ગુણકથમેવ સુત્વા પચ્ચન્તસીમતો મહામગ્ગેન નગરાભિમુખોયેવ નિવત્તિ.

તસ્મિં પન કાલે બલ્લિકો નામ કોસલરાજાપિ ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો અગુણકથં ગવેસન્તો હુત્વા અન્તોવળઞ્જકાદીસુ અગુણવાદિં અદિસ્વા અત્તનો ગુણકથમેવ સુત્વા જનપદં પરિગ્ગણ્હન્તો તં પદેસં અગમાસિ. તે ઉભોપિ એકસ્મિં નિન્નટ્ઠાને સકટમગ્ગે અભિમુખા અહેસું, રથસ્સ ઉક્કમનટ્ઠાનં નત્થિ. અથ બલ્લિકરઞ્ઞો સારથિ બારાણસિરઞ્ઞો સારથિં ‘‘તવ રથં ઉક્કમાપેહી’’તિ આહ. સોપિ ‘‘અમ્ભો સારથિ, તવ રથં ઉક્કમાપેહિ, ઇમસ્મિં રથે બારાણસિરજ્જસામિકો બ્રહ્મદત્તમહારાજા નિસિન્નો’’તિ આહ. ઇતરોપિ નં ‘‘અમ્ભો સારથિ, ઇમસ્મિં રથે કોસલરજ્જસામિકો બલ્લિકમહારાજા નિસિન્નો, તવ રથં ઉક્કમાપેત્વા અમ્હાકં રઞ્ઞો રથસ્સ ઓકાસં દેહી’’તિ આહ. બારાણસિરઞ્ઞો સારથિ ‘‘અયમ્પિ કિર રાજાયેવ, કિં નુ ખો કાતબ્બ’’ન્તિ ચિન્તેન્તો ‘‘અત્થેસો ઉપાયો’’તિ વયં પુચ્છિત્વા ‘‘દહરસ્સ રથં ઉક્કમાપેત્વા મહલ્લકસ્સ ઓકાસં દાપેસ્સામી’’તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા તં સારથિં કોસલરઞ્ઞો વયં પુચ્છિત્વા પરિગ્ગણ્હન્તો ઉભિન્નમ્પિ સમાનવયભાવં ઞત્વા રજ્જપરિમાણં બલં ધનં યસં જાતિં ગોત્તં કુલપદેસન્તિ સબ્બં પુચ્છિત્વા ‘‘ઉભોપિ તિયોજનસતિકસ્સ રજ્જસ્સ સામિનો સમાનબલધનયસજાતિગોત્તકુલપદેસા’’તિ ઞત્વા ‘‘સીલવન્તસ્સ ઓકાસં દસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘ભો સારથિ, તુમ્હાકં રઞ્ઞો સીલાચારો કીદિસો’’તિ પુચ્છિ. સો ‘‘અયઞ્ચ અયઞ્ચ અમ્હાકં રઞ્ઞો સીલાચારો’’તિ અત્તનો રઞ્ઞો અગુણમેવ ગુણતો પકાસેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧. ‘‘દળ્હં દળ્હસ્સ ખિપતિ, બલ્લિકો મુદુના મુદું;
સાધુમ્પિ સાધુના જેતિ, અસાધુમ્પિ અસાધુના;
એતાદિસો અયં રાજા, મગ્ગા ઉય્યાહિ સારથી’’તિ.

તત્થ **દળ્હં દળ્હસ્સ ખિપતી**તિ યો દળ્હો હોતિ બલવદળ્હેન પહારેન વા વચનેન વા જિનિતબ્બો, તસ્સ દળ્હમેવ પહારં વા વચનં વા ખિપતિ. એવં દળ્હોવ હુત્વા તં જિનાતીતિ દસ્સેતિ. **બલ્લિકો**તિ તસ્સ રઞ્ઞો નામં. **મુદુના મુદુ**ન્તિ મુદુપુગ્ગલં સયમ્પિ મુદુ હુત્વા મુદુનાવ ઉપાયેન જિનાતિ. **સાધુમ્પિ સાધુના જેતી**તિ યે સાધૂ સપ્પુરિસા, તે સયમ્પિ સાધુ હુત્વા સાધુનાવ ઉપાયેન જિનાતિ. **અસાધુમ્પિ અસાધુના**તિ યે પન અસાધૂ, તે સયમ્પિ અસાધુ હુત્વા અસાધુનાવ ઉપાયેન જિનાતીતિ દસ્સેતિ. **એતાદિસો અયં રાજા**તિ અયં અમ્હાકં કોસલરાજા સીલાચારેન એવરૂપો. **મગ્ગા ઉય્યાહિ સારથી**તિ અત્તનો રથં મગ્ગા ઉક્કમાપેત્વા ઉય્યાહિ, ઉપ્પથેન યાહિ, અમ્હાકં રઞ્ઞો મગ્ગં દેહીતિ વદતિ.

અથ નં બારાણસિરઞ્ઞો સારથિ ‘‘અમ્ભો, કિં પન તયા અત્તનો રઞ્ઞો ગુણકથા કથિતા’’તિ વત્વા ‘‘આમા’’તિ વુત્તે ‘‘યદિ પન એતે ગુણાતિ વદસિ, અગુણા પન કીદિસી’’તિ વત્વા ‘‘એતે તાવ અગુણા હોન્તુ, તુમ્હાકં પન રઞ્ઞો કીદિસો ગુણો’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ સુણાહી’’તિ દુતિયં ગાથમાહ –

૨. ‘‘અક્કોધેન જિને કોધં, અસાધું સાધુના જિને;
જિને કદરિયં દાનેન, સચ્ચેનાલિકવાદિનં;
એતાદિસો અયં રાજા, મગ્ગા ઉય્યાહિ સારથી’’તિ.

તત્થ **એતાદિસો**તિ એતેહિ ''અક્કોધેન જિને કોધ''ન્તિઆદિવસેન વુત્તેહિ ગુણેહિ સમન્નાગતો. અયઞ્હિ કુદ્ધં પુગ્ગલં સયં અક્કોધો હુત્વા અક્કોધેન જિનાતિ, અસાધું પન સયં સાધુ હુત્વા સાધુનાવ ઉપાયેન જિનાતિ, કદરિયં થદ્ધમચ્છરિં સયં દાયકો હુત્વા દાનેન જિનાતિ. **સચ્ચેનાલિકવાદિન**ન્તિ મુસાવાદિં સયં સચ્ચવાદી હુત્વા સચ્ચેન જિનાતિ. **મગ્ગા ઉય્યાહિ સારથી**તિ, સમ્મ સારથિ, મગ્ગતો અપગચ્છ. એવંવિધસીલાચારગુણયુત્તસ્સ અમ્હાકં રઞ્ઞો મગ્ગં દેહિ, અમ્હાકં રાજા મગ્ગસ્સ અનુચ્છવિકોતિ.

એવં વુત્તે બલ્લિકરાજા ચ સારથિ ચ ઉભોપિ રથા ઓતરિત્વા અસ્સે મોચેત્વા રથં અપનેત્વા બારાણસિરઞ્ઞો મગ્ગં અદંસુ. બારાણસિરાજા બલ્લિકરઞ્ઞો ''રઞ્ઞા નામ ઇદઞ્ચિદઞ્ચ કાતું વટ્ટતી''તિ ઓવાદં દત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા જીવિતપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરેસિ. બલ્લિકરાજાપિ તસ્સ ઓવાદં ગહેત્વા જનપદં પરિગ્ગહેત્વા અત્તનો અગુણવાદિં અદિસ્વાવ સકનગરં ગન્ત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા જીવિતપરિયોસાને સગ્ગપુરમેવ પૂરેસિ.

સત્થા કોસલરાજસ્સ ઓવાદત્થાય ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બલ્લિકરઞ્ઞો સારથિ મોગ્ગલ્લાનો અહોસિ, બલ્લિકરાજા આનન્દો, બારાણસિરઞ્ઞો સારથિ સારિપુત્તો, બારાણસિરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રાજોવાદજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૫૨] ૨. સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના

અસમેક્ખિતકમ્મન્તન્તિ ઇદં સત્થા કૂટાગારસાલાયં વિહરન્તો વેસાલિવાસિકં એકં ન્હાપિતપુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ કિર પિતા રાજૂનં રાજોરોધાનં રાજકુમારાનં રાજકુમારિકાનઞ્ચ મસ્સુકરણકેસસણ્ઠપનઅટ્ઠપદટ્ઠપનાદીનિ સબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ સદ્ધો પસન્નો તિસરણગતો સમાદિન્નપઞ્ચસીલો, અન્તરન્તરે સત્થુ ધમ્મં સુણન્તો કાલં વીતિનામેતિ. સો એકસ્મિં દિવસે રાજનિવેસને કમ્મં કાતું ગચ્છન્તો અત્તનો પુત્તં ગહેત્વા ગતો. સો તત્થ એકં દેવચ્છરાપટિભાગં અલઙ્કતપટિયત્તં લિચ્છવિકુમારિકં દિસ્વા કિલેસવસેન પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા પિતરા સદ્ધિં રાજનિવેસના નિક્ખમિત્વા ''એતં કુમારિકં લભમાનો જીવિસ્સામિ, અલભમાનસ્સ મે એત્થેવ મરણ''ન્તિ આહારુપચ્છેદં કત્વા મઞ્ચકં પરિસ્સજિત્વા નિપજ્જિ.

અથ નં પિતા ઉપસઙ્કમિત્વા ''તાત, અવત્થુમ્હિ છન્દરાગં મા કરિ, હીનજચ્ચો ત્વં ન્હાપિતપુત્તો, લિચ્છવિકુમારિકા ખત્તિયધીતા જાતિસમ્પન્ના, ન સા તુય્હં અનુચ્છવિકા, અઞ્ઞં તે જાતિગોત્તેહિ સદિસં કુમારિકં આનેસ્સામી''તિ આહ. સો પિતુ કથં ન ગણ્હિ. અથ નં માતા ભાતા ભગિની ચૂળપિતા ચૂળમાતાતિ સબ્બેપિ ઞાતકા ચેવ મિત્તસુહજ્જા ચ સન્નિપતિત્વા સઞ્ઞાપેન્તાપિ સઞ્ઞાપેતું નાસક્ખિંસુ. સો તત્થેવ સુસ્સિત્વા પરિસુસ્સિત્વા જીવિતક્ખયં પાપુણિ. અથસ્સ પિતા સરીરકિચ્ચપેતકિચ્ચાનિ કત્વા તનુસોકો ''સત્થારં વન્દિસ્સામી''તિ બહું ગન્ધમાલાવિલેપનં ગહેત્વા મહાવનં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ''કિં નુ ખો, ઉપાસક, બહૂનિ દિવસાનિ ન દિસ્સસી''તિ વુત્તે તમત્થં આરોચેસિ. સત્થા ''ન ખો, ઉપાસક, ઇદાનેવ તવ પુત્તો અવત્થુસ્મિં છન્દરાગં ઉપ્પાદેત્વા વિનાસં પાપુણિ, પુબ્બેપિ પત્તોયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે સીહયોનિયં નિબ્બત્તિ. તસ્સ છ કનિટ્ઠભાતરો એકા ચ ભગિની અહોસિ, સબ્બેપિ કઞ્ચનગુહાયં વસન્તિ. તસ્સા પન ગુહાય અવિદૂરે રજતપબ્બતે એકા ફલિકગુહા અત્થિ, તત્થેકો સિઙ્ગાલો વસતિ. અપરભાગે સીહાનં માતાપિતરો કાલમકંસુ. તે ભગિનિં સીહપોતિકં કઞ્ચનગુહાયં ઠપેત્વા ગોચરાય પક્કમિત્વા મંસં આહરિત્વા તસ્સા દેન્તિ. સો સિઙ્ગાલો તં સીહપોતિકં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો અહોસિ. તસ્સા પન માતાપિતૂનં ધરમાનકાલે ઓકાસં નાલત્થ, સો સત્તન્નમ્પિ તેસં ગોચરાય પક્કન્તકાલે ફલિકગુહાય ઓતરિત્વા કઞ્ચનગુહાય દ્વારં ગન્ત્વા સીહપોતિકાય પુરતો લોકામિસપટિસંયુત્તં એવરૂપં રહસ્સકથં કથેસિ – ''સીહપોતિકે, અહમ્પિ ચતુપ્પદો, ત્વમ્પિ ચતુપ્પદા, ત્વં મે પજાપતી હોહિ, અહં તે પતિ ભવિસ્સામિ, તે મયં સમગ્ગા સમ્મોદમાના વસિસ્સામ, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય મં કિલેસવસેન સઙ્ગણ્હાહી''તિ. સા તસ્સ વચનં સુત્વા ચિન્તેસિ – ''અયં સિઙ્ગાલો ચતુપ્પદાનં અન્તરે હીનો પટિકુટ્ઠો ચણ્ડાલસદિસો, મયં ઉત્તમરાજકુલસમ્મતા, એસ ખો મયા સદ્ધિં અસબ્ભિં અનનુચ્છવિકં કથં કથેતિ, અહં એવરૂપં કથં સુત્વા જીવિતેન કિં કરિસ્સામિ, નાસાવાતં સન્નિરુજ્ઝિત્વા મરિસ્સામી''તિ. અથસ્સા એતદહોસિ – ''મય્હં એવમેવ મરણં અયુત્તં, ભાતિકા તાવ મે આગચ્છન્તુ, તેસં કથેત્વા મરિસ્સામી''તિ. સિઙ્ગાલોપિ તસ્સા સન્તિકા પટિવચનં અલભિત્વા ''ઇદાનિ એસા મય્હં કુજ્ઝતી''તિ દોમનસ્સપ્પત્તો ફલિકગુહાયં પવિસિત્વા નિપજ્જિ.

અથેકો સીહપોતકો મહિંસવારણાદીસુ અઞ્ઞતરં વધિત્વા મંસં ખાદિત્વા ભગિનિયા ભાગં આહરિત્વા ''અમ્મ, મંસં ખાદસ્સૂ''તિ આહ. ''ભાતિક, નાહં મંસં ખાદામિ, મરિસ્સામી''તિ. ''કિં કારણા''તિ? સા તં પવત્તિં આચિક્ખિ. ''ઇદાનિ કહં સો સિઙ્ગાલો''તિ ચ વુત્તે ફલિકગુહાયં નિપન્નં સિઙ્ગાલં ''આકાસે નિપન્નો''તિ મઞ્ઞમાના ''ભાતિક, કિં ન પસ્સસિ, એસો રજતપબ્બતે આકાસે નિપન્નો''તિ. સીહપોતકો તસ્સ ફલિકગુહાયં નિપન્નભાવં અજાનન્તો ''આકાસે નિપન્નો''તિ સઞ્ઞી હુત્વા ''મારેસ્સામિ ન''ન્તિ સીહવેગેન પક્ખન્દિત્વા ફલિકગુહં હદયેનેવ પહરિ. સો હદયેન ફલિતેન તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્વા પબ્બતપાદે પતિ. અથાપરો આગચ્છિ, સા તસ્સપિ તથેવ કથેસિ. સોપિ તથેવ કત્વા જીવિતક્ખયં પત્વા પબ્બતપાદે પતિ.

એવં છસુપિ ભાતિકેસુ મતેસુ સબ્બપચ્છા બોધિસત્તો આગચ્છિ. સા તસ્સપિ તં કારણં આરોચેત્વા ''ઇદાનિ સો કુહિ''ન્તિ વુત્તે ''એસો રજતપબ્બતમત્થકે આકાસે નિપન્નો''તિ આહ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ''સિઙ્ગાલાનં આકાસે પતિટ્ઠા નામ નત્થિ, ફલિકગુહાયં નિપન્નકો ભવિસ્સતી''તિ. સો પબ્બતપાદં ઓતરિત્વા છ ભાતિકે મતે દિસ્વા ''ઇમે અત્તનો બાલતાય પરિગ્ગણ્હનપઞ્ઞાય અભાવેન ફલિકગુહભાવં અજાનિત્વા હદયેન પહરિત્વા મતા ભવિસ્સન્તિ, અસમેક્ખિત્વા અતિતુરિતં કરોન્તાનં કમ્મં નામ એવરૂપં હોતી''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

3. ''અસમેક્ખિતકમ્મન્તં, તુરિતાભિનિપાતિનં;
   સાનિ કમ્માનિ તપ્પેન્તિ, ઉણ્હંવજ્ઝોહિતં મુખે''તિ.

તત્થ **અસમેક્ખિતકમ્મન્તં, તુરિતાભિનિપાતિન**ન્તિ યો પુગ્ગલો યં કમ્મં કત્તુકામો હોતિ, તત્થ દોસં અસમેક્ખિત્વા અનુપધારેત્વા તુરિતો હુત્વા વેગેનેવ તં કમ્મં કાતું અભિનિપતતિ પક્ખન્દતિ પટિપજ્જતિ, તં અસમેક્ખિતકમ્મન્તં તુરિતાભિનિપાતિનં એવં સાનિ કમ્માનિ તપ્પેન્તિ, સોચેન્તિ કિલમેન્તિ. યથા કિં? **ઉણ્હંવજ્ઝોહિતં મુખે**તિ, યથા ભુઞ્જન્તેન ''ઇદં સીતલં ઇદં ઉણ્હ''ન્તિ અનુપધારેત્વા ઉણ્હં અજ્ઝોહરણીયં મુખે અજ્ઝોહરિતં ઠપિતં મુખમ્પિ કણ્ઠમ્પિ કુચ્છિમ્પિ દહતિ સોચેતિ કિલમેતિ, એવં તથારૂપં પુગ્ગલં સાનિ કમ્માનિ તપ્પેન્તિ.

ઇતિ સો સીહો ઇમં ગાથં વત્વા ''મમ ભાતિકા અનુપાયકુસલતાય 'સિઙ્ગાલં મારેસ્સામા'તિ અતિવેગેન પક્ખન્દિત્વા સયં મતા, અહં પન એવરૂપં અકત્વા સિઙ્ગાલસ્સ ફલિકગુહાયં નિપન્નસ્સેવ હદયં ફાલેસ્સામી''તિ સિઙ્ગાલસ્સ આરોહનઓરોહનમગ્ગં સલ્લક્ખેત્વા તદભિમુખો હુત્વા તિક્ખત્તું સીહનાદં નદિ, પથવિયા સદ્ધિં આકાસં એકનિન્નાદં અહોસિ. સિઙ્ગાલસ્સ ફલિકગુહાયં નિપન્નસ્સેવ સીતતસિતસ્સ હદયં ફલિ, સો તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ.

સત્થા ''એવં સો સિઙ્ગાલો સીહનાદં સુત્વા જીવિતક્ખયં પત્તો''તિ વત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૪. ''સીહો ચ સીહનાદેન, દદ્દરં અભિનાદયિ;
સુત્વા સીહસ્સ નિગ્ઘોસં, સિઙ્ગાલો દદ્દરે વસં;
ભીતો સન્તાસમાપાદિ, હદયઞ્ચસ્સ અપ્ફલી''તિ.

તત્થ **સીહો**તિ ચત્તારો સીહા – તિણસીહો, પણ્ડુસીહો, કાળસીહો, સુરત્તહત્થપાદો કેસરસીહોતિ. તેસુ કેસરસીહો ઇધ અધિપ્પેતો. **દદ્દરં અભિનાદયી**તિ તેન અસનિપાતસદ્દસદિસેન ભેરવતરેન સીહનાદેન તં રજતપબ્બતં અભિનાદયિ એકનિન્નાદં અકાસિ. **દદ્દરે વસ**ન્તિ ફલિકમિસ્સકે રજતપબ્બતે વસન્તો. **ભીતો સન્તાસમાપાદી**તિ મરણભયેન ભીતો ચિત્તુત્રાસં આપાદિ. **હદયઞ્ચસ્સ અપ્ફલી**તિ તેન ચસ્સ ભયેન હદયં ફલીતિ.

એવં સીહો સિઙ્ગાલં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ભાતરો એકસ્મિં ઠાને પટિચ્છાદેત્વા તેસં મતભાવં ભગિનિયા આચિક્ખિત્વા તં સમસ્સાસેત્વા યાવજીવં કઞ્ચનગુહાયં વસિત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા સિઙ્ગાલો ન્હાપિતપુત્તો અહોસિ, સીહપોતિકા લિચ્છવિકુમારિકા, છ કનિટ્ઠભાતરો અઞ્ઞતરથેરા અહેસું, જેટ્ઠભાતિકસીહો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સિઙ્ગાલજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૫૩] ૩. સૂકરજાતકવણ્ણના

ચતુપ્પદો અહં, સમ્માતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં મહલ્લકત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ દિવસે રત્તિં ધમ્મસ્સવને વત્તમાને સત્થરિ ગન્ધકુટિદ્વારે રમણીયે સોપાનફલકે ઠત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ સુગતોવાદં દત્વા ગન્ધકુટિં પવિટ્ઠે ધમ્મસેનાપતિ સત્થારં વન્દિત્વા અત્તનો પરિવેણં અગમાસિ. મહામોગ્ગલ્લાનોપિ પરિવેણમેવ ગન્ત્વા મુહુત્તં વિસ્સમિત્વા થેરસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા પઞ્હં પુચ્છિ, પુચ્છિતપુચ્છિતં ધમ્મસેનાપતિ ગગનતલે પુણ્ણચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તો વિય વિસ્સજ્જેત્વા પાકટમકાસિ. ચતસ્સોપિ પરિસા ધમ્મં સુણમાના નિસીદિંસુ. તત્થેકો મહલ્લકત્થેરો ચિન્તેસિ – ''સચાહં ઇમિસ્સા પરિસાય મજ્ઝે સારિપુત્તં આલુળેન્તો પઞ્હં પુચ્છિસ્સામિ, અયં મે પરિસા 'બહુસ્સુતો અય'ન્તિ ઞત્વા સક્કારસમ્માનં કરિસ્સતી''તિ પરિસન્તરા ઉટ્ઠાય થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા એકમન્તં ઠત્વા ''આવુસો સારિપુત્ત, મયમ્પિ તં એકં પઞ્હં પુચ્છામ, અમ્હાકમ્પિ ઓકાસં કરોહિ, દેહિ મે વિનિચ્છયં આવેધિકાય વા નિવેધિકાય વા નિગ્ગહે વા પગ્ગહે વા વિસેસે વા પટિવિસેસે વા''તિ આહ. થેરો તં ઓલોકેત્વા ''અયં મહલ્લકો ઇચ્છાચારે ઠિતો તુચ્છો ન કિઞ્ચિ જાનાતી''તિ તેન સદ્ધિં અકથેત્વાવ લજ્જમાનો બીજનિં ઠપેત્વા આસના ઓતરિત્વા પરિવેણં પાવિસિ, મોગ્ગલ્લાનત્થેરોપિ અત્તનો પરિવેણમેવ અગમાસિ.

મનુસ્સા ઉદ્ધાય ‘‘ગણ્હથેતં તુચ્છમહલ્લકં, મધુરધમ્મસ્સવનં નો સોતું ન અદાસી’’તિ અનુબન્ધિંસુ. સો પલાયન્તો વિહારપચ્ચન્તે ભિન્નપદરાય વચ્ચકુટિયા પતિત્વા ગૂથમક્ખિતો અટ્ઠાસિ. મનુસ્સા તં દિસ્વા વિપ્પટિસારિનો હુત્વા સત્થુ સન્તિકં અગમંસુ. સત્થા તે દિસ્વા ‘‘કિં ઉપાસકા અવેલાય આગતત્થા’’તિ પુચ્છિ, મનુસ્સા તમત્થં આરોચેસું. સત્થા ‘‘ન ખો ઉપાસકા ઇદાનેવેસ મહલ્લકો ઉપ્પિલાવિતો હુત્વા અત્તનો બલં અજાનિત્વા મહાબલેહિ સદ્ધિં પયોજેત્વા ગૂથમક્ખિતો જાતો, પુબ્બેપેસ ઉપ્પિલાવિતો હુત્વા અત્તનો બલં અજાનિત્વા મહાબલેહિ સદ્ધિં પયોજેત્વા ગૂથમક્ખિતો અહોસી’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સીહો હુત્વા હિમવન્તપદેસે પબ્બતગુહાય વાસં કપ્પેસિ. તસ્સા અવિદૂરે એકં સરં નિસ્સાય બહૂ સૂકરા નિવાસં કપ્પેસું. તમેવ સરં નિસ્સાય તાપસાપિ પણ્ણસાલાસુ વાસં કપ્પેસું. અથેકદિવસં સીહો મહિંસવારણાદીસુ અઞ્ઞતરં વધિત્વા યાવદત્થં મંસં ખાદિત્વા તં સરં ઓતરિત્વા પાનીયં પિવિત્વા ઉત્તરિ. તસ્મિં ખણે એકો થૂલસૂકરો તં સરં નિસ્સાય ગોચરં ગણ્હાતિ. સીહો તં દિસ્વા ‘‘અઞ્ઞં એકદિવસં ઇમં ખાદિસ્સામિ, મં ખો પન દિસ્વા પુન ન આગચ્છેય્યા’’તિ તસ્સ અનાગમનભયેન સરતો ઉત્તરિત્વા એકેન પસ્સેન ગન્તું આરભિ. સૂકરો ઓલોકેત્વા ‘‘એસ મં દિસ્વા મમ ભયેન ઉપગન્તું અસક્કોન્તો ભયેન પલાયતિ, અજ્જ મયા ઇમિના સીહેન સદ્ધિં પયોજેતું વટ્ટતી’’તિ સીસં ઉક્ખિપિત્વા તં યુદ્ધત્થાય અવ્હયન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૫. ‘‘ચતુપ્પદો અહં સમ્મ, ત્વમ્પિ સમ્મ ચતુપ્પદો;
એહિ સમ્મ નિવત્તસ્સુ, કિં નુ ભીતો પલાયસી’’તિ.

સીહો તસ્સ કથં સુત્વા ‘‘સમ્મ સૂકર, અજ્જ અમ્હાકં તયા સદ્ધિં સઙ્ગામો નત્થિ, ઇતો પન સત્તમે દિવસે ઇમસ્મિંયેવ ઠાને સઙ્ગામો હોતૂ’’તિ વત્વા પક્કામિ. સૂકરો ‘‘સીહેન સદ્ધિં સઙ્ગામેસ્સામી’’તિ હટ્ઠપહટ્ઠો તં પવત્તિં ઞાતકાનં આરોચેસિ. તે તસ્સ કથં સુત્વા ભીતતસિતા ‘‘ઇદાનિ ત્વં સબ્બેપિ અમ્હે નાસેસ્સસિ, અત્તનો બલં અજાનિત્વા સીહેન સદ્ધિં સઙ્ગામં કત્તુકામોતિ, સીહો આગન્ત્વા સબ્બેપિ અમ્હે જીવિતક્ખયં પાપેસ્સતિ, સાહસિકકમ્મં મા કરી’’તિ આહંસુ. સોપિ ભીતતસિતો ‘‘ઇદાનિ કિં કરોમી’’તિ પુચ્છિ. સૂકરા ‘‘સમ્મ, ત્વં એતેસં તાપસાનં ઉચ્ચારભૂમિં ગન્ત્વા પૂતિગૂથે સત્ત દિવસાનિ સરીરં પરિવટ્ટેત્વા સુક્ખાપેત્વા સત્તમે દિવસે સરીરં ઉસ્સાવબિન્દૂહિ તેમેત્વા સીહસ્સ આગમનતો પુરિમતરં ગન્ત્વા વાતયોગં ઞત્વા ઉપરિવાતે તિટ્ઠ, સુચિજાતિકો સીહો તવ સરીરગન્ધં ઘાયિત્વા તુય્હં જયં દત્વા ગમિસ્સતી’’તિ આહંસુ. સો તથા કત્વા સત્તમે દિવસે તત્થ અટ્ઠાસિ. સીહો તસ્સ સરીરગન્ધં ઘાયિત્વા ગૂથમક્ખિતભાવં ઞત્વા ‘‘સમ્મ સૂકર, સુન્દરો તે લેસો ચિન્તિતો, સચે ત્વં ગૂથમક્ખિતો નાભવિસ્સ, ઇધેવ તં જીવિતક્ખયં અપાપેસ્સં, ઇદાનિ પન તે સરીરં નેવ મુખેન ડંસિતું, ન પાદેન પહરિતું સક્કા, જયં તે દમ્મી’’તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૬. ‘‘અસુચિ પૂતિલોમોસિ, દુગ્ગન્ધો વાસિ સૂકર;
સચે યુજ્ઝિતુકામોસિ, જયં સમ્મ દદામિ તે’’તિ.

તત્થ **પૂતિલોમો**તિ મીળ્હમક્ખિતત્તા દુગ્ગન્ધલોમો. **દુગ્ગન્ધો વાસી**તિ અનિટ્ઠજેગુચ્છપટિકૂલગન્ધો હુત્વા વાયસિ. **જયં, સમ્મ, દદામિ તે**તિ ‘‘તુય્હં જયં દેમિ, અહં પરાજિતો, ગચ્છ ત્વ’’ન્તિ વત્વા સીહો તતોવ નિવત્તિત્વા ગોચરં ગહેત્વા સરે પાનીયં પિવિત્વા પબ્બતગુહમેવ ગતો. સૂકરોપિ ‘‘સીહો મે જિતો’’તિ ઞાતકાનં આરોચેસિ . તે

ભીતતસિતા ‘‘પુન એકદિવસં આગચ્છન્તો સીહો સબ્બેવ અમ્હે જીવિતક્ખયં પાપેસ્સતી’’તિ પલાયિત્વા અઞ્ઞત્થ અગમંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા સૂકરો મહલ્લકો અહોસિ, સીહો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સૂકરજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૫૪] ૪. ઉરગજાતકવણ્ણના

ઇધૂરગાનં પવરો પવિટ્ઠોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સેણિભણ્ડનં આરબ્ભ કથેસિ. કોસલરઞ્ઞો કિર સેવકા સેણિપમુખા દ્વે મહામત્તા અઞ્ઞમઞ્ઞં દિટ્ઠટ્ઠાને કલહં કરોન્તિ, તેસં વેરિભાવો સકલનગરે પાકટો જાતો. તે નેવ રાજા, ન ઞાતિમિત્તા સમગ્ગે કાતું સક્ખિંસુ. અથેકદિવસં સત્થા પચ્ચૂસસમયે બોધનેય્યબન્ધવે ઓલોકેન્તો તેસં ઉભિન્નમ્પિ સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ ઉપનિસ્સયં દિસ્વા પુનદિવસે એકકોવ સાવત્થિયં પિણ્ડાય પવિસિત્વા તેસુ એકસ્સ ગેહદ્વારે અટ્ઠાસિ. સો નિક્ખમિત્વા પત્તં ગહેત્વા સત્થારં અન્તોનિવેસનં પવેસેત્વા આસનં પઞ્ઞપેત્વા નિસીદાપેસિ. સત્થા નિસીદિત્વા તસ્સ મેત્તાભાવનાય આનિસંસં કથેત્વા કલ્લચિત્તતં ઞત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સો સચ્ચપરિયોસાને સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ.

સત્થા તસ્સ સોતાપન્નભાવં ઞત્વા તમેવ પત્તં ગાહાપેત્વા ઉટ્ઠાય ઇતરસ્સ ગેહદ્વારં અગમાસિ. સોપિ નિક્ખમિત્વા સત્થારં વન્દિત્વા ‘‘પવિસથ, ભન્તે’’તિ ઘરં પવેસેત્વા નિસીદાપેસિ. ઇતરોપિ પત્તં ગહેત્વા સત્થારા સદ્ધિંયેવ પાવિસિ. સત્થા તસ્સ એકાદસ મેત્તાનિસંસે વણ્ણેત્વા કલ્લચિત્તતં ઞત્વા સચ્ચાનિ પકાસેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સોપિ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ઇતિ તે ઉભોપિ સોતાપન્ના હુત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં અચ્ચયં દસ્સેત્વા ખમાપેત્વા સમગ્ગા સમ્મોદમાના એકજ્ઝાસયા અહેસું. તં દિવસઞ્ઞેવ ચ ભગવતો સમ્મુખાવ એકતો ભુઞ્જિંસુ. સત્થા ભત્તકિચ્ચં નિટ્ઠાપેત્વા વિહારં અગમાસિ. તે બહૂનિ માલાગન્ધવિલેપનાનિ ચેવ સપ્પિમધુફાણિતાદીનિ ચ આદાય સત્થારા સદ્ધિંયેવ નિક્ખમિંસુ. સત્થા ભિક્ખુસઙ્ઘેન વત્તે દસ્સિતે સુગતોવાદં દત્વા ગન્ધકુટિં પાવિસિ.

ભિક્ખૂ સાયન્હસમયે ધમ્મસભાયં સત્થુ ગુણકથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, સત્થા અદન્તદમકો, યે નામ દ્વે મહામત્તે ચિરં વાયમમાનોપિ નેવ રાજા સમગ્ગે કાતું સક્ખિ, ન ઞાતિમિત્તાદયો સક્ખિંસુ, તે એકદિવસેનેવ તથાગતેન દમિતા’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવાહં ઇમે દ્વે જને સમગ્ગે અકાસિં, પુબ્બેપેતે મયા સમગ્ગા કતાયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિયં ઉસ્સવે ઘોસિતે મહાસમજ્જં અહોસિ. બહૂ મનુસ્સા ચેવ દેવનાગસુપણ્ણાદયો ચ સમજ્જદસ્સનત્થં સન્નિપતિંસુ. તત્રેકસ્મિં ઠાને એકો નાગો ચ સુપણ્ણો ચ સમજ્જં પસ્સમાના એકતો અટ્ઠંસુ. નાગો સુપણ્ણસ્સ સુપણ્ણભાવં અજાનન્તો અંસે હત્થં ઠપેસિ. સુપણ્ણો ‘‘કેન મે અંસે હત્થો ઠપિતો’’તિ નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તો નાગં સઞ્જાનિ. નાગોપિ ઓલોકેન્તો સુપણ્ણં સઞ્જાનિત્વા મરણભયતજ્જિતો નગરા નિક્ખમિત્વા નદીપિટ્ઠેન પલાયિ. સુપણ્ણોપિ ‘‘તં ગહેસ્સામી’’તિ અનુબન્ધિ. તસ્મિં સમયે બોધિસત્તો તાપસો હુત્વા તસ્સા નદિયા તીરે પણ્ણસાલાય વસમાનો દિવા દરથપટિપ્પસ્સમ્ભનત્થં ઉદકસાટિકં નિવાસેત્વા વક્કલં બહિ ઠપેત્વા નદિં ઓતરિત્વા ન્હાયતિ. નાગો ‘‘ઇમં પબ્બજિતં નિસ્સાય જીવિતં

લભિસ્સામી''તિ પકતિવણ્ણં વિજહિત્વા મણિક્ખન્ધવણ્ણં માપેત્વા વક્કલન્તરં પાવિસિ. સુપણ્ણો અનુબન્ધમાનો તં તત્થ પવિટ્ઠં દિસ્વા વક્કલે ગરુભાવેન અગ્ગહેત્વા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ''ભન્તે, અહં છાતો, તુમ્હાકં વક્કલં ગણ્હથ, ઇમં નાગં ખાદિસ્સામી''તિ ઇમમત્થં પકાસેતું પઠમં ગાથમાહ –

૭. ''ઇધૂરગાનં પવરો પવિટ્ઠો, સેલસ્સ વણ્ણેન પમોક્ખમિચ્છં;
બ્રહ્મઞ્ચ વણ્ણં અપચાયમાનો, બુભુક્ખિતો નો વિતરામિ ભોત્તુ''ન્તિ.

તત્થ **ઇધૂરગાનં પવરો પવિટ્ઠો**તિ ઇમસ્મિં વક્કલે ઉરગાનં પવરો નાગરાજા પવિટ્ઠો. **સેલસ્સ વણ્ણેના**તિ મણિવણ્ણેન, મણિક્ખન્ધો હુત્વા પવિટ્ઠોતિ અત્થો. **પમોક્ખમિચ્છ**ન્તિ મમ સન્તિકા મોક્ખં ઇચ્છમાનો. **બ્રહ્મઞ્ચ વણ્ણં અપચાયમાનો**તિ અહં પન તુમ્હાકં બ્રહ્મવણ્ણં સેટ્ઠવણ્ણં પૂજેન્તો ગરું કરોન્તો. **બુભુક્ખિતો નો વિતરામિ ભોત્તુ**ન્તિ એતં નાગં વક્કલન્તરં પવિટ્ઠં છાતોપિ સમાનો ભક્ખિતું ન સક્કોમીતિ.

બોધિસત્તો ઉદકે ઠિતોયેવ સુપણ્ણરાજસ્સ થુતિં કત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૮. ''સો બ્રહ્મગુત્તો ચિરમેવ જીવ, દિબ્યા ચ તે પાતુભવન્તુ ભક્ખા;
યો બ્રહ્મવણ્ણં અપચાયમાનો, બુભુક્ખિતો નો વિતરાસિ ભોત્તુ''ન્તિ.

તત્થ **સો બ્રહ્મગુત્તો**તિ સો ત્વં બ્રહ્મગોપિતો બ્રહ્મરક્ખિતો હુત્વા. **દિબ્યા ચ તે પાતુભવન્તુ ભક્ખા**તિ દેવતાનં પરિભોગારહા ભક્ખા ચ તવ પાતુભવન્તુ, મા પાણાતિપાતં કત્વા નાગમંસખાદકો અહોસિ.

ઇતિ બોધિસત્તો ઉદકે ઠિતોવ અનુમોદનં કત્વા ઉત્તરિત્વા વક્કલં નિવાસેત્વા તે ઉભોપિ ગહેત્વા અસ્સમપદં ગન્ત્વા મેત્તાભાવનાય વણ્ણં કથેત્વા દ્વેપિ જને સમગ્ગે અકાસિ. તે તતો પટ્ઠાય સમગ્ગા સમ્મોદમાના સુખં વસિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા નાગો ચ સુપણ્ણો ચ ઇમે દ્વે મહામત્તા અહેસું, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ઉરગજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૫૫] ૫. ભગ્ગજાતકવણ્ણના

જીવ વસ્સસતં ભગ્ગાતિ ઇદં સત્થા જેતવનસમીપે પસેનદિકોસલેન રઞ્ઞા કારિતે રાજકારામે વિહરન્તો અત્તનો ખિપિતકં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ દિવસે સત્થા રાજકારામે ચતુપરિસમજ્ઝે નિસીદિત્વા ધમ્મં દેસેન્તો ખિપિ. ભિક્ખૂ ''જીવતુ, ભન્તે ભગવા, જીવતુ, સુગતો''તિ ઉચ્ચાસદ્દં મહાસદ્દં અકંસુ, તેન સદ્દેન ધમ્મકથાય અન્તરાયો અહોસિ. અથ ખો ભગવા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''અપિ નુ ખો, ભિક્ખવે, ખિપિતે 'જીવા'તિ વુત્તો તપ્પચ્ચયા જીવેય્ય વા મરેય્ય વા''તિ? ''નો હેતં ભન્તે''તિ. ''ન, ભિક્ખવે, ખિપિતે 'જીવા'તિ વત્તબ્બો, યો વદેય્ય આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (ચૂળવ॰ ૨૮૮). તેન ખો પન સમયેન મનુસ્સા ભિક્ખૂનં ખિપિતે ''જીવથ, ભન્તે''તિ વદન્તિ, ભિક્ખૂ કુક્કુચ્ચાયન્તા નાલપન્તિ. મનુસ્સા ઉજ્ઝાયન્તિ – ''કથઞ્હિ નામ સમણા સક્યપુત્તિયા 'જીવથ, ભન્તે'તિ વુચ્ચમાના નાલપિસ્સન્તી''તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું. ગિહી, ભિક્ખવે, મઙ્ગલિકા, અનુજાનામિ, ભિક્ખવે, ગિહીનં ''જીવથ, ભન્તે''તિ વુચ્ચમાનેન ''ચિરં જીવા''તિ વત્તુન્તિ. ભિક્ખૂ ભગવન્તં

પુચ્છિંસુ – ‘‘ભન્તે, જીવપટિજીવં નામ કદા ઉપ્પન્ન’’ન્તિ? સત્થા ‘‘ભિક્ખવે, જીવપટિજીવં નામ પોરાણકાલે ઉપ્પન્ન’’ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિ. તસ્સ પિતા વોહારં કત્વા જીવિકં કપ્પેતિ, સો સોળસવસ્સુદ્દેસિકં બોધિસત્તં મણિકભણ્ડં ઉક્ખિપાપેત્વા ગામનિગમાદીસુ ચરન્તો બારાણસિં પત્વા દોવારિકસ્સ ઘરે ભત્તં પચાપેત્વા ભુઞ્જિત્વા નિવાસટ્ઠાનં અલભન્તો ‘‘અવેલાય આગતા આગન્તુકા કત્થ વસન્તી’’તિ પુચ્છિ. અથ નં મનુસ્સા ‘‘બહિનગરે એકા સાલા અત્થિ, સા પન અમનુસ્સપરિગ્ગહિતા. સચે ઇચ્છથ, તત્થ વસથા’’તિ આહંસુ. બોધિસત્તો ‘‘એથ, તાત, ગચ્છામ, મા યક્ખસ્સ ભાયિત્થ, અહં તં દમેત્વા તુમ્હાકં પાદેસુ પાતેસ્સામી’’તિ પિતરં ગહેત્વા તત્થ ગતો. અથસ્સ પિતા ફલકે નિપજ્જિ, સયં પિતુ પાદે સમ્બાહન્તો નિસીદિ. તત્થ અધિવત્થો યક્ખો દ્વાદસ વસ્સાનિ વેસ્સવણં ઉપટ્ઠહિત્વા તં સાલં લભન્તો ‘‘ઇમં સાલં પવિટ્ઠમનુસ્સેસુ યો ખિપિતે ‘જીવા’તિ વદતિ, યો ચ ‘જીવા’તિ વુત્તે ‘પટિજીવા’તિ વદતિ, તે જીવપટિજીવભાણિનો ઠપેત્વા અવસેસે ખાદેય્યાસી’’તિ લભિ. સો પિટ્ઠિવંસથૂણાય વસતિ. સો ‘‘બોધિસત્તસ્સ પિતરં ખિપાપેસ્સામી’’તિ અત્તનો આનુભાવેન સુખુમચુણ્ણં વિસ્સજ્જેસિ, ચુણ્ણો આગન્ત્વા તસ્સ નાસપુટે પાવિસિ. સો ફલકે નિપન્નકોવ ખિપિ, બોધિસત્તો ન ‘‘જીવા’’તિ આહ. યક્ખો તં ખાદિતું થૂણાય ઓતરતિ. બોધિસત્તો તં ઓતરન્તં દિસ્વા ‘‘ઇમિના મે પિતા ખિપાપિતો ભવિસ્સતિ, અયં સો ખિપિતે ‘જીવા’તિ અવદન્તં ખાદકયક્ખો ભવિસ્સતી’’તિ પિતરં આરબ્ભ પઠમં ગાથમાહ –

૯. ‘‘જીવ વસ્સસતં ભગ્ગ, અપરાનિ ચ વીસતિં;
મા મં પિસાચા ખાદન્તુ, જીવ ત્વં સરદોસત’’ન્તિ.

તત્થ **ભગ્ગા**તિ પિતરં નામેનાલપતિ. **અપરાનિ ચ વીસતિ**ન્તિ અપરાનિ ચ વીસતિ વસ્સાનિ જીવ. **મા મં પિસાચા ખાદન્તૂ**તિ મં પિસાચા મા ખાદન્તુ. **જીવ ત્વં સરદોસત**ન્તિ ત્વં પન વીસુત્તરં વસ્સસતં જીવાતિ. સરદોસતઞ્હિ ગણિયમાનં વસ્સસતમેવ હોતિ, તં પુરિમેહિ વીસાય સદ્ધિં વીસુત્તરં ઇધ અધિપ્પેતં.

યક્ખો બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘ઇમં તાવ માણવં ‘જીવા’તિ વુત્તત્તા ખાદિતું ન સક્કા, પિતરં પનસ્સ ખાદિસ્સામી’’તિ પિતુ સન્તિકં અગમાસિ. સો તં આગચ્છન્તં દિસ્વા ચિન્તેસિ – ‘‘અયં સો ‘પટિજીવા’તિ અભણન્તાનં ખાદકયક્ખો ભવિસ્સતિ, પટિજીવં કરિસ્સામી’’તિ. સો પુત્તં આરબ્ભ દુતિયં ગાથમાહ –

૧૦. ‘‘ત્વમ્પિ વસ્સસતં જીવં, અપરાનિ ચ વીસતિં;
વિસં પિસાચા ખાદન્તુ, જીવ ત્વં સરદોસત’’ન્તિ.

તત્થ **વિસં પિસાચા ખાદન્તૂ**તિ પિસાચા હલાહલવિસં ખાદન્તુ.

યક્ખો તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘ઉભોપિ મે ન સક્કા ખાદિતુ’’ન્તિ પટિનિવત્તિ. અથ નં બોધિસત્તો પુચ્છિ – ‘‘ભો યક્ખ, કસ્મા ત્વં ઇમં સાલં પવિટ્ઠમનુસ્સે ખાદસી’’તિ? ‘‘દ્વાદસ વસ્સાનિ વેસ્સવણં ઉપટ્ઠહિત્વા લદ્ધત્તા’’તિ. ‘‘કિં પન સબ્બેવ ખાદિતું લભસી’’તિ? ‘‘જીવપટિજીવભાણિનો ઠપેત્વા અવસેસે ખાદામી’’તિ. ‘‘યક્ખ, ત્વં પુબ્બેપિ અકુસલં કત્વા કક્ખળો ફરુસો પરવિહિંસકો હુત્વા નિબ્બત્તો, ઇદાનિપિ તાદિસં કમ્મં કત્વા તમો તમપરાયણો

ભવિસ્સતિ, તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય પાણાતિપાતાદીહિ વિરમસ્સૂ''તિ તં યક્ખં દમેત્વા નિરયભયેન તજ્જેત્વા પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા યક્ખં પેસનકારકં વિય અકાસિ.

પુનદિવસે સઞ્ચરન્તા મનુસ્સા યક્ખં દિસ્વા બોધિસત્તેન યસ્સ દમિતભાવં ઞત્વા રઞ્ઞો આરોચેસું – ''દેવ, એકો માણવો તં યક્ખં દમેત્વા પેસનકારકં વિય કત્વા ઠિતો''તિ. રાજા બોધિસત્તં પક્કોસાપેત્વા સેનાપતિટ્ઠાને ઠપેસિ, પિતુ ચસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ. સો યક્ખં બલિપટિગ્ગાહકં કત્વા બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''જીવપટિજીવં નામ તસ્મિં કાલે ઉપ્પન્ન''ન્તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા યક્ખો અઙ્ગુલિમાલો અહોસિ, રાજા આનન્દો, પિતા કસ્સપો, પુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ભગ્ગજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૫૬] ૬. અલીનચિત્તજાતકવણ્ણના

અલીનચિત્તં નિસ્સાયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ એકાદસનિપાતે **સંવરજાતકે** (જા॰ ૧.૧૧.૯૭ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. સો પન ભિક્ખુ સત્થારા ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, વીરિયં ઓસ્સજી''તિ વુત્તે ''સચ્ચં, ભગવા''તિ આહ. અથ નં સત્થા ''નનુ ત્વં, ભિક્ખુ, પુબ્બે વીરિયં અવિસ્સજ્જેત્વા મંસપેસિસદિસસ્સ દહરકુમારસ્સ દ્વાદસયોજનિકે બારાણસિનગરે રજ્જં ગહેત્વા અદાસિ, ઇદાનિ કસ્મા એવરૂપે સાસને પબ્બજિત્વા વીરિયં ઓસ્સજસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિતો અવિદૂરે વડ્ઢકીગામો અહોસિ, તત્થ પઞ્ચસતા વડ્ઢકી વસન્તિ. તે નાવાય ઉપરિસોતં ગન્ત્વા અરઞ્ઞે ગેહસમ્ભારદારૂનિ કોટ્ટેત્વા તત્થેવ એકભૂમિકદ્વિભૂમિકાદિભેદે ગેહસમ્ભારે સજ્જેત્વા થમ્ભતો પટ્ઠાય સબ્બદારૂસુ સઞ્ઞં કત્વા નદીતીરં નેત્વા નાવં આરોપેત્વા અનુસોતેન નગરં આગન્ત્વા યે યાદિસાનિ ગેહાનિ આકઙ્ખન્તિ, તેસં તાદિસાનિ કત્વા કહાપણે ગહેત્વા પુન તત્થેવ ગન્ત્વા ગેહસમ્ભારે આહરન્તિ. એવં તેસં જીવિકં કપ્પેન્તાનં એકસ્મિં કાલે ખન્ધાવારં બન્ધિત્વા દારૂનિ કોટ્ટેન્તાનં અવિદૂરે એકો હત્થી ખદિરખાણુકં અક્કમિ. તસ્સ સો ખાણુકો પાદં વિજ્ઝિ, બલવવેદના વત્તન્તિ, પાદો ઉદ્ધુમાયિત્વા પુબ્બં ગણ્હિ. સો વેદનાપ્પત્તો તેસં દારુકોટ્ટનસદ્દં સુત્વા ''ઇમે વડ્ઢકી નિસ્સાય મય્હં સોત્થિ ભવિસ્સતી''તિ મઞ્ઞમાનો તીહિ પાદેહિ તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા અવિદૂરે નિપજ્જિ, વડ્ઢકી તં ઉદ્ધુમાતપાદં દિસ્વા ઉપસઙ્કમિત્વા પાદે ખાણુકં દિસ્વા તિખિણવાસિયા ખાણુકસ્સ સમન્તતો ઓધિં દત્વા રજ્જુયા બન્ધિત્વા આકડ્ઢન્તા ખાણું નીહરિત્વા પુબ્બં મોચેત્વા ઉણ્હોદકેન ધોવિત્વા તદનુરૂપેહિ ભેસજ્જેહિ મક્ખેત્વા નચિરસ્સેવ વણં ફાસુકં કરિંસુ.

હત્થી અરોગો હુત્વા ચિન્તેસિ – ''મયા ઇમે વડ્ઢકી નિસ્સાય જીવિતં લદ્ધં, ઇદાનિ તેસં મયા ઉપકારં કાતું વટ્ટતી''તિ. સો તતો પટ્ઠાય વડ્ઢકીહિ સદ્ધિં રુક્ખે નીહરતિ, તચ્છેન્તાનં પરિવત્તેત્વા દેતિ, વાસિઆદીનિ ઉપસંહરતિ, સોણ્ડાય વેઠેત્વા કાળસુત્તકોટિયં ગણ્હાતિ. વડ્ઢકીપિસ્સ ભોજનવેલાય એકેકં પિણ્ડં દેન્તા પઞ્ચ પિણ્ડસતાનિ દેન્તિ. તસ્સ પન હત્થિસ્સ પુત્તો સબ્બસેતો હત્થાજાનીયપોતકો અત્થિ, તેનસ્સ એતદહોસિ – ''અહં એતરહિ મહલ્લકો. ઇદાનિ મયા ઇમેસં વડ્ઢકીનં કમ્મકરણત્થાય પુત્તં દત્વા ગન્તું વટ્ટતી''તિ. સો વડ્ઢકીનં અનાચિક્ખિત્વાવ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા પુત્તં આનેત્વા ''અયં હત્થિપોતકો મમ પુત્તો, તુમ્હેહિ મય્હં જીવિતં દિન્નં, અહં વો વેજ્જવેતનત્થાય ઇમં

દમ્મિ, અયં તુમ્હાકં ઇતો પટ્ઠાય કમ્માનિ કરિસ્સતી''તિ વત્વા ''ઇતો પટ્ઠાય, પુત્તક, યં મયા કત્તબ્બં કમ્મં, તં ત્વં કરોહી''તિ પુત્તં ઓવદિત્વા વડ્ઢકીનં દત્વા સયં અરઞ્ઞં પાવિસિ.

તતો પટ્ઠાય હત્થિપોતકો વડ્ઢકીનં વચનકરો ઓવાદક્ખમો હુત્વા સબ્બકિચ્ચાનિ કરોતિ. તેપિ તં પઞ્ચહિ પિણ્ડસતેહિ પોસેન્તિ, સો કમ્મં કત્વા નદિં ઓતરિત્વા ન્હત્વા કીળિત્વા આગચ્છતિ, વડ્ઢકીદારકાપિ તં સોણ્ડાદીસુ ગહેત્વા ઉદકેપિ થલેપિ તેન સદ્ધિં કીળન્તિ. આજાનીયા પન હત્થિનોપિ અસ્સાપિ પુરિસાપિ ઉદકે ઉચ્ચારં વા પસ્સાવં વા ન કરોન્તિ, તસ્મા સોપિ ઉદકે ઉચ્ચારપસ્સાવં અકત્વા બહિનદીતીરેયેવ કરોતિ. અથેકસ્મિં દિવસે ઉપરિનદિયા દેવો વસ્સિ, અથ સુક્ખં હત્થિલણ્ડં ઉદકેન નદિં ઓતરિત્વા ગચ્છન્તં બારાણસીનગરતિત્થે એકસ્મિં ગુમ્બે લગ્ગેત્વા અટ્ઠાસિ. અથ રઞ્ઞો હત્થિગોપકા ''હત્થી ન્હાપેસ્સામા''તિ પઞ્ચ હત્થિસતાનિ નયિંસુ. આજાનીયલણ્ડસ્સ ગન્ધં ઘાયિત્વા એકોપિ હત્થી નદિં ઓતરિતું ન ઉસ્સહિ. સબ્બેપિ નઙ્ગુટ્ઠં ઉક્ખિપિત્વા પલાયિતું આરભિંસુ, હત્થિગોપકા હત્થાચરિયાનં આરોચેસું. તે ''ઉદકે પરિપન્થેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ઉદકં સોધાપેત્વા તસ્મિં ગુમ્બે તં આજાનીયલણ્ડં દિસ્વા ''ઇદમેત્થ કારણ''ન્તિ ઞત્વા ચાટિં આહરાપેત્વા ઉદકસ્સ પૂરેત્વા તં તત્થ મદ્દિત્વા હત્થીનં સરીરે સિઞ્ચાપેસું, સરીરાનિ સુગન્ધાનિ અહેસું. તસ્મિં કાલે તે નદિં ઓતરિત્વા ન્હાયિંસુ.

હત્થાચરિયા રઞ્ઞો તં પવત્તિં આરોચેત્વા ''તં હત્થાજાનીયં પરિયેસિત્વા આનેતું વટ્ટતિ, દેવા''તિ આહંસુ. રાજા નાવાસઙ્ઘાટેહિ નદિં પક્ખન્દિત્વા ઉદ્ધંગામીહિ નાવાસઙ્ઘાટેહિ વડ્ઢકીનં વસનટ્ઠાનં સમ્પાપુણિ. હત્થિપોતકો નદિયં કીળન્તો ભેરિસદ્દં સુત્વા ગન્ત્વા વડ્ઢકીનં સન્તિકે અટ્ઠાસિ. વડ્ઢકી રઞ્ઞો પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા ''દેવ, સચે દારૂહિ અત્થો, કિં કારણા આગતત્થ, કિં પેસેત્વા આહરાપેતું ન વટ્ટતી''તિ આહંસુ. ''નાહં, ભણે, દારૂનં અત્થાય આગતો, ઇમસ્સ પન હત્થિસ્સ અત્થાય આગતોમ્હી''તિ. ''ગાહાપેત્વા ગચ્છથ, દેવા''તિ. હત્થિપોતકો ગન્તું ન ઇચ્છિ. ''કિં કારાપેતિ, ભણે, હત્થી''તિ? ''વડ્ઢકીનં પોસાવનિકં આહરાપેતિ, દેવા''તિ. ''સાધુ, ભણે''તિ રાજા હત્થિસ્સ ચતુન્નં પાદાનં સોણ્ડાય નઙ્ગુટ્ઠસ્સ ચ સન્તિકે સતસહસ્સસતસહસ્સકહાપણે ઠપાપેસિ. હત્થી એત્તકેનાપિ અગન્ત્વા સબ્બવડ્ઢકીનં દુસ્સયુગેસુ વડ્ઢકીભરિયાનં નિવાસનસાટકેસુ દિન્નેસુ સદ્ધિંકીળિતાનં દારકાનઞ્ચ દારકપરિહારે કતે નિવત્તિત્વા વડ્ઢકી ચ ઇત્થિયો ચ દારકે ચ ઓલોકેત્વા રઞ્ઞા સદ્ધિં અગમાસિ.

રાજા તં આદાય નગરં ગન્ત્વા નગરઞ્ચ હત્થિસાલઞ્ચ અલઙ્કારાપેત્વા હત્થિં નગરં પદક્ખિણં કારેત્વા હત્થિસાલં પવેસેત્વા સબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કરિત્વા અભિસેકં દત્વા ઓપવય્હં કત્વા અત્તનો સહાયટ્ઠાને ઠપેત્વા ઉપડ્ઢરજ્જં હત્થિસ્સ દત્વા અત્તના સમાનપરિહારં અકાસિ. હત્થિસ્સ આગતકાલતો પટ્ઠાય રઞ્ઞો સકલજમ્બુદીપે રજ્જં હત્થગતમેવ અહોસિ. એવં કાલે ગચ્છન્તે બોધિસત્તો તસ્સ રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ. તસ્સા ગબ્ભપરિપાકકાલે રાજા કાલમકાસિ. હત્થી પન સચે રઞ્ઞો કાલકતભાવં જાનેય્ય, તત્થેવસ્સ હદયં ફલેય્ય, તસ્મા હત્થિં રઞ્ઞો કાલકતભાવં અજાનાપેત્વાવ ઉપટ્ઠહિંસુ. રઞ્ઞો પન કાલકતભાવં સુત્વા ''તુચ્છં કિર રજ્જ''ન્તિ અનન્તરસામન્તકોસલરાજા મહતિયા સેનાય આગન્ત્વા નગરં પરિવારેસિ. નગરવાસિનો દ્વારાનિ પિદહિત્વા કોસલરઞ્ઞો સાસનં પહિણિંસુ – ''અમ્હાકં રઞ્ઞો અગ્ગમહેસી પરિપુણ્ણગબ્ભા 'ઇતો કિર સત્તમે દિવસે પુત્તં વિજાયિસ્સતી'તિ અઙ્ગવિજ્જાપાઠકા આહંસુ. સચે સા પુત્તં વિજાયિસ્સતિ, મયં સત્તમે દિવસે યુદ્ધં દસ્સામ, ન રજ્જં, એત્તકં કાલં આગમેથા''તિ. રાજા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિ.

દેવી સત્તમે દિવસે પુત્તં વિજાયિ. તસ્સ નામગ્ગહણદિવસે પન મહાજનસ્સ અલીનચિત્તં પગ્ગણ્હન્તો જાતોતિ ''અલીનચિત્તકુમારો''ત્વેવસ્સ નામં અકંસુ. જાતદિવસતોયેવ પનસ્સ પટ્ઠાય નાગરા કોસલરઞ્ઞા સદ્ધિં યુજ્ઝિંસુ.

નિન્નાયકત્તા સઙ્ગામસ્સ મહન્તમ્પિ બલં યુજ્ઝમાનં થોકં થોકં ઓસક્કતિ. અમચ્ચા દેવિયા તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘મયં એવં ઓસક્કમાને બલે પરાજયભાવસ્સ ભાયામ, અમ્હાકં પન રઞ્ઞો કાલકતભાવં, પુત્તસ્સ જાતભાવં, કોસલરઞ્ઞો આગન્ત્વા યુજ્ઝનભાવઞ્ચ રઞ્ઞો સહાયકો મઙ્ગલહત્થી ન જાનાતિ, જાનાપેમ ન’’ન્તિ પુચ્છિંસુ. સા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા પુત્તં અલઙ્કરિત્વા દુકૂલચુમ્બટકે નિપજ્જાપેત્વા પાસાદા ઓરુય્હ અમચ્ચગણપરિવુતા હત્થિસાલં ગન્ત્વા બોધિસત્તં હત્થિસ્સ પાદમૂલે નિપજ્જાપેત્વા ‘‘સામિ, સહાયો તે કાલકતો, મયં તુય્હં હદયફાલનભયેન નારોચયિમ્હ, અયં તે સહાયસ્સ પુત્તો, કોસલરાજા આગન્ત્વા નગર ં પરિવારેત્વા તવ પુત્તેન સદ્ધિં યુજ્ઝતિ, બલં ઓસક્કતિ, તવ પુત્તં ત્વઞ્ઞેવ વા મારેહિ, રજ્જં વાસ્સ ગણ્હિત્વા દેહી’’તિ આહ.

તસ્મિં કાલે હત્થી બોધિસત્તં સોણ્ડાય પરામસિત્વા ઉક્ખિપિત્વા કુમ્ભે ઠપેત્વા રોદિત્વા બોધિસત્તં ઓતારેત્વા દેવિયા હત્થે નિપજ્જાપેત્વા ‘‘કોસલરાજં ગણ્હિસ્સામી’’તિ હત્થિસાલતો નિક્ખમિ. અથસ્સ અમચ્ચા વમ્મં પટિમુઞ્ચિત્વા અલઙ્કરિત્વા નગરદ્વારં અવાપુરિત્વા તં પરિવારેત્વા નિક્ખમિંસુ. હત્થી નગરા નિક્ખમિત્વા કોઞ્ચનાદં કત્વા મહાજનં સન્તાસેત્વા પલાપેત્વા બલકોટ્ઠકં ભિન્દિત્વા કોસલરાજાનં ચૂળાય ગહેત્વા આનેત્વા બોધિસત્તસ્સ પાદમૂલે નિપજ્જાપેત્વા મારણત્થાયસ્સ ઉટ્ઠિતે વારેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય અપ્પમત્તો હોહિ, ‘કુમારો દહરો’તિ સઞ્ઞં મા કરી’’તિ ઓવદિત્વા ઉય્યોજેસિ. તતો પટ્ઠાય સકલજમ્બુદીપે રજ્જં બોધિસત્તસ્સ હત્થગતમેવ જાતં, અઞ્ઞો પટિસત્તુ નામ ઉટ્ઠહિતું સમત્થો નાહોસિ. બોધિસત્તો સત્તવસ્સિકકાલે અભિસેકં કત્વા અલીનચિત્તરાજા નામ હુત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા જીવિતપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૧. ‘‘અલીનચિત્તં નિસ્સાય, પહટ્ઠા મહતી ચમૂ;
કોસલં સેનાસન્તુટ્ઠં, જીવગ્ગાહં અગાહયિ.

૧૨. ‘‘એવં નિસ્સયસમ્પન્નો, ભિક્ખુ આરદ્ધવીરિયો;
ભાવયં કુસલં ધમ્મં, યોગક્ખેમસ્સ પત્તિયા;
પાપુણે અનુપુબ્બેન, સબ્બસંયોજનક્ખય’’ન્તિ.

તત્થ **અલીનચિત્તં નિસ્સાયા**તિ અલીનચિત્તં રાજકુમારં નિસ્સાય. **પહટ્ઠા મહતી ચમૂ**તિ ‘‘પવેણીરજ્જં નો દિટ્ઠ’’ન્તિ હટ્ઠતુટ્ઠા હુત્વા મહતી સેના. **કોસલં સેનાસન્તુટ્ઠ**ન્તિ કોસલરાજાનં સેન રજ્જેન અસન્તુટ્ઠં પરરજ્જલોભેન આગતં. **જીવગ્ગાહં અગાહયી**તિ અમારેત્વાવ સા ચમૂ તં રાજાનં હત્થિના જીવગ્ગાહં ગણ્હાપેસિ. **એવં નિસ્સયસમ્પન્નો**તિ યથા સા ચમૂ, એવં અઞ્ઞોપિ કુલપુત્તો નિસ્સયસમ્પન્નો કલ્યાણમિત્તં બુદ્ધં વા બુદ્ધસાવકં વા નિસ્સયં લભિત્વા. **ભિક્ખૂ**તિ પરિસુદ્ધાધિવચનમેતં. **આરદ્ધવીરિયો**તિ પગ્ગહિતવીરિયો ચતુદોસાપગતેન વીરિયેન સમન્નાગતો. **ભાવયં કુસલં ધમ્મ**ન્તિ કુસલં નિરવજ્જં સત્તતિંસબોધિપક્ખિયસઙ્ખાતં ધમ્મં ભાવેન્તો. **યોગક્ખેમસ્સ પત્તિયા**તિ ચતૂહિ યોગેહિ ખેમસ્સ નિબ્બાનસ્સ પાપુણનત્થાય તં ધમ્મં ભાવેન્તો. **પાપુણે અનુપુબ્બેન, સબ્બસંયોજનક્ખય**ન્તિ એવં વિપસ્સનતો પટ્ઠાય ઇમં કુસલં ધમ્મં ભાવેન્તો સો કલ્યાણમિત્તુપનિસ્સયસમ્પન્નો ભિક્ખુ અનુપુબ્બેન વિપસ્સનાઞાણાનિ ચ હેટ્ઠિમમગ્ગફલાનિ ચ પાપુણન્તો પરિયોસાને દસન્નમ્પિ સંયોજનાનં ખયન્તે ઉપ્પન્નત્તા સબ્બસંયોજનક્ખયસઙ્ખાતં અરહત્તં પાપુણાતિ. યસ્મા વા નિબ્બાનં આગમ્મ સબ્બસંયોજનાનિ

ખીયન્તિ, તસ્મા તમ્પિ સબ્બસંયોજનક્ખયમેવ, એવં અનુપુબ્બેન નિબ્બાનસઙ્ખાતં સબ્બસંયોજનક્ખયં પાપુણાતીતિ અત્થો.

ઇતિ ભગવા અમતમહાનિબ્બાનેન ધમ્મદેસનાય કૂટં ગહેત્વા ઉત્તરિપિ સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠહિ. ''તદા માતા મહામાયા, પિતા સુદ્ધોદનમહારાજા અહોસિ, રજ્જં ગહેત્વા દિન્નહત્થી અયં ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ, હત્થિસ્સ પિતા સારિપુત્તો, સામન્તકોસલરાજા મોગ્ગલ્લાનો, અલીનચિત્તકુમારો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અલીનચિત્તજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૫૭] ૭. ગુણજાતકવણ્ણના

યેન કામં પણામેતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આનન્દત્થેરસ્સ સાટકસહસ્સલાભં આરબ્ભ કથેસિ. થેરસ્સ કોસલરઞ્ઞો અન્તેપુરે ધમ્મવાચનવત્થુ હેટ્ઠા **મહાસારજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૯૨) આગતમેવ. ઇતિ થેરે રઞ્ઞો અન્તેપુરે ધમ્મં વાચેન્તે રઞ્ઞો સહસ્સગ્ઘનિકાનં સાટકાનં સહસ્સં આહરિયિત્થ. રાજા તતો પઞ્ચ સાટકસતાનિ પઞ્ચન્નં દેવીસતાનં અદાસિ. તા સબ્બાપિ તે સાટકે ઠપેત્વા પુનદિવસે આનન્દત્થેરસ્સ દત્વા સયં પુરાણસાટકેયેવ પારુપિત્વા રઞ્ઞો પાતરાસટ્ઠાનં અગમંસુ.

રાજા ''મયા તુમ્હાકં સહસ્સગ્ઘનિકા સાટકા દાપિતા, કસ્મા તુમ્હે તે અપારુપિત્વાવ આગતા''તિ પુચ્છિ. ''દેવ, અમ્હેહિ તે આનન્દત્થેરસ્સ દિન્ના''તિ. ''આનન્દત્થેરેન સબ્બે ગહિતા''તિ? ''આમ, દેવા''તિ. ''સમ્માસમ્બુદ્ધેન તિચીવરં અનુઞ્ઞાતં, આનન્દત્થેરો દુસ્સવણિજ્જં મઞ્ઞે કરિસ્સતિ, અતિબહૂ તેન સાટકા ગહિતા''તિ થેરસ્સ કુજ્ઝિત્વા ભુત્તપાતરાસો વિહારં ગન્ત્વા થેરસ્સ પરિવેણં પવિસિત્વા થેરં વન્દિત્વા નિસિન્નો પુચ્છિ – ''અપિ, ભન્તે, અમ્હાકં ઘરે ઇત્થિયો તુમ્હાકં સન્તિકે ધમ્મં ઉગ્ગણ્હન્તિ વા સુણન્તિ વા''તિ? ''આમ, મહારાજ, ગહેતબ્બયુત્તકં ગણ્હન્તિ, સોતબ્બયુત્તકં સુણન્તી''તિ. ''કિં તા સુણન્તિયેવ, ઉદાહુ તુમ્હાકં નિવાસનં વા પારુપનં વા દદન્તી''તિ? ''તા અજ્જ, મહારાજ, સહસ્સગ્ઘનિકાનિ પઞ્ચ સાટકસતાનિ અદંસૂ''તિ. ''તુમ્હેહિ ગહિતાનિ તાનિ, ભન્તે''તિ? ''આમ, મહારાજા''તિ. ''નનુ, ભન્તે, સત્થારા તિચીવરમેવ અનુઞ્ઞાત''ન્તિ? ''આમ, મહારાજ, ભગવતા એકસ્સ ભિક્ખુનો તિચીવરમેવ પરિભોગસીસેન અનુઞ્ઞાતં, પટિગ્ગહણં પન અવારિતં, તસ્મા મયાપિ અઞ્ઞેસં જિણ્ણચીવરિકાનં દાતું તે સાટકા પટિગ્ગહિતા''તિ. ''તે પન ભિક્ખૂ તુમ્હાકં સન્તિકા સાટકે લભિત્વા પોરાણચીવરાનિ કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''પોરાણસઙ્ઘાટિં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિસ્સન્તી''તિ? ''પોરાણઉત્તરાસઙ્ગં કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''અન્તરવાસકં કરિસ્સન્તી''તિ. ''પોરાણઅન્તરવાસકં કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''પચ્ચત્થરણં કરિસ્સન્તી''તિ. ''પોરાણપચ્ચત્થરણં કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''ભુમ્મત્થરણં કરિસ્સન્તી''તિ. ''પોરાણભુમ્મત્થરણં કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''પાદપુઞ્છનં કરિસ્સન્તી''તિ. ''પોરાણપાદપુઞ્છનં કિં કરિસ્સન્તી''તિ? ''મહારાજ, સદ્ધાદેય્યં નામ વિનિપાતેતું ન લબ્ભતિ, તસ્મા પોરાણપાદપુઞ્છનં વાસિયા કોટ્ટેત્વા મત્તિકાય મક્ખેત્વા સેનાસનેસુ મત્તિકાલેપનં કરિસ્સન્તી''તિ. ''ભન્તે, તુમ્હાકં દિન્નં યાવ પાદપુઞ્છનાપિ નસ્સિતું ન લબ્ભતી''તિ? ''આમ, મહારાજ, અમ્હાકં દિન્નં નસ્સિતું ન લબ્ભતિ, પરિભોગમેવ હોતી''તિ.

રાજા તુટ્ઠો સોમનસ્સપ્પત્તો હુત્વા ઇતરાનિપિ ગેહે ઠપિતાનિ પઞ્ચ સાટકસતાનિ આહરાપેત્વા થેરસ્સ દત્વા અનુમોદનં સુત્વા થેરં વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા પક્કામિ. થેરો પઠમલદ્ધાનિ પઞ્ચ સાટકસતાનિ જિણ્ણચીવરિકાનં ભિક્ખૂનં અદાસિ. થેરસ્સ પન પઞ્ચમત્તાનિ સદ્ધિવિહારિકસતાનિ , તેસુ એકો દહરભિક્ખુ થેરસ્સ બહૂપકારો પરિવેણં

સમ્મજ્જતિ, પાનીયપરિભોજનીયં ઉપટ્ઠપેતિ, દન્તકટ્ઠં મુખોદકં ન્હાનોદકં દેતિ, વચ્ચકુટિજન્તાઘરસેનાસનાનિ પટિજગ્ગતિ, હત્થપરિકમ્મપાદપરિકમ્મપિટ્ઠિપરિકમ્માદીનિ કરોતિ. થેરો પચ્છા લદ્ધાનિ પઞ્ચ સાટકસતાનિ ''અયં મે બહૂપકારો''તિ યુત્તવસેન સબ્બાનિ તસ્સેવ અદાસિ. સોપિ સબ્બે તે સાટકે ભાજેત્વા અત્તનો સમાનુપજ્ઝાયાનં અદાસિ.

એવં સબ્બેપિ તે લદ્ધસાટકા ભિક્ખૂ સાટકે છિન્દિત્વા રજિત્વા કણિકારપુપ્ફવણ્ણાનિ કાસાયાનિ નિવાસેત્વા ચ પારુપિત્વા ચ સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા એવમાહંસુ – ''ભન્તે, સોતાપન્નસ્સ અરિયસાવકસ્સ મુખોલોકનદાનં નામ અત્થી''તિ. ''ન, ભિક્ખવે, અરિયસાવકાનં મુખોલોકનદાનં નામ અત્થી''તિ. ''ભન્તે, અમ્હાકં ઉપજ્ઝાયેન ધમ્મભણ્ડાગારિકત્થેરેન સહસ્સગ્ઘનિકાનં સાટકાનં પઞ્ચ સતાનિ એકસ્સેવ દહરભિક્ખુનો દિન્નાનિ, સો પન અત્તના લદ્ધે ભાજેત્વા અમ્હાકં અદાસી''તિ. ''ન, ભિક્ખવે, આનન્દો મુખોલોકનભિક્ખં દેતિ , સો પનસ્સ ભિક્ખુ બહૂપકારો, તસ્મા અત્તનો ઉપકારસ્સ ઉપકારવસેન ગુણવસેન યુત્તવસેન 'ઉપકારસ્સ નામ પચ્ચુપકારો કાતું વટ્ટતી'તિ કતઞ્ઞુકતવેદિભાવેન અદાસિ. પોરાણકપણ્ડિતાપિ હિ અત્તનો ઉપકારાનઞ્ઞેવ પચ્ચુપકારં કરિંસૂ''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સીહો હુત્વા પબ્બતગુહાયં વસતિ. સો એકદિવસં ગુહાય નિક્ખમિત્વા પબ્બતપાદં ઓલોકેસિ, તં પન પબ્બતપાદં પરિક્ખિપિત્વા મહાસરો અહોસિ. તસ્સ એકસ્મિં ઉન્નતટ્ઠાને ઉપરિથદ્ધકદ્દમપિટ્ઠે મુદૂનિ હરિતતિણાનિ જાયિંસુ. સસકા ચેવ હરિણાદયો ચ સલ્લહુકમિગા કદ્દમમત્થકે વિચરન્તા તાનિ ખાદન્તિ. તં દિવસમ્પિ એકો મિગો તાનિ ખાદન્તો વિચરતિ. સીહો ''તં મિગં ગણ્હિસ્સામી''તિ પબ્બતમત્થકા ઉપ્પતિત્વા સીહવેગેન પક્ખન્દિ, મિગો મરણભયતજ્જિતો વિરવન્તો પલાયિ. સીહો વેગં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો કલલપિટ્ઠે નિપતિત્વા ઓસીદિત્વા ઉગ્ગન્તું અસક્કોન્તો ચત્તારો પાદા થમ્ભા વિય ઓસીદિત્વા સત્તાહં નિરાહારો અટ્ઠાસિ.

અથ નં એકો સિઙ્ગાલો ગોચરપ્પસુતો તં દિસ્વા ભયેન પલાયિ. સીહો તં પક્કોસિત્વા ''ભો સિઙ્ગાલ, મા પલાયિ, અહં કલલે લગ્ગો, જીવિતં મે દેહી''તિ આહ. સિઙ્ગાલો તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''અહં તં ઉદ્ધરેય્યં, ઉદ્ધટો પન મં ખાદેય્યાસીતિ ભાયામી''તિ આહ. ''મા ભાયિ, નાહં તં ખાદિસ્સામિ, મહન્તં પન તે ગુણં કરિસ્સામિ, એકેનુપાયેન મં ઉદ્ધરાહી''તિ. સિઙ્ગાલો તસ્સ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા ચતુન્નં પાદાનં સમન્તા કલલે અપનેત્વા ચતુન્નમ્પિ પાદાનં ચતસ્સો માતિકા ખણિત્વા ઉદકાભિમુખં અકાસિ, ઉદકં પવિસિત્વા કલલં મુદું અકાસિ. તસ્મિં ખણે સિઙ્ગાલો સીહસ્સ ઉદરન્તરં અત્તનો સીસં પવેસેત્વા ''વાયામં કરોહિ, સામી''તિ ઉચ્ચાસદ્દં કરોન્તો સીસેન ઉદરં પહરિ. સીહો વેગં જનેત્વા કલલા ઉગ્ગન્ત્વા પક્ખન્દિત્વા થલે અટ્ઠાસિ. સો મુહુત્તં વિસ્સમિત્વા સરં ઓરુય્હ કદ્દમં ધોવિત્વા ન્હાયિત્વા દરથં પટિપ્પસ્સમ્ભેત્વા એકં મહિંસં વધિત્વા દાઠાહિ ઓવિજ્ઝિત્વા મંસં ઉબ્બત્તેત્વા ''ખાદ, સમ્મા''તિ સિઙ્ગાલસ્સ પુરતો ઠપેત્વા તેન ખાદિતે પચ્છા અત્તના ખાદિ. પુન સિઙ્ગાલો એકં મંસપેસિં ડંસિત્વા ગણ્હિ. ''ઇદં કિમત્થાય, સમ્મા''તિ ચ વુત્તે ''તુમ્હાકં દાસી અત્થિ, તસ્સા ભાગો ભવિસ્સતી''તિ આહ. સીહો ''ગણ્હાહી''તિ વત્વા સયમ્પિ સીહિયા અત્થાય મંસં ગણ્હિત્વા ''એહિ, સમ્મ, અમ્હાકં પબ્બતમુદ્ધનિ ઠત્વા સખિયા વસનટ્ઠાનં ગમિસ્સામા''તિ વત્વા તત્થ ગન્ત્વા મંસં ખાદાપેત્વા સિઙ્ગાલઞ્ચ સિઙ્ગાલિઞ્ચ અસ્સાસેત્વા ''ઇતો પટ્ઠાય ઇદાનિ અહં તુમ્હે પટિજગ્ગિસ્સામી''તિ અત્તનો વસનટ્ઠાનં નેત્વા ગુહાય દ્વારે અઞ્ઞિસ્સા ગુહાય વસાપેસિ. તે તતો પટ્ઠાય ગોચરાય ગચ્છન્તા સીહિઞ્ચ સિઙ્ગાલિઞ્ચ ઠપેત્વા સિઙ્ગાલેન સદ્ધિં ગન્ત્વા નાનામિગે વધિત્વા ઉભોપિ તત્થેવ મંસં ખાદિત્વા ઇતરાસમ્પિ દ્વિન્નં આહરિત્વા દેન્તિ.

એવં કાલે ગચ્છન્તે સીહી દ્વે પુત્તે વિજાયિ, સિઙ્ગાલીપિ દ્વે પુત્તે વિજાયિ. તે સબ્બેપિ સમગ્ગવાસં વસિંસુ. અથેકદિવસં સીહિયા એતદહોસિ – ‘‘અયં સીહો સિઙ્ગાલઞ્ચ સિઙ્ગાલિઞ્ચ સિઙ્ગાલપોતકે ચ અતિવિય પિયાયતિ, નૂનમસ્સ સિઙ્ગાલિયા સદ્ધિં સન્થવો અત્થિ, તસ્મા એવં સિનેહં કરોતિ, યંનૂનાહં ઇમં પીળેત્વા તજ્જેત્વા ઇતો પલાપેય્ય’’ન્તિ . સા સીહસ્સ સિઙ્ગાલં ગહેત્વા ગોચરાય ગતકાલે સિઙ્ગાલિં પીળેસિ તજ્જેસિ ‘‘કિંકારણા ઇમસ્મિં ઠાને વસતિ , ન પલાયસી’’તિ? પુત્તાપિસ્સા સિઙ્ગાલિપુત્તે તથેવ તજ્જયિંસુ. સિઙ્ગાલી તમત્થં સિઙ્ગાલસ્સ કથેત્વા ‘‘સીહસ્સ વચનેન એતાય એવં કતભાવમ્પિ ન જાનામ, ચિરં વસિમ્હા, નાસાપેય્યાપિ નો, અમ્હાકં વસનટ્ઠાનમેવ ગચ્છામા’’તિ આહ. સિઙ્ગાલો તસ્સા વચનં સુત્વા સીહં ઉપસઙ્કમિત્વા આહ – ‘‘સામિ, ચિરં અમ્હેહિ તુમ્હાકં સન્તિકે નિવુત્થં, અતિચિરં વસન્તા નામ અપ્પિયા હોન્તિ, અમ્હાકં ગોચરાય પક્કન્તકાલે સીહી સિઙ્ગાલિં વિહેઠેતિ ‘ઇમસ્મિં ઠાને કસ્મા વસથ, પલાયથા’તિ તજ્જેતિ, સીહપોતકાપિ સિઙ્ગાલપોતકે તજ્જેન્તિ. યો નામ યસ્સ અત્તનો સન્તિકે વાસં ન રોચેતિ, તેન સો ‘યાહી’તિ નીહરિતબ્બોવ, વિહેઠનં નામ કિમત્થિય’’ન્તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૩. ‘‘યેન કામં પણામેતિ, ધમ્મો બલવતં મિગી;
ઉન્નદન્તી વિજાનાહિ, જાતં સરણતો ભય’’ન્તિ.

તત્થ **યેન કામં પણામેતિ**, **ધમ્મો બલવતન્તિ** બલવા નામ ઇસ્સરો અત્તનો સેવકં યેન દિસાભાગેન ઇચ્છતિ, તેન દિસાભાગેન સો પણામેતિ નીહરતિ. એસ ધમ્મો બલવતં અયં ઇસ્સરાનં સભાવો પવેણિધમ્મોવ, તસ્મા સચે અમ્હાકં વાસં ન રોચેથ, ઉજુકમેવ નો નીહરથ , વિહેઠનેન કો અત્થોતિ દીપેન્તો એવમાહ. **મિગી**તિ સીહં આલપતિ. સો હિ મિગરાજતાય મિગા અસ્સ અત્થીતિ મિગી. **ઉન્નદન્તી**તિપિ તમેવ આલપતિ. સો હિ ઉન્નતાનં દન્તાનં અત્થિતાય ઉન્નતા દન્તા અસ્સ અત્થીતિ ઉન્નદન્તી. ‘‘ઉન્નતદન્તી’’તિપિ પાઠોયેવ. **વિજાનાહી**તિ ‘‘એસ ઇસ્સરાનં ધમ્મો’’તિ એવં જાનાહિ. **જાતં સરણતો ભયન્તિ** અમ્હાકં તુમ્હે પતિટ્ઠાનટ્ઠેન સરણં, તુમ્હાકઞ્ઞેવ સન્તિકા ભયં જાતં, તસ્મા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગમિસ્સામાતિ દીપેતિ.

અપરો નયો – તવ **મિગી સીહી ઉન્નદન્તી**મમ પુત્તદારં તજ્જેન્તી **યેન કામં પણામેતિ**, યેન યેનાકારેન ઇચ્છતિ, તેન પણામેતિ પવત્તતિ, વિહેઠેતિપિ પલાપેતિપિ, એવં ત્વં વિજાનાહિ, તત્થ કિં સક્કા અમ્હેહિ કાતું. **ધમ્મો બલવતં** એસ બલવન્તાનં સભાવો, ઇદાનિ મયં ગમિસ્સામ. કસ્મા? **જાતં સરણતો ભય**ન્તિ.

તસ્સ વચનં સુત્વા સીહો સીહિં આહ – ‘‘ભદ્દે, અસુકસ્મિં નામ કાલે મમ ગોચરત્થાય ગન્ત્વા સત્તમે દિવસે ઇમિના સિઙ્ગાલેન ઇમાય ચ સિઙ્ગાલિયા સદ્ધિં આગતભાવં સરસી’’તિ. ‘‘આમ, સરામી’’તિ. ‘‘જાનાસિ પન મય્હં સત્તાહં અનાગમનસ્સ કારણ’’ન્તિ? ‘‘ન જાનામિ, સામી’’તિ. ‘‘ભદ્દે, અહં ‘એકં મિગં ગણ્હિસ્સામી’તિ વિરજ્ઝિત્વા કલલે લગ્ગો, તતો નિક્ખમિતું અસક્કોન્તો સત્તાહં નિરાહારો અટ્ઠાસિં, સ્વાહં ઇમં સિઙ્ગાલં નિસ્સાય જીવિતં લભિં, અયં મે જીવિતદાયકો સહાયો. મિત્તધમ્મે ઠાતું સમત્થો હિ મિત્તો દુબ્બલો નામ નત્થિ, ઇતો પટ્ઠાય મય્હં સહાયસ્સ ચ સહાયિકાય ચ પુત્તકાનઞ્ચ એવરૂપં અવમાનં મા અકાસી’’તિ વત્વા સીહો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૪. ‘‘અપિ ચેપિ દુબ્બલો મિત્તો, મિત્તધમ્મેસુ તિટ્ઠતિ;
સો ઞાતકો ચ બન્ધુ ચ, સો મિત્તો સો ચ મે સખા;
દાઠિનિ માતિમઞ્ઞિત્થો, સિઙ્ગાલો મમ પાણદો’’તિ.

તત્થ **અપિ ચેપીતિ** એકો **અપિસદ્દો** અનુગ્ગહત્થો, એકો સમ્ભાવનત્થો. તત્રાયં યોજના – **દુબ્બલોપિ ચે મિત્તો મિત્તધમ્મેસુ અપિ તિટ્ઠતિ**, સચે ઠાતું સક્કોતિ, **સો ઞાતકો ચ બન્ધુ ચ, સો** મેત્તચિત્તતાય **મિત્તો, સો ચ મે** સહાયટ્ઠેન **સખા. દાઠિનિ માતિમઞ્ઞિત્થો**તિ, ભદ્દે, દાઠાસમ્પન્ને સીહિ મા મય્હં સહાયં વા સહાયિં વા અતિમઞ્ઞિ, અયઞ્હિ **સિઙ્ગાલો મમ પાણદો**તિ.

સા તસ્સ વચનં સુત્વા સિઙ્ગાલિં ખમાપેત્વા તતો પટ્ઠાય સપુત્તાય તાય સદ્ધિં સમગ્ગવાસં વસિ. સીહપોતકાપિ સિઙ્ગાલપોતકેહિ સદ્ધિં કીળમાના સમ્મોદમાના માતાપિતૂનં અતિક્કન્તકાલેપિ મિત્તભાવં અભિન્દિત્વા સમ્મોદમાના વસિંસુ. તેસં કિર સત્તકુલપરિવટ્ટે અભિજ્જમાના મેત્તિ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહન્તો અહેસું. ''તદા સિઙ્ગાલો આનન્દો અહોસિ, સીહો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ગુણજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૫૮] ૮. સુહનુજાતકવણ્ણના

નયિદં વિસમસીલેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દ્વે ચણ્ડભિક્ખૂ આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ સમયે જેતવનેપિ એકો ભિક્ખુ ચણ્ડો અહોસિ ફરુસો સાહસિકો જનપદેપિ. અથેકદિવસં જાનપદો ભિક્ખુ કેનચિદેવ કરણીયેન જેતવનં અગમાસિ, સામણેરા ચેવ દહરભિક્ખૂ ચ તસ્સ ચણ્ડભાવં જાનન્તિ. ''તેસં દ્વિન્નં ચણ્ડાનં કલહં પસ્સિસ્સામા''તિ કુતૂહલેન તં ભિક્ખું જેતવનવાસિકસ્સ પરિવેણં પહિણિંસુ. તે ઉભોપિ ચણ્ડા અઞ્ઞમઞ્ઞં દિસ્વાવ પિયસંવાસં સંસન્દિંસુ સમિંસુ, હત્થપાદપિટ્ઠિસમ્બાહનાદીનિ અકંસુ. ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, ચણ્ડા ભિક્ખૂ અઞ્ઞેસં ઉપરિ ચણ્ડા ફરુસા સાહસિકા, અઞ્ઞમઞ્ઞં પન ઉભોપિ સમગ્ગા સમ્મોદમાના પિયસંવાસા જાતા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેતે અઞ્ઞેસં ચણ્ડા ફરુસા સાહસિકા, અઞ્ઞમઞ્ઞં પન સમગ્ગા સમ્મોદમાના પિયસંવાસા ચ અહેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ સબ્બત્થસાધકો અત્થધમ્માનુસાસકો અમચ્ચો અહોસિ. સો પન રાજા થોકં ધનલોભપકતિકો, તસ્સ મહાસોણો નામ કૂટઅસ્સો અત્થિ. અથ ઉત્તરાપથકા અસ્સવાણિજા પઞ્ચ અસ્સસતાનિ આનેસું, અસ્સાનં આગતભાવં રઞ્ઞો આરોચેસું. તતો પુબ્બે પન બોધિસત્તો અસ્સે અગ્ઘાપેત્વા મૂલં અપરિહાપેત્વા દાપેસિ. રાજા તં પરિહાયમાનો અઞ્ઞં અમચ્ચં પક્કોસાપેત્વા ''તાત, અસ્સે અગ્ઘાપેહિ, અગ્ઘાપેન્તો ચ પઠમં મહાસોણં યથા તેસં અસ્સાનં અન્તરં પવિસતિ, તથા વિસ્સજ્જેત્વા અસ્સે ડંસાપેત્વા વણિતે કારાપેત્વા દુબ્બલકાલે મૂલં હાપેત્વા અસ્સે અગ્ઘાપેય્યાસી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકાસિ.

અસ્સવાણિજા અનત્તમના હુત્વા તેન કતકિરિયં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસું. બોધિસત્તો ''કિં પન તુમ્હાકં નગરે કૂટઅસ્સો નત્થી''તિ પુચ્છિ. ''અત્થિ સામિ, સુહનુ નામ કૂટઅસ્સો ચણ્ડો ફરુસો''તિ. ''તેન હિ પુન આગચ્છન્તા તં અસ્સં આનેય્યાથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા પુન આગચ્છન્તા તં કૂટસ્સં ગાહાપેત્વા આગચ્છિંસુ. રાજા ''અસ્સવાણિજા આગતા''તિ સુત્વા સીહપઞ્જરં ઉગ્ઘાટેત્વા અસ્સે ઓલોકેત્વા મહાસોણં વિસ્સજ્જાપેસિ.

અસ્સવાણિજાપિ મહાસોણં આગચ્છન્તં દિસ્વા સુહનું વિસ્સજ્જાપેસું. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં પત્વા સરીરાનિ લેહન્તા સમ્મોદમાના અટ્ઠંસુ. રાજા બોધિસત્તં પુચ્છિ – ''પસ્સસિ ઇમે દ્વે કૂટસ્સા અઞ્ઞેસં ચણ્ડા ફરુસા સાહસિકા, અઞ્ઞે અસ્સે ડંસિત્વા ગેલઞ્ઞં પાપેન્તિ, ઇદાનિ અઞ્ઞમઞ્ઞં પન સરીરં લેહન્તા સમ્મોદમાના અટ્ઠંસુ, કિં નામેત''ન્તિ? બોધિસત્તો ''નયિમે, મહારાજ, વિસમસીલા, સમસીલા સમધાતુકા ચ એતે''તિ વત્વા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૫. ''નયિદં વિસમસીલેન, સોણેન સુહનૂ સહ;
સુહનૂપિ તાદિસોયેવ, યો સોણસ્સ સગોચરો.

૧૬. ''પક્ખન્દિના પગબ્ભેન, નિચ્ચં સન્દાનખાદિના;
સમેતિ પાપં પાપેન, સમેતિ અસતા અસ''ન્તિ.

તત્થ **નયિદં વિસમસીલેન**, **સોણેન સુહનૂ સહા**તિ યં ઇદં સુહનુ કૂટસ્સો સોણેન સદ્ધિં પેમં કરોતિ, ઇદં ન અત્તનો વિસમસીલેન, અથ ખો અત્તનો સમસીલેનેવ સદ્ધિં કરોતિ. ઉભોપિ હેતે અત્તનો અનાચારતાય દુસ્સીલતાય સમસીલા સમધાતુકા. **સુહનૂપિ તાદિસોયેવ**, **યો સોણસ્સ સગોચરો**તિ યાદિસો સોણો, સુહનુપિ તાદિસોયેવ, યો સોણસ્સ સગોચરો યંગોચરો સોણો, સોપિ તંગોચરોયેવ. યથેવ હિ સોણો અસ્સગોચરો અસ્સે ડંસેન્તોવ ચરતિ, તથા સુહનુપિ. ઇમિના નેસં સમાનગોચરતં દસ્સેતિ.

તે પન આચારગોચરે એકતો કત્વા દસ્સેતું ''**પક્ખન્દિના**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **પક્ખન્દિના**તિ અસ્સાનં ઉપરિ પક્ખન્દનસીલેન પક્ખન્દનગોચરેન. **પગબ્ભેના**તિ કાયપાગબ્ભિયાદિસમન્નાગતેન દુસ્સીલેન. **નિચ્ચં સન્દાનખાદિના**તિ સદા અત્તનો બન્ધનયોત્તં ખાદનસીલેન ખાદનગોચરેન ચ. **સમેતિ પાપં પાપેના**તિ એતેસુ અઞ્ઞતરેન પાપેન સદ્ધિં અઞ્ઞતરસ્સ પાપં દુસ્સીલ્યં સમેતિ. **અસતા અસ**ન્તિ એતેસુ અઞ્ઞતરેન અસતા અનાચારગોચરસમ્પન્નેન સહ ઇતરસ્સ અસં અસાધુકમ્મં સમેતિ, ગૂથાદીનિ વિય ગૂથાદીહિ એકતો સંસન્દતિ સદિસં નિબ્બિસેસમેવ હોતીતિ.

એવં વત્વા ચ પન બોધિસત્તો ''મહારાજ, રઞ્ઞા નામ અતિલુદ્ધેન ન ભવિતબ્બં, પરસ્સ સન્તકં નામ નાસેતું ન વટ્ટતી''તિ રાજાનં ઓવદિત્વા અસ્સે અગ્ઘાપેત્વા ભૂતમેવ મૂલં દાપેસિ. અસ્સવાણિજા યથાસભાવમેવ મૂલં લભિત્વા હટ્ઠતુટ્ઠા અગમંસુ. રાજાપિ બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દ્વે અસ્સા ઇમે દ્વે દુટ્ઠભિક્ખૂ અહેસું, રાજા આનન્દો, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સુહનુજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૫૯] ૯. મોરજાતકવણ્ણના

ઉદેતયં ચક્ખુમા એકરાજાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ભિક્ખુ ભિક્ખૂહિ સત્થુ સન્તિકં નીતો ''સચ્ચં કિર, ત્વં ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતો''તિ વુત્તે ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વત્વા ''કિં દિસ્વા''તિ વુત્તે ''એકં અલઙ્કતપટિયત્તસરીરં માતુગામં ઓલોકેત્વા''તિ આહ. અથ નં સત્થા ''ભિક્ખુ માતુગામો નામ કસ્મા તુમ્હાદિસાનં ચિત્તં નાલુળેસ્સતિ, પોરાણકપણ્ડિતાનમ્પિ હિ માતુગામસ્સ સદ્દં સુત્વા સત્ત વસ્સસતાનિ

અસમુદાચિણ્ણકિલેસા ઓકાસં લભિત્વા ખણેનેવ સમુદાચરિંસુ. વિસુદ્ધાપિ સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ, ઉત્તમયસસમઙ્ગિનોપિ આયસક્યં પાપુણન્તિ, પગેવ અપરિસુદ્ધા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મોરયોનિયં પટિસન્ધિં ગહેત્વા અણ્ડકાલેપિ કણિકારમકુળવણ્ણઅણ્ડકોસો હુત્વા અણ્ડં ભિન્દિત્વા નિક્ખન્તો સુવણ્ણવણ્ણો અહોસિ દસ્સનીયો પાસાદિકો પક્ખાનં અન્તરે સુરત્તરાજિવિરાજિતો, સો અત્તનો જીવિતં રક્ખન્તો તિસ્સો પબ્બતરાજિયો અતિક્કમ્મ ચતુત્થાય પબ્બતરાજિયા એકસ્મિં દણ્ડકહિરઞ્ઞપબ્બતતલે વાસં કપ્પેસિ. સો પભાતાય રત્તિયા પબ્બતમત્થકે નિસિન્નો સૂરિયં ઉગ્ગચ્છન્તં ઓલોકેત્વા અત્તનો ગોચરભૂમિયં રક્ખાવરણત્થાય બ્રહ્મમન્તં બન્ધન્તો ''**ઉદેતય**''ન્તિઆદિમાહ.

૧૭. ''ઉદેતયં ચક્ખુમા એકરાજા,
હરિસ્સવણ્ણો પથવિપ્પભાસો;
તં તં નમસ્સામિ હરિસ્સવણ્ણં પથવિપ્પભાસં,
તયાજ્જ ગુત્તા વિહરેમુ દિવસ''ન્તિ.

તત્થ **ઉદેતી**તિ પાચીનલોકધાતુતો ઉગ્ગચ્છતિ. **ચક્ખુમા**તિ સકલચક્કવાળવાસીનં અન્ધકારં વિધમિત્વા ચક્ખુપટિલાભકરણેન યં તેન તેસં દિન્નં ચક્ખુ, તેન ચક્ખુના ચક્ખુમા. **એકરાજા**તિ સકલચક્કવાળે આલોકકરાનં અન્તરે સેટ્ઠવિસિટ્ઠટ્ઠેન એકરાજા. **હરિસ્સવણ્ણો**તિ હરિસમાનવણ્ણો, સુવણ્ણવણ્ણોતિ અત્થો. **પથવિપ્પભાસો**તિ પથવિયા પભાસો. **તં તં નમસ્સામી**તિ તસ્મા તં એવરૂપં ભવન્તં નમસ્સામિ વન્દામિ. **તયાજ્જ ગુત્તા વિહરેમુ દિવસ**ન્તિ તયા અજ્જ રક્ખિતા ગોપિતા હુત્વા ઇમં દિવસં ચતુઇરિયાપથવિહારેન સુખં વિહરેય્યામ.

એવં બોધિસત્તો ઇમાય ગાથાય સૂરિયં નમસ્સિત્વા દુતિયગાથાય અતીતે પરિનિબ્બુતે બુદ્ધે ચેવ બુદ્ધગુણે ચ નમસ્સતિ.

''યે બ્રાહ્મણા વેદગૂ સબ્બધમ્મે, તે મે નમો તે ચ મં પાલયન્તુ;
નમત્થુ બુદ્ધાનં નમત્થુ બોધિયા, નમો વિમુત્તાનં નમો વિમુત્તિયા;
ઇમં સો પરિત્તં કત્વા, મોરો ચરતિ એસના''તિ.

તત્થ **યે બ્રાહ્મણા**તિ યે બાહિતપાપા વિસુદ્ધિબ્રાહ્મણા. **વેદગૂ**તિ વેદાનં પારં ગતાતિપિ વેદગૂ, વેદેહિ પારં ગતાતિપિ વેદગૂ. ઇધ પન સબ્બે સઙ્ખતાસઙ્ખતધમ્મે વિદિતે પાકટે કત્વા ગતાતિ વેદગૂ. તેનેવાહ ''સબ્બધમ્મે''તિ. સબ્બે ખન્ધાયતનધાતુધમ્મે સલક્ખણસામઞ્ઞલક્ખણવસેન અત્તનો ઞાણસ્સ વિદિતે પાકટે કત્વા ગતા, તિણ્ણં મારાનં મત્થકં મદ્દિત્વા દસસહસ્સિલોકધાતું ઉન્નાદેત્વા બોધિતલે સમ્માસમ્બોધિં પત્વા સંસારં વા અતિક્કન્તાતિ અત્થો. **તે મે નમો**તિ તે મમ ઇમં નમક્કારં પટિચ્છન્તુ. **તે ચ મં પાલયન્તૂ**તિ એવં મયા નમસ્સિતા ચ તે ભગવન્તો મં પાલેન્તુ રક્ખન્તુ ગોપેન્તુ. **નમત્થુ બુદ્ધાનં નમત્થુ બોધિયા, નમો વિમુત્તાનં નમો વિમુત્તિયા**તિ અયં મમ નમક્કારો અતીતાનં પરિનિબ્બુતાનં બુદ્ધાનં અત્થુ, તેસઞ્ઞેવ ચતૂસુ ચ મગ્ગેસુ ચતૂસુ ફલેસુ ઞાણસઙ્ખાતાય બોધિયા અત્થુ, તથા તેસઞ્ઞેવ અરહત્તફલવિમુત્તિયા વિમુત્તાનં અત્થુ, યા ચ નેસં તદઙ્ગવિમુત્તિ વિક્ખમ્ભનવિમુત્તિ સમુચ્છેદવિમુત્તિ પટિપ્પસ્સદ્ધિવિમુત્તિ નિસ્સરણવિમુત્તીતિ પઞ્ચવિધા વિમુત્તિ, તસ્સા નેસં વિમુત્તિયાપિ અયં મય્હં નમક્કારો અત્થૂતિ. ''ઇમં સો પરિત્તં કત્વા, મોરો ચરતિ એસના''તિ ઇદં પન પદદ્વયં સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા

આહ. તસ્સત્થો – ભિક્ખવે, સો મોરો ઇમં પરિત્તં ઇમં રક્ખં કત્વા અત્તનો ગોચરભૂમિયં પુપ્ફફલાદીનં અત્થાય નાનપ્પકારાય એસનાય ચરતિ.

એવં દિવસં ચરિત્વા સાયં પબ્બતમત્થકે નિસીદિત્વા અત્થઙ્ગતં સૂરિયં ઓલોકેન્તો બુદ્ધગુણે આવજ્જેત્વા નિવાસટ્ઠાને રક્ખાવરણત્થાય પુન બ્રહ્મમન્તં બન્ધન્તો **“અપેતય”**ન્તિઆદિમાહ.

૧૮. ‘‘અપેતયં ચક્ખુમા એકરાજા, હરિસ્સવણ્ણો પથવિપ્પભાસો;
તં તં નમસ્સામિ હરિસ્સવણ્ણં પથવિપ્પભાસં, તયાજ્જ ગુત્તા વિહરેમુ રત્તિં.

‘‘યે બ્રાહ્મણા વેદગૂ સબ્બધમ્મે, તે મે નમો તે ચ મં પાલયન્તુ;
નમત્થુ બુદ્ધાનં નમત્થુ બોધિયા, નમો વિમુત્તાનં નમો વિમુત્તિયા;
ઇમં સો પરિત્તં કત્વા, મોરો વાસમકપ્પયી’’તિ.

તત્થ **અપેતી**તિ અપયાતિ અત્થં ગચ્છતિ. **ઇમં સો પરિત્તં કત્વા, મોરો વાસમકપ્પયી**તિ ઇદમ્પિ અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા આહ. તસ્સત્થો – ભિક્ખવે , સો મોરો ઇમં પરિત્તં ઇમં રક્ખં કત્વા અત્તનો નિવાસટ્ઠાને વાસં કપ્પયિત્થ, તસ્સ રત્તિં વા દિવા વા ઇમસ્સ પરિત્તસ્સાનુભાવેન નેવ ભયં, ન લોમહંસો અહોસિ.

અથેકો બારાણસિયા અવિદૂરે નેસાદગામવાસી નેસાદો હિમવન્તપદેસે વિચરન્તો તસ્મિં દણ્ડકહિરઞ્ઞપબ્બતમત્થકે નિસિન્નં બોધિસત્તં દિસ્વા આગન્ત્વા પુત્તસ્સ આરોચેસિ. અથેકદિવસં ખેમા નામ બારાણસિરઞ્ઞો દેવી સુપિનેન સુવણ્ણવણ્ણં મોરં ધમ્મં દેસેન્તં દિસ્વા પબુદ્ધકાલે રઞ્ઞો આરોચેસિ – ‘‘અહં, દેવ, સુવણ્ણવણ્ણસ્સ મોરસ્સ ધમ્મં સોતુકામા’’તિ. રાજા અમચ્ચે પુચ્છિ. અમચ્ચા ‘‘બ્રાહ્મણા જાનિસ્સન્તી’’તિ આહંસુ. બ્રાહ્મણા તં સુત્વા ‘‘સુવણ્ણવણ્ણા મોરા નામ હોન્તી’’તિ વત્વા ‘‘કત્થ હોન્તી’’તિ વુત્તે ‘‘નેસાદા જાનિસ્સન્તી’’તિ આહંસુ. રાજા નેસાદે સન્નિપાતેત્વા પુચ્છિ. અથ સો નેસાદપુત્તો ‘‘આમ, મહારાજ, દણ્ડકહિરઞ્ઞપબ્બતો નામ અત્થિ, તત્થ સુવણ્ણવણ્ણો મોરો વસતી’’તિ આહ. ‘‘તેન હિ તં મોરં અમારેત્વા બન્ધિત્વાવ આનેહી’’તિ. નેસાદો ગન્ત્વા તસ્સ ગોચરભૂમિયં પાસે ઓડ્ડેસિ. મોરેન અક્કન્તટ્ઠાનેપિ પાસો ન સઞ્ચરતિ. નેસાદો ગણ્હિતું અસક્કોન્તો સત્ત વસ્સાનિ વિચરિત્વા તત્થેવ કાલમકાસિ. ખેમાપિ દેવી પત્થિતં અલભમાના કાલમકાસિ.

રાજા ‘‘મોરં મે નિસ્સાય દેવી કાલકતા’’તિ કુજ્ઝિત્વા ‘‘હિમવન્તપદેસે દણ્ડકહિરઞ્ઞપબ્બતો નામ અત્થિ, તત્થ સુવણ્ણવણ્ણો મોરો વસતિ, યે તસ્સ મંસં ખાદન્તિ, તે અજરા અમરા હોન્તી’’તિ અક્ખરં સુવણ્ણપટ્ટે લિખાપેત્વા સુવણ્ણપટ્ટં મઞ્જૂસાય નિક્ખિપાપેસિ. તસ્મિં કાલકતે અઞ્ઞો રાજા રજ્જં પત્વા સુવણ્ણપટ્ટં વાચેત્વા ‘‘અજરો અમરો ભવિસ્સામી’’તિ અઞ્ઞં નેસાદં પેસેસિ. સોપિ ગન્ત્વા બોધિસત્તં ગહેતું અસક્કોન્તો તત્થેવ કાલમકાસિ. એતેનેવ નિયામેન છ રાજપરિવટ્ટા ગતા. અથ સત્તમો રાજા રજ્જં પત્વા એકં નેસાદં પહિણિ. સો ગન્ત્વા બોધિસત્તેન અક્કન્તટ્ઠાનેપિ પાસસ્સ અસઞ્ચરણભાવં, અત્તનો પરિત્તં કત્વા ગોચરભૂમિગમનભાવઞ્ચસ્સ ઞત્વા પચ્ચન્તં ઓતરિત્વા એકં મોરિં ગહેત્વા યથા હત્થતાળસદ્દેન નચ્ચતિ, અચ્છરાસદ્દેન ચ વસ્સતિ, એવં સિક્ખાપેત્વા તં આદાય ગન્ત્વા મોરેન પરિત્તે અકતે પાતોયેવ પાસયટ્ઠિયો રોપેત્વા પાસે ઓડ્ડેત્વા મોરિં વસ્સાપેસિ. મોરો વિસભાગં માતુગામસદ્દં સુત્વા કિલેસાતુરો હુત્વા પરિત્તં કાતું અસક્કુણિત્વા ગન્ત્વા પાસે બજ્ઝિ. અથ નં નેસાદો ગહેત્વા ગન્ત્વા બારાણસિરઞ્ઞો અદાસિ.

રાજા તસ્સ રૂપસમ્પત્તિં દિસ્વા તુટ્ઠમાનસો આસનં દાપેસિ. બોધિસત્તો પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિત્વા ''મહારાજ, કસ્મા મં ગણ્હાપેસી''તિ પુચ્છિ. ''યે કિર તવ મંસં ખાદન્તિ, તે અજરા અમરા હોન્તિ, સ્વાહં તવ મંસં ખાદિત્વા અજરો અમરો હોતુકામો તં ગણ્હાપેસિ''ન્તિ. ''મહારાજ, મમ તાવ મંસં ખાદન્તા અજરા અમરા હોન્તુ, અહં પન મરિસ્સામી''તિ ? ''આમ, મરિસ્સસી''તિ. ''મયિ મરન્તે પન મમ મંસમેવ ખાદિત્વા કિન્તિ કત્વા ન મરિસ્સન્તી''તિ? ''ત્વં સુવણ્ણવણ્ણો, તસ્મા કિર તવ મંસં ખાદકા અજરા અમરા ભવિસ્સન્તી''તિ. ''મહારાજ, અહં પન ન અકારણા સુવણ્ણવણ્ણો જાતો, પુબ્બે પનાહં ઇમસ્મિંયેવ નગરે ચક્કવત્તી રાજા હુત્વા સયમ્પિ પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખિં, સકલચક્કવાળવાસિનોપિ રક્ખાપેસિં, સ્વાહં કાલં કરિત્વા તાવતિંસભવને નિબ્બત્તો, તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા તતો ચુતો અઞ્ઞસ્સ અકુસલસ્સ નિસ્સન્દેન મોરયોનિયં નિબ્બત્તિત્વાપિ પોરાણસીલાનુભાવેન સુવણ્ણવણ્ણો જાતો''તિ. '''ત્વં ચક્કવત્તી રાજા હુત્વા સીલં રક્ખિત્વા સીલફલેન સુવણ્ણવણ્ણો જાતો'તિ કથમિદં અમ્હેહિ સદ્ધાતબ્બં. અત્થિ નો કોચિ સક્ખી''તિ ? ''અત્થિ, મહારાજા''તિ. ''કો નામા''તિ? ''મહારાજ, અહં ચક્કવત્તિકાલે રતનમયે રથે નિસીદિત્વા આકાસે વિચરિં, સો મે રથો મઙ્ગલપોક્ખરણિયા અન્તોભૂમિયં નિદહાપિતો, તં મઙ્ગલપોક્ખરણિતો ઉક્ખિપાપેહિ, સો મે સક્ખિ ભવિસ્સતી''તિ.

રાજા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા પોક્ખરણિતો ઉદકં હરાપેત્વા રથં નીહરાપેત્વા બોધિસત્તસ્સ સદ્દહિ. બોધિસત્તો ''મહારાજ, ઠપેત્વા અમતમહાનિબ્બાનં અવસેસા સબ્બે સઙ્ખતધમ્મા હુત્વા અભાવિનો અનિચ્ચા ખયવયધમ્માયેવા''તિ રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા રાજાનં પઞ્ચસુ સીલેસુ પતિટ્ઠાપેસિ. રાજા પસન્નો બોધિસત્તં રજ્જેન પૂજેત્વા મહન્તં સક્કારં અકાસિ. સો રજ્જં તસ્સેવ પટિનિય્યાદેત્વા કતિપાહં વસિત્વા ''અપ્પમત્તો હોહિ, મહારાજા''તિ ઓવદિત્વા આકાસે ઉપ્પતિત્વા દણ્ડકહિરઞ્ઞપબ્બતમેવ અગમાસિ. રાજાપિ બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠહિ. ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, સુવણ્ણમોરો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મોરજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૬૦] ૧૦. વિનીલજાતકવણ્ણના

એવમેવ નૂન રાજાનન્તિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ સુગતાલયં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તે હિ ગયાસીસગતાનં દ્વિન્નં અગ્ગસાવકાનં સુગતાલયં દસ્સેત્વા નિપન્ને ઉભોપિ થેરા ધમ્મં દેસેત્વા અત્તનો નિસ્સિતકે આદાય વેળુવનં અગમિંસુ. તે સત્થારા ''સારિપુત્ત, દેવદત્તો તુમ્હે દિસ્વા કિં અકાસી''તિ પુટ્ઠા ''ભન્તે, સુગતાલયં દસ્સેત્વા મહાવિનાસં પાપુણી''તિ આરોચેસું. સત્થા ''ન ખો, સારિપુત્ત, દેવદત્તો ઇદાનેવ મમ અનુકિરિયં કરોન્તો વિનાસં પત્તો, પુબ્બેપિ પાપુણિયેવા''તિ વત્વા થેરેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે વિદેહરટ્ઠે મિથિલાયં વિદેહરાજે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ. સો વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાસિ. તદા એકસ્સ સુવણ્ણહંસરાજસ્સ ગોચરભૂમિયં કાકિયા સદ્ધિં સંવાસો અહોસિ. સા પુત્તં વિજાયિ. સો નેવ માતુપતિરૂપકો અહોસિ, ન પિતુ. અથસ્સ વિનીલકધાતુકત્તા ''વિનીલકો''ત્વેવ નામં અકંસુ. હંસરાજા અભિણ્હં ગન્ત્વા પુત્તં પસ્સતિ. અપરે પનસ્સ દ્વે હંસપોતકા પુત્તા અહેસું. તે પિતરં અભિણ્હં મનુસ્સપથં ગચ્છન્તં દિસ્વા પુચ્છિંસુ – ''તાત, તુમ્હે કસ્મા અભિણ્હં મનુસ્સપથં ગચ્છથા''તિ? ''તાતા, એકાય મે કાકિયા સદ્ધિં સંવાસમન્વાય એકો પુત્તો જાતો,

'વિનીલકો'તિસ્સ નામં, તમહં દટ્ઠું ગચ્છામી''તિ. ''કહં પનેતે વસન્તી''તિ? ''વિદેહરટ્ઠે મિથિલાય અવિદૂરે અસુકસ્મિં નામ ઠાને એકસ્મિં તાલગ્ગે વસન્તી''તિ. ''તાત, મનુસ્સપથો નામ સાસઙ્કો સપ્પટિભયો, તુમ્હે મા ગચ્છથ, મયં ગન્ત્વા તં આનેસ્સામા''તિ દ્વે હંસપોતકા પિતરા આચિક્ખિતસઞ્ઞાય તત્થ ગન્ત્વા તં વિનીલકં એકસ્મિં દણ્ડકે નિસીદાપેત્વા મુખતુણ્ડકેન દણ્ડકોટિયં ડંસિત્વા મિથિલાનગરમત્થકેન પાયિંસુ. તસ્મિં ખણે વિદેહરાજા સબ્બસેતચતુસિન્ધવયુત્તરથવરે નિસીદિત્વા નગરં પદક્ખિણં કરોતિ. વિનીલકો તં દિસ્વા ચિન્તેસિ – ''મય્હં વિદેહરઞ્ઞા કિં નાનાકારણં, એસ ચતુસિન્ધવયુત્તરથે નિસીદિત્વા નગરં અનુસઞ્ચરતિ, અહં પન હંસયુત્તરથે નિસીદિત્વા ગચ્છામી''તિ. સો આકાસેન ગચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૯. ''એવમેવ નૂન રાજાનં, વેદેહં મિથિલગ્ગહં;
અસ્સા વહન્તિ આજઞ્ઞા, યથા હંસા વિનીલક''ન્તિ.

તત્થ **એવમેવા**તિ એવં એવ, **નૂના**તિ પરિવિતક્કે નિપાતો. એકંસેપિ વટ્ટતિયેવ. **વેદેહ**ન્તિ વિદેહરટ્ઠસામિકં. **મિથિલગ્ગહ**ન્તિ મિથિલગેહં, મિથિલાયં ઘરં પરિગ્ગહેત્વા વસમાનન્તિ અત્થો. **આજઞ્ઞા**તિ કારણાકારણાજાનનકા. **યથા હંસા વિનીલક**ન્તિ યથા ઇમે હંસા મં વિનીલકં વહન્તિ, એવમેવ વહન્તીતિ.

હંસપોતકા તસ્સ વચનં સુત્વા કુજ્ઝિત્વા ''ઇધેવ નં પાતેત્વા ગમિસ્સામા''તિ ચિત્તં ઉપ્પાદેત્વાપિ ''એવં કતે પિતા નો કિં વક્ખતી''તિ ગરહભયેન પિતુ સન્તિકં નેત્વા તેન કતકિરિયં પિતુ આચિક્ખિંસુ. અથ નં પિતા કુજ્ઝિત્વા ''કિં ત્વં મમ પુત્તેહિ અધિકતરોસિ, યો મમ પુત્તે અભિભવિત્વા રથે યુત્તસિન્ધવે વિય કરોસિ, અત્તનો પમાણં ન જાનાસિ. ઇમં ઠાનં તવ અગોચરો, અત્તનો માતુ વસનટ્ઠાનમેવ ગચ્છાહી''તિ તજ્જેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૨૦. ''વિનીલ દુગ્ગં ભજસિ, અભૂમિં તાત સેવસિ;
ગામન્તકાનિ સેવસ્સુ, એતં માતાલયં તવા''તિ.

તત્થ **વિનીલા**તિ તં નામેનાલપતિ. **દુગ્ગં ભજસી**તિ ઇમેસં વસેન ગિરિદુગ્ગં ભજસિ. **અભૂમિં**, **તાત**, **સેવસી**તિ, તાત, ગિરિવિસમં નામ તવ અભૂમિ , તં સેવસિ ઉપગચ્છસિ. **એતં માતાલયં તવા**તિ એતં ગામન્તં ઉક્કારટ્ઠાનં આમકસુસાનટ્ઠાનઞ્ચ તવ માતુ આલયં ગેહં વસનટ્ઠાનં, તત્થ ગચ્છાહીતિ. એવં તં તજ્જેત્વા ''ગચ્છથ, નં મિથિલનગરસ્સ ઉક્કારભૂમિયઞ્ઞેવ ઓતારેત્વા એથા''તિ પુત્તે આણાપેસિ, તે તથા અકંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા વિનીલકો દેવદત્તો અહોસિ, દ્વે હંસપોતકા દ્વે અગ્ગસાવકા અહેસું, પિતા આનન્દો અહોસિ, વિદેહરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વિનીલજાતકવણ્ણના દસમા.

દળ્હવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

રાજોવાદઞ્ચ સિઙ્ગાલં, સૂકરં ઉરગં ભગ્ગં;

અલીનચિત્તગુણઞ્ચ, સુહનુ મોરવિનીલં.

૨. સન્થવવગ્ગો

[૧૬૧] ૧. ઇન્દસમાનગોત્તજાતકવણ્ણના

ન સન્થવં કાપુરિસેન કયિરાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં દુબ્બચજાતિકં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ વત્થુ નવકનિપાતે **ગિજ્ઝજાતકે** (જા॰ ૧.૯.૧ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું ''પુબ્બેપિ ત્વં, ભિક્ખુ, દુબ્બચતાય પણ્ડિતાનં વચનં અકત્વા મત્તહત્થિપાદેહિ સઞ્ચુણ્ણિતો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વુદ્ધિપ્પત્તો ઘરાવાસં પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા પઞ્ચન્નં ઇસિસતાનં ગણસત્થા હુત્વા હિમવન્તપદેસે વાસં કપ્પેસિ. તદા તેસુ તાપસેસુ ઇન્દસમાનગોત્તો નામેકો તાપસો અહોસિ દુબ્બચો અનોવાદકો. સો એકં હત્થિપોતકં પોસેસિ. બોધિસત્તો સુત્વા તં પક્કોસિત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં હત્થિપોતકં પોસેસી''તિ પુચ્છિ. ''સચ્ચં, આચરિય, મતમાતિકં એકં હત્થિપોતકં પોસેમી''તિ. ''હત્થિનો નામ વુદ્ધિપ્પત્તા પોસકેયેવ મારેન્તિ, મા તં પોસેહી''તિ. ''તેન વિના વત્તિતું ન સક્કોમિ આચરિયા''તિ. ''તેન હિ પઞ્ઞાયિસ્સસી''તિ. સો તેન પોસિયમાનો અપરભાગે મહાસરીરો અહોસિ.

અથેકસ્મિં કાલે તે ઇસયો વનમૂલફલાફલત્થાય દૂરં ગન્ત્વા તત્થેવ કતિપાહં વસિંસુ. હત્થીપિ અગ્ગદક્ખિણવાતે પભિન્નમદો હુત્વા તસ્સ પણ્ણસાલં વિદ્ધંસેત્વા પાનીયઘટં ભિન્દિત્વા પાસાણફલકં ખિપિત્વા આલમ્બનફલકં લુઞ્ચિત્વા ''તં તાપસં મારેત્વાવ ગમિસ્સામી''તિ એકં ગહનટ્ઠાનં પવિસિત્વા તસ્સ આગમનમગ્ગં ઓલોકેન્તો અટ્ઠાસિ. ઇન્દસમાનગોત્તો તસ્સ ગોચરં ગહેત્વા સબ્બેસં પુરતોવ આગચ્છન્તો તં દિસ્વા પકતિસઞ્ઞાયેવસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. અથ નં સો હત્થી ગહનટ્ઠાના નિક્ખમિત્વા સોણ્ડાય પરામસિત્વા ભૂમિયં પાતેત્વા સીસં પાદેન અક્કમિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા મદ્દિત્વા કોઞ્ચનાદં કત્વા અરઞ્ઞં પાવિસિ. સેસતાપસા તં પવત્તિં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસું . બોધિસત્તો ''કાપુરિસેહિ નામ સદ્ધિં સંસગ્ગો ન કાતબ્બો''તિ વત્વા ઇમા ગાથા આહ –

૨૧. ''ન સન્થવં કાપુરિસેન કયિરા, અરિયો અનરિયેન પજાનમત્થં;
ચિરાનુવુત્થોપિ કરોતિ પાપં, ગજો યથા ઇન્દસમાનગોત્તં.

૨૨. ''યં ત્વેવ જઞ્ઞા સદિસો મમન્તિ, સીલેન પઞ્ઞાય સુતેન ચાપિ;
તેનેવ મેત્તિં કયિરાથ સદ્ધિં, સુખો હવે સપ્પુરિસેન સઙ્ગમો''તિ.

તત્થ **ન સન્થવં કાપુરિસેન કયિરા**તિ કુચ્છિતેન કોધપુરિસેન સદ્ધિં તણ્હાસન્થવં વા મિત્તસન્થવં વા ન કયિરાથ. **અરિયો અનરિયેન પજાનમત્થન્તિ અરિયો**તિ ચત્તારો અરિયા આચારઅરિયો લિઙ્ગઅરિયો દસ્સનઅરિયો પટિવેધઅરિયોતિ. તેસુ આચારઅરિયો ઇધ અધિપ્પેતો. સો પજાનમત્થં અત્થં પજાનન્તો અત્થાનત્થકુસલો આચારે ઠિતો અરિયપુગ્ગલો અનરિયેન નિલ્લજ્જેન દુસ્સીલેન સદ્ધિં સન્થવં ન કરેય્યાતિ અત્થો. કિં કારણા? **ચિરાનુવુત્થોપિ કરોતિ પાપ**ન્તિ, યસ્મા અનરિયો ચિરં એકતો અનુવુત્થોપિ તં એકતો નિવાસં અગણેત્વા કરોતિ પાપં લામકકમ્મં કરોતિયેવ. યથા કિં? **ગજો યથા ઇન્દસમાનગોત્ત**ન્તિ, યથા સો ગજો ઇન્દસમાનગોત્તં મારેન્તો

પાપં અકાસીતિ અત્થો. **યં ત્વેવ જઞ્ઞા સદિસો મમ**ન્તિઆદીસુ યં ત્વેવ પુગ્ગલં ''અયં મમ સીલાદીહિ સદિસો''તિ જાનેય્ય, તેનેવ સદ્ધિં મેત્તિં કયિરાથ, સપ્પુરિસેન સદ્ધિં સમાગમો સુખાવહોતિ.

એવં બોધિસત્તો ''અનોવાદકેન નામ ન ભવિતબ્બં, સુસિક્ખિતેન ભવિતું વટ્ટતી''તિ ઇસિગણં ઓવદિત્વા ઇન્દસમાનગોત્તસ્સ સરીરકિચ્ચં કારેત્વા બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ઇન્દસમાનગોત્તો અયં દુબ્બચો અહોસિ, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ઇન્દસમાનગોત્તજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૬૨] ૨. સન્થવજાતકવણ્ણના

ન સન્થવસ્મા પરમત્થિ પાપિયોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અગ્ગિજુહનં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા **નઙ્ગુટ્ઠજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૧૪૪ આદયો) કથિતસદિસમેવ. ભિક્ખૂ તે અગ્ગિં જુહન્તે દિસ્વા ''ભન્તે, જટિલા નાનપ્પકારં મિચ્છાતપં કરોન્તિ, અત્થિ નુ ખો એત્થ વુડ્ઢી''તિ ભગવન્તં પુચ્છિંસુ. ''ન, ભિક્ખવે, એત્થકાચિ વુડ્ઢિ નામ અત્થિ, પોરાણકપણ્ડિતાપિ અગ્ગિજુહને વુડ્ઢિ અત્થીતિ સઞ્ઞાય ચિરં અગ્ગિં જુહિત્વા તસ્મિં કમ્મે અવુડ્ઢિમેવ દિસ્વા અગ્ગિં ઉદકેન નિબ્બાપેત્વા સાખાદીહિ પોથેત્વા પુન નિવત્તિત્વાપિ ન ઓલોકેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિ. માતાપિતરો તસ્સ જાતગ્ગિં ગહેત્વા તં સોળસવસ્સુદ્દેસે ઠિતં આહંસુ – ''કિં, તાત, જાતગ્ગિં ગહેત્વા અરઞ્ઞે અગ્ગિં પરિચરિસ્સસિ, ઉદાહુ તયો વેદે ઉગ્ગણ્હિત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા ઘરાવાસં વસિસ્સસી''તિ. સો ''ન મે ઘરાવાસેન અત્થો, અરઞ્ઞે અગ્ગિં પરિચરિત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો ભવિસ્સામી''તિ જાતગ્ગિં ગહેત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા પણ્ણસાલાય વાસં કપ્પેત્વા અગ્ગિં પરિચરિ. સો એકદિવસં નિમન્તિતટ્ઠાનં ગન્ત્વા સપ્પિના પાયાસં લભિત્વા ''ઇમં પાયાસં મહાબ્રહ્મુનો યજિસ્સામી''તિ તં પાયાસં આહરિત્વા અગ્ગિં જાલેત્વા ''અગ્ગિં તાવ ભવન્તં સપ્પિયુત્તં પાયાસં પાયેમી''તિ પાયાસં અગ્ગિમ્હિ પક્ખિપિ. બહુસિનેહે પાયાસે અગ્ગિમ્હિ પક્ખિત્તમત્તેયેવ અગ્ગિ જલિત્વા પચ્ચુગ્ગતાહિ અચ્ચીહિ પણ્ણસાલં ઝાપેસિ. બ્રાહ્મણો ભીતતસિતો પલાયિત્વા બહિ ઠત્વા ''કાપુરિસેહિ નામ સન્થવો ન કાતબ્બો, ઇદાનિ મે ઇમિના અગ્ગિના કિચ્છેન કતા પણ્ણસાલા ઝાપિતા''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૨૩. ''ન સન્થવસ્મા પરમત્થિ પાપિયો, યો સન્થવો કાપુરિસેન હોતિ;
સન્તપ્પિતો સપ્પિના પાયસેન, કિચ્છાકતં પણ્ણકુટિં અદય્હી''તિ.

તત્થ **ન સન્થવસ્મા**તિ તણ્હાસન્થવાપિ ચ મિત્તસન્થવાપિ ચાતિ દુવિધાપિ એતસ્મા સન્થવા પરં ઉત્તરિ અઞ્ઞં પાપતરં નત્થિ, લામકતરં નામ નત્થીતિ અત્થો. **યો સન્થવો કાપુરિસેના**તિ યો પાપકેન કાપુરિસેન સદ્ધિં દુવિધોપિ સન્થવો, તતો પાપતરં અઞ્ઞં નત્થિ. કસ્મા? **સન્તપ્પિતો** ...પે॰...**અદય્હી**તિ, યસ્મા સપ્પિના ચ પાયાસેન ચ સન્તપ્પિતોપિ અયં અગ્ગિ મયા કિચ્છેન કતં પણ્ણસાલં ઝાપેસીતિ અત્થો.

સો એવં વત્વા ''ન મે તયા મિત્તદુબ્ભિના અત્થો''તિ તં અગ્ગિં ઉદકેન નિબ્બાપેત્વા સાખાહિ પોથેત્વા અન્તોહિમવન્તં પવિસિત્વા એકં સામમિગિં સીહસ્સ ચ બ્યગ્ઘસ્સ ચ દીપિનો ચ મુખં લેહન્તિં દિસ્વા ''સપ્પુરિસેહિ

સદ્ધિં સન્થવા પરં સેય્યો નામ નત્થી''તિ ચિન્તેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

> ૨૪. ''ન સન્થવસ્મા પરમત્થિ સેય્યો, યો સન્થવો સપ્પુરિસેન હોતિ;
> સીહસ્સ બ્યગ્ઘસ્સ ચ દીપિનો ચ, સામા મુખં લેહતિ સન્થવેના''તિ.

તત્થ **સામા મુખં લેહતિ સન્થવેના**તિ સામા નામ મિગી ઇમેસં તિણ્ણં જનાનં સન્થવેન સિનેહેન મુખં લેહતીતિ.

એવં વત્વા બોધિસત્તો અન્તોહિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા જીવિતપરિયોસાને બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તેન સમયેન તાપસો અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સન્થવજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૬૩] ૩. સુસીમજાતકવણ્ણના

કાળા મિગા સેતદન્તા તવીમેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો છન્દકદાનં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ કદાચિ એકમેવ કુલં બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં દેતિ, કદાચિ અઞ્ઞતિત્થિયાનં દેતિ, કદાચિ ગણબન્ધનેન બહૂ એકતો હુત્વા દેન્તિ, કદાચિ વીથિસભાગેન, કદાચિ સકલનગરવાસિનો છન્દકં સંહરિત્વા દાનં દેન્તિ. ઇમસ્મિં પન કાલે સકલનગરવાસિનો છન્દકં સંહરિત્વા સબ્બપરિક્ખારદાનં સજ્જેત્વા દ્વે કોટ્ઠાસા હુત્વા એકચ્ચે ''ઇમં સબ્બપરિક્ખારદાનં અઞ્ઞતિત્થિયાનં દસ્સામા''તિ આહંસુ, એકચ્ચે ''બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સા''તિ. એવં પુનપ્પુનં કથાય વત્તમાનાય અઞ્ઞતિત્થિયસાવકેહિ અઞ્ઞતિત્થિયાનઞ્ઞેવ , બુદ્ધસાવકેહિ '''બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સેવા'તિ વુત્તે સમ્બહુલં કરિસામા''તિ સમ્બહુલાય કથાય ''બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દસ્સામા''તિ વદન્તાયેવ બહુકા જાતા, તેસઞ્ઞેવ કથા પતિટ્ઠાસિ . અઞ્ઞતિત્થિયસાવકા બુદ્ધાનં દાતબ્બદાનસ્સ અન્તરાયં કાતું નાસક્ખિંસુ. નાગરા બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા સત્તાહં મહાદાનં પવત્તેત્વા સત્તમે દિવસે સબ્બપરિક્ખારે અદંસુ. સત્થા અનુમોદનં કત્વા મહાજનં મગ્ગફલેહિ પબોધેત્વા જેતવનવિહારમેવ ગન્ત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘેન વત્તે દસ્સિતે ગન્ધકુટિપ્પમુખે ઠત્વા સુગતોવાદં દત્વા ગન્ધકુટિં પાવિસિ.

સાયન્હસમયે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિપતિત્વા કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અઞ્ઞતિત્થિયસાવકા બુદ્ધાનં દાતબ્બદાનસ્સ અન્તરાયકરણત્થાય વાયમન્તાપિ અન્તરાયં કાતું નાસક્ખિંસુ, તં સબ્બપરિક્ખારદાનં બુદ્ધાનંયેવ પાદમૂલં આગતં, અહો બુદ્ધબલં નામ મહન્ત''ન્તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, એતે અઞ્ઞતિત્થિયસાવકા ઇદાનેવ મય્હં દાતબ્બદાનસ્સ અન્તરાયકરણત્થાય વાયમન્તિ, પુબ્બેપિ વાયમિંસુ, સો પન પરિક્ખારો સબ્બકાલેપિ મમેવ પાદમૂલં આગચ્છતી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં સુસીમો નામ રાજા અહોસિ. તદા બોધિસત્તો તસ્સ પુરોહિતસ્સ બ્રાહ્મણિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ, તસ્સ સોળસવસ્સિકકાલે પિતા કાલમકાસિ. સો પન ધરમાનકાલે રઞ્ઞો હત્થિમઙ્ગલકારકો અહોસિ. હત્થીનં મઙ્ગલકરણટ્ઠાને આભતઉપકરણભણ્ડઞ્ચ હત્થાલઙ્કારઞ્ચ સબ્બં સોયેવ અલત્થ. એવમસ્સ એકેકસ્મિં મઙ્ગલે કોટિમત્તં ધનં ઉપ્પજ્જતિ. અથ તસ્મિં કાલે હત્થિમઙ્ગલછણો સમ્પાપુણિ. સેસા બ્રાહ્મણા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા

‘‘મહારાજ, હત્થિમઙ્ગલછણો સમ્પત્તો, મઙ્ગલં કાતું વટ્ટતિ. પુરોહિતબ્રાહ્મણસ્સ પન પુત્તો અતિદહરો, નેવ તયો વેદે જાનાતિ, ન હત્થિસુત્તં, મયં હત્થિમઙ્ગલં કરિસ્સામા’’તિ આહંસુ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ. બ્રાહ્મણા પુરોહિતપુત્તસ્સ હત્થિમઙ્ગલં કાતું અદત્વા ‘‘હત્થિમઙ્ગલં કત્વા મયં ધનં ગણ્હિસ્સામા’’તિ હટ્ઠતુટ્ઠા વિચરન્તિ. અથ ‘‘ચતુત્થે દિવસે હત્થિમઙ્ગલં ભવિસ્સતી’’તિ બોધિસત્તસ્સ માતા તં પવત્તિં સુત્વા ‘‘હત્થિમઙ્ગલકરણં નામ યાવ સત્તમા કુલપરિવટ્ટા અમ્હાકં વંસો, વંસો ચ નો ઓસક્કિસ્સતિ, ધના ચ પરિહાયિસ્સામા’’તિ અનુસોચમાના પરોદિ.

બોધિસત્તો ‘‘કસ્મા, અમ્મ, રોદસી’’તિ વત્વા તં કારણં સુત્વા ‘‘નનુ, અમ્મ, અહં મઙ્ગલં કરિસ્સામી’’તિ આહ. ‘‘તાત, ત્વં નેવ તયો વેદે જાનાસિ, ન હત્થિસુત્તં, કથં મઙ્ગલં કરિસ્સસી’’તિ. ‘‘અમ્મ, કદા પન હત્થિમઙ્ગલં કરિસ્સતી’’તિ? ‘‘ઇતો ચતુત્થે દિવસે, તાતા’’તિ. ‘‘અમ્મ, તયો પન વેદે પગુણે કત્વા હત્થિસુત્તં જાનનકઆચરિયો કહં વસતી’’તિ? ‘‘તાત, એવરૂપો દિસાપામોક્ખો આચરિયો ઇતો વીસયોજનસતમત્થકે ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલાયં વસતી’’તિ. ‘‘અમ્મ, અમ્હાકં વંસં ન નાસેસ્સામિ, અહં સ્વે એકદિવસેનેવ તક્કસિલં ગન્ત્વા એકરત્તેનેવ તયો વેદે ચ હત્થિસુત્તઞ્ચ ઉગ્ગણ્હિત્વા પુનદિવસે આગન્ત્વા ચતુત્થે દિવસે હત્થિમઙ્ગલં કરિસ્સામિ, મા રોદી’’તિ માતરં સમસ્સાસેત્વા પુનદિવસે બોધિસત્તો પાતોવ ભુઞ્જિત્વા એકકોવ નિક્ખમિત્વા એકદિવસેનેવ તક્કસિલં ગન્ત્વા આચરિયં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ.

અથ નં આચરિયો ‘‘કુતો આગતોસિ, તાતા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘બારાણસિતો, આચરિયા’’તિ. ‘‘કેનત્થેના’’તિ? ‘‘તુમ્હાકં સન્તિકે તયો વેદે ચ હત્થિસુત્તઞ્ચ ઉગ્ગણ્હનત્થાયા’’તિ. ‘‘સાધુ, તાત, ઉગ્ગણ્હા’’તિ. બોધિસત્તો ‘‘આચરિય, મય્હં કમ્મં અચ્ચાયિક’’ન્તિ સબ્બં પવત્તિં આરોચેત્વા ‘‘અહં એકદિવસેનેવ વીસયોજનસતં આગતો, અજ્જેવેકરત્તિં મય્હમેવ ઓકાસં કરોથ, ઇતો તતિયદિવસે હત્થિમઙ્ગલં ભવિસ્સતિ, અહં એકેનેવ ઉદ્દેસમગ્ગેન સબ્બં ઉગ્ગણ્હિસ્સામી’’તિ વત્વા આચરિયં ઓકાસં કારેત્વા આચરિયસ્સ ભુત્તકાલે સયં ભુઞ્જિત્વા આચરિયસ્સ પાદે ધોવિત્વા સહસ્સત્થવિકં પુરતો ઠપેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો પરિયત્તિં પટ્ઠપેત્વા અરુણે ઉગ્ગચ્છન્તે તયો વેદે ચ હત્થિસુત્તઞ્ચ નિટ્ઠપેત્વા ‘‘અઞ્ઞોપિ અત્થિ, આચરિયા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘નત્થિ તાત, સબ્બં નિટ્ઠિત’’ન્તિ વુત્તે ‘‘આચરિય, ઇમસ્મિં ગન્થે એત્તકં પદપચ્ચાભટ્ઠં, એત્તકં સજ્ઝાયસમ્મોહટ્ઠાનં, ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હે અન્તેવાસિકે એવં વાચેય્યાથા’’તિ આચરિયસ્સ સિપ્પં સોધેત્વા પાતોવ ભુઞ્જિત્વા આચરિયં વન્દિત્વા એકદિવસેનેવ બારાણસિં પચ્ચાગન્ત્વા માતરં વન્દિત્વા ‘‘ઉગ્ગહિતં તે, તાત, સિપ્પ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘આમ, અમ્મા’’તિ વત્વા માતરં પરિતોસેસિ.

પુનદિવસે હત્થિમઙ્ગલછણો પટિયાદિયિત્થ. સતમત્તે હત્થિસોણ્ડાલઙ્કારે ચ સુવણ્ણદ્ધજે હેમજાલસઞ્છન્ને કત્વા ઠપેસું, રાજઙ્ગણં અલઙ્કરિંસુ. બ્રાહ્મણા ‘‘મયં હત્થિમઙ્ગલં કરિસ્સામ, મયં કરિસ્સામા’’તિ મણ્ડિતપસાધિતા અટ્ઠંસુ. સુસીમોપિ રાજા સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો ઉપકરણભણ્ડં ગાહાપેત્વા મઙ્ગલટ્ઠાનં અગમાસિ. બોધિસત્તોપિ કુમારપરિહારેન અલઙ્કતો અત્તનો પરિસાય પુરક્ખતપરિવારિતો રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘સચ્ચં કિર, મહારાજ, તુમ્હે અમ્હાકં વંસઞ્ચ અત્તનો વંસઞ્ચ નાસેત્વા ‘અઞ્ઞેહિ બ્રાહ્મણેહિ હત્થિમઙ્ગલં કારેત્વા હત્થાલઙ્કારઞ્ચ ઉપકરણાનિ ચ તેસં દસ્સામા’તિ અવચુત્થા’’તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૨૫. ‘‘કાળા મિગા સેતદન્તા તવીમે, પરોસતં હેમજાલાભિછન્ના;

તે તે દદામીતિ સુસીમ બ્રૂસિ, અનુસ્સરં પેત્તિપિતામહાન’’ન્તિ.

તત્થ **તે તે દદામીતિ સુસીમ બ્રૂસી**તિ તે એતે તવ સન્તકે ‘‘કાળા મિગા સેતદન્તા’’તિ એવં ગતે પરોસતં સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતે હત્થી અઞ્ઞેસં બ્રાહ્મણાનં દદામીતિ સચ્ચં કિર, ભો સુસીમ, એવં બ્રૂસીતિ અત્થો. **અનુસ્સરં પેત્તિપિતામહાન**ન્તિ અમ્હાકઞ્ચ અત્તનો ચ વંસે પિતુપિતામહાનં આચિણ્ણં સરન્તોયેવ. ઇદં વુત્તં હોતિ – મહારાજ, યાવ સત્તમકુલપરિવટ્ટા તુમ્હાકં પેત્તિપિતામહાનં અમ્હાકં પેત્તિપિતામહા ચ હત્થિમઙ્ગલં કરોન્તિ, સો ત્વં એવં અનુસ્સરન્તોપિ અમ્હાકઞ્ચ અત્તનો ચ વંસં નાસેત્વા સચ્ચં કિર એવં બ્રૂસીતિ.

સુસીમો રાજા બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૨૬. ‘‘કાળા મિગા સેતદન્તા મમીમે, પરોસતં હેમજાલાભિછન્ના;
તે તે દદામીતિ વદામિ માણવ, અનુસ્સરં પેત્તિપિતામહાન’’ન્તિ.

તત્થ **તે તે દદામી**તિ તે એતે હત્થી અઞ્ઞેસં બ્રાહ્મણાનં દદામીતિ સચ્ચમેવ માણવ વદામિ, નેવ હત્થી બ્રાહ્મણાનં દદામીતિ અત્થો. **અનુસ્સર**ન્તિ પેત્તિપિતામહાનં કિરિયં અનુસ્સરામિયેવ, નો નાનુસ્સરામિ, અમ્હાકં પેત્તિપિતામહાનં હત્થિમઙ્ગલં તુમ્હાકં પેત્તિપિતામહા કરોન્તીતિ પન અનુસ્સરન્તોપિ એવં વદામિયેવાતિ અધિપ્પાયેનેવમાહ.

અથ નં બોધિસત્તો એતદવોચ – ‘‘મહારાજ, અમ્હાકઞ્ચ અત્તનો ચ વંસં અનુસ્સરન્તોયેવ કસ્મા મં ઠપેત્વા અઞ્ઞેહિ હત્થિમઙ્ગલં કારાપેથા’’તિ. ‘‘ત્વં કિર, તાત, તયો વેદે હત્થિસુત્તઞ્ચ ન જાનાસી’’તિ મય્હં આરોચેસું, તેનાહં અઞ્ઞેહિ બ્રાહ્મણેહિ કારાપેમીતિ. ‘‘તેન હિ, મહારાજ, એત્તકેસુ બ્રાહ્મણેસુ એકબ્રાહ્મણોપિ તીસુ વેદેસુ વા હત્થિસુત્તેસુ વા એકદેસમ્પિ યદિ મયા સદ્ધિં કથેતું સમત્થો અત્થિ, ઉટ્ઠહતુ, તયોપિ વેદે હત્થિસુત્તઞ્ચ સદ્ધિં હત્થિમઙ્ગલકરણેન મં ઠપેત્વા અઞ્ઞો સકલજમ્બુદીપેપિ જાનન્તો નામ નત્થી’’તિ સીહનાદં નદિ. એકબ્રાહ્મણોપિ તસ્સ પટિસત્તુ હુત્વા ઉટ્ઠાતું નાસક્ખિ. બોધિસત્તો અત્તનો કુલવંસં પતિટ્ઠાપેત્વા મઙ્ગલં કત્વા બહું ધનં આદાય અત્તનો નિવેસનં અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના અહેસું, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહત્તં પાપુણિંસુ. ‘‘તદા માતા મહામાયા અહોસિ, પિતા સુદ્ધોદનમહારાજા, સુસીમો રાજા આનન્દો, દિસાપામોક્ખો આચરિયો સારિપુત્તો, માણવો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સુસીમજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૬૪] ૪. ગિજ્ઝજાતકવણ્ણના

યં નુ ગિજ્ઝો યોજનસતન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં માતુપોસકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **સામજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૨૯૬ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ગિહી પોસેસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘કિં પન તે હોન્તી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘માતાપિતરો મે, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘સાધુ સાધૂ’’તિ તસ્સ સાધુકારં દત્વા ‘‘મા, ભિક્ખવે, ઇમં ભિક્ખું ઉજ્ઝાયિત્થ, પોરાણકપણ્ડિતાપિ ગુણવસેન અઞ્ઞાતકાનમ્પિ ઉપકારં અકંસુ, ઇમસ્સ પન માતાપિતૂનં ઉપકારકરણં ભારોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગિજ્ઝકૂટપબ્બતે ગિજ્ઝયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા માતાપિતરો પોસેતિ. અથેકસ્મિં કાલે મહતી વાતવુટ્ઠિ અહોસિ. ગિજ્ઝા વાતવુટ્ઠિં સહિતું અસક્કોન્તા સીતભયેન બારાણસિં ગન્ત્વા પાકારસમીપે ચ પરિખાસમીપે ચ સીતેન કમ્પમાના નિસીદિંસુ. તદા બારાણસિસેટ્ઠિ નગરા નિક્ખમિત્વા ન્હાયિતું ગચ્છન્તો તે ગિજ્ઝે કિલમન્તે દિસ્વા એકસ્મિં અનોવસ્સકટ્ઠાને સન્નિપાતેત્વા અગ્ગિં કારાપેત્વા ગોસુસાનં પેસેત્વા ગોમંસં આહરાપેત્વા તેસં દાપેત્વા આરક્ખં ઠપેસિ. ગિજ્ઝા વૂપસન્તાય વાતવુટ્ઠિયા કલ્લસરીરા હુત્વા પબ્બતમેવ અગમંસુ. તે તત્થેવ સન્નિપતિત્વા એવં મન્તયિંસુ – ‘‘બારાણસિસેટ્ઠિના અમ્હાકં ઉપકારો કતો, કતૂપકારસ્સ ચ નામ પચ્ચુપકારં કાતું વટ્ટતિ, તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હેસુ યો યં વત્થં વા આભરણં વા લભતિ, તેન તં બારાણસિસેટ્ઠિસ્સ ગેહે આકાસઙ્ગણે પાતેતબ્બ’’ન્તિ.

તતો પટ્ઠાય ગિજ્ઝા મનુસ્સાનં વત્થાભરણાનિ આતપે સુક્ખાપેન્તાનં પમાદં ઓલોકેત્વા સેના વિય મંસપેસિં સહસા ગહેત્વા બારાણસિસેટ્ઠિસ્સ ગેહે આકાસઙ્ગણે પાતેન્તિ. સો ગિજ્ઝાનં આહરણભાવં ઞત્વા સબ્બાનિ તાનિ વિસુંયેવ ઠપેસિ. ‘‘ગિજ્ઝા નગરં વિલુમ્પન્તી’’તિ રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા ‘‘એકં ગિજ્ઝમ્પિ તાવ ગણ્હથ, સબ્બં આહરાપેસ્સામી’’તિ તત્થ તત્થ પાસે ચેવ જાલાનિ ચ ઓડ્ડાપેસિ. માતુપોસકગિજ્ઝો પાસે બજ્ઝિ, તં ગહેત્વા ‘‘રઞ્ઞો દસ્સેસ્સામા’’તિ નેન્તિ. બારાણસિસેટ્ઠિ રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છન્તો તે મનુસ્સે ગિજ્ઝં ગહેત્વા ગચ્છન્તે દિસ્વા ‘‘મા ઇમં ગિજ્ઝં બાધયિંસૂ’’તિ સદ્ધિઞ્ઞેવ અગમાસિ. ગિજ્ઝં રઞ્ઞો દસ્સેસું. અથ નં રાજા પુચ્છિ – ‘‘તુમ્હે નગરં વિલુમ્પિત્વા વત્થાદીનિ ગણ્હથા’’તિ. ‘‘આમ, મહારાજા’’તિ. ‘‘કસ્સ તાનિ દિન્નાની’’તિ? ‘‘બારાણસિસેટ્ઠિસ્સા’’તિ. ‘‘કિંકારણા’’તિ? ‘‘અમ્હાકં તેન જીવિતં દિન્નં, ઉપકારસ્સ નામ પચ્ચુપકારં કાતું વટ્ટતિ, તસ્મા અદમ્હા’’તિ. અથ નં રાજા ‘‘ગિજ્ઝા કિર યોજનસતમત્થકે ઠત્વા કુણપં પસ્સન્તિ, કસ્મા ત્વં અત્તનો ઓડ્ડિતં પાસં ન પસ્સસી’’તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૨૭. ‘‘યં નુ ગિજ્ઝો યોજનસતં, કુણપાનિ અવેક્ખતિ;
　　કસ્મા જાલઞ્ચ પાસઞ્ચ, આસજ્જાપિ ન બુજ્ઝસી’’તિ.

તત્થ **ય**ન્તિ નિપાતમત્તં, **નૂ**તિ નામત્થે નિપાતો. ગિજ્ઝો નામ યોજનસતં અતિક્કમિત્વા ઠિતાનિ કુણપાનિ અવેક્ખતિ, પસ્સતીતિ અત્થો. **આસજ્જાપી**તિ આસાદેત્વાપિ, સમ્પાપુણિત્વાપીતિ અત્થો. ‘‘ત્વં અત્તનો અત્થાય ઓડ્ડિતં જાલઞ્ચ પાસઞ્ચ પત્વાપિ કસ્મા ન બુજ્ઝસી’’તિ પુચ્છિ.

ગિજ્ઝો તસ્સ વચનં સુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૨૮. ‘‘યદા પરાભવો હોતિ, પોસો જીવિતસઙ્ખયે;
　　અથ જાલઞ્ચ પાસઞ્ચ, આસજ્જાપિ ન બુજ્ઝતી’’તિ.

તત્થ **પરાભવો**તિ વિનાસો. **પોસો**તિ સત્તો.

ગિજ્ઝસ્સ વચનં સુત્વા રાજા સેટ્ઠિં પુચ્છિ – ‘‘સચ્ચં કિર, મહાસેટ્ઠિ, ગિજ્ઝેહિ તુમ્હાકં ગેહે વત્થાદીનિ આભતાની’’તિ. ‘‘સચ્ચં, દેવા’’તિ. ‘‘કહં તાની’’તિ? ‘‘દેવ, મયા તાનિ સબ્બાનિ વિસું ઠપિતાનિ, યં યેસં સન્તકં, તં તેસં દસ્સામિ, ઇમં ગિજ્ઝં વિસ્સજ્જેથા’’તિ ગિજ્ઝં વિસ્સજ્જાપેત્વા મહાસેટ્ઠિં સબ્બેસં સન્તકાનિ દાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને માતુપોસકભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ . ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, બારાણસિસેટ્ઠિ સારિપુત્તો, માતુપોસકગિજ્ઝો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ગિજ્ઝજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૬૫] ૫. નકુલજાતકવણ્ણના

સદ્ધિં કત્વા અમિત્તેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સેણિભણ્ડનં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા **ઉરગજાતકે** (જા॰ ૧.૨.૭-૮) કથિતસદિસમેવ. ઇધાપિ સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇમે દ્વે મહામત્તા ઇદાનેવ મયા સમગ્ગા કતા, પુબ્બેપાહં ઇમે સમગ્ગે અકાસિંયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગહેત્વા ઘરાવાસં પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ઉઞ્છાચરિયાય વનમૂલફલાહારો હિમવન્તપદેસે વાસં કપ્પેસિ. તસ્સ ચઙ્કમનકોટિયં એકસ્મિં વમ્મિકે નકુલો, તસ્સેવ સન્તિકે એકસ્મિં રુક્ખબિલે સપ્પો ચ વાસં કપ્પેસિ. તે ઉભોપિ અહિનકુલા નિચ્ચકાલં કલહં કરોન્તિ. બોધિસત્તો તેસં કલહે આદીનવઞ્ચ મેત્તાભાવનાય ચ આનિસંસં કથેત્વા ''કલહં નામ અકત્વા સમગ્ગવાસં વસિતું વટ્ટતી''તિ ઓવદિત્વા ઉભોપિ તે સમગ્ગે અકાસિ. અથ સપ્પસ્સ બહિનિક્ખન્તકાલે નકુલો ચઙ્કમનકોટિયં વમ્મિકસ્સ બિલદ્વારે સીસં નીહરિત્વા મુખં વિવરિત્વા નિપન્નો અસ્સસન્તો પસ્સસન્તો નિદ્દં ઉપગચ્છિ. બોધિસત્તો તં તથા નિદ્દાયમાનં દિસ્વા ''કિં નુ ખો તે નિસ્સાય ભયં ઉપ્પન્ન''ન્તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૨૯. ''સન્ધિં કત્વા અમિત્તેન, અણ્ડજેન જલાબુજ;
વિવરિય દાઠં સેસિ, કુતો તે ભયમાગત''ન્તિ.

તત્થ **સન્ધિં કત્વા**તિ મિત્તભાવં કરિત્વા. **અણ્ડજેના**તિ અણ્ડકોસે નિબ્બત્તેન નાગેન. **જલાબુજા**તિ નકુલં આલપતિ. સો હિ જલાબુમ્હિ જાતત્તા ''જલાબુજો''તિ વુચ્ચતિ. **વિવરિયા**તિ વિવરિત્વા.

એવં બોધિસત્તેન વુત્તો નકુલો ''અય્ય, પચ્ચામિત્તો નામ ન અવજાનિતબ્બો આસઙ્કિતબ્બોયેવા''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૩૦. ''સઙ્કેથેવ અમિત્તસ્મિં, મિત્તસ્મિમ્પિ ન વિસ્સસે;
અભયા ભયમુપ્પન્નં, અપિ મૂલાનિ કન્તતી''તિ.

તત્થ **અભયા ભયમુપ્પન્ન**ન્તિ ન ઇતો તે ભયમુપ્પન્નન્તિ અભયો, કો સો? મિત્તો. યઞ્હિ મિત્તસ્મિમ્પિ વિસ્સાસે સતિ તતો ભયં ઉપ્પજ્જતિ, તં **મૂલાનિ**પિ **કન્તતિ**, મિત્તસ્સ સબ્બરન્ધાનં વિદિતત્તા મૂલઘચ્ચાય સંવત્તતીતિ અત્થો.

અથ નં બોધિસત્તો ''મા ભાયિ, યથા સપ્પો તયિ ન દુબ્ભતિ, એવમહં કરિસ્સામિ, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય તસ્મિં આસઙ્કં મા કરી''તિ ઓવદિત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ. તેપિ યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સપ્પો ચ નકુલો ચ ઇમે દ્વે મહામત્તા અહેસું, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

નકુલજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૬૬] ૬. ઉપસાળકજાતકવણ્ણના

ઉપસાળકનામાનીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો એકં ઉપસાળકં નામ સુસાનસુદ્ધિકં બ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર અડ્ઢો અહોસિ મહદ્ધનો, દિટ્ઠિગતિકત્તા પન ધુરવિહારે વસન્તાનમ્પિ બુદ્ધાનં સઙ્ગહં નામ ન અકાસિ. પુત્તો પનસ્સ પણ્ડિતો અહોસિ ઞાણસમ્પન્નો. સો મહલ્લકકાલે પુત્તં આહ – ''મા ખો મં, તાત, અઞ્ઞસ્સ વસલસ્સ ઝાપિતસુસાને ઝાપેહિ, એકસ્મિં પન અનુચ્છિટ્ઠસુસાનેયેવ મં ઝાપેય્યાસી''તિ. ''તાત, અહં તુમ્હાકં ઝાપેતબ્બયુત્તકં ઠાનં ન જાનામિ, સાધુ વત મં આદાય ગન્ત્વા 'ઇમસ્મિં ઠાને મં ઝાપેય્યાસી'તિ તુમ્હેવ આચિક્ખથા''તિ. બ્રાહ્મણો ''સાધુ, તાતા''તિ તં આદાય નગરા નિક્ખમિત્વા ગિજ્ઝકૂટમત્થકં અભિરુહિત્વા ''તાત, ઇદં અઞ્ઞસ્સ વસલસ્સ અઝાપિતટ્ઠાનં, એત્થ મં ઝાપેય્યાસી''તિ વત્વા પુત્તેન સદ્ધિં પબ્બતા ઓતરિતું આરભિ.

સત્થા પન તં દિવસં પચ્ચૂસકાલે બોધનેય્યબન્ધવે ઓલોકેન્તો તેસં પિતાપુત્તાનં સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ ઉપનિસ્સયં અદ્દસ. તસ્મા મગ્ગં ગહેત્વા ઠિતલુદ્દકો વિય પબ્બતપાદં ગન્ત્વા તેસં પબ્બતમત્થકા ઓતરન્તાનં આગમયમાનો નિસીદિ, તે ઓતરન્તા સત્થારં અદ્દસંસુ. સત્થા પટિસન્થારં કરોન્તો ''કહં ગમિસ્સથ બ્રાહ્મણા''તિ પુચ્છિ. માણવો તમત્થં આરોચેસિ. સત્થા ''તેન હિ એહિ, તવ પિતરા આચિક્ખિતટ્ઠાનં ગચ્છામા''તિ ઉભો પિતાપુત્તે ગહેત્વા પબ્બતમત્થકં આરુય્હ ''કતરં ઠાન''ન્તિ પુચ્છિ. માણવો ''ઇમેસં તિણ્ણં પબ્બતાનં અન્તરં આચિક્ખિ, ભન્તે''તિ આહ. સત્થા ''ન ખો, માણવ, તવ પિતા ઇદાનેવ સુસાનસુદ્ધિકો, પુબ્બેપિ સુસાનસુદ્ધિકોવ, ન ચેસ ઇદાનેવ 'ઇમસ્મિં ઠાને મં ઝાપેય્યાસી'તિ તવ આચિક્ખતિ, પુબ્બેપિ ઇમસ્મિંયેવ ઠાને અત્તનો ઝાપિતભાવં આચિક્ખી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે ઇમસ્મિઞ્ઞેવ રાજગહે અયમેવ ઉપસાળકો બ્રાહ્મણો અયમેવસ્સ પુત્તો અહોસિ. તદા બોધિસત્તો મગધરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા પરિપુણ્ણસિપ્પો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો હિમવન્તપદેસે ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય ગિજ્ઝકૂટે પણ્ણસાલાયં વિહાસિ. તદા સો બ્રાહ્મણો ઇમિનાવ નિયામેન પુત્તં વત્વા પુત્તેન ''તુમ્હેયેવ મે તથારૂપં ઠાનં આચિક્ખથા''તિ વુત્તે ''ઇદમેવ ઠાન''ન્તિ આચિક્ખિત્વા પુત્તેન સદ્ધિં ઓતરન્તો બોધિસત્તં દિસ્વા તસ્સ સન્તિકં ઉપસઙ્કમિ. બોધિસત્તો ઇમિનાવ નિયામેન પુચ્છિત્વા માણવસ્સ વચનં સુત્વા ''એહિ, તવ પિતરા આચિક્ખિતટ્ઠાનસ્સ ઉચ્છિટ્ઠભાવં વા અનુચ્છિટ્ઠભાવં વા જાનિસ્સામા''તિ તેહિ સદ્ધિં પબ્બતમત્થકં આરુય્હ ''ઇદં તિણ્ણં પબ્બતાનં અન્તરં અનુચ્છિટ્ઠટ્ઠાન''ન્તિ માણવેન વુત્તે ''માણવ, ઇમસ્મિંયેવ ઠાને ઝાપિતકાનં પમાણં નત્થિ, તવેવ પિતા ઇમસ્મિંયેવ રાજગહે બ્રાહ્મણકુલેયેવ નિબ્બત્તિત્વા ઉપસાળકોયેવ નામ હુત્વા ઇમસ્મિંયેવ પબ્બતન્તરે ચુદ્દસ જાતિસહસ્સાનિ ઝાપિતો. પથવિયઞ્હિ અઝાપિતટ્ઠાનં વા અસુસાનટ્ઠાનં વા સીસાનં અનિવેસિતટ્ઠાનં વા લદ્ધું ન સક્કા''તિ પુબ્બેનિવાસઞાણેન પરિચ્છિન્દિત્વા ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૩૧. ''ઉપસાળકનામાનિ , સહસ્સાનિ ચતુદ્દસ;
અસ્મિં પદેસે દડ્ઢાનિ, નત્થિ લોકે અનામતં.

૩૨. ''યમ્હિ સચ્ચઞ્ચ ધમ્મો ચ, અહિંસા સંયમો દમો;
એતં અરિયા સેવન્તિ, એતં લોકે અનામત''ન્તિ.

તત્થ **અનામત**ન્તિ મતટ્ઠાનં. તઞ્હિ ઉપચારવસેન ''અમત''ન્તિ વુચ્ચતિ, તં પટિસેધેન્તો ''અનામત''ન્તિ આહ. ''અનમત''ન્તિપિ પાઠો, લોકસ્મિઞ્હિ અનમતટ્ઠાનં અસુસાનં નામ નત્થીતિ અત્થો. **યમ્હિ સચ્ચઞ્ચ ધમ્મો ચા**તિ યસ્મિં પુગ્ગલે ચતુસચ્ચવત્થુકં પુબ્બભાગસચ્ચઞાણઞ્ચ લોકુત્તરધમ્મો ચ અત્થિ. **અહિંસા**તિ પરેસં અવિહેસા અવિહેઠના. **સંયમો**તિ સીલસંયમો. **દમો**તિ ઇન્દ્રિયદમનં. ઇદઞ્ચ ગુણજાતં યમ્હિ પુગ્ગલે અત્થિ, **એતં અરિયા સેવન્તી**તિ, અરિયા બુદ્ધા ચ પચ્ચેકબુદ્ધા ચ બુદ્ધસાવકા ચ એતં ઠાનં સેવન્તિ, એવરૂપં પુગ્ગલં ઉપસઙ્કમન્તિ ભજન્તીતિ અત્થો. **એતં લોકે અનામત**ન્તિ એતં ગુણજાતં લોકે અમતભાવસાધનતો અનામતં નામ.

એવં બોધિસત્તો પિતાપુત્તાનં ધમ્મં દેસેત્વા ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉભો પિતાપુત્તા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ. ''તદા પિતાપુત્તાવ એતરહિ પિતાપુત્તા અહેસું, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ઉપસાળકજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૬૭] ૭. સમિદ્ધિજાતકવણ્ણના

અભુત્વા ભિક્ખસિ ભિક્ખૂતિ ઇદં સત્થા રાજગહં ઉપનિસ્સાય તપોદારામે વિહરન્તો સમિદ્ધિથેરં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ આયસ્મા સમિદ્ધિ સબ્બરત્તિં પધાનં પદહિત્વા અરુણુગ્ગમનવેલાય ન્હત્વા સુવણ્ણવણ્ણં અત્તભાવં સુક્ખાપયમાનો અન્તરવાસકં નિવાસેત્વા ઉત્તરાસઙ્ગં હત્થેન ગહેત્વા અટ્ઠાસિ સુપરિકમ્મકતા વિય સુવણ્ણપટિમા. અત્તભાવસમિદ્ધિયાયેવ હિસ્સ ''સમિદ્ધી''તિ નામં અહોસિ. અથસ્સ સરીરસોભગ્ગં દિસ્વા એકા દેવધીતા પટિબદ્ધચિત્તા થેરં એવમાહ – ''ત્વં ખોસિ, ભિક્ખુ, દહરો યુવા સુસુ કાળકેસો ભદ્રેન યોબ્બનેન સમન્નાગતો અભિરૂપો દસ્સનીયો પાસાદિકો, એવરૂપસ્સ તવ કામે અપરિભુઞ્જિત્વા કો અત્થો પબ્બજ્જાય, કામે તાવ પરિભુઞ્જસ્સુ, પચ્છા પબ્બજિત્વા સમણધમ્મં કરિસ્સસી''તિ. અથ નં થેરો આહ – ''દેવધીતે, 'અસુકસ્મિં નામ વયે ઠિતો મરિસ્સામી'તિ મમ મરણકાલં ન જાનામિ, એસ મે કાલો પટિચ્છન્નો, તસ્મા તરુણકાલેયેવ સમણધમ્મં કત્વા દુક્ખસ્સન્તં કરિસ્સામી''તિ. સા થેરસ્સ સન્તિકા પટિસન્થારં અલભિત્વા તત્થેવ અન્તરધાયિ. થેરો સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં આરોચેસિ. સત્થા ''ન ખો, સમિદ્ધિ, ત્વઞ્ઞેવ એતરહિ દેવધીતાય પલોભિતો, પુબ્બેપિ દેવધીતરો પબ્બજિતે પલોભિંસુયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં કાસિગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો સબ્બસિપ્પેસુ નિપ્ફત્તિં પત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા હિમવન્તપદેસે એકં જાતસ્સરં નિસ્સાય વાસં કપ્પેસિ. સો સબ્બરત્તિં પધાનં પદહિત્વા અરુણુગ્ગમનવેલાય ન્હત્વા એકં વક્કલં નિવાસેત્વા એકં હત્થેન ગહેત્વા સરીરં વોદકં કરોન્તો અટ્ઠાસિ. અથસ્સ રૂપસોભગ્ગપ્પત્તં અત્તભાવં ઓલોકેત્વા પટિબદ્ધચિત્તા એકા દેવધીતા બોધિસત્તં પલોભયમાના પઠમં ગાથમાહ –

૩૩. ''અભુત્વા ભિક્ખસિ ભિક્ખુ, ન હિ ભુત્વાન ભિક્ખસિ;

ભુત્વાન ભિક્ખુ ભિક્ખસ્સુ, મા તં કાલો ઉપચ્ચગા’’તિ.

તત્થ **અભુત્વા ભિક્ખસિ ભિક્ખૂ**તિ ભિક્ખુ ત્વં દહરકાલે કિલેસકામવસેન વત્થુકામે અભુત્વાવ ભિક્ખાય ચરસિ. **ન હિ ભુત્વાન ભિક્ખસી**તિ નનુ નામ પઞ્ચ કામગુણે ભુત્વા ભિક્ખાય ચરિતબ્બં, કામે અભુત્વાવ ભિક્ખાચરિયં ઉપગતોસિ. **ભુત્વાન ભિક્ખુ ભિક્ખસ્સૂ**તિ ભિક્ખુ દહરકાલે તાવ કામે ભુઞ્જિત્વા પચ્છા મહલ્લકકાલે ભિક્ખસ્સુ. **મા તં કાલો ઉપચ્ચગા**તિ અયં કામે ભુઞ્જનકાલો દહરકાલો, તં મા અતિક્કમતૂતિ.

બોધિસત્તો દેવતાય વચનં સુત્વા અત્તનો અજ્ઝાસયં પકાસેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૩૪. ‘‘કાલં વોહં ન જાનામિ, છન્નો કાલો ન દિસ્સતિ;
તસ્મા અભુત્વા ભિક્ખામિ, મા મં કાલો ઉપચ્ચગા’’તિ.

તત્થ **કાલં વોહં ન જાનામી**તિ **વો**તિ નિપાતમત્તં. અહં પન ‘‘પઠમવયે વા મયા મરિતબ્બં મજ્ઝિમવયે વા પચ્છિમવયે વા’’તિ એવં અત્તનો મરણકાલં ન જાનામિ. પણ્ડિતેન હિ પુગ્ગલેન –

‘‘જીવિતં બ્યાધિ કાલો ચ, દેહનિક્ખેપનં ગતિ;
પઞ્ચેતે જીવલોકસ્મિં, અનિમિત્તા ન નાયરે’’તિ.

છન્નો કાલો ન દિસ્સતીતિ યસ્મા ‘‘અસુકસ્મિં નામ વયકાલે હેમન્તાદિઉતુકાલે વા મયા મરિતબ્બ’’ન્તિ મય્હમ્પેસ છન્નો હુત્વા કાલો ન દિસ્સતિ, સુપ્પટિચ્છન્નો હુત્વા ઠિતો ન પઞ્ઞાયતિ. **તસ્મા અભુત્વા ભિક્ખામી**તિ તેન કારણેન પઞ્ચ કામગુણે અભુત્વા ભિક્ખામિ. **મા મં કાલો ઉપચ્ચગા**તિ મં સમણધમ્મકરણકાલો મા અતિક્કમતૂતિ અત્થો. ઇમિના કારણેન દહરોવ સમાનો પબ્બજિત્વા સમણધમ્મં કરોમીતિ. દેવધીતા બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા તત્થેવ અન્તરધાયિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા દેવધીતા અયં દેવધીતા અહોસિ, અહમેવ તેન સમયેન તાપસો અહોસિ’’ન્તિ.

સમિદ્ધિજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૬૮] ૮. સકુણગ્ઘિજાતકવણ્ણના

સેનો બલસા પતમાનોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અત્તજ્ઝાસયં **સકુણોવાદસુત્તં** (સં॰ નિ॰ ૫.૩૭૨) આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ સત્થા ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ‘‘ગોચરે, ભિક્ખવે, ચરથ સકે પેત્તિકે વિસયે’’તિ (સં॰ નિ॰ ૫.૩૭૨) ઇમં સંયુત્તમહાવગ્ગે સુત્તન્તં કથેન્તો ‘‘તુમ્હે તાવ તિટ્ઠથ, પુબ્બે તિરચ્છાનગતાપિ સકં પેત્તિકવિસયં પહાય અગોચરે ચરન્તા પચ્ચામિત્તાનં હત્થપથં ગન્ત્વાપિ અત્તનો પઞ્ઞાસમ્પત્તિયા ઉપાયકોસલ્લેન પચ્ચામિત્તાનં હત્થા મુચ્ચિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો લાપસકુણયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા નઙ્ગલકટ્ઠકરણે લેડ્ડુટ્ઠાને વાસં કપ્પેસિ. સો એકદિવસં ‘‘સકવિસયે ગોચરગહણં પહાય પરવિસયે ગોચરં ગણ્હિસ્સામી’’તિ અટવિપરિયન્તં અગમાસિ. અથ નં તત્થ ગોચરં ગણ્હન્તં દિસ્વા સકુણગ્ઘિ સહસા અજ્ઝપ્પત્તા અગ્ગહેસિ. સો સકુણગ્ઘિયા

હરિયમાનો એવં પરિદેવસિ – ''મયમેવમ્હ અલક્ખિકા, મયં અપ્પપુઞ્ઞા, યે મયં અગોચરે ચરિમ્હ પરવિસયે, સચેજ્જ મયં ગોચરે ચરેય્યામ સકે પેત્તિકે વિસયે, ન મ્યાયં સકુણગ્ઘિ અલં અભવિસ્સ યદિદં યુદ્ધાયા''તિ. ''કો પન, તે લાપ, ગોચરો સકો પેત્તિકો વિસયો''તિ? ''યદિદં નઙ્ગલકટ્ઠકરણં લેડ્ડુટ્ઠાન''ન્તિ. અથ નં સકુણગ્ઘિ સકે બલે અપત્થદ્ધા અમુઞ્ચિ – ''ગચ્છ ખો, ત્વં લાપ, તત્રપિ મે ગન્ત્વા ન મોક્ખસી''તિ. સો તત્થ ગન્ત્વા મહન્તં લેડ્ડું અભિરુહિત્વા ''એહિ ખો દાનિ સકુણગ્ઘી''તિ સેનં અવ્હયન્તો અટ્ઠાસિ. સકુણગ્ઘિ સકે બલે અપત્થદ્ધા ઉભો પક્ખે સન્નય્હ લાપસકુણં સહસા અજ્ઝપ્પત્તા. યદા પન તં લાપો ''બહુઆગતા ખો મ્યાયં સકુણગ્ઘી''તિ અઞ્ઞાસિ, અથ પરિવત્તિત્વા તસ્સેવ લેડ્ડુસ્સ અન્તરં પચ્ચાપાદિ. સકુણગ્ઘિ વેગં સન્ધારેતું અસક્કોન્તી તત્થેવ ઉરં પચ્ચતાળેસિ. એવં સા ભિન્નેન હદયેન નિક્ખન્તેહિ અક્ખીહિ જીવિતક્ખયં પાપુણિ.

સત્થા ઇમં અતીતં દસ્સેત્વા ''એવં, ભિક્ખવે, તિરચ્છાનગતાપિ અગોચરે ચરન્તા સપત્તહત્થં ગચ્છન્તિ, ગોચરે પન સકે પેત્તિકે વિસયે ચરન્તા સપત્તે નિગ્ગણ્હન્તિ, તસ્મા તુમ્હેપિ મા અગોચરે ચરથ પરવિસયે. અગોચરે , ભિક્ખવે, ચરતં પરવિસયે લચ્છતિ મારો ઓતારં, લચ્છતિ મારો આરમ્મણં. કો ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અગોચરો પરવિસયો? યદિદં પઞ્ચ કામગુણા. કતમે પઞ્ચ? ચક્ખુવિઞ્ઞેય્યા રૂપા...પે॰... અયં, ભિક્ખવે, ભિક્ખુનો અગોચરો પરવિસયો''તિ વત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૩૫. ''સેનો બલસા પતમાનો, લાપં ગોચરઠાયિનં;
સહસા અજ્ઝપ્પત્તોવ, મરણં તેનુપાગમી''તિ.

તત્થ **બલસા પતમાનો**તિ ''લાપં ગણ્હિસ્સામી''તિ બલેન થામેન પતમાનો. **ગોચરઠાયિન**ન્તિ સકવિસયા નિક્ખમિત્વા ગોચરત્થાય અટવિપરિયન્તે ઠિતં. **અજ્ઝપ્પત્તો**તિ સમ્પત્તો. **મરણં તેનુપાગમી**તિ તેન કારણેન મરણં પત્તો.

તસ્મિં પન મરણં પત્તે લાપો નિક્ખમિત્વા ''દિટ્ઠા વત મે પચ્ચામિત્તસ્સ પિટ્ઠી''તિ તસ્સ હદયે ઠત્વા ઉદાનં ઉદાનેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૩૬. ''સોહં નયેન સમ્પન્નો, પેત્તિકે ગોચરે રતો;
અપેતસત્તુ મોદામિ, સમ્પસ્સં અત્થમત્તનો''તિ.

તત્થ **નયેના**તિ ઉપાયેન. **અત્થમત્તનો**તિ અત્તનો અરોગભાવસઙ્ખાતં વુડ્ઢિં.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ ભિક્ખૂ સોતાપત્તિફલાદીનિ પાપુણિંસુ. ''તદા સેનો દેવદત્તો અહોસિ, લાપો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સકુણગ્ઘિજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૬૯] ૯. અરકજાતકવણ્ણના

યો વે મેત્તેન ચિત્તેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મેત્તસુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે સત્થા ભિક્ખૂ આમન્તેસિ – ''મેત્તાય, ભિક્ખવે, ચેતોવિમુત્તિયા આસેવિતાય ભાવિતાય બહુલીકતાય યાનીકતાય વત્થુકતાય અનુટ્ઠિતાય પરિચિતાય સુસમારદ્ધાય એકાદસાનિસંસા પાટિકઙ્ખા. કતમે એકાદસ? સુખં સુપતિ, સુખં

પટિબુજ્ઝતિ, ન પાપકં સુપિનં પસ્સતિ, મનુસ્સાનં પિયો હોતિ, અમનુસ્સાનં પિયો હોતિ, દેવતા રક્ખન્તિ, નાસ્સ અગ્ગિ વા વિસં વા સત્થં વા કમતિ, તુવટં ચિત્તં સમાધિયતિ, મુખવણ્ણો વિપ્પસીદતિ, અસમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ, ઉત્તરિ અપ્પટિવિજ્ઝન્તો બ્રહ્મલોકૂપગો હોતિ. મેત્તાય, ભિક્ખવે, ચેતોવિમુત્તિયા આસેવિતાય…પે॰… સુસમારદ્ધાય ઇમે એકાદસાનિસંસા પાટિકઙ્ખા''તિ (અ॰ નિ॰ ૧૧.૧૫). ઇમે એકાદસાનિસંસે ગહેત્વા ઠિતં મેત્તાભાવનં વણ્ણેત્વા ''ભિક્ખવે, ભિક્ખુના નામ સબ્બસત્તેસુ ઓદિસ્સકાનોદિસ્સકવસેન મેત્તા ભાવેતબ્બા, હિતોપિ હિતેન ફરિતબ્બો, અહિતોપિ હિતેન ફરિતબ્બો, મજ્ઝત્તોપિ હિતેન ફરિતબ્બો. એવં સબ્બસત્તેસુ ઓદિસ્સકાનોદિસ્સકવસેન મેત્તા ભાવેતબ્બા, કરુણા મુદિતા ઉપેક્ખા ભાવેતબ્બા, ચતૂસુ બ્રહ્મવિહારેસુ કમ્મં કાતબ્બમેવ. એવં કરોન્તો હિ મગ્ગં વા ફલં વા અલભન્તોપિ બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ, પોરાણકપણ્ડિતાપિ સત્ત વસ્સાનિ મેત્તં ભાવેત્વા સત્ત સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે બ્રહ્મલોકસ્મિંયેવ વસિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે એકસ્મિં કપ્પે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ચતુન્નં બ્રહ્મવિહારાનં લાભી અરકો નામ સત્થા હુત્વા હિમવન્તપદેસે વાસં કપ્પેસિ, તસ્સ મહા પરિવારો અહોસિ. સો ઇસિગણં ઓવદન્તો ''પબ્બજિતેન નામ મેત્તા ભાવેતબ્બા, કરુણા મુદિતા ઉપેક્ખા ભાવેતબ્બા. મેત્તચિત્તઞ્હિ નામેતં અપ્પનાપ્પત્તં બ્રહ્મલોકપરાયણતં સાધેતી''તિ મેત્તાય આનિસંસં પકાસેન્તો ઇમા ગાથા આહ –

૩૭. ''યો વે મેત્તેન ચિત્તેન, સબ્બલોકાનુકમ્પતિ;
ઉદ્ધં અધો ચ તિરિયં, અપ્પમાણેન સબ્બસો.

૩૮. ''અપ્પમાણં હિતં ચિત્તં, પરિપુણ્ણં સુભાવિતં;
યં પમાણકતં કમ્મં, ન તં તત્રાવસિસ્સતી''તિ.

તત્થ **યો વે મેત્તેન ચિત્તેન, સબ્બલોકાનુકમ્પતી**તિ ખત્તિયાદીસુ વા સમણબ્રાહ્મણેસુ વા યો કોચિ અપ્પમાણેન મેત્તેન ચિત્તેન સકલં સત્તલોકં અનુકમ્પતિ. **ઉદ્ધ**ન્તિ પથવિતો યાવ નેવસઞ્ઞાનાસઞ્ઞાયતનબ્રહ્મલોકા. **અધો**તિ પથવિયા હેટ્ઠા ઉસ્સદે મહાનિરયે. **તિરિય**ન્તિ મનુસ્સલોકે, યત્તકાનિ ચક્કવાળાનિ ચ તેસુ સબ્બેસુ એત્તકે ઠાને નિબ્બત્તા સબ્બે સત્તા અવેરા હોન્તુ, અબ્યાપજ્ઝા અનીઘા, સુખી અત્તાનં પરિહરન્તૂતિ એવં ભાવિતેન મેત્તેન ચિત્તેનાતિ અત્થો. **અપ્પમાણેના**તિ અપ્પમાણસત્તાનં અપ્પમાણારમ્મણત્તા અપ્પમાણેન. **સબ્બસો**તિ સબ્બાકારેન, ઉદ્ધં અધો તિરિયન્તિ એવં સબ્બસુગતિદુગ્ગતિવસેનાતિ અત્થો.

અપ્પમાણં હિતં ચિત્તન્તિ અપ્પમાણં કત્વા ભાવિતં સબ્બસત્તેસુ હિતચિત્તં. **પરિપુણ્ણ**ન્તિ અવિકલં. **સુભાવિત**ન્તિ સુવડ્ઢિતં, અપ્પનાચિત્તસ્સેતં નામં. **યં પમાણકતં કમ્મ**ન્તિ યં ''અપ્પમાણં અપ્પમાણારમ્મણ''ન્તિ એવં આરમ્મણત્તિકવસેન ચ વસીભાવપ્પત્તિવસેન ચ અવડ્ઢિત્વા કતં પરિત્તં કામાવચરકમ્મં. **ન તં તત્રાવસિસ્સતી**તિ તં પરિત્તં કમ્મં યં તં ''અપ્પમાણં હિતં ચિત્ત''ન્તિ સઙ્ખગતં રૂપાવચરકમ્મં, તત્ર ન અવસિસ્સતિ. યથા નામ મહોઘેન અજ્ઝોત્થટં પરિત્તોદકં ઓઘસ્સ અબ્ભન્તરે તેન અસંહીરમાનં નાવસિસ્સતિ ન તિટ્ઠતિ, અથ ખો મહોઘોવ તં અજ્ઝોત્થરિત્વા તિટ્ઠતિ, એવમેવ તં પરિત્તકમ્મં તસ્સ મહગ્ગતકમ્મસ્સ અબ્ભન્તરે તેન મહગ્ગતકમ્મેન અચ્છિન્દિત્વા અગ્ગહિતવિપાકોકાસં હુત્વા ન અવસિસ્સતિ ન તિટ્ઠતિ, ન સક્કોતિ અત્તનો વિપાકં દાતું, અથ ખો મહગ્ગતકમ્મમેવ તં અજ્ઝોત્થરિત્વા તિટ્ઠતિ વિપાકં દેતીતિ.

એવં બોધિસત્તો અન્તેવાસિકાનં મેત્તાભાવનાય આનિસંસં કથેત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકે નિબ્બત્તિત્વા સત્ત સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે ન ઇમં લોકં પુન અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા અહોસિ, અરકો પન સત્થા અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અરકજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૭૦] ૧૦. કકણ્ટકજાતકવણ્ણના

નાયં પુરે ઉણ્ણમતીતિ ઇદં કકણ્ટકજાતકં મહાઉમઙ્ગજાતકે (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) આવિભવિસ્સતિ.

કકણ્ટકજાતકવણ્ણના દસમા.

સન્થવવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઇન્દસમાનગોત્તઞ્ચ, સન્થવં સુસીમં ગિજ્ઝં;
નકુલં ઉપસાળકં, સમિદ્ધિ ચ સકુણગ્ઘિ;
અરકઞ્ચ કકણ્ટકં.

૩. કલ્યાણવગ્ગો

[૧૭૧] ૧. કલ્યાણધમ્મજાતકવણ્ણના

કલ્યાણધમ્મોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં બધિરસસ્સું આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયઞ્હિ એકો કુટુમ્બિકો સદ્ધો પસન્નો તિસરણગતો પઞ્ચસીલેન સમન્નાગતો. સો એકદિવસં બહૂનિ સપ્પિઆદીનિ ભેસજ્જાનિ ચેવ પુપ્ફગન્ધવત્થાદીનિ ચ ગહેત્વા ''જેતવને સત્થુ સન્તિકે ધમ્મં સોસ્સામી''તિ અગમાસિ. તસ્સ તત્થ ગતકાલે સસ્સુ ખાદનીયભોજનીયં ગહેત્વા ધીતરં દટ્ઠુકામા તં ગેહં અગમાસિ, સા ચ થોકં બધિરધાતુકા હોતિ. સા ધીતરા સદ્ધિં ભુત્તભોજના ભત્તસમ્મદં વિનોદયમાના ધીતરં પુચ્છિ – ''કિં, અમ્મ, ભત્તા તે સમ્મોદમાનો અવિવદમાનો પિયસંવાસં વસતી''તિ. ''કિં, અમ્મ, કથેથ યાદિસો તુમ્હાકં જામાતા સીલેન ચેવ આચારસમ્પદાય ચ, તાદિસો પબ્બજિતોપિ દુલ્લભો''તિ. ઉપાસિકા ધીતુ વચનં સાધુકં અસલ્લક્ખેત્વા ''પબ્બજિતો''તિ પદમેવ ગહેત્વા ''અમ્મ, કસ્મા તે ભત્તા પબ્બજિતો''તિ મહાસદ્દં અકાસિ. તં સુત્વા સકલગેહવાસિનો ''અમ્હાકં કિર કુટુમ્બિકો પબ્બજિતો''તિ વિરવિંસુ. તેસં સદ્દં સુત્વા દ્વારેન સઞ્ચરન્તા ''કિં નામ કિરેત''ન્તિ પુચ્છિંસુ. ''ઇમસ્મિં કિર ગેહે કુટુમ્બિકો પબ્બજિતો''તિ. સોપિ ખો કુટુમ્બિકો દસબલસ્સ ધમ્મં સુત્વા વિહારા નિક્ખમ્મ નગરં પાવિસિ.

અથ નં અન્તરામગ્ગેયેવ એકો પુરિસો દિસ્વા ''સમ્મ, ત્વં કિર પબ્બજિતોતિ તવ ગેહે પુત્તદારપરિજનો પરિદેવતી''તિ આહ. અથસ્સ એતદહોસિ – ''અયં અપબ્બજિતમેવ કિર મં 'પબ્બજિતો'તિ વદતિ, ઉપ્પન્નો ખો પન મે કલ્યાણસદ્દો ન અન્તરધાપેતબ્બો, અજ્જેવ મયા પબ્બજિતું વટ્ટતી''તિ તતોવ નિવત્તિત્વા સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિં નુ ખો, ઉપાસક, ઇદાનેવ બુદ્ધુપટ્ઠાનં કત્વા ગન્ત્વા ઇદાનેવ પચ્ચાગતોસી''તિ વુત્તે તમત્થં આરોચેત્વા ''ભન્તે, કલ્યાણસદ્દો નામ ઉપ્પન્નો ન અન્તરધાપેતું વટ્ટતિ, તસ્મા પબ્બજિતુકામો હુત્વા આગતોમ્હી''તિ આહ. સો

પબ્બજ્જઞ્ચ ઉપસમ્પદઞ્ચ લભિત્વા સમ્મા પટિપન્નો નચિરસ્સેવ અરહત્તં પાપુણિ. ઇદં કિર કારણં ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટં જાતં. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અસુકો નામ કુટુમ્બિકો 'ઉપ્પન્નો કલ્યાણસદ્દો ન અન્તરધાપેતબ્બો'તિ પબ્બજિત્વા ઇદાનિ અરહત્તં પત્તો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ભિક્ખવે, પોરાણકપણ્ડિતાપિ 'ઉપ્પન્નો કલ્યાણસદ્દો વિરાધેતું ન વટ્ટતી'તિ પબ્બજિંસુયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સેટ્ઠિકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પિતુ અચ્ચયેન સેટ્ઠિટ્ઠાનં પાપુણિ. સો એકદિવસં નિવેસના નિક્ખમિત્વા રાજુપટ્ઠાનં અગમાસિ. અથસ્સ સસ્સુ ''ધીતરં પસ્સિસ્સામી''તિ તં ગેહં અગમાસિ, સા થોકં બધિરધાતુકાતિ સબ્બં પચ્ચુપ્પન્નવત્થુસદિસમેવ. તં પન રાજુપટ્ઠાનં ગન્ત્વા અત્તનો ઘરં આગચ્છન્તં દિસ્વા એકો પુરિસો ''તુમ્હે કિર પબ્બજિતાતિ તુમ્હાકં ગેહે મહાપરિદેવો પવત્તતી''તિ આહ. બોધિસત્તો ''ઉપ્પન્નો કલ્યાણસદ્દો નામ ન અન્તરધાપેતું વટ્ટતી''તિ તતોવ નિવત્તિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિં, મહાસેટ્ઠિ, ઇદાનેવ ગન્ત્વા પુન આગતોસી''તિ વુત્તે ''દેવ, ગેહજનો કિર મં અપબ્બજિતમેવ 'પબ્બજિતો'તિ વત્વા પરિદેવતિ, ઉપ્પન્નો ખો પન કલ્યાણસદ્દો ન અન્તરધાપેતબ્બો, પબ્બજિસ્સામહં, પબ્બજ્જં મે અનુજાનાહી''તિ એતમત્થં પકાસેતું ઇમા ગાથા આહ –

૪૧. ''કલ્યાણધમ્મોતિ યદા જનિન્દ, લોકે સમઞ્ઞં અનુપાપુણાતિ;
તસ્મા ન હિય્યેથ નરો સપઞ્ઞો, હિરિયાપિ સન્તો ધુરમાદિયન્તિ.

૪૨. ''સાયં સમઞ્ઞા ઇધ મજ્જ પત્તા, કલ્યાણધમ્મોતિ જનિન્દ લોકે;
તાહં સમેક્ખં ઇધ પબ્બજિસ્સં, ન હિ મત્થિ છન્દો ઇધ કામભોગે''તિ.

તત્થ **કલ્યાણધમ્મો**તિ સુન્દરધમ્મો. **સમઞ્ઞં અનુપાપુણાતી**તિ યદા સીલવા કલ્યાણધમ્મો પબ્બજિતોતિ ઇદં પઞ્ઞત્તિવોહારં પાપુણાતિ. **તસ્મા ન હિય્યેથા**તિ તતો સામઞ્ઞતો ન પરિહાયેથ. **હિરિયાપિ સન્તો ધુરમાદિયન્તી**તિ, મહારાજ, સપ્પુરિસા નામ અજ્ઝત્તસમુટ્ઠિતાય હિરિયા બહિદ્ધસમુટ્ઠિતેન ઓત્તપ્પેનપિ એતં પબ્બજિતધુરં ગણ્હન્તિ. **ઇધ મજ્જ પત્તા**તિ ઇધ મયા અજ્જ પત્તા. **તાહં સમેક્ખ**ન્તિ તં અહં ગુણવસેન લદ્ધસમઞ્ઞં સમેક્ખન્તો પસ્સન્તો. **ન હિ મત્થિ છન્દો**તિ ન હિ મે અત્થિ છન્દો. **ઇધ કામભોગે**તિ ઇમસ્મિં લોકે કિલેસકામવત્થુકામપરિભોગેહિ.

બોધિસત્તો એવં વત્વા રાજાનં પબ્બજ્જં અનુજાનાપેત્વા હિમવન્તપદેસં ગન્ત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કલ્યાણધમ્મજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૭૨] ૨. દદ્દરજાતકવણ્ણના

કો નુ સદ્દેન મહતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોકાલિકં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે બહૂ બહુસ્સુતા ભિક્ખૂ મનોસિલાતલે નદમાના તરુણસીહા વિય આકાસગઙ્ગં ઓતારેન્તા વિય સઙ્ઘમજ્ઝે સરભાણં ભણન્તિ.

કોકાલિકો તેસુ સરભાણં ભણન્તેસુ અત્તનો તુચ્છભાવં અજાનિત્વાવ ''અહમ્પિ સરભાણં ભણિસ્સામી''તિ ભિક્ખૂનં અન્તરં પવિસિત્વા ''અમ્હાકં સરભાણં ન પાપેન્તિ. સચે અમ્હાકમ્પિ પાપેય્યું, મયમ્પિ ભણેય્યામા''તિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ નામં અગ્ગહેત્વાવ તત્થ તત્થ કથેન્તો આહિણ્ડતિ. તસ્સ સા કથા ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટા જાતા. ભિક્ખૂ ''વીમંસિસ્સામ તાવ ન''ન્તિ સઞ્ઞાય એવમાહંસુ – ''આવુસો કોકાલિક, અજ્જ સઙ્ઘસ્સ સરભાણં ભણાહી''તિ. સો અત્તનો બલં અજાનિત્વાવ ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ''અજ્જ સરભાણં ભણિસ્સામી''તિ અત્તનો સપ્પાયં યાગું પિવિ, ખજ્જકં ખાદિ, સપ્પાયેનેવ સૂપેન ભુઞ્જિ.

સૂરિયે અત્થઙ્ગતે ધમ્મસ્સવનકાલે ઘોસિતે ભિક્ખુસઙ્ઘો સન્નિપતિ. સો કણ્ટકુરણ્ડકવણ્ણં કાસાવં નિવાસેત્વા કણિકારપુપ્ફવણ્ણં ચીવરં પારુપિત્વા સઙ્ઘમજ્ઝં પવિસિત્વા થેરે વન્દિત્વા અલઙ્કતરતનમણ્ડપે પઞ્ઞત્તવરધમ્માસનં અભિરુહિત્વા ચિત્રબીજનિં ગહેત્વા ''સરભાણં ભણિસ્સામી''તિ નિસીદિ, તાવદેવસ્સ સરીરા સેદા મુચ્ચિંસુ, સારજ્જં ઓક્કમિ, પુબ્બગાથાય પઠમં પદં ઉદાહરિત્વા અનન્તરં ન પસ્સિ. સો કમ્પમાનો આસના ઓરુય્હ લજ્જિતો સઙ્ઘમજ્ઝતો અપક્કમ્મ અત્તનો પરિવેણં અગમાસિ. અઞ્ઞો બહુસ્સુતો ભિક્ખુ સરભાણં ભણિ. તતો પટ્ઠાય ભિક્ખૂ તસ્સ તુચ્છભાવં જાનિંસુ. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, પઠમં કોકાલિકસ્સ તુચ્છભાવો દુજ્જાનો, ઇદાનિ પનેસ સયં નદિત્વા પાકટો જાતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, કોકાલિકો ઇદાનેવ નદિત્વા પાકટો જાતો, પુબ્બેપિ નદિત્વા પાકટો અહોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે સીહયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા બહૂનં સીહાનં રાજા અહોસિ. સો અનેકસીહપરિવારો રજતગુહાયં વાસં કપ્પેસિ. તસ્સ અવિદૂરે એકિસ્સાય ગુહાય એકો સિઙ્ગાલોપિ વસતિ. અથેકદિવસં દેવે વસ્સિત્વા વિગતે સબ્બે સીહા સીહરાજસ્સેવ ગુહદ્વારે સન્નિપતિત્વા સીહનાદં નદન્તા સીહકીળં કીળિંસુ. તેસં એવં નદિત્વા કીળનકાલે સોપિ સિઙ્ગાલો નદતિ. સીહા તસ્સ સદ્દં સુત્વા ''અયં સિઙ્ગાલો અમ્હેહિ સદ્ધિં નદતી''તિ લજ્જિતા તુણ્હી અહેસું. તેસં તુણ્હીભૂતકાલે બોધિસત્તસ્સ પુત્તો સીહપોતકો ''તાત, ઇમે સીહા નદિત્વા સીહકીળં કીળન્તા એતસ્સ સદ્દં સુત્વા લજ્જાય તુણ્હી જાતા, કો નામેસ અત્તનો સદ્દેન અત્તાનં જાનાપેતી''તિ પિતરં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૪૩. ''કો નુ સદ્દેન મહતા, અભિનાદેતિ દદ્દરં;
તં સીહા નપ્પટિનદન્તિ, કો નામેસો મિગાધિભૂ''તિ.

તત્થ **અભિનાદેતિ દદ્દર**ન્તિ દદ્દરં રજતપબ્બતં એકનાદં કરોતિ. **મિગાધિભૂ**તિ પિતરં આલપતિ. અયઞ્હેત્થ અત્થો – મિગાધિભૂ મિગજેટ્ઠક સીહરાજ પુચ્છામિ તં ''કો નામેસો''તિ.

અથસ્સ વચનં સુત્વા પિતા દુતિયં ગાથમાહ –

૪૪. ''અધમો મિગજાતાનં, સિઙ્ગાલો તાત વસ્સતિ;
જાતિમસ્સ જિગુચ્છન્તા, તુણ્હી સીહા સમચ્ચરે''તિ.

તત્થ **સમચ્ચરે**તિ **સ**ન્તિ ઉપસગ્ગમત્તં, અચ્ચન્તીતિ અત્થો, તુણ્હી હુત્વા નિસીદન્તીતિ વુત્તં હોતિ. પોત્થકેસુ પન ''સમચ્છરે''તિ લિખન્તિ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, કોકાલિકો ઇદાનેવ અત્તનો નાદેન અત્તાનં પાકટં કરોતિ, પુબ્બેપિ અકાસિયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સિઙ્ગાલો કોકાલિકો અહોસિ, સીહપોતકો રાહુલો, સીહરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

દદ્દરજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૭૩] ૩. મક્કટજાતકવણ્ણના

તાતમાણવકો એસોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ પકિણ્ણકનિપાતે **ઉદ્દાલકજાતકે** (જા॰ ૧.૧૪.૬૨ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. તદા પન સત્થા ''ભિક્ખવે, નાયં ભિક્ખુ ઇદાનેવ કુહકો, પુબ્બેપિ મક્કટો હુત્વા અગ્ગિસ્સ કારણા કોહઞ્ઞં અકાસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં કાસિગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા ઘરાવાસં સણ્ઠપેસિ. અથસ્સ બ્રાહ્મણી એકં પુત્તં વિજાયિત્વા પુત્તસ્સ આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે કાલમકાસિ. બોધિસત્તો તસ્સા પેતકિચ્ચં કત્વા ''કિં મે દાનિ ઘરાવાસેન, પુત્તં ગહેત્વા પબ્બજિસ્સામી''તિ અસ્સુમુખં ઞાતિમિત્તવગ્ગં પહાય પુત્તં આદાય હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા તત્થ વનમૂલફલાહારો વાસં કપ્પેસિ. સો એકદિવસં વસ્સાનકાલે દેવે વસ્સન્તે સારદારૂનિ અગ્ગિં જાલેત્વા વિસિબ્બન્તો ફલકત્થરે નિપજ્જિ, પુત્તોપિસ્સ તાપસકુમારકો પિતુ પાદે સમ્બાહન્તોવ નિસીદિ.

અથેકો વનમક્કટો સીતેન પીળિયમાનો તસ્સ પણ્ણસાલાય તં અગ્ગિં દિસ્વા ''સચાહં એત્થ પવિસિસ્સામિ, 'મક્કટો મક્કટો'તિ મં પોથેત્વા નીહરિસ્સન્તિ, અગ્ગિં વિસિબ્બેતું ન લભિસ્સામિ, અત્થિ દાનિ મે ઉપાયો, તાપસવેસં ગહેત્વા કોહઞ્ઞં કત્વા પવિસિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા એકસ્સ મતતાપસસ્સ વક્કલાનિ નિવાસેત્વા પચ્છિઞ્ચ અઙ્કુસયટ્ઠિઞ્ચ ગહેત્વા પણ્ણસાલદ્વારે એકં તાલરુક્ખં નિસ્સાય સંકુટિતો અટ્ઠાસિ. તાપસકુમારકો તં દિસ્વા મક્કટભાવં અજાનન્તો ''એકો મહલ્લકતાપસો સીતેન પીળિતો અગ્ગિં વિસિબ્બેતું આગતો ભવિસ્સતી''તિ પિતુ તાપસસ્સ કથેત્વા ''એતં પણ્ણસાલં પવેસેત્વા વિસિબ્બાપેસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા પિતરં આલપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૪૫. ''તાત માણવકો એસો, તાલમૂલં અપસ્સિતો;
અગારકઞ્ચિદં અત્થિ, હન્દ દેમસ્સગારક''ન્તિ.

તત્થ **માણવકો**તિ સત્તાધિવચનં. તેન ''તાત, એસો એકો માણવકો સત્તો એકો તાપસો''તિ દીપેતિ. **તાલમૂલં અપસ્સિતો**તિ તાલક્ખન્ધં નિસ્સાય ઠિતો. **અગારકઞ્ચિદં અત્થી**તિ ઇદઞ્ચ અમ્હાકં પબ્બજિતાગારં અત્થિ, પણ્ણસાલં સન્ધાય વદતિ. **હન્દા**તિ વવસ્સગ્ગત્થે નિપાતો. **દેમસ્સગારક**ન્તિ એતસ્સ એકમન્તે વસનત્થાય અગારકં દેમ.

બોધિસત્તો પુત્તસ્સ વચનં સુત્વા ઉટ્ઠાય પણ્ણસાલદ્વારે ઠત્વા ઓલોકેન્તો તસ્સ મક્કટભાવં ઞત્વા ''તાત, મનુસ્સાનં નામ ન એવરૂપં મુખં હોતિ, મક્કટો એસ, નયિધ પક્કોસિતબ્બો''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૪૬. ''મા ખો ત્વં તાત પક્કોસિ, દૂસેય્ય નો અગારકં;
નેતાદિસં મુખં હોતિ, બ્રાહ્મણસ્સ સુસીલિનો''તિ.

તત્થ **દૂસેય્ય નો અગારકન્તિ** અયઞ્હિ ઇધ પવિટ્ઠો સમાનો ઇમં કિચ્છેન કતં પણ્ણસાલં અગ્ગિના વા ઝાપેન્તો ઉચ્ચારાદીનિ વા કરોન્તો દૂસેય્ય. **નેતાદિસન્તિ** ''એતાદિસં બ્રાહ્મણસ્સ સુસીલિનો મુખં ન હોતિ, મક્કટો એસો''તિ વત્વા બોધિસત્તો એકં ઉમ્મુકં ગહેત્વા ''કિં એત્થ તિટ્ઠસી''તિ ખિપિત્વા તં પલાપેસિ. મક્કટો વક્કલાનિ છડ્ડેત્વા રુક્ખં અભિરુહિત્વા વનસણ્ડં પાવિસિ. બોધિસત્તો ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મક્કટો અયં કુહકભિક્ખુ અહોસિ, તાપસકુમારો રાહુલો, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મક્કટજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૭૪] ૪. દુબ્ભિયમક્કટજાતકવણ્ણના

અદમ્હ તે વારિ પહૂતરૂપન્તિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ દેવદત્તસ્સ અકતઞ્ઞુમિત્તદુબ્ભિભાવં કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભી, પુબ્બેપિ એવરૂપો અહોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં કાસિગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઘરાવાસં સણ્ઠપેસિ. તસ્મિં પન સમયે કાસિરટ્ઠે વત્તનિમહામગ્ગે એકો ગમ્ભીરો ઉદપાનો હોતિ અનોતરણીયો તિરચ્છાનાનં, મગ્ગપ્પટિપન્ના પુઞ્ઞત્થિકા મનુસ્સા દીઘરજ્જુકેન વારકેન ઉદકં ઉસ્સિઞ્ચિત્વા એકિસ્સા દોણિયા પૂરેત્વા તિરચ્છાનાનં પાનીયં દેન્તિ. તસ્સ સામન્તતો મહન્તં અરઞ્ઞં, તત્થ બહૂ મક્કટા વસન્તિ. અથ તસ્મિં મગ્ગે દ્વે તીણિ દિવસાનિ મનુસ્સસઞ્ચારો પચ્છિજ્જિ, તિરચ્છાના પાનીયં ન લભિંસુ. એકો મક્કટો પિપાસાતુરો હુત્વા પાનીયં પરિયેસન્તો ઉદપાનસ્સ સન્તિકે વિચરતિ. બોધિસત્તો કેનચિદેવ કરણીયેન તં મગ્ગં પટિપજ્જિત્વા તત્થ ગચ્છન્તો પાનીયં ઉત્તારેત્વા પિવિત્વા હત્થપાદે ધોવિત્વા ઠિતો તં મક્કટં અદ્દસ. અથસ્સ પિપાસિતભાવં ઞત્વા પાનીયં ઉસ્સિઞ્ચિત્વા દોણિયં આકિરિત્વા અદાસિ, દત્વા ચ પન ''વિસ્સમિસ્સામી''તિ એકસ્મિં રુક્ખમૂલે નિપજ્જિ. મક્કટો પાનીયં પિવિત્વા અવિદૂરે નિસીદિત્વા મુખમક્કટિકં કરોન્તો બોધિસત્તં ભિંસાપેસિ. બોધિસત્તો તસ્સ તં કિરિયં દિસ્વા ''અરે દુટ્ઠમક્કટ, અહં તવ પિપાસિતસ્સ કિલન્તસ્સ બહું પાનીયં અદાસિં, ઇદાનિ ત્વં મય્હં મુખમક્કટિકં કરોસિ, અહો પાપજનસ્સ નામ કતો ઉપકારો નિરત્થકો''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૪૭. ''અદમ્હ તે વારિ પહૂતરૂપં, ઘમ્માભિતત્તસ્સ પિપાસિતસ્સ;
સો દાનિ પિત્વાન કિરિઙ્કરોસિ, અસઙ્ગમો પાપજનેન સેય્યો''તિ.

તત્થ **સો દાનિ પિત્વાન કિરિઙ્કરોસીતિ** સો ઇદાનિ ત્વં મયા દિન્નપાનીયં પિવિત્વા મુખમક્કટિકં કરોન્તો ''કિરિ કિરી''તિ સદ્દં કરોસિ. **અસઙ્ગમો પાપજનેન સેય્યોતિ** પાપજનેન સદ્ધિં સઙ્ગમો ન સેય્યો, અસઙ્ગમોવ સેય્યોતિ.

તં સુત્વા સો મિત્તદુબ્ભી મક્કટો ''ત્વં 'એત્તકેનવેતં નિટ્ઠિત'ન્તિ સઞ્ઞં કરોસિ, ઇદાનિ તે સીસે વચ્ચં પાતેત્વા ગમિસ્સામી''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૪૮. ''કો તે સુતો વા દિટ્ઠો વા, સીલવા નામ મક્કટો;
ઇદાનિ ખો તં ઓહચ્છં, એસા અસ્માક ધમ્મતા''તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – ભો બ્રાહ્મણ, ‘‘મક્કટો કતગુણજાનનકો આચારસમ્પન્નો સીલવા નામ અત્થી’’તિ કહં તયા સુતો વા દિટ્ઠો વા, ઇદાનિ ખો અહં તં ઓહચ્છં વચ્ચં તે સીસે કત્વા પક્કમિસ્સામિ, અસ્માકઞ્હિ મક્કટાનં નામ એસા ધમ્મતા અયં જાતિસભાવો, યદિદં ઉપકારકસ્સ સીસે વચ્ચં કાતબ્બન્તિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ઉટ્ઠાય ગન્તું આરભિ. મક્કટો તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઉપ્પતિત્વા સાખાયં નિસીદિત્વા ઓલમ્બકં ઓતરન્તો વિય તસ્સ સીસે વચ્ચં પાતેત્વા વિરવન્તો વનસણ્ડં પાવિસિ. બોધિસત્તો ન્હત્વા અગમાસિ.

સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો, પુબ્બેપિ મયા કતગુણં ન જાનાસિયેવા’’તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મક્કટો દેવદત્તો અહોસિ, બ્રાહ્મણો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

દુબ્ભિયમક્કટજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૭૫] ૫. આદિચ્ચુપટ્ઠાનજાતકવણ્ણના

સબ્બેસુ કિર ભૂતેસૂતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા કથિતસદિસમેવ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા મહાપરિવારો ગણસત્થા હુત્વા હિમવન્તે વાસં કપ્પેસિ. સો તત્થ ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય પબ્બતા ઓરુય્હ પચ્ચન્તે એકં ગામં નિસ્સાય પણ્ણસાલાયં વાસં ઉપગચ્છિ. અથેકો લોલમક્કટો ઇસિગણે ભિક્ખાચારં ગતે અસ્સમપદં આગન્ત્વા પણ્ણસાલા ઉત્તિણ્ણા કરોતિ, પાનીયઘટેસુ ઉદકં છડ્ડેતિ, કુણ્ડિકં ભિન્દતિ, અગ્ગિસાલાયં વચ્ચં કરોતિ. તાપસા વસ્સં વસિત્વા ‘‘ઇદાનિ હિમવન્તો પુપ્ફફલસમિદ્ધો રમણીયો, તત્થેવ ગમિસ્સામા’’તિ પચ્ચન્તગામવાસિકે આપુચ્છિંસુ. મનુસ્સા ‘‘સ્વે, ભન્તે, મયં ભિક્ખં ગહેત્વા અસ્સમપદં આગમિસ્સામ, તં પરિભુઞ્જિત્વાવ ગમિસ્સથા’’તિ વત્વા દુતિયદિવસે પહૂતં ખાદનીયભોજનીયં ગહેત્વા તત્થ અગમંસુ. તં દિસ્વા સો મક્કટો ચિન્તેસિ – ‘‘કોહઞ્ઞં કત્વા મનુસ્સે આરાધેત્વા મય્હમ્પિ ખાદનીયભોજનીયં આહરાપેસ્સામી’’તિ. સો તાપસચરણં ચરન્તો વિય સીલવા વિય ચ હુત્વા તાપસાનં અવિદૂરે સૂરિયં નમસ્સમાનો અટ્ઠાસિ. મનુસ્સા તં દિસ્વા ‘‘સીલવન્તાનં સન્તિકે વસન્તા સીલવન્તા હોન્તી’’તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૪૯. ‘‘સબ્બેસુ કિર ભૂતેસુ, સન્તિ સીલસમાહિતા;
પસ્સ સાખમિગં જમ્મં, આદિચ્ચમુપતિટ્ઠતી’’તિ.

તત્થ **સન્તિ સીલસમાહિતા**તિ સીલેન સમન્નાગતા સંવિજ્જન્તિ, સીલવન્તા ચ સમાહિતા ચ એકગ્ગચિત્તા સંવિજ્જન્તીતિપિ અત્થો. **જમ્મ**ન્તિ લામકં. **આદિચ્ચમુપતિટ્ઠતી**તિ સૂરિયં નમસ્સમાનો તિટ્ઠતિ.

એવં તે મનુસ્સે તસ્સ ગુણં કથેન્તે દિસ્વા બોધિસત્તો ‘‘તુમ્હે ઇમસ્સ લોલમક્કટસ્સ સીલાચારં અજાનિત્વા અવત્થુસ્મિંયેવ પસન્ના’’તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૫૦. ‘‘નાસ્સ સીલં વિજાનાથ, અનઞ્ઞાય પસંસથ;
અગ્ગિહુત્તઞ્ચ ઉહન્નં, દ્વે ચ ભિન્ના કમણ્ડલૂ’’તિ.

તત્થ **અનઞ્ઞાયા**તિ અજાનિત્વા. **ઉહન્નન્તિ** ઇમિના પાપમક્કટેન ઊહદં. **કમણ્ડલૂ**તિ કુણ્ડિકા. ‘‘દ્વે ચ કુણ્ડિકા તેન ભિન્ના’’તિ એવમસ્સ અગુણં કથેસિ.

મનુસ્સા મક્કટસ્સ કુહકભાવં ઞત્વા લેડ્ડુઞ્ચ યટ્ઠિઞ્ચ ગહેત્વા પોથેત્વા પલાપેત્વા ઇસિગણસ્સ ભિક્ખં અદંસુ. ઇસયોપિ હિમવન્તમેવ ગન્ત્વા અપરિહીનજ્ઝાના બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસું.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મક્કટો અયં કુહકો ભિક્ખુ અહોસિ, ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

આદિચ્ચુપટ્ઠાનજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૭૬] ૬. કળાયમુટ્ઠિજાતકવણ્ણના

બાલો વતાયં દુમસાખગોચરોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરાજાનં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે વસ્સકાલે કોસલરઞ્ઞો પચ્ચન્તો કુપિ. તત્થ ઠિતા યોધા દ્વે તીણિ યુદ્ધાનિ કત્વા પચ્ચત્થિકે અભિભવિતું અસક્કોન્તા રઞ્ઞો સાસનં પેસેસું. રાજા અકાલે વસ્સાનેયેવ નિક્ખમિત્વા જેતવનસમીપે ખન્ધાવારં બન્ધિત્વા ચિન્તેસિ – ‘‘અહં અકાલે નિક્ખન્તો, કન્દરપદરાદયો ઉદકપૂરા, દુગ્ગમો મગ્ગો, સત્થારં ઉપસઙ્કમિસ્સામિ, સો મં ‘કહં ગચ્છસિ, મહારાજા’તિ પુચ્છિસ્સતિ, અથાહં એતમત્થં આરોચેસ્સામિ, ન ખો પન મં સત્થા સમ્પરાયિકેનેવત્થેન અનુગ્ગણ્હાતિ, દિટ્ઠધમ્મિકેનાપિ અનુગ્ગણ્હાતિયેવ, તસ્મિં સચે મે ગમનેન અવુડ્ઢિ ભવિસ્સતિ, ‘અકાલો, મહારાજા’તિ વક્ખતિ. સચે પન વુડ્ઢિ ભવિસ્સતિ, તુણ્હી ભવિસ્સતી’’તિ. સો જેતવનં પવિસિત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા ‘‘હન્દ કુતો નુ ત્વં, મહારાજ, આગચ્છસિ દિવા દિવસ્સા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ભન્તે, અહં પચ્ચન્તં વૂપસમેતું નિક્ખન્તો ‘તુમ્હે વન્દિત્વા ગમિસ્સામી’તિ આગતોમ્હી’’તિ . સત્થા ‘‘પુબ્બેપિ, મહારાજ, રાજાનો સેનાય અબ્ભુગ્ગચ્છમાનાય પણ્ડિતાનં કથં સુત્વા અકાલે અબ્ભુગ્ગમનં નામ ન ગમિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો સબ્બત્થકઅમચ્ચો અહોસિ. અથ રઞ્ઞો પચ્ચન્તે કુપિતે પચ્ચન્તયોધા પણ્ણં પેસેસું. રાજા વસ્સકાલે નિક્ખમિત્વા ઉય્યાને ખન્ધાવારં બન્ધિ, બોધિસત્તો રઞ્ઞો સન્તિકે અટ્ઠાસિ. તસ્મિં ખણે અસ્સાનં કળાયે સેદેત્વા આહરિત્વા દોણિયં પક્ખિપિંસુ. ઉય્યાને મક્કટેસુ એકો મક્કટો રુક્ખા ઓતરિત્વા તતો કળાયે ગહેત્વા મુખં પૂરેત્વા હત્થેહિપિ ગહેત્વા ઉપ્પતિત્વા રુક્ખે નિસીદિત્વા ખાદિતું આરભિ, અથસ્સ ખાદમાનસ્સ હત્થકો એકો કળાયો ભૂમિયં પતિ. સો મુખેન ચ હત્થેહિ ચ ગહિતે સબ્બે કળાયે છડ્ડેત્વા રુક્ખા ઓરુય્હ તમેવ કળાયં ઓલોકેન્તો તં કળાયં અદિસ્વાવ પુન રુક્ખં અભિરુહિત્વા અટ્ટે સહસ્સપરાજિતો વિય સોચમાનો દુમ્મુખો રુક્ખસાખાયં નિસીદિ. રાજા મક્કટસ્સ કિરિયં દિસ્વા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ‘‘પસ્સથ, કિં નામેતં મક્કટેન કત’’ન્તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ‘‘મહારાજ, બહું અનવલોકેત્વા અપ્પં ઓલોકેત્વા દુબ્બુદ્ધિનો બાલા એવરૂપં કરોન્તિયેવા’’તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૫૧. ‘‘બાલો વતાયં દુમસાખગોચરો, પઞ્ઞા જનિન્દ નયિમસ્સ વિજ્જતિ;
કળાયમુટ્ઠિં અવકિરિય કેવલં, એકં કળાયં પતિતં ગવેસતી’’તિ.

તત્થ **દુમસાખગોચરો**તિ મક્કટો. સો હિ દુમસાખાસુ ગોચરં ગણ્હાતિ, સાવ અસ્સ ગોચરો સઞ્ચરણભૂમિભૂતા, તસ્મા ‘‘દુમસાખગોચરો’’તિ વુચ્ચતિ. **જનિન્દા**તિ રાજાનં આલપતિ. રાજા હિ પરમિસ્સરભાવેન જનસ્સ ઇન્દોતિ જનિન્દો. **કળાયમુટ્ઠિ**ન્તિ ચણકમુટ્ઠિં. ‘‘કાળરાજમાસમુટ્ઠિ’’ન્તિપિ વદન્તિયેવ. **અવકિરિયા**તિ અવકિરિત્વા. **કેવલ**ન્તિ સબ્બં. **ગવેસતી**તિ ભૂમિયં પતિતં એકમેવ પરિયેસતિ.

એવં વત્વા પુન બોધિસત્તો તં ઉપસઙ્કમિત્વા રાજાનં આમન્તેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૫૨. ‘‘એવમેવ મયં રાજ, યે ચઞ્ઞે અતિલોભિનો;
અપ્પેન બહું જિય્યામ, કળાયેનેવ વાનરો’’તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – મહારાજ, એવમેવ મયઞ્ચ યે ચઞ્ઞે લોભાભિભૂતા જના સબ્બેપિ અપ્પેન બહું જિય્યામ. મયઞ્હિ એતરહિ અકાલે વસ્સાનસમયે મગ્ગં ગચ્છન્તા અપ્પકસ્સ અત્થસ્સ કારણા બહુકા અત્થા પરિહાયામ. **કળાયેનેવ વાનરો**તિ યથા અયં વાનરો એકં કળાયં પરિયેસમાનો તેનેકેન કળાયેન સબ્બકળાયેહિ પરિહીનો, એવં મયમ્પિ અકાલેન કન્દરપદરાદીસુ પૂરેસુ ગચ્છમાના અપ્પમત્તકં અત્થં પરિયેસમાના બહૂહિ હત્થિવાહનઅસ્સવાહનાદીહિ ચેવ બલકાયેન ચ પરિહાયિસ્સામ. તસ્મા અકાલે ગન્તું ન વટ્ટતીતિ રઞ્ઞો ઓવાદં અદાસિ.

રાજા તસ્સ કથં સુત્વા તતો નિવત્તિત્વા બારાણસિમેવ પાવિસિ. ચોરાપિ ‘‘રાજા કિર ચોરમદ્દનં કરિસ્સામીતિ નગરા નિક્ખન્તો’’તિ સુત્વા પચ્ચન્તતો પલાયિંસુ. પચ્ચુપ્પન્નેપિ ચોરા ‘‘કોસલરાજા કિર નિક્ખન્તો’’તિ સુત્વા પલાયિંસુ. રાજા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા ઉટ્ઠાયાસના વન્દિત્વા પદક્ખિણં કત્વા સાવત્થિમેવ પાવિસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કળાયમુટ્ઠિજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૭૭] ૭. તિન્દુકજાતકવણ્ણના

ધનુહત્થકલાપેહીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પઞ્ઞાપારમિં આરબ્ભ કથેસિ. સત્થા હિ **મહાબોધિજાતકે** (જા॰ ૨.૧૮.૧૨૪ આદયો) વિય **ઉમઙ્ગજાતકે** (જા॰ ૨.૨૨.૫૯૦ આદયો) વિય ચ અત્તનો પઞ્ઞાય વણ્ણં વણ્ણિતં સુત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ તથાગતો પઞ્ઞવા, પુબ્બેપિ પઞ્ઞવા ઉપાયકુસલોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો વાનરયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અસીતિસહસ્સવાનરગણપરિવારો હિમવન્તપદેસે વાસં કપ્પેસિ. તસ્સાસન્ને એકો પચ્ચન્તગામકો કદાચિ વસતિ, કદાચિ ઉબ્બસતિ. તસ્સ પન ગામસ્સ મજ્ઝે સાખાવિટપસમ્પન્નો મધુરફલો એકો તિન્દુકરુક્ખો અત્થિ, વાનરગણો ઉબ્બસિતકાલે આગન્ત્વા તસ્સ ફલાનિ ખાદતિ. અથાપરસ્મિં ફલવારે સો ગામો પુન આવાસો અહોસિ દળ્હપરિક્ખિત્તો દ્વારયુત્તો, સોપિ રુક્ખો ફલભારનમિતસાખો અટ્ઠાસિ. વાનરગણો ચિન્તેસિ – ‘‘મયં પુબ્બે અસુકગામે તિન્દુકફલાનિ ખાદામ, ફલિતો નુ ખો સો એતરહિ રુક્ખો, ઉદાહુ નો, આવસિતો સો ગામો, ઉદાહુ નો’’તિ. એવઞ્ચ પન ચિન્તેત્વા ‘‘ગચ્છ ઇમં પવત્તિં જાનાહી’’તિ એકં વાનરં પેસેસિ. સો ગન્ત્વા રુક્ખસ્સ ચ ફલિતભાવં ગામસ્સ ચ ગાળ્હવાસભાવં ઞત્વા આગન્ત્વા વાનરાનં આરોચેસિ.

વાનરા તસ્સ ફલિતભાવં સુત્વા ‘‘મધુરાનિ તિન્દુકફલાનિ ખાદિસ્સામા’’તિ ઉસ્સાહજાતા વાનરિન્દસ્સ તમત્થં આરોચેસું. વાનરિન્દો ‘‘ગામો આવાસો અનાવાસો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આવાસો, દેવા’’તિ. ‘‘તેન હિ ન ગન્તબ્બં. મનુસ્સા હિ બહુમાયા હોન્તી’’તિ. ‘‘દેવ, મનુસ્સાનં પટિસલ્લાનવેલાય અડ્ઢરત્તસમયે ખાદિસ્સામા’’તિ બહૂ ગન્ત્વા વાનરિન્દં સમ્પટિચ્છાપેત્વા હિમવન્તા ઓતરિત્વા તસ્સ ગામસ્સ અવિદૂરે મનુસ્સાનં પટિસલ્લાનકાલં આગમયમાના મહાપાસાણપિટ્ઠે સયિત્વા મજ્ઝિમયામે મનુસ્સેસુ નિદ્દં ઓક્કમન્તેસુ રુક્ખં આરુય્હ ફલાનિ ખાદિંસુ. અથેકો પુરિસો સરીરકિચ્ચેન ગેહા નિક્ખમિત્વા ગામમજ્ઝગતો વાનરે દિસ્વા મનુસ્સાનં આચિક્ખિ. બહૂ મનુસ્સા ધનુકલાપં સન્નય્હિત્વા નાનાવુધહત્થા લેડ્ડુદણ્ડાદીનિ આદાય ‘‘પભાતાય રત્તિયા વાનરે ગણ્હિસ્સામા’’તિ રુક્ખં પરિવારેત્વા અટ્ઠંસુ. અસીતિસહસ્સવાનરા મનુસ્સે દિસ્વા મરણભયતજ્જિતા ‘‘નત્થિ નો અઞ્ઞં પટિસ્સરણં અઞ્ઞત્ર વાનરિન્દેના’’તિ તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા પઠમં ગાથમાહંસુ –

૫૩. ‘‘ધનુહત્થકલાપેહિ, નેત્તિંસવરધારિભિ;
સમન્તા પરિકિણ્ણમ્હ, કથં મોક્ખો ભવિસ્સતી’’તિ.

તત્થ **ધનુહત્થકલાપેહી**તિ ધનુકલાપહત્થેહિ, ધનૂનિ ચેવ સરકલાપે ચ ગહેત્વા ઠિતેહીતિ અત્થો. **નેત્તિંસવરધારિભી**તિ નેત્તિંસા વુચ્ચન્તિ ખગ્ગા, ઉત્તમખગ્ગધારીહીતિ અત્થો. **પરિકિણ્ણમ્હા**તિ પરિવારિતમ્હ. **કથ**ન્તિ કેન નુ ખો ઉપાયેન અમ્હાકં મોક્ખો ભવિસ્સતીતિ.

તેસં કથં સુત્વા વાનરિન્દો ‘‘મા ભાયિત્થ, મનુસ્સા નામ બહુકિચ્ચા, અજ્જપિ મજ્ઝિમયામો વત્તતિ, અપિ નામ તેસં ‘અમ્હે મારેસ્સામા’તિ પરિવારિતાનં ઇમસ્સ કિચ્ચસ્સ અન્તરાયકરં અઞ્ઞં કિચ્ચં ઉપ્પજ્જેય્યા’’તિ વાનરે સમસ્સાસેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૫૪. ‘‘અપ્પેવ બહુકિચ્ચાનં, અત્થો જાયેથ કોચિ નં;
અત્થિ રુક્ખસ્સ અચ્છિન્નં, ખજ્જથઞ્ઞેવ તિન્દુક’’ન્તિ.

તત્થ **ન**ન્તિ નિપાતમત્તં, અપ્પેવ બહુકિચ્ચાનં મનુસ્સાનં અઞ્ઞો કોચિ અત્થો ઉપ્પજ્જેય્યાતિ અયમેવેત્થ અત્થો. **અત્થિ રુક્ખસ્સ અચ્છિન્ન**ન્તિ ઇમસ્સ રુક્ખસ્સ ફલાનં આકડ્ઢનપરિકડ્ઢનવસેન અચ્છિન્નં બહુ ઠાનં અત્થિ. **ખજ્જથઞ્ઞેવ તિન્દુક**ન્તિ તિન્દુકફલં ખજ્જથઞ્ઞેવ. તુમ્હે હિ યાવતકેન વો અત્થો અત્થિ, તત્તકં ખાદથ, અમ્હાકં પહરણકાલં જાનિસ્સામાતિ.

એવં મહાસત્તો કપિગણં સમસ્સાસેસિ. એત્તકઞ્હિ અસ્સાસં અલભમાના સબ્બેપિ તે ફલિતેન હદયેન જીવિતક્ખયં પાપુણેય્યું. મહાસત્તો પન એવં વાનરગણં અસ્સાસેત્વા ‘‘સબ્બે વાનરે સમાનેથા’’તિ આહ. સમાનેન્તા તસ્સ ભાગિનેય્યં સેનકં નામ વાનરં અદિસ્વા ‘‘સેનકો નાગતો’’તિ આરોચેસું. ‘‘સચે સેનકો નાગતો, તુમ્હે મા ભાયિત્થ, ઇદાનિ વો સો સોત્થિં કરિસ્સતી’’તિ. સેનકોપિ ખો વાનરગણસ્સ ગમનકાલે નિદ્દાયિત્વા પચ્છા પબુદ્ધો કઞ્ચિ અદિસ્વા પદાનુપદિકો હુત્વા આગચ્છન્તો મનુસ્સે દિસ્વા ‘‘વાનરગણસ્સ ભયં ઉપ્પન્ન’’ન્તિ ઞત્વા એકસ્મિં પરિયન્તે ગેહે અગ્ગિં જાલેત્વા સુત્તં કન્તન્તિયા મહલ્લકિત્થિયા સન્તિકં ગન્ત્વા ખેત્તં ગચ્છન્તો ગામદારકો વિય એકં ઉમ્મુકં ગહેત્વા ઉપરિવાતે ઠત્વા ગામં પદીપેસિ. મનુસ્સા મક્કટે છડ્ડેત્વા અગ્ગિં નિબ્બાપેતું અગમંસુ. વાનરા પલાયન્તા સેનકસ્સત્થાય એકેકં ફલં ગહેત્વા પલાયિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ભાગિનેય્યો સેનકો મહાનામો સક્કો અહોસિ, વાનરગણો બુદ્ધપરિસા, વાનરિન્દો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

તિન્દુકજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૭૮] ૮. કચ્છપજાતકવણ્ણના

જનિત્તં મે ભવિત્તં મેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અહિવાતકરોગમુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર એકસ્મિં કુલે અહિવાતકરોગો ઉપ્પજ્જિ. માતાપિતરો પુત્તં આહંસુ – ‘‘તાત, મા ઇમસ્મિં ગેહે વસ, ભિત્તિં ભિન્દિત્વા પલાયિત્વા યત્થ કત્થચિ ગન્ત્વા જીવિતં રક્ખ, પચ્છા આગન્ત્વા ઇમસ્મિં નામ ઠાને મહાનિધાનં અત્થિ, તં ઉદ્ધરિત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા સુખેન જીવેય્યાસી’’તિ. પુત્તો તેસં વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા ભિત્તિં ભિન્દિત્વા પલાયિત્વા અત્તનો રોગે વૂપસન્તે આગન્ત્વા મહાનિધાનં ઉદ્ધરિત્વા કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા ઘરાવાસં વસિ. સો એકદિવસં સપ્પિતેલાદીનિ ચેવ વત્થચ્છાદનાદીનિ ચ ગાહાપેત્વા જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા નિસીદિ. સત્થા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘‘તુમ્હાકં ગેહે અહિવાતકરોગો ઉપ્પન્નોતિ અસ્સુમ્હ, કિન્તિ કત્વા મુત્તોસી’’તિ પુચ્છિ, સો તં પવત્તિં આચિક્ખિ. સત્થા ‘‘પુબ્બેપિ ખો, ઉપાસક, ભયે ઉપ્પન્ને અત્તનો વસનટ્ઠાને આલયં કત્વા અઞ્ઞત્થ અગતા જીવિતક્ખયં પાપુણિંસુ, અનાલયં પન કત્વા અઞ્ઞત્થ ગતા જીવિતં લભિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિગામકે કુમ્ભકારકુલે નિબ્બત્તિત્વા કુમ્ભકારકમ્મં કત્વા પુત્તદારં પોસેસિ. તદા પન બારાણસિયં મહાનદિયા સદ્ધિં એકાબદ્ધો મહાજાતસ્સરો અહોસિ. સો બહુઉદકકાલે નદિયા સદ્ધિં એકોદકો હોતિ, ઉદકે મન્દીભૂતે વિસું હોતિ. મચ્છકચ્છપા પન ‘‘ઇમસ્મિં સંવચ્છરે સુવુટ્ઠિકા ભવિસ્સતિ, ઇમસ્મિં સંવચ્છરે દુબ્બુટ્ઠિકા’’તિ જાનન્તિ. અથ તસ્મિં સરે નિબ્બત્તમચ્છકચ્છપા ‘‘ઇમસ્મિં સંવચ્છરે દુબ્બુટ્ઠિકા ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ઉદકસ્સ એકાબદ્ધકાલેયેવ તમ્હા સરા નિક્ખમિત્વા નદિં અગમિંસુ. એકો પન કચ્છપો ‘‘ઇદં મે જાતટ્ઠાનં વડ્ઢિતટ્ઠાનં, માતાપિતૂહિ વસિતટ્ઠાનં, ન સક્કોમિ ઇમં જહિતુ’’ન્તિ નદિં ન અગમાસિ. અથ નિદાઘસમયે તત્થ ઉદકં છિજ્જિ, સો કચ્છપો બોધિસત્તસ્સ મત્તિકગહણટ્ઠાને ભૂમિં ખણિત્વા પાવિસિ. બોધિસત્તો ‘‘મત્તિકં ગહેસ્સામી’’તિ તત્થ ગન્ત્વા મહાકુદ્દાલેન ભૂમિં ખણન્તો કચ્છપસ્સ પિટ્ઠિં ભિન્દિત્વા મત્તિકપિણ્ડં વિય કુદ્દાલેનેવ નં ઉદ્ધરિત્વા થલે પાતેસિ. સો વેદનાપ્પત્તો હુત્વા ‘‘વસનટ્ઠાને આલયં જહિતું અસક્કોન્તો એવં વિનાસં પાપુણિ’’ન્તિ વત્વા પરિદેવમાનો ઇમા ગાથા અવોચ –

૫૫. ‘‘જનિત્તં મે ભવિત્તં મે, ઇતિ પઙ્કે અવસ્સયિં;
તં મં પઙ્કો અજ્ઝભવિ, યથા દુબ્બલકં તથા;
તં તં વદામિ ભગ્ગવ, સુણોહિ વચનં મમ.

૫૬. ‘‘ગામે વા યદિ વારઞ્ઞે, સુખં યત્રાધિગચ્છતિ;
તં જનિત્તં ભવિત્તઞ્ચ, પુરિસસ્સ પજાનતો;
યમ્હિ જીવે તમ્હિ ગચ્છે, ન નિકેતહતો સિયા’’તિ.

તત્થ **જનિત્તં મે ભવિત્તં મે**તિ ઇદં મમ જાતટ્ઠાનં, ઇદં મમ વડ્ઢિતટ્ઠાનં. **ઇતિ પઙ્કે અવસ્સયિ**ન્તિ ઇમિના કારણેનાહં ઇમસ્મિં કદ્દમે અવસ્સયિં નિપજ્જિં, વાસં કપ્પેસિન્તિ અત્થો. **અજ્ઝભવી**તિ અધિઅભવિ વિનાસં

પાપેસિ. **ભગ્ગવાતિ** કુમ્ભકારં આલપતિ. કુમ્ભકારાનઞ્હિ નામગોત્તપઞ્ઞત્તિ એસા, યદિદં ભગ્ગવાતિ. **સુખન્તિ** કાયિકચેતસિકસ્સાદં. **તં જનિત્તં ભવિત્તઞ્ચાતિ** તં જાતટ્ઠાનઞ્ચ વડ્ઢિતટ્ઠાનઞ્ચ. ''જનિત્તં ભાવિત્ત''ન્તિ દીઘવસેનપિ પાઠો, સોયેવત્થો. **પજાનતોતિ** અત્થાનત્થં કારણાકારણં જાનન્તસ્સ. **ન નિકેતહતો સિયાતિ** નિકેતે આલયં કત્વા અઞ્ઞત્થ અગન્ત્વા નિકેતેન હતો, એવરૂપં મરણદુક્ખં પાપિતો ન ભવેય્યાતિ.

એવં સો બોધિસત્તેન સદ્ધિં કથેન્તો કાલમકાસિ. બોધિસત્તો તં ગહેત્વા સકલગામવાસિનો સન્નિપાતાપેત્વા તે મનુસ્સે ઓવદન્તો એવમાહ – ''પસ્સથ ઇમં કચ્છપં, અયં અઞ્ઞેસં મચ્છકચ્છપાનં મહાનદિં ગમનકાલે અત્તનો વસનટ્ઠાને આલયં છિન્દિતું અસક્કોન્તો તેહિ સદ્ધિં અગન્ત્વા મમ મત્તિકગહણટ્ઠાનં પવિસિત્વા નિપજ્જિ. અથસ્સાહં મત્તિકં ગણ્હન્તો મહાકુદ્દાલેન પિટ્ઠિં ભિન્દિત્વા મત્તિકપિણ્ડં વિય નં થલે પાતેસિં, અયં અત્તના કતકમ્મં સરિત્વા દ્વીહિ ગાથાહિ પરિદેવિત્વા કાલમકાસિ. એવમેસ અત્તનો વસનટ્ઠાને આલયં કત્વા મરણં પત્તો, તુમ્હેપિ મા ઇમિના કચ્છપેન સદિસા અહુવત્થ, ઇતો પટ્ઠાય 'મય્હં રૂપં મય્હં સદ્દો મય્હં ગન્ધો મય્હં રસો મય્હં ફોટ્ઠબ્બો મય્હં પુત્તો મય્હં ધીતા મય્હં દાસદાસિપરિચ્છેદો મય્હં હિરઞ્ઞસુવણ્ણ'ન્તિ તણ્હાવસેન ઉપભોગવસેન મા ગણ્હિત્થ, એકકોવેસ સત્તો તીસુ ભવેસુ પરિવત્તતી''તિ. એવં બુદ્ધલીલાય મહાજનસ્સ ઓવાદમદાસિ, સો ઓવાદો સકલજમ્બુદીપં પત્થરિત્વા સટ્ઠિમત્તાનિ વસ્સસહસ્સાનિ અટ્ઠાસિ. મહાજનો બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા આયુપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરેસિ, બોધિસત્તોપિ તથેવ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો કુલપુત્તો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાસિ. ''તદા કચ્છપો આનન્દો અહોસિ, કુમ્ભકારો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કચ્છપજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૭૯] ૯. સતધમ્મજાતકવણ્ણના

તઞ્ચ અપ્પન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકવીસતિવિધં અનેસનં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ કાલે બહૂ ભિક્ખૂ વેજ્જકમ્મેન દૂતકમ્મેન પહિણકમ્મેન જઙ્ઘપેસનિકેન પિણ્ડપટિપિણ્ડેનાતિ એવરૂપાય એકવીસતિવિધાય અનેસનાય જીવિકં કપ્પેસું. સા **સાકેતજાતકે** (જા॰ ૧.૨.૧૭૩-૧૭૪) આવિભવિસ્સતિ. સત્થા તેસં તથા જીવિકકપ્પનભાવં ઞત્વા ''એતરહિ ખો બહૂ ભિક્ખૂ અનેસનાય જીવિકં કપ્પેન્તિ, તે પન એવં જીવિકં કપ્પેત્વા યક્ખત્તભાવા પેતત્તભાવા ન મુચ્ચિસ્સન્તિ, ધુરગોણા હુત્વાવ નિબ્બત્તિસ્સન્તિ, નિરયે પટિસન્ધિં ગણ્હિસ્સન્તિ, એતેસં હિતત્થાય સુખત્થાય અત્તજ્ઝાસયં સકપટિભાનં એકં ધમ્મદેસનં કથેતું વટ્ટતી''તિ ભિક્ખુસઙ્ઘં સન્નિપાતાપેત્વા ''ન, ભિક્ખવે, એકવીસતિવિધાય અનેસનાય પચ્ચયા ઉપ્પાદેતબ્બા. અનેસનાય હિ ઉપ્પન્નો પિણ્ડપાતો આદિત્તલોહગુળસદિસો હલાહલવિસૂપમો. અનેસના હિ નામેસા બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધસાવકેહિ ગરહિતબ્બા પટિકુટ્ઠા. અનેસનાય ઉપ્પન્નં પિણ્ડપાતં ભુઞ્જન્તસ્સ હિ હાસો વા સોમનસ્સં વા નત્થિ. એવં ઉપ્પન્નો હિ પિણ્ડપાતો મમ સાસને ચણ્ડાલસ્સ ઉચ્છિટ્ઠભોજનસદિસો, તસ્સ પરિભોગો સતધમ્મમાણવસ્સ ચણ્ડાલુચ્છિટ્ઠભત્તપરિભોગો વિય હોતી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ચણ્ડાલયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કેનચિદેવ કરણીયેન પાથેય્યતણ્ડુલે ચ ભત્તપુટઞ્ચ ગહેત્વા મગ્ગં પટિપજ્જિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે બારાણસિયં એકો માણવો અત્થિ સતધમ્મો નામ ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણમહાસાલકુલે નિબ્બત્તો. સોપિ કેનચિદેવ કરણીયેન તણ્ડુલે ચ ભત્તપુટઞ્ચ અગહેત્વાવ મગ્ગં પટિપજ્જિ, તે ઉભોપિ મહામગ્ગે સમાગચ્છિંસુ. માણવો બોધિસત્તં ''કિંજાતિકોસી''તિ પુચ્છિ. સો

''અહં ચણ્ડાલો''તિ વત્વા ''ત્વં કિંજાતિકોસી''તિ માણવં પુચ્છિ . ''ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણો અહ''ન્તિ. ''સાધુ ગચ્છામા''તિ તે ઉભોપિ મગ્ગં અગમંસુ. બોધિસત્તો પાતરાસવેલાય ઉદકફાસુકટ્ઠાને નિસીદિત્વા હત્થે ધોવિત્વા ભત્તપુટં મોચેત્વા ''માણવ, ભત્તં ભુઞ્જાહી''તિ આહ. ''નત્થિ, અરે ચણ્ડાલ, મમ ભત્તેન અત્થો''તિ. બોધિસત્તો ''સાધૂ''તિ પુટકભત્તં ઉચ્છિટ્ઠં અકત્વાવ અત્તનો યાપનમત્તં અઞ્ઞસ્મિં પણ્ણે પક્ખિપિત્વા પુટકભત્તં બન્ધિત્વા એકમન્તે ઠપેત્વા ભુઞ્જિત્વા પાનીયં પિવિત્વા ધોતહત્થપાદો તણ્ડુલે ચ સેસભત્તઞ્ચ આદાય ''ગચ્છામ, માણવા''તિ મગ્ગં પટિપજ્જિ.

તે સકલદિવસં ગન્ત્વા સાયં ઉભોપિ એકસ્મિં ઉદકફાસુકટ્ઠાને ન્હત્વા પચ્ચુત્તરિંસુ. બોધિસત્તો ફાસુકટ્ઠાને નિસીદિત્વા ભત્તપુટં મોચેત્વા માણવં અનાપુચ્છિત્વા ભુઞ્જિતું આરભિ. માણવો સકલદિવસં મગ્ગગમનેન કિલન્તો છાતજ્ઝત્તો ''સચે મે ભત્તં દસ્સતિ, ભુઞ્જિસ્સામી''તિ ઓલોકેન્તો અટ્ઠાસિ. ઇતરો કિઞ્ચિ અવત્વા ભુઞ્જતેવ. માણવો ચિન્તેસિ – ''અયં ચણ્ડાલો મય્હં અવત્વાવ સબ્બં ભુઞ્જતિ નિપ્પીળેત્વાપિ તં ગહેત્વા ઉપરિ ઉચ્છિટ્ઠભત્તં છડ્ડેત્વા સેસં ભુઞ્જિતું વટ્ટતી''તિ. સો તથા કત્વા ઉચ્છિટ્ઠભત્તં ભુઞ્જિ. અથસ્સ ભુત્તમત્તસ્સેવ ''મયા અત્તનો જાતિગોત્તકુલપદેસાનં અનનુચ્છવિકં કતં, ચણ્ડાલસ્સ નામ મે ઉચ્છિટ્ઠભત્તં ભુત્ત''ન્તિ બલવવિપ્પટિસારો ઉપ્પજ્જિ, તાવદેવસ્સ સલોહિતં ભત્તં મુખતો ઉગ્ગચ્છિ. સો ''અપ્પમત્તકસ્સ વત મે કારણા અનનુચ્છવિકં કમ્મં કત''ન્તિ ઉપ્પન્નબલવસોકતાય પરિદેવમાનો પઠમં ગાથમાહ –

૫૭. ''તઞ્ચ અપ્પઞ્ચ ઉચ્છિટ્ઠં, તઞ્ચ કિચ્છેન નો અદા;
સોહં બ્રાહ્મણજાતિકો, યં ભુત્તં તમ્પિ ઉગ્ગત''ન્તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – યં મયા ભુત્તં, તં અપ્પઞ્ચ ઉચ્છિટ્ઠઞ્ચ, તઞ્ચ સો ચણ્ડાલો ન અત્તનો રુચિયા મં અદાસિ, અથ ખો નિપ્પીળિયમાનો કિચ્છેન કસિરેન અદાસિ, સોહં પરિસુદ્ધબ્રાહ્મણજાતિકો, તેનેવ મે યં ભુત્તં, તમ્પિ સદ્ધિં લોહિતેન ઉગ્ગતન્તિ.

એવં માણવો પરિદેવિત્વા ''કિં દાનિ મે એવરૂપં અનનુચ્છવિકં કમ્મં કત્વા જીવિતેના''તિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા કસ્સચિ અત્તાનં અદસ્સેત્વાવ અનાથમરણં પત્તો.

સત્થા ઇમં અતીતં દસ્સેત્વા ''સેય્યથાપિ, ભિક્ખવે, સતધમ્મમાણવસ્સ તં ચણ્ડાલુચ્છિટ્ઠકં ભુઞ્જિત્વા અત્તનો અયુત્તભોજનસ્સ ભુત્તત્તા નેવ હાસો, ન સોમનસ્સં ઉપ્પજ્જિ, એવમેવ યો ઇમસ્મિં સાસને પબ્બજિતો અનેસનાય જીવિકં કપ્પેન્તો તથાલદ્ધપચ્ચયં પરિભુઞ્જતિ, તસ્સ બુદ્ધપટિકુટ્ઠગરહિતજીવિતભાવતો નેવ હાસો, ન સોમનસ્સં ઉપ્પજ્જતી''તિ વત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૫૮. ''એવં ધમ્મં નિરંકત્વા, યો અધમ્મેન જીવતિ;
સતધમ્મોવ લાભેન, લદ્ધેનપિ ન નન્દતી''તિ.

તત્થ **ધમ્મ**ન્તિ આજીવપારિસુદ્ધિસીલધમ્મં. **નિરંકત્વા**તિ નીહરિત્વા છડ્ડેત્વા. **અધમ્મેના**તિ એકવીસતિયા અનેસનસઙ્ખાતેન મિચ્છાજીવેન. **સતધમ્મો**તિ તસ્સ નામં, ''સન્તધમ્મો''તિપિ પાઠો. **ન નન્દતી**તિ યથા સતધમ્મો માણવો ''ચણ્ડાલુચ્છિટ્ઠકં મે લદ્ધ''ન્તિ તેન લાભેન ન નન્દતિ, એવં ઇમસ્મિમ્પિ સાસને પબ્બજિતો કુલપુત્તો અનેસનાય લદ્ધલાભં પરિભુઞ્જન્તો ન નન્દતિ ન તુસ્સતિ, ''બુદ્ધગરહિતજીવિકાય જીવામી''તિ દોમનસ્સપ્પત્તો હોતિ. તસ્મા અનેસનાય જીવિકં કપ્પેન્તસ્સ સતધમ્મમાણવસ્સેવ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અનાથમરણં મરિતું વરન્તિ.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં દેસેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ ભિક્ખૂ સોતાપત્તિફલાદીનિ પાપુણિંસુ. ‘‘તદા માણવો આનન્દો અહોસિ, અહમેવ ચણ્ડાલપુત્તો અહોસિ’’ન્તિ.

સતધમ્મજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૮૦] ૧૦. દુદ્દદજાતકવણ્ણના

દુદ્દદં દદમાનાનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ગણદાનં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર દ્વે સહાયકા કુટુમ્બિયપુત્તા છન્દકં સંહરિત્વા સબ્બપરિક્ખારદાનં સજ્જેત્વા બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા સત્તાહં મહાદાનં પવત્તેત્વા સત્તમે દિવસે સબ્બપરિક્ખારે અદંસુ. તેસુ ગણજેટ્ઠકો સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા ‘‘ભન્તે, ઇમસ્મિં દાને બહુદાયકાપિ અત્થિ અપ્પદાયકાપિ, તેસં સબ્બેસમ્પિ ‘ઇદં દાનં મહપ્ફલં હોતૂ’’’તિ દાનં નિય્યાદેસિ. સત્થા ‘‘તુમ્હેહિ ખો ઉપાસકા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ દાનં દત્વા એવં નિય્યાદેન્તેહિ મહાકમ્મં કતં, પોરાણકપણ્ડિતાપિ દાનં દત્વા એવમેવ નિય્યાદિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા ઘરાવાસં પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ગણસત્થા હુત્વા હિમવન્તપદેસે ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદચારિકં ચરમાનો બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે દ્વારગામે સપરિવારો ભિક્ખાય ચરિ. મનુસ્સા ભિક્ખં અદંસુ. પુનદિવસે બારાણસિયં ચરિ, મનુસ્સા સમ્પિયાયમાના ભિક્ખં દત્વા ગણબન્ધનેન છન્દકં સંહરિત્વા દાનં સજ્જેત્વા ઇસિગણસ્સ મહાદાનં પવત્તયિંસુ. દાનપરિયોસાને ગણજેટ્ઠકો એવમેવ વત્વા ઇમિનાવ નિયામેન દાનં નિય્યાદેસિ. બોધિસત્તો ‘‘આવુસો, ચિત્તપ્પસાદે સતિ અપ્પકં નામ દાનં નત્થી’’તિ વત્વા અનુમોદનં કરોન્તો ઇમા ગાથા અવોચ –

૫૯. ‘‘દુદ્દદં દદમાનાનં, દુક્કરં કમ્મ કુબ્બતં;
અસન્તો નાનુકુબ્બન્તિ, સતં ધમ્મો દુરન્નયો.

૬૦. ‘‘તસ્મા સતઞ્ચ અસતં, નાના હોતિ ઇતો ગતિ;
અસન્તો નિરયં યન્તિ, સન્તો સગ્ગપરાયણા’’તિ.

તત્થ **દુદ્દદ**ન્તિ દાનં નામ લોભદોસવસિકેહિ અપણ્ડિતેહિ દાતું ન સક્કા, તસ્મા ‘‘દુદ્દદ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. તં દદમાનાનં. **દુક્કરં કમ્મ કુબ્બત**ન્તિ તદેવ દાનકમ્મં સબ્બેહિ કાતું ન સક્કાતિ દુક્કરં. તં કુરુમાનાનં. **અસન્તો**તિ અપણ્ડિતા બાલા. **નાનુકુબ્બન્તી**તિ તં કમ્મં નાનુકરોન્તિ. **સતં ધમ્મો**તિ પણ્ડિતાનં સભાવો. દાનં સન્ધાયેતં વુત્તં. **દુરન્નયો**તિ ફલસમ્બન્ધવસેન દુજ્જાનો, એવરૂપસ્સ દાનસ્સ એવરૂપો ફલવિપાકો હોતીતિ દુરનુબોધો. અપિચ **દુરન્નયો**તિ દુરધિગમો, અપણ્ડિતેહિ દાનં દત્વા દાનફલં નામ લદ્ધું ન સક્કાતિપિ અત્થો. **નાના હોતિ ઇતો ગતી**તિ ઇતો ચવિત્વા પરલોકં ગચ્છન્તાનં પટિસન્ધિગ્ગહણં નાના હોતિ. **અસન્તો નિરયં યન્તી**તિ અપણ્ડિતા દુસ્સીલા દાનં અદત્વા સીલં અરક્ખિત્વા નિરયં ગચ્છન્તિ. **સન્તો સગ્ગપરાયણા**તિ પણ્ડિતા પન દાનં દત્વા સીલં રક્ખિત્વા ઉપોસથકમ્મં કરિત્વા તીણિ સુચરિતાનિ પૂરેત્વા સગ્ગપરાયણા હોન્તિ, મહન્તં સગ્ગસુખસમ્પત્તિં અનુભવન્તીતિ.

એવં બોધિસત્તો અનુમોદનં કત્વા ચત્તારો વસ્સિકે માસે તત્થેવ વસિત્વા વસ્સાતિક્કમે હિમવન્તં ગન્ત્વા ઝાનં નિબ્બત્તેત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા અહોસિ, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

દુદ્દદજાતકવણ્ણના દસમા.

કલ્યાણવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

કલ્યાણધમ્મં દદ્દરં, મક્કટિ દુબ્ભિમક્કટં;
આદિચ્ચુપટ્ઠાનઞ્ચેવ, કળાયમુટ્ઠિ તિન્દુકં;
કચ્છપં સતધમ્મઞ્ચ, દુદ્દદન્તિ ચ તે દસ.

૪. અસદિસવગ્ગો

[૧૮૧] ૧. અસદિસજાતકવણ્ણના

ધનુગ્ગહો અસદિસોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો મહાભિનિક્ખમનં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં સન્નિસિન્ના ભગવતો મહાનિક્ખમપારમિં વણ્ણેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ મહાભિનિક્ખમનં નિક્ખન્તો, પુબ્બેપિ સેતચ્છત્તં પહાય નિક્ખન્તોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ, તસ્સ સોત્થિના જાતસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ‘‘અસદિસકુમારો’’તિ નામં અકંસુ. અથસ્સ આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે અઞ્ઞો પુઞ્ઞવા સત્તો દેવિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગણ્હિ, તસ્સ સોત્થિના જાતસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ‘‘બ્રહ્મદત્તકુમારો’’તિ નામં અકંસુ. તેસુ બોધિસત્તો સોળસવસ્સકાલે તક્કસિલં ગન્ત્વા દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે તયો વેદે અટ્ઠારસ ચ સિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા તેસુ ઇસ્સાસસિપ્પે અસદિસો હુત્વા બારાણસિં પચ્ચાગમિ. રાજા કાલં કરોન્તો ‘‘અસદિસકુમારસ્સ રજ્જં દત્વા બ્રહ્મદત્તસ્સ ઓપરજ્જં દેથા’’તિ વત્વા કાલમકાસિ. તસ્મિં કાલકતે બોધિસત્તો અત્તનો રજ્જે દીયમાને ‘‘ન મય્હં રજ્જેનત્થો’’તિ પટિક્ખિપિ, બ્રહ્મદત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિંસુ. બોધિસત્તો ‘‘મય્હં રજ્જેન અત્થો નત્થી’’તિ કિઞ્ચિપિ ન ઇચ્છિ, કનિટ્ઠે રજ્જં કારેન્તે પકતિયા વસનાકારેનેવ વસિ. રાજપાદમૂલિકા ‘‘અસદિસકુમારો રજ્જં પત્થેતી’’તિ વત્વા રઞ્ઞો સન્તિકે બોધિસત્તં પરિભિન્દિંસુ. સોપિ તેસં વચનં ગહેત્વા પરિભિન્નચિત્તો ‘‘ભાતરં મે ગણ્હથા’’તિ મનુસ્સે પયોજેસિ.

અથેકો બોધિસત્તસ્સ અત્થચરકો તં કારણં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસિ. બોધિસત્તો કનિટ્ઠભાતિકસ્સ કુજ્ઝિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા અઞ્ઞં રટ્ઠં ગન્ત્વા ‘‘એકો ધનુગ્ગહો આગન્ત્વા રાજદ્વારે ઠિતો’’તિ રઞ્ઞો આરોચાપેસિ. રાજા ‘‘કિત્તકં ભોગં ઇચ્છસી’’તિ પુચ્છિ . ‘‘એકસંવચ્છરેન સતસહસ્સ’’ન્તિ. ‘‘સાધુ આગચ્છતૂ’’તિ. અથ નં આગન્ત્વા સમીપે ઠિતં પુચ્છિ – ‘‘ત્વં ધનગ્ગહોસી’’તિ? ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘સાધુ મં ઉપટ્ઠહસ્સૂ’’તિ. સો તતો પટ્ઠાય રાજાનં ઉપટ્ઠહિ. તસ્સ પરિબ્બયં દીયમાનં દિસ્વા ‘‘અતિબહું લભતી’’તિ પોરાણકધનુગ્ગહા ઉજ્ઝાયિંસુ. અથેકદિવસં રાજા ઉય્યાનં ગન્ત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટસમીપે સાણિપાકારં પરિક્ખિપાપેત્વા અમ્બરુક્ખમૂલે મહાસયને નિપન્નો ઉદ્ધં ઓલોકેન્તો રુક્ખગ્ગે એકં અમ્બપિણ્ડિં દિસ્વા ‘‘ઇમં ન સક્કા અભિરુહિત્વા ગણ્હિતુ’’ન્તિ ધનુગ્ગહે પક્કોસાપેત્વા

‘‘ઇમં અમ્બપિણ્ડિં સરેન છિન્દિત્વા પાતેતું સક્ખિસ્સથા’’તિ આહ. ન તં, દેવ, અમ્હાકં ગરુ, દેવેન પન નો બહુવારે કમ્મં દિટ્ઠપુબ્બં, અધુનાગતો ધનુગ્ગહો અમ્હેહિ બહુતરં લભતિ, તં પાતાપેથાતિ.

રાજા બોધિસત્તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘સક્ખિસ્સસિ, તાત, એતં પાતેતુ’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, મહારાજ, એકં ઓકાસં લભમાનો સક્ખિસ્સામી’’તિ. ‘‘કતરોકાસ’’ન્તિ? ‘‘તુમ્હાકં સયનસ્સ અન્તોકાસ’’ન્તિ. રાજા સયનં હરાપેત્વા ઓકાસં કારેસિ. બોધિસત્તસ્સ હત્થે ધનુ નત્થિ, નિવાસનન્તરે ધનું સન્નય્હિત્વા વિચરતિ, તસ્મા ‘‘સાણિં લદ્ધું વટ્ટતી’’તિ આહ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સાણિં આહરાપેત્વા પરિક્ખિપાપેસિ. બોધિસત્તો અન્તોસાણિં પવિસિત્વા ઉપરિનિવત્થં સેતવત્થં હરિત્વા એકં રત્તપટં નિવાસેત્વા કચ્છં બન્ધિત્વા એકં રત્તપટં ઉદરે બન્ધિત્વા પસિબ્બકતો સન્ધિયુત્તં ખગ્ગં નીહરિત્વા વામપસ્સે સન્નય્હિત્વા સુવણ્ણકઞ્ચુકં પટિમુઞ્ચિત્વા ચાપનાળિં પિટ્ઠિયં સન્નય્હિત્વા સન્ધિયુત્તમેણ્ડકમહાધનું આદાય પવાળવણ્ણં જિયં આરોપેત્વા ઉણ્હીસં સીસે પટિમુઞ્ચિત્વા તિખિણખુરપ્પં નખેહિ પરિવત્તયમાનો સાણિં દ્વિધા કત્વા પથવિં ફાલેત્વા અલઙ્કતનાગકુમારો વિય નિક્ખમિત્વા સરખિપનટ્ઠાનં ગન્ત્વા ખુરપ્પં સન્નય્હિત્વા રાજાનં આહ – ‘‘કિં, મહારાજ, એતં અમ્બપિણ્ડિં ઉદ્ધં આરોહનકણ્ડેન પાતેમિ, ઉદાહુ અધો ઓરોહનકણ્ડેના’’તિ . ‘‘તાત, બહૂ મયા આરોહનકણ્ડેન પાતેન્તા દિટ્ઠપુબ્બા, ઓરોહનકણ્ડેન પન પાતેન્તા મયા ન દિટ્ઠપુબ્બા, ઓરોહનકણ્ડેન પાતેહી’’તિ. ‘‘મહારાજ, ઇદં કણ્ડં દૂરં આરોહિસ્સતિ, યાવ ચાતુમહારાજિકભવનં, તાવ ગન્ત્વા સયં ઓરોહિસ્સતિ, યાવસ્સ ઓરોહનં, તાવ તુમ્હેહિ અધિવાસેતું વટ્ટતી’’તિ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ.

અથ નં પુન આહ – ‘‘મહારાજ, ઇદં કણ્ડં પન આરોહમાનં અમ્બપિણ્ડિવણ્ટં યાવમજ્ઝં કન્તમાનં આરોહિસ્સતિ, ઓરોહમાનં કેસગ્ગમત્તમ્પિ ઇતો વા એત્તો વા અગન્ત્વા ઉજુઞ્ઞેવ પતિત્વા અમ્બપિણ્ડિં ગહેત્વા ઓતરિસ્સતિ, પસ્સ, મહારાજા’’તિ વેગં જનેત્વા કણ્ડં ખિપિ. તં કણ્ડં અમ્બપિણ્ડિવણ્ટં યાવમજ્ઝં કન્તમાનં અભિરુહિ. બોધિસત્તો ‘‘ઇદાનિ તં કણ્ડં યાવ ચાતુમહારાજિકભવનં ગતં ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા પઠમં ખિત્તકણ્ડતો અધિકતરં વેગં જનેત્વા અઞ્ઞં કણ્ડં ખિપિ, તં ગન્ત્વા પુરિમકણ્ડપુઙ્ખે પહરિત્વા નિવત્તિત્વા સયં તાવતિંસભવનં અભિરુહિ. તત્થ નં દેવતા અગ્ગહેસું, નિવત્તનકણ્ડસ્સ વાતછિન્નસદ્દો અસનિસદ્દો વિય અહોસિ. મહાજનેન ‘‘કિં એસો સદ્દો’’તિ વુત્તે બોધિસત્તો ‘‘નિવત્તનકણ્ડસ્સ સદ્દો’’તિ વત્વા અત્તનો અત્તનો સરીરે કણ્ડસ્સ પતનભાવં ઞત્વા ભીતતસિતં મહાજનં ‘‘મા ભાયિત્થા’’તિ સમસ્સાસેત્વા ‘‘કણ્ડસ્સ ભૂમિયં પતિતું ન દસ્સામી’’તિ આહ. કણ્ડં ઓતરમાનં કેસગ્ગમત્તમ્પિ ઇતો વા એત્તો વા અગન્ત્વા ઉજુઞ્ઞેવ પતિત્વા અમ્બપિણ્ડિં છિન્દિ. બોધિસત્તો અમ્બપિણ્ડિયા ચ કણ્ડસ્સ ચ ભૂમિયં પતિતું અદત્વા આકાસેયેવ સમ્પટિચ્છન્તો એકેન હત્થેન અમ્બપિણ્ડિં, એકેન હત્થેન કણ્ડં અગ્ગહેસિ. મહાજનો તં અચ્છરિયં દિસ્વા ‘‘ન નો એવરૂપં દિટ્ઠપુબ્બ’’ન્તિ મહાપુરિસં પસંસતિ ઉન્નદતિ અપ્ફોટેતિ અઙ્ગુલિયો વિધૂનતિ, ચેલુક્ખેપસહસ્સાનિ પવત્તેતિ. રાજપરિસાય તુટ્ઠપહટ્ઠાય બોધિસત્તસ્સ દિન્નધનં કોટિમત્તં અહોસિ. રાજાપિસ્સ ધનવસ્સં વસ્સેન્તો વિય બહું ધનં મહન્તઞ્ચ યસં અદાસિ.

એવં બોધિસત્તે તેન રઞ્ઞા સક્કતે ગરુકતે તત્થ વસન્તે ‘‘અસદિસકુમારો કિર બારાણસિયં નત્થી’’તિ સત્ત રાજાનો આગન્ત્વા બારાણસિનગરં પરિવારેત્વા ‘‘રજ્જં વા દેતુ યુદ્ધં વા’’તિ રઞ્ઞો પણ્ણં પેસેસું. રાજા મરણભયભીતો ‘‘કુહિં મે ભાતા વસતી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘એકં સામન્તરાજાનં ઉપટ્ઠહતી’’તિ સુત્વા ‘‘મમ ભાતિકે અનાગચ્છન્તે મય્હં જીવિતં નત્થિ, ગચ્છથ તસ્સ મમ વચનેન પાદે વન્દિત્વા ખમાપેત્વા ગણ્હિત્વા આગચ્છથા’’તિ દૂતે પાહેસિ. તે ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ તં પવત્તિં આરોચેસું. બોધિસત્તો તં રાજાનં આપુચ્છિત્વા બારાણસિં પચ્ચાગન્ત્વા રાજાનં ‘‘મા ભાયી’’તિ સમસ્સાસેત્વા કણ્ડે અક્ખરાનિ છિન્દિત્વા ‘‘અહં અસદિસકુમારો

આગતો, અઞ્ઞં એકકણ્ડં ખિપન્તો સબ્બેસં વો જીવિતં હરિસ્સામિ, જીવિતેન અત્થિકા પલાયન્તૂ’’તિ અટ્ટાલકે ઠત્વા સત્તન્નં રાજૂનં ભુઞ્જન્તાનં કઞ્ચનપાતિમકુલેયેવ કણ્ડં પાતેસિ. તે અક્ખરાનિ દિસ્વા મરણભયભીતા સબ્બેવ પલાયિંસુ. એવં મહાસત્તો ખુદ્દકમક્ખિકાય પિવનમત્તમ્પિ લોહિતં અનુપ્પાદેત્વા સત્ત રાજાનો પલાપેત્વા કનિટ્ઠભાતરં અપલોકેત્વા કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા જીવિતપરિયોસાને બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, અસદિસકુમારો સત્ત રાજાનો પલાપેત્વા વિજિતસઙ્ગામો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિતો’’તિ અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૬૧. ‘‘ધનુગ્ગહો અસદિસો, રાજપુત્તો મહબ્બલો;
દૂરેપાતી અક્ખણવેધી, મહાકાયપ્પદાલનો.

૬૨. ‘‘સબ્બામિત્તે રણં કત્વા, ન ચ કઞ્ચિ વિહેઠયિ;
ભાતરં સોત્થિં કત્વાન, સંયમં અજ્ઝુપાગમી’’તિ.

તત્થ **અસદિસો**તિ ન કેવલં નામેનેવ, બલવીરિયપઞ્ઞાહિપિ અસદિસોવ. **મહબ્બલો**તિ કાયબલેનપિ પઞ્ઞાબલેનપિ મહબ્બલો. **દૂરેપાતી**તિ યાવ ચાતુમહારાજિકભવના તાવતિંસભવના ચ કણ્ડં પેસેતું સમત્થતાય દૂરેપાતી. **અક્ખણવેધી**તિ અવિરાધિતવેધી. અથ વા અક્ખણા વુચ્ચતિ વિજ્જુ, યાવ એકા વિજ્જુ નિચ્છરતિ, તાવ તેનોભાસેન સત્તટ્ઠ વારે કણ્ડાનિ ગહેત્વા વિજ્ઝતીતિ **અક્ખણવેધી**. **મહાકાયપ્પદાલનો**તિ મહન્તે કાયે પદાલેતિ. ચમ્મકાયો, દારુકાયો, લોહકાયો, અયોકાયો, વાલિકકાયો, ઉદકકાયો, ફલકકાયોતિ ઇમે સત્ત મહાકાયા નામ. તત્થ અઞ્ઞો ચમ્મકાયપદાલનો મહિંસચમ્મં વિનિવિજ્ઝતિ, સો પન સતમ્પિ મહિંસચમ્માનં વિનિવિજ્ઝતિયેવ. અઞ્ઞો અટ્ઠઙ્ગુલબહલં ઉદુમ્બરપદરં, ચતુરઙ્ગુલબહલં અસનપદરં વિનિવિજ્ઝતિ, સો પન ફલકસતમ્પિ એકતો બદ્ધં વિનિવિજ્ઝતિ, તથા દ્વઙ્ગુલબહલં તમ્બલોહપટ્ટં, અઙ્ગુલબહલં અયપટ્ટં. વાલિકસકટસ્સ બદરસકટસ્સ પલાલસકટસ્સ વા પચ્છાભાગેન કણ્ડં પવેસેત્વા પુરેભાગેન અતિપાતેતિ, પકતિયા ઉદકે ચતુઉસભટ્ઠાનં કણ્ડં પેસેતિ, થલે અટ્ઠઉસભન્તિ એવં ઇમેસં સત્તન્નં મહાકાયાનં પદાલનતો મહાકાયપ્પદાલનો. **સબ્બામિત્તે**તિ સબ્બે અમિત્તે. **રણં કત્વા**તિ યુદ્ધં કત્વા પલાપેસીતિ અત્થો. **ન ચ કઞ્ચિ વિહેઠયી**તિ એકમ્પિ ન વિહેઠેસિ. અવિહેઠયન્તોયેવ પન તેહિ સદ્ધિં કણ્ડપેસનેનેવ રણં કત્વા. **સંયમં અજ્ઝુપાગમી**તિ સીલસંયમં પબ્બજ્જં ઉપગતો.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કનિટ્ઠભાતા આનન્દો અહોસિ, અસદિસકુમારો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અસદિસજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૮૨] ૨. સઙ્ગામાવચરજાતકવણ્ણના

સઙ્ગામાવચરો સૂરોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો નન્દત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. સત્થરિ હિ પઠમગમનેન કપિલપુરં ગન્ત્વા કનિટ્ઠભાતિકં નન્દરાજકુમારં પબ્બાજેત્વા કપિલપુરા નિક્ખમ્મ અનુપુબ્બેન સાવત્થિં ગન્ત્વા વિહરન્તે આયસ્મા નન્દો ભગવતો પત્તં આદાય તથાગતેન સદ્ધિં ગેહા નિક્ખમનકાલે ‘‘નન્દકુમારો કિર સત્થારા સદ્ધિં ગચ્છતી’’તિ સુત્વા અડ્ઢુલ્લિખિતેહિ કેસેહિ વાતપાનન્તરેન ઓલોકેત્વા ‘‘તુવટં ખો, અય્યપુત્ત,

આગચ્છેય્યાસી’’તિ ઇદં જનપદકલ્યાણિયા વુત્તવચનં અનુસ્સરન્તો ઉક્કણ્ઠિતો અનભિરતો ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતો ધમનિસન્થતગત્તો અહોસિ. સત્થા તસ્સ તં પવત્તિં ઞત્વા ‘‘યંનૂનાહં નન્દં અરહત્તે પતિટ્ઠાપેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેત્વા તસ્સ વસનપરિવેણં ગન્ત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસિન્નો ‘‘કચ્ચિ, નન્દ, ઇમસ્મિં સાસને અભિરમસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ભન્તે, જનપદકલ્યાણિયા પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા નાભિરમામી’’તિ. ‘‘હિમવન્તચારિકં ગતપુબ્બોસિ નન્દા’’તિ? ‘‘ન ગતપુબ્બો, ભન્તે’’તિ. ‘‘તેન હિ ગચ્છામા’’તિ. ‘‘નત્થિ મે, ભન્તે, ઇદ્ધિ, કતાહં ગમિસ્સામી’’તિ. સત્થા ‘‘અહં તં, નન્દ, મમ ઇદ્ધિબલેન નેસ્સામી’’તિ થેરં હત્થે ગહેત્વા આકાસં પક્ખન્દન્તો અન્તરામગ્ગે એકસ્મિં ઝામખેત્તે ઝામખાણુકે નિસિન્નં છિન્નકણ્ણનાસનઙ્ગુટ્ઠં ઝામલોમં છિન્નછવિં ચમ્મમત્તં લોહિતપલિગુણ્ઠિતં એકં પલુટ્ઠમક્કટિં દસ્સેસિ – ‘‘પસ્સસિ, નન્દ, એતં મક્કટિ’’ન્તિ. ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ. ‘‘સુટ્ઠુ પચ્ચક્ખં કરોહી’’તિ.

અથ નં ગહેત્વા સટ્ઠિયોજનિકં મનોસિલાતલં, અનોતત્તદહાદયો સત્ત મહાસરે, પઞ્ચ મહાનદિયો, સુવણ્ણપબ્બતરજતપબ્બતમણિપબ્બતપટિમણ્ડિતં અનેકસતરામણેય્યકં હિમવન્તપબ્બતઞ્ચ દસ્સેત્વા ‘‘તાવતિંસભવનં તે, નન્દ, દિટ્ઠપુબ્બ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ન , દિટ્ઠપુબ્બં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘એહિ, નન્દ, તાવતિંસભવનં તે દસ્સયિસ્સામી’’તિ તત્થ નેત્વા પણ્ડુકમ્બલસિલાસને નિસીદિ. સક્કો દેવરાજા દ્વીસુ દેવલોકેસુ દેવસઙ્ઘેન સદ્ધિં આગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અડ્ઢતિયકોટિસઙ્ખા તસ્સ પરિચારિકા પઞ્ચસતા કકુટપાદા દેવચ્છરાયોપિ આગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. સત્થા આયસ્મન્તં નન્દં તા પઞ્ચસતા અચ્છરા કિલેસવસેન પુનપ્પુનં ઓલોકાપેસિ. ‘‘પસ્સસિ, નન્દ, ઇમા કકુટપાદિનિયો અચ્છરાયો’’તિ? ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ. ‘‘કિં નુ ખો એતા સોભન્તિ, ઉદાહુ જનપદકલ્યાણી’’તિ. ‘‘સેય્યથાપિ, ભન્તે, જનપદકલ્યાણિં ઉપનિધાય સા પલુટ્ઠમક્કટી, એવમેવ ઇમા ઉપનિધાય જનપદકલ્યાણી’’તિ. ‘‘ઇદાનિ કિં કરિસ્સસિ નન્દા’’તિ? ‘‘કિં કમ્મં કત્વા, ભન્તે, ઇમા અચ્છરા લભન્તી’’તિ? ‘‘સમણધમ્મં કત્વા’’તિ. ‘‘સચે મે, ભન્તે, ઇમાસં પટિલાભત્થાય ભગવા પાટિભોગો હોતિ, અહં સમણધમ્મં કરિસ્સામી’’તિ. ‘‘કરોહિ, નન્દ, અહં તે પાટિભોગો’’તિ. એવં થેરો દેવસઙ્ઘસ્સ મજ્ઝે તથાગતં પાટિભોગં ગહેત્વા ‘‘મા, ભન્તે, અતિપપઞ્ચં કરોથ, એથ ગચ્છામ, અહં સમણધમ્મં કરિસ્સામી’’તિ આહ. સત્થા તં આદાય જેતવનમેવ પચ્ચાગમિ. થેરો સમણધમ્મં કાતું આરભિ.

સત્થા ધમ્મસેનાપતિં આમન્તેત્વા ‘‘સારિપુત્ત, મય્હં કનિટ્ઠભાતા નન્દો તાવતિંસદેવલોકે દેવસઙ્ઘસ્સ મજ્ઝે દેવચ્છરાનં કારણા મં પાટિભોગં અગ્ગહેસી’’તિ તસ્સ આચિક્ખિ. એતેનુપાયેન મહામોગ્ગલ્લાનત્થેરસ્સ મહાકસ્સપત્થેરસ્સ અનુરુદ્ધત્થેરસ્સ ધમ્મભણ્ડાગારિકઆનન્દત્થેરસ્સાતિ અસીતિયા મહાસાવકાનં યેભુય્યેન ચ સેસભિક્ખૂનં આચિક્ખિ. ધમ્મસેનાપતિ સારિપુત્તત્થેરો નન્દત્થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, આવુસો નન્દ, તાવતિંસદેવલોકે દેવસઙ્ઘસ્સ મજ્ઝે ‘દેવચ્છરા લભન્તો સમણધમ્મં કરિસ્સામી’તિ દસબલં પાટિભોગં ગણ્હી’’તિ વત્વા ‘‘નનુ એવં સન્તે તવ બ્રહ્મચરિયવાસો માતુગામસન્નિસ્સિતો કિલેસસન્નિસ્સિતો, તસ્સ તે ઇત્થીનં અત્થાય સમણધમ્મં કરોન્તસ્સ ભતિયા કમ્મં કરોન્તેન કમ્મકારકેન સદ્ધિં કિં નાનાકરણ’’ન્તિ થેરં લજ્જાપેસિ નિત્તેજં અકાસિ. એતેનુપાયેન સબ્બેપિ અસીતિમહાસાવકા અવસેસભિક્ખૂ ચ તં આયસ્મન્તં નન્દં લજ્જાપયિંસુ.

સો ‘‘અયુત્તં વત મે કત’’ન્તિ હિરિયા ચ ઓત્તપ્પેન ચ વીરિયં દળ્હં પગ્ગણ્હિત્વા વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘અહં, ભન્તે, ભગવતો પટિસ્સવં મુઞ્ચામી’’તિ આહ. સત્થાપિ ‘‘યદા ત્વં, નન્દ, અરહત્તં પત્તો, તદાયેવાહં પટિસ્સવા મુત્તો’’તિ આહ. એતમત્થં વિદિત્વા ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘યાવ ઓવાદક્ખમો ચાયં, આવુસો, નન્દત્થેરો એકોવાદેનેવ હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા સમણધમ્મં કત્વા અરહત્તં

પત્તો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ નન્દો ઓવાદક્ખમોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હત્થાચરિયકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો હત્થાચરિયસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પત્તો એકં બારાણસિરઞ્ઞો સપત્તરાજાનં ઉપટ્ઠાસિ. સો તસ્સ મઙ્ગલહત્થિં સુસિક્ખિતં કત્વા સિક્ખાપેસિ. સો રાજા ''બારાણસિરજ્જં ગણ્હિસ્સામી''તિ બોધિસત્તં ગહેત્વા મઙ્ગલહત્થિં આરુય્હ મહતિયા સેનાય બારાણસિં ગન્ત્વા પરિવારેત્વા ''રજ્જં વા દેતુ યુદ્ધં વા''તિ રઞ્ઞો પણ્ણં પેસેસિ. બ્રહ્મદત્તો ''યુદ્ધં દસ્સામી''તિ પાકારદ્વારટ્ટાલકગોપુરેસુ બલકાયં આરોપેત્વા યુદ્ધં અદાસિ. સપત્તરાજા મઙ્ગલહત્થિં વમ્મેન છાદેત્વા સયમ્પિ વમ્મં પટિમુઞ્ચિત્વા હત્થિક્ખન્ધવરગતો તિખિણં અઙ્કુસં આદાય ''નગરં ભિન્દિત્વા પચ્ચામિત્તં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા રજ્જં હત્થગતં કરિસ્સામી''તિ હત્થિં નગરાભિમુખં પેસેસિ. સો ઉણ્હકલલાનિ ચેવ યન્તપાસાણે ચ નાનપ્પકારાનિ ચ પહરણાનિ વિસ્સજ્જેન્તે દિસ્વા મરણભયભીતો ઉપસઙ્કમિતું અસક્કોન્તો પટિક્કમિ. અથ નં હત્થાચરિયો ઉપસઙ્કમિત્વા ''તાત, ત્વં સૂરો સઙ્ગામાવચરો, એવરૂપે ઠાને પટિક્કમનં નામ તુય્હં નાનુચ્છવિક''ન્તિ વત્વા હત્થિં ઓવદન્તો ઇમા ગાથા અવોચ –

૬૩. ''સઙ્ગામાવચરો સૂરો, બલવા ઇતિ વિસ્સુતો;
કિં નુ તોરણમાસજ્જ, પટિક્કમસિ કુઞ્જર.

૬૪. ''ઓમદ્દ ખિપ્પં પલિઘં, એસિકાનિ ચ અબ્બહ;
તોરણાનિ ચ મદ્દિત્વા, ખિપ્પં પવિસ કુઞ્જરા''તિ.

તત્થ **ઇતિ વિસ્સુતો**તિ, તાત, ત્વં પવત્તસમ્પહારં સઙ્ગામં મદ્દિત્વા અવચરણતો **સઙ્ગામાવચરો**, થિરહદયતાય **સૂરો**, થામસમ્પત્તિયા **બલવા**તિ એવં વિસ્સુતો પઞ્ઞાતો પાકટો. **તોરણમાસજ્જા**તિ નગરદ્વારસઙ્ખાતં તોરણં પત્વા. **પટિક્કમસી**તિ કિં નુ ખો ઓસક્કસિ, કેન કારણેન નિવત્તસીતિ વદતિ. **ઓમદ્દા**તિ અવમદ્દ અધો પાતય. **એસિકાનિ ચ અબ્બહા**તિ નગરદ્વારે સોળસરતનં અટ્ઠરતનં ભૂમિયં પવેસેત્વા નિચ્ચલં કત્વા નિખાતા એસિકત્થમ્ભા હોન્તિ, તે ખિપ્પં ઉદ્ધર લુઞ્ચાહીતિ આણાપેતિ. **તોરણાનિ ચ મદ્દિત્વા**તિ નગરદ્વારસ્સ પિટ્ઠસઙ્ઘાટે મદ્દિત્વા. **ખિપ્પં પવિસા**તિ સીઘં નગરં પવિસ. **કુઞ્જરા**તિ નાગં આલપતિ.

તં સુત્વા નાગો બોધિસત્તસ્સ એકોવાદેનેવ નિવત્તિત્વા એસિકત્થમ્ભે સોણ્ડાય પલિવેઠેત્વા અહિચ્છત્તકાનિ વિય લુઞ્ચિત્વા તોરણં મદ્દિત્વા પલિઘં ઓતારેત્વા નગરદ્વારં ભિન્દિત્વા નગરં પવિસિત્વા રજ્જં ગહેત્વા અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા હત્થી નન્દો અહોસિ, રાજા આનન્દો, હત્થાચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સઙ્ગામાવચરજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૮૩] ૩. વાલોદકજાતકવણ્ણના

વાલોદકં અપ્પરસં નિહીનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પઞ્ચસતે વિઘાસાદે આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર પઞ્ચસતા ઉપાસકા ઘરાવાસપલિબોધં પુત્તદારસ્સ નિય્યાદેત્વા સત્થુ ધમ્મદેસનં સુણન્તા એકતોવ વિચરન્તિ. તેસુ કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, એકોપિ પુથુજ્જનો નામ નત્થિ, સત્થારં

નિમન્તેન્તાપિ તે ઉપાસકે અન્તોકરિત્વાવ નિમન્તેન્તિ. તેસં પન દન્તકટ્ઠમુખોદકવત્થગન્ધમાલદાયકા પઞ્ચસતા ચૂળુપટ્ઠાકા વિઘાસાદા હુત્વા વસન્તિ. તે ભુત્તપાતરાસા નિદ્દાયિત્વા ઉટ્ઠાય અચિરવતિં ગન્ત્વા નદીતીરે ઉન્નદન્તા મલ્લયુદ્ધં યુજ્ઝન્તિ. તે પન પઞ્ચસતા ઉપાસકા અપ્પસદ્દા અપ્પનિગ્ઘોસા પટિસલ્લાનમનુયુઞ્જન્તિ. સત્થા તેસં વિઘાસાદાનં ઉચ્ચાસદ્દં સુત્વા ''કિં એસો, આનન્દ, સદ્દો''તિ થેરં પુચ્છિત્વા ''વિઘાસાદસદ્દો, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ન ખો, આનન્દ, ઇમે વિઘાસાદા ઇદાનેવ વિઘાસં ખાદિત્વા ઉન્નદન્તિ, પુબ્બેપિ ઉન્નદન્તિયેવ, ઇમેપિ ઉપાસકા ન ઇદાનેવ સન્નિસિન્ના, પુબ્બેપિ સન્નિસિન્નાયેવા''તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અમચ્ચકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો રઞ્ઞો અત્થધમ્માનુસાસકો અહોસિ. અથેકસ્મિં કાલે સો રાજા ''પચ્ચન્તો કુપિતો''તિ સુત્વા પઞ્ચસતે સિન્ધવે કપ્પાપેત્વા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય ગન્ત્વા પચ્ચન્તં વૂપસમેત્વા બારાણસિમેવ પચ્ચાગન્ત્વા ''સિન્ધવા કિલન્તા અલ્લરસમેવ નેસં મુદ્દિકપાનં દેથા''તિ આણાપેસિ. સિન્ધવા ગન્ધપાનં પિવિત્વા અસ્સસાલં ગન્ત્વા અત્તનો અત્તનો ઠાનેસુ અટ્ઠંસુ. તેસં પન દિન્નાવસિટ્ઠકં અપ્પરસં બહુકસટં અહોસિ. મનુસ્સા ''ઇદં કિં કરોમા''તિ રાજાનં પુચ્છિંસુ. રાજા ઉદકેન મદ્દિત્વા મકચિપિલોતિકાહિ પરિસ્સાવેત્વા ''યે ગદ્રભા સિન્ધવાનં નિવાપં પહિંસુ, તેસં દાપેથા''તિ દાપેસિ. ગદ્રભા કસટઉદકં પિવિત્વા મત્તા હુત્વા વિરવન્તા રાજઙ્ગણે વિચરિંસુ. રાજા મહાવાતપાનં વિવરિત્વા રાજઙ્ગણં ઓલોકયમાનો સમીપે ઠિતં બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ''પસ્સ, ઇમે ગદ્રભા કસટોદકં પિવિત્વા મત્તા હુત્વા વિરવન્તા ઉપ્પતન્તા વિચરન્તિ, સિન્ધવકુલે જાતસિન્ધવા પન ગન્ધપાનં પિવિત્વા નિસ્સદ્દા સન્નિસિન્ના ન ઉપ્પિલવન્તિ, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૬૫. ''વાલોદકં અપ્પરસં નિહીનં, પિત્વા મદો જાયતિ ગદ્રભાનં;
ઇમઞ્ચ પિત્વાન રસં પણીતં, મદો ન સઞ્જાયતિ સિન્ધવાન''ન્તિ.

તત્થ **વાલોદક**ન્તિ મકચિવાલેહિ પરિસ્સાવિતઉદકં. ''વાલુદક''ન્તિપિ પાઠો. **નિહીન**ન્તિ નિહીનરસભાવેન નિહીનં. **ન સઞ્જાયતી**તિ સિન્ધવાનં મદો ન જાયતિ, કિં નુ ખો કારણન્તિ પુચ્છિ.

અથસ્સ કારણં આચિક્ખન્તો બોધિસત્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૬૬. ''અપ્પં પિવિત્વાન નિહીનજચ્ચો, સો મજ્જતી તેન જનિન્દ પુટ્ઠો;
ધોરય્હસીલી ચ કુલમ્હિ જાતો, ન મજ્જતી અગ્ગરસં પિવિત્વા''તિ.

તત્થ **તેન જનિન્દ પુટ્ઠો**તિ જનિન્દ ઉત્તમરાજ યો નિહીનજચ્ચો, તેન નિહીનજચ્ચભાવેન પુટ્ઠો મજ્જતિ પમજ્જતિ. **ધોરય્હસીલી**તિ ધોરય્હસીલો ધુરવહનકઆચારેન સમ્પન્નો જાતિસિન્ધવો. **અગ્ગરસ**ન્તિ સબ્બપઠમં ગહિતં મુદ્દિકરસં પિવિત્વાપિ ન મજ્જતિ.

રાજા બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા ગદ્રભે રાજઙ્ગણા નીહરાપેત્વા તસ્સેવ ઓવાદે ઠિતો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પઞ્ચસતા ગદ્રભા ઇમે વિઘાસાદા અહેસું, પઞ્ચસતા સિન્ધવા ઇમે ઉપાસકા, રાજા આનન્દો, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વાલોદકજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૮૪] ૪. ગિરિદત્તજાતકવણ્ણના

દૂસિતો ગિરિદત્તેનાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો એકં વિપક્ખસેવિં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા **મહિળામુખજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૨૬) કથિતમેવ. સત્થા પન ‘‘ન, ભિક્ખવે, અયં ભિક્ખુ ઇદાનેવ વિપક્ખં સેવતિ, પુબ્બેપેસ વિપક્ખસેવકોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં સામરાજા રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો અમચ્ચકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો અહોસિ. રઞ્ઞો પન પણ્ડવો નામ મઙ્ગલસ્સો, તસ્સ ગિરિદત્તો નામ અસ્સબન્ધો, સો ખઞ્જો અહોસિ. અસ્સો મુખરજ્જુકે ગહેત્વા તં પુરતો પુરતો ગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘મં એસ સિક્ખાપેતી’’તિ સઞ્ઞાય તસ્સ અનુસિક્ખન્તો ખઞ્જો અહોસિ. તસ્સ અસ્સસ્સ ખઞ્જભાવં રઞ્ઞો આરોચેસું, રાજા વેજ્જે પેસેસિ. તે ગન્ત્વા અસ્સસ્સ સરીરે રોગં અપસ્સન્તા ‘‘રોગમસ્સ ન પસ્સામા’’તિ રઞ્ઞો કથયિંસુ. રાજા બોધિસત્તં પેસેસિ – ‘‘ગચ્છ વયસ્સ, એત્થ કારણં જાનાહી’’તિ. સો ગન્ત્વા ખઞ્જઅસ્સબન્ધસંસગ્ગેન તસ્સ ખઞ્જભૂતભાવં ઞત્વા રઞ્ઞો તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘સંસગ્ગદોસેન નામ એવં હોતી’’તિ દસ્સેન્તો પઠમં ગાથમાહ –-

૬૭. ‘‘દૂસિતો ગિરિદત્તેન, હયો સામસ્સ પણ્ડવો;
   પોરાણં પકતિં હિત્વા, તસ્સેવાનુવિધિય્યતી’’તિ.

તત્થ **હયો સામસ્સા**તિ સામસ્સ રઞ્ઞો મઙ્ગલસ્સો. **પોરાણં પકતિં હિત્વા**તિ અત્તનો પોરાણપકતિં સિઙ્ગારભાવં પહાય. **અનુવિધિય્યતી**તિ અનુસિક્ખતિ.

અથ નં રાજા ‘‘ઇદાનિ વયસ્સ કિં કત્તબ્બ’’ન્તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ‘‘સુન્દરં અસ્સબન્ધં લભિત્વા યથા પોરાણો ભવિસ્સતી’’તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૬૮. ‘‘સચે ચ તનુજો પોસો, સિખરાકારકપ્પિતો;
   આનને નં ગહેત્વાન, મણ્ડલે પરિવત્તયે;
   ખિપ્પમેવ પહન્ત્વાન, તસ્સેવાનુવિધિય્યતી’’તિ.

તત્થ **તનુજો**તિ તસ્સ અનુજો. અનુરૂપં જાતો હિ અનુજો, તસ્સ અનુજો તનુજો. ઇદં વુત્તં હોતિ – સચે હિ, મહારાજ, તસ્સ સિઙ્ગારસ્સ આચારસમ્પન્નસ્સ અસ્સસ્સ અનુરૂપં જાતો સિઙ્ગારો આચારસમ્પન્નો પોસો. **સિખરાકારકપ્પિતો**તિ સિખરેન સુન્દરેન આકારેન કપ્પિતકેસમસ્સુ તં અસ્સં આનને ગહેત્વા અસ્સમણ્ડલે પરિવત્તેય્ય, ખિપ્પમેવેસ તં ખઞ્જભાવં પહાય ‘‘અયં સિઙ્ગારો આચારસમ્પન્નો અસ્સગોપકો મં સિક્ખાપેતી’’તિ સઞ્ઞાય ખિપ્પમેવ તસ્સ અનુવિધિય્યતિ અનુસિક્ખિસ્સતિ, પકતિભાવેયેવ ઠસ્સતીતિ અત્થો. રાજા તથા કારેસિ, અસ્સો પકતિભાવે પતિટ્ઠાસિ. રાજા ‘‘તિરચ્છાનાનમ્પિ નામ આસયં જાનિસ્સતી’’તિ તુટ્ઠચિત્તો બોધિસત્તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ગિરિદત્તો દેવદત્તો અહોસિ, અસ્સો વિપક્ખસેવકો ભિક્ખુ, રાજા આનન્દો, અમચ્ચપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસી’’ન્તિ.

ગિરિદત્તજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૮૫] ૫. અનભિરતિજાતકવણ્ણના

યથોદકે આવિલે અપ્પસન્નેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં બ્રાહ્મણકુમારં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર એકો બ્રાહ્મણકુમારો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ બહૂ ખત્તિયકુમારે ચ બ્રાહ્મણકુમારે ચ મન્તે વાચેસિ. સો અપરભાગે ઘરાવાસં સણ્ઠપેત્વા વત્થાલઙ્કારદાસદાસિખેત્તવત્થુગોમહિંસપુત્તદારાદીનં અત્થાય ચિન્તયમાનો રાગદોસમોહવસિકો હુત્વા આવિલચિત્તો અહોસિ, મન્તે પટિપાટિયા પરિવત્તેતું નાસક્ખિ, ઇતો ચિતો ચ મન્તા ન પટિભંસુ. સો એકદિવસં બહું ગન્ધમાલાદિં ગહેત્વા જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ . સત્થા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ''કિં, માણવ, મન્તે વાચેસિ, પગુણા તે મન્તા''તિ પુચ્છિ. ''પુબ્બે મે, ભન્તે, મન્તા પગુણા અહેસું, ઘરાવાસસ્સ પન ગહિતકાલતો પટ્ઠાય ચિત્તં મે આવિલં જાતં, તેન મે મન્તા ન પગુણા''તિ. અથ નં સત્થા ''ન ખો, માણવ, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તે ચિત્તસ્સ અનાવિલકાલે તવ મન્તા પગુણા અહેસું, રાગાદીહિ પન આવિલકાલે તવ મન્તા ન પટિભંસૂ''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં મન્તે ઉગ્ગણ્હિત્વા દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા બારાણસિયં બહૂ ખત્તિયકુમારે ચ બ્રાહ્મણકુમારે ચ મન્તે વાચેસિ. તસ્સ સન્તિકે એકો બ્રાહ્મણમાણવો તયો વેદે પગુણે અકાસિ, એકપદેપિ નિક્કઙ્ખો પિટ્ઠિઆચરિયો હુત્વા મન્તે વાચેસિ. સો અપરેન સમયેન ઘરાવાસં ગહેત્વા ઘરાવાસચિન્તાય આવિલચિત્તો મન્તે પરિવત્તેતું નાસક્ખિ. અથ નં આચરિયો અત્તનો સન્તિકં આગતં ''કિં, માણવ, પગુણા તે મન્તા''તિ પુચ્છિત્વા ''ઘરાવાસગહિતકાલતો પટ્ઠાય મે ચિત્તં આવિલં જાતં, મન્તે પરિવત્તેતું ન સક્કોમી''તિ વુત્તે ''તાત, આવિલે ચિત્તમ્હિ પગુણાપિ મન્તા ન પટિભન્તિ, અનાવિલે પન ચિત્તે અપ્પટિભાણં નામ નત્થી''તિ વત્વા ઇમા ગાથા આહ –

૬૯. ''યથોદકે આવિલે અપ્પસન્ને, ન પસ્સતિ સિપ્પિકસમ્બુકઞ્ચ;
સક્ખરં વાલુકં મચ્છગુમ્બં, એવં આવિલમ્હિ ચિત્તે;
ન સો પસ્સતિ અત્તદત્થં પરત્થં.

૭૦. ''યથોદકે અચ્છે વિપ્પસન્ને, સો પસ્સતિ સિપ્પિકસમ્બુકઞ્ચ;
સક્ખરં વાલુકં મચ્છગુમ્બં, એવં અનાવિલમ્હિ ચિત્તે;
સો પસ્સતિ અત્થદત્થં પરત્થ''ન્તિ.

તત્થ **આવિલેતિ** કદ્દમાલુળિતે. **અપ્પસન્નેતિ** તાયેવ આવિલતાય અવિપ્પસન્ને. **સિપ્પિકસમ્બુકઞ્ચાતિ** સિપ્પિકઞ્ચ સમ્બુકઞ્ચ. **મચ્છગુમ્બન્તિ** મચ્છઘટં. **એવં આવિલમ્હીતિ** એવમેવ રાગાદીહિ આવિલે ચિત્તે. **અત્તદત્થં પરત્થન્તિ** નેવ અત્તદત્થં ન પરત્થં પસ્સતીતિ અત્થો. **સો પસ્સતીતિ** એવમેવ અનાવિલે ચિત્તે સો પુરિસો અત્તદત્થં પરત્થઞ્ચ પસ્સતીતિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બ્રાહ્મણકુમારો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા માણવો અયમેવ માણવો અહોસિ, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અનભિરતિજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૮૬] ૬. દધિવાહનજાતકવણ્ણના

વણ્ણગન્ધરસૂપેતોતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો વિપક્ખસેવિં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા કથિતમેવ. સત્થા પન ‘‘ભિક્ખવે, અસાધુસન્નિવાસો નામ પાપો અનત્થકરો, તત્થ મનુસ્સભૂતાનં તાવ પાપસન્નિવાસસ્સ અનત્થકરતાય કિં વત્તબ્બં, પુબ્બે પન અસાતેન અમધુરેન નિમ્બરુક્ખેન સદ્ધિં સન્નિવાસમાગમ્મ મધુરરસો દિબ્બરસપટિભાગો અચેતનો અમ્બરુક્ખોપિ અમધુરો તિત્તકો જાતો’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે કાસિરટ્ઠે ચત્તારો ભાતરો બ્રાહ્મણા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તપદેસે પટિપાટિયા પણ્ણસાલા કત્વા વાસં કપ્પેસું. તેસં જેટ્ઠકભાતા કાલં કત્વા સક્કત્તં પાપુણિ. સો તં કારણં ઞત્વા અન્તરન્તરા સત્તટ્ઠદિવસચ્ચયેન તેસં ઉપટ્ઠાનં ગચ્છન્તો એકદિવસં જેટ્ઠકતાપસં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા – ‘‘ભન્તે, કેન તે અત્થો’’તિ પુચ્છિ. પણ્ડુરોગો તાપસો ‘‘અગ્ગિના મે અત્થો’’તિ આહ. સો તં સુત્વા તસ્સ વાસિફરસુકં અદાસિ. વાસિફરસુકો નામ દણ્ડે પવેસનવસેન વાસિપિ હોતિ ફરસુપિ. તાપસો ‘‘કો મે ઇમં આદાય દારૂનિ આહરિસ્સતી’’તિ આહ. અથ નં સક્કો એવમાહ – ‘‘યદા તે, ભન્તે, દારૂહિ અત્થો, ઇમં ફરસું હત્થેન પહરિત્વા ‘દારૂનિ મે આહરિત્વા અગ્ગિં કરોહી’તિ વદેય્યાસિ, દારૂનિ આહરિત્વા અગ્ગિં કત્વા દસ્સતી’’તિ. તસ્સ વાસિફરસુકં દત્વા દુતિયમ્પિ ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘ભન્તે, કેન તે અત્થો’’તિ પુચ્છિ. તસ્સ પણ્ણસાલાય હત્થિમગ્ગો હોતિ, સો હત્થીહિ ઉપદ્દુતો ‘‘હત્થીનં મે વસેન દુક્ખં ઉપ્પજ્જતિ, તે પલાપેહી’’તિ આહ. સક્કો તસ્સ એકં ભેરિં ઉપનામેત્વા ‘‘ભન્તે, ઇમસ્મિં તલે પહટે તુમ્હાકં પચ્ચામિત્તા પલાયિસ્સન્તિ, ઇમસ્મિં તલે પહટે મેત્તચિત્તા હુત્વા ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય પરિવારેસ્સન્તી’’તિ વત્વા તં ભેરિં દત્વા કનિટ્ઠસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘ભન્તે, કેન તે અત્થો’’તિ પુચ્છિ. સોપિ પણ્ડુરોગધાતુકોવ, તસ્મા ‘‘દધિના મે અત્થો’’તિ આહ. સક્કો તસ્સ એકં દધિઘટં દત્વા ‘‘સચે તુમ્હે ઇચ્છમાના ઇમં આસિઞ્ચેય્યાથ, મહાનદી હુત્વા મહોઘં પવત્તેત્વા તુમ્હાકં રજ્જં ગહેત્વા દાતું સમત્થોપિ ભવિસ્સતી’’તિ વત્વા પક્કામિ. તતો પટ્ઠાય વાસિફરસુકો જેટ્ઠભાતિકસ્સ અગ્ગિં કરોતિ, ઇતરેન ભેરિતલે પહટે હત્થી પલાયન્તિ, કનિટ્ઠો દધિં પરિભુઞ્જતિ.

તસ્મિં કાલે એકો સૂકરો એકસ્મિં પુરાણગામટ્ઠાને ચરન્તો આનુભાવસમ્પન્નં એકં મણિક્ખન્ધં અદ્દસ. સો તં મણિક્ખન્ધં મુખેન ડંસિત્વા તસ્સાનુભાવેન આકાસે ઉપ્પતિત્વા સમુદ્દસ્સ મજ્ઝે એકં દીપકં ગન્ત્વા ‘‘એત્થ દાનિ મયા વસિતું વટ્ટતી’’તિ ઓતરિત્વા ફાસુકટ્ઠાને એકસ્સ ઉદુમ્બરરુક્ખસ્સ હેટ્ઠા વાસં કપ્પેસિ. સો એકદિવસં તસ્મિં રુક્ખમૂલે મણિક્ખન્ધં પુરતો ઠપેત્વા નિદ્દં ઓક્કમિ. અથેકો કાસિરટ્ઠવાસી મનુસ્સો ‘‘નિરુપકારો એસ અમ્હાક’’ન્તિ માતાપિતૂહિ ગેહા નિક્કડ્ઢિતો એકં પટ્ટનગામં ગન્ત્વા નાવિકાનં કમ્મકારો હુત્વા નાવં આરુય્હ સમુદ્દમજ્ઝે ભિન્નાય નાવાય ફલકે નિપન્નો તં દીપકં પત્વા ફલાફલાનિ પરિયેસન્તો તં સૂકરં નિદ્દાયન્તં દિસ્વા સણિકં ગન્ત્વા મણિક્ખન્ધં ગણ્હિત્વા તસ્સ આનુભાવેન આકાસે ઉપ્પતિત્વા ઉદુમ્બરરુક્ખે નિસીદિત્વા ચિન્તેસિ – ‘‘અયં સૂકરો ઇમસ્સ મણિક્ખન્ધસ્સ આનુભાવેન આકાસચારિકો હુત્વા ઇધ વસતિ મઞ્ઞે, મયા પઠમમેવ ઇમં સૂકરં મારેત્વા મંસં ખાદિત્વા પચ્છા ગન્તું વટ્ટતી’’તિ. સો એકં દણ્ડકં ભઞ્જિત્વા તસ્સ સીસે પાતેતિ. સૂકરો પબુજ્ઝિત્વા મણિં અપસ્સન્તો ઇતો ચિતો ચ કમ્પમાનો વિધાવતિ, રુક્ખે નિસિન્નપુરિસો હસિ. સૂકરો ઓલોકેન્તો તં દિસ્વા તં રુક્ખં સીસેન પહરિત્વા તત્થેવ મતો.

સો પુરિસો ઓતરિત્વા અગ્ગિં કત્વા તસ્સ મંસં પચિત્વા ખાદિત્વા આકાસે ઉપ્પતિત્વા હિમવન્તમત્થકેન ગચ્છન્તો અસ્સમપદં દિસ્વા જેટ્ઠભાતિકસ્સ તાપસસ્સ અસ્સમે ઓતરિત્વા દ્વીહતીહં વસિત્વા તાપસસ્સ વત્તપટિવત્તં અકાસિ, વાસિફરસુકસ્સ આનુભાવઞ્ચ પસ્સિ. સો ''ઇમં મયા ગહેતું વટ્ટતી''તિ મણિક્ખન્ધસ્સ આનુભાવં તાપસસ્સ દસ્સેત્વા ''ભન્તે, ઇમં મણિં ગહેત્વા વાસિફરસુકં દેથા''તિ આહ. તાપસો આકાસેન ચરિતુકામો તં ગહેત્વા વાસિફરસુકં અદાસિ. સો તં ગહેત્વા થોકં ગન્ત્વા વાસિફરસુકં પહરિત્વા ''વાસિફરસુક તાપસસ્સ સીસં છિન્દિત્વા મણિક્ખન્ધં મે આહરા''તિ આહ. સો ગન્ત્વા તાપસસ્સ સીસં છિન્દિત્વા મણિક્ખન્ધં આહરિ. સો વાસિફરસુકં પટિચ્છન્નટ્ઠાને ઠપેત્વા મજ્ઝિમતાપસસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા કતિપાહં વસિત્વા ભેરિયા આનુભાવં દિસ્વા મણિક્ખન્ધં દત્વા ભેરિં ગણ્હિત્વા પુરિમનયેનેવ તસ્સપિ સીસં છિન્દાપેત્વા કનિટ્ઠં ઉપસઙ્કમિત્વા દધિઘટસ્સ આનુભાવં દિસ્વા મણિક્ખન્ધં દત્વા દધિઘટં ગહેત્વા પુરિમનયેનેવ તસ્સ સીસં છિન્દાપેત્વા મણિક્ખન્ધઞ્ચ વાસિફરસુકઞ્ચ ભેરિઞ્ચ દધિઘટઞ્ચ ગહેત્વા આકાસે ઉપ્પતિત્વા બારાણસિયા અવિદૂરે ઠત્વા બારાણસિરઞ્ઞો ''યુદ્ધં વા મે દેતુ રજ્જં વા''તિ એકસ્સ પુરિસસ્સ હત્થે પણ્ણં પાહેસિ.

રાજા સાસનં સુત્વાવ ''ચોરં ગણ્હિસ્સામી''તિ નિક્ખમિ. સો એકં ભેરિતલં પહરિ, ચતુરઙ્ગિની સેના પરિવારેસિ. રઞ્ઞો અવત્થરણભાવં ઞત્વા દધિઘટં વિસ્સજ્જેસિ, મહાનદી પવત્તિ. મહાજનો દધિમ્હિ ઓસીદિત્વા નિક્ખમિતું નાસક્ખિ. વાસિફરસુકં પહરિત્વા ''રઞ્ઞો સીસં આહરા''તિ આહ, વાસિફરસુકો ગન્ત્વા રઞ્ઞો સીસં આહરિત્વા પાદમૂલે નિક્ખિપિ. એકોપિ આવુધં ઉક્ખિપિતું નાસક્ખિ. સો મહન્તેન બલેન પરિવુતો નગરં પવિસિત્વા અભિસેકં કારેત્વા દધિવાહનો નામ રાજા હુત્વા ધમ્મેન સમેન રજ્જં કારેસિ.

તસ્સેકદિવસં મહાનદિયં જાલકરણ્ડકે કીળન્તસ્સ કણ્ણમુણ્ડદહતો દેવપરિભોગં એકં અમ્બપક્કં આગન્ત્વા જાલે લગ્ગિ, જાલં ઉક્ખિપન્તા તં દિસ્વા રઞ્ઞો અદંસુ. તં મહન્તં ઘટપ્પમાણં પરિમણ્ડલં સુવણ્ણવણ્ણં અહોસિ. રાજા ''કિસ્સ ફલં નામેત''ન્તિ વનચરકે પુચ્છિત્વા ''અમ્બફલ''ન્તિ સુત્વા પરિભુઞ્જિત્વા તસ્સ અટ્ઠિં અત્તનો ઉય્યાને રોપાપેત્વા ખીરોદકેન સિઞ્ચાપેસિ. રુક્ખો નિબ્બત્તિત્વા તતિયે સંવચ્છરે ફલં અદાસિ. અમ્બસ્સ સક્કારો મહા અહોસિ, ખીરોદકેન સિઞ્ચન્તિ, ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિકં દેન્તિ, માલાદામાનિ પરિક્ખિપન્તિ, ગન્ધતેલેન દીપં જાલેન્તિ, પરિક્ખેપો પનસ્સ પટસાણિયા અહોસિ. ફલાનિ મધુરાનિ સુવણ્ણવણ્ણાનિ અહેસું. દધિવાહનરાજા અઞ્ઞેસં રાજૂનં અમ્બફલં પેસેન્તો અટ્ઠિતો રુક્ખનિબ્બત્તનભયેન અઙ્કુરનિબ્બત્તનટ્ઠાનં મણ્ડૂકકણ્ટકેન વિજ્ઝિત્વા પેસેસિ. તેસં અમ્બં ખાદિત્વા અટ્ઠિ રોપિતં ન સમ્પજ્જતિ. તે ''કિં નુ ખો એત્થ કારણ''ન્તિ પુચ્છન્તા તં કારણં જાનિંસુ.

અથેકો રાજા ઉય્યાનપાલં પક્કોસિત્વા ''દધિવાહનસ્સ અમ્બફલાનં રસં નાસેત્વા તિત્તકભાવં કાતું સક્ખિસ્સસી''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, દેવા''તિ વુત્તે ''તેન હિ ગચ્છાહી''તિ સહસ્સં દત્વા પેસેસિ. સો બારાણસિં ગન્ત્વા ''એકો ઉય્યાનપાલો આગતો''તિ રઞ્ઞો આરોચાપેત્વા તેન પક્કોસાપિતો પવિસિત્વા રાજાનં વન્દિત્વા ''ત્વં ઉય્યાનપાલો''તિ પુટ્ઠો ''આમ, દેવા''તિ વત્વા અત્તનો આનુભાવં વણ્ણેસિ. રાજા ''ગચ્છ અમ્હાકં ઉય્યાનપાલસ્સ સન્તિકે હોહી''તિ આહ. તે તતો પટ્ઠાય દ્વે જના ઉય્યાનં પટિજગ્ગન્તિ. અધુનાગતો ઉય્યાનપાલો અકાલપુપ્ફાનિ સુટ્ઠુ પુપ્ફાપેન્તો અકાલફલાનિ ગણ્હાપેન્તો ઉય્યાનં રમણીયં અકાસિ. રાજા તસ્સ પસીદિત્વા પોરાણકઉય્યાનપાલં નીહરિત્વા તસ્સેવ ઉય્યાનં અદાસિ. સો ઉય્યાનસ્સ અત્તનો હત્થગતભાવં ઞત્વા અમ્બરુક્ખં પરિવારેત્વા નિમ્બે ચ ફગ્ગવવલ્લિયો ચ રોપેસિ, અનુપુબ્બેન નિમ્બા વડ્ઢિંસુ, મૂલેહિ મૂલાનિ, સાખાહિ ચ સાખા સંસટ્ઠા ઓનદ્ધવિનદ્ધા અહેસું. તેન અસાતઅમધુરસંસગ્ગેન તાવમધુરફલો અમ્બો તિત્તકો જાતો નિમ્બપણ્ણસદિસરસો, અમ્બફલાનં તિત્તકભાવં ઞત્વા ઉય્યાનપાલો પલાયિ.

દધિવાહનો ઉય્યાનં ગન્ત્વા અમ્બફલં ખાદન્તો મુખે પવિટ્ઠં અમ્બરસં નિમ્બકસટં વિય અજ્ઝોહરિતું અસક્કોન્તો કક્કારેત્વા નિટ્ઠુભિ. તદા બોધિસત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો અમચ્ચો અહોસિ. રાજા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ''પણ્ડિત, ઇમસ્સ રુક્ખસ્સ પોરાણકપરિહારતો પરિહીનં નત્થિ, એવં સન્તેપિસ્સ ફલં તિત્તકં જાતં, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૭૧. ''વણ્ણગન્ધરસૂપેતો , અમ્બોયં અહુવા પુરે;
તમેવ પૂજં લભમાનો, કેનમ્બો કટુકપ્ફલો''તિ.

અથસ્સ કારણં આચિક્ખન્તો બોધિસત્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૭૨. ''પુચિમન્દપરિવારો, અમ્બો તે દધિવાહન;
મૂલં મૂલેન સંસટ્ઠં, સાખા સાખા નિસેવરે;
અસાતસન્નિવાસેન, તેનમ્બો કટુકપ્ફલો''તિ.

તત્થ **પુચિમન્દપરિવારો**તિ નિમ્બરુક્ખપરિવારો. **સાખા સાખા નિસેવરે**તિ પુચિમન્દસ્સ સાખાયો અમ્બરુક્ખસ્સ સાખાયો નિસેવન્તિ. **અસાતસન્નિવાસેના**તિ અમધુરેહિ પુચિમન્દેહિ સદ્ધિં સન્નિવાસેન. **તેના**તિ તેન કારણેન અયં અમ્બો કટુકપ્ફલો અસાતફલો તિત્તકફલો જાતોતિ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા સબ્બેપિ પુચિમન્દે ચ ફગ્ગવવલ્લિયો ચ છિન્દાપેત્વા મૂલાનિ ઉદ્ધરાપેત્વા સમન્તા અમધુરપંસું હરાપેત્વા મધુરપંસું પક્ખિપાપેત્વા ખીરોદકસક્ખરોદકગન્ધોદકેહિ અમ્બં પટિજગ્ગાપેસિ. સો મધુરસંસગ્ગેન પુન મધુરોવ અહોસિ. રાજા પકતિઉય્યાનપાલસ્સેવ ઉય્યાનં નિય્યાદેત્વા યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અહમેવ પણ્ડિતામચ્ચો અહોસિ''ન્તિ.

દધિવાહનજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૮૭] ૭. ચતુમટ્ઠજાતકવણ્ણના

ઉચ્ચે વિટભિમારુય્હાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં મહલ્લકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસં કિર દ્વીસુ અગ્ગસાવકેસુ અઞ્ઞમઞ્ઞં પઞ્હપુચ્છનવિસ્સજ્જનકથાય નિસિન્નેસુ એકો મહલ્લકો ભિક્ખુ તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા તતિયો હુત્વા નિસીદિત્વા ''ભન્તે, મયમ્પિ તુમ્હે પઞ્હં પુચ્છિસ્સામ, તુમ્હેપિ અત્તનો કઙ્ખં અમ્હે પુચ્છથા''તિ આહ. થેરા તં જિગુચ્છિત્વા ઉટ્ઠાય પક્કમિંસુ. થેરાનં ધમ્મં સોતું નિસિન્નપરિસા સમાગમસ્સ ભિન્નકાલે સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિં અકાલે આગતત્થા''તિ વુત્તે તં કારણં આરોચયિંસુ. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના એતં જિગુચ્છિત્વા અકથેત્વા પક્કમન્તિ, પુબ્બેપિ પક્કમિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞાયતને રુક્ખદેવતા અહોસિ. અથ દ્વે હંસપોતકા ચિત્તકૂટપબ્બતા નિક્ખમિત્વા તસ્મિં રુક્ખે નિસીદિત્વા ગોચરાય ગન્ત્વા નિવત્તન્તાપિ તસ્મિંયેવ વિસ્સમિત્વા ચિત્તકૂટં ગચ્છન્તિ. ગચ્છન્તે ગચ્છન્તે કાલે તેસં બોધિસત્તેન સદ્ધિં વિસ્સાસો અહોસિ. ગચ્છન્તા ચ આગચ્છન્તા ચ

અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્મોદિત્વા ધમ્મકથં કથેત્વા પક્કમિંસુ. અથેકદિવસં તેસુ રુક્ખગ્ગે નિસીદિત્વા બોધિસત્તેન સદ્ધિં કથેન્તેસુ એકો સિઙ્ગાલો તસ્સ રુક્ખસ્સ હેટ્ઠા ઠત્વા તેહિ હંસપોતકેહિ સદ્ધિં મન્તેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૭૩. ''ઉચ્ચે વિટભિમારુય્હ, મન્તયવ્હો રહોગતા;
નીચે ઓરુય્હ મન્તવ્હો, મિગરાજાપિ સોસ્સતી''તિ.

તત્થ **ઉચ્ચે વિટભિમારુય્હા**તિ પકતિયા ચ ઉચ્ચે ઇમસ્મિં રુક્ખે ઉચ્ચતરં એકં વિટપં અભિરુહિત્વા. **મન્તયવ્હો**તિ મન્તેથ કથેથ. **નીચે ઓરુય્હા**તિ ઓતરિત્વા નીચે ઠાને ઠત્વા મન્તેથ. **મિગરાજાપિ સોસ્સતી**તિ અત્તાનં મિગરાજાનં કત્વા આહ. હંસપોતકા જિગુચ્છિત્વા ઉટ્ઠાય ચિત્તકૂટમેવ ગતા.

તેસં ગતકાલે બોધિસત્તો સિઙ્ગાલસ્સ દુતિયં ગાથમાહ –

૭૪. ''યં સુવણ્ણો સુવણ્ણેન, દેવો દેવેન મન્તયે;
કિં તેત્થ ચતુમટ્ઠસ્સ, બિલં પવિસ જમ્બુકા''તિ.

તત્થ **સુવણ્ણો**તિ સુન્દરવણ્ણો. **સુવણ્ણેના**તિ દુતિયેન હંસપોતકેન. **દેવો દેવેના**તિ તેયેવ દ્વે દેવે કત્વા કથેતિ. **ચતુમટ્ઠસ્સા**તિ સરીરેન જાતિયા સરેન ગુણેનાતિ ઇમેહિ ચતૂહિ મટ્ઠસ્સ સુદ્ધસ્સાતિ અક્ખરત્થો. અસુદ્ધંયેવ પન તં પસંસાવચનેન નિન્દન્તો એવમાહ, ચતૂહિ લામકસ્સ કિં તે એત્થ સિઙ્ગાલસ્સાતિ અયમેત્થ અધિપ્પાયો. ''**બિલં પવિસા**''તિ ઇદં બોધિસત્તો ભેરવારમ્મણં દસ્સેત્વા તં પલાપેન્તો આહ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સિઙ્ગાલો મહલ્લકો અહોસિ, દ્વે હંસપોતકા સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાના, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ચતુમટ્ઠજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૮૮] ૮. સીહકોત્થુજાતકવણ્ણના

સીહઙ્ગુલી સીહનખોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોકાલિકં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસં કિર કોકાલિકો અઞ્ઞેસુ બહુસ્સુતેસુ ધમ્મં કથેન્તેસુ સયમ્પિ કથેતુકામો અહોસીતિ સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વિત્થારેતબ્બં. તં પન પવત્તિં સુત્વા સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, કોકાલિકો ઇદાનેવ અત્તનો સદ્દેન પાકટો જાતો, પુબ્બેપિ પાકટો અહોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે સીહો હુત્વા એકાય સિઙ્ગાલિયા સદ્ધિં સંવાસમન્વાય પુત્તં પટિલભિ. સો અઙ્ગુલીહિ નખેહિ કેસરેન વણ્ણેન સણ્ઠાનેનાતિ ઇમેહિ આકારેહિ પિતુસદિસો અહોસિ, સદ્દેન માતુસદિસો. અથેકદિવસં દેવે વસ્સિત્વા વિગતે સીહેસુ નદિત્વા સીહકીળં કીળન્તેસુ સોપિ તેસં અન્તરે નદિતુકામો હુત્વા સિઙ્ગાલિકં નાદં નદિ. અથસ્સ સદ્દં સુત્વા સીહા તુણ્હી અહેસું. તસ્સ સદ્દં સુત્વા અપરો બોધિસત્તસ્સ સજાતિપુત્તો ''તાત, અયં સીહો વણ્ણાદીહિ અમ્હેહિ સમાનો, સદ્દો પનસ્સ અઞ્ઞાદિસો, કો નામેસો''તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૭૫. ''સીહઙ્ગુલી સીહનખો, સીહપાદપતિટ્ઠિતો;

સો સીહો સીહસઙ્ઘમ્હિ, એકો નદતિ અઞ્ઞથા''તિ.

તત્થ **સીહપાદપતિટ્ઠિતો**તિ સીહપાદેહેવ પતિટ્ઠિતો. **એકો નદતિ અઞ્ઞથા**તિ એકોવ અવસેસસીહેહિ અસદિસેન સિઙ્ગાલસદ્દેન નદન્તો અઞ્ઞથા નદતિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ''તાત, એસ તવ ભાતા સિઙ્ગાલિયા પુત્તો, રૂપેન મયા સદિસો, સદ્દેન માતરા સદિસો''તિ વત્વા સિઙ્ગાલિપુત્તં આમન્તેત્વા ''તાત, ત્વં ઇતો પટ્ઠાય ઇધ વસન્તો અપ્પસદ્દો વસ, સચે પુન નદિસ્સસિ, સિઙ્ગાલભાવં તે જાનિસ્સન્તી''તિ ઓવદન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૭૬. ''મા ત્વં નદિ રાજપુત્ત, અપ્પસદ્દો વને વસ;
સરેન ખો તં જાનેય્યું, ન હિ તે પેત્તિકો સરો''તિ.

તત્થ **રાજપુત્તા**તિ સીહસ્સ મિગરઞ્ઞો પુત્ત. ઇમઞ્ચ પન ઓવાદં સુત્વા પુન સો નદિતું નામ ન ઉસ્સહિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સિઙ્ગાલો કોકાલિકો અહોસિ, સજાતિપુત્તો રાહુલો, મિગરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સીહકોત્થુજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૮૯] ૯. સીહચમ્મજાતકવણ્ણના

નેતં સીહસ્સ નદિતન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોકાલિકઞ્ઞેવ આરબ્ભ કથેસિ. સો ઇમસ્મિં કાલે સરભઞ્ઞં ભણિતુકામો અહોસિ. સત્થા તં પવત્તિં સુત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કસ્સકકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કસિકમ્મેન જીવિકં કપ્પેસિ. તસ્મિં કાલે એકો વાણિજો ગદ્રભભારકેન વોહારં કરોન્તો વિચરતિ. સો ગતગતટ્ઠાને ગદ્રભસ્સ પિટ્ઠિતો ભણ્ડિકં ઓતારેત્વા ગદ્રભં સીહચમ્મેન પારુપિત્વા સાલિયવખેત્તેસુ વિસ્સજ્જેતિ. ખેત્તરક્ખકા તં દિસ્વા ''સીહો''તિ સઞ્ઞાય ઉપસઙ્કમિતું ન સક્કોન્તિ. અથેકદિવસં સો વાણિજો એકસ્મિં ગામદ્વારે નિવાસં ગહેત્વા પાતરાસં પચાપેન્તો તતો ગદ્રભં સીહચમ્મં પારુપિત્વા યવખેત્તે વિસ્સજ્જેસિ. ખેત્તરક્ખકા ''સીહો''તિ સઞ્ઞાય તં ઉપસઙ્કમિતું અસક્કોન્તા ગેહં ગન્ત્વા આરોચેસું. સકલગામવાસિનો આવુધાનિ ગહેત્વા સઙ્ખે ધમેન્તા ભેરિયો વાદેન્તા ખેત્તસમીપં ગન્ત્વા ઉન્નદિંસુ, ગદ્રભો મરણભયભીતો ગદ્રભરવં રવિ. અથસ્સ ગદ્રભભાવં ઞત્વા બોધિસત્તો પઠમં ગાથમાહ –

૭૭. ''નેતં સીહસ્સ નદિતં, ન બ્યગ્ઘસ્સ ન દીપિનો;
પારુતો સીહચમ્મેન, જમ્મો નદતિ ગદ્રભો''તિ.

તત્થ **જમ્મો**તિ લામકો. ગામવાસિનોપિ તસ્સ ગદ્રભભાવં ઞત્વા તં અટ્ઠીનિ ભઞ્જન્તા પોથેત્વા સીહચમ્મં આદાય અગમંસુ.

અથ સો વાણિજો આગન્ત્વા તં બ્યસનભાવપ્પત્તં ગદ્રભં દિસ્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૭૮. ‘‘ચિરમ્પિ ખો તં ખાદેય્ય, ગદ્રભો હરિતં યવં;
પારુતો સીહચમ્મેન, રવમાનોવ દૂસયી’’તિ.

તત્થ **તન્તિ** નિપાતમત્તં, અયં ગદ્રભો અત્તનો ગદ્રભભાવં અજાનાપેત્વા સીહચમ્મેન પારુતો ચિરમ્પિ કાલં હરિતં યવં ખાદેય્યાતિ અત્થો. **રવમાનોવ દૂસયી**તિ અત્તનો પન ગદ્રભરવં રવમાનોવેસ અત્તાનં દૂસયિ, નત્થેત્થ સીહચમ્મસ્સ દોસોતિ. તસ્મિં એવં કથેન્તેયેવ ગદ્રભો તત્થેવ નિપન્નો મરિ, વાણિજોપિ તં પહાય પક્કામિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા વાણિજો દેવદત્તો અહોસિ, ગદ્રભો કોકાલિકો, પણ્ડિતકસ્સકો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સીહચમ્મજાતકવણ્ણના નવમા.

[૧૯૦] ૧૦. સીલાનિસંસજાતકવણ્ણના

પસ્સ સદ્ધાય સીલસ્સાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં સદ્ધં ઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સદ્ધો પસન્નો અરિયસાવકો એકદિવસં જેતવનં ગચ્છન્તો સાયં અચિરવતિનદીતીરં ગન્ત્વા નાવિકે નાવં તીરે ઠપેત્વા ધમ્મસ્સવનત્થાય ગતે તિત્થે નાવં અદિસ્વા બુદ્ધારમ્મણં પીતિં ગહેત્વા નદિં ઓતરિ, પાદા ઉદકમ્હિ ન ઓસીદિંસુ. સો પથવીતલે ગચ્છન્તો વિય વેમજ્ઝં ગતકાલે વીચિં પસ્સિ. અથસ્સ બુદ્ધારમ્મણા પીતિ મન્દા જાતા, પાદા ઓસીદિતું આરભિંસુ, સો પુન બુદ્ધારમ્મણં પીતિં દળ્હં કત્વા ઉદકપિટ્ઠેનેવ ગન્ત્વા જેતવનં પવિસિત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘‘ઉપાસક, કચ્ચિ મગ્ગં આગચ્છન્તો અપ્પકિલમથેન આગતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ભન્તે, બુદ્ધારમ્મણં પીતિં ગહેત્વા ઉદકપિટ્ઠે પતિટ્ઠં લભિત્વા પથવિં મદ્દન્તો વિય આગતોમ્હી’’તિ વુત્તે ‘‘ન ખો પન, ઉપાસક, ત્વઞ્ઞેવ બુદ્ધગુણે અનુસ્સરિત્વા પતિટ્ઠં લદ્ધો, પુબ્બેપિ ઉપાસકા સમુદ્દમજ્ઝે નાવાય ભિન્નાય બુદ્ધગુણે અનુસ્સરન્તા પતિટ્ઠં લભિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલે સોતાપન્નો અરિયસાવકો એકેન ન્હાપિતકુટુમ્બિકેન સદ્ધિં નાવં અભિરુહિ, તસ્સ ન્હાપિતસ્સ ભરિયા ‘‘અય્ય, ઇમસ્સ સુખદુક્ખં તવ ભારો’’તિ ન્હાપિતં તસ્સ ઉપાસકસ્સ હત્થે નિક્ખિપિ. અથ સા નાવા સત્તમે દિવસે સમુદ્દમજ્ઝે ભિન્ના, તેપિ દ્વે જના એકસ્મિં ફલકે નિપન્ના એકં દીપકં પાપુણિંસુ. તત્થ સો ન્હાપિતો સકુણે મારેત્વા પચિત્વા ખાદન્તો ઉપાસકસ્સપિ દેતિ. ઉપાસકો ‘‘અલં મય્હ’’ન્તિ ન ખાદતિ. સો ચિન્તેસિ – ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને અમ્હાકં ઠપેત્વા તીણિ સરણાનિ અઞ્ઞા પતિટ્ઠા નત્થી’’તિ. સો તિણ્ણં રતનાનં ગુણે અનુસ્સરિ. અથસ્સાનુસરન્તસ્સ તસ્મિં દીપકે નિબ્બત્તો નાગરાજા અત્તનો સરીરં મહાનાવં કત્વા માપેસિ, સમુદ્દદેવતા નિયામકો અહોસિ, નાવા સત્તહિ રતનેહિ પૂરયિત્થ, તયો કૂપકા ઇન્દનીલમણિમયા અહેસું, સુવણ્ણમયો લઙ્કારો, રજતમયાનિ યોત્તાનિ, સુવણ્ણમયાનિ યટ્ઠિફિયાનિ.

સમુદ્દદેવતા નાવાય ઠત્વા ‘‘અત્થિ જમ્બુદીપગમિકા’’તિ ઘોસેસિ. ઉપાસકો ‘‘મયં ગમિસ્સામા’’તિ આહ. તેન હિ એહિ, નાવં અભિરુહાતિ. સો નાવં અભિરુહિત્વા ન્હાપિતં પક્કોસિ, સમુદ્દદેવતા – ‘‘તુય્હઞ્ઞેવ લબ્ભતિ, ન એતસ્સા’’તિ આહ. ‘‘કિંકારણા’’તિ? ‘‘એતસ્સ સીલગુણાચારો નત્થિ, તં કારણં. અહઞ્હિ તુય્હં નાવં આહરિં, ન એતસ્સા’’તિ. ‘‘હોતુ, અહં અત્તના દિન્નદાનેન રક્ખિતસીલેન ભાવિતભાવનાય એતસ્સ પત્તિં દમ્મી’’તિ. ન્હાપિતો ‘‘અનુમોદામિ, સામી’’તિ આહ. દેવતા ‘‘ઇદાનિ ગણ્હિસ્સામી’’તિ તમ્પિ આરોપેત્વા ઉભોપિ જને સમુદ્દા

નિક્ખામેત્વા નદિયા બારાણસિં ગન્ત્વા અત્તનો આનુભાવેન દ્વિન્નમ્પિ તેસં ગેહે ધનં પતિટ્ઠપેત્વા ‘‘પણ્ડિતેહેવ સદ્ધિં સંસગ્ગો નામ કાતબ્બો. સચે હિ ઇમસ્સ ન્હાપિતસ્સ ઇમિના ઉપાસકેન સદ્ધિં સંસગ્ગો નાભવિસ્સ, સમુદ્દમજ્ઝેયેવ નસ્સિસ્સા’’તિ પણ્ડિતસંસગ્ગગુણં કથયમાના ઇમા ગાથા અવોચ –

૭૯. ‘‘પસ્સ સદ્ધાય સીલસ્સ, ચાગસ્સ ચ અયં ફલં;
નાગો નાવાય વણ્ણેન, સદ્ધં વહતુપાસકં.

૮૦. ‘‘સબ્ભિરેવ સમાસેથ, સબ્ભિ કુબ્બેથ સન્થવં;
સતઞ્હિ સન્નિવાસેન, સોત્થિં ગચ્છતિ ન્હાપિતો’’તિ.

તત્થ **પસ્સા**તિ કઞ્ચિ અનિયમેત્વા પસ્સથાતિ આલપતિ. **સદ્ધાયા**તિ લોકિયલોકુત્તરાય સદ્ધાય. સીલેપિ એસેવ નયો. **ચાગસ્સા**તિ દેય્યધમ્મપરિચ્ચાગસ્સ ચેવ કિલેસપરિચ્ચાગસ્સ ચ. **અયં ફલ**ન્તિ ઇદં ફલં, ગુણં આનિસંસન્તિ અત્થો. અથ વા ચાગસ્સ ચ ફલં પસ્સ, અયં નાગો નાવાય વણ્ણેનાતિ એવમ્પેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો. **નાવાય વણ્ણેના**તિ નાવાય સણ્ઠાનેન. **સદ્ધ**ન્તિ તીસુ રતનેસુ પતિટ્ઠિતસદ્ધં. **સબ્ભિરેવા**તિ પણ્ડિતેહિયેવ . **સમાસેથા**તિ એકતો આવસેય્ય, ઉપવસેય્યાતિ અત્થો. **કુબ્બેથા**તિ કરેય્ય. **સન્થવ**ન્તિ મિત્તસન્થવં. તણ્હાસન્થવો પન કેનચિપિ સદ્ધિં ન કાતબ્બો. **ન્હાપિતો**તિ ન્હાપિતકુટુમ્બિકો. ‘‘નહાપિતો’’તિપિ પાઠો.

એવં સમુદ્દદેવતા આકાસે ઠત્વા ધમ્મં દેસેત્વા ઓવદિત્વા નાગરાજાનં ગણ્હિત્વા અત્તનો વિમાનમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – સચ્ચપરિયોસાને ઉપાસકો સકદાગામિફલે પતિટ્ઠહિ. ‘‘તદા સોતાપન્નઉપાસકો પરિનિબ્બાયિ, નાગરાજા સારિપુત્તો અહોસિ, સમુદ્દદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સીલાનિસંસજાતકવણ્ણના દસમા.

અસદિસવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

અસદિસઞ્ચ સઙ્ગામં, વાલોદકં ગિરિદત્તં;
નભિરતિ દધિવાહં, ચતુમટ્ઠં સીહકોટ્ઠં;
સીહચમ્મં સીલાનિસંસં.

૫. રુહકવગ્ગો

[૧૯૧] ૧. રુહકજાતકવણ્ણના

અપિ રુહક છિન્નાપીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ અટ્ઠકનિપાતે **ઇન્દ્રિયજાતકે** (જા॰ ૧.૮.૬૦ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું ‘‘અયં તે ભિક્ખુ ઇત્થી

અનત્થકારિકા, પુબ્બેપિ તે એસા સરાજિકાય પરિસાય મજ્ઝે લજ્જાપેત્વા ગેહા નિક્ખમનાકારં કારેસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. તસ્સ રુહકો નામ પુરોહિતો અહોસિ, તસ્સ પુરાણી નામ બ્રાહ્મણી ભરિયા. રાજા બ્રાહ્મણસ્સ અસ્સભણ્ડકેન અલઙ્કરિત્વા અસ્સં અદાસિ. સો તં અસ્સં આરુય્હ રઞ્ઞો ઉપટ્ઠાનં ગચ્છતિ. અથ નં અલઙ્કતઅસ્સસ્સ પિટ્ઠે નિસીદિત્વા ગચ્છન્તં આગચ્છન્તઞ્ચ દિસ્વા તહિં તહિં ઠિતા મનુસ્સા ''અહો અસ્સસ્સ રૂપં, અહો અસ્સો સોભતી''તિ અસ્સમેવ પસંસન્તિ. સો ગેહં આગન્ત્વા પાસાદં અભિરુય્હ ભરિયં આમન્તેસિ – ''ભદ્દે , અમ્હાકં અસ્સો અતિવિય સોભતિ, ઉભોસુ પસ્સેસુ ઠિતા મનુસ્સા અમ્હાકં અસ્સમેવ વણ્ણેન્તી''તિ. સા પન બ્રાહ્મણી થોકં છિન્નિકા ધુત્તિકધાતુકા, તેન નં એવમાહ – ''અય્ય, ત્વં અસ્સસ્સ સોભનકારણં ન જાનાસિ, અયં અસ્સો અત્તનો અલઙ્કતં અસ્સભણ્ડકં નિસ્સાય સોભતિ, સચે ત્વમ્પિ અસ્સો વિય સોભિતુકામો અસ્સભણ્ડકં પિળન્ધિત્વા અન્તરવીથિં ઓરુય્હ અસ્સો વિય પાદે કોટ્ટયમાનો ગન્ત્વા રાજાનં પસ્સ, રાજાપિ તં વણ્ણયિસ્સતિ, મનુસ્સાપિ તઞ્ઞેવ વણ્ણયિસ્સન્તી''તિ.

સો ઉમ્મત્તકજાતિકો બ્રાહ્મણો તસ્સા વચનં સુત્વા ''ઇમિના નામ કારણેન સા મં વદતી''તિ અજાનિત્વા તથાસઞ્ઞી હુત્વા તથા અકાસિ. યે યે પસ્સન્તિ, તે તે પરિહાસં કરોન્તા ''સોભતિ આચરિયો''તિ વદિંસુ. રાજા પન નં ''કિં, આચરિય, પિત્તં તે કુપિતં , ઉમ્મત્તકોસિ જાતો''તિઆદીનિ વત્વા લજ્જાપેસિ. તસ્મિં કાલે બ્રાહ્મણો ''અયુત્તં મયા કત''ન્તિ લજ્જિતો બ્રાહ્મણિયા કુજ્ઝિત્વા ''તાયમ્હિ સરાજિકાય પરિસાય અન્તરે લજ્જાપિતો, પોથેત્વા તં નિક્કડ્ઢિસ્સામી''તિ ગેહં અગમાસિ. ધુત્તિકબ્રાહ્મણી તસ્સ કુજ્ઝિત્વા આગમનભાવં ઞત્વા પુરેતરઞ્ઞેવ ચૂળદ્વારેન નિક્ખમિત્વા રાજનિવેસનં ગન્ત્વા ચતૂહપઞ્ચાહં તત્થેવ અહોસિ. રાજા તં કારણં ઞત્વા પુરોહિતં પક્કોસાપેત્વા ''આચરિય, માતુગામસ્સ નામ દોસો હોતિયેવ, બ્રાહ્મણિયા ખમિતું વટ્ટતી''તિ ખમાપનત્થાય પઠમં ગાથમાહ –

૮૧. ''અપિ રુહક છિન્નાપિ, જિયા સન્ધીયતે પુન;
સન્ધીયસ્સુ પુરાણિયા, મા કોધસ્સ વસં ગમી''તિ.

તત્રાયં સઙ્ખેપત્થો – ભો રુહક, નનુ છિન્નાપિ ધનુજિયા પુન સન્ધીયતિ ઘટીયતિ, એવમેવ ત્વમ્પિ પુરાણિયા સદ્ધિં સન્ધીયસ્સુ, કોધસ્સ વસં મા ગમીતિ.

તં સુત્વા રુહકો દુતિયં ગાથમાહ –

૮૨. ''વિજ્જમાનેસુ વાકેસુ, વિજ્જમાનેસુ કારિસુ;
અઞ્ઞં જિયં કરિસ્સામિ, અલઞ્ઞેવ પુરાણિયા''તિ.

તસ્સત્થો – મહારાજ, ધનુકારમુદુવાકેસુ ચ જિયકારકેસુ ચ મનુસ્સેસુ વિજ્જમાનેસુ અઞ્ઞં જિયં કરિસ્સામિ, ઇમાય છિન્નાય પુરાણિયા જિયાય અલં, નત્થિ મે કોચિ અત્થોતિ. એવઞ્ચ પન વત્વા તં નીહરિત્વા અઞ્ઞં બ્રાહ્મણિં આનેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા, બ્રાહ્મણી, પુરાણદુતિયિકા અહોસિ, રુહકો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ, બારાણસિરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રુહકજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૧૯૨] ૨. સિરિકાળકણ્ણિજાતકવણ્ણના

ઇત્થી સિયા રૂપવતીતિ ઇદં સિરિકાળકણ્ણિજાતકં મહાઉમઙ્ગજાતકે આવિભવિસ્સતિ.

સિરિકાળકણ્ણિજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૧૯૩] ૩. ચૂળપદુમજાતકવણ્ણના

અયમેવ સા અહમપિ સો અનઞ્ઞોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **ઉમ્માદન્તીજાતકે** (જા॰ ૨.૨૦.૫૭ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. સો પન ભિક્ખુ સત્થારા ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતો''તિ વુત્તે ''સચ્ચં, ભગવા''તિ વત્વા ''કેન પન ત્વં ઉક્કણ્ઠાપિતો''તિ વુત્તે ''અહં, ભન્તે, એકં અલઙ્કતપટિયત્તં માતુગામં દિસ્વા કિલેસાનુવત્તકો હુત્વા ઉક્કણ્ઠિતોમ્હી''તિ આહ. અથ નં સત્થા ''ભિક્ખુ, માતુગામો નામ અકતઞ્ઞૂ મિત્તદુબ્ભી બહુમાયા, પોરાણકપણ્ડિતાપિ અત્તનો દક્ખિણજાણુલોહિતં પાયેત્વા યાવજીવિતદાનમ્પિ દત્વા માતુગામસ્સ ચિત્તં ન લભિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ, નામગ્ગહણદિવસે ચસ્સ ''પદુમકુમારો''તિ નામં અકંસુ. તસ્સ અપરેન છ કનિટ્ઠભાતિકા અહેસું. તે સત્તપિ જના અનુપુબ્બેન વુદ્ધિપ્પત્તા ઘરાવાસં ગહેત્વા રઞ્ઞો સહાયા વિય વિચરન્તિ. અથેકદિવસં રાજા રાજઙ્ગણં ઓલોકેન્તો ઠિતો તે મહાપરિવારેન રાજુપટ્ઠાનં આગચ્છન્તે દિસ્વા ''ઇમે મં વધિત્વા રજ્જમ્પિ ગણ્હેય્યુ''ન્તિ આસઙ્કં ઉપ્પાદેત્વા તે પક્કોસાપેત્વા – ''તાતા, તુમ્હે ઇમસ્મિં નગરે વસિતું ન લભથ, અઞ્ઞત્થ ગન્ત્વા મમ અચ્ચયેન આગન્ત્વા કુલસન્તકં રજ્જં ગણ્હથા''તિ આહ. તે પિતુ વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા રોદિત્વા કન્દિત્વા અત્તનો અત્તનો ઘરાનિ ગન્ત્વા પજાપતિયો આદાય ''યત્થ વા તત્થ વા ગન્ત્વા જીવિસ્સામા''તિ નગરા નિક્ખમિત્વા મગ્ગં ગચ્છન્તા એકં કન્તારં પત્વા અન્નપાનં અલભમાના ખુદં અધિવાસેતું અસક્કોન્તા ''મયં જીવમાના ઇત્થિયો લભિસ્સામા''તિ કનિટ્ઠસ્સ ભરિયં મારેત્વા તેરસ કોટ્ઠાસે કત્વા મંસં ખાદિંસુ. બોધિસત્તો અત્તનો ચ ભરિયાય ચ લદ્ધકોટ્ઠાસેસુ એકં ઠપેત્વા એકં દ્વેપિ ખાદિંસુ. એવં છ દિવસે છ ઇત્થિયો મારેત્વા મંસં ખાદિંસુ.

બોધિસત્તો પન દિવસે દિવસે એકેકં ઠપેત્વા છ કોટ્ઠાસે ઠપેસિ. સત્તમે દિવસે ''બોધિસત્તસ્સ ભરિયં મારેસ્સામા''તિ વુત્તે બોધિસત્તો તે છ કોટ્ઠાસે તેસં દત્વા ''અજ્જ તાવ ઇમે છ કોટ્ઠાસે ખાદથ, સ્વે જાનિસ્સામા''તિ વત્વા તેસં મંસં ખાદિત્વા નિદ્દાયનકાલે ભરિયં ગહેત્વા પલાયિ. સા થોકં ગન્ત્વા ''ગન્તું ન સક્કોમિ, સામી''તિ આહ. અથ નં બોધિસત્તો ખન્ધેનાદાય અરુણુગ્ગમનવેલાય કન્તારા નિક્ખમિ. સા સૂરિયે ઉગ્ગતે ''પિપાસિતામ્હિ, સામી''તિ આહ. બોધિસત્તો ''ઉદકં નત્થિ, ભદ્દે''તિ વત્વા પુનપ્પુનં કથિતે ખગ્ગેન દક્ખિણજાણુકં પહરિત્વા – ''ભદ્દે, પાનીયં નત્થિ, ઇદં પન મે દક્ખિણજાણુલોહિતં પિવમાના નિસીદાહી''તિ આહ. સા તથા અકાસિ. તે અનુપુબ્બેન મહાગઙ્ગં પત્વા પિવિત્વા ચ ન્હત્વા ચ ફલાફલં ખાદિત્વા ફાસુકટ્ઠાને વિસ્સમિત્વા એકસ્મિં ગઙ્ગાનિવત્તને અસ્સમપદં માપેત્વા વાસં કપ્પેસું.

અથેકદિવસં ઉપરિગઙ્ગાય રાજાપરાધિકં ચોરં હત્થપાદે ચ કણ્ણનાસઞ્ચ છિન્દિત્વા એકસ્મિં અમ્બણકે નિપજ્જાપેત્વા મહાગઙ્ગાય પવાહેસું. સો મહન્તં અટ્ટસ્સરં કરોન્તો તં ઠાનં પાપુણિ. બોધિસત્તો તસ્સ કરુણં પરિદેવિતસદ્દં સુત્વા ''દુક્ખપ્પત્તો સત્તો મયિ ઠિતે મા નસ્સી''તિ ગઙ્ગાતીરં ગન્ત્વા તં ઉત્તારેત્વા અસ્સમપદં આનેત્વા કાસાવધોવનલેપનાદીહિ વણપટિકમ્મં અકાસિ. ભરિયા પનસ્સ ''એવરૂપં નામ દુસ્સીલં કુણ્ઠં ગઙ્ગાય આવાહેત્વા પટિજગ્ગન્તો વિચરતી''તિ વત્વા તં કુણ્ઠં જિગુચ્છમાના નિટ્ઠુભન્તી વિચરતિ. બોધિસત્તો તસ્સ વણેસુ સંવિરુળ્હેસુ ભરિયાય સદ્ધિં તં અસ્સમપદેયેવ ઠપેત્વા અટવિતો ફલાફલાનિ આહરિત્વા તઞ્ચ ભરિયઞ્ચ પોસેસિ. તેસુ એવં વસન્તેસુ સા ઇત્થી એતસ્મિં કુણ્ઠે પટિબદ્ધચિત્તા હુત્વા તેન સદ્ધિં અનાચારં ચરિત્વા એકેનુપાયેન બોધિસત્તં મારેતુકામા હુત્વા એવમાહ – ''સામિ, અહં તુમ્હાકં અંસે નિસીદિત્વા કન્તારા નિક્ખમમાના એકં પબ્બતં ઓલોકેત્વા અય્યે પબ્બતમ્હિ નિબ્બત્તદેવતે 'સચે અહં સામિકેન સદ્ધિં અરોગા જીવિતં લભિસ્સામિ, બલિકમ્મં તે કરિસ્સામી'તિ આયાચિં, સા મં ઇદાનિ ઉત્તાસેતિ, કરોમસ્સા બલિકમ્મ''ન્તિ. બોધિસત્તો તં માયં અજાનન્તો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા બલિકમ્મં સજ્જેત્વા તાય બલિભાજનં ગાહાપેત્વા પબ્બતમત્થકં અભિરુહિ. અથ નં સા એવમાહ – ''સામિ, દેવતાયપિ ત્વઞ્ઞેવ ઉત્તમદેવતા, પઠમં તાવ તં વનપુપ્ફેહિ પૂજેત્વા પદક્ખિણં કત્વા વન્દિત્વા પચ્છા દેવતાય બલિકમ્મં કરિસ્સામી''તિ. સા બોધિસત્તં પપાતાભિમુખં ઠપેત્વા વનપુપ્ફેહિ પૂજેત્વા પદક્ખિણં કત્વા વન્દિતુકામા વિય હુત્વા પિટ્ઠિપસ્સે ઠત્વા પિટ્ઠિયં પહરિત્વા પપાતે પાતેત્વા ''દિટ્ઠા મે પચ્ચામિત્તસ્સ પિટ્ઠી''તિ તુટ્ઠમાનસા પબ્બતા ઓરોહિત્વા કુણ્ઠસ્સ સન્તિકં અગમાસિ.

બોધિસત્તોપિ પપાતાનુસારેન પબ્બતા પતન્તો ઉદુમ્બરરુક્ખમત્થકે એકસ્મિં અકણ્ટકે પત્તસઞ્છન્ને ગુમ્બે લગ્ગિ, હેટ્ઠાપબ્બતં પન ઓરોહિતું ન સક્કા. સો ઉદુમ્બરફલાનિ ખાદિત્વા સાખન્તરે નિસીદિ. અથેકો મહાસરીરો ગોધરાજા હેટ્ઠાપબ્બતપાદતો અભિરુહિત્વા તસ્મિં ઉદુમ્બરફલાનિ ખાદતિ. સો તં દિવસં બોધિસત્તં દિસ્વા પલાયિ, પુનદિવસે આગન્ત્વા એકસ્મિં પસ્સે ફલાનિ ખાદિત્વા પક્કામિ. સો એવં પુનપ્પુનં આગચ્છન્તો બોધિસત્તેન સદ્ધિં વિસ્સાસં આપજ્જિત્વા ''ત્વં ઇમં ઠાનં કેન કારણેન આગતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમિના નામ કારણેના''તિ વુત્તે ''તેન હિ મા ભાયી''તિ વત્વા બોધિસત્તં અત્તનો પિટ્ઠિયં નિપજ્જાપેત્વા ઓતારેત્વા અરઞ્ઞતો નિક્ખમિત્વા મહામગ્ગે ઠપેત્વા ''ત્વં ઇમિના મગ્ગેન ગચ્છાહી''તિ ઉય્યોજેત્વા અરઞ્ઞમેવ પાવિસિ. બોધિસત્તો એકં ગામકં ગન્ત્વા તત્થેવ વસન્તો પિતુ કાલકતભાવં સુત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા કુલસન્તકે રજ્જે પતિટ્ઠાય પદુમરાજા નામ હુત્વા દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ નગરમજ્ઝે નિવેસનદ્વારેતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છ સતસહસ્સાનિ વિસ્સજ્જેત્વા દાનં અદાસિ.

સાપિ ખો ઇત્થી તં કુણ્ઠં ખન્ધે નિસીદાપેત્વા અરઞ્ઞા નિક્ખમિત્વા મનુસ્સપથે ભિક્ખં ચરમાના યાગુભત્તં સંહરિત્વા તં કુણ્ઠં પોસેસિ. મનુસ્સા ''અયં તે કિં હોતી''તિ પુચ્છિયમાના ''અહં એતસ્સ માતુલધીતા, પિતુચ્છાપુત્તો મે એસો, એતસ્સેવ મં અદંસુ, સાહં વજ્ઝપ્પત્તમ્પિ અત્તનો સામિકં ઉક્ખિપિત્વા પરિહરન્તી ભિક્ખં ચરિત્વા પોસેમી''તિ. મનુસ્સા ''અયં પતિબ્બતા''તિ તતો પટ્ઠાય બહુતરં યાગુભત્તં અદંસુ. અપરે પન જના એવમાહંસુ – ''ત્વં મા એવં વિચરિ, પદુમરાજા બારાણસિયં રજ્જં કારેતિ, સકલજમ્બુદીપં સઙ્ખોભેત્વા દાનં દેતિ, સો તં દિસ્વા તુસ્સિસ્સતિ, તુટ્ઠો તે બહું ધનં દસ્સતિ, તવ સામિકં ઇધેવ નિસીદાપેત્વા ગચ્છા''તિ થિરં કત્વા વેત્તપચ્છિં અદંસુ. સા અનાચારા તં કુણ્ઠં વેત્તપચ્છિયં નિસીદાપેત્વા પચ્છિં ઉક્ખિપિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા દાનસાલાસુ ભુઞ્જમાના વિચરતિ. બોધિસત્તો અલઙ્કતહત્થિક્ખન્ધવરગતો દાનગ્ગં ગન્ત્વા અટ્ઠન્નં વા દસન્નં વા સહત્થા દાનં દત્વા પુન ગેહં ગચ્છતિ . સા અનાચારા તં કુણ્ઠં પચ્છિયં નિસીદાપેત્વા પચ્છિં ઉક્ખિપિત્વા તસ્સ ગમનમગ્ગે અટ્ઠાસિ.

રાજા દિસ્વા ‘‘કિં એત’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘એકા, દેવ, પતિબ્બતા’’તિ. અથ નં પક્કોસાપેત્વા સઞ્જાનિત્વા કુણ્ઠં પચ્છિયા નીહરાપેત્વા ‘‘અયં તે કિં હોતી’’તિ પુચ્છિ. સા ‘‘પિતુચ્છાપુત્તો મે, દેવ, કુલદત્તિકો સામિકો’’તિ આહ. મનુસ્સા તં અન્તરં અજાનન્તા ‘‘અહો પતિબ્બતા’’તિઆદીનિ વત્વા તં અનાચારિત્થિં વણ્ણયિંસુ. પુન રાજા ‘‘અયં તે કુણ્ઠો કુલદત્તિકો સામિકો’’તિ પુચ્છિ. સા રાજાનં અસઞ્જાનન્તી ‘‘આમ, દેવા’’તિ સૂરા હુત્વા કથેસિ. અથ નં રાજા ‘‘કિં એસ બારાણસિરઞ્ઞો પુત્તો, નનુ ત્વં પદુમકુમારસ્સ ભરિયા અસુકરઞ્ઞો ધીતા, અસુકા નામ મમ જાણુલોહિતં પિવિત્વા ઇમસ્મિં કુણ્ઠે પટિબદ્ધચિત્તા મં પપાતે પાતેસિ. સા ઇદાનિ ત્વં નલાટેન મચ્ચું ગહેત્વા મં ‘મતો’તિ મઞ્ઞમાના ઇમં ઠાનં આગતા, નનુ અહં જીવામી’’તિ વત્વા અમચ્ચે આમન્તેત્વા ‘‘ભો, અમચ્ચા નનુ ચાહં તુમ્હેહિ પુટ્ઠો એવં કથેસિં ‘મમ કનિટ્ઠભાતિકા છ ઇત્થિયો મારેત્વા મંસં ખાદિંસુ, અહં પન મય્હં ભરિયં અરોગં કત્વા ગઙ્ગાતીરં નેત્વા અસ્સમપદે વસન્તો એકં વજ્ઝપ્પત્તં કુણ્ઠં ઉત્તારેત્વા પટિજગ્ગિં. સા ઇત્થી એતસ્મિં પટિબદ્ધચિત્તા મં પબ્બતપાદે પાતેસિ. અહં અત્તનો મેત્તચિત્તતાય જીવિતં લભિ’ન્તિ. યાય અહં પબ્બતા પાતિતો, ન સા અઞ્ઞા, એસા દુસ્સીલા, સોપિ વજ્ઝપ્પત્તો કુણ્ઠો ન અઞ્ઞો, અયમેવા’’તિ વત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

> ૮૫. ‘‘અયમેવ સા અહમપિ સો અનઞ્ઞો, અયમેવ સો હત્થચ્છિન્નો અનઞ્ઞો;
> યમાહ ‘કોમારપતી મમ’ન્તિ, વજ્ઝિત્થિયો નત્થિ ઇત્થીસુ સચ્ચં.

> ૮૬. ‘‘ઇમઞ્ચ જમ્મં મુસલેન હન્ત્વા, લુદ્દં છવં પરદારૂપસેવિં;
> ઇમિસ્સા ચ નં પાપપતિબ્બતાય, જીવન્તિયા છિન્દથ કણ્ણનાસ’’ન્તિ.

તત્થ **યમાહ કોમારપતી મમ**ન્તિ યં એસા ‘‘અયં મે, કોમારપતિ, કુલદત્તિકો સામિકો’’તિ આહ, અયમેવ સો, ન અઞ્ઞો. ‘‘યમાહુ , કોમારપતી’’તિપિ પાઠો. અયમેવ હિ પોત્થકેસુ લિખિતો, તસ્સાપિ અયમેવત્થો, વચનવિપલ્લાસો પનેત્થ વેદિતબ્બો. યઞ્હિ રઞ્ઞા વુત્તં, તદેવ ઇધ આગતં. **વજ્ઝિત્થિયો**તિ ઇત્થિયો નામ વજ્ઝા વધિતબ્બા એવ. **નત્થિ ઇત્થીસુ સચ્ચ**ન્તિ એતાસુ સભાવો નામેકો નત્થિ. ‘‘**ઇમઞ્ચ જમ્મ**’’ન્તિઆદિ દ્વિન્નમ્પિ તેસં દણ્ડાણાપનવસેન વુત્તં. તત્થ **જમ્મ**ન્તિ લામકં. **મુસલેન હન્ત્વા**તિ મુસલેન હનિત્વા પોથેત્વા અટ્ઠીનિ ભઞ્જિત્વા ચુણ્ણવિચુણ્ણં કત્વા. **લુદ્દ**ન્તિ દારુણં. **છવ**ન્તિ ગુણાભાવેન નિજ્જીવં મતસદિસં. **ઇમિસ્સા ચ ન**ન્તિ એત્થ **ન**ન્તિ નિપાતમત્તં, ઇમિસ્સા ચ પાપપતિબ્બતાય અનાચારાય દુસ્સીલાય જીવન્તિયાવ કણ્ણનાસં છિન્દથાતિ અત્થો.

બોધિસત્તો કોધં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો એવં તેસં દણ્ડં આણાપેત્વાપિ ન તથા કારેસિ . કોપં પન મન્દં કત્વા યથા સા પચ્છિં સીસતો ઓરોપેતું ન સક્કોતિ, એવં ગાળ્હતરં બન્ધાપેત્વા કુણ્ઠં તત્થ પક્ખિપાપેત્વા અત્તનો વિજિતા નીહરાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ‘‘તદા છ ભાતરો અઞ્ઞતરા થેરા અહેસું, ભરિયા ચિઞ્ચમાણવિકા, કુણ્ઠો દેવદત્તો, ગોધરાજા આનન્દો, પદુમરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ચૂળપદુમજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૧૯૪] ૪. મણિચોરજાતકવણ્ણના

ન સન્તિ દેવા પવસન્તિ નૂનાતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો વધાય પરિસક્કન્તં દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તદા પન સત્થા ''દેવદત્તો વધાય પરિસક્કતી''તિ સુત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો મય્હં વધાય પરિસક્કતિયેવ, પરિસક્કન્તોપિ પન મં વધિતું નાસક્ખી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિતો અવિદૂરે ગામકે ગહપતિકુલે નિબ્બત્તિ. અથસ્સ વયપ્પત્તસ્સ બારાણસિતો કુલધીતરં આનેસું, સા સુવણ્ણવણ્ણા અહોસિ અભિરૂપા દસ્સનીયા દેવચ્છરા વિય પુપ્ફલતા વિય લળમાના મત્તકિન્નરી વિય ચ સુજાતાતિ નામેન પતિબ્બતા સીલાચારસમ્પન્ના વત્તસમ્પન્ના. નિચ્ચકાલમ્પિસ્સા પતિવત્તં સસ્સુવત્તં સસુરવત્તઞ્ચ કતમેવ હોતિ, સા બોધિસત્તસ્સ પિયા અહોસિ મનાપા. ઇતિ ઉભોપિ તે સમ્મોદમાના એકચિત્તા સમગ્ગવાસં વસિંસુ.

અથેકદિવસં સુજાતા ''માતાપિતરો દટ્ઠુકામામ્હી''તિ બોધિસત્તસ્સ આરોચેસિ. ''સાધુ, ભદ્દે, મગ્ગપાથેય્યં પહોનકં પટિયાદેહી''તિ ખજ્જવિકતિં પચાપેત્વા ખજ્જકાદીનિ યાનકે ઠપેત્વા યાનકં પાજેન્તો યાનકસ્સ પુરતો અહોસિ, ઇતરા પચ્છતો. તે નગરસમીપં ગન્ત્વા યાનકં મોચેત્વા ન્હત્વા ભુઞ્જિંસુ. પુન બોધિસત્તો યાનકં યોજેત્વા પુરતો નિસીદિ, સુજાતા વત્થાનિ પરિવત્તેત્વા અલઙ્કરિત્વા પચ્છતો નિસીદિ. યાનકસ્સ અન્તોનગરં પવિટ્ઠકાલે બારાણસિરાજા હત્થિક્ખન્ધવરગતો નગરં પદક્ખિણં કરોન્તો તં પદેસં અગમાસિ. સુજાતા ઓતરિત્વા યાનકસ્સ પચ્છતો પદસા પાયાસિ. રાજા તં દિસ્વા તસ્સા રૂપસમ્પત્તિયા આકડ્ઢિયમાનલોચનો પટિબદ્ધચિત્તો હુત્વા એકં અમચ્ચં આણાપેસિ – ''ગચ્છ ત્વં એતિસ્સા સસ્સામિકભાવં વા અસ્સામિકભાવં વા જાનાહી''તિ. સો ગન્ત્વા તસ્સા સસ્સામિકભાવં ઞત્વા ''સસ્સામિકા કિર, દેવ, યાનકે નિસિન્નો પુરિસો એતિસ્સા સામિકો''તિ આહ.

રાજા પટિબદ્ધચિત્તં વિનોદેતું અસક્કોન્તો કિલેસાતુરો હુત્વા ''એકેન નં ઉપાયેન મારાપેત્વા ઇત્થિં ગણ્હિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા એકં પુરિસં આમન્તેત્વા ''ગચ્છ, ભો, ઇમં ચૂળામણિં વીથિં ગચ્છન્તો વિય હુત્વા એતસ્સ પુરિસસ્સ યાનકે પક્ખિપિત્વા એહી''તિ ચૂળામણિં દત્વા ઉય્યોજેસિ. સો ''સાધૂ''તિ તં ગહેત્વા ગન્ત્વા યાનકે ઠપેત્વા ''ઠપિતો મે, દેવા''તિ આગન્ત્વા આરોચેસિ. રાજા ''ચૂળામણિ મે નટ્ઠો''તિ આહ, મનુસ્સા એકકોલાહલં અકંસુ. રાજા ''સબ્બદ્વારાનિ પિદહિત્વા સઞ્ચારં છિન્દિત્વા ચોરં પરિયેસથા''તિ આહ, રાજપુરિસા તથા અકંસુ, નગરં એકસઙ્ખોભં અહોસિ. ઇતરો પુરિસો મનુસ્સે ગહેત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભો, યાનકં ઠપેહિ, રઞ્ઞો ચૂળામણિ નટ્ઠો, યાનકં સોધેસ્સામી''તિ યાનકં સોધેન્તો અત્તના ઠપિતમણિં ગહેત્વા બોધિસત્તં ગહેત્વા ''મણિચોરો''તિ હત્થેહિ ચ પાદેહિ ચ પોથેત્વા પચ્છાબાહં બન્ધિત્વા નેત્વા ''અયં મણિચોરો''તિ રઞ્ઞો દસ્સેસિ. રાજાપિ ''સીસમસ્સ છિન્દથા''તિ આણાપેસિ.

અથ નં રાજપુરિસા ચતુક્કે ચતુક્કે કસાહિ તાળેન્તા દક્ખિણદ્વારેન નગરા નિક્ખમાપેસું. સુજાતાપિ યાનકં પહાય બાહા પગ્ગય્હ પરિદેવમાના ''સામિ, મં નિસ્સાય ઇમં દુક્ખં પત્તોસી''તિ પરિદેવમાના પચ્છતો પચ્છતો અગમાસિ. રાજપુરિસા ''સીસમસ્સ છિન્દિસ્સામા''તિ બોધિસત્તં ઉત્તાનં નિપજ્જાપેસું. તં દિસ્વા સુજાતા અત્તનો સીલગુણં આવજ્જેત્વા ''નત્થિ વત મઞ્ઞે ઇમસ્મિં લોકે સીલવન્તાનં વિહેઠકે પાપસાહસિકમનુસ્સે નિસેધેતું સમત્થા દેવતા નામા''તિઆદીનિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૮૭. ''ન સન્તિ દેવા પવસન્તિ નૂન, ન હિ નૂન સન્તિ ઇધ લોકપાલા;
સહસા કરોન્તાનમસઞ્ઞતાનં, ન હિ નૂન સન્તિ પટિસેધિતારો''તિ.

તત્થ **ન સન્તિ, દેવા**તિ ઇમસ્મિં લોકે સીલવન્તાનં ઓલોકનકા પાપાનઞ્ચ નિસેધકા ન સન્તિ નૂન દેવા. **પવસન્તિ નૂના**તિ એવરૂપેસુ વા કિચ્ચેસુ ઉપ્પન્નેસુ નૂન પવસન્તિ પવાસં ગચ્છન્તિ. **ઇધ, લોકપાલા**તિ ઇમસ્મિં લોકે લોકપાલસમ્મતા સમણબ્રાહ્મણાપિ સીલવન્તાનં અનુગ્ગાહકા ન હિ નૂન સન્તિ. **સહસા કરોન્તાનમસઞ્ઞતાન**ન્તિ સહસા અવીમંસિત્વા સાહસિકં દારુણં કમ્મં કરોન્તાનં દુસ્સીલાનં. **પટિસેધિતારો**તિ એવરૂપં કમ્મં મા કરિત્થ, ન લબ્ભા એતં કાતુન્તિ પટિસેધેન્તા નત્થીતિ અત્થો.

એવં તાય સીલસમ્પન્નાય પરિદેવમાનાય સક્કસ્સ દેવરઞ્ઞો નિસિન્નાસનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ, સક્કો ''કો નુ ખો મં સક્કત્તતો ચાવેતુકામો''તિ આવજ્જેન્તો ઇમં કારણં ઞત્વા ''બારાણસિરાજા અતિફરુસકમ્મં કરોતિ, સીલસમ્પન્નં સુજાતં કિલમેતિ, ગન્તું દાનિ મે વટ્ટતી''તિ દેવલોકા ઓરુય્હ અત્તનો આનુભાવેન હત્થિપિટ્ઠે નિસિન્નં તં પાપરાજાનં હત્થિક્ખન્ધતો ઓતારેત્વા ધમ્મગણ્ડિકાય ઉત્તાનં નિપજ્જાપેત્વા બોધિસત્તં ઉક્ખિપિત્વા સબ્બાલઙ્કારેહિ અલઙ્કરિત્વા રાજવેસં ગાહાપેત્વા હત્થિક્ખન્ધે નિસીદાપેસિ. રાજપુરિસા ફરસું ઉક્ખિપિત્વા સીસં છિન્દન્તા રઞ્ઞો સીસં છિન્દિંસુ, છિન્નકાલેયેવ ચસ્સ રઞ્ઞો સીસભાવં જાનિંસુ. સક્કો દેવરાજા દિસ્સમાનકસરીરેનેવ બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ રાજાભિસેકં કત્વા સુજાતાય ચ અગ્ગમહેસિટ્ઠાનં દાપેસિ. અમચ્ચા ચેવ બ્રાહ્મણગહપતિકાદયો ચ સક્કં દેવરાજાનં દિસ્વા ''અધમ્મિકરાજા મારિતો, ઇદાનિ અમ્હેહિ સક્કદત્તિકો ધમ્મિકરાજા લદ્ધો''તિ સોમનસ્સપ્પત્તા અહેસું.

સક્કોપિ આકાસે ઠત્વા ''અયં વો સક્કદત્તિકો રાજા, ઇતો પટ્ઠાય ધમ્મેન રજ્જં કારેસ્સતિ. સચે હિ રાજા અધમ્મિકો હોતિ, દેવો અકાલે વસ્સતિ, કાલે ન વસ્સતિ, છાતભયં રોગભયં સત્થભયન્તિ ઇમાનિ તીણિ ભયાનિ ઉપગતાનેવ હોન્તી''તિ ઓવદન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૮૮. ''અકાલે વસ્સતી તસ્સ, કાલે તસ્સ ન વસ્સતિ;
 સગ્ગા ચ ચવતિ ઠાના, નનુ સો તાવતા હતો''તિ.

તત્થ **અકાલે**તિ અધમ્મિકરઞ્ઞો રજ્જે અયુત્તકાલે સસ્સાનં પક્કકાલે વા લાયનમદ્દનાદિકાલે વા દેવો વસ્સતિ. **કાલે**તિ યુત્તપયુત્તકાલે વપનકાલે તરુણસસ્સકાલે ગબ્ભગ્ગહણકાલે ચ ન વસ્સતિ. **સગ્ગા ચ ચવતિ ઠાના**તિ સગ્ગસઙ્ખાતા ઠાના દેવલોકા ચવતીતિ અત્થો. અધમ્મિકરાજા હિ અપ્પટિલાભવસેન દેવલોકા ચવતિ નામ, સગ્ગેપિ વા રજ્જં કારેન્તો અધમ્મિકરાજા તતો ચવતીતિપિ અત્થો. **નનુ સો તાવતા હતો**તિ નનુ સો અધમ્મિકો રાજા એત્તકેન હતો હોતિ. અથ વા એકંસવાચી એત્થ નુ-કારો, નેસો એકંસેન એત્તાવતા હતો, અટ્ઠસુ પન મહાનિરયેસુ સોળસસુ ચ ઉસ્સદનિરયેસુ દીઘરત્તં સો હઞ્ઞિસ્સતીતિ અયમેત્થ અત્થો.

એવં સક્કો મહાજનસ્સ ઓવાદં દત્વા અત્તનો દેવટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. બોધિસત્તોપિ ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અધમ્મિકરાજા દેવદત્તો અહોસિ, સક્કો અનુરુદ્ધો, સુજાતા રાહુલમાતા, સક્કદત્તિયરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મણિચોરજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૧૯૫] ૫. પબ્બતૂપત્થરજાતકવણ્ણના

પબ્બતૂપત્થરે રમ્મેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરાજાનં આરબ્ભ કથેસિ. કોસલરઞ્ઞો કિર એકો અમચ્ચો અન્તેપુરે પદુસ્સિ. રાજાપિ પરિવીમંસમાનો તં તથતો ઞત્વા ''સત્થુ આરોચેસ્સામી''તિ જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા ''ભન્તે, અમ્હાકં અન્તેપુરે એકો અમચ્ચો પદુસ્સિ, તસ્સ કિં કાતું વટ્ટતી''તિ પુચ્છિ. અથ નં સત્થા ''ઉપકારકો તે, મહારાજ, સો ચ અમચ્ચો સા ચ ઇત્થી પિયા''તિ પુચ્છિત્વા ''આમ, ભન્તે, અતિવિય ઉપકારકો સકલં રાજકુલં સન્ધારેતિ, સાપિ મે ઇત્થી પિયા''તિ વુત્તે ''મહારાજ, 'અત્તનો ઉપકારકેસુ સેવકેસુ પિયાસુ ચ ઇત્થીસુ દુબ્ભિતું ન સક્કા'તિ પુબ્બેપિ રાજાનો પણ્ડિતાનં કથં સુત્વા મજ્ઝત્તાવ અહેસુ''ન્તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અમચ્ચકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો અહોસિ. અથસ્સ રઞ્ઞો એકો અમચ્ચો અન્તેપુરે પદુસ્સિ. રાજા નં તથતો ઞત્વા ''અમચ્ચોપિ મે બહૂપકારો, અયં ઇત્થીપિ મે પિયા, દ્વેપિ ઇમે નાસેતું ન સક્કા , પણ્ડિતામચ્ચં પઞ્હં પુચ્છિત્વા સચે સહિતબ્બં ભવિસ્સતિ, સહિસ્સામિ, નો ચે, ન સહિસ્સામી''તિ બોધિસત્તં પક્કોસાપેત્વા આસનં દત્વા ''પણ્ડિત, પઞ્હં પુચ્છિસ્સામી''તિ વત્વા ''પુચ્છથ, મહારાજ, વિસ્સજ્જેસ્સામી''તિ વુત્તે પઞ્હં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૮૯. ''પબ્બતૂપત્થરે રમ્મે, જાતા પોક્ખરણી સિવા;
તં સિઙ્ગાલો અપાપાયિ, જાનં સીહેન રક્ખિત''ન્તિ.

તત્થ **પબ્બતૂપત્થરે રમ્મે**તિ હિમવન્તપબ્બતપાદે પત્થરિત્વા ઠિતે અઙ્ગણટ્ઠાનેતિ અત્થો. **જાતા પોક્ખરણી સિવા**તિ સિવા સીતલા મધુરોદકા પોક્ખરણી નિબ્બત્તા, અપિચ ખો પોક્ખરસઞ્છન્ના નદીપિ પોક્ખરણીયેવ. **અપાપાયી**તિ **અપ**-ઇતિ ઉપસગ્ગો, અપાયીતિ અત્થો. **જાનં સીહેન રક્ખિત**ન્તિ સા પોક્ખરણી સીહપરિભોગા સીહેન રક્ખિતા, સોપિ નં સિઙ્ગાલો ''સીહેન રક્ખિતા અય''ન્તિ જાનન્તોવ અપાયિ. તં કિં મઞ્ઞતિ, બાલો સિઙ્ગાલો સીહસ્સ અભાયિત્વા પિવેય્ય એવરૂપં પોક્ખરણિન્તિ અયમેત્થાધિપ્પાયો.

બોધિસત્તો ''અદ્ધા એતસ્સ અન્તેપુરે એકો અમચ્ચો પદુટ્ઠો ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૯૦. ''પિવન્તિ ચે મહારાજ, સાપદાનિ મહાનદિં;
ન તેન અનદી હોતિ, ખમસ્સુ યદિ તે પિયા''તિ.

તત્થ **સાપદાની**તિ ન કેવલં સિઙ્ગાલોવ, અવસેસાનિ સુનખપસદબિળારમિગાદીનિ સબ્બસાપદાનિ તં પોક્ખરસઞ્છન્નત્તા ''પોક્ખરણી''તિ લદ્ધનામં નદિં પિવન્તિ ચે. **ન તેન અનદી હોતી**તિ નદિયઞ્હિ દ્વિપદચતુપ્પદાપિ અહિમચ્છાપિ સબ્બે પિપાસિતા પાનીયં પિવન્તિ, ન સા તેન કારણેન અનદી નામ હોતિ, નાપિ ઉચ્છિટ્ઠનદી. કસ્મા? સબ્બેસં સાધારણત્તા. યથા નદી યેન કેનચિ પીતા ન દુસ્સતિ, એવં ઇત્થીપિ કિલેસવસેન સામિકં અતિક્કમિત્વા અઞ્ઞેન સદ્ધિં સંવાસં ગતા નેવ અનિત્થી હોતિ. કસ્મા? સબ્બેસં સાધારણભાવેન. નાપિ ઉચ્છિટ્ઠિત્થી. કસ્મા? ઓદકન્તિકતાય સુદ્ધભાવેન. **ખમસ્સુ યદિ તે પિયા**તિ યદિ પન તે સા ઇત્થી પિયા, સો ચ અમચ્ચો બહૂપકારો, તેસં ઉભિન્નમ્પિ ખમસ્સુ મજ્ઝત્તભાવેન તિટ્ઠાહીતિ.

એવં મહાસત્તો રઞ્ઞો ઓવાદં અદાસિ. રાજા તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા ''પુન એવરૂપં પાપકમ્મં મા કરિત્થા''તિ વત્વા ઉભિન્નમ્પિ ખમિ. તતો પટ્ઠાય તે ઓરમિંસુ. રાજાપિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા જીવિતપરિયોસાને સગ્ગપુરં

પૂરેસિ. કોસલરાજાપિ ઇમં ધમ્મદેસનં સુત્વા તેસં ઉભિન્નમ્પિ ખમિત્વા મજ્ઝત્તો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પબ્બતૂપત્થરજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૧૯૬] ૬. વલાહકસ્સજાતકવણ્ણના

યે ન કાહન્તિ ઓવાદન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ભિક્ખુ સત્થારા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુટ્ઠો ‘‘સચ્ચ’’ન્તિ વત્વા ‘‘કિં કારણા’’તિ વુત્તે ‘‘એકં અલઙ્કતં માતુગામં દિસ્વા કિલેસવસેના’’તિ આહ. અથ નં સત્થા ‘‘ઇત્થિયો નામેતા ભિક્ખુ અત્તનો રૂપસદ્દગન્ધરસફોટ્ઠબ્બેહિ ચેવ ઇત્થિકુત્તવિલાસેહિ ચ પુરિસે પલોભેત્વા અત્તનો વસે કત્વા વસં ઉપગતભાવં ઞત્વા સીલવિનાસઞ્ચેવ ધનવિનાસઞ્ચ પાપનટ્ઠેન ‘યક્ખિનિયો’તિ વુચ્ચન્તિ. પુબ્બેપિ હિ યક્ખિનિયો ઇત્થિકુત્તેન એકં પુરિસસત્થં ઉપસઙ્કમિત્વા વાણિજે પલોભેત્વા અત્તનો વસે કત્વા પુન અઞ્ઞે પુરિસે દિસ્વા તે સબ્બેપિ જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ઉભોહિ હનુકપસ્સેહિ લોહિતેન પગ્ઘરન્તેન મુખં પૂરાપેત્વા ખાદિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે તમ્બપણ્ણિદીપે સિરીસવત્થુ નામ યક્ખનગરં અહોસિ, તત્થ યક્ખિનિયો વસિંસુ. તા ભિન્નનાવાનં વાણિજાનં આગતકાલે અલઙ્કતપટિયત્તા ખાદનીયભોજનીયં ગાહાપેત્વા દાસિગણપરિવુતા દારકે અઙ્કેનાદાય વાણિજે ઉપસઙ્કમન્તિ. તેસં ‘‘મનુસ્સાવાસં આગતમ્હા’’તિ સઞ્ઞાનનત્થં તત્થ તત્થ કસિગોરક્ખાદીનિ કરોન્તે મનુસ્સે ગોગણે સુનખેતિ એવમાદીનિ દસ્સેન્તિ, વાણિજાનં સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘ઇમં યાગું પિવથ, ભત્તં ભુઞ્જથ, ખાદનીયં ખાદથા’’તિ વદન્તિ. વાણિજા અજાનન્તા તાહિ દિન્નં પરિભુઞ્જન્તિ. અથ તેસં ખાદિત્વા ભુઞ્જિત્વા પિવિત્વા વિસ્સમિતકાલે પટિસન્થારં કરોન્તિ, ‘‘તુમ્હે કત્થ વાસિકા, કુતો આગતા, કહં ગચ્છિસ્સથ, કેન કમ્મેન ઇધાગતત્થા’’તિ પુચ્છન્તિ. ‘‘ભિન્નનાવા હુત્વા ઇધાગતમ્હા’’તિ વુત્તે ‘‘સાધુ, અય્યા, અમ્હાકમ્પિ સામિકાનં નાવં અભિરુહિત્વા ગતાનં તીણિ સંવચ્છરાનિ અતિક્કન્તાનિ, તે મતા ભવિસ્સન્તિ; તુમ્હેપિ વાણિજાયેવ, મયં તુમ્હાકં પાદપરિચારિકા ભવિસ્સામા’’તિ વત્વા તે વાણિજે ઇત્થિકુત્તહાવભાવવિલાસેહિ પલોભેત્વા યક્ખનગરં નેત્વા સચે પઠમગહિતા મનુસ્સા અત્થિ, તે દેવસઙ્ખલિકાય બન્ધિત્વા કારણઘરે પક્ખિપન્તિ , અત્તનો વસનટ્ઠાને ભિન્નનાવે મનુસ્સે અલભન્તિયો પન પરતો કલ્યાણિં ઓરતો નાગદીપન્તિ એવં સમુદ્દતીરં અનુસઞ્ચરન્તિ. અયં તાસં ધમ્મતા.

અથેકદિવસં પઞ્ચસતા ભિન્નનાવા વાણિજા તાસં નગરસમીપે ઉત્તરિંસુ. તા તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા પલોભેત્વા યક્ખનગરં નેત્વા પઠમં ગહિતે મનુસ્સે દેવસઙ્ખલિકાય બન્ધિત્વા કારણઘરે પક્ખિપિત્વા જેટ્ઠયક્ખિની જેટ્ઠકવાણિજં, સેસા સેસેતિ તા પઞ્ચસતા યક્ખિનિયો તે પઞ્ચસતે વાણિજે અત્તનો સામિકે અકંસુ. અથ સા જેટ્ઠયક્ખિની રત્તિભાગે વાણિજે નિદ્દં ઉપગતે ઉટ્ઠાય ગન્ત્વા કારણઘરે મનુસ્સે મારેત્વા મંસં ખાદિત્વા આગચ્છતિ, સેસાપિ તથેવ કરોન્તિ. જેટ્ઠયક્ખિનિયા મનુસ્સમંસં ખાદિત્વા આગતકાલે સરીરં સીતલં હોતિ. જેટ્ઠવાણિજો પરિગ્ગણ્હન્તો તસ્સા યક્ખિનિભાવં ઞત્વા ‘‘ઇમા પઞ્ચસતા યક્ખિનિયો ભવિસ્સન્તિ, અમ્હેહિ પલાયિતું વટ્ટતી’’તિ પુનદિવસે પાતોવ મુખધોવનત્થાય ગન્ત્વા સેસવાણિજાનં આરોચેસિ – ‘‘ઇમા યક્ખિનિયો, ન મનુસ્સિત્થિયો, અઞ્ઞેસં ભિન્નનાવાનં આગતકાલે તે સામિકે કત્વા અમ્હેપિ ખાદિસ્સન્તિ, એથ ઇતો પલાયિસ્સામા’’તિ તેસુ પઞ્ચસતેસુ અડ્ઢતેય્યસતા ‘‘ન

મયં એતા વિજહિતું સક્ખિસ્સામ, તુમ્હે ગચ્છથ, મયં ન પલાયિસ્સામા''તિ આહંસુ. જેટ્ઠવાણિજો અત્તનો વચનકારે અડ્ઢતેય્યસતે ગહેત્વા તાસં ભીતો પલાયિ.

તસ્મિં પન કાલે બોધિસત્તો વલાહકસ્સયોનિયં નિબ્બત્તિ, સબ્બસેતો કાળસીસો મુઞ્જકેસો ઇદ્ધિમા વેહાસઙ્ગમો અહોસિ. સો હિમવન્તતો આકાસે ઉપ્પતિત્વા તમ્બપણ્ણિદીપં ગન્ત્વા તત્થ તમ્બપણ્ણિસરે પલ્લલે સયંજાતસાલિં ખાદિત્વા ગચ્છતિ. એવં ગચ્છન્તો ચ ''જનપદં ગન્તુકામા અત્થી''તિ તિક્ખત્તું કરુણાપરિભાવિતં માનુસિં વાચં ભાસતિ. તે બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ ''સામિ, મયં જનપદં ગમિસ્સામા''તિ આહંસુ. તેન હિ મય્હં પિટ્ઠિં અભિરુહથાતિ. અપ્પેકચ્ચે અભિરુહિંસુ, તેસુ એકચ્ચે વાલધિં ગણ્હિંસુ, એકચ્ચે અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા અટ્ઠંસુયેવ. બોધિસત્તો અન્તમસો અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ઠિતે સબ્બેપિ તે અડ્ઢતેય્યસતે વાણિજે અત્તનો આનુભાવેન જનપદં નેત્વા સકસકટ્ઠાનેસુ પતિટ્ઠપેત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં આગમાસિ. તાપિ ખો યક્ખિનિયો અઞ્ઞેસં આગતકાલે તત્થ ઓહીનકે અડ્ઢતેય્યસતે મનુસ્સે વધિત્વા ખાદિંસુ.

સત્થા ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ''ભિક્ખવે, યથા તે યક્ખિનીનં વસં ગતા વાણિજા જીવિતક્ખયં પત્તા, વલાહકસ્સરાજસ્સ વચનકરા વાણિજા સકસકટ્ઠાનેસુ પતિટ્ઠિતા, એવમેવ બુદ્ધાનં ઓવાદં અકરોન્તા ભિક્ખૂપિ ભિક્ખુનિયોપિ ઉપાસકાપિ ઉપાસિકાયોપિ ચતૂસુ અપાયેસુ પઞ્ચવિધબન્ધનકમ્મકરણટ્ઠાનાદીસુ મહાદુક્ખં પાપુણન્તિ. ઓવાદકરા પન તિસ્સો કુલસમ્પત્તિયો ચ છ કામસગ્ગે વીસતિ બ્રહ્મલોકેતિ ઇમાનિ ચ ઠાનાનિ પત્વા અમતમહાનિબ્બાનં સચ્છિકત્વા મહન્તં સુખં અનુભવન્તી''તિ વત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૯૧. ''યે ન કાહન્તિ ઓવાદં, નરા બુદ્ધેન દેસિતં;
બ્યસનં તે ગમિસ્સન્તિ, રક્ખસીહિવ વાણિજા.

૯૨. ''યે ચ કાહન્તિ ઓવાદં, નરા બુદ્ધેન દેસિતં;
સોત્થિં પારં ગમિસ્સન્તિ, વલાહેનેવ વાણિજા''તિ.

તત્થ **યે ન કાહન્તી**તિ યે ન કરિસ્સન્તિ. **બ્યસનં તે ગમિસ્સન્તી**તિ તે મહાવિનાસં પાપુણિસ્સન્તિ. **રક્ખસીહિવ વાણિજા**તિ રક્ખસીહિ પલોભિતવાણિજા વિય. **સોત્થિં પારં ગમિસ્સન્તી**તિ અનન્તરાયેન નિબ્બાનં પાપુણિસ્સન્તિ. **વલાહેનેવ વાણિજા**તિ વલાહેનેવ ''આગચ્છથા''તિ વુત્તા તસ્સ વચનકરા વાણિજા વિય. યથા હિ તે સમુદ્દપારં ગન્ત્વા સકસકટ્ઠાનં અગમંસુ, એવં બુદ્ધાનં ઓવાદકરા સંસારપારં નિબ્બાનં ગચ્છન્તીતિ અમતમહાનિબ્બાનેન ધમ્મદેસનાય કૂટં ગણ્હિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ, અઞ્ઞેપિ બહૂ સોતાપત્તિફલસકદાગામિફલઅનાગામિફલઅરહત્તફલાનિ પાપુણિંસુ. ''તદા વલાહકસ્સરાજસ્સ વચનકરા અડ્ઢતેય્યસતા વાણિજા બુદ્ધપરિસા અહેસું, વલાહકસ્સરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વલાહકસ્સજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૧૯૭] ૭. મિત્તામિત્તજાતકવણ્ણના

ન નં ઉમ્હયતે દિસ્વાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. અઞ્ઞતરો ભિક્ખુ ‘‘મયા ગહિતે મય્હં ઉપજ્ઝાયો ન કુજ્ઝિસ્સતી’’તિ ઉપજ્ઝાયેન ઠપિતં વિસ્સાસેન એકં વત્થખણ્ડં ગહેત્વા ઉપાહનત્થવિકં કત્વા પચ્છા ઉપજ્ઝાયં આપુચ્છિ. અથ તં ઉપજ્ઝાયો ‘‘કિંકારણા ગણ્હી’’તિ વત્વા ‘‘મયા ગહિતે ન કુજ્ઝિસ્સતીતિ તુમ્હાકં વિસ્સાસેના’’તિ વુત્તે ‘‘કો મયા સદ્ધિં તુય્હં વિસ્સાસો નામા’’તિ વત્વા કુદ્ધો ઉટ્ઠહિત્વા પહરિ. તસ્સ સા કિરિયા ભિક્ખૂસુ પાકટા જાતા. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, અસુકો કિર દહરો ઉપજ્ઝાયસ્સ વિસ્સાસેન વત્થખણ્ડં ગહેત્વા ઉપાહનત્થવિકં અકાસિ. અથ નં ઉપજ્ઝાયો ‘કો મયા સદ્ધિં તુય્હં વિસ્સાસો નામા’તિ વત્વા કુદ્ધો ઉટ્ઠહિત્વા પહરી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ ભિક્ખુ અત્તનો સદ્ધિવિહારિકેન સદ્ધિં અવિસ્સાસિકો, પુબ્બેપિ અવિસ્સાસિકોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ગણસત્થા હુત્વા હિમવન્તપદેસે વાસં કપ્પેસિ. તસ્મિં ઇસિગણે એકો તાપસો બોધિસત્તસ્સ વચનં અકત્વા એકં મતમાતિકં હત્થિપોતકં પટિજગ્ગિ. અથ નં સો વુદ્ધિપ્પત્તો મારેત્વા અરઞ્ઞં પાવિસિ. તસ્સ સરીરકિચ્ચં કત્વા ઇસિગણો બોધિસત્તં પરિવારેત્વા – ‘‘ભન્તે, કેન નુ કો કારણેન મિત્તભાવો વા અમિત્તભાવો વા સક્કા જાનિતુ’’ન્તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ‘‘ઇમિના ચ ઇમિના ચ કારણેના’’તિ આચિક્ખન્તો ઇમા ગાથા અવોચ –

૯૩. ‘‘ન નં ઉમ્હયતે દિસ્વા, ન ચ નં પટિનન્દતિ;
ચક્ખૂનિ ચસ્સ ન દદાતિ, પટિલોમઞ્ચ વત્તતિ.

૯૪. ‘‘એતે ભવન્તિ આકારા, અમિત્તસ્મિં પતિટ્ઠિતા;
યેહિ અમિત્તં જાનેય્ય, દિસ્વા સુત્વા ચ પણ્ડિતો’’તિ.

તત્થ **ન નં ઉમ્હયતે દિસ્વા**તિ યો હિ યસ્સ અમિત્તો હોતિ, સો તં પુગ્ગલં દિસ્વા ન ઉમ્હયતે, હસિતં ન કરોતિ, પહટ્ઠાકારં ન દસ્સેતિ. **ન ચ નં પટિનન્દતી**તિ તસ્સ વચનં સુત્વાપિ તં પુગ્ગલં ન પટિનન્દતિ, સાધુ સુભાસિતન્તિ ન ચાનુમોદતિ. **ચક્ખૂનિ ચસ્સ ન દદાતી**તિ ચક્ખુના ચક્ખું આહચ્ચ પટિમુખો હુત્વા ન ઓલોકેતિ, અઞ્ઞતો ચક્ખૂનિ હરતિ. **પટિલોમઞ્ચ વત્તતી**તિ તસ્સ કાયકમ્મમ્પિ વચીકમ્મમ્પિ ન રોચેતિ, પટિલોમગાહં ગણ્હાતિ પચ્ચનીકગાહં. **આકારા**તિ કારણાનિ. **યેહિ અમિત્ત**ન્તિ યેહિ કારણેહિ તાનિ કારણાનિ દિસ્વા સુત્વા ચ પણ્ડિતો પુગ્ગલો ‘‘અયં મે અમિત્તો’’તિ જાનેય્ય, તતો વિપરીતેહિ પન મિત્તભાવો જાનિતબ્બોતિ.

એવં બોધિસત્તો મિત્તામિત્તભાવકારણાનિ આચિક્ખિત્વા બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા હત્થિપોસકતાપસો સદ્ધિવિહારિકો અહોસિ, હત્થી ઉપજ્ઝાયો, ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મિત્તામિત્તજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૧૯૮] ૮. રાધજાતકવણ્ણના

પવાસા આગતો તાતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સત્થારા ''સચ્ચં કિર, ત્વં ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતો''તિ પુટ્ઠો ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વત્વા ''કિંકારણા''તિ વુત્તે ''એકં અલઙ્કતઇત્થિં દિસ્વા કિલેસવસેના''તિ આહ. અથ નં સત્થા ''માતુગામો નામ ભિક્ખુ ન સક્કા રક્ખિતું, પુબ્બેપિ દોવારિકે ઠપેત્વા રક્ખન્તાપિ રક્ખિતું ન સક્ખિંસુ, કિં તે ઇત્થિયા, લદ્ધાપિ સા રક્ખિતું ન સક્કા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સુવયોનિયં નિબ્બત્તિ, ''રાધો''તિસ્સ નામં, કનિટ્ઠભાતા પનસ્સ પોટ્ઠપાદો નામ. તે ઉભોપિ તરુણકાલેયેવ એકો લુદ્દકો ગહેત્વા બારાણસિયં અઞ્ઞતરસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ અદાસિ, બ્રાહ્મણો તે પુત્તટ્ઠાને ઠપેત્વા પટિજગ્ગિ. બ્રાહ્મણસ્સ પન બ્રાહ્મણી અરક્ખિતા દુસ્સીલા. સો વોહારકરણત્થાય ગચ્છન્તો તે સુવપોતકે આમન્તેત્વા ''તાતા, અહં વોહારકરણત્થાય ગચ્છામિ, કાલે વા વિકાલે વા તુમ્હાકં માતુ કરણકમ્મં ઓલોકેય્યાથ, અઞ્ઞસ્સ પુરિસસ્સ ગમનભાવં વા અગમનભાવં વા જાનેય્યાથા''તિ બ્રાહ્મણિં સુવપોતકાનં પટિચ્છાપેત્વા અગમાસિ. સા તસ્સ નિક્ખન્તકાલતો પટ્ઠાય અનાચારં ચરિ, રત્તિમ્પિ દિવાપિ આગચ્છન્તાનઞ્ચ ગચ્છન્તાનઞ્ચ પમાણં નત્થિ.

તં દિસ્વા પોટ્ઠપાદો રાધં પુચ્છિ – ''બ્રાહ્મણો ઇમં બ્રાહ્મણિં અમ્હાકં નિય્યાદેત્વા ગતો, અયઞ્ચ પાપકમ્મં કરોતિ, વદામિ ન''ન્તિ. રાધો ''મા વદાહી''તિ આહ. સો તસ્સ વચનં અગ્ગહેત્વા ''અમ્મ, કિંકારણા પાપકમ્મં કરોસી''તિ આહ. સા તં મારેતુકામા હુત્વા ''તાત, ત્વં નામ મય્હં પુત્તો, ઇતો પટ્ઠાય ન કરિસ્સામિ, એહિ, તાત, તાવા''તિ પિયાયમાના વિય પક્કોસિત્વા આગતં ગહેત્વા ''ત્વં મં ઓવદસિ, અત્તનો પમાણં ન જાનાસી''તિ ગીવં પરિવત્તેત્વા મારેત્વા ઉદ્ધનન્તરેસુ પક્ખિપિ. બ્રાહ્મણો આગન્ત્વા વિસ્સમિત્વા બોધિસત્તં ''કિં, તાત રાધ, માતા તે અનાચારં કરોતિ, ન કરોતી''તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૯૫. ''પવાસા આગતો તાત, ઇદાનિ નચિરાગતો;
  કચ્ચિન્નુ તાત તે માતા, ન અઞ્ઞમુપસેવતી''તિ.

તસ્સત્થો – અહં, તાત રાધ, પવાસા આગતો, સો ચમ્હિ ઇદાનેવ આગતો નચિરાગતો, તેન પવત્તિં અજાનન્તો તં પુચ્છામિ – ''કચ્ચિ નુ તે, તાત, માતા અઞ્ઞં પુરિસં ન ઉપસેવતી''તિ.

રાધો ''તાત, પણ્ડિતા નામ ભૂતં વા અભૂતં વા અનિય્યાનિકં નામ ન કથેસુ''ન્તિ ઞાપેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૯૬. ''ન ખો પનેતં સુભણં, ગિરં સચ્ચુપસંહિતં;
  સયેથ પોટ્ઠપાદોવ, મુમ્મુરે ઉપકૂથિતો''તિ.

તત્થ **ગિર**ન્તિ વચનં. તઞ્હિ યથા ઇદાનિ ગિરા, એવં તદા ''ગિર''ન્તિ વુચ્ચતિ, સો સુવપોતકો લિઙ્ગં અનાદિયિત્વા એવમાહ. અયં પનેત્થ અત્થો – તાત, પણ્ડિતેન નામ સચ્ચુપસંહિતં યથાભૂતં અત્થયુત્તં સભાવવચનમ્પિ અનિય્યાનિકં ન સુભણં. અનિય્યાનિકઞ્ચ સચ્ચં ભણન્તો **સયેથ પોટ્ઠપાદોવ, મુમ્મુરે ઉપકૂથિતો**, યથા પોટ્ઠપાદો કુક્કુળે ઝામો સયતિ, એવં સયેય્યાતિ. ''ઉપકૂધિતો''તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો.

એવં બોધિસત્તો બ્રાહ્મણસ્સ ધમ્મં દેસેત્વા ''મયાપિ ઇમસ્મિં ઠાને વસિતું ન સક્કા''તિ બ્રાહ્મણં આપુચ્છિત્વા અરઞ્ઞમેવ પાવિસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા પોટ્ઠપાદો આનન્દો અહોસિ, રાધો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રાધજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૧૯૯] ૯. ગહપતિજાતકવણ્ણના

ઉભયં મે ન ખમતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉક્કણ્ઠિતમેવ ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. કથેન્તો ચ ''માતુગામો નામ અરક્ખિતો, પાપકમ્મં કત્વા યેન કેનચિ ઉપાયેન સામિકં વઞ્ચેતિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે ગહપતિકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઘરાવાસં ગણ્હિ. તસ્સ ભરિયા દુસ્સીલા ગામભોજકેન સદ્ધિં અનાચારં ચરતિ. બોધિસત્તો તં ઞત્વા પરિગ્ગણ્હન્તો ચરતિ . તદા પન અન્તોવસ્સે બીજેસુ નીહટેસુ છાતકં અહોસિ, સસ્સાનં ગબ્ભગહણકાલો જાતો. સકલગામવાસિનો ''ઇતો માસદ્વયેન સસ્સાનિ ઉદ્ધરિત્વા વીહિં દસ્સામા''તિ એકતો હુત્વા ગામભોજકસ્સ હત્થતો એકં જરગોણં ગહેત્વા મંસં ખાદિંસુ.

અથેકદિવસં ગામભાજકો ખણં ઓલોકેત્વા બોધિસત્તસ્સ બહિગતવેલાયં ગેહં પાવિસિ. તેસં સુખનિપન્નક્ખણેયેવ બોધિસત્તો ગામદ્વારેન પવિસિત્વા ગેહાભિમુખો પાયાસિ. સા ઇત્થી ગામદ્વારાભિમુખી તં દિસ્વા ''કો નુ ખો એસો''તિ ઉમ્મારે ઠત્વા ઓલોકેન્તી ''સોયેવા''તિ ઞત્વા ગામભોજકસ્સ આચિક્ખિ, ગામભોજકો ભીતો પકમ્પિ. અથ નં સા ''મા ભાયિ, અત્થેકો ઉપાયો, અમ્હેહિ તવ હત્થતો ગોણમંસં ખાદિતં, ત્વં મંસમૂલં સોધેન્તો વિય હોહિ, અહં કોટ્ઠં આરુય્હ કોટ્ઠદ્વારે ઠત્વા 'વીહિ નત્થી'તિ વક્ખામિ. ત્વં ગેહમજ્ઝે ઠત્વા 'અમ્હાકં ઘરે દારકા છાતા, મંસમૂલં મે દેહી'તિ પુનપ્પુનં ચોદેય્યાસી''તિ વત્વા કોટ્ઠં આરુય્હ કોટ્ઠદ્વારે નિસીદિ. ઇતરો ગેહમજ્ઝે ઠત્વા ''મંસમૂલં દેહી''તિ વદતિ. સા કોટ્ઠદ્વારે નિસિન્ના ''કોટ્ઠે વીહિ નત્થિ, સસ્સે ઉદ્ધરન્તે દસ્સામિ ગચ્છાહી''તિ આહ.

બોધિસત્તો ગેહં પવિસિત્વા તેસં કિરિયં દિસ્વા ''ઇમાય પાપાય કતઉપાયો એસ ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા ગામભોજકં આમન્તેત્વા ''સો ગામભોજક અમ્હે તવ જરગોણસ્સ મંસં ખાદન્તા 'ઇતો માસદ્વયેન વીહિં દસ્સામા'તિ ખાદિમ્હ, ત્વં અડ્ઢમાસમ્પિ અનતિક્કમિત્વા ઇદાનેવ કસ્મા આહરાપેસિ, ન ત્વં ઇમિના કારણેન આગતો, અઞ્ઞેન કારણેન આગતો ભવિસ્સસિ, મય્હં તવ કિરિયા ન રુચ્ચતિ, અયમ્પિ અનાચારા પાપધમ્મા કોટ્ઠે વીહીનં અભાવં જાનાતિ, સા દાનિ કોટ્ઠં આરુય્હ 'વીહિ નત્થી'તિ વદતિ, ત્વમ્પિ 'દેહી'તિ વદતિ, ઉભિન્નમ્પિ વો કરણં મય્હં ન રુચ્ચતી''તિ એતમત્થં પકાસેન્તો ઇમા ગાથા અવોચ –

૯૭. ''ઉભયં મે ન ખમતિ, ઉભયં મે ન રુચ્ચતિ;
યાચાયં કોટ્ઠમોતિણ્ણા, નદસ્સં ઇતિ ભાસતિ.

૯૮. ''તં તં ગામપતિ બ્રૂમિ, કદરે અપ્પસ્મિ જીવિતે;
દ્વે માસે સઙ્ગરં કત્વા, મંસં જરગ્ગવં કિસં;
અપ્પત્તકાલે ચોદેસિ, તમ્પિ મય્હં ન રુચ્ચતી''તિ.

તત્થ **તં તં ગામપતિ બ્રૂમી**તિ, અમ્ભો ગામજેટ્ઠક, તેન કારણેન તં વદામિ. **કદરે અપ્પસ્મિ જીવિતે**તિ અમ્હાકં જીવિતં નામ કદરઞ્ચેવ થદ્ધં લૂખં કસિરં અપ્પઞ્ચ મન્દં પરિત્તં, તસ્મિં નો એવરૂપે જીવિતે વત્તમાને. **દ્વે માસે સઙ્ગરં કત્વા, મંસં જરગ્ગવં કિસ**ન્તિ અમ્હાકં મંસં ગણ્હન્તાનં જરગ્ગવં કિસં દુબ્બલં જરગોણં દદમાનો ત્વં ''દ્વીહિ માસેહિ મૂલં દાતબ્બ''ન્તિ એવં દ્વે માસે સઙ્ગરં પરિચ્છેદં કત્વા. **અપ્પત્તકાલે ચોદેસી**તિ તસ્મિં કાલે અસમ્પત્તે અન્તરાવ ચોદેસિ. **તમ્પિ મય્હં ન રુચ્ચતી**તિ યા ચાયં પાપધમ્મા દુસ્સીલા અન્તોકોટ્ઠે વીહીનં નત્થિભાવં જાનમાનાવ અજાનન્તી વિય હુત્વા કોટ્ઠમોતિણ્ણા કોટ્ઠદ્વારે ઠત્વા ન દસ્સં ઇતિ ભાસતિ, યઞ્ચ ત્વં અકાલે ચોદેસિ, તમ્પીતિ ઇદં ઉભયમ્પિ મમ નેવ ખમતિ ન રુચ્ચતીતિ.

એવં સો કથેન્તોવ ગામભોજકં ચૂળાય ગહેત્વા કડ્ઢિત્વા ગેહમજ્ઝે પાતેત્વા ''ગામભોજકોમ્હીતિ પરસ્સ રક્ખિતગોપિતભણ્ડે અપરજ્ઝસી''તિઆદીહિ પરિભાસિત્વા પોથેત્વા દુબ્બલં કત્વા ગીવાય ગહેત્વા ગેહા નિક્કડ્ઢિત્વા તમ્પિ દુટ્ઠઇત્થિં કેસેસુ ગહેત્વા કોટ્ઠા ઓતારેત્વા નિપ્પોથેત્વા ''સચે પુન એવરૂપં કરોસિ, જાનિસ્સસી''તિ સન્તજ્જેસિ. તતો પટ્ઠાય ગામભોજકો તં ગેહં ઓલોકેતુમ્પિ ન વિસહિ, સાપિ પાપા પુન મનસાપિ અતિચરિતું નાસક્ખિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા ગામભોજકો દેવદત્તો, નિગ્ગહકારકો ગહપતિ પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ગહપતિજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૦૦] ૧૦. સાધુસીલજાતકવણ્ણના

સરીરદબ્બન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં બ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ કિર ચતસ્સો ધીતરો અહેસું. તા ચત્તારો જના પત્થેન્તિ, તેસુ એકો અભિરૂપો સરીરસમ્પન્નો, એકો વયપ્પત્તો મહલ્લકો, એકો જાતિસમ્પન્નો, એકો સીલવા. બ્રાહ્મણો ચિન્તેસિ – ''ધીતરો નિવેસેન્તેન પતિટ્ઠાપેન્તેન કસ્સ નુ ખો દાતબ્બા, કિં રૂપસમ્પન્નસ્સ, ઉદાહુ વયપ્પત્તસ્સ, જાતિસમ્પન્નસીલવન્તાનં અઞ્ઞતરસ્સા''તિ. સો ચિન્તેન્તોપિ અજાનિત્વા ''ઇમં કારણં સમ્માસમ્બુદ્ધો જાનિસ્સતિ, તં પુચ્છિત્વા એતેસં અન્તરે અનુચ્છવિકસ્સ દસ્સામી''તિ ગન્ધમાલાદીનિ ગાહાપેત્વા વિહારં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો આદિતો પટ્ઠાય તમત્થં આરોચેત્વા ''ભન્તે, ઇમેસુ ચતૂસુ જનેસુ કસ્સ દાતું વટ્ટતી''તિ પુચ્છિ. સત્થા ''પુબ્બેપિ પણ્ડિતા એતં પઞ્હં કથયિંસુ, ભવસઙ્ખેપગતત્તા પન સલ્લક્ખેતું ન સક્કોસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા આગન્ત્વા બારાણસિયં દિસાપામોક્ખો આચરિયો અહોસિ. અથેકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ ચતસ્સો ધીતરો અહેસું, તા એવમેવ ચત્તારો જના પત્થયિંસુ. બ્રાહ્મણો ''કસ્સ નુ ખો દાતબ્બા''તિ અજાનન્તો ''આચરિયં પુચ્છિત્વા દાતબ્બયુત્તકસ્સ દસ્સામી''તિ તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૯૯. ''સરીરદબ્યં વુડ્ઢબ્યં, સોજચ્ચં સાધુસીલિયં;
બ્રાહ્મણં તેવ પુચ્છામ, કન્નુ તેસં વનિમ્હસે''તિ.

તત્થ “**સરીરદબ્ય**”ન્તિઆદીહિ તેસં ચતુન્નં વિજ્જમાને ગુણે પકાસેતિ. અયઞ્હેત્થ અધિપ્પાયો – ધીતરો મે ચત્તારો જના પત્થેન્તિ, તેસુ એકસ્સ સરીરદબ્યમત્થિ, સરીરસમ્પદા અભિરૂપભાવો સંવિજ્જતિ. એકસ્સ વુડ્ઢબ્યં વુડ્ઢિભાવો મહલ્લકતા અત્થિ. એકસ્સ સોજચ્ચં સુજાતિતા જાતિસમ્પદા અત્થિ. ‘‘સુજચ્ચ’’ન્તિપિ પાઠો. એકસ્સ સાધુસીલિયં સુન્દરસીલભાવો સીલસમ્પદા અત્થિ. **બ્રાહ્મણં તેવ પુચ્છામા**તિ તેસુ અસુકસ્સ નામેતા દાતબ્બાતિ અજાનન્તા મયં ભવન્તં બ્રાહ્મણઞ્ઞેવ પુચ્છામ. **કન્નુ તેસં વનિમ્હસે**તિ તેસં ચતુન્નં જનાનં કં વનિમ્હસે, કં ઇચ્છામ, કસ્સ તા કુમારિકા દદામાતિ પુચ્છતિ.

તં સુત્વા આચરિયો ‘‘રૂપસમ્પદાદીસુ વિજ્જમાનાસુપિ વિપન્નસીલો ગારય્હો, તસ્મા તં નપ્પમાણં, અમ્હાકં સીલવન્તભાવો રુચ્ચતી’’તિ ઇમમત્થં પકાસેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૦૦.‘‘અત્થો અત્થિ સરીરસ્મિં, વુડ્ઢબ્યસ્સ નમો કરે;
અત્થો અત્થિ સુજાતસ્મિં, સીલં અસ્માક રુચ્ચતી’’તિ.

તત્થ **અત્થો અત્થિ સરીરસ્મિ**ન્તિ રૂપસમ્પન્ને સરીરેપિ અત્થો વિસેસો વુદ્ધિ અત્થિયેવ, ‘‘નત્થી’’તિ ન વદામિ. **વુડ્ઢબ્યસ્સ નમો કરે**તિ વુડ્ઢભાવસ્સ પન નમક્કારમેવ કરોમિ. વુડ્ઢભાવો હિ વન્દનમાનનં લભતિ. **અત્થો અત્થિ સુજાતસ્મિ**ન્તિ સુજાતેપિ પુરિસે વુડ્ઢિ અત્થિ, જાતિસમ્પત્તિપિ ઇચ્છિતબ્બાયેવ. **સીલં અસ્માક રુચ્ચતી**તિ અમ્હાકં પન સીલમેવ રુચ્ચતિ. સીલવા હિ આચારસમ્પન્નો સરીરદબ્યવિરહિતોપિ પુજ્જો પાસંસોતિ. બ્રાહ્મણો તસ્સ વચનં સુત્વા સીલવન્તસ્સેવ ધીતરો અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – સચ્ચપરિયોસાને બ્રાહ્મણો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ‘‘તદા બ્રાહ્મણો અયમેવ બ્રાહ્મણો અહોસિ, દિસાપામોક્ખો આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સાધુસીલજાતકવણ્ણના દસમા.

રુહકવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

રુહકં સિરિકાળકં, પદુમં મણિચોરકં;
પબ્બતૂપત્થરવલાહં, મિત્તામિત્તઞ્ચ રાધઞ્ચ;
ગહપતિ સાધુસીલં.

૬. નતંદળ્હવગ્ગો

[૨૦૧] ૧. બન્ધનાગારજાતકવણ્ણના

ન તં દળ્હં બન્ધનમાહુ ધીરાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો બન્ધનાગારં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિં કિર કાલે બહૂ સન્ધિચ્છેદકપન્થઘાતકચોરે આનેત્વા કોસલરઞ્ઞો દસ્સેસું. તે રાજા અદ્દુબન્ધનરજ્જુબન્ધનસઙ્ખલિકબન્ધનેહિ બન્ધાપેસિ. તિંસમત્તા જાનપદા ભિક્ખૂ સત્થારં દટ્ઠુકામા આગન્ત્વા દિસ્વા વન્દિત્વા પુનદિવસે પિણ્ડાય ચરન્તા

બન્ધનાગારં ગન્ત્વા તે ચોરે દિસ્વા પિણ્ડપાતપટિક્કન્તા સાયન્હસમયે તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભન્તે, અજ્જ અમ્હેહિ પિણ્ડાય ચરન્તેહિ બન્ધનાગારે બહૂ ચોરા અદ્દુબન્ધનાદીહિ બદ્ધા મહાદુક્ખં અનુભવન્તા દિટ્ઠા, તે તાનિ બન્ધનાનિ છિન્દિત્વા પલાયિતું ન સક્કોન્તિ, અત્થિ નુ ખો તેહિ બન્ધનેહિ થિરતરં નામ અઞ્ઞં બન્ધન''ન્તિ પુચ્છિંસુ. સત્થા ''ભિક્ખવે, કિં બન્ધનાનિ નામેતાનિ, યં પનેતં ધનધઞ્ઞપુત્તદારાદીસુ તણ્હાસઙ્ખાતં કિલેસબન્ધનં, એતં એતેહિ બન્ધનેહિ સતગુણેન સહસ્સગુણેન થિરતરં, એવં મહન્તમ્પિ પનેતં દુચ્છિન્દનિયં બન્ધનં પોરાણકપણ્ડિતા છિન્દિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા પબ્બજિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં દુગ્ગતગહપતિકુલે નિબ્બત્તિ, તસ્સ વયપ્પત્તસ્સ પિતા કાલમકાસિ. સો ભતિં કત્વા માતરં પોસેસિ, અથસ્સ માતા અનિચ્છમાનસ્સેવ એકં કુલધીતરં ગેહે કત્વા અપરભાગે કાલમકાસિ. ભરિયાયપિસ્સ કુચ્છિયં ગબ્ભો પતિટ્ઠાસિ. સો ગબ્ભસ્સ પતિટ્ઠિતભાવં અજાનન્તો ''ભદ્દે, ત્વં ભતિં કત્વા જીવાહિ, અહં પબ્બજિસ્સામી''તિ આહ . સાપિ ''ગબ્ભો મે પતિટ્ઠિતો, મયિ વિજાતાય દારકં દિસ્વા પબ્બજિસ્સસી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તસ્સા વિજાતકાલે ''ભદ્દે, ત્વં સોત્થિના વિજાતા, ઇદાનાહં પબ્બજિસ્સામી''તિ આપુચ્છિ. અથ નં સા ''પુત્તકસ્સ તાવ થનપાનતો અપગમનકાલં આગમેહી''તિ વત્વા પુન ગબ્ભં ગણ્હિ.

સો ચિન્તેસિ – ''ઇમં સમ્પટિચ્છાપેત્વા ગન્તું ન સક્કા, ઇમિસ્સા અનાચિક્ખિત્વાવ પલાયિત્વા પબ્બજિસ્સામી''તિ. સો તસ્સા અનાચિક્ખિત્વા રત્તિભાગે ઉટ્ઠાય પલાયિ. અથ નં નગરગુત્તિકા અગ્ગહેસું. સો ''અહં, સામિ, માતુપોસકો નામ, વિસ્સજ્જેથ મ''ન્તિ તેહિ અત્તાનં વિસ્સજ્જાપેત્વા એકસ્મિં ઠાને વસિત્વા અગ્ગદ્વારેનેવ નિક્ખમિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો વિહાસિ. સો તત્થ વસન્તો ''એવરૂપમ્પિ નામ મે દુચ્છિન્દનિયં પુત્તદારબન્ધનં કિલેસબન્ધનં છિન્દિત''ન્તિ ઉદાનં ઉદાનેન્તો ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૦૧.''ન તં દળ્હં બન્ધનમાહુ ધીરા, યદાયસં દારુજપબ્બજઞ્ચ;
સારત્તરત્તા મણિકુણ્ડલેસુ, પુત્તેસુ દારેસુ ચ યા અપેક્ખા.

૧૦૨.''એતં દળ્હં બન્ધનમાહુ ધીરા, ઓહારિનં સીથિલં દુપ્પમુઞ્ચં;
એતમ્પિ છેત્વાન વજન્તિ ધીરા, અનપેક્ખિનો કામસુખં પહાયા''તિ.

તત્થ **ધીરા**તિ ધિતિમન્તા, ધિક્કતપાપાતિ ધીરા. અથ વા ધી વુચ્ચતિ પઞ્ઞા, તાય પઞ્ઞાય સમન્નાગતાતિ ધીરા, બુદ્ધા પચ્ચેકબુદ્ધા બુદ્ધસાવકા બોધિસત્તા ચ ઇમે ધીરા નામ. **યદાયસ**ન્તિઆદીસુ યં સઙ્ખલિકસઙ્ખાતં અયસા નિબ્બત્તં આયસં, યં અદ્દુબન્ધનસઙ્ખાતં દારુજં, યઞ્ચ પબ્બજતિણેહિ વા અઞ્ઞેહિ વા વાકાદીહિ રજ્જું કત્વા કતરજ્જુબન્ધનં, તં આયસાદિં છિન્દિતું સક્કુણેય્યભાવેન ધીરા દળ્હં થિરન્તિ નાહુ ન કથેન્તિ. **સારત્તરત્તા**તિ સારત્તા હુત્વા રત્તા, બલવરાગરત્તાતિ અત્થો. **મણિકુણ્ડલેસૂ**તિ મણીસુ ચ કુણ્ડલેસુ ચ, મણિયુત્તેસુ વા કુણ્ડલેસુ.

એતં દળ્હન્તિ યે મણિકુણ્ડલેસુ સારત્તરત્તા, તેસં યો ચ સારાગો, યા ચ તેસં પુત્તદારેસુ અપેક્ખા તણ્હા, એતં કિલેસમયં બન્ધનં દળ્હં થિરન્તિ ધીરા આહુ. **ઓહારિન**ન્તિ આકડ્ઢિત્વા ચતૂસુ અપાયેસુ પાતનતો અવહરતિ હેટ્ઠા હરતીતિ ઓહારિનં. **સિથિલ**ન્તિ બન્ધનટ્ઠાને છવિચમ્મમંસાનિ ન છિન્દતિ, લોહિતં ન નીહરતિ, બન્ધનભાવમ્પિ ન જાનાપેતિ, થલપથજલપથાદીસુ કમ્માનિ કાતું દેતીતિ સિથિલં. **દુપ્પમુઞ્ચ**ન્તિ તણ્હાલોભવસેન હિ એકવારમ્પિ

ઉપ્પન્નં કિલેસબન્ધનં દળ્હટ્ઠાનતો કચ્છપો વિય દુમ્મોચયં હોતીતિ દુપ્પમુઞ્ચં. **એતમ્પિ છેત્વાના**તિ એતં એવં દળ્હમ્પિ કિલેસબન્ધનં ઞાણખગ્ગેન છિન્દિત્વા અયદામાનિ છિન્દિત્વા મત્તવરવારણા વિય પઞ્જરે છિન્દિત્વા સીહપોતકા વિય ચ ધીરા વત્થુકામકિલેસકામે ઉક્કારભૂમિં વિય જિગુચ્છમાના અનપેક્ખિનો હુત્વા કામસુખં પહાય વજન્તિ પક્કમન્તિ, પક્કમિત્વા ચ પન હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઝાનસુખેન વીતિનામેન્તીતિ.

એવં બોધિસત્તો ઇમં ઉદાનં ઉદાનેત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહન્તો અહેસું. ''તદા માતા મહામાયા અહોસિ, પિતા સુદ્ધોદનમહારાજા, ભરિયા રાહુલમાતા, પુત્તો રાહુલો, પુત્તદારં પહાય નિક્ખમિત્વા પબ્બજિતો પુરિસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બન્ધનાગારજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૦૨] ૨. કેળિસીલજાતકવણ્ણના

હંસા કોઞ્ચા મયૂરા ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આયસ્મન્તં લકુણ્ડકભદ્દિયં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિરાયસ્મા બુદ્ધસાસને પાકટો અહોસિ પઞ્ઞાતો મધુરસ્સરો મધુરધમ્મકથિકો પટિસમ્ભિદાપ્પત્તો મહાખીણાસવો અસીતિયા મહાથેરાનં અન્તરો પમાણેન ઓમકો લકુણ્ડકો સામણેરો વિય, ખુદ્દકો કીળનત્થાય કતો વિય. તસ્મિં એકદિવસં તથાગતં વન્દિત્વા જેતવનકોટ્ઠકં ગતે જનપદા તિંસમત્તા ભિક્ખૂ ''દસબલં વન્દિસ્સામા''તિ જેતવનં પવિસન્તા વિહારકોટ્ઠકે થેરં દિસ્વા ''સામણેરો એસો''તિ સઞ્ઞાય થેરં ચીવરકણ્ણે ગણ્હન્તા હત્થે ગણ્હન્તા સીસં ગણ્હન્તા નાસાય પરામસન્તા કણ્ણેસુ ગહેત્વા ચાલેત્વા હત્થકુક્કુચ્ચં કત્વા પત્તચીવરં પટિસામેત્વા સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા નિસીદિત્વા સત્થારા મધુરપટિસન્થારે કતે પુચ્છિંસુ – ''ભન્તે, લકુણ્ડકભદ્દિયત્થેરો કિર નામેકો તુમ્હાકં સાવકો મધુરધમ્મકથિકો અત્થિ, કહં સો ઇદાની''તિ. ''કિં પન, ભિક્ખવે, દટ્ઠુકામત્થા''તિ? ''આમ, ભન્તે''તિ. ''યં, ભિક્ખવે, તુમ્હે દ્વારકોટ્ઠકે દિસ્વા ચીવરકણ્ણાદીસુ ગણ્હન્તા હત્થકુક્કુચ્ચં કત્વા આગતા, એસ સો''તિ. ''ભન્તે, એવરૂપો પત્થિતપત્થનો અભિનીહારસમ્પન્નો સાવકો કિંકારણા અપ્પેસક્ખો જાતો''તિ? સત્થા ''અત્તના કતપાપકમ્મં નિસ્સાયા''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સક્કો દેવરાજા અહોસિ. તદા બ્રહ્મદત્તસ્સ જિણ્ણં જરાપ્પત્તં હત્થિં વા અસ્સં વા ગોણં વા દસ્સેતું ન સક્કા, કેળિસીલો હુત્વા તથારૂપં દિસ્વાવ અનુબન્ધાપેતિ, જિણ્ણસકટમ્પિ દિસ્વા ભિન્દાપેતિ, જિણ્ણમાતુગામે દિસ્વા પક્કોસાપેત્વા ઉદરે પહરાપેત્વા પાતાપેત્વા પુન ઉટ્ઠાપેત્વા ભાયાપેતિ , જિણ્ણપુરિસે દિસ્વા લઙ્ઘકે વિય ભૂમિયં સંપરિવત્તકાદિકીળં કીળાપેતિ, અપસ્સન્તો ''અસુકઘરે કિર મહલ્લકો અત્થી''તિ સુત્વાપિ પક્કોસાપેત્વા કીળતિ. મનુસ્સા લજ્જન્તા અત્તનો માતાપિતરો તિરોરટ્ઠાનિ પેસેન્તિ, માતુપટ્ઠાનધમ્મો પિતુપટ્ઠાનધમ્મો પચ્છિજ્જિ, રાજસેવકાપિ કેળિસીલાવ અહેસું. મતમતા ચત્તારો અપાયે પૂરેન્તિ, દેવપરિસા પરિહાયતિ.

સક્કો અભિનવે દેવપુત્તે અપસ્સન્તો ''કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ આવજ્જેન્તો તં કારણં ઞત્વા ''દમેસ્સામિ ન''ન્તિ મહલ્લકવણ્ણં અભિનિમ્મિનિત્વા જિણ્ણયાનકે દ્વે તક્કચાટિયો આરોપેત્વા દ્વે જરગોણે યોજેત્વા એકસ્મિં છણદિવસે

અલઙ્કતહત્થિં અભિરુહિત્વા બ્રહ્મદત્તે અલઙ્કતનગરં પદક્ખિણં કરોન્તે પિલોતિકનિવત્થો તં યાનકં પાજેન્તો રઞ્ઞો અભિમુખો અગમાસિ. રાજા જિણ્ણયાનકં દિસ્વા ''એતં યાનકં અપનેથા''તિ વદતિ. મનુસ્સા ''કહં, દેવ, ન પસ્સામા''તિ આહંસુ. સક્કો અત્તનો આનુભાવેન રઞ્ઞોયેવ દસ્સેસિ. અથ નં બહુસમ્પત્તે તસ્મિં તસ્સ ઉપરિભાગેન પાજેન્તો રઞ્ઞો મત્થકે એકં ચાટિં ભિન્દિત્વા નિવત્તાપેન્તો દુતિયં ભિન્દિ. અથસ્સ સીસતો પટ્ઠાય ઇતો ચિતો ચ તક્કં પગ્ઘરતિ, સો તેન અટ્ટીયતિ હરાયતિ જિગુચ્છતિ. અથસ્સ તં ઉપદ્દુતભાવં ઞત્વા સક્કો યાનકં અન્તરધાપેત્વા સક્કત્તભાવં માપેત્વા વજિરહત્થો આકાસે ઠત્વા ''પાપ અધમ્મિકરાજ, કિં ત્વં મહલ્લકો ન ભવિસ્સસિ, તવ સરીરં જરા ન પહરિસ્સતિ, કેળિસીલો હુત્વા વુડ્ઢે વિહેઠનકમ્મં કરોસિ, એકકં તં નિસ્સાય એતં કમ્મં કત્વા મતમતા અપાયે પરિપૂરેન્તિ, મનુસ્સા માતાપિતરો પટિજગ્ગિતું ન લભન્તિ. સચે ઇમમ્હા કમ્મા ન વિરમિસ્સસિ, વજિરેન તે સીસં પદાલેસ્સામિ, મા ઇતો પટ્ઠાયેતં કમ્મં અકત્થા''તિ સન્તજ્જેત્વા માતાપિતૂનં ગુણં કથેત્વા વુડ્ઢાપચાયિકકમ્મસ્સ આનિસંસં પકાસેત્વા ઓવદિત્વા સકટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. રાજા તતો પટ્ઠાય તથારૂપં કમ્મં કાતું ચિત્તમ્પિ ન ઉપ્પાદેસિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૦૩.''હંસા કોઞ્ચા મયૂરા ચ, હત્થયો પસદા મિગા;
સબ્બે સીહસ્સ ભાયન્તિ, નત્થિ કાયસ્મિ તુલ્યતા.

૧૦૪.''એવમેવ મનુસ્સેસુ, દહરો ચેપિ પઞ્ઞવા;
સો હિ તત્થ મહા હોતિ, નેવ બાલો સરીરવા''તિ.

તત્થ **પસદા મિગા**તિ પસદસઙ્ખાતા મિગા, પસદા મિગા ચ અવસેસા મિગા ચાતિપિ અત્થો. ''પસદમિગા''તિપિ પાઠો, પસદા મિગાતિ અત્થો. **નત્થિ કાયસ્મિ તુલ્યતા**તિ સરીરે પમાણં નામ નત્થિ. યદિ ભવેય્ય, મહાસરીરા હત્થિનો ચેવ પસદમિગા ચ સીહં મારેય્યું, સીહો હંસાદયો ખુદ્દકસરીરેયેવ મારેય્ય, ખુદ્દકાયેવ સીહસ્સ ભાયેય્યું, ન મહન્તા. યસ્મા પનેતં નત્થિ, તસ્મા સબ્બેપિ તે સીહસ્સ ભાયન્તિ. **સરીરવા**તિ બાલો મહાસરીરોપિ મહા નામ ન હોતિ, તસ્મા લકુણ્ડકભદ્દિયો સરીરેન ખુદ્દકોપિ મા તં ઞાણેનપિ ખુદ્દકોતિ મઞ્ઞિત્થાતિ અત્થો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને તેસુ ભિક્ખૂસુ કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહન્તો અહેસું. ''તદા રાજા લકુણ્ડકભદ્દિયો અહોસિ, સો તાય કેળિસીલતાય પરેસં કેળિનિસ્સયો જાતો, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કેળિસીલજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૦૩] ૩. ખન્ધજાતકવણ્ણના

વિરૂપક્ખેહિ મે મેત્તન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તં કિર જન્તાઘરદ્વારે કટ્ઠાનિ ફાલેન્તં પૂતિરુક્ખન્તરા નિક્ખમિત્વા એકો સપ્પો પાદઙ્ગુલિયં ડંસિ, સો તત્થેવ મતો. તસ્સ મતભાવો સકલવિહારે પાકટો અહોસિ. ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અસુકો કિર ભિક્ખુ જન્તાઘરદ્વારે કટ્ઠાનિ ફાલેન્તો સપ્પેન દટ્ઠો તત્થેવ મતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય

સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''સચે સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ ચત્તારિ અહિરાજકુલાનિ આરબ્ભ મેત્તં અભાવયિસ્સ, ન નં સપ્પો ડંસેય્ય. પોરાણકતાપસાપિ અનુપ્પન્ને બુદ્ધે ચતૂસુ અહિરાજકુલેસુ મેત્તં ભાવેત્વા તાનિ અહિરાજકુલાનિ નિસ્સાય ઉપ્પજ્જનકભયતો મુચ્ચિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા હિમવન્તપદેસે એકસ્મિં ગઙ્ગાનિવત્તને અસ્સમપદં માપેત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો ઇસિગણપરિવુતો વિહાસિ. તદા ગઙ્ગાતીરે નાનપ્પકારા દીઘજાતિકા ઇસીનં પરિપન્થં કરોન્તિ, યેભુય્યેન ઇસયો જીવિતક્ખયં પાપુણન્તિ. તાપસા તમત્થં બોધિસત્તસ્સ આરોચેસું. બોધિસત્તો સબ્બે તાપસે સન્નિપાતાપેત્વા ''સચે તુમ્હે ચતૂસુ અહિરાજકુલેસુ મેત્તં ભાવેય્યાથ, ન વો સપ્પા ડંસેય્યું, તસ્મા ઇતો પટ્ઠાય ચતૂસુ અહિરાજકુલેસુ એવં મેત્તં ભાવેથા''તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૦૫.''વિરૂપક્ખેહિ મે મેત્તં, મેત્તં એરાપથેહિ મે;
છબ્યાપુત્તેહિ મે મેત્તં, મેત્તં કણ્હાગોતમકેહિ ચા''તિ.

તત્થ **વિરૂપક્ખેહિ મે મેત્તન્તિ** વિરૂપક્ખનાગરાજકુલેહિ સદ્ધિં મય્હં મેત્તં. **એરાપથા**દીસુપિ એસેવ નયો. એતાનિપિ હિ એરાપથનાગરાજકુલં છબ્યાપુત્તનાગરાજકુલં કણ્હાગોતમકનાગરાજકુલન્તિ નાગરાજકુલાનેવ.

એવં ચત્તારિ નાગરાજકુલાનિ દસ્સેત્વા ''સચે તુમ્હે એતેસુ મેત્તં ભાવેતું સક્ખિસ્સથ, દીઘજાતિકા વો ન ડંસિસ્સન્તિ ન વિહેઠેસ્સન્તી''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

''અપાદકેહિ મે મેત્તં, મેત્તં દ્વિપાદકેહિ મે;
ચતુપ્પદેહિ મે મેત્તં, મેત્તં બહુપ્પદેહિ મે''તિ.

તત્થ પઠમપદેન ઓદિસ્સકં કત્વા સબ્બેસુ અપાદકેસુ દીઘજાતિકેસુ ચેવ મચ્છેસુ ચ મેત્તાભાવના દસ્સિતા, દુતિયપદેન મનુસ્સેસુ ચેવ પક્ખિજાતેસુ ચ, તતિયપદેન હત્થિઅસ્સાદીસુ સબ્બચતુપ્પદેસુ, ચતુત્થપદેન વિચ્છિકસતપદિઉચ્ચાલિઙ્ગપાણકમક્કટકાદીસુ.

એવં સરૂપેન મેત્તાભાવનં દસ્સેત્વા ઇદાનિ આયાચનવસેન દસ્સેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

''મા મં અપાદકો હિંસિ, મા મં હિંસિ દ્વિપાદકો;
મા મં ચતુપ્પદો હિંસિ, મા મં હિંસિ બહુપ્પદો''તિ.

તત્થ **મા મન્તિ** એતેસુ અપાદકાદીસુ કોચિ એકોપિ મા મં હિંસતુ, મા વિહેઠેતૂતિ એવં આયાચન્તા મેત્તં ભાવેથાતિ અત્થો.

ઇદાનિ અનોદિસ્સકવસેન મેત્તાભાવનં દસ્સેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

''સબ્બે સત્તા સબ્બે પાણા, સબ્બે ભૂતા ચ કેવલા;
સબ્બે ભદ્રાનિ પસ્સન્તુ, મા કઞ્ચિ પાપમાગમા''તિ.

તત્થ તણ્હાદિટ્ઠિવસેન વટ્ટે પઞ્ચસુ ખન્ધેસુ આસત્તા વિસત્તા લગ્ગા લગ્ગિતાતિ **સત્તા**, અસ્સાસપસ્સાસપવત્તનસઙ્ખાતેન પાણનવસેન **પાણા**, ભૂતભાવિતનિબ્બત્તનવસેન **ભૂતા**તિ એવં વચનમત્તવિસેસો વેદિતબ્બો. અવિસેસેન પન સબ્બાનિપેતાનિ પદાનિ સબ્બસત્તસઙ્ગાહકાનેવ. **કેવલા**તિ સકલા. ઇદં સબ્બસદ્દસ્સેવ હિ પરિયાયવચનં. **ભદ્રાનિ પસ્સન્તૂ**તિ સબ્બેપેતે સત્તા ભદ્રાનિ સાધૂનિ કલ્યાણાનેવ પસ્સન્તુ. **મા કઞ્ચિ પાપમાગમા**તિ એતેસુ કઞ્ચિ એકં સત્તમ્પિ પાપં લામકં દુક્ખં મા આગમા, મા આગચ્છતુ મા પાપુણાતુ, સબ્બે અવેરા અબ્યાપજ્જા સુખી નિદ્દુક્ખા હોન્તૂતિ.

એવં ''સબ્બસત્તેસુ અનોદિસ્સકવસેન મેત્તં ભાવેથા''તિ વત્વા પુન તિણ્ણં રતનાનં ગુણે અનુસ્સરાપેતું –

૧૦૬.''અપ્પમાણો બુદ્ધો, અપ્પમાણો ધમ્મો;
અપ્પમાણો સઙ્ઘો''તિ આહ.

તત્થ પમાણકરાનં કિલેસાનં અભાવેન ગુણાનઞ્ચ પમાણાભાવેન બુદ્ધરતનં **અપ્પમાણં**. **ધમ્મો**તિ નવવિધો લોકુત્તરધમ્મો. તસ્સપિ પમાણં કાતું ન સક્કાતિ **અપ્પમાણો**. તેન અપ્પમાણેન ધમ્મેન સમન્નાગતત્તા **સઙ્ઘોપિ અપ્પમાણો**.

ઇતિ બોધિસત્તો ''ઇમેસં તિણ્ણં રતનાનં ગુણે અનુસ્સરથા''તિ વત્વા તિણ્ણં રતનાનં અપ્પમાણગુણતં દસ્સેત્વા સપ્પમાણે સત્તે દસ્સેતું –

''પમાણવન્તાનિ સરીસપાનિ, અહિ વિચ્છિક સતપદી;
ઉણ્ણનાભિ સરબૂ મૂસિકા''તિ આહ.

તત્થ **સરીસપાની**તિ સપ્પદીઘજાતિકાનં નામં. તે હિ સરન્તા ગચ્છન્તિ, સિરેન વા સપન્તીતિ સરીસપા. ''**અહી**''તિઆદિ તેસં સરૂપતો નિદસ્સનં. તત્થ **ઉણ્ણનાભી**તિ મક્કટકો. તસ્સ હિ નાભિતો ઉણ્ણાસદિસં સુત્તં નિક્ખમતિ, તસ્મા ''ઉણ્ણનાભી''તિ વુચ્ચતિ. **સરબૂ**તિ ઘરગોળિકા.

ઇતિ બોધિસત્તો ''યસ્મા એતેસં અન્તોરાગાદયો પમાણકરા ધમ્મા અત્થિ, તસ્મા તાનિ સરીસપાદીનિ પમાણવન્તાની''તિ દસ્સેત્વા ''અપ્પમાણાનં તિણ્ણં રતનાનં આનુભાવેન ઇમે પમાણવન્તા સત્તા રત્તિન્દિવં પરિત્તકમ્મં કરોન્તૂતિ એવં તિણ્ણં રતનાનં ગુણે અનુસ્સરથા''તિ વત્વા તતો ઉત્તરિ કત્તબ્બં દસ્સેતું ઇમં ગાથમાહ –

''કતા મે રક્ખા કતા મે પરિત્તા, પટિક્કમન્તુ ભૂતાનિ;
સોહં નમો ભગવતો, નમો સત્તન્નં સમ્માસમ્બુદ્ધાન''ન્તિ.

તત્થ **કતા મે રક્ખા**તિ મયા રતનત્તયગુણે અનુસ્સરન્તેન અત્તનો રક્ખા ગુત્તિ કતા. **કતા મે પરિત્તા**તિ પરિત્તાણમ્પિ મે અત્તનો કતં. **પટિક્કમન્તુ ભૂતાની**તિ મયિ અહિતજ્ઝાસયાનિ ભૂતાનિ પટિક્કમન્તુ અપગચ્છન્તુ. **સોહં નમો ભગવતો**તિ સો અહં એવં કતપરિત્તો અતીતસ્સ પરિનિબ્બુતસ્સ સબ્બસ્સપિ બુદ્ધસ્સ ભગવતો નમો કરોમિ. **નમો સત્તન્નં સમ્માસમ્બુદ્ધાનન્તિ** વિસેસેન પન અતીતે પટિપાટિયા પરિનિબ્બુતાનં સત્તન્નં સમ્માસમ્બુદ્ધાનં નમો કરોમીતિ.

એવં ''નમક્કારં કરોન્તાપિ સત્ત બુદ્ધે અનુસ્સરથા''તિ બોધિસત્તો ઇસિગણસ્સ ઇમં પરિત્તં બન્ધિત્વા અદાસિ. આદિતો પન પટ્ઠાય દ્વીહિ ગાથાહિ ચતૂસુ અહિરાજકુલેસુ મેત્તાય દીપિતત્તા ઓદિસ્સકાનોદિસ્સકવસેન વા દ્વિન્નં મેત્તાભાવનાનં દીપિતત્તા ઇદં પરિત્તં ઇધ વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં, અઞ્ઞં વા કારણં પરિયેસિતબ્બં. તતો પટ્ઠાય ઇસિગણો બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા મેત્તં ભાવેસિ, બુદ્ધગુણે અનુસ્સરિ. એવમેતેસુ બુદ્ધગુણે અનુસ્સરન્તેસુયેવ સબ્બે દીઘજાતિકા પટિક્કમિંસુ. બોધિસત્તોપિ બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ઇસિગણો બુદ્ધપરિસા અહોસિ, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ખન્ધજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૦૪] ૪. વીરકજાતકવણ્ણના

અપિ વીરક પસ્સેસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સુગતાલયં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તસ્સ પરિસં ગહેત્વા આગતેસુ હિ થેરેસુ સત્થા ''સારિપુત્ત, દેવદત્તો તુમ્હે દિસ્વા કિં અકાસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સુગતાલયં, ભન્તે, દસ્સેસી''તિ વુત્તે ''ન ખો, સારિપુત્ત, ઇદાનેવ દેવદત્તો મમ અનુકિરિયં કરોન્તો વિનાસં પત્તો, પુબ્બેપિ વિનાસં પાપુણી''તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે ઉદકકાકયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા એકં સરં ઉપનિસ્સાય વસિ, ''વીરકો''તિસ્સ નામં અહોસિ. તદા કાસિરટ્ઠે દુબ્ભિક્ખં અહોસિ, મનુસ્સા કાકભત્તં વા દાતું યક્ખનાગબલિકમ્મં વા કાતું નાસક્ખિંસુ. છાતકરટ્ઠતો કાકા યેભુય્યેન અરઞ્ઞં પવિસિંસુ. તત્થેકો બારાણસિવાસી સવિટ્ઠકો નામ કાકો કાકિં આદાય વીરકસ્સ વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા તં સરં નિસ્સાય એકમન્તે વાસં કપ્પેસિ. સો એકદિવસં તસ્મિં સરે ગોચરં ગણ્હન્તો વીરકં સરં ઓતરિત્વા મચ્છે ખાદિત્વા પચ્ચુત્તરિત્વા સરીરં સુક્ખાપેન્તં દિસ્વા ''ઇમં ઉદકકાકં નિસ્સાય સક્કા બહૂ મચ્છે લદ્ધું, ઇમં ઉપટ્ઠહિસ્સામી''તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''કિં, સમ્મા''તિ વુત્તે ''ઇચ્છામિ તં સામિ ઉપટ્ઠહિતુ''ન્તિ વત્વા ''સાધૂ''તિ તેન સમ્પટિચ્છિતો તતો પટ્ઠાય ઉપટ્ઠાસિ. વીરકોપિ તતો પટ્ઠાય અત્તનો યાપનમત્તં ખાદિત્વા મચ્છે ઉદ્ધરિત્વા સવિટ્ઠકસ્સ દેતિ. સોપિ અત્તનો યાપનમત્તં ખાદિત્વા સેસં કાકિયા દેતિ.

તસ્સ અપરભાગે માનો ઉપ્પજ્જિ – ''અયમ્પિ ઉદકકાકો કાળકો, અહમ્પિ કાળકો, અક્ખિતુણ્ડપાદેહિપિ એતસ્સ ચ મય્હઞ્ચ નાનાકરણં નત્થિ, ઇતો પટ્ઠાય ઇમિના ગહિતમચ્છેહિ મય્હં કમ્મં નત્થિ, અહમેવ ગણ્હિસ્સામી''તિ. સો વીરકં ઉપસઙ્કમિત્વા ''સમ્મ, ઇતો પટ્ઠાય અહમેવ સરં ઓતરિત્વા મચ્છે ગણ્હિસ્સામી''તિ વત્વા ''ન ત્વં, સમ્મ, ઉદકં ઓતરિત્વા મચ્છે ગણ્હનકકુલે નિબ્બત્તો, મા નસ્સી''તિ તેન વારિયમાનોપિ વચનં અનાદિયિત્વા સરં ઓરુય્હ ઉદકં પવિસિત્વા ઉમ્મુજ્જમાનો સેવાલં છિન્દિત્વા નિક્ખમિતું નાસક્ખિ, સેવાલન્તરે લગ્ગિ, અગ્ગતુણ્ડમેવ પઞ્ઞાયિ. સો નિરસ્સાસો અન્તોઉદકેયેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ. અથસ્સ ભરિયા આગમનં અપસ્સમાના તં પવત્તિં જાનનત્થં વીરકસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''સામિ, સવિટ્ઠકો ન પઞ્ઞાયતિ, કહં નુ ખો સો''તિ પુચ્છમાના પઠમં ગાથમાહ –

૧૦૭.''અપિ વીરક પસ્સેસિ, સકુણં મઞ્જુભાણકં;
મયૂરગીવસઙ્કાસં, પતિં મય્હં સવિટ્ઠક''ન્તિ.

તત્થ **અપિ**, **વીરક**, **પસ્સેસી**તિ, સામિ વીરક, અપિ પસ્સસિ. **મઞ્જુભાણક**ન્તિ મઞ્જુભાણિનં. સા હિ રાગવસેન ‘‘મધુરસ્સરો મે પતી’’તિ મઞ્ઞતિ, તસ્મા એવમાહ. **મયૂરગીવસઙ્કાસ**ન્તિ મોરગીવસમાનવણ્ણં.

તં સુત્વા વીરકો ‘‘આમ, જાનામિ તે સામિકસ્સ ગતટ્ઠાન’’ન્તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૦૮.‘‘ઉદકથલચરસ્સ પક્ખિનો, નિચ્ચં આમકમચ્છભોજિનો;
તસ્સાનુકરં સવિટ્ઠકો, સેવાલે પલિગુણ્ઠિતો મતો’’તિ.

તત્થ **ઉદકથલચરસ્સા**તિ ઉદકે ચ થલે ચ ચરિતું સમત્થસ્સ. **પક્ખિનો**તિ અત્તાનં સન્ધાય વદતિ. **તસ્સાનુકર**ન્તિ તસ્સ અનુકરોન્તો. **સેવાલે પલિગુણ્ઠિતો મતો**તિ ઉદકં પવિસિત્વા સેવાલં છિન્દિત્વા નિક્ખમિતું અસક્કોન્તો સેવાલપરિયોનદ્ધો અન્તોઉદકેયેવ મતો, પસ્સ, એતસ્સ તુણ્ડં દિસ્સતીતિ. તં સુત્વા કાકી પરિદેવિત્વા બારાણસિમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા સવિટ્ઠકો દેવદત્તો અહોસિ, વીરકો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

વીરકજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૦૫] ૫. ગઙ્ગેય્યજાતકવણ્ણના

સોભતિ મચ્છો ગઙ્ગેય્યોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દ્વે દહરભિક્ખૂ આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર સાવત્થિવાસિનો કુલપુત્તા સાસને પબ્બજિત્વા અસુભભાવનં અનનુયુઞ્જિત્વા રૂપપસંસકા હુત્વા રૂપં ઉપલાળેન્તા વિચરિંસુ. તે એકદિવસં ‘‘ત્વં ન સોભસિ, અહં સોભામી’’તિ રૂપં નિસ્સાય ઉપ્પન્નવિવાદા અવિદૂરે નિસિન્નં એકં મહલ્લકત્થેરં દિસ્વા ‘‘એસો અમ્હાકં સોભનભાવં વા અસોભનભાવં વા જાનિસ્સતી’’તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘ભન્તે, કો અમ્હેસુ સોભનો’’તિ પુચ્છિંસુ. સો ‘‘આવુસો, તુમ્હેહિ અહમેવ સોભનતરો’’તિ આહ. દહરા ‘‘અયં મહલ્લકો અમ્હેહિ પુચ્છિતં અકથેત્વા અપુચ્છિતં કથેતી’’તિ તં પરિભાસિત્વા પક્કમિંસુ. સા તેસં કિરિયા ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટા જાતા. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, અસુકો મહલ્લકો થેરો કિર તે રૂપનિસ્સિતકે દહરે લજ્જાપેસી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇમે દ્વે દહરા ઇદાનેવ રૂપપસંસકા, પુબ્બેપેતે રૂપમેવ ઉપલાળેન્તા વિચરિંસૂ’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગઙ્ગાતીરે રુક્ખદેવતા અહોસિ. તદા ગઙ્ગાયમુનાનં સમાગમટ્ઠાને ગઙ્ગેય્યો ચ યામુનેય્યો ચ દ્વે મચ્છા ‘‘અહં સોભામિ, ત્વં ન સોભસી’’તિ રૂપં નિસ્સાય વિવદમાના અવિદૂરે ગઙ્ગાતીરે કચ્છપં નિપન્નં દિસ્વા ‘‘એસો અમ્હાકં સોભનભાવં વા અસોભનભાવં વા જાનિસ્સતી’’તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘કિં નુ ખો, સમ્મ કચ્છપ, ગઙ્ગેય્યો સોભતિ, ઉદાહુ યામુનેય્યો’’તિ પુચ્છિંસુ. કચ્છપો ‘‘ગઙ્ગેય્યોપિ સોભતિ , યામુનેય્યોપિ સોભતિ, તુમ્હેહિ પન દ્વીહિ અહમેવ અતિરેકતરં સોભામી’’તિ ઇમમત્થં પકાસેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૦૯.‘‘સોભતિ મચ્છો ગઙ્ગેય્યો, અથો સોભતિ યામુનો;
ચતુપ્પદોયં પુરિસો, નિગ્રોધપરિમણ્ડલો;

ઈસકાયતગીવો ચ, સબ્બેવ અતિરોચતી’’તિ.

તત્થ **ચતુપ્પદોયન્**તિ ચતુપ્પદો અયં. **પુરિસો**તિ અત્તાનં સન્ધાય વદતિ. **નિગ્રોધપરિમણ્ડલો**તિ સુજાતો નિગ્રોધો વિય પરિમણ્ડલો. **ઈસકાયતગીવો**તિ રથીસા વિય આયતગીવો . **સબ્બેવ અતિરોચતી**તિ એવં સણ્ઠાનસમ્પન્નો કચ્છપો સબ્બેવ અતિરોચતિ, અહમેવ સબ્બે તુમ્હે અતિક્કમિત્વા સોભામીતિ વદતિ.

મચ્છા તસ્સ કથં સુત્વા ‘‘અમ્ભો! પાપકચ્છપ અમ્હેહિ પુચ્છિતં અકથેત્વા અઞ્ઞમેવ કથેસી’’તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૧૦.‘‘યં પુચ્છિતો ન તં અક્ખાસિ, અઞ્ઞં અક્ખાસિ પુચ્છિતો;
અત્થપ્પસંસકો પોસો, નાયં અસ્માક રુચ્ચતી’’તિ.

તત્થ **અત્તપ્પસંસકો**તિ અત્તાનં પસંસનસીલો અત્તુક્કંસકો પોસો. **નાયં અસ્માક રુચ્ચતી**તિ અયં પાપકચ્છપો અમ્હાકં ન રુચ્ચતિ ન ખમતીતિ કચ્છપસ્સ ઉપરિ ઉદકં ખિપિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગમિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા દ્વે મચ્છા દ્વે દહરભિક્ખૂ અહેસું, કચ્છપો મહલ્લકો, ઇમસ્સ કારણસ્સ પચ્ચક્ખકારિકા ગઙ્ગાતીરે નિબ્બત્તરુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ગઙ્ગેય્યજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૦૬] ૬. કુરુઙ્ગમિગજાતકવણ્ણના

ઇઙ્ઘ વદ્ધમયં પાસન્તિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ‘‘દેવદત્તો વધાય પરિસક્કતી’’તિ સુત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ મય્હં વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કુરુઙ્ગમિગો હુત્વા અરઞ્ઞે એકસ્સ સરસ્સ અવિદૂરે એકસ્મિં ગુમ્બે વાસં કપ્પેસિ. તસ્સેવ સરસ્સ અવિદૂરે એકસ્મિં રુક્ખગ્ગે સતપત્તો, સરસ્મિં પન કચ્છપો વાસં કપ્પેસિ. એવં તે તયોપિ સહાયકા અઞ્ઞમઞ્ઞં પિયસંવાસં વસિંસુ. અથેકો મિગલુદ્દકો અરઞ્ઞે ચરન્તો પાનીયતિત્થે બોધિસત્તસ્સ પદવલઞ્જં દિસ્વા લોહનિગળસદિસં વદ્ધમયં પાસં ઓડ્ડેત્વા અગમાસિ. બોધિસત્તો પાનીયં પાતું આગતો પઠમયામેયેવ પાસે બજ્ઝિત્વા બદ્ધરવં રવિ. તસ્સ તેન સદ્દેન રુક્ખગ્ગતો સતપત્તો ઉદકતો ચ કચ્છપો આગન્ત્વા ‘‘કિં નુ ખો કાતબ્બ’’ન્તિ મન્તયિંસુ. અથ સતપત્તો કચ્છપં આમન્તેત્વા ‘‘સમ્મ, તવ દન્તા અત્થિ, ત્વં ઇમં પાસં છિન્દ, અહં ગન્ત્વા યથા સો નાગચ્છતિ, તથા કરિસ્સામિ, એવં અમ્હેહિ દ્વીહિપિ કતપરક્કમેન સહાયો નો જીવિતં લભિસ્સતી’’તિ ઇમમત્થં પકાસેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૧૧.‘‘ઇઙ્ઘ વદ્ધમયં પાસં, છિન્દ દન્તેહિ કચ્છપ;
અહં તથા કરિસ્સામિ, યથા નેહિતિ લુદ્દકો’’તિ.

અથ કચ્છપો ચમ્મવરત્તં ખાદિતું આરભિ, સતપત્તો લુદ્દકસ્સ વસનગામં ગતો અવિદૂરે રુક્ખે નિસીદિ. લુદ્દકો પચ્ચૂસકાલેયેવ સત્તિં ગહેત્વા નિક્ખમિ. સકુણો તસ્સ નિક્ખમનભાવં ઞત્વા વસ્સિત્વા પક્ખે પપ્ફોટેત્વા તં

પુરિમદ્વારેન નિક્ખમન્તં મુખે પહરિ. લુદ્દો ‘‘કાળકણ્ણિના સકુણેનમ્હિ પહટો’’તિ નિવત્તિત્વા થોકં સયિત્વા પુન સત્તિં ગહેત્વા ઉટ્ઠાસિ. સકુણો ‘‘અયં પઠમં પુરિમદ્વારેન નિક્ખન્તો ઇદાનિ પચ્છિમદ્વારેન નિક્ખમિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ગન્ત્વા પચ્છિમગેહે નિસીદિ. લુદ્દોપિ ‘‘પુરિમદ્વારેન મે નિક્ખન્તેન કાળકણ્ણી સકુણો દિટ્ઠો, ઇદાનિ પચ્છિમદ્વારેન નિક્ખમિસ્સામી’’તિ પચ્છિમદ્વારેન નિક્ખમિ, સકુણો પુન વસ્સિત્વા ગન્ત્વા મુખે પહરિ. લુદ્દો ‘‘પુનપિ કાળકણ્ણીસકુણેન પહટો, ન દાનિ મે એસ નિક્ખમિતું દેતી’’તિ નિવત્તિત્વા યાવ અરુણુગ્ગમના સયિત્વા અરુણુગ્ગમનવેલાય સત્તિં ગહેત્વા નિક્ખમિ. સકુણો વેગેન ગન્ત્વા ‘‘લુદ્દો આગચ્છતી’’તિ બોધિસત્તસ્સ કથેસિ.

તસ્મિં ખણે કચ્છપેન એકમેવ ચમ્મવદ્ધં ઠપેત્વા સેસવરત્તા ખાદિતા હોન્તિ. દન્તા પનસ્સ પતનાકારપ્પત્તા જાતા, મુખતો લોહિતં પગ્ઘરતિ. બોધિસત્તો લુદ્દપુત્તં સત્તિં ગહેત્વા અસનિવેગેન આગચ્છન્તં દિસ્વા તં વદ્ધં છિન્દિત્વા વનં પાવિસિ, સકુણો રુક્ખગ્ગે નિસીદિ, કચ્છપો પન દુબ્બલત્તા તત્થેવ નિપજ્જિ. લુદ્દો કચ્છપં ગહેત્વા પસિબ્બકે પક્ખિપિત્વા એકસ્મિં ખાણુકે લગ્ગેસિ. બોધિસત્તો નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તો કચ્છપસ્સ ગહિતભાવં ઞત્વા ‘‘સહાયસ્સ જીવિતદાનં દસ્સામી’’તિ દુબ્બલો વિય હુત્વા લુદ્દસ્સ અત્તાનં દસ્સેસિ. સો ‘‘દુબ્બલો એસ ભવિસ્સતિ, મારેસ્સામિ ન’’ન્તિ સત્તિં આદાય અનુબન્ધિ. બોધિસત્તો નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને ગચ્છન્તો તં આદાય અરઞ્ઞં પાવિસિ, દૂરં ગતભાવં ઞત્વા પદં વઞ્ચેત્વા અઞ્ઞેન મગ્ગેન વાતવેગેન ગન્ત્વા સિઙ્ગેન પસિબ્બકં ઉક્ખિપિત્વા ભૂમિયં પાતેત્વા ફાલેત્વા કચ્છપં નીહરિ. સતપત્તોપિ રુક્ખા ઓતરિ. બોધિસત્તો દ્વિન્નમ્પિ ઓવાદં દદમાનો ‘‘અહં તુમ્હે નિસ્સાય જીવિતં લભિં, તુમ્હેહિ સહાયકસ્સ કત્તબ્બં મય્હં કતં, ઇદાનિ લુદ્દો આગન્ત્વા તુમ્હે ગણ્હેય્ય, તસ્મા, સમ્મ સતપત્ત, ત્વં અત્તનો પુત્તકે ગહેત્વા અઞ્ઞત્થ યાહિ, ત્વમ્પિ, સમ્મ કચ્છપ, ઉદકં પવિસાહી’’તિ આહ. તે તથા અકંસુ.

સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૧૨.‘‘કચ્છપો પાવિસી વારિં, કુરુઙ્ગો પાવિસી વનં;
સતપત્તો દુમગ્ગમ્હા, દૂરે પુત્તે અપાનયી’’તિ.
તત્થ **અપાનયી**તિ આનયિ, ગહેત્વા અગમાસીતિ અત્થો;

લુદ્દોપિ તં ઠાનં આગન્ત્વા કઞ્ચિ અપસ્સિત્વા છિન્નપસિબ્બકં ગહેત્વા દોમનસ્સપ્પત્તો અત્તનો ગેહં અગમાસિ. તે તયોપિ સહાયા યાવજીવં વિસ્સાસં અચ્છિન્દિત્વા યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા લુદ્દકો દેવદત્તો અહોસિ, સતપત્તો સારિપુત્તો, કચ્છપો મોગ્ગલ્લાનો, કુરુઙ્ગમિગો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કુરુઙ્ગમિગજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૦૭] ૭. અસ્સકજાતકવણ્ણના

અયમસ્સકરાજેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ભિક્ખુ સત્થારા ‘‘સચ્ચં કિર, ત્વં ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુટ્ઠો ‘‘સચ્ચ’’ન્તિ વત્વા ‘‘કેન ઉક્કણ્ઠાપિતોસી’’તિ વુત્તે ‘‘પુરાણદુતિયિકાયા’’તિ આહ. અથ નં સત્થા ‘‘ન ઇદાનેવ તસ્સા ભિક્ખુ ઇત્થિયા તયિ સિનેહો અત્થિ, પુબ્બેપિ ત્વં તં નિસ્સાય મહાદુક્ખં પત્તો’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કાસિરટ્ઠે પાટલિનગરે અસ્સકો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ ઉપરી નામ અગ્ગમહેસી પિયા અહોસિ મનાપા અભિરૂપા દસ્સનીયા પાસાદિકા અતિક્કન્તા માનુસવણ્ણં, અપત્તા દિબ્બવણ્ણં. સા કાલમકાસિ, તસ્સા કાલકિરિયાય રાજા સોકાભિભૂતો અહોસિ દુક્ખી દુમ્મનો. સો તસ્સા સરીરં દોણિયં નિપજ્જાપેત્વા તેલકલલં પક્ખિપાપેત્વા હેટ્ઠામઞ્ચે ઠપાપેત્વા નિરાહારો રોદમાનો પરિદેવમાનો નિપજ્જિ. માતાપિતરો અવસેસઞાતકા મિત્તામચ્ચબ્રાહ્મણગહપતિકાદયોપિ ''મા સોચિ, મહારાજ, અનિચ્ચા સઙ્ખારા''તિઆદીનિ વદન્તા સઞ્ઞાપેતું નાસક્ખિંસુ. તસ્સ વિલપન્તસ્સેવ સત્ત દિવસા અતિક્કન્તા. તદા બોધિસત્તો પઞ્ચાભિઞ્ઞઅટ્ઠસમાપત્તિલાભી તાપસો હુત્વા હિમવન્તપદેસે વિહરન્તો આલોકં વડ્ઢેત્વા દિબ્બેન ચક્ખુના જમ્બુદીપં ઓલોકેન્તો તં રાજાનં તથા પરિદેવમાનં દિસ્વા ''એતસ્સ મયા અવસ્સયેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ઇદ્ધાનુભાવેન આકાસે ઉપ્પતિત્વા રઞ્ઞો ઉય્યાને ઓતરિત્વા મઙ્ગલસિલાપટ્ટે કઞ્ચનપટિમા વિય નિસીદિ.

અથેકો પાટલિનગરવાસી બ્રાહ્મણમાણવો ઉય્યાનં ગતો બોધિસત્તં દિસ્વા વન્દિત્વા નિસીદિ. બોધિસત્તો તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ''કિં, માણવ, રાજા ધમ્મિકો''તિ પુચ્છિ. ''આમ, ભન્તે, ધમ્મિકો રાજા, ભરિયા પનસ્સ કાલકતા, સો તસ્સા સરીરં દોણિયં પક્ખિપાપેત્વા વિલપમાનો નિપન્નો, અજ્જ સત્તમો દિવસો, કિસ્સ તુમ્હે રાજાનં એવરૂપા દુક્ખા ન મોચેથ, યુત્તં નુ ખો તુમ્હાદિસેસુ સીલવન્તેસુ સંવિજ્જમાનેસુ રઞ્ઞો એવરૂપં દુક્ખં અનુભવિતુ''ન્તિ. ''ન ખો અહં , માણવ, રાજાનં જાનામિ, સચે પન સો આગન્ત્વા મં પુચ્છેય્ય, અહમેવસ્સ તસ્સા નિબ્બત્તટ્ઠાનં આચિક્ખિત્વા રઞ્ઞો સન્તિકેયેવ તં કથાપેય્ય''ન્તિ. ''તેન હિ, ભન્તે, યાવ રાજાનં આનેમિ, તાવ ઇમેવ નિસીદથા''તિ માણવો બોધિસત્તસ્સ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેત્વા ''તસ્સ દિબ્બચક્ખુકસ્સ સન્તિકં ગન્તું વટ્ટતી''તિ આહ.

રાજા ''ઉપરિં કિર દટ્ઠું લભિસ્સામી''તિ તુટ્ઠમાનસો રથં અભિરુહિત્વા તત્થ ગન્ત્વા બોધિસત્તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો – ''સચ્ચં કિર તુમ્હે દેવિયા નિબ્બત્તટ્ઠાનં જાનાથા''તિ પુચ્છિ. ''આમ, મહારાજા''તિ. ''કત્થ નિબ્બત્તા''તિ? ''સા ખો, મહારાજ, રૂપસ્મિંયેવ મત્તા પમાદમાગમ્મ કલ્યાણકમ્મં અકત્વા ઇમસ્મિંયેવ ઉય્યાને ગોમયપાણકયોનિયં નિબ્બત્તા''તિ . ''નાહં સદ્દહામી''તિ. ''તેન હિ તે દસ્સેત્વા કથાપેમી''તિ. ''સાધુ કથાપેથા''તિ. બોધિસત્તો અત્તનો આનુભાવેન ''ઉભોપિ ગોમયપિણ્ડં વટ્ટયમાના રઞ્ઞો પુરતો આગચ્છન્તૂ''તિ તેસં આગમનં અકાસિ. તે તથેવ આગમિંસુ. બોધિસત્તો તં દસ્સેન્તો ''અયં તે , મહારાજ, ઉપરિદેવી, તં જહિત્વા ગોમયપાણકસ્સ પચ્છતો પચ્છતો ગચ્છતિ, પસ્સથ ન''ન્તિ આહ. ભન્તે '''ઉપરી નામ ગોમયપાણકયોનિયં નિબ્બત્તિસ્સતી'તિ ન સદ્દહામહ''ન્તિ. ''કથાપેમિ નં, મહારાજા''તિ. ''કથાપેથ, ભન્તે''તિ.

બોધિસત્તો અત્તનો આનુભાવેન તં કથાપેન્તો ''ઉપરી''તિ આહ. સા મનુસ્સભાસાય ''કિં, ભન્તે''તિ આહ. ''ત્વં અતીતભવે કા નામ અહોસી''તિ? ''ભન્તે, અસ્સકરઞ્ઞો અગ્ગમહેસી ઉપરી નામ અહોસિ''ન્તિ. ''કિં પન તે ઇદાનિ અસ્સકરાજા પિયો, ઉદાહુ ગોમયપાણકો''તિ? ''ભન્તે, સો મય્હં પુરિમજાતિયા સામિકો, તદા અહં ઇમસ્મિં ઉય્યાને તેન સદ્ધિં રૂપસદ્દગન્ધરસફોટ્ઠબ્બે અનુભવમાના વિચરિં. ઇદાનિ પન મે ભવસઙ્ખેપગતકાલતો પટ્ઠાય સો કિં હોતિ, અહઞ્હિ ઇદાનિ અસ્સકરાજાનં મારેત્વા તસ્સ ગલલોહિતેન મય્હં સામિકસ્સ ગોમયપાણકસ્સ પાદે મક્ખેય્ય''ન્તિ વત્વા પરિસમજ્ઝે મનુસ્સભાસાય ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૧૩.''અયમસ્સકરાજેન , દેસો વિચરિતો મયા;
અનુકામય કામેન, પિયેન પતિના સહ.

૧૧૪.‘‘નવેન સુખદુક્ખેન, પોરાણં અપિધીયતિ;
તસ્મા અસ્સકરઞ્ઞાવ, કીટો પિયતરો મમા’’તિ.

તત્થ **અયમસ્સકરાજેન, દેસો વિચરિતો મયા**તિ અયં રમણીયો ઉય્યાનપદેસો પુબ્બે મયા અસ્સકરાજેન સદ્ધિં વિચરિતો. **અનુકામય કામેના**તિ **અનૂ**તિ નિપાતમત્તં, મયા તં કામયમાનાય તેન મં કામયમાનેન સહાતિ અત્થો. **પિયેના**તિ તસ્મિં અત્તભાવે પિયેન. **નવેન સુખદુક્ખેન, પોરાણં અપિધીયતી**તિ, ભન્તે, નવેન હિ સુખેન પોરાણં સુખં, નવેન ચ દુક્ખેન પોરાણં દુક્ખં પિધીયતિ પટિચ્છાદીયતિ, એસા લોકસ્સ ધમ્મતાતિ દીપેતિ. **તસ્મા અસ્સકરઞ્ઞાવ, કીટો પિયતરો મમા**તિ યસ્મા નવેન પોરાણં પિધીયતિ, તસ્મા મમ અસ્સકરાજતો સતગુણેન સહસ્સગુણેન કીટોવ પિયતરોતિ.

તં સુત્વા અસ્સકરાજા વિપ્પટિસારી હુત્વા તત્થ ઠિતોવ કુણપં નીહરાપેત્વા સીસં ન્હત્વા બોધિસત્તં વન્દિત્વા નગરં પવિસિત્વા અઞ્ઞં અગ્ગમહેસિં કત્વા ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. બોધિસત્તોપિ રાજાનં ઓવદિત્વા નિસ્સોકં કત્વા હિમવન્તમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ‘‘તદા ઉપરી પુરાણદુતિયિકા અહોસિ, અસ્સકરાજા ઉક્કણ્ઠિતો ભિક્ખુ, માણવો સારિપુત્તો, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અસ્સકજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૦૮] ૮. સુસુમારજાતકવણ્ણના

અલં મેતેહિ અમ્બેહીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ‘‘દેવદત્તો વધાય પરિસક્કતી’’તિ સુત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો મય્હં વધાય પરિસક્કતિ, પુબ્બેપિ પરિસક્કિયેવ, સન્તાસમત્તમ્પિ પન કાતું ન સક્ખી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે હિમવન્તપદેસે બોધિસત્તો કપિયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા નાગબલો થામસમ્પન્નો મહાસરીરો સોભગ્ગપ્પત્તો હુત્વા ગઙ્ગાનિવત્તને અરઞ્ઞાયતને વાસં કપ્પેસિ. તદા ગઙ્ગાય એકો સુસુમારો વસિ. અથસ્સ ભરિયા બોધિસત્તસ્સ સરીરં દિસ્વા તસ્સ હદયમંસે દોહળં ઉપ્પાદેત્વા સુસુમારં આહ – ‘‘અહં સામિ, એતસ્સ કપિરાજસ્સ હદયમંસં ખાદિતુકામા’’તિ. ‘‘ભદ્દે, મયં જલગોચરા, એસો થલગોચરો, કિન્તિ નં ગણ્હિતું સક્ખિસ્સામા’’તિ. ‘‘યેન કેનચિ ઉપાયેન ગણ્હ, સચે ન લભિસ્સામિ, મરિસ્સામી’’તિ. ‘‘તેન હિ મા સોચિ, અત્થેકો ઉપાયો, ખાદાપેસ્સામિ તં તસ્સ હદયમંસ’’ન્તિ સુસુમારિં સમસ્સાસેત્વા બોધિસત્તસ્સ ગઙ્ગાય પાનીયં પિવિત્વા ગઙ્ગાતીરે નિસિન્નકાલે સન્તિકં ગન્ત્વા એવમાહ – ‘‘વાનરિન્દ, ઇમસ્મિં પદેસે કસાયફલાનિ ખાદન્તો કિં ત્વં નિવિટ્ઠટ્ઠાનેયેવ ચરસિ, પારગઙ્ગાય અમ્બલબુજાદીનં મધુરફલાનં અન્તો નત્થિ, કિં તે તત્થ ગન્ત્વા ફલાફલં ખાદિતું ન વટ્ટતી’’તિ? ‘‘કુમ્ભીલરાજ, ગઙ્ગા મહોદકા વિત્થિણ્ણા, કથં તત્થ ગમિસ્સામી’’તિ? ‘‘સચે ઇચ્છસિ, અહં તં મમ પિટ્ઠિં આરોપેત્વા નેસ્સામી’’તિ. સો સદ્દહિત્વા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ. ‘‘તેન હિ એહિ પિટ્ઠિં મે અભિરૂહા’’તિ ચ વુત્તે તં અભિરુહિ. સુસુમારો થોકં નેત્વા ઉદકે ઓસીદાપેસિ.

બોધિસત્તો ''સમ્મ, ઉદકે મં ઓસીદાપેસિ, કિં નુ ખો એત''ન્તિ આહ. ''નાહં તં ધમ્મસુધમ્મતાય ગહેત્વા ગચ્છામિ, ભરિયાય પન મે તવ હદયમંસે દોહળો ઉપ્પન્નો, તમહં તવ હદયં ખાદાપેતુકામો''તિ. ''સમ્મ, કથેન્તેન તે સુન્દરં કતં. સચે હિ અમ્હાકં ઉદરે હદયં ભવેય્ય, સાખગ્ગેસુ ચરન્તાનં ચુણ્ણવિચુણ્ણં ભવેય્યા''તિ. ''કહં પન તુમ્હે ઠપેથા''તિ? બોધિસત્તો અવિદૂરે એકં ઉદુમ્બરં પક્કફલપિણ્ડિસઞ્છન્નં દસ્સેન્તો ''પસ્સેતાનિ અમ્હાકં હદયાનિ એતસ્મિં ઉદુમ્બરે ઓલમ્બન્તી''તિ આહ. ''સચે મે હદયં દસ્સસિ, અહં તં ન મારેસ્સામી''તિ. ''તેન હિ મં એત્થ નેહિ, અહં તે રુક્ખે ઓલમ્બન્તં દસ્સામી''તિ. સો તં આદાય તત્થ અગમાસિ. બોધિસત્તો તસ્સ પિટ્ઠિતો ઉપ્પતિત્વા ઉદુમ્બરરુક્ખે નિસીદિત્વા ''સમ્મ, બાલ સુસુમાર, 'ઇમેસં સત્તાનં હદયં નામ રુક્ખગ્ગે હોતી'તિ સઞ્ઞી અહોસિ, બાલોસિ, અહં તં વઞ્ચેસિં, તવ ફલાફલં તવેવ હોતુ, સરીરમેવ પન તે મહન્તં પઞ્ઞા પન નત્થી''તિ વત્વા ઇમમત્થં પકાસેન્તો ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૧૫.''અલં મેતેહિ અમ્બેહિ, જમ્બૂહિ પનસેહિ ચ;
યાનિ પારં સમુદ્દસ્સ, વરં મય્હં ઉદુમ્બરો.

૧૧૬.''મહતી વત તે બોન્દિ, ન ચ પઞ્ઞા તદૂપિકા;
સુસુમાર વઞ્ચિતો મેસિ, ગચ્છ દાનિ યથાસુખ''ન્તિ.

તત્થ **અલં મેતેહી**તિ યાનિ તયા દીપકે નિદ્દિટ્ઠાનિ, એતેહિ મય્હં અલં. **વરં મય્હં ઉદુમ્બરો**તિ મય્હં અયમેવ ઉદુમ્બરરુક્ખો વરં. **બોન્દી**તિ સરીરં. **તદૂપિકા**તિ પઞ્ઞા પન તે તદૂપિકા તસ્સ સરીરસ્સ અનુચ્છવિકા નત્થિ. **ગચ્છ દાનિ યથાસુખ**ન્તિ ઇદાનિ યથાસુખં ગચ્છ, નત્થિ તે હદયમંસગહણૂપાયોતિ અત્થો. સુસુમારો સહસ્સં પરાજિતો વિય દુક્ખી દુમ્મનો પજ્ઝાયન્તોવ અત્તનો નિવાસટ્ઠાનમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સુસુમારો દેવદત્તો અહોસિ, સુસુમારી ચિઞ્ચમાણવિકા, કપિરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સુસુમારજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૦૯] ૯. કુક્કુટજાતકવણ્ણના

દિટ્ઠા મયા વને રુક્ખાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ધમ્મસેનાપતિસારિપુત્તત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં દહરભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર અત્તનો સરીરસ્સ ગુત્તિકમ્મે છેકો અહોસિ. ''સરીરસ્સ મે ન સુખં ભવેય્યા''તિ ભયેન અતિસીતં અચ્ચુણ્હં પરિભોગં ન કરોતિ, ''સીતુણ્હેહિ સરીરં કિલમેય્યા''તિ ભયેન બહિ ન નિક્ખમતિ, અતિકિલિન્નઉત્તણ્ડુલાદીનિ ન ભુઞ્જતિ. તસ્સ સા સરીરગુત્તિકુસલતા સઙ્ઘમજ્ઝે પાકટા જાતા. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અસુકો દહરો કિર ભિક્ખુ સરીરગુત્તિકમ્મે છેકો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, અયં દહરો ઇદાનેવ સરીરગુત્તિકમ્મે છેકો, પુબ્બેપિ છેકોવ અહોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞાયતને રુક્ખદેવતા અહોસિ. અથેકો સકુણલુદ્દકો એકં દીપકકુક્કુટમાદાય વાલરજ્જુઞ્ચ યટ્ઠિઞ્ચ ગહેત્વા અરઞ્ઞે કુક્કુટે બન્ધન્તો એકં પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિટ્ઠં પોરાણકુક્કુટં બન્ધિતું આરભિ. સો વાલપાસે કુસલતાય અત્તાનં બન્ધિતું ન દેતિ, ઉટ્ઠાયુટ્ઠાય નિલીયતિ. લુદ્દકો

અત્તાનં સાખાપલ્લવેહિ પટિચ્છાદેત્વા પુનપ્પુનં યટ્ઠિઞ્ચ પાસઞ્ચ ઓડ્ડેતિ. કુક્કુટો તં લજ્જાપેતુકામો માનુસિં વાચં નિચ્છારેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૧૭.''દિટ્ઠા મયા વને રુક્ખા, અસ્સકણ્ણા વિભીટકા;
ન તાનિ એવં સક્કન્તિ, યથા ત્વં રુક્ખ સક્કસી''તિ.

તસ્સત્થો – સમ્મ લુદ્દક, મયા ઇમસ્મિં વને જાતા બહૂ અસ્સકણ્ણા ચ વિભીટકા ચ રુક્ખા દિટ્ઠપુબ્બા, તાનિ પન રુક્ખાનિ યથા ત્વં સક્કસિ સઙ્કમસિ ઇતો ચિતો ચ વિચરસિ, એવં ન સક્કન્તિ ન સઙ્કમન્તિ ન વિચરન્તીતિ.

એવં વત્વા ચ પન સો કુક્કુટો પલાયિત્વા અઞ્ઞત્થ અગમાસિ. તસ્સ પલાયિત્વા ગતકાલે લુદ્દકો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૧૮.''પોરાણકુક્કુટો અયં, ભેત્વા પઞ્જરમાગતો;
કુસલો વાલપાસાનં, અપક્કમતિ ભાસતી''તિ.

તત્થ **કુસલો વાલપાસાન**ન્તિ વાલમયેસુ પાસેસુ કુસલો અત્તાનં બન્ધિતું અદત્વા અપક્કમતિ ચેવ ભાસતિ ચ, ભાસિત્વા ચ પન પલાતોતિ એવં વત્વા લુદ્દકો અરઞ્ઞે ચરિત્વા યથાલદ્ધમાદાય ગેહમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા લુદ્દકો દેવદત્તો અહોસિ, કુક્કુટો કાયગુત્તિકુસલો દહરભિક્ખુ, તસ્સ પન કારણસ્સ પચ્ચક્ખકારિકા રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કુક્કુટજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૧૦] ૧૦. કન્દગલકજાતકવણ્ણના

અમ્ભો કો નામયં રુક્ખોતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો સુગતાલયં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ''દેવદત્તો સુગતાલયં અકાસી''તિ સુત્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તો મય્હં અનુકિરિયં કરોન્તો વિનાસં પત્તો, પુબ્બેપિ પાપુણિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે રુક્ખકોટ્ટકસકુણયોનિયં નિબ્બત્તિ, ''ખદિરવનિયો''તિસ્સ નામં અહોસિ. સો ખદિરવનેયેવ ગોચરં ગણ્હિ, તસ્સેકો કન્દગલકો નામ સહાયો અહોસિ, સો સિમ્બલિપાલિભદ્દકવને ગોચરં ગણ્હાતિ. સો એકદિવસં ખદિરવનિયસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. ખદિરવનિયો ''સહાયો મે આગતો''તિ કન્દગલકં ગહેત્વા ખદિરવનં પવિસિત્વા ખદિરખન્ધં તુણ્ડેન પહરિત્વા રુક્ખતો પાણકે નીહરિત્વા અદાસિ. કન્દગલકો દિન્ને દિન્ને મધુરપૂવે વિય છિન્દિત્વા છિન્દિત્વા ખાદિ. તસ્સ ખાદન્તસ્સેવ માનો ઉપ્પજ્જિ – ''અયમ્પિ રુક્ખકોટ્ટકયોનિયં નિબ્બત્તો, અહમ્પિ, કિં મે એતેન દિન્નગોચરેન, સયમેવ ખદિરવને ગોચરં ગણ્હિસ્સામી''તિ. સો ખદિરવનિયં આહ – ''સમ્મ, મા ત્વં દુક્ખં અનુભવિ, અહમેવ ખદિરવને ગોચરં ગણ્હિસ્સામી''તિ.

અથ નં સો ''હન્દ ત્વં સમ્મ, સિમ્બલિપાલિભદ્દકાદિવને નિસ્સારે ગોચરગ્ગહણકુલે જાતો, ખદિરા નામ જાતસારા થદ્ધા, મા તે એતં રુચ્ચી''તિ આહ. કન્દગલકો ''કિં દાનાહં ન રુક્ખકોટ્ટકયોનિયં નિબ્બત્તો''તિ તસ્સ

વચનં અનાદિયિત્વા વેગેન ગન્ત્વા ખદિરરુક્ખં તુણ્ડેન પહરિ. તાવદેવસ્સ તુણ્ડં ભિજ્જિ, અક્ખીનિ નિક્ખમનાકારપ્પત્તાનિ જાતાનિ, સીસં ફલિતં. સો ખન્ધે પતિટ્ઠાતું અસક્કોન્તો ભૂમિયં પતિત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૧૯.''અમ્ભો કો નામયં રુક્ખો, સિન્નપત્તો સકણ્ટકો;
યત્થ એકપ્પહારેન, ઉત્તમઙ્ગં વિભિજ્જિત''ન્તિ.

તત્થ **અમ્ભો કો નામયં રુક્ખો**તિ, ભો ખદિરવનિય, કો નામ અયં રુક્ખો. ''કો નામ સો''તિપિ પાઠો. **સિન્નપત્તો**તિ સુખુમપત્તો. **યત્થ એકપ્પહારેના**તિ યસ્મિં રુક્ખે એકેનેવ પહારેન. **ઉત્તમઙ્ગં વિભિજ્જિત**ન્તિ સીસં ભિન્નં, ન કેવલઞ્ચ સીસં, તુણ્ડમ્પિ ભિન્નં. સો વેદનાપ્પત્તતાય ખદિરરુક્ખં ''કિં રુક્ખો નામેસો''તિ જાનિતું અસક્કોન્તો વેદનાપ્પત્તો હુત્વા ઇમાય ગાથાય વિપ્પલપિ.

તં વચનં સુત્વા ખદિરવનિયો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૨૦.''અચારિ વતાયં વિતુદં વનાનિ, કટ્ઠઙ્ગરુક્ખેસુ અસારકેસુ;
અથાસદા ખદિરં જાતસારં, યત્થબ્ભિદા ગરુળો ઉત્તમઙ્ગ''ન્તિ.

તત્થ **અચારિ વતાય**ન્તિ અચરિ વત અયં. **વિતુદં વનાની**તિ નિસ્સારસિમ્બલિપાલિભદ્દકવનાનિ વિતુદન્તો વિજ્ઝન્તો. **કટ્ઠઙ્ગરુક્ખેસૂ**તિ વનકટ્ઠકોટ્ઠાસેસુ રુક્ખેસુ. **અસારકેસૂ**તિ નિસ્સારેસુ પાલિભદ્દકસિમ્બલિઆદીસુ. **અથાસદા ખદિરં જાતસાર**ન્તિ અથ પોતકકાલતો પટ્ઠાય જાતસારં ખદિરં સમ્પાપુણિ. **યત્થબ્ભિદા ગરુળો ઉત્તમઙ્ગ**ન્તિ **યત્થબ્ભિદા**તિ યસ્મિં ખદિરે અભિન્દિ પદાલયિ. **ગરુળો**તિ સકુણો. સબ્બસકુણાનઞ્હેતં સગારવસપ્પતિસ્સ વચનં.

ઇતિ નં ખદિરવનિયો વત્વા ''ભો કન્દગલક, યત્થ ત્વં ઉત્તમઙ્ગં અભિન્દિ, ખદિરો નામેસો સારરુક્ખો''તિ આહ. સો તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કન્દગલકો દેવદત્તો અહોસિ, ખદિરવનિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કન્દગલકજાતકવણ્ણના દસમા.

નતંદળ્હવગ્ગો છટ્ઠો.

તસ્સુદ્દાનં –

બન્ધનાગારં કેળિસીલં, ખણ્ડં વીરકગઙ્ગેય્યં;
કુરુઙ્ગમસ્સકઞ્ચેવ, સુસુમારઞ્ચ કુક્કુટં;
કન્દગલકન્તિ તે દસ.

૭. બીરણથમ્ભવગ્ગો

[૨૧૧] ૧. સોમદત્તજાતકવણ્ણના

અકાસિ યોગ્ગન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો લાળુદાયિત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ દ્વિન્નં તિણ્ણં જનાનં અન્તરે એકવચનમ્પિ સમ્પાદેત્વા કથેસું ન સક્કોતિ, સારજ્જબહુલો ''અઞ્ઞં કથેસ્સામી''તિ અઞ્ઞમેવ કથેસિ. તસ્સ તં પવત્તિં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથેન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ , ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, લાળુદાયી ઇદાનેવ સારજ્જબહુલો, પુબ્બેપિ સારજ્જબહુલોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે અઞ્ઞતરસ્મિં બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા પુન ગેહં આગન્ત્વા માતાપિતૂનં દુગ્ગતભાવં ઞત્વા ''પરિહીનકુલતો સેટ્ઠિકુલં પતિટ્ઠપેસ્સામી''તિ માતાપિતરો આપુચ્છિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા રાજાનં ઉપટ્ઠાસિ. સો રઞ્ઞા પિયો અહોસિ મનાપો. અથસ્સ પિતુનો ''દ્વીહિયેવ ગોણેહિ કસિં કત્વા જીવિકં કપ્પેન્તસ્સ એકો ગોણો મતો. સો બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''તાત, એકો ગોણો મતો, કસિકમ્મં ન પવત્તતિ, રાજાનં એકં ગોણં યાચાહી''તિ આહ. ''તાત, નચિરસ્સેવ મે રાજા દિટ્ઠો, ઇદાનેવ ગોણં યાચિતું ન યુત્તં, તુમ્હે યાચથા''તિ. ''તાત, ત્વં મય્હં સારજ્જબહુલભાવં ન જાનાસિ, અહઞ્હિ દ્વિન્નં તિણ્ણં સમ્મુખે કથં સમ્પાદેતું ન સક્કોમિ. સચે અહં રઞ્ઞો સન્તિકં ગોણં યાચિતું ગમિસ્સામિ, ઇમમ્પિ દત્વા આગમિસ્સામી''તિ. ''તાત, યં હોતિ, તં હોતુ, ન સક્કા મયા રાજાનં યાચિતું, અપિચ ખો પનાહં તુમ્હે યોગ્ગં કારેસ્સામી''તિ. ''તેન હિ સાધુ મં યોગ્ગં કારેહી''તિ.

બોધિસત્તો પિતરં આદાય બીરણત્થમ્ભકસુસાનં ગન્ત્વા તત્થ તત્થ તિણકલાપે બન્ધિત્વા ''અયં રાજા, અયં ઉપરાજા, અયં સેનાપતી''તિ નામાનિ કત્વા પટિપાટિયા પિતુ દસ્સેત્વા ''તાત, ત્વં રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા 'જયતુ, મહારાજા'તિ એવં ઇમં ગાથં વત્વા ગોણં યાચેય્યાસી''તિ ગાથં ઉગ્ગણ્હાપેસિ –

''દ્વે મે ગોણા મહારાજ, યેહિ ખેત્તં કસામસે;
તેસુ એકો મતો દેવ, દુતિયં દેહિ ખત્તિયા''તિ.

બ્રાહ્મણો એકેન સંવચ્છરેન ઇમં ગાથં પગુણં કત્વા બોધિસત્તં આહ – ''તાત, સોમદત્ત, ગાથા મે પગુણા જાતા, ઇદાનિ અહં યસ્સ કસ્સચિ સન્તિકે વત્તું સક્કોમિ, મં રઞ્ઞો સન્તિકં નેહી''તિ. સો ''સાધુ, તાતા''તિ તથારૂપં પણ્ણાકારં ગાહાપેત્વા પિતરં રઞ્ઞો સન્તિકં નેસિ. બ્રાહ્મણો ''જયતુ, મહારાજા''તિ વત્વા પણ્ણાકારં અદાસિ. રાજા ''અયં તે સોમદત્ત બ્રાહ્મણો કિં હોતી''તિ આહ. ''પિતા મે, મહારાજા''તિ. ''કેનટ્ઠેનાગતો''તિ? તસ્મિં ખણે બ્રાહ્મણો ગોણયાચનત્થાય ગાથં વદન્તો –

''દ્વે મે ગોણા મહારાજ, યેહિ ખેત્તં કસામસે;
તેસુ એકો મતો દેવ, દુતિયં ગણ્હ ખત્તિયા''તિ. – આહ;

રાજા બ્રાહ્મણેન વિરજ્ઝિત્વા કથિતભાવં ઞત્વા સિતં કત્વા ''સોમદત્ત, તુમ્હાકં ગેહે બહૂ મઞ્ઞે ગોણા''તિ આહ. ''તુમ્હેહિ દિન્ના ભવિસ્સન્તિ, મહારાજા''તિ. રાજા બોધિસત્તસ્સ તુસ્સિત્વા બ્રાહ્મણસ્સ સોળસ ગોણે અલઙ્કારભણ્ડકે નિવાસનગામઞ્ચસ્સ બ્રહ્મદેય્યં દત્વા મહન્તેન યસેન બ્રાહ્મણં ઉય્યોજેસિ. બ્રાહ્મણો સબ્બસેતસિન્ધવયુત્તં રથં અભિરુય્હ મહન્તેન પરિવારેન ગામં અગમાસિ. બોધિસત્તો પિતરા સદ્ધિં રથે નિસીદિત્વા ગચ્છન્તો ''તાત, અહં તુમ્હે સકલસંવચ્છરં યોગ્ગં કારેસિં, સન્નિટ્ઠાનકાલે પન તુમ્હાકં ગોણં રઞ્ઞો અદત્થા''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૨૧.''અકાસિ યોગ્ગં ધુવમપ્પમત્તો, સંવચ્છરં બીરણથમ્ભકસ્મિં;
બ્યાકાસિ સગ્ગં પરિસં વિગય્હ, ન નિય્યમો તાયતિ અપ્પપઞ્ઞ''ન્તિ.

તત્થ **અકાસિ યોગ્ગં ધુવમપ્પમત્તો, સંવચ્છરં બીરણથમ્ભકસ્મિ**ન્તિ, તાત, ત્વં નિચ્ચં અપ્પમત્તો બીરણત્થમ્ભમયે સુસાને યોગ્ગં અકાસિ . **બ્યાકાસિ સગ્ગં પરિસં વિગય્હા**તિ અથ ચ પન પરિસં વિગાહિત્વા તં સગ્ગં વિઅકાસિ વિકારં આપાદેસિ, પરિવત્તેસીતિ અત્થો. **ન નિય્યમો તાયતિ અપ્પપઞ્ઞ**ન્તિ અપ્પહઞ્ઞં નામ પુગ્ગલં નિય્યમો યોગ્ગાચિણ્ણં ચરણં ન તાયતિ ન રક્ખતીતિ.

અથસ્સ વચનં સુત્વા બ્રાહ્મણો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૨૨.''દ્વયં યાચનકો તાત, સોમદત્ત નિગચ્છતિ;
અલાભં ધનલાભં વા, એવંધમ્મા હિ યાચના''તિ.

તત્થ **એવંધમ્મા હિ યાચના**તિ યાચના હિ એવંસભાવાતિ.

સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, લાળુદાયી ઇદાનેવ સારજ્જબહુલો, પુબ્બેપિ સારજ્જબહુલોયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો, સોમદત્તસ્સ પિતા લાળુદાયી અહોસિ, સોમદત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સોમદત્તજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૧૨] ૨. ઉચ્છિટ્ઠભત્તજાતકવણ્ણના

અઞ્ઞો ઉપરિમો વણ્ણોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ભિક્ખુ સત્થારા ''સચ્ચં કિર, ત્વં ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુટ્ઠો ''સચ્ચ''ન્તિ વત્વા ''કો તં ઉક્કણ્ઠાપેસી''તિ વુત્તે ''પુરાણદુતિયિકા''તિ આહ. અથ નં સત્થા ''ભિક્ખુ અયં તે ઇત્થી અનત્થકારિકા, પુબ્બેપિ અત્તનો જારસ્સ ઉચ્છિટ્ઠકં ભોજેસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ઠાને ભિક્ખં ચરિત્વા જીવિકકપ્પકે કપણે નટકકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો દુગ્ગતો દુરૂપકો હુત્વા ભિક્ખં ચરિત્વા જીવિકં કપ્પેસિ. તદા કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં ગામકે એકસ્સ બ્રાહ્મણસ્સ બ્રાહ્મણી દુસ્સીલા પાપધમ્મા અતિચારં ચરતિ. અથેકદિવસં બ્રાહ્મણે કેનચિદેવ કરણીયેન બહિ ગતે તસ્સા જારો તં ખણં ઓલોકેત્વા તં ગેહં પાવિસિ. સા તેન સદ્ધિં અતિચરિત્વા ''મુહુત્તં અચ્છ, ભુઞ્જિત્વાવ ગમિસ્સસી''તિ ભત્તં સમ્પાદેત્વા સૂપબ્યઞ્જનસમ્પન્નં ઉણ્હભત્તં વડ્ઢેત્વા ''ત્વં ભુઞ્જા''તિ તસ્સ દત્વા સયં બ્રાહ્મણસ્સ આગમનં ઓલોકયમાના દ્વારે અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો બ્રાહ્મણિયા જારસ્સ ભુઞ્જનટ્ઠાને પિણ્ડં પચ્ચાસીસન્તો અટ્ઠાસિ.

તસ્મિં ખણે બ્રાહ્મણો ગેહાભિમુખો આગચ્છતિ. બ્રાહ્મણી તં આગચ્છન્તં દિસ્વા વેગેન પવિસિત્વા ''ઉટ્ઠેહિ, બ્રાહ્મણો આગચ્છતી''તિ જારં કોટ્ઠે ઓતારેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ પવિસિત્વા નિસિન્નકાલે ફલકં ઉપનેત્વા હત્થધોવનં દત્વા ઇતરેન ભુત્તાવસિટ્ઠસ્સ સીતભત્તસ્સ ઉપરિ ઉણ્હભત્તં વડ્ઢેત્વા બ્રાહ્મણસ્સ અદાસિ. સો ભત્તે હત્થં ઓતારેત્વા ઉપરિ

ઉણ્હં હેટ્ઠા ચ ભત્તં સીતલં દિસ્વા ચિન્તેસિ – ‘‘ઇમિના અઞ્ઞસ્સ ભુત્તાધિકેન ઉચ્છિટ્ઠભત્તેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ. સો બ્રાહ્મણિં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૨૩.‘‘અઞ્ઞો ઉપરિમો વણ્ણો, અઞ્ઞો વણ્ણો ચ હેટ્ઠિમો;
બ્રાહ્મણી ત્વેવ પુચ્છામિ, કિં હેટ્ઠા કિઞ્ચ ઉપ્પરી’’તિ.

તત્થ **વણ્ણો**તિ આકારો. અયઞ્હિ ઉપરિમસ્સ ઉણ્હભાવં હેટ્ઠિમસ્સ ચ સીતભાવં પુચ્છન્તો એવમાહ. **કિં હેટ્ઠા કિઞ્ચ ઉપ્પરી**તિ વુટ્ઠિતભત્તેન નામ ઉપરિ સીતલેન, હેટ્ઠા ઉણ્હેન ભવિતબ્બં, ઇદઞ્ચ પન ન તાદિસં, તેન તં પુચ્છામિ – ‘‘કેન કારણેન ઉપરિ ભત્તં ઉણ્હં, હેટ્ઠિમં સીતલ’’ન્તિ.

બ્રાહ્મણી અત્તના કતકમ્મસ્સ ઉત્તાનભાવભયેન બ્રાહ્મણે પુનપ્પુનં કથેન્તેપિ તુણ્હીયેવ અહોસિ. તસ્મિં ખણે નટપુત્તસ્સ એતદહોસિ – ‘‘કોટ્ઠે નિસીદાપિતપાપપુરિસેન જારેન ભવિતબ્બં, ઇમિના ગેહસ્સામિકેન, બ્રાહ્મણી પન અત્તના કતકમ્મસ્સ પાકટભાવભયેન કિઞ્ચિ ન કથેતિ, હન્દાહં ઇમિસ્સા કતકમ્મં પકાસેત્વા જારસ્સ કોટ્ઠકે નિસીદાપિતભાવં બ્રાહ્મણસ્સ કથેમી’’તિ. સો બ્રાહ્મણસ્સ ગેહા નિક્ખન્તકાલતો પટ્ઠાય ઇતરસ્સ ગેહપવેસનં અતિચરણં અગ્ગભત્તભુઞ્જનં બ્રાહ્મણિયા દ્વારે ઠત્વા મગ્ગં ઓલોકનં ઇતરસ્સ કોટ્ઠે ઓતારિતભાવન્તિ સબ્બં તં પવત્તિં આચિક્ખિત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૨૪.‘‘અહં નટોસ્મિ ભદ્દન્તે, ભિક્ખકોસ્મિ ઇધાગતો;
અયઞ્હિ કોટ્ઠમોતિણ્ણો, અયં સો યં ગવેસસી’’તિ.

તત્થ **અહં નટોસ્મિ, ભદ્દન્તે**તિ, સામિ, અહં નટજાતિકો. **ભિક્ખકોસ્મિ ઇધાગતો**તિ સ્વાહં ઇમં ઠાનં ભિક્ખકો ભિક્ખં પરિયેસમાનો આગતોસ્મિ. **અયઞ્હિ કોટ્ઠમોતિણ્ણો**તિ અયં પન એતિસ્સા જારો ઇમં ભત્તં ભુઞ્જન્તો તવ ભયેન કોટ્ઠં ઓતિણ્ણો. **અયં સો યં ગવેસસી**તિ યં ત્વં કસ્સ નુ ખો ઇમિના ઉચ્છિટ્ઠકેન ભવિતબ્બન્તિ ગવેસસિ, અયં સો. ચૂળાય નં ગહેત્વા કોટ્ઠા નીહરિત્વા યથા ન પુનેવરૂપં પાપં કરોતિ, તથા અસ્સ સતિં જનેહીતિ વત્વા પક્કામિ. બ્રાહ્મણો ઉભોપિ તે યથા નં ન પુનેવરૂપં પાપં કરોન્તિ, તજ્જનપોથનેહિ તથા સિક્ખાપેત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ‘‘તદા બ્રાહ્મણી પુરાણદુતિયિકા અહોસિ, બ્રાહ્મણો ઉક્કણ્ઠિતો ભિક્ખુ, નટપુત્તો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઉચ્છિટ્ઠભત્તજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૧૩] ૩. ભરુજાતકવણ્ણના

ઇસીનમન્તરં કત્વાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરાજાનં આરબ્ભ કથેસિ. ભગવતો હિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ લાભસક્કારો મહા અહોસિ. યથાહ –

‘‘તેન ખો પન સમયેન ભગવા સક્કતો હોતિ ગરુકતો માનિતો પૂજિતો અપચિતો લાભી ચીવરપિણ્ડપાતસેનાસનગિલાનપચ્ચયભેસજ્જપરિક્ખારાનં. ભિક્ખુસઙ્ઘોપિ ખો સક્કતો હોતિ…પે॰… પરિક્ખારાનં. અઞ્ઞતિત્થિયા પન પરિબ્બાજકા અસક્કતા હોન્તિ…પે॰… પરિક્ખારાન’’ન્તિ (ઉદા॰ ૧૪).

તે એવં પરિહીનલાભસક્કારા અહોરત્તં ગુળ્હસન્નિપાતં કત્વા મન્તયન્તિ ‘‘સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉપ્પન્નકાલતો પટ્ઠાય મયં હતલાભસક્કારા જાતા , સમણો ગોતમો લાભગ્ગયસગ્ગપ્પત્તો જાતો, કેન નુ ખો કારણેનસ્સ એસા સમ્પત્તી’’તિ. તત્રેકે એવમાહંસુ – ‘‘સમણો ગોતમો સકલજમ્બુદીપસ્સ ઉત્તમટ્ઠાને ભૂમિસીસે વસતિ. તેનસ્સ લાભસક્કારો ઉપ્પજ્જતી’’તિ, સેસા ‘‘અત્થેતં કારણં, મયમ્પિ જેતવનપિટ્ઠે તિત્થિયારામં કારેમ, એવં લાભિનો ભવિસ્સામા’’તિ આહંસુ. તે સબ્બેપિ ‘‘એવમેત’’ન્તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા ‘‘સચેપિ મયં રઞ્ઞો અનારોચેત્વા આરામં કારેસ્સામ, ભિક્ખૂ વારેસ્સન્તિ, લઞ્જં લભિત્વા અભિજ્જનકો નામ નત્થિ, તસ્મા રઞ્ઞો લઞ્જં દત્વા આરામટ્ઠાનં ગણ્હિસ્સામા’’તિ સમ્મન્તેત્વા ઉપટ્ઠાકે યાચિત્વા રઞ્ઞો સતસહસ્સં દત્વા ‘‘મહારાજ, મયં જેતવનપિટ્ઠિયં તિત્થિયારામં કરિસ્સામ, સચે ભિક્ખૂ ‘કાતું ન દસ્સામા’તિ તુમ્હાકં આરોચેન્તિ, નેસં પટિવચનં ન દાતબ્બ’’ન્તિ આહંસુ. રાજા લઞ્જલોભેન ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ.

તિત્થિયા રાજાનં સઞ્ઞાપેત્વા વડ્ઢકિં પક્કોસાપેત્વા કમ્મં પટ્ઠપેસું, મહાસદ્દો અહોસિ. સત્થા ‘‘કે પનેતે, આનન્દ, ઉચ્ચાસદ્દમહાસદ્દા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘અઞ્ઞતિત્થિયા, ભન્તે, જેતવનપિટ્ઠિયં તિત્થિયારામં કારેન્તિ, તત્થેસો સદ્દો’’તિ. ‘‘આનન્દ, નેતં ઠાનં તિત્થિયારામસ્સ અનુચ્છવિકં, તિત્થિયા ઉચ્ચાસદ્દકામા, ન સક્કા તેહિ સદ્ધિં વસિતુ’’ન્તિ વત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા ‘‘ગચ્છથ, ભિક્ખવે, રઞ્ઞો આચિક્ખિત્વા તિત્થિયારામકરણં નિવારેથા’’તિ આહ. ભિક્ખુસઙ્ઘો ગન્ત્વા રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારે અટ્ઠાસિ. રાજા સઙ્ઘસ્સ આગતભાવં સુત્વાપિ ‘‘તિત્થિયારામં નિસ્સાય આગતા ભવિસ્સન્તી’’તિ લઞ્જસ્સ ગહિતત્તા ‘‘રાજા ગેહે નત્થી’’તિ વદાપેસિ. ભિક્ખૂ ગન્ત્વા સત્થુ આરોચેસું. સત્થા ‘‘લઞ્જં નિસ્સાય એવં કરોતી’’તિ દ્વે અગ્ગસાવકે પેસેસિ. રાજા તેસમ્પિ આગતભાવં સુત્વા તથેવ વદાપેસિ. તેપિ આગન્ત્વા સત્થુ આરાચેસું. સત્થા ‘‘ન ઇદાનિ, સારિપુત્ત, રાજા ગેહે નિસીદિતું લભિસ્સતિ, બહિ નિક્ખમિસ્સતી’’તિ પુનદિવસે પુબ્બણ્હસમયં નિવાસેત્વા પત્તચીવરમાદાય પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારં અગમાસિ. રાજા સુત્વા પાસાદા ઓતરિત્વા પત્તં ગહેત્વા સત્થારં પવેસેત્વા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ સઙ્ઘસ્સ યાગુખજ્જકં દત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા રઞ્ઞો એકં પરિયાયધમ્મદેસનં આરભન્તો ‘‘મહારાજ, પોરાણકરાજાનો લઞ્જં ગહેત્વા સીલવન્તે અઞ્ઞમઞ્ઞં કલહં કારેત્વા અત્તનો રટ્ઠસ્સ અસ્સામિનો હુત્વા મહાવિનાસં પાપુણિંસૂ’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે ભરુરટ્ઠે ભરુરાજા નામ રજ્જં કારેસિ. તદા બોધિસત્તો પઞ્ચાભિઞ્ઞો અટ્ઠસમાપત્તિલાભી ગણસત્થા તાપસો હુત્વા હિમવન્તપદેસે ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય પઞ્ચસતતાપસપરિવુતો હિમવન્તા ઓતરિત્વા અનુપુબ્બેન ભરુનગરં પત્વા તત્થ પિણ્ડાય ચરિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા ઉત્તરદ્વારે સાખાવિટપસમ્પન્નસ્સ વટરુક્ખસ્સ મૂલે નિસીદિત્વા ભત્તકિચ્ચં કત્વા તત્થેવ રુક્ખમૂલે વાસં કપ્પેસિ. એવં તસ્મિં ઇસિગણે તત્થ વસન્તે અડ્ઢમાસચ્ચયેન અઞ્ઞો ગણસત્થા પઞ્ચસતપરિવારો આગન્ત્વા નગરે ભિક્ખાય ચરિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા દક્ખિણદ્વારે તાદિસસ્સેવ વટરુક્ખસ્સ મૂલે નિસીદિત્વા ભત્તકિચ્ચં કત્વા તત્થ રુક્ખમૂલે વાસં કપ્પેસિ. ઇતિ તે દ્વેપિ ઇસિગણા તત્થ યથાભિરન્તં વિહરિત્વા હિમવન્તમેવ અગમંસુ.

તેસં ગતકાલે દક્ખિણદ્વારે વટરુક્ખો સુક્ખો. પુનવારે તેસુ આગચ્છન્તેસુ દક્ખિણદ્વારે વટરુક્ખવાસિનો પઠમતરં આગન્ત્વા અત્તનો વટરુક્ખસ્સ સુક્ખભાવં ઞત્વા ભિક્ખાય ચરિત્વા નગરા નિક્ખમિત્વા ઉત્તરદ્વારે વટરુક્ખમૂલં ગન્ત્વા ભત્તકિચ્ચં કત્વા તત્થ વાસં કપ્પેસું. ઇતરે પન ઇસયો પચ્છા આગન્ત્વા નગરે ભિક્ખાય ચરિત્વા અત્તનો રુક્ખમૂલમેવ ગન્ત્વા ભત્તકિચ્ચં કત્વા વાસં કપ્પેસું. તે ‘‘ન સો તુમ્હાકં રુક્ખો, અમ્હાકં રુક્ખો’’તિ રુક્ખં નિસ્સાય અઞ્ઞમઞ્ઞં કલહં કરિંસુ, કલહો મહા અહોસિ. એકે ‘‘અમ્હાકં પઠમં વસિતટ્ઠાનં તુમ્હે ન

લભિસ્સથા''તિ વદન્તિ. એકે ''મયં ઇમસ્મિં વારે પઠમતરં ઇધાગતા, તુમ્હે ન લભિસ્સથા''તિ વદન્તિ. ઇતિ તે ''મયં સામિનો, મયં સામિનો''તિ કલહં કરોન્તા રુક્ખમૂલસ્સત્થાય રાજકુલં અગમંસુ. રાજા પઠમં વુત્થઇસિગણઞ્ઞેવ સામિકં અકાસિ . ઇતરે ''ન દાનિ મયં ઇમેહિ પરાજિતાતિ અત્તાનં વદાપેસ્સામા''તિ દિબ્બચક્ખુના ઓલોકેત્વા એકં ચક્કવત્તિપરિભોગં રથપઞ્જરં દિસ્વા આહરિત્વા રઞ્ઞો લઞ્જં દત્વા ''મહારાજ, અમ્હેપિ સામિકે કરોહી''તિ આહંસુ.

રાજા લઞ્જં ગહેત્વા ''દ્વેપિ ગણા વસન્તૂ''તિ દ્વેપિ સામિકે અકાસિ. ઇતરે ઇસયો તસ્સ રથપઞ્જરસ્સ રથચક્કાનિ નીહરિત્વા લઞ્જં દત્વા ''મહારાજ, અમ્હેયેવ સામિકે કરોહી''તિ આહંસુ. રાજા તથા અકાસિ. ઇસિગણા ''અમ્હેહિ વત્થુકામે ચ કિલેસકામે ચ પહાય પબ્બજિતેહિ રુક્ખમૂલસ્સ કારણા કલહં કરોન્તેહિ લઞ્જં દદન્તેહિ અયુત્તં કત''ન્તિ વિપ્પટિસારિનો હુત્વા વેગેન પલાયિત્વા હિમવન્તમેવ અગમંસુ. સકલભરુરટ્ઠવાસિનો દેવતા એકતો હુત્વા ''સીલવન્તે કલહં કરોન્તેન રઞ્ઞા અયુત્તં કત''ન્તિ ભરુરઞ્ઞો કુજ્ઝિત્વા તિયોજનસતિકં ભરુરટ્ઠં સમુદ્દં ઉબ્બત્તેત્વા અરટ્ઠમકંસુ. ઇતિ એકં ભરુરાજાનં નિસ્સાય સકલરટ્ઠવાસિનોપિ વિનાસં પત્તાતિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૨૫.''ઇસીનમન્તરં કત્વા, ભરુરાજાતિ મે સુતં;
ઉચ્છિન્નો સહ રટ્ઠેહિ, સ રાજા વિભવઙ્ગતો.

૧૨૬.''તસ્મા હિ છન્દાગમનં, નપ્પસંસન્તિ પણ્ડિતા;
અદુટ્ઠચિત્તો ભાસેય્ય, ગિરં સચ્ચુપસંહિત''ન્તિ.

તત્થ **અન્તરં કત્વા**તિ છન્દાગતિવસેન વિવરં કત્વા. **ભરુરાજા**તિ ભરુરટ્ઠે રાજા. **ઇતિ મે સુત**ન્તિ ઇતિ મયા પુબ્બે એતં સુતં. **તસ્મા હિ છન્દાગમન**ન્તિ યસ્મા હિ છન્દાગમનં ગન્ત્વા ભરુરાજા સહ રટ્ઠેન ઉચ્છિન્નો, તસ્મા છન્દાગમનં પણ્ડિતા નપ્પસંસન્તિ. **અદુટ્ઠચિત્તો**તિ કિલેસેહિ અદૂસિતચિત્તો હુત્વા. **ભાસેય્ય ગિરં સચ્ચુપસંહિત**ન્તિ સભાવનિસ્સિતં અત્થનિસ્સિતં કારણનિસ્સિતમેવ ગિરં ભાસેય્ય. યે હિ તત્થ ભરુરઞ્ઞો લઞ્જં ગણ્હન્તસ્સ અયુત્તં એતન્તિ પટિક્કોસન્તા સચ્ચુપસંહિતં ગિરં ભાસિંસુ, તેસં ઠિતટ્ઠાનં નાળિકેરદીપે અજ્જાપિ દીપકસહસ્સં પઞ્ઞાયતીતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ''મહારાજ, છન્દવસિકેન નામ ન ભવિતબ્બં, દ્વે પબ્બજિતગણે કલહં કારેતું ન વટ્ટતી''તિ વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''અહં તેન સમયેન જેટ્ઠકઇસિ અહોસિ''ન્તિ, રાજા તથાગતસ્સ ભત્તકિચ્ચં કત્વા ગતકાલે મનુસ્સે પેસેત્વા તિત્થિયારામં વિદ્ધંસાપેસિ, તિત્થિયા અપ્પતિટ્ઠા અહેસું.

ભરુજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૧૪] ૪. પુણ્ણનદીજાતકવણ્ણના

પુણ્ણં નદિન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પઞ્ઞાપારમિં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ દિવસે ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ તથાગતસ્સ પઞ્ઞં આરબ્ભ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, સમ્માસમ્બુદ્ધો મહાપઞ્ઞો પુથુપઞ્ઞો હાસપઞ્ઞો જવનપઞ્ઞો તિક્ખપઞ્ઞો ગમ્ભીરપઞ્ઞો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો ઉપાયપઞ્ઞાય સમન્નાગતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય

નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો પઞ્ઞવા ઉપાયકુસલોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પુરોહિતકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતુ અચ્ચયેન પુરોહિતટ્ઠાનં લભિત્વા બારાણસિરઞ્ઞો અત્થધમ્માનુસાસકો અહોસિ. અપરભાગે રાજા પરિભેદકાનં કથં ગહેત્વા બોધિસત્તસ્સ કુદ્ધો ''મા મમ સન્તિકે વસી''તિ બોધિસત્તં બારાણસિતો પબ્બાજેસિ. બોધિસત્તો પુત્તદારં ગહેત્વા એકસ્મિં કાસિકગામકે વાસં કપ્પેસિ. અપરભાગે રાજા તસ્સ ગુણં સરિત્વા ''મય્હં કઞ્ચિ પેસેત્વા આચરિયં પક્કોસિતું ન યુત્તં, એકં પન ગાથં બન્ધિત્વા પણ્ણં લિખિત્વા કાકમંસં પચાપેત્વા પણ્ણઞ્ચ મંસઞ્ચ સેતવત્થેન પલિવેઠેત્વા રાજમુદ્દિકાય લઞ્છેત્વા પેસેસ્સામિ. યદિ પણ્ડિતો ભવિસ્સતિ, પણ્ણં વાચેત્વા કાકમંસભાવં ઞત્વા આગમિસ્સતિ, નો ચે, નાગમિસ્સતી''તિ ''પુણ્ણં નદિ''ન્તિ ઇમં ગાથં પણ્ણે લિખિ –

૧૨૭.''પુણ્ણં નદિં યેન ચ પેય્યમાહુ, જાતં યવં યેન ચ ગુય્હમાહુ;
 દૂરં ગતં યેન ચ અવ્હયન્તિ, સો ત્યાગતો હન્દ ચ ભુઞ્જ બ્રાહ્મણા''તિ.

તત્થ **પુણ્ણં નદિં યેન ચ પેય્યમાહૂ**તિ કાકપેય્યા નદીહિ વદન્તા યેન પુણ્ણં નદિં કાકપેય્યમાહુ, ન હિ અપુણ્ણા નદી ''કાકપેય્યા''તિ વુચ્ચતિ. યદાપિ નદીતીરે ઠત્વા ગીવં પસારેત્વા કાકેન પાતું સક્કા હોતિ, તદા નં ''કાકપેય્યા''તિ વદન્તિ. **જાતં યવં યેન ચ ગુય્હમાહૂતિ યવ**ન્તિ દેસનાસીસમત્તં, ઇધ પન સબ્બમ્પિ જાતં ઉગ્ગતં સમ્પન્નતરુણસસ્સં અધિપ્પેતં. તઞ્હિ યદા અન્તો પવિટ્ઠકાકં પટિચ્છાદેતું સક્કોતિ, તદા ગુય્હતીતિ ગુય્હં. કિં ગુય્હતિ? કાકં. ઇતિ કાકસ્સ ગુય્હં કાકગુય્હન્તિ તં વદમાના કાકેન ગુય્હવચનસ્સ કારણભૂતેન ''ગુય્હ''ન્તિ વદન્તિ. તેન વુત્તં ''યેન ચ ગુય્હમાહૂ''તિ. **દૂરં ગતં યેન ચ અવ્હયન્તી**તિ દૂરં ગતં વિપ્પવુત્થં પિયપુગ્ગલં યં આગન્ત્વા નિસિન્નં દિસ્વા સચે ઇત્થન્નામો આગચ્છતિ, વસ્સ કાકાતિ વા વસ્સન્તઞ્ઞેવ વા સુત્વા ''યથા કાકો વસ્સતિ, ઇત્થન્નામો આગમિસ્સતી''તિ એવં વદન્તા યેન ચ અવ્હયન્તિ કથેન્તિ મન્તેન્તિ, ઉદાહરન્તીતિ અત્થો. **સો ત્યાગતો**તિ સો તે આનીતો. **હન્દ ચ ભુઞ્જ, બ્રાહ્મણા**તિ ગણ્હ, બ્રાહ્મણ, ભુઞ્જસ્સુ નં, ખાદ ઇદં કાકમંસન્તિ અત્થો.

ઇતિ રાજા ઇમં ગાથં પણ્ણે લિખિત્વા બોધિસત્તસ્સ પેસેસિ. સો પણ્ણં વાચેત્વા ''રાજા મં દટ્ઠુકામો''તિ ઞત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૨૮.''યતો મં સરતી રાજા, વાયસમ્પિ પહેતવે;
 હંસા કોઞ્ચા મયૂરા ચ, અસતીયેવ પાપિયા''તિ.

તત્થ **યતો મં સરતી રાજા, વાયસમ્પિ પહેતવે**તિ યદા રાજા વાયસમંસં લભિત્વા તમ્પિ પહેતું મં સરતિ. **હંસા કોઞ્ચા મયૂરા ચા**તિ યદા પનસ્સ એતે હંસાદયો ઉપનીતા ભવિસ્સન્તિ, એકાનિ હંસમંસાદીનિ લચ્છતિ, તદા મં કસ્મા ન સરિસ્સતીતિ અત્થો? અટ્ઠકથાયં પન ''હંસકોઞ્ચમયૂરાન''ન્તિ પાઠો. સો સુન્દરતરા, ઇમેસં હંસાદીનં મંસં લભિત્વા કસ્મા મં ન સરિસ્સતિ, સરિસ્સતિયેવાતિ અત્થો. **અસતીયેવ પાપિયા**તિ યં વા તં વા લભિત્વા સરણં નામ સુન્દરં, લોકસ્મિં પન અસતિયેવ પાપિયા, અસતિકરણંયેવ હીનં લામકં, તઞ્ચ અમ્હાકં રઞ્ઞો નત્થિ. સરતિ મં રાજા, આગમનં મે પચ્ચાસીસતિ, તસ્મા ગમિસ્સામીતિ યાનં યોજાપેત્વા ગન્ત્વા રાજાનં પસ્સિ, રાજા તુસ્સિત્વા પુરોહિતટ્ઠાનેયેવ પતિટ્ઠાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પુરોહિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

પુણ્ણનદીજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૧૫] ૫. કચ્છપજાતકવણ્ણના

અવધી વત અત્તાનન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોકાલિકં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **મહાતક્કારિજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૧૦૪ આદયો) આવિ-ભવિસ્સતિ. તદા પન સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, કોકાલિકો ઇદાનેવ વાચાય હતો, પુબ્બેપિ વાચાય હતોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અમચ્ચકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો અહોસિ. સો પન રાજા બહુભાણી અહોસિ, તસ્મિં કથેન્તે અઞ્ઞેસં વચનસ્સ ઓકાસો નામ નત્થિ. બોધિસત્તો તસ્સ તં બહુભાણિતં વારેતુકામો એકં ઉપાયં ઉપધારેન્તો વિચરતિ. તસ્મિઞ્ચ કાલે હિમવન્તપદેસે એકસ્મિં સરે કચ્છપો વસતિ, દ્વે હંસપોતકા ગોચરાય ચરન્તા તેન સદ્ધિં વિસ્સાસં અકંસુ. તે દળ્હવિસ્સાસિકા હુત્વા એકદિવસં કચ્છપં આહંસુ – ''સમ્મ કચ્છપ, અમ્હાકં હિમવન્તે ચિત્તકૂટપબ્બતતલે કઞ્ચનગુહાયં વસનટ્ઠાનં રમણીયો પદેસો, ગચ્છસિ અમ્હાકં સદ્ધિ''ન્તિ. ''અહં કિન્તિ કત્વા ગમિસ્સામી''તિ? ''મયં તં ગહેત્વા ગમિસ્સામ, સચે ત્વં મુખં રક્ખિતું સક્ખિસ્સસિ, કસ્સચિ કિઞ્ચિ ન કથેસ્સસી''તિ. ''રક્ખિસ્સામિ, સામિ, ગહેત્વા મં ગચ્છથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ વત્વા એકં દણ્ડકં કચ્છપેન ડંસાપેત્વા સયં તસ્સ ઉભો કોટિયો ડંસિત્વા આકાસં પક્ખન્દિંસુ. તં તથા હંસેહિ નીયમાનં ગામદારકા દિસ્વા ''દ્વે હંસા કચ્છપં દણ્ડકેન હરન્તી''તિ આહંસુ.

કચ્છપો ''યદિ મં સહાયકા નેન્તિ, તુમ્હાકં એત્થ કિં દુટ્ઠચેટકા''તિ વત્તુકામો હંસાનં સીઘવેગતાય બારાણસિનગરે રાજનિવેસનસ્સ ઉપરિભાગં સમ્પત્તકાલે દટ્ઠટ્ઠાનતો દણ્ડકં વિસ્સજ્જેત્વા આકાસઙ્ગણે પતિત્વા દ્વેભાગો અહોસિ, ''કચ્છપો આકાસતો પતિત્વા દ્વેધા ભિન્નો''તિ એકકોલાહલં અહોસિ. રાજા બોધિસત્તં આદાય અમચ્ચગણપરિવુતો તં ઠાનં ગન્ત્વા કચ્છપં દિસ્વા બોધિસત્તં પુચ્છિ – ''પણ્ડિત, કિન્તિ કત્વા એસ પતિતો''તિ? બોધિસત્તો ''ચિરપટિકઙ્ખોહં રાજાનં ઓવદિતુકામો ઉપાયં ઉપધારેન્તો ચરામિ, ઇમિના કચ્છપેન હંસેહિ સદ્ધિં વિસ્સાસો કતો ભવિસ્સતિ, તેહિ ઇમં 'હિમવન્તં નેસ્સામા'તિ દણ્ડકં ડંસાપેત્વા આકાસં પક્ખન્તેહિ ભવિતબ્બં, અથ ઇમિના કસ્સચિ વચનં સુત્વા અરક્ખિતમુખતાય કિઞ્ચિ વત્તુકામેન દણ્ડકા વિસ્સટ્ઠો ભવિસ્સતિ, એવં આકાસતો પતિત્વા જીવિતક્ખયં પત્તેનેવ ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''આમ મહારાજ, અતિમુખરા નામ અપરિયન્તવચના એવરૂપં દુક્ખં પાપુણન્તિયેવા''તિ વત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૨૯.''અવધી વત અત્તાનં, કચ્છપો બ્યાહરં ગિરં;
સુગ્ગહીતસ્મિં કટ્ઠસ્મિં, વાચાય સકિયાવધિ.

૧૩૦.''એતમ્પિ દિસ્વા નરવીરિયસેટ્ઠ, વાચં પમુઞ્ચે કુસલં નાતિવેલં;
પસ્સસિ બહુભાણેન, કચ્છપં બ્યસનં ગત''ન્તિ.

તત્થ **અવધી વતા**તિ ઘાતેસિ વત. **બ્યાહર**ન્તિ બ્યાહરન્તો. **સુગ્ગહીતસ્મિં કટ્ઠસ્મિ**ન્તિ મુખેન સુટ્ઠુ ડંસિત્વા ગહિતે દણ્ડકે. **વાચાય સકિયાવધી**તિ અતિમુખરતાય અકાલે વાચં નિચ્છારેન્તો દટ્ઠટ્ઠાનં વિસ્સજ્જેત્વા તાય સકાય

વાચાય અત્તાનં અવધિ ઘાતેસિ. એવમેસ જીવિતક્ખયં પત્તો, ન અઞ્ઞથાતિ. **એતમ્પિ દિસ્વા**તિ એતમ્પિ કારણં દિસ્વા. **નરવીરિયસેટ્ઠા**તિ નરેસુ વીરિયેન સેટ્ઠ ઉત્તમવીરિય રાજવર. **વાચં પમુઞ્ચે કુસલં નાતિવેલન્તિ** સચ્ચાદિપટિસંયુત્તં કુસલમેવ પણ્ડિતો પુરિસો મુઞ્ચેય્ય નિચ્છારેય્ય, તમ્પિ હિતં કાલયુત્તં, ન અતિવેલં, અતિક્કન્તકાલં અપરિયન્તવાચં ન ભાસેય્ય. **પસ્સસી**તિ નનુ પચ્ચક્ખતો પસ્સસિ. **બહુભાણેના**તિ બહુભણનેન. **કચ્છપં બ્યસનં ગતન્તિ** એતં કચ્છપં જીવિતક્ખયં પત્તન્તિ.

રાજા ''મં સન્ધાય ભાસતી''તિ ઞત્વા ''અમ્હે સન્ધાય કથેસિ, પણ્ડિતા''તિ આહ. બોધિસત્તો ''મહારાજ, ત્વં વા હોહિ અઞ્ઞો વા, યો કોચિ પમાણાતિક્કન્તં ભાસન્તો એવરૂપં બ્યસનં પાપુણાતી''તિ પાકટં કત્વા કથેસિ. રાજા તતો પટ્ઠાય વિરમિત્વા મન્દભાણી અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કચ્છપો કોકાલિકો અહોસિ, દ્વે હંસપોતકા દ્વે મહાથેરા, રાજા આનન્દો, અમચ્ચપણ્ડિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કચ્છપજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.
[૨૧૬] ૬. મચ્છજાતકવણ્ણના

ન માયમગ્ગિ તપતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ ભિક્ખું સત્થા ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિ. ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''કેન ઉક્કણ્ઠાપિતોસી''તિ પુટ્ઠો ''પુરાણદુતિયિકાયા''તિ આહ. અથ નં સત્થા ''અયં તે ભિક્ખુ ઇત્થી અનત્થકારિકા, પુબ્બેપિ ત્વં એતં નિસ્સાય સૂલેન વિજ્ઝિત્વા અઙ્ગારેસુ પચિત્વા ખાદિતબ્બતં પત્તો પણ્ડિતે નિસ્સાય જીવિતં અલત્થા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ પુરોહિતો અહોસિ. અથેકદિવસં કેવટ્ટા જાલે લગ્ગં મચ્છં ઉદ્ધરિત્વા ઉણ્હવાલુકાપિટ્ઠે ઠપેત્વા ''અઙ્ગારેસુ નં પચિત્વા ખાદિસ્સામા''તિ સૂલં તચ્છિંસુ. મચ્છો મચ્છિં આરબ્ભ પરિદેવમાનો ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૩૧.''ન માયમગ્ગિ તપતિ, ન સૂલો સાધુતચ્છિતો;
યઞ્ચ મં મઞ્ઞતે મચ્છી, અઞ્ઞં સો રતિયા ગતો.

૧૩૨.''સો મં દહતિ રાગગ્ગિ, ચિત્તં ચૂપતપેતિ મં;
જાલિનો મુઞ્ચથાયિરા મં, ન કામે હઞ્ઞતે ક્વચી''તિ.

તત્થ **ન માયમગ્ગિ તપતી**તિ ન મં અયં અગ્ગિ તપતિ, ન તાપં જનેતિ, ન સોચયતીતિ અત્થો. **ન સૂલો**તિ અયં સૂલોપિ સાધુતચ્છિતો મં ન તપતિ, ન મે સોકં ઉપ્પાદેતિ. **યઞ્ચ મં મઞ્ઞતે**તિ યં પન મં મચ્છી એવં મઞ્ઞતિ ''અઞ્ઞં મચ્છિં સો પઞ્ચકામગુણરતિયા ગતો''તિ, તદેવ મં તપતિ સોચયતિ. **સો મં દહતી**તિ યો પનેસ રાગગ્ગિ, સો મં દહતિ ઝાપેતિ. **ચિત્તં ચૂપતપેતિ મન્તિ** રાગસમ્પયુત્તકં મમ ચિત્તમેવ ચ મં ઉપતાપેતિ કિલમેતિ વિહેઠેતિ. **જાલિનો**તિ કેવટ્ટે આલપતિ. તે હિ જાલસ્સ અત્થિતાય ''જાલિનો''તિ વુચ્ચન્તિ. **મુઞ્ચથાયિરા મન્તિ** મુઞ્ચથ મં સામિનોતિ યાચતિ. **ન કામે હઞ્ઞતે ક્વચી**તિ કામે પતિટ્ઠિતો કામેન નીયમાનો સત્તો ન ક્વચિ હઞ્ઞતિ. ન હિ તં તુમ્હાદિસા હનિતું અનુચ્છવિકાતિ પરિદેવતિ. અથ વા **કામે**તિ હેતુવચને ભુમ્મં, કામહેતુ મચ્છિં અનુબન્ધમાનો

નામ ન ક્વચિ તુમ્હાદિસેહિ હઞ્ઞતીતિ પરિદેવતિ. તસ્મિં ખણે બોધિસત્તો નદીતીરં ગતો તસ્સ મચ્છસ્સ પરિદેવિતસદ્દં સુત્વા કેવટ્ટે ઉપસઙ્કમિત્વા તં મચ્છં મોચેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ . ''તદા મચ્છી પુરાણદુતિયિકા અહોસિ, મચ્છો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ, પુરોહિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મચ્છજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.
[૨૧૭] ૭. સેગ્ગુજાતકવણ્ણના

સબ્બો લોકોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં પણ્ણિકઉપાસકં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ એકકનિપાતે વિત્થારિતમેવ. ઇધાપિ સત્થા તં ''કિં, ઉપાસક, ચિરસ્સં આગતોસી''તિ પુચ્છિ. પણ્ણિકઉપાસકો ''ધીતા મે, ભન્તે, નિચ્ચં પહંસિતમુખી, તમહં વીમંસિત્વા એકસ્સ કુલદારકસ્સ અદાસિં, તત્થ ઇતિકત્તબ્બતાય તુમ્હાકં દસ્સનાય આગન્તું ઓકાસં ન લભિ''ન્તિ આહ. અથ નં સત્થા ''ન ખો, ઉપાસક, ઇદાનેવેસા સીલવતી, પુબ્બેપિ સીલવતી, ત્વઞ્ચ ન ઇદાનેવેતં વીમંસસિ, પુબ્બેપિ વીમંસિયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો રુક્ખદેવતા અહોસિ. તદા અયમેવ પણ્ણિકઉપાસકો ''ધીતરં વીમંસિસ્સામી''તિ અરઞ્ઞં નેત્વા કિલેસવસેન ઇચ્છન્તો વિય હત્થે ગણ્હિ. અથ નં પરિદેવમાનં પઠમગાથાય અજ્ઝભાસિ –

૧૩૩.''સબ્બો લોકો અત્તમનો અહોસિ, અકોવિદા ગામધમ્મસ્સ સેગ્ગુ;
કોમારિ કો નામ તવજ્જ ધમ્મો, યં ત્વં ગહિતા પવને પરોદસી''તિ.

તત્થ **સબ્બો લોકો અત્તમનો અહોસી**તિ, અમ્મ, સકલોપિ સત્તલોકો એતિસ્સા કામસેવનાય અત્તમનો જાતો. **અકોવિદા ગામધમ્મસ્સ સેગ્ગૂ**તિ **સેગ્ગૂ**તિ તસ્સા નામં. તેન ત્વં પન, અમ્મ, સેગ્ગુ અકોવિદા ગામધમ્મસ્સ, ઇમસ્મિં ગામધમ્મે વસલધમ્મે અકુસલાસીતિ વુત્તં હોતિ. **કોમારિ કો નામ તવજ્જ ધમ્મો**તિ, અમ્મ, કુમારિ કો નામેસ તવ અજ્જ સભાવો. **યં ત્વં ગહિતા પવને પરોદસી**તિ ત્વં મયા ઇમસ્મિં પવને સન્થવવસેન હત્થે ગહિતા પરોદસિ ન સમ્પટિચ્છસિ, કો એસ તવ સભાવો, કિં કુમારિકાયેવ ત્વન્તિ પુચ્છતિ.

તં સુત્વા કુમારિકા ''આમ, તાત, કુમારિકાયેવાહં, નાહં મેથુનધમ્મં નામ જાનામી''તિ વત્વા પરિદેવમાના દુતિયં ગાથમાહ –

૧૩૪.''યો દુક્ખફુટ્ઠાય ભવેય્ય તાણં, સો મે પિતા દુબ્ભિ વને કરોતિ;
સા કસ્સ કન્દામિ વનસ્સ મજ્ઝે, યો તાયિતા સો સહસં કરોતી''તિ.

સા હેટ્ઠા કથિતાયેવ. ઇતિ સો પણ્ણિકો તદા ધીતરં વીમંસિત્વા ગેહં નેત્વા કુલદારકસ્સ દત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને પણ્ણિકઉપાસકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા ધીતા ધીતાયેવ, પિતા પિતાયેવ અહોસિ, તસ્સ કારણસ્સ પચ્ચક્ખકારિકા

રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સેગ્ગુજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૧૮] ૮. કૂટવાણિજજાતકવણ્ણના

સઠસ્સ સાઠેય્યમિદન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કૂટવાણિજં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિવાસિનો હિ કૂટવાણિજો ચ પણ્ડિતવાણિજો ચ દ્વે વાણિજા મિત્તિકા હુત્વા પઞ્ચ સકટસતાનિ ભણ્ડસ્સ પૂરાપેત્વા પુબ્બન્તતો અપરન્તં વિચરમાના વોહારં કત્વા બહું લાભં લભિત્વા સાવત્થિં પચ્ચાગમિંસુ. પણ્ડિતવાણિજો કૂટવાણિજં આહ – ''સમ્મ, ભણ્ડં ભાજેમા''તિ. કૂટવાણિજો ''અયં દીઘરત્તં દુક્ખસેય્યાય દુબ્ભોજનેન કિલન્તો અત્તનો ઘરે નાનગ્ગરસં ભત્તં ભુઞ્જિત્વા અજીરકેન મરિસ્સતિ, અથ સબ્બમ્પેતં ભણ્ડં મય્હમેવ ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ''નક્ખત્તં ન મનાપં, દિવસો ન મનાપો, સ્વે જાનિસ્સામિ , પુનદિવસે જાનિસ્સામી''તિ કાલં ખેપેતિ. અથ નં પણ્ડિતવાણિજો નિપ્પીળેત્વા ભાજાપેત્વા ગન્ધમાલં આદાય સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા ''કદા આગતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''અડ્ઢમાસમત્તો મે, ભન્તે, આગતસ્સા''તિ વત્વા ''અથ કસ્મા એવં પપઞ્ચં કત્વા બુદ્ધુપટ્ઠાનં આગતોસી''તિ પુટ્ઠો તં પવત્તિં આરોચેસિ. સત્થા ''ન ખો, ઉપાસક, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ કૂટવાણિજોયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અમચ્ચકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તસ્સ વિનિચ્છયામચ્ચો અહોસિ. તદા ગામવાસી ચ નગરવાસી ચ દ્વે વાણિજા મિત્તા અહેસું. ગામવાસી નગરવાસિસ્સ સન્તિકે પઞ્ચ ફાલસતાનિ ઠપેસિ. સો તે ફાલે વિક્કિણિત્વા મૂલં ગહેત્વા ફાલાનં ઠપિતટ્ઠાને મૂસિકવચ્ચં આકિરિત્વા ઠપેસિ. અપરભાગે ગામવાસી આગન્ત્વા ''ફાલે મે દેહી''તિ આહ. કૂટવાણિજો ''ફાલા તે મૂસિકાહિ ખાદિતા''તિ મૂસિકવચ્ચં દસ્સેસિ. ઇતરો ''ખાદિતાવ હોન્તુ, મૂસિકાહિ ખાદિતે કિં સક્કા કાતુ''ન્તિ ન્હાનત્થાય તસ્સ પુત્તં આદાય ગચ્છન્તો એકસ્સ સહાયકસ્સ ગેહે ''ઇમસ્સ કત્થચિ ગન્તું મા અદત્થા''તિ વત્વા અન્તોગબ્ભે નિસીદાપેત્વા સયં ન્હાયિત્વા કૂટવાણિજસ્સ ગેહં અગમાસિ. સો ''પુત્તો મે કહ''ન્તિ આહ. ''સમ્મ, તવ પુત્તં તીરે ઠપેત્વા મમ ઉદકે નિમુગ્ગકાલે એકો કુલલો આગન્ત્વા તવ પુત્તં નખપઞ્જરેન ગહેત્વા આકાસં પક્ખન્તો, અહં પાણિં પહરિત્વા વિરવિત્વા વાયમન્તોપિ મોચેતું નાસક્ખિ''ન્તિ. ''ત્વં મુસા ભણસિ, કુલલા દારકે ગહેત્વા ગન્તું સમત્થા નામ નત્થી''તિ. ''સમ્મ, હોતુ, અયુત્તેપિ હોન્તે અહં કિં કરોમિ, કુલલેનેવ તે પુત્તો નીતો''તિ. સો તં સન્તજ્જેત્વા ''અરે દુટ્ઠચોર મનુસ્સમારક , ઇદાનિ તં વિનિચ્છયં ગન્ત્વા કડ્ઢાપેસ્સામી''તિ નિક્ખમિ. સો ''મમ રુચ્ચનકમેવ કરોસી''તિ તેનેવ સદ્ધિં વિનિચ્છયટ્ઠાનં અગમાસિ.

કૂટવાણિજો બોધિસત્તં આહ – ''અયં, સામિ, મમ પુત્તં ગહેત્વા ન્હાયિતું ગતો, 'કહં મે પુત્તો'તિ વુત્તે 'કુલલેન હટો'તિ આહ, વિનિચ્છિનથ મે અટ્ટ''ન્તિ. બોધિસત્તો ''સચ્ચં ભણે''તિ ઇતરં પુચ્છિ. સો આહ – ''આમ, સામિ, અહં તં આદાય ગતો, સેનેન પહટભાવો સચ્ચમેવ, સામી''તિ. ''કિં પન લોકે કુલલા નામ દારકે હરન્તી''તિ? ''સામિ, અહમ્પિ તુમ્હે પુચ્છામિ – ''કુલલા દારકે ગહેત્વા આકાસે ગન્તું ન સક્કોન્તિ, મૂસિકા પન અયફાલે ખાદન્તી''તિ. ''ઇદં કિં નામા''તિ? ''સામિ, મયા એતસ્સ ઘરે પઞ્ચ ફાલસતાનિ ઠપિતાનિ, સ્વાયં 'ફાલા તે મૂસિકાહિ ખાદિતા'તિ વત્વા 'ઇદં તે ફાલે ખાદિતમૂસિકાનં વચ્ચ'ન્તિ વચ્ચં દસ્સેતિ, સામિ, મૂસિકા ચે ફાલે ખાદન્તિ, કુલલાપિ દારકે હરિસ્સન્તિ. સચે ન ખાદન્તિ, સેનાપિ તં ન હરિસ્સન્તિ. એસો પન 'ફાલા તે મૂસિકાહિ ખાદિતા'તિ વદતિ, તેસં

ખાદિતભાવં વા અખાદિતભાવં વા જાનાથ, અહં મે વિનિચ્છિનથા''તિ. બોધિસત્તો ''સઠસ્સ પટિસાઠેય્યં કત્વા જિનિસ્સામીતિ ઇમિના ચિન્તિતં ભવિસ્સતી''તિ ઞત્વા ''સુટ્ઠુ તે ચિન્તિત''ન્તિ વત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૩૫.''સઠસ્સ સાઠેય્યમિદં સુચિન્તિતં, પચ્ચોડ્ડિતં પટિકૂટસ્સ કૂટં;
ફાલં ચે ખાદેય્યું મૂસિકા, કસ્મા કુમારં કુલલા ન હરેય્યું.

૧૩૬.''કૂટસ્સ હિ સન્તિ કૂટકૂટા, ભવતિ ચાપિ નિકતિનો નિકત્યા;
દેહિ પુત્તનટ્ઠ ફાલનટ્ઠસ્સ ફાલં, મા તે પુત્તમહાસિ ફાલનટ્ઠો''તિ.

તત્થ **સઠસ્સા**તિ સઠભાવેન કેરાટિકેન ''એકં ઉપાયં કત્વા પરસન્તકં ખાદિતું વટ્ટતી''તિ સઠસ્સ. **સાઠેય્યમિદં સુચિન્તિત**ન્તિ ઇદં પટિસાઠેય્યં ચિન્તેન્તેન તયા સુટ્ઠુ ચિન્તિતં. **પચ્ચોડ્ડિતં પટિકૂટસ્સ કૂટ**ન્તિ કૂટસ્સ પુગ્ગલસ્સ તયા પટિકૂટં સુટ્ઠુ પચ્ચોડ્ડિતં, પટિભાગં કત્વા ઓડ્ડિતસદિસમેવ કતન્તિ અત્થો. **ફાલં ચે ખાદેય્યું મૂસિકા**તિ યદિ મૂસિકા ફાલં ખાદેય્યું. **કસ્મા કુમારં કુલલા ન હરેય્યુ**ન્તિ મૂસિકાસુ ફાલે ખાદન્તીસુ કુલલા કિં કારણા કુમારં નો હરેય્યું.

કૂટસ્સ હિ સન્તિ કૂટકૂટાતિ ત્વં ''અહમેવ મૂસિકાહિ ફાલે ખાદાપિતપુરિસો કૂટો''તિ મઞ્ઞસિ, તાદિસસ્સ પન કૂટસ્સ ઇમસ્મિં લોકે બહૂ કૂટા સન્તિ, કૂટસ્સ કૂટાતિ કૂટપટિકૂટાનં એતં નામં, કૂટસ્સ પટિકૂટા નામ સન્તીતિ વુત્તં હોતિ. **ભવતિ ચાપિ નિકતિનો નિકત્યા**તિ નિકતિનો નેકતિકસ્સ વઞ્ચનકપુગ્ગલસ્સ નિકત્યા અપરો નિકતિકારકો વઞ્ચનકપુરિસો ભવતિયેવ. **દેહિ પુત્તનટ્ઠ ફાલનટ્ઠસ્સ ફાલ**ન્તિ અમ્ભો નટ્ઠપુત્ત પુરિસ, એતસ્સ નટ્ઠફાલસ્સ ફાલં દેહિ. **મા તે પુત્તમહાસિ ફાલનટ્ઠો**તિ સચે હિસ્સ ફાલં ન દસ્સસિ, પુત્તં તે હરિસ્સતિ, તં તે એસ મા હરતુ, ફાલમસ્સ દેહીતિ. ''દેમિ, સામિ, સચે મે પુત્તં દેતી''તિ. ''દેમિ, સામિ, સચે મે ફાલે દેતી''તિ. એવં નટ્ઠપુત્તો પુત્તં, નટ્ઠફાલો ચ ફાલં પટિલભિત્વા ઉભોપિ યથાકમ્મં ગતા.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કૂટવાણિજો ઇદાનિ કૂટવાણિજોવ, પણ્ડિતવાણિજો પણ્ડિતવાણિજોયેવ, વિનિચ્છયામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કૂટવાણિજજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૧૯] ૯. ગરહિતજાતકવણ્ણના

હિરઞ્ઞં મે સુવણ્ણં મેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અનભિરતિયા ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. એતસ્સ હિ પચ્ચેકં ગહિતં આરમ્મણં નામ નત્થિ, અનભિરતિવાસં વસન્તં પન તં સત્થુ સન્તિકં આનેસું. સો સત્થારા ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુટ્ઠો ''સચ્ચ''ન્તિ વત્વા ''કિંકારણા''તિ વુત્તે ''કિલેસવસેના''તિ આહ. અથ નં સત્થા ''અયં, ભિક્ખુ, કિલેસો નામ પુબ્બે તિરચ્છાનેહિપિ ગરહિતો, ત્વં એવરૂપે સાસને પબ્બજિતો કસ્મા તિરચ્છાનેહિપિ ગરહિતકિલેસવસેન ઉક્કણ્ઠિતો''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે વાનરયોનિયં નિબ્બત્તિ. તમેનં એકો વનચરકો ગહેત્વા આનેત્વા રઞ્ઞો અદાસિ. સો ચિરં રાજગેહે વસમાનો વત્તસમ્પન્નો અહોસિ, મનુસ્સલોકે વત્તમાનં કિરિયં યેભુય્યેન અઞ્ઞાસિ. રાજા તસ્સ વત્તે પસીદિત્વા વનચરકં પક્કોસાપેત્વા ''ઇમં વાનરં ગહિતટ્ઠાનેયેવ વિસ્સજ્જેહી''તિ આણાપેસિ , સો તથા અકાસિ. વાનરગણો બોધિસત્તસ્સ આગતભાવં ઞત્વા તસ્સ દસ્સનત્થાય

મહન્તે પાસાણપિટ્ઠે સન્નિપતિત્વા બોધિસત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદનીયં કથં કત્વા ''સમ્મ, કહં એત્તકં કાલં વુત્થોસી''તિ આહ. ''બારાણસિયં રાજનિવેસને''તિ. ''અથ કથં મુત્તોસી''તિ? ''રાજા મં કેળિમક્કટં કત્વા મમ વત્તે પસન્નો મં વિસ્સજ્જેસી''તિ.

અથ નં તે વાનરા ''મનુસ્સલોકે વત્તમાનકિરિયં નામ તુમ્હે જાનિસ્સથ , અમ્હાકમ્પિ તાવ કથેથ, સોતુકામમ્હા''તિ આહંસુ. ''મા મં મનુસ્સાનં કિરિયં પુચ્છથા''તિ. ''કથેથ સોતુકામમ્હા''તિ. બોધિસત્તોપિ ''મનુસ્સા નામ ખત્તિયાપિ બ્રાહ્મણાપિ 'મય્હં મય્હ'ન્તિ વદન્તિ, હુત્વા અભાવટ્ઠેન અનિચ્ચતં ન જાનન્તિ, સુણાથ દાનિ તેસં અન્ધબાલાનં કારણ''ન્તિ વત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૩૭.''હિરઞ્ઞં મે સુવણ્ણં મે, એસા રત્તિં દિવા કથા;
દુમ્મેધાનં મનુસ્સાનં, અરિયધમ્મં અપસ્સતં.

૧૩૮.''દ્વે દ્વે ગહપતયો ગેહે, એકો તત્થ અમસ્સુકો;
લમ્બત્થનો વેણિકતો, અથો અઙ્કિતકણ્ણકો;
કીતો ધનેન બહુના, સો તં વિતુદતે જન''ન્તિ.

તત્થ **હિરઞ્ઞં મે સુવણ્ણં મે**તિ દેસનાસીસમત્તમેતં, ઇમિના પન પદદ્વયેન દસવિધમ્પિ રતનં સબ્બં, પુબ્બણ્ણાપરણ્ણં ખેત્તવત્થું દ્વિપદચતુપ્પદઞ્ચ સબ્બં દસ્સેન્તો ''ઇદં મે ઇદં મે''તિ આહ. **એસા રત્તિં દિવા કથા**તિ એસા મનુસ્સાનં રત્તિઞ્ચ દિવા ચ નિચ્ચકાલં કથા. અઞ્ઞં પન તે ''પઞ્ચક્ખન્ધા અનિચ્ચા''તિ વા ''હુત્વા ન ભવન્તી''તિ વા ન જાનન્તિ, એવમેવ પરિદેવન્તા વિચરન્તિ. **દુમ્મેધાન**ન્તિ અપ્પપઞ્ઞાનં. **અરિયધમ્મં અપસ્સત**ન્તિ અરિયાનં બુદ્ધાદીનં ધમ્મં, અરિયં વા નિદ્દોસં નવવિધં લોકુત્તરધમ્મં અપસ્સન્તાનં એસાવ કથા. અઞ્ઞા પન ''અનિચ્ચં વા દુક્ખં વા''તિ તેસં કથા નામ નત્થિ.

ગહપતયોતિ ગેહે અધિપતિભૂતા. **એકો તત્થા**તિ તેસુ દ્વીસુ ઘરસામિકેસુ ''એકો''તિ માતુગામં સન્ધાય વદતિ. તત્થ **વેણિકતો**તિ કતવેણી, નાનપ્પકારેન સણ્ઠાપિતકેસકલાપોતિ અત્થો. **અથો અઙ્કિતકણ્ણકો**તિ અથ સ્વેવ વિદ્ધકણ્ણો છિદ્દકણ્ણોતિ લમ્બકણ્ણતં સન્ધાયાહ. **કીતો ધનેન બહુના**તિ સો પનેસ અમસ્સુકો લમ્બત્થનો વેણિકતો અઙ્કિતકણ્ણો માતાપિતૂનં બહું ધનં દત્વા કીતો, મણ્ડેત્વા પસાધેત્વા યાનં આરોપેત્વા મહન્તેન પરિવારેન ઘરં આનીતો. **સો તં વિતુદતે જન**ન્તિ સો ગહપતિ આગતકાલતો પટ્ઠાય તસ્મિં ગેહે દાસકમ્મકરાદિભેદં જનં ''અરે દુટ્ઠદાસ દુટ્ઠદાસિ, ઇમં ન કરોસી''તિ મુખસત્તીહિ વિતુદતિ, સામિકો વિય હુત્વા મહાજનં વિચારેતિ. એવં તાવ ''મનુસ્સલોકે અતિવિય અયુત્ત''ન્તિ મનુસ્સલોકં ગરહિ.

તં સુત્વા સબ્બે વાનરા ''મા કથેથ, મા કથેથ, અસોતબ્બયુત્તકં અસ્સુમ્હા''તિ ઉભોહિ હત્થેહિ કણ્ણે દળ્હં પિદહિંસુ. ''ઇમસ્મિં ઠાને અમ્હેહિ ઇદં અયુત્તં સુત''ન્તિ તં ઠાનમ્પિ ગરહિત્વા અઞ્ઞત્થ અગમંસુ. સો પિટ્ઠિપાસાણો ગરહિતપિટ્ઠિપાસાણોયેવ કિર નામ જાતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા વાનરગણો બુદ્ધપરિસા અહોસિ, વાનરિન્દો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ગરહિતજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૨૦] ૧૦. ધમ્મધજજાતકવણ્ણના

સુખં જીવિતરૂપોસીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તસ્સ વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો મય્હં વધાય પરિસક્કિયેવ, સન્તાસમત્તમ્પિ પન કાતું નાસક્ખી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં યસપાણિ નામ રાજા રજ્જં કારેસિ, કાળકો નામસ્સ સેનાપતિ અહોસિ. તદા બોધિસત્તો તસ્સેવ પુરોહિતો અહોસિ નામેન ધમ્મધજો નામ, રઞ્ઞો પન સીસપ્પસાધનકપ્પકો છત્તપાણિ નામ. રાજા ધમ્મેન રજ્જં કારેતિ, સેનાપતિ પનસ્સ વિનિચ્છયં કરોન્તો લઞ્જં ખાદતિ પરપિટ્ઠિમંસિકો, લઞ્જં ગહેત્વા અસ્સામિકે સામિકે કરોતિ. અથેકદિવસં વિનિચ્છયે પરાજિતો મનુસ્સો બાહા પગ્ગય્હ કન્દન્તો વિનિચ્છયા નિક્ખન્તો રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છન્તં બોધિસત્તં દિસ્વા તસ્સ પાદેસુ પતિત્વા ‘‘તુમ્હાદિસેસુ નામ, સામિ, રઞ્ઞો અત્થઞ્ચ ધમ્મઞ્ચ અનુસાસન્તેસુ કાળકસેનાપતિ લઞ્જં ગહેત્વા અસ્સામિકે સામિકે કરોતી’’તિ અત્તનો પરાજિતભાવં બોધિસત્તસ્સ કથેસિ. બોધિસત્તો કારુઞ્ઞં ઉપ્પાદેત્વા ‘‘એહિ ભણે, અહં તે વિનિચ્છિનિસ્સામી’’તિ તં ગહેત્વા વિનિચ્છયટ્ઠાનં અગમાસિ. મહાજનો સન્નિપતિ, બોધિસત્તો તં અડ્ડં પટિવિનિચ્છિનિત્વા સામિકઞ્ઞેવ સામિકં અકાસિ.

મહાજનો સાધુકારં અદાસિ, સો સદ્દો મહા અહોસિ. રાજા તં સુત્વા ‘‘કિં સદ્દો નામેસો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘દેવ, ધમ્મધજપણ્ડિતેન દુબ્બિનિચ્છિતો અડ્ડો સુવિનિચ્છિતો, તત્રેસ સાધુકારસદ્દો’’તિ. રાજા તુટ્ઠો બોધિસત્તં પક્કોસાપેત્વા ‘‘અડ્ડો કિર તે આચરિય વિનિચ્છિતો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, મહારાજ, કાળકેન દુબ્બિનિચ્છિતં અડ્ડં વિનિચ્છિની’’ન્તિ વુત્તે ‘‘ઇતો દાનિ પટ્ઠાય તુમ્હેવ અડ્ડં વિનિચ્છિનથ, મય્હઞ્ચ કણ્ણસુખં ભવિસ્સતિ લોકસ્સ ચ વુડ્ઢી’’તિ વત્વા અનિચ્છન્તમ્પિ તં ‘‘સત્તાનુદ્દયાય વિનિચ્છયે નિસીદથા’’તિ યાચિત્વા સમ્પટિચ્છાપેસિ. તતો પટ્ઠાય બોધિસત્તો વિનિચ્છયે નિસીદતિ, સામિકેયેવ સામિકે કરોતિ.

કાળકો તતો પટ્ઠાય લઞ્જં અલભન્તો લાભતો પરિહાયિત્વા બોધિસત્તસ્સ આઘાતં બન્ધિત્વા ‘‘મહારાજ, ધમ્મધજપણ્ડિતો તવ રજ્જં પત્થેતી’’તિ બોધિસત્તં રઞ્ઞો અન્તરે પરિભિન્દિ. રાજા અસદ્દહન્તો ‘‘મા એવં અવચા’’તિ પટિક્ખિપિત્વા પુન તેન ‘‘સચે મે ન સદ્દહથ, તસ્સાગમનકાલે વાતપાનેન ઓલોકેથ. અથાનેન સકલનગરસ્સ અત્તનો હત્થે કતભાવં પસ્સિસ્સથા’’તિ વુત્તે રાજા તસ્સ અડ્ડકારકપરિસં દિસ્વા ‘‘એતસ્સેવ પરિસા’’તિ સઞ્ઞાય ભિજ્જિત્વા ‘‘કિં કરોમ સેનાપતી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘દેવ, એતં મારેતું વટ્ટતી’’તિ . ‘‘ઓળારિકદોસં અપસ્સન્તા કથં મારેસ્સામા’’તિ? ‘‘અત્થેકો ઉપાયો’’તિ. ‘‘કતરૂપાયો’’તિ. ‘‘અસય્હમસ્સ કમ્મં આરોપેત્વા તં કાતું અસક્કોન્તં તં તેન દોસેન મારેસ્સામા’’તિ. ‘‘કિં પન અસય્હકમ્મ’’ન્તિ? ‘‘મહારાજ, ઉય્યાનં નામ સારભૂમિયં રોપિતં પટિજગ્ગિયમાનં તીહિ ચતૂહિ સંવચ્છરેહિ ફલં દેતિ. તુમ્હે તં પક્કોસાપેત્વા ‘સ્વે ઉય્યાનં કીળિસ્સામ, ઉય્યાનં મે માપેહી’તિ વદથ, સો માપેતું ન સક્ખિસ્સતિ. અથ નં તસ્મિં દોસે મારેસ્સામા’’તિ.

રાજા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ‘‘પણ્ડિત, મય્હં પુરાણઉય્યાને ચિરં કીળિમ્હ, ઇદાનિ નવઉય્યાને કીળિતુકામમ્હ, સ્વે કીળિસ્સામ, ઉય્યાનં નો માપેહિ, સચે માપેતું ન સક્ખિસ્સસિ, જીવિતં તે નત્થી’’તિ. બોધિસત્તો ‘‘કાળકેન લઞ્જં અલભમાનેન રાજા અન્તરે પરિભિન્નો ભવિસ્સતી’’તિ ઞત્વા ‘‘સક્કોન્તો જાનિસ્સામિ, મહારાજા’’તિ વત્વા ગેહં ગન્ત્વા સુભોજનં ભુઞ્જિત્વા ચિન્તયમાનો સયને નિપજ્જિ, સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો આવજ્જેન્તો બોધિસત્તસ્સ ચિત્તં ઞત્વા વેગેનાગન્ત્વા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા આકાસે ઠત્વા ‘‘કિં ચિન્તેસિ પણ્ડિતા’’તિ પુચ્છિ.

‘‘કોસિ ત્વ’’ન્તિ? ‘‘સક્કોહમસ્મી’’તિ. ‘‘રાજા મં ‘ઉય્યાનં માપેહી’તિ આહ, તં ચિન્તેમી’’તિ. ‘‘પણ્ડિત, મા ચિન્તયિ, અહં તે નન્દનવનચિત્તલતાવનસદિસં ઉય્યાનં માપેસ્સામિ, કતરસ્મિં ઠાને માપેમી’’તિ? ‘‘અસુકટ્ઠાને માપેહી’’તિ. સક્કો માપેત્વા દેવપુરમેવ ગતો.

પુનદિવસે બોધિસત્તો ઉય્યાનં પચ્ચક્ખતો દિસ્વા ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ – ‘‘નિટ્ઠિતં તે, મહારાજ, ઉય્યાનં, કીળસ્સૂ’’તિ. રાજા ગન્ત્વા અટ્ઠારસહત્થેન મનોસિલાવણ્ણેન પાકારેન પરિક્ખિત્તં દ્વારટ્ટાલકસમ્પન્નં પુપ્ફફલભારભરિતનાનારુક્ખપટિમણ્ડિતં ઉય્યાનં દિસ્વા કાળકં પુચ્છિ – ‘‘પણ્ડિતેન અમ્હાકં વચનં કતં, ઇદાનિ કિં કરોમા’’તિ. ‘‘મહારાજ, એકરત્તેન ઉય્યાનં માપેતું સક્કોન્તો રજ્જં ગહેતું કિં ન સક્કોતી’’તિ? ‘‘ઇદાનિ કિં કરોમા’’તિ? ‘‘અપરમ્પિ નં અસય્હકમ્મં કારેમા’’તિ. ‘‘કિં કમ્મં નામા’’તિ? ‘‘સત્તરતનમયં પોક્ખરણિં માપેમા’’તિ. રાજા ‘‘સાધૂ’’તિ બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ‘‘આચરિય, ઉય્યાનં તાવ તે માપિતં , એતસ્સ પન અનુચ્છવિકં સત્તરતનમયં પોક્ખરણિં માપેહિ. સચે માપેતું ન સક્ખિસ્સસિ, જીવિતં તે નત્થી’’તિ આહ. બોધિસત્તો ‘‘સાધુ, મહારાજ, સક્કોન્તો માપેસ્સામી’’તિ આહ. અથસ્સ સક્કો પોક્ખરણિં માપેસિ સોભગ્ગપ્પત્તં સતતિત્થં સહસ્સવઙ્કં પઞ્ચવણ્ણપદુમસઞ્છન્નં નન્દનપોક્ખરણિસદિસં.

પુનદિવસે બોધિસત્તો તમ્પિ પચ્ચક્ખં કત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ – ‘‘માપિતા, દેવ, પોક્ખરણી’’તિ. રાજા તમ્પિ દિસ્વા ‘‘ઇદાનિ કિં કરોમા’’તિ કાળકં પુચ્છિ. ‘‘ઉય્યાનસ્સ અનુચ્છવિકં ગેહં માપેતું આણાપેહિ, દેવા’’તિ. રાજા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ‘‘ઇદાનિ, આચરિય, ઇમસ્સ ઉય્યાનસ્સ ચેવ પોક્ખરણિયા ચ અનુચ્છવિકં સબ્બદન્તમયં ગેહં માપેહિ, નો ચે માપેસ્સસિ, જીવિતં તે નત્થી’’તિ આહ. અથસ્સ સક્કો ગેહમ્પિ માપેસિ. બોધિસત્તો પુનદિવસે તમ્પિ પચ્ચક્ખં કત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા તમ્પિ દિસ્વા ‘‘ઇદાનિ કિં કરોમા’’તિ કાળકં પુચ્છિ. ‘‘ગેહસ્સ અનુચ્છવિકં મણિં માપેતું આણાપેહિ, મહારાજા’’તિ આહ. રાજા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ‘‘પણ્ડિત, ઇમસ્સ દન્તમયગેહસ્સ અનુચ્છવિકં મણિં માપેહિ, મણિઆલોકેન વિચરિસ્સામ. સચે માપેતું ન સક્કોસિ, જીવિતં તે નત્થી’’તિ આહ. અથસ્સ સક્કો મણિમ્પિ માપેસિ.

બોધિસત્તો પુનદિવસે તં પચ્ચક્ખં કત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ . રાજા તમ્પિ દિસ્વા ‘‘ઇદાનિ કિં કરિસ્સામા’’તિ કાળકં પુચ્છિ. ‘‘મહારાજ, ધમ્મધજબ્રાહ્મણસ્સ ઇચ્છિતિચ્છિતદાયિકા દેવતા અત્થિ મઞ્ઞે, ઇદાનિ યં દેવતાપિ માપેતું ન સક્કોતિ, તં આણાપેહિ. ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં નામ મનુસ્સં દેવતાપિ માપેતું ન સક્કોતિ, તસ્મા ‘ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં મે ઉય્યાનપાલં માપેહી’તિ તં વદાહી’’તિ. રાજા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ‘‘આચરિય, તયા અમ્હાકં ઉય્યાનં, પોક્ખરણી, દન્તમયપાસાદો, તસ્સ આલોકકરણત્થાય મણિરતનઞ્ચ માપિતં, ઇદાનિ મે ઉય્યાનરક્ખકં ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં ઉય્યાનપાલં માપેહિ, નો ચે માપેસ્સસિ, જીવિતં તે નત્થી’’તિ આહ. બોધિસત્તો ‘‘હોતુ, લભમાનો જાનિસ્સામી’’તિ ગેહં ગન્ત્વા સુભોજનં ભુઞ્જિત્વા નિપન્નો પચ્ચૂસકાલે પબુજ્ઝિત્વા સયનપીઠે નિસિન્નો ચિન્તેસિ – ‘‘સક્કો દેવરાજા યં અત્તના સક્કા માપેતું, તં માપેસિ, ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં પન ઉય્યાનપાલં ન સક્કા માપેતું, એવં સન્તે પરેસં હત્થે મરણતો અરઞ્ઞે અનાથમરણમેવ વરતર’’ન્તિ. સો કસ્સચિ અનારોચેત્વા પાસાદા ઓતરિત્વા અગ્ગદ્વારેનેવ નગરા નિક્ખમિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે સતં ધમ્મં આવજ્જમાનો નિસીદિ.

સક્કો તં કારણં ઞત્વા વનચરકો વિય હુત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘બ્રાહ્મણ, ત્વં સુખુમાલો, અદિટ્ઠપુબ્બદુક્ખરૂપો વિય ઇમં અરઞ્ઞં પવિસિત્વા કિં કરોન્તો નિસિન્નોસી’’તિ ઇમમત્થં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ

–

૧૩૯.‘‘સુખં જીવિતરૂપોસિ, રટ્ઠા વિવનમાગતો;
સો એકકો રુક્ખમૂલે, કપણો વિય ઝાયસી’’તિ.

તત્થ **સુખં જીવિતરૂપોસી**તિ ત્વં સુખેન જીવિતસદિસો સુખેધિતો સુખપરિહતો વિય. **રટ્ઠા**તિ આકિણ્ણમનુસ્સરટ્ઠાના. **વિવનમાગતો**તિ નિરુદકટ્ઠાનં અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો. **રુક્ખમૂલે**તિ રુક્ખસમીપે. **કપણો વિય ઝાયસી**તિ કપણો વિય એકકો નિસિન્નો ઝાયસિ પજ્ઝાયસિ, કિં નામેતં ચિન્તેસીતિ પુચ્છિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૪૦.‘‘સુખં જીવિતરૂપોસ્મિ, રટ્ઠા વિવનમાગતો;
સો એકકો રુક્ખમૂલે, કપણો વિય ઝાયામિ;
સતં ધમ્મં અનુસ્સર’’ન્તિ.

તત્થ **સતં ધમ્મં અનુસ્સર**ન્તિ, સમ્મ, સચ્ચમેતં, અહં સુખં જીવિતરૂપો રટ્ઠા ચ વિવનમાગતો, સોહં એકકોવ ઇમસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસીદિત્વા કપણો વિય ઝાયામિ. યં પન વદેસિ ‘‘કિં નામેતં ચિન્તેસી’’તિ, તં તે પવેદેમિ ‘‘સતં ધમ્મ’’ન્તિ. અહઞ્હિ સતં ધમ્મં અનુસ્સરન્તો ઇધ નિસિન્નો. **સતં ધમ્મ**ન્તિ બુદ્ધપચ્ચેકબુદ્ધબુદ્ધસાવકાનં સતં સપ્પુરિસાનં પણ્ડિતાનં ધમ્મં. લાભો અલાભો યસો અયસો નિન્દા પસંસા સુખં દુક્ખન્તિ અયઞ્હિ અટ્ઠવિધો લોકધમ્મો. ઇમિના પન અબ્ભાહતા સન્તો ન કમ્પન્તિ ન પવેધેન્તિ, અયમેત્થ અકમ્પનસઙ્ખાતો સતં ધમ્મો ઇમં અનુસ્સરન્તો નિસિન્નોમ્હીતિ દીપેતિ.

અથ નં સક્કો ‘‘એવં સન્તે, બ્રાહ્મણ, ઇમસ્મિં ઠાને કસ્મા નિસિન્નોસી’’તિ. ‘‘રાજા ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં ઉય્યાનપાલં આહરાપેતિ, તાદિસં ન સક્કોમિ લદ્ધું, સોહં ‘કિં મે પરસ્સ હત્થે મરણેન, અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અનાથમરણં મરિસ્સામી’તિ ચિન્તેત્વા ઇધાગન્ત્વા નિસિન્નો’’તિ. ‘‘બ્રાહ્મણ, અહં સક્કો દેવરાજા, મયા તે ઉય્યાનાદીનિ માપિતાનિ, ચતુરઙ્ગસમન્નાગતં ઉય્યાનપાલં માપેતું ન સક્કા, તુમ્હાકં રઞ્ઞો સીસપ્પસાધનકપ્પકો છત્તપાણિ નામ, સો ચતુરઙ્ગસમન્નાગતો, ચતુરઙ્ગસમન્નાગતેન ઉય્યાનપાલેન અત્થે સતિ એતં કપ્પકં ઉય્યાનપાલં કાતું વદેહી’’તિ. ઇતિ સક્કો બોધિસત્તસ્સ ઓવાદં દત્વા ‘‘મા ભાયી’’તિ સમસ્સાસેત્વા અત્તનો દેવપુરમેવ ગતો.

બોધિસત્તો ગેહં ગન્ત્વા ભુત્તપાતરાસો રાજદ્વારં ગન્ત્વા છત્તપાણિમ્પિ તત્થેવ દિસ્વા હત્થે ગહેત્વા ‘‘ત્વં કિર, સમ્મ છત્તપાણિ, ચતુરઙ્ગસમન્નાગતોસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘કો તે મય્હં ચતુરઙ્ગસમન્નાગતભાવં આચિક્ખી’’તિ વુત્તે ‘‘સક્કો, દેવરાજા’’તિ વત્વા ‘‘કિંકારણા આચિક્ખી’’તિ પુટ્ઠો ‘‘ઇમિના નામ કારણેના’’તિ સબ્બં આચિક્ખિ. સો ‘‘આમ, અહં ચતુરઙ્ગસમન્નાગતો’’તિ આહ. અથ નં બોધિસત્તો હત્થે ગહેત્વાવ રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘અયં, મહારાજ, છત્તપાણિ, ચતુરઙ્ગસમન્નાગતો, ચતુરઙ્ગસમન્નાગતેન ઉય્યાનપાલેન અત્થે સતિ ઇમં ઉય્યાનપાલં કરોથા’’તિ આહ. અથ નં રાજા ‘‘ત્વં કિર ચતુરઙ્ગસમન્નાગતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, મહારાજા’’તિ. ‘‘કતમેહિ ચતુરઙ્ગેહિ સમન્નાગતોસી’’તિ?

‘‘અનુસૂયકો અહં દેવ, અમજ્જપાયકો અહં;

> નિસ્નેહકો અહં દેવ, અક્કોધનં અધિટ્ઠિતો’’તિ.

‘‘મય્હઞ્હિ, મહારાજ, ઉસૂયા નામ નત્થિ, મજ્જં મે ન પિવિતપુબ્બં, પરેસુ મે સ્નેહો વા કોધો વા ન ભૂતપૂબ્બો. ઇમેહિ ચતૂહિ અઙ્ગેહિ સમન્નાગતોમ્હી’’તિ.

અથ નં રાજા, ભો છત્તપાણિ, ‘‘અનુસૂયકોસ્મી’’તિ વદસીતિ. ‘‘આમ, દેવ, અનુસૂયકોમ્હી’’તિ. ‘‘કિં આરમ્મણં દિસ્વા અનુસૂયકો જાતોસી’’તિ? ‘‘સુણાહિ દેવા’’તિ અત્તનો અનુસૂયકકારણં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

> ‘‘ઇત્થિયા કારણા રાજ, બન્ધાપેસિં પુરોહિતં;
> સો મં અત્થે નિવેદેસિ, તસ્માહં અનુસૂયકો’’તિ.

તસ્સત્થો – અહં, દેવ, પુબ્બે ઇમસ્મિંયેવ બારાણસિનગરે તાદિસોવ રાજા હુત્વા ઇત્થિયા કારણા પુરોહિતં બન્ધાપેસિં.

> ‘‘અબદ્ધા તત્થ બજ્ઝન્તિ, યત્થ બાલા પભાસરે;
> બદ્ધાપિ તત્થ મુચ્ચન્તિ, યત્થ ધીરા પભાસરે’’તિ. (જા॰ ૧.૧.૧૨૦) –

ઇમસ્મિઞ્હિ જાતકે આગતનયેનેવ એકસ્મિં કાલે અયં છત્તપાણિ રાજા હુત્વા ચતુસટ્ઠિયા પાદમૂલિકેહિ સદ્ધિં સમ્પદુસ્સિત્વા બોધિસત્તં અત્તનો મનોરથં અપૂરેન્તં નાસેતુકામાય દેવિયા પરિભિન્નો બન્ધાપેસિ. તદા નં બન્ધિત્વા આનીતો બોધિસત્તો યથાભૂતં દેવિયા દોસં આરોપેત્વા સયં મુત્તો રઞ્ઞા બન્ધાપિતે સબ્બેપિ તે પાદમૂલિકે મોચેત્વા ‘‘એતેસઞ્ચ દેવિયા ચ અપરાધં ખમથ, મહારાજા’’તિ ઓવદિ. સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તનયેનેવ વિત્થારતો વેદિતબ્બં. તં સન્ધાયાહ –

> ‘‘ઇત્થિયા કારણા રાજ, બન્ધાપેસિં પુરોહિતં;
> સો મં અત્થે નિવેદેસિ, તસ્માહં અનુસૂયકો’’તિ.

તદા પન સોહં ચિન્તેસિં – ‘‘અહં સોળસ સહસ્સઇત્થિયો પહાય એતં એકમેવ કિલેસવસેન સઙ્ગણ્હન્તોપિ સન્તપ્પેતું નાસક્ખિં, એવં દુપ્પૂરણીયાનં ઇત્થીનં કુજ્ઝનં નામ નિવત્થવત્થે કિલિસ્સન્તે ‘કસ્મા કિલિસ્સસી’તિ કુજ્ઝનસદિસં હોતિ, ભુત્તભત્તે ગૂથભાવં આપજ્જન્તે ‘કસ્મા એતં સભાવં આપજ્જસી’તિ કુજ્ઝનસદિસં હોતિ. ‘ઇતો દાનિ પટ્ઠાય યાવ અરહત્તં ન પાપુણામિ, તાવ કિલેસં નિસ્સાય મયિ ઉસૂયા મા ઉપ્પજ્જતૂ’’’તિ અધિટ્ઠહિં. તતો પટ્ઠાય અનુસૂયકો જાતો. ઇદં સન્ધાય – ‘‘તસ્માહં અનુસૂયકો’’તિ આહ.

અથ નં રાજા ‘‘સમ્મ છત્તપાણિ, કિં આરમ્મણં દિસ્વા અમજ્જપો જાતોસી’’તિ પુચ્છિ. સો તં કારણં આચિક્ખન્તો ઇમં ગાથમાહ –

> ‘‘મત્તો અહં મહારાજ, પુત્તમંસાનિ ખાદયિં;
> તસ્સ સોકેનહં કુટ્ઠો, મજ્જપાનં વિવજ્જયિ’’ન્તિ.

અહં, મહારાજ, પુબ્બે તાદિસો બારાણસિરાજા હુત્વા મજ્જેન વિના વત્તિતું નાસક્ખિં, અમંસકભત્તમ્પિ ભુઞ્જિતું નાસક્ખિં. નગરે ઉપોસથદિવસેસુ માઘાતો હોતિ, ભત્તકારકો પક્ખસ્સ તેરસિયઞ્ઞેવ મંસં ગહેત્વા ઠપેસિ, તં દુન્નિક્ખિત્તં સુનખા ખાદિંસુ. ભત્તકારકો ઉપોસથદિવસે મંસં અલભિત્વા રઞ્ઞો નાનગ્ગરસભોજનં પચિત્વા પાસાદં આરોપેત્વા ઉપનામેતું અસક્કોન્તો દેવિં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘દેવિ, અજ્જ મે મંસં ન લદ્ધં, અમંસકભોજનં નામ ઉપનામેતું ન સક્કોમિ, કિન્તિ કરોમી’’તિ આહ. ‘‘તાત, મય્હં પુત્તો રઞ્ઞો પિયો મનાપો, પુત્તં મે દિસ્વા રાજા તમેવ ચુમ્બન્તો પરિસ્સજન્તો અત્તનો અત્થિભાવમ્પિ ન જાનાતિ, અહં પુત્તં મણ્ડેત્વા રઞ્ઞો ઊરુમ્હિ નિસીદાપેય્યં, રઞ્ઞો પુત્તેન સદ્ધિં કીળનકાલે ત્વં ભત્તં ઉપનેય્યાસી’’તિ. સા એવં વત્વા અત્તનો પુત્તં અલઙ્કતાભરણં મણ્ડેત્વા રઞ્ઞો ઊરુમ્હિ નિસીદાપેસિ. રઞ્ઞો પુત્તેન સદ્ધિં કીળનકાલે ભત્તકારકો ભત્તં ઉપનામેસિ. રાજા સુરામદમત્તો પાતિયં મંસં અદિસ્વા ‘‘મંસં કહ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અજ્જ, દેવ, ઉપોસથદિવસં માઘાતતાય મંસં ન લદ્ધ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘મય્હં મંસં નામ દુલ્લભ’’ન્તિ વત્વા ઊરુમ્હિ નિસિન્નસ્સ પિયપુત્તસ્સ ગીવં વટ્ટેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ભત્તકારકસ્સ પુરતો ખિપિત્વા ‘‘વેગેન સમ્પાદેત્વા આહરા’’તિ આહ. ભત્તકારકો તથા અકાસિ, રાજા પુત્તમંસેન ભત્તં ભુઞ્જિ. રઞ્ઞો ભયેન એકોપિ કન્દિતું વા રોદિતું વા કથેતું વા સમત્થો નામ નાહોસિ.

રાજા ભુઞ્જિત્વા સયનપિટ્ઠે નિદ્દં ઉપગન્ત્વા પચ્ચૂસકાલે પબુજ્ઝિત્વા વિગતમદો ‘‘પુત્તં મે આનેથા’’તિ આહ. તસ્મિં કાલે દેવી કન્દમાના પાદમૂલે પતિ. ‘‘કિં, ભદ્દે’’તિ ચ વુત્તે , ‘‘દેવ, હિય્યો તે પુત્તં મારેત્વા પુત્તમંસેન ભત્તં ભુત્ત’’ન્તિ આહ. રાજા પુત્તસોકેન રોદિત્વા કન્દિત્વા ‘‘ઇદં મે દુક્ખં સુરાપાનં નિસ્સાય ઉપ્પન્ન’’ન્તિ સુરાપાને દોસં દિસ્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય યાવ અરહત્તં ન પાપુણામિ, તાવ એવરૂપં વિનાસકારકં સુરં નામ ન પિવિસ્સામી’’તિ પંસું ગહેત્વા મુખં પુઞ્છિત્વા અધિટ્ઠાસિ. તતો પટ્ઠાય મજ્જં નામ ન પિવિં. ઇમમત્થં સન્ધાય – ‘‘મત્તો અહં, મહારાજા’’તિ ઇમં ગાથમાહ.

અથ નં રાજા ‘‘કિં પન, સમ્મ છત્તપાણિ, આરમ્મણં દિસ્વા નિસ્નેહો જાતોસી’’તિ પુચ્છિ. સો તં કારણં આચિક્ખન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘કિતવાસો નામહં રાજ, પુત્તો પચ્ચેકબોધિ મે;
પત્તં ભિન્દિત્વા ચવિતો, નિસ્નેહો તસ્સ કારણા’’તિ.

મહારાજ, પુબ્બે અહં બારાણસિયંયેવ કિતવાસો નામ રાજા. તસ્સ મે પુત્તો વિજાયિ. લક્ખણપાઠકા તં દિસ્વા ‘‘મહારાજ, અયં કુમારો પાનીયં અલભિત્વા મરિસ્સતી’’તિ આહંસુ. ‘‘દુટ્ઠકુમારો’’તિસ્સ નામં અહોસિ. સો વિઞ્ઞુતં પત્તો ઓપરજ્જં કારેસિ, રાજા કુમારં પુરતો વા પચ્છતો વા કત્વા વિચરિ, પાનીયં અલભિત્વા મરણભયેન ચસ્સ ચતૂસુ દ્વારેસુ અન્તોનગરેસુ ચ તત્થ તત્થ પોક્ખરણિયો કારેસિ, ચતુક્કાદીસુ મણ્ડપે કારેત્વા પાનીયચાટિયો ઠપાપેસિ. સો એકદિવસે અલઙ્કતપટિયત્તો પાતોવ ઉય્યાનં ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે પચ્ચેકબુદ્ધં પસ્સિ. મહાજનોપિ પચ્ચેકબુદ્ધં દિસ્વા તમેવ વન્દતિ પસંસતિ, અઞ્જલિઞ્ચસ્સ પગ્ગણ્હાતિ.

કુમારો ચિન્તેસિ – ‘‘માદિસેન સદ્ધિં ગચ્છન્તા ઇમં મુણ્ડકં વન્દન્તિ પસંસન્તિ, અઞ્જલિઞ્ચસ્સ પગ્ગણ્હન્તી’’તિ. સો કુપિતો હત્થિક્ખન્ધતો ઓરુય્હ પચ્ચેકબુદ્ધં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘લદ્ધં તે, સમણ, ભત્ત’’ન્તિ વત્વા ‘‘આમ, કુમારા’’તિ વુત્તે તસ્સ હત્થતો પત્તં ગહેત્વા ભૂમિયં પાતેત્વા સદ્ધિં ભત્તેન મદ્દિત્વા પાદપ્પહારેન ચુણ્ણવિચુણ્ણં અકાસિ.

પચ્ચેકબુદ્ધો ‘‘નટ્ઠો વતાયં સત્તો’’તિ તસ્સ મુખં ઓલોકેસિ. કુમારો ‘‘અહં, સમણ, કિતવાસરઞ્ઞો પુત્તો, નામેન દુટ્ઠકુમારો નામ, ત્વં મે કુદ્ધો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા ઓલોકેન્તો કિં કરિસ્સસી’’તિ આહ.

પચ્ચેકબુદ્ધો છિન્નભત્તો હુત્વા વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા ઉત્તરહિમવન્તે નન્દનમૂલપબ્ભારમેવ ગતો. કુમારસ્સાપિ તઙ્ખણઞ્ઞેવ પાપકમ્મં પરિપચ્ચિ. સો ‘‘ડય્હામિ ડય્હામી’’તિ સમુગ્ગતસરીરડાહો તત્થેવ પતિ. તત્થ તત્થેવ યત્તકં પાનીયં, તત્તકં પાનીયં સબ્બં છિજ્જિ, માતિકા સુસ્સિંસુ, તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્વા અવીચિમ્હિ નિબ્બત્તિ. રાજા તં પવત્તિં સુત્વા પુત્તસોકેન અભિભૂતો ચિન્તેસિ – ‘‘અયં મે સોકો પિયવત્થુતો ઉપ્પજ્જિ, સચે મે સ્નેહો નાભવિસ્સ, સોકો ન ઉપ્પજ્જિસ્સ, ઇતો દાનિ મે પટ્ઠાય સવિઞ્ઞાણકે વા અવિઞ્ઞાણકે વા કિસ્મિઞ્ચિ વત્થુસ્મિં સ્નેહો નામ મા ઉપ્પજ્જતૂ’’તિ અધિટ્ઠાસિ, તતો પટ્ઠાય સ્નેહો નામ નત્થિ. તં સન્ધાય ‘‘કિતવાસો નામાહ’’ન્તિ ગાથમાહ.

તત્થ **પુત્તો પચ્ચેકબોધિં મે. પત્તં ભિન્દિત્વા ચવિતો**તિ મમ પુત્તો પચ્ચેકબોધિપત્તં ભિન્દિત્વા ચવિતોતિ અત્થો. **નિસ્નેહો તસ્સ કારણા**તિ તદા ઉપ્પન્નસ્નેહવત્થુસ્સ કારણા અહં નિસ્નેહો જાતોતિ અત્થો.

અથ નં રાજા ‘‘કિં પન, સમ્મ, આરમ્મણં દિસ્વા નિક્કોધો જાતોસી’’તિ પુચ્છિ. સો તં કારણં આચિક્ખન્તો ઇમં ગાથમાહ –

‘‘અરકો હુત્વા મેત્તચિત્તં, સત્ત વસ્સાનિ ભાવયિં;
સત્ત કપ્પે બ્રહ્મલોકે, તસ્મા અક્કોધનો અહ’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – અહં, મહારાજ, અરકો નામ તાપસો હુત્વા સત્ત વસ્સાનિ મેત્તચિત્તં ભાવેત્વા સત્ત સંવટ્ટવિવટ્ટકપ્પે બ્રહ્મલોકે વસિં, તસ્મા અહં દીઘરત્તં મેત્તાભાવનાય આચિણ્ણપરિચિણ્ણત્તા અક્કોધનો જાતોતિ.

એવં છત્તપાણિના અત્તનો ચતૂસુ અઙ્ગેસુ કથિતેસુ રાજા પરિસાય ઇઙ્ગિતસઞ્ઞં અદાસિ. તઙ્ખણઞ્ઞેવ અમચ્ચા ચ બ્રાહ્મણગહપતિકાદયો ચ ઉટ્ઠહિત્વા ‘‘અરે લઞ્જખાદક દુટ્ઠચોર, ત્વં લઞ્જં અલભિત્વા પણ્ડિતં ઉપવદિત્વા મારેતુકામો જાતો’’તિ કાળકં સેનાપતિં હત્થપાદેસુ ગહેત્વા રાજનિવેસના ઓતારેત્વા ગહિતગહિતેહેવ પાસાણમુગ્ગરેહિ સીસં ભિન્દિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા પાદેસુ ગહેત્વા કડ્ઢન્તા સઙ્કારટ્ઠાને છડ્ડેસું. તતો પટ્ઠાય રાજા ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કાળકસેનાપતિ દેવદત્તો અહોસિ, છત્તપાણિકપ્પકો સારિપુત્તો, સક્કો અનુરુદ્ધો, ધમ્મધજો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ધમ્મધજજાતકવણ્ણના દસમા.

બીરણથમ્ભવગ્ગો સત્તમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સોમદત્તઞ્ચ ઉચ્છિટ્ઠં, કુરુ પુણ્ણનદીપિ ચ;
કચ્છપમચ્છસેગ્ગુ ચ, કૂટવાણિજગરહિ;

ધમ્મધજન્તિ તે દસ.

૮. કાસાવવગ્ગો

[૨૨૧] ૧. કાસાવજાતકવણ્ણના

અનિક્કસાવો કાસાવન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ પન રાજગહે સમુટ્ઠિતં. એકસ્મિં સમયે ધમ્મસેનાપતિ પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ સદ્ધિં વેળુવને વિહરતિ. દેવદત્તોપિ અત્તનો અનુરૂપાય દુસ્સીલપરિસાય પરિવુતો ગયાસીસે વિહરતિ. તસ્મિં સમયે રાજગહવાસિનો છન્દકં સઙ્ગરિત્વા દાનં સજ્જયિંસુ. અથેકો વોહારત્થાય આગતવાણિજો ઇમં સાટકં વિસ્સજ્જેત્વા ''મમ્પિ પત્તિકં કરોથા''તિ મહગ્ઘં ગન્ધકાસાવં અદાસિ. નાગરા મહાદાનં પવત્તયિંસુ, સબ્બં છન્દકેન સઙ્કડ્ઢિતં કહાપણેહેવ નિટ્ઠાસિ. સો સાટકો અતિરેકો અહોસિ. મહાજનો સન્નિપતિત્વા ''અયં ગન્ધકાસાવસાટકો અતિરેકો. કસ્સ નં દેમ, કિં સારિપુત્તત્થેરસ્સ, ઉદાહુ દેવદત્તસ્સા''તિ મન્તયિંસુ.

તત્થેકે ''સારિપુત્તત્થેરસ્સા''તિ આહંસુ. અપરે ''સારિપુત્તત્થેરો કતિપાહં વસિત્વા યથારુચિ પક્કમિસ્સતિ , દેવદત્તત્થેરો પન નિબદ્ધં અમ્હાકં નગરમેવ ઉપનિસ્સાય વિહરતિ, મઙ્ગલામઙ્ગલેસુ અયમેવ અમ્હાકં અવસ્સયો, દેવદત્તસ્સ દસ્સામા''તિ આહંસુ. સમ્બહુલિકં કરોન્તેસુપિ ''દેવદત્તસ્સ દસ્સામા''તિ વત્તારો બહુતરા અહેસું, અથ નં દેવદત્તસ્સ અદંસુ. દેવદત્તો તસ્સ દસા છિન્દાપેત્વા ઓવટ્ટિકં સિબ્બાપેત્વા રજાપેત્વા સુવણ્ણપટ્ટવણ્ણં કત્વા પારુપિ. તસ્મિં કાલે તિંસમત્તા ભિક્ખૂ રાજગહા નિક્ખમિત્વા સાવત્થિં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા કતપટિસન્થારા તં પવત્તિં આરોચેત્વા ''એવં, ભન્તે, અત્તનો અનનુચ્છવિકં અરહદ્ધજં પારુપી''તિ આરોચેસું. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ અત્તનો અનનુરૂપં અરહદ્ધજં પરિદહતિ, પુબ્બેપિ પરિદહિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે હત્થિકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો અસીતિસહસ્સમત્તવારણપરિવારો યૂથપતિ હુત્વા અરઞ્ઞાયતને વસતિ. અથેકો દુગ્ગતમનુસ્સો બારાણસિયં વિહરન્તો દન્તકારવીથિયં દન્તકારે દન્તવલયાદીનિ કરોન્તે દિસ્વા ''હત્થિદન્તે લભિત્વા ગણ્હિસ્સથા''તિ પુચ્છિ. તે ''આમ ગણ્હિસ્સામા''તિ આહંસુ. સો આવુધં આદાય કાસાવવત્થવસનો પચ્ચેકબુદ્ધવેસં ગણ્હિત્વા પટિસીસકં પટિમુઞ્ચિત્વા હત્થિવીથિયં ઠત્વા આવુધેન હત્થિં મારેત્વા દન્તે આદાય બારાણસિયં વિક્કિણન્તો જીવિકં કપ્પેસિ. સો અપરભાગે બોધિસત્તસ્સ પરિવારહત્થીનં સબ્બપચ્છિમં હત્થિં મારેતું આરભિ. હત્થિનો દેવસિકં હત્થીસુ પરિહાયન્તેસુ ''કેન નુ ખો કારણેન હત્થિનો પરિહાયન્તી''તિ બોધિસત્તસ્સ આરોચેસું.

બોધિસત્તો પરિગ્ગણ્હન્તો ''પચ્ચેકબુદ્ધવેસં ગહેત્વા હત્થિવીથિપરિયન્તે એકો પુરિસો તિટ્ઠતિ, કચ્ચિ નુ ખો સો મારેતિ, પરિગ્ગણ્હિસ્સામિ ન''ન્તિ એકદિવસં હત્થી પુરતો કત્વા સયં પચ્છતો અહોસિ. સો બોધિસત્તં દિસ્વા આવુધં આદાય પક્ખન્દિ. બોધિસત્તો નિવત્તિત્વા ઠિતો ''ભૂમિયં પોથેત્વા મારેસ્સામિ ન''ન્તિ સોણ્ડં પસારેત્વા તેન પરિદહિતાનિ કાસાવાનિ દિસ્વા ''ઇમં અરહદ્ધજં મયા ગરું કાતું વટ્ટતી''તિ સોણ્ડં પટિસંહરિત્વા ''અમ્ભો પુરિસ, નનુ એસ અરહદ્ધજો અનનુચ્છવિકો તુય્હં, કસ્મા એતં પરિદહસી''તિ ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૪૧.''અનિક્કસાવો કાસાવં, યો વત્થં પરિદહિસ્સતિ;
અપેતો દમસચ્ચેન, ન સો કાસાવમરહતિ.

૧૪૨.‘‘યો ચ વન્તકસાવસ્સ, સીલેસુ સુસમાહિતો;
ઉપેતો દમસચ્ચેન, સ વે કાસાવમરહતી’’તિ.

તત્થ **અનિક્કસાવો**તિ કસાવો વુચ્ચતિ રાગો દોસો મોહો મક્ખો પળાસો ઇસ્સા મચ્છરિયં માયા સાઠેય્યં થમ્ભો સારમ્ભો માનો અતિમાનો મદો પમાદો, સબ્બે અકુસલા ધમ્મા સબ્બે દુચ્ચરિતા સબ્બં ભવગામિકમ્મં દિયડ્ઢકિલેસસહસ્સં, એસો કસાવો નામ. સો યસ્સ પુગ્ગલસ્સ અપ્પહીનો સન્તાનતો અનિસ્સટ્ઠો અનિક્ખન્તો, સો અનિક્કસાવો નામ. **કાસાવ**ન્તિ કસાયરસપીતં અરહદ્ધજભૂતં. **યો વત્થં પરિદહિસ્સતી**તિ યો એવરૂપો હુત્વા એવરૂપં વત્થં પરિદહિસ્સતિ નિવાસેતિ ચેવ પારુપતિ ચ. **અપેતો દમસચ્ચેના**તિ ઇન્દ્રિયદમસઙ્ખાતેન દમેન ચ નિબ્બાનસઙ્ખાતેન ચ પરમત્થસચ્ચેન અપેતો પરિવજ્જિતો. નિસ્સક્કત્થે વા કરણવચનં, એતસ્મા દમસચ્ચા અપેતોતિ અત્થો. ‘‘સચ્ચ’’ન્તિ ચેત્થ વચીસચ્ચં ચતુસચ્ચમ્પિ વટ્ટતિયેવ. **ન સો કાસાવમરહતી**તિ સો પુગ્ગલો અનિક્કસાવત્તા અરહદ્ધજં કાસાવં ન અરહતિ અનનુચ્છવિકો એતસ્સ.

યો ચ વન્તકસાવસ્સાતિ યો પન પુગ્ગલો યથાવુત્તસ્સેવ કસાવસ્સ વન્તત્તા વન્તકસાવો અસ્સ. **સીલેસુ સુસમાહિતો**તિ મગ્ગસીલેસુ ચેવ ફલસીલેસુ ચ સમ્મા આહિતો, આનેત્વા ઠપિતો વિય તેસુ પતિટ્ઠિતો. તેહિ સીલેહિ સમઙ્ગીભૂતસ્સેતં અધિવચનં. **ઉપેતો**તિ સમન્નાગતો. **દમસચ્ચેના**તિ વુત્તપ્પકારેન દમેન ચ સચ્ચેન ચ. **સ વે કાસાવમરહતી**તિ સો એવરૂપો પુગ્ગલો ઇમં અરહદ્ધજં કાસાવં અરહતિ.

એવં બોધિસત્તો તસ્સ પુરિસસ્સ ઇમં કારણં કથેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય મા ઇધ આગમિ, આગચ્છસિ ચે, જીવિતં તે નત્થી’’’તિ તજ્જેત્વા પલાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા હત્થિમારકપુરિસો દેવદત્તો અહોસિ, યૂથપતિ પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કાસાવજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૨૨] ૨. ચૂળનન્દિયજાતકવણ્ણના

ઇદં તદાચરિયવચોતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. એકદિવસઞ્હિ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, દેવદત્તો નામ કક્ખળો ફરુસો સાહસિકો સમ્માસમ્બુદ્ધે અભિમારે પયોજેસિ, સિલં પવિજ્ઝિ, નાળાગિરિં પયોજેસિ, ખન્તિમેત્તાનુદ્દયમત્તમ્પિસ્સ તથાગતે નત્થી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ દેવદત્તો કક્ખળો ફરુસો નિક્કારુણિકોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે મહાનન્દિયો નામ વાનરો અહોસિ, કનિટ્ઠભાતિકો પનસ્સ ચૂળનન્દિયો નામ. તે ઉભોપિ અસીતિસહસ્સવાનરપરિવારા હિમવન્તપદેસે અન્ધમાતરં પટિજગ્ગન્તા વાસં કપ્પેસું. તે માતરં સયનગુમ્બે ઠપેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મધુરાનિ ફલાફલાનિ માતુયા પેસેન્તિ. આહરણકવાનરા તસ્સા ન દેન્તિ, સા ખુદાપીળિતા અટ્ઠિચમ્માવસેસા કિસા અહોસિ. અથ નં બોધિસત્તો આહ – ‘‘મયં, અમ્મ, તુમ્હાકં મધુરફલાફલાનિ પેસેમ, તુમ્હે કસ્મા મિલાયથા’’તિ. ‘‘તાત, નાહં લભામી’’તિ. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ‘‘મયિ યૂથં પરિહરન્તે માતા મે નસ્સિસ્સતિ, યૂથં પહાય માતરંયેવ પટિજગ્ગિસ્સામી’’તિ.

સો ચૂળનન્દિયં પક્કોસિત્વા ‘‘તાત, ત્વં યૂથં પરિહર, અહં માતરં પટિજગ્ગિસ્સામી’’તિ આહ. સોપિ નં ‘‘ભાતિક, મય્હં યૂથપરિહરણેન કમ્મં નત્થિ, અહમ્પિ માતરમેવ પટિજગ્ગિસ્સામી’’તિ આહ. ઇતિ તે ઉભોપિ એકચ્છન્દા હુત્વા યૂથં પહાય માતરં ગહેત્વા હિમવન્તા ઓરુય્હ પચ્ચન્તે નિગ્રોધરુક્ખે વાસં કપ્પેત્વા માતરં પટિજગ્ગિંસુ.

અથેકો બારાણસિવાસી બ્રાહ્મણમાણવો તક્કસિલાયં દિસાપામોક્ખસ્સ આચરિયસ્સ સન્તિકે સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા ‘‘ગમિસ્સામી’’તિ આચરિયં આપુચ્છિ. આચરિયો અઙ્ગવિજ્જાનુભાવેન તસ્સ કક્ખળફરુસસાહસિકભાવં ઞત્વા ‘‘તાત, ત્વં કક્ખળો ફરુસો સાહસિકો, એવરૂપાનં ન સબ્બકાલં એકસદિસમેવ ઇજ્ઝતિ, મહાવિનાસં મહાદુક્ખં પાપુણિસ્સસિ, મા ત્વં કક્ખળો હોહિ, પચ્છાનુતાપનકારણં કમ્મં મા કરી’’તિ ઓવદિત્વા ઉય્યોજેસિ. સો આચરિયં વન્દિત્વા બારાણસિં ગન્ત્વા ઘરાવાસં ગહેત્વા અઞ્ઞેહિ સિપ્પેહિ જીવિકં કપ્પેતું અસક્કોન્તો ‘‘ધનુકોટિં નિસ્સાય જીવિસ્સામિ, લુદ્દકમ્મં કત્વા જીવિકં કપ્પેસ્સામી’’તિ બારાણસિતો નિક્ખમિત્વા પચ્ચન્તગામકે વસન્તો ધનુકલાપસન્નદ્ધો અરઞ્ઞં પવિસિત્વા નાનામિગે મારેત્વા મંસવિક્કયેન જીવિકં કપ્પેસિ. સો એકદિવસં અરઞ્ઞે કિઞ્ચિ અલભિત્વા આગચ્છન્તો અઙ્ગણપરિયન્તે ઠિતં નિગ્રોધરુક્ખં દિસ્વા ‘‘અપિ નામેત્થ કિઞ્ચિ ભવેય્યા’’તિ નિગ્રોધરુક્ખાભિમુખો પાયાસિ.

તસ્મિં ખણે ઉભોપિ તે ભાતરો માતરં ફલાનિ ખાદાપેત્વા પુરતો કત્વા વિટપબ્ભન્તરે નિસિન્ના તં આગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘કિં નો માતરં કરિસ્સતી’’તિ સાખન્તરે નિલીયિંસુ. સોપિ ખો સાહસિકપુરિસો રુક્ખમૂલં આગન્ત્વા તં તેસં માતરં જરાદુબ્બલં અન્ધં દિસ્વા ચિન્તેસિ – ‘‘કિં મે તુચ્છહત્થગમનેન ઇમં મક્કટિં વિજ્ઝિત્વા ગહેત્વા ગમિસ્સામી’’તિ. સો તસ્સા વિજ્ઝનત્થાય ધનું ગણ્હિ. તં દિસ્વા બોધિસત્તો ‘‘તાત ચૂળનન્દિય, એસો મે પુરિસો માતરં વિજ્ઝિતુકામો, અહમસ્સા જીવિતદાનં દસ્સામિ, ત્વં મમચ્ચયેન માતરં પટિજગ્ગેય્યાસી’’તિ વત્વા સાખન્તરા નિક્ખમિત્વા ‘‘ભો પુરિસ, મા મે માતરં વિજ્ઝિ, એસા અન્ધા જરાદુબ્બલા, અહમસ્સા જીવિતદાનં દેમિ, ત્વં એતં અમારેત્વા મં મારેહી’’તિ તસ્સ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા સરસ્સ આસન્નટ્ઠાને નિસીદિ. સો નિક્કરુણો બોધિસત્તં વિજ્ઝિત્વા પાતેત્વા માતરમ્પિસ્સ વિજ્ઝિતું પુન ધનું સન્નય્હિ. તં દિસ્વા ચૂળનન્દિયો ‘‘અયં મે માતરં વિજ્ઝિતુકામો, એકદિવસમ્પિ ખો મે માતા જીવમાના લદ્ધજીવિતાયેવ નામ હોતિ, જીવિતદાનમસ્સા દસ્સામી’’તિ સાખન્તરા નિક્ખમિત્વા ‘‘ભો પુરિસ, મા મે માતરં વિજ્ઝિ, અહમસ્સા જીવિતદાનં દમ્મિ, ત્વં મં વિજ્ઝિત્વા અમ્હે દ્વે ભાતિકે ગહેત્વા અમ્હાકં માતુ જીવિતદાનં દેહી’’તિ તસ્સ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા સરસ્સ આસન્નટ્ઠાને નિસીદિ. સો તમ્પિ વિજ્ઝિત્વા પાતેત્વા ‘‘અયં મક્કટી ઘરે દારકાનં ભવિસ્સતી’’તિ માતરમ્પિ તેસં વિજ્ઝિત્વા પાતેત્વા તયોપિ કાજેનાદાય ગેહાભિમુખો પાયાસિ.

અથસ્સ પાપપુરિસસ્સ ગેહે અસનિ પતિત્વા ભરિયઞ્ચ દ્વે દારકે ચ ગેહેનેવ સદ્ધિં ઝાપેસિ, પિટ્ઠિવંસથૂણમત્તં અવસિસ્સિ. અથસ્સ નં ગામદ્વારેયેવ એકો પુરિસો દિસ્વા તં પવત્તિં આરોચેસિ. સો પુત્તદારસોકેન અભિભૂતો તસ્મિંયેવ ઠાને મંસકાજઞ્ચ ધનુઞ્ચ છડ્ડેત્વા વત્થં પહાય નગ્ગો બાહા પગ્ગય્હ પરિદેવમાનો ગન્ત્વા ઘરં પાવિસિ. અથસ્સ સા થૂણા ભિજ્જિત્વા સીસે પતિત્વા સીસં ભિન્દિ, પથવી વિવરં અદાસિ, અવીચિતો જાલા ઉટ્ઠહિ. સો પથવિયા ગિલિયમાનો આચરિયસ્સ ઓવાદં સરિત્વા ‘‘ઇમં વત કારણં દિસ્વા પારાસરિયબ્રાહ્મણો મય્હં ઓવાદમદાસી’’તિ પરિદેવમાનો ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૪૩.‘‘ઇદં તદાચરિયવચો, પારાસરિયો યદબ્રવિ;

માસુ ત્વં અકરિ પાપં, યં ત્વં પચ્છા કતં તપે.

१४४.‘‘યાનિ કરોતિ પુરિસો, તાનિ અત્તનિ પસ્સતિ;
કલ્યાણકારી કલ્યાણં, પાપકારી ચ પાપકં;
યાદિસં વપતે બીજં, તાદિસં હરતે ફલ’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – યં પારાસરિયો બ્રાહ્મણો અબ્રવિ – ‘‘માસુ ત્વં પાપં અકરી, યં કતં પચ્છા ત્વઞ્ઞેવ તપેય્યા’’તિ, ઇદં તં આચરિયસ્સ વચનં. યાનિ કાયવચીમનોદ્વારેહિ કમ્માનિ પુરિસો કરોતિ, તેસં વિપાકં પટિલભન્તો તાનિયેવ અત્તનિ પસ્સતિ. કલ્યાણકમ્મકારી કલ્યાણં ફલમનુભોતિ, પાપકારી ચ પાપકમેવ હીનં લામકં અનિટ્ઠફલં અનુભોતિ. લોકસ્મિમ્પિ હિ યાદિસં વપતે બીજં, તાદિસં હરતે ફલં, બીજાનુરૂપં બીજાનુચ્છવિકમેવ ફલં હરતિ ગણ્હાતિ અનુભવતીતિ. ઇતિ સો પરિદેવન્તો પથવિં પવિસિત્વા અવીચિમહાનિરયે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ કક્ખળો ફરુસો નિક્કારુણિકોયેવા’’તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા લુદ્દકપુરિસો દેવદત્તો અહોસિ, દિસાપામોક્ખો આચરિયો સારિપુત્તો, ચૂળનન્દિયો આનન્દો, માતા મહાપજાપતિગોતમી, મહાનન્દિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ચૂળનન્દિયજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૨૩] ૩. પુટભત્તજાતકવણ્ણના

નમે નમન્તસ્સ ભજે ભજન્તન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિનગરવાસી કિરેકો કુટુમ્બિકો એકેન જનપદકુટુમ્બિકેન સદ્ધિં વોહારં અકાસિ. સો અત્તનો ભરિયં આદાય તસ્સ ધારણકસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. ધારણકો ‘‘દાતું ન સક્કોમી’’તિ ન કિઞ્ચિ અદાસિ, ઇતરો કુજ્ઝિત્વા ભત્તં અભુઞ્જિત્વાવ નિક્ખમિ. અથ નં અન્તરામગ્ગે છાતજ્ઝત્તં દિસ્વા મગ્ગપટિપન્ના પુરિસા ‘‘ભરિયાયપિ દત્વા ભુઞ્જાહી’’તિ ભત્તપુટં અદંસુ. સો તં ગહેત્વા તસ્સા અદાતુકામો હુત્વા ‘‘ભદ્દે, ઇદં ચોરાનં તિટ્ઠનટ્ઠાનં, ત્વં પુરતો યાહી’’તિ ઉય્યોજેત્વા સબ્બં ભત્તં ભુઞ્જિત્વા તુચ્છપુટં દસ્સેત્વા ‘‘ભદ્દે, અભત્તકં તુચ્છપુટમેવ અદંસૂ’’તિ આહ. સા તેન એકકેનેવ ભુત્તભાવં ઞત્વા દોમનસ્સપ્પત્તા અહોસિ. તે ઉભોપિ જેતવનપિટ્ઠિવિહારેન ગચ્છન્તા ‘‘પાનીયં પિવિસ્સામા’’તિ જેતવનં પવિસિંસુ.

સત્થાપિ તેસઞ્ઞેવ આગમનં ઓલોકેન્તો મગ્ગં ગહેત્વા ઠિતલુદ્દકો વિય ગન્ધકુટિછાયાય નિસીદિ, તે સત્થારં દિસ્વા ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા નિસીદિંસુ. સત્થા તેહિ સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ‘‘કિં, ઉપાસિકે, અયં તે ભત્તા હિતકામો સસ્નેહો’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ભન્તે, અહં એતસ્સ સસ્નેહા, અયં પન મય્હં નિસ્નેહો, તિટ્ઠન્તુ અઞ્ઞેપિ દિવસા, અજ્જેવેસ અન્તરામગ્ગે પુટભત્તં લભિત્વા મય્હં અદત્વા અત્તનાવ ભુઞ્જી’’તિ. ‘‘ઉપાસિકે, નિચ્ચકાલમ્પિ ત્વં એતસ્સ હિતકામા સસ્નેહા, અયં પન નિસ્નેહોવ. યદા પન પણ્ડિતે નિસ્સાય તવ ગુણે જાનાતિ, તદા તે સબ્બિસ્સરિયં નિય્યાદેતી’’તિ વત્વા તાય યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અમચ્ચકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો અહોસિ. અથ રાજા ‘‘પદુબ્બેય્યાપિ મે અય’’ન્તિ અત્તનો પુત્તં આસઙ્કન્તો નીહરિ. સો અત્તનો ભરિયં ગહેત્વા નગરા નિક્ખમ્મ એકસ્મિં કાસિકગામકે વાસં કપ્પેસિ. સો અપરભાગે પિતુ કાલકતભાવં સુત્વા ‘‘કુલસન્તકં રજ્જં ગણ્હિસ્સામી’’તિ બારાણસિં પચ્ચાગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ‘‘ભરિયાયપિ દત્વા ભુઞ્જાહી’’તિ ભત્તપુટં લભિત્વા તસ્સા અદત્વા સયમેવ તં ભુઞ્જિ. સા ‘‘કક્ખળો વતાયં પુરિસો’’તિ દોમનસ્સપ્પત્તા અહોસિ. સો

બારાણસિયં રજ્જં ગહેત્વા તં અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠપેત્વા ''એત્તકમેવ એતિસ્સા અલ''ન્તિ ન અઞ્ઞં સક્કારં વા સમ્માનં વા કરોતિ, ''કથં યાપેસી''તિપિ નં ન પુચ્છતિ.

બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ''અયં દેવી રઞ્ઞો બહૂપકારા સસ્નેહા, રાજા પનેતં કિસ્મિઞ્ચિ ન મઞ્ઞતિ, સક્કારસમ્માનમસ્સા કારેસ્સામી''તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા ઉપચારં કત્વા એકમન્તં ઠત્વા ''કિં, તાતા''તિ વુત્તે ''કથં સમુટ્ઠાપેતું મયં, દેવિ, તુમ્હે ઉપટ્ઠહામ, કિં નામ મહલ્લકાનં પિતૂનં વત્થખણ્ડં વા ભત્તપિણ્ડં વા દાતું ન વટ્ટતી''તિ આહ. ''તાત, અહં અત્તનાવ કિઞ્ચિ ન લભામિ, તુમ્હાકં કિં દસ્સામિ, નનુ લભનકાલે અદાસિં, ઇદાનિ પન મે રાજા ન કિઞ્ચિ દેતિ. તિટ્ઠતુ અઞ્ઞં દાનં, રજ્જં ગણ્હિતું આગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ભત્તપુટં લભિત્વા ભત્તમત્તમ્પિ મે અદત્વા અત્તનાવ ભુઞ્જી''તિ. ''કિં પન, અમ્મ, રઞ્ઞો સન્તિકે એવં કથેતું સક્ખિસ્સથા''તિ? ''સક્ખિસ્સામિ, તાતા''તિ. ''તેન હિ અજ્જેવ મમ રઞ્ઞો સન્તિકે ઠિતકાલે મયિ પુચ્છન્તે એવં કથેથ અજ્જેવ વો ગુણં જાનાપેસ્સામી''તિ એવં વત્વા બોધિસત્તો પુરિમતરં ગન્ત્વા રઞ્ઞો સન્તિકે અટ્ઠાસિ. સાપિ ગન્ત્વા રઞ્ઞો સમીપે અટ્ઠાસિ.

અથ નં બોધિસત્તો ''અમ્મ, તુમ્હે અતિવિય કક્ખળા, કિં નામ પિતૂનં વત્થખણ્ડં વા ભત્તપિણ્ડમત્તં વા દાતું ન વટ્ટતી''તિ આહ. ''તાત, અહમેવ રઞ્ઞો સન્તિકા કિઞ્ચિ ન લભામિ, તુમ્હાકં કિં દસ્સામી''તિ? ''નનુ અગ્ગમહેસિટ્ઠાનં તે લદ્ધ''ન્તિ? ''તાત, કિસ્મિઞ્ચિ સમ્માને અસતિ અગ્ગમહેસિટ્ઠાનં કિં કરિસ્સતિ, ઇદાનિ મે તુમ્હાકં રાજા કિં દસ્સતિ, સો અન્તરામગ્ગે ભત્તપુટં લભિત્વા તતો કિઞ્ચિ અદત્વા સયમેવ ભુઞ્જી''તિ. બોધિસત્તો ''એવં કિર, મહારાજા''તિ પુચ્છિ. રાજા અધિવાસેસિ. બોધિસત્તો તસ્સ અધિવાસનં વિદિત્વા ''તેન હિ, અમ્મ, રઞ્ઞો અપ્પિયકાલતો પટ્ઠાય કિં તુમ્હાકં ઇધ વાસેન. લોકસ્મિઞ્હિ અપ્પિયસમ્પયોગો ચ દુક્ખો, તુમ્હાકં ઇધ વાસે સતિ રઞ્ઞો અપ્પિયસમ્પયોગોવ દુક્ખં ભવિસ્સતિ, ઇમે સત્તા નામ ભજન્તે ભજન્તિ, અભજનભાવં ઞત્વા અઞ્ઞત્થ ગન્તબ્બં, મહન્તો લોકસન્નિવાસો''તિ વત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૪૫.''નમે નમન્તસ્સ ભજે ભજન્તં, કિચ્ચાનુકુબ્બસ્સ કરેય્ય કિચ્ચં;
નાનત્થકામસ્સ કરેય્ય અત્થં, અસમ્ભજન્તમ્પિ ન સમ્ભજેય્ય.

૧૪૬.''ચજે ચજન્તં વનથં ન કયિરા, અપેતચિત્તેન ન સમ્ભજેય્ય;
દિજો દુમં ખીણફલન્તિ ઞત્વા, અઞ્ઞં સમેક્ખેય્ય મહા હિ લોકો''તિ.

તત્થ **નમે નમન્તસ્સ ભજે ભજન્ત**ન્તિ યો અત્તનો નમતિ, તસ્સેવ પટિનમેય્ય. યો ચ ભજતિ, તમેવ ભજેય્ય. **કિચ્ચાનુકુબ્બસ્સ કરેય્ય કિચ્ચ**ન્તિ અત્તનો ઉપ્પન્નકિચ્ચં અનુકુબ્બન્તસ્સેવ તસ્સપિ ઉપ્પન્નકિચ્ચં પટિકરેય્ય. **ચજે ચજન્તં વનથં ન કયિરા**તિ અત્તાનં જહન્તં જહેય્યેવ, તસ્મિં તણ્હાસઙ્ખાતં વનથં ન કરેય્ય. **અપેતચિત્તેના**તિ વિગતચિત્તેન વિપલ્લત્થચિત્તેન. **ન સમ્ભજેય્યા**તિ તથારૂપેન સદ્ધિં ન સમાગચ્છેય્ય. **દિજો દુમ**ન્તિ યથા સકુણો પુબ્બે ફલિતમ્પિ રુક્ખં ફલે ખીણે ''ખીણફલો અય''ન્તિ ઞત્વા તં છડ્ડેત્વા અઞ્ઞં સમેક્ખતિ પરિયેસતિ, એવં અઞ્ઞં સમેક્ખેય્ય. મહા હિ એસ લોકો, અથ તુમ્હે સસ્નેહં એકં પુરિસં લભિસ્સથાતિ.

તં સુત્વા બારાણસિરાજા દેવિયા સબ્બિસ્સરિયં અદાસિ. તતો પટ્ઠાય સમગ્ગા સમ્મોદમાના વસિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને દ્વે જયમ્પતિકા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ. ''તદા જયમ્પતિકા ઇમે દ્વે જયમ્પતિકા અહેસું, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

પુટભત્તજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૨૪] ૪. કુમ્ભિલજાતકવણ્ણના

યસ્સેતે ચતુરો ધમ્માતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ.

૧૪૭.''યસ્સેતે ચતુરો ધમ્મા, વાનરિન્દ યથા તવ;
સચ્ચં ધમ્મો ધિતિ ચાગો, દિટ્ઠં સો અતિવત્તતિ.

૧૪૮.''યસ્સ ચેતે ન વિજ્જન્તિ, ગુણા પરમભદ્દકા;
સચ્ચં ધમ્મો ધિતિ ચાગો, દિટ્ઠં સો નાતિવત્તતી''તિ.

તત્થ **ગુણા પરમભદ્દકા**તિ યસ્સ એતે પરમભદ્દકા ચત્તારો રાસટ્ઠેન પિણ્ડટ્ઠેન ગુણા ન વિજ્જન્તિ, સો પચ્ચામિત્તં અતિક્કમિતું ન સક્કોતીતિ. સેસમેત્થ સબ્બં હેટ્ઠા કુમ્ભિલજાતકે વુત્તનયમેવ સદ્ધિં સમોધાનેનાતિ.

કુમ્ભિલજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૨૫] ૫. ખન્તિવણ્ણજાતકવણ્ણના

અત્થિ મે પુરિસો, **દેવા**તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરાજાનં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ કિરેકો બહૂપકારો અમચ્ચો અન્તેપુરે પદુસ્સિ. રાજા ''ઉપકારકો મે''તિ ઞત્વાપિ અધિવાસેત્વા સત્થુ આરોચેસિ. સત્થા ''પોરાણકરાજાનોપિ, મહારાજ, એવં અધિવાસેસુંયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે એકો અમચ્ચો તસ્સ અન્તેપુરે પદુસ્સિ, અમચ્ચસ્સાપિ સેવકો તસ્સ ગેહે પદુસ્સિ. સો તસ્સ અપરાધં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો તં આદાય રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''દેવ, એકો મે ઉપટ્ઠાકો સબ્બકિચ્ચકારકો , સો મય્હં ગેહે પદુસ્સિ, તસ્સ કિં કાતું વટ્ટતી''તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૪૯.''અત્થિ મે પુરિસો દેવ, સબ્બકિચ્ચેસુ બ્યાવટો;
તસ્સ ચેકોપરાધત્થિ, તત્થ ત્વં કિન્તિ મઞ્ઞસી''તિ.

તત્થ **તસ્સ ચેકોપરાધત્થી**તિ તસ્સ ચ પુરિસસ્સ એકો અપરાધો અત્થિ. **તત્થ ત્વં કિન્તિ મઞ્ઞસી**તિ તત્થ તસ્સ પુરિસસ્સ અપરાધે ત્વં ''કિં કાતબ્બ''ન્તિ મઞ્ઞસિ, યથા તે ચિત્તં ઉપ્પજ્જતિ, તદનુરૂપમસ્સ દણ્ડં પણેહીતિ દીપેતિ.

તં સુત્વા રાજા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૫૦.''અમ્હાકમ્પત્થિ પુરિસો, એદિસો ઇધ વિજ્જતિ;
દુલ્લભો અઙ્ગસમ્પન્નો, ખન્તિરસ્માક રુચ્ચતી''તિ.

તસ્સત્થો – અમ્હાકમ્પિ રાજૂનં સતં એદિસો બહૂપકારો અગારે દુસ્સનકપુરિસો અત્થિ, સો ચ ખો ઇધ વિજ્જતિ, ઇદાનિપિ ઇધેવ સંવિજ્જતિ, મયં રાજાનોપિ સમાના તસ્સ બહૂપકારતં સન્ધાય અધિવાસેમ, તુય્હં પન અરઞ્ઞોપિ સતો અધિવાસનભારો જાતો. અઙ્ગસમ્પન્નો હિ સબ્બેહિ ગુણકોટ્ઠાસેહિ સમન્નાગતો પુરિસો નામ દુલ્લભો, તેન કારણેન અસ્માકં એવરૂપેસુ ઠાનેસુ અધિવાસનખન્તિયેવ રુચ્ચતીતિ.

અમચ્ચો અત્તાનં સન્ધાય રઞ્ઞો વુત્તભાવં ઞત્વા તતો પટ્ઠાય અન્તેપુરે પદુસ્સિતું ન વિસહિ, સોપિસ્સ સેવકો રઞ્ઞો આરોચિતભાવં ઞત્વા તતો પટ્ઠાય તં કમ્મં કાતું ન વિસહિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અહમેવ બારાણસિરાજા અહોસિ''ન્તિ. સોપિ અમચ્ચો રઞ્ઞો સત્થુ કથિતભાવં ઞત્વા તતો પટ્ઠાય તં કમ્મં કાતું નાસક્ખીતિ.

ખન્તિવણ્ણજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૨૬] ૬. કોસિયજાતકવણ્ણના

કાલે નિક્ખમના સાધૂતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરાજાનં આરબ્ભ કથેસિ. કોસલરાજા પચ્ચન્તવૂપસમનત્થાય અકાલે નિક્ખમિ. વત્થુ હેટ્ઠા વુત્તનયમેવ.

સત્થા પન અતીતં આહરિત્વા આહ – ''મહારાજ, અતીતે બારાણસિરાજા અકાલે નિક્ખમિત્વા ઉય્યાને ખન્ધાવારં નિવેસયિ. તસ્મિં કાલે એકો ઉલૂકસકુણો વેળુગુમ્બં પવિસિત્વા નિલીયિ. કાકસેના આગન્ત્વા 'નિક્ખન્તમેવ તં ગણ્હિસ્સામા'''તિ પરિવારેસિ. સો સૂરિયત્થઙ્ગમનં અનોલોકેત્વા અકાલેયેવ નિક્ખમિત્વા પલાયિતું આરભિ. અથ નં કાકા પરિવારેત્વા તુણ્ડેહિ કોટ્ટેન્તા પરિપાતેસું. રાજા બોધિસત્તં આમન્તેત્વા ''કિં નુ ખો, પણ્ડિત, ઇમે કાકા કોસિયં પરિપાતેન્તી''તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ''અકાલે, મહારાજ, અત્તનો વસનટ્ઠાના નિક્ખમન્તા એવરૂપં દુક્ખં પટિલભન્તિયેવ, તસ્મા અકાલે અત્તનો વસનટ્ઠાના નિક્ખમિતું ન વટ્ટતી''તિ ઇમમત્થં પકાસેન્તો ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૫૧.''કાલે નિક્ખમના સાધુ, નાકાલે સાધુ નિક્ખમો;
અકાલેન હિ નિક્ખમ્મ, એકકમ્પિ બહુજ્જનો;
ન કિઞ્ચિ અત્થં જોતેતિ, ધઙ્કસેનાવ કોસિયં.

૧૫૨.''ધીરો ચ વિધિવિધાનઞ્ઞૂ, પરેસં વિવરાનુગૂ;
સબ્બામિત્તે વસીકત્વા, કોસિયોવ સુખી સિયા''તિ.

તત્થ **કાલે નિક્ખમના સાધૂ**તિ, મહારાજ, નિક્ખમના નામ નિક્ખમનં વા પરક્કમનં વા યુત્તપયુત્તકાલે સાધુ. **નાકાલે સાધુ નિક્ખમો**તિ અકાલે પન અત્તનો વસનટ્ઠાનતો અઞ્ઞત્થ ગન્તું નિક્ખમો નામ નિક્ખમનં વા પરક્કમનં વા ન સાધુ. ''**અકાલેન હી**''તિઆદીસુ ચતૂસુ પદેસુ પઠમેન સદ્ધિં તતિયં, દુતિયેન ચતુત્થં યોજેત્વા એવં અત્થો વેદિતબ્બો. અત્તનો વસનટ્ઠાનતો હિ કોચિ પુરિસો અકાલેન નિક્ખમિત્વા વા પરક્કમિત્વા વા **ન કિઞ્ચિ અત્થં જોતેતિ**, અત્તનો અપ્પમત્તકમ્પિ વુડ્ઢિં ઉપ્પાદેતું ન સક્કોતિ, અથ ખો **એકકમ્પિ બહુજ્જનો** બહુપિ સો પચ્ચત્થિકજનો એતં અકાલે નિક્ખમન્તં વા પરક્કમન્તં વા એકકં પરિવારેત્વા મહાવિનાસં પાપેતિ. તત્રાયં ઉપમા – **ધઙ્કસેનાવ કોસિયં**, યથા અયં ધઙ્કસેના ઇમં અકાલે નિક્ખમન્તઞ્ચ પરક્કમન્તઞ્ચ કોસિયં તુણ્ડેહિ વિતુદન્તિ

મહાવિનાસં પાપેન્તિ, તથા તસ્મા તિરચ્છાનગતે આદિં કત્વા કેનચિ અકાલે અત્તનો વસનટ્ઠાનતો ન નિક્ખમિતબ્બં ન પરક્કમિતબ્બન્તિ.

દુતિયગાથાય **ધીરો**તિ પણ્ડિતો. **વિધી**તિ પોરાણકપણ્ડિતેહિ ઠપિતપવેણી. **વિધાન**ન્તિ કોટ્ઠાસો વા સંવિદહનં વા. **વિવરાનુગૂ**તિ વિવરં અનુગચ્છન્તો જાનન્તો. **સબ્બામિત્તે**તિ સબ્બે અમિત્તે. **વસીકત્વા**તિ અત્તનો વસે કત્વા. **કોસિયોવા**તિ ઇમમ્હા બાલકોસિયા અઞ્ઞો પણ્ડિતકોસિયો વિય. ઇદં વુત્તં હોતિ – યો ચ ખો પણ્ડિતો ''ઇમસ્મિં કાલે નિક્ખમિતબ્બં પરક્કમિતબ્બં, ઇમસ્મિં ન નિક્ખમિતબ્બં ન પરક્કમિતબ્બ''ન્તિ પોરાણકપણ્ડિતેહિ ઠપિતસ્સ પવેણિસઙ્ખાતસ્સ વિધિનો કોટ્ઠાસસઙ્ખાતં વિધાનં વા તસ્સ વા વિધિનો વિધાનં સંવિદહનં અનુટ્ઠાનં જાનાતિ, સો વિધિવિધાનઞ્ઞૂ પરેસં અત્તનો પચ્ચામિત્તાનં વિવરં ઞત્વા યથા નામ પણ્ડિતો કોસિયો રત્તિસઙ્ખાતે અત્તનો કાલે નિક્ખમિત્વા ચ પરક્કમિત્વા ચ તત્થ તત્થ સયિતાનઞ્ઞેવ કાકાનં સીસાનિ છિન્દમાનો તે સબ્બે અમિત્તે વસીકત્વા સુખી સિયા, એવં ધીરોપિ કાલે નિક્ખમિત્વા પરક્કમિત્વા અત્તનો પચ્ચામિત્તે વસીકત્વા સુખી નિદ્દુક્ખો ભવેય્યાતિ. રાજા બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા નિવત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કોસિયજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૨૭] ૭. ગૂથપાણજાતકવણ્ણના

સૂરો સૂરેન સઙ્ગમ્માતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિં કિર કાલે જેતવનતો તિગાવુતડ્ઢયોજનમત્તે એકો નિગમગામો, તત્થ બહૂનિ સલાકભત્તપક્ખિયભત્તાનિ અત્થિ. તત્રેકો પઞ્હપુચ્છકો કોણ્ડો વસતિ. સો સલાકભત્તપક્ખિયભત્તાનં અત્થાય આગતે દહરે ચ સામણેરે ચ ''કે ખાદન્તિ, કે પિવન્તિ, કે ભુઞ્જન્તી''તિ પઞ્હં પુચ્છિત્વા કથેતું અસક્કોન્તે લજ્જાપેસિ. તે તસ્સ ભયેન સલાકભત્તપક્ખિયભત્તત્થાય તં ગામં ન ગચ્છન્તિ. અથેકદિવસં એકો ભિક્ખુ સલાકગ્ગં ગન્ત્વા ''ભન્તે, અસુકગામે સલાકભત્તં વા પક્ખિયભત્તં વા અત્થી''તિ પુચ્છિત્વા ''અત્થાવુસો, તત્થ પનેકો કોણ્ડો પઞ્હં પુચ્છતિ, તં કથેતું અસક્કોન્તે અક્કોસતિ પરિભાસતિ, તસ્સ ભયેન કોચિ ગન્તું ન સક્કોતી''તિ વુત્તે ''ભન્તે, તત્થ ભત્તાનિ મય્હં પાપેથ, અહં તં દમેત્વા નિબ્બિસેવનં કત્વા તતો પટ્ઠાય તુમ્હે દિસ્વા પલાયનકં કરિસ્સામી''તિ આહ. ભિક્ખૂ ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તસ્સ તત્થ ભત્તાનિ પાપેસું.

સો તત્થ ગન્ત્વા ગામદ્વારે ચીવરં પારુપિ. તં દિસ્વા કોણ્ડો ચણ્ડમેણ્ડકો વિય વેગેન ઉપગન્ત્વા ''પઞ્હં મે, સમણ, કથેહી''તિ આહ. ''ઉપાસક, ગામે ચરિત્વા યાગું આદાય આસનસાલં તાવ મે આગન્તું દેહી''તિ. સો યાગું આદાય આસનસાલં આગતેપિ તસ્મિં તથેવ આહ. સોપિ નં ભિક્ખુ ''યાગું તાવ મે પાતું દેહિ, આસનસાલં તાવ સમ્મજ્જિતું દેહિ, સલાકભત્તં તાવ મે આહરિતું દેહી''તિ વત્વા સલાકભત્તં આહરિત્વા તમેવ પત્તં ગાહાપેત્વા ''એહિ, પઞ્હં તે કથેસ્સામી''તિ બહિગામં નેત્વા ચીવરં સંહરિત્વા અંસે ઠપેત્વા તસ્સ હત્થતો પત્તં ગહેત્વા અટ્ઠાસિ. તત્રાપિ નં સો ''સમણ, પઞ્હં મે કથેહી''તિ આહ. અથ નં ''કથેમિ તે પઞ્હ''ન્તિ એકપ્પહારેનેવ પાતેત્વા અટ્ઠીનિ સંચુણ્ણેન્તો વિય પોથેત્વા ગૂથં મુખે પક્ખિપિત્વા ''ઇતો દાનિ પટ્ઠાય ઇમં ગામં આગતં કઞ્ચિ ભિક્ખું પઞ્હં પુચ્છિતકાલે જાનિસ્સામી''તિ સન્તજ્જેત્વા પક્કામિ. સો તતો પટ્ઠાય ભિક્ખૂ દિસ્વાવ પલાયતિ. અપરભાગે તસ્સ ભિક્ખુનો સા કિરિયા ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટા જાતા. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો,

અસુકભિક્ખુ કિર કોણ્ડસ્સ મુખે ગૂથં પક્ખિપિત્વા ગતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, સો ભિક્ખુ ઇદાનેવ તં મીળ્હેન આસાદેતિ, પુબ્બેપિ આસાદેસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે અઙ્ગમગધવાસિનો અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ રટ્ઠં ગચ્છન્તા એકદિવસં દ્વિન્નં રટ્ઠાનં સીમન્તરે એકં સરં નિસ્સાય વસિત્વા સુરં પિવિત્વા મચ્છમંસં ખાદિત્વા પાતોવ યાનાનિ યોજેત્વા પક્કમિંસુ. તેસં ગતકાલે એકો ગૂથખાદકો પાણકો ગૂથગન્ધેન આગન્ત્વા તેસં પીતટ્ઠાને છડ્ડિતં સુરં દિસ્વા પિપાસાય પિવિત્વા મત્તો હુત્વા ગૂથપુઞ્જં અભિરુહિ, અલ્લગૂથં તસ્મિં આરુળ્હે થોકં ઓનમિ. સો ''પથવી મં ધારેતું ન સક્કોતી''તિ વિરવિ. તસ્મિઞ્ઞેવ ખણે એકો મત્તવરવારણો તં પદેસં પત્વા ગૂથગન્ધં ઘાયિત્વા જિગુચ્છન્તો પટિક્કમિ. સો તં દિસ્વા ''એસ મમ ભયેન પલાયતી''તિ સઞ્ઞી હુત્વા ''ઇમિના મે સદ્ધિં સઙ્ગામં કાતું વટ્ટતી''તિ તં અવ્હયન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૫૩.''સૂરો સૂરેન સઙ્ગમ્મ, વિક્કન્તેન પહારિના;
એહિ નાગ નિવત્તસ્સુ, કિં નુ ભીતો પલાયસિ;
પસ્સન્તુ અઙ્ગમગધા, મમ તુય્હઞ્ચ વિક્કમ''ન્તિ.

તસ્સત્થો – ત્વં સૂરો મયા સૂરેન સદ્ધિં સમાગન્ત્વા વીરિયવિક્કમેન વિક્કન્તેન પહારદાનસમત્થતાય પહારિના કિંકારણા અસઙ્ગામેત્વાવ ગચ્છસિ, નનુ નામ એકસમ્પહારોપિ દાતબ્બો સિયા, તસ્મા એહિ નાગ નિવત્તસ્સુ, એત્તકેનેવ મરણભયતજ્જિતો હુત્વા કિં નુ ભીતો પલાયસિ, ઇમે ઇમં સીમં અન્તરં કત્વા વસન્તા પસ્સન્તુ, અઙ્ગમગધા મમ તુય્હઞ્ચ વિક્કમં ઉભિન્નમ્પિ અમ્હાકં પરક્કમં પસ્સન્તૂતિ.

સો હત્થી કણ્ણં દત્વા તસ્સ વચનં સુત્વા નિવત્તિત્વા તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા તં અપસાદેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૫૪.''ન તં પાદા વધિસ્સામિ, ન દન્તેહિ ન સોણ્ડિયા;
મીળ્હેન તં વધિસ્સામિ, પૂતિ હઞ્ઞતુ પૂતિના''તિ.

તસ્સત્થો – ન તં પાદાદીહિ વધિસ્સામિ, તુય્હં પન અનુચ્છવિકેન મીળ્હેન તં વધિસ્સામીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા ''પૂતિગૂથપાણકો પૂતિનાવ હઞ્ઞતૂ''તિ તસ્સ મત્થકે મહન્તં લણ્ડં પાતેત્વા ઉદકં વિસ્સજ્જેત્વા તત્થેવ તં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા કોઞ્ચનાદં નદન્તો અરઞ્ઞમેવ પાવિસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ગૂથપાણકો કોણ્ડો અહોસિ, વારણો સો ભિક્ખુ, તં કારણં પચ્ચક્ખતો દિસ્વા તસ્મિં વનસણ્ડે નિવુત્થદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ગૂથપાણજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૨૮] ૮. કામનીતજાતકવણ્ણના

તયો ગિરિન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કામનીતબ્રાહ્મણં નામ આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ પચ્ચુપ્પન્નઞ્ચ અતીતઞ્ચ દ્વાદસકનિપાતે **કામજાતકે** (જા॰ ૧.૧૨.૩૭ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. તેસુ પન દ્વીસુ રાજપુત્તેસુ જેટ્ઠકો

આગન્ત્વા બારાણસિયં રાજા અહોસિ, કનિટ્ઠો ઉપરાજા. તેસુ રાજા વત્થુકામકિલેસકામેસુ અતિત્તો ધનલોલો અહોસિ. તદા બોધિસત્તો સક્કો દેવરાજા હુત્વા જમ્બુદીપં ઓલોકેન્તો તસ્સ રઞ્ઞો દ્વીસુપિ કામેસુ અતિત્તભાવં ઞત્વા ''ઇમં રાજાનં નિગ્ગણ્હિત્વા લજ્જાપેસ્સામી''તિ બ્રાહ્મણમાણવવણ્ણેન આગન્ત્વા રાજાનં પસ્સિ, રઞ્ઞા ચ ''કેનત્થેન આગતોસિ માણવા''તિ વુત્તે ''અહં, મહારાજ, તીણિ નગરાનિ પસ્સામિ ખેમાનિ સુભિક્ખાનિ પહૂતહત્થિઅસ્સરથપત્તીનિ હિરઞ્ઞસુવણ્ણાલઙ્કારભરિતાનિ, સક્કા ચ પન તાનિ અપ્પકેનેવ બલેન ગણ્હિતું, અહં તે તાનિ ગહેત્વા દાતું આગતો''તિ આહ. ''કદા ગચ્છામ, માણવા''તિ વુત્તે ''સ્વે મહારાજા''તિ. ''તેન હિ ગચ્છ, પાતોવ આગચ્છેય્યાસી''તિ. ''સાધુ, મહારાજ, વેગેન બલં સજ્જેહી''તિ વત્વા સક્કો સકટ્ઠાનમેવ ગતો.

રાજા પુનદિવસે ભેરિં ચરાપેત્વા બલસજ્જં કારેત્વા અમચ્ચે પક્કોસાપેત્વા હિય્યો એકો બ્રાહ્મણમાણવો ''ઉત્તરપઞ્ચાલે ઇન્દપત્તે કેકકેતિ ઇમેસુ તીસુ નગરેસુ રજ્જં ગહેત્વા દસ્સામી''તિ આહ, તં માણવં આદાય તીસુ નગરેસુ રજ્જં ગણ્હિસ્સામ, વેગેન નં પક્કોસથાતિ. ''કત્થસ્સ, દેવ, નિવાસો દાપિતો''તિ? ''ન મે તસ્સ નિવાસગેહં દાપિત''ન્તિ. ''નિવાસપરિબ્બયો પન દિન્નો''તિ? ''સોપિ ન દિન્નો''તિ. અથ ''કહં નં પસ્સિસ્સામા''તિ? ''નગરવીથીસુ ઓલોકેથા''તિ. તે ઓલોકેન્તા અદિસ્વા ''ન પસ્સામ, મહારાજા''તિ આહંસુ. રઞ્ઞો માણવં અપસ્સન્તસ્સ ''એવં મહન્તા નામ ઇસ્સરિયા પરિહીનોમ્હી''તિ મહાસોકો ઉદપાદિ, હદયવત્થુ ઉણ્હં અહોસિ, વત્થુલોહિતં કુપ્પિ, લોહિતપક્ખન્દિકા ઉદપાદિ, વેજ્જા તિકિચ્છિતું નાસક્ખિંસુ.

તતો તીહચતૂહચ્ચયેન સક્કો આવજ્જમાનો તસ્સ તં આબાધં ઞત્વા ''તિકિચ્છિસ્સામિ ન''ન્તિ બ્રાહ્મણવણ્ણેન આગન્ત્વા દ્વારે ઠત્વા ''વેજ્જબ્રાહ્મણો તુમ્હાકં તિકિચ્છનત્થાય આગતો''તિ આરોચાપેસિ. રાજા તં સુત્વા ''મહન્તમહન્તા રાજવેજ્જા મં તિકિચ્છિતું નાસક્ખિંસુ, પરિબ્બયમસ્સ દાપેત્વા ઉય્યોજેથા''તિ આહ. સક્કો તં સુત્વા ''મય્હં નેવ નિવાસપરિબ્બયેન અત્થો, વેજ્જલાભમ્પિ ન ગણ્હિસ્સામિ, તિકિચ્છિસ્સામિ નં, પુન રાજા મં પસ્સતૂ''તિ આહ. રાજા તં સુત્વા ''તેન હિ આગચ્છતૂ''તિ આહ. સક્કો પવિસિત્વા જયાપેત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ, રાજા ''ત્વં મં તિકિચ્છસી''તિ આહ. ''આમ, દેવા''તિ. ''તેન હિ તિકિચ્છસ્સૂ''તિ. ''સાધુ, મહારાજ, બ્યાધિનો મે લક્ખણં કથેથ, કેન કારણેન ઉપ્પન્નો, કિં ખાદિતં વા પીતં વા નિસ્સાય, ઉદાહુ દિટ્ઠં વા સુતં વા''તિ? ''તાત, મય્હં બ્યાધિ સુતં નિસ્સાય ઉપ્પન્નો''તિ. ''કિં તે સુત''ન્તિ. ''તાત એકો માણવો આગન્ત્વા મય્હં 'તીસુ નગરેસુ રજ્જં ગણ્હિત્વા દસ્સામી'તિ આહ, અહં તસ્સ નિવાસટ્ઠાનં વા નિવાસપરિબ્બયં વા ન દાપેસિં, સો મય્હં કુજ્ઝિત્વા અઞ્ઞસ્સ રઞ્ઞો સન્તિકં ગતો ભવિસ્સતિ. અથ મે 'એવં મહન્તા નામ ઇસ્સરિયા પરિહીનોમ્હી'તિ ચિન્તેન્તસ્સ અયં બ્યાધિ ઉપ્પન્નો. સચે સક્કોસિ ત્વં મે કામચિત્તં નિસ્સાય ઉપ્પન્નં બ્યાધિં તિકિચ્છિતું, તિકિચ્છાહી''તિ એતમત્થં પકાસેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૫૫.''તયો ગિરિં અન્તરં કામયામિ, પઞ્ચાલા કુરુયો કેકકે ચ;
તતુત્તરિં બ્રાહ્મણ કામયામિ, તિકિચ્છ મં બ્રાહ્મણ કામનીત''ન્તિ.

તત્થ **તયો ગિરિ**ન્તિ તયો ગિરી, અયમેવ વા પાઠો. યથા ''સુદસ્સનસ્સ ગિરિનો, દ્વારઞ્હેતં પકાસતી''તિ એત્થ સુદસ્સનં દેવનગરં યુજ્ઝિત્વા દુગ્ગણ્હતાય દુચ્ચલનતાય ''સુદસ્સનગિરી''તિ વુત્તં, એવમિધાપિ તીણિ નગરાનિ ''તયો ગિરિ''ન્તિ અધિપ્પેતાનિ. તસ્મા અયમેત્થ અત્થો – તીણિ ચ નગરાનિ તેસઞ્ચ અન્તરં તિવિધમ્પિ રટ્ઠં કામયામિ. ''પઞ્ચાલા કુરુયો કેકકે ચા''તિ ઇમાનિ તેસં રટ્ઠાનં નામાનિ. તેસુ **પઞ્ચાલા**તિ ઉત્તરપઞ્ચાલા, તત્થ કપિલં નામ નગરં. **કુરુયો**તિ કુરુરટ્ઠં, તત્થ ઇન્દપત્તં નામ નગરં. **કેકકે ચા**તિ પચ્ચત્તે ઉપયોગવચનં, તેન કેકકરટ્ઠં

દસ્સેતિ. તત્થ કેકકરાજધાનીયેવ નગરં. **તતુત્તરિન્તિ** તં અહં ઇતો પટિલદ્ધા બારાણસિરજ્જા તતુત્તરિં તિવિધં રજ્જં કામયામિ. **તિકિચ્છ મં, બ્રાહ્મણ, કામનીતન્તિ** ઇમેહિ વત્થુકામેહિ ચ કિલેસકામેહિ ચ નીતં હતં પહતં સચે સક્કોસિ, તિકિચ્છ મં બ્રાહ્મણાતિ.

અથ નં સક્કો ''મહારાજ, ત્વં મૂલોસધાદીહિ અતેકિચ્છો. ઞાણોસધેનેવ તિકિચ્છિતબ્બો''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૫૬.''કણ્હાહિદટ્ઠસ્સ કરોન્તિ હેકે, અમનુસ્સપવિટ્ઠસ્સ કરોન્તિ પણ્ડિતા;
ન કામનીતસ્સ કરોતિ કોચિ, ઓક્કન્તસુક્કસ્સ હિ કા તિકિચ્છા''તિ.

તત્થ **કણ્હાહિદટ્ઠસ્સ કરોન્તિ હેકે**તિ એકચ્ચે હિ તિકિચ્છકા ઘોરવિસેન કાળસપ્પેન દટ્ઠસ્સ મન્તેહિ ચેવ ઓસધેહિ ચ તિકિચ્છં કરોન્તિ. **અમનુસ્સપવિટ્ઠસ્સ કરોન્તિ પણ્ડિતા**તિ અપરે પણ્ડિતા ભૂતવેજ્જા ભૂતયક્ખાદીહિ અમનુસ્સેહિ પવિટ્ઠસ્સ અભિભૂતસ્સ ગહિતસ્સ બલિકમ્મપરિત્તકરણઓસધપરિભાવિતાદીહિ તિકિચ્છં કરોન્તિ. **ન કામનીતસ્સ કરોતિ કોચી**તિ કામેહિ પન નીતસ્સ કામવસિકસ્સ પુગ્ગલસ્સ અઞ્ઞત્ર પણ્ડિતેહિ અઞ્ઞો કોચિ તિકિચ્છં ન કરોતિ, કરોન્તોપિ કાતું સમત્થો નામ નત્થિ. કિંકારણા? **ઓક્કન્તસુક્કસ્સ હિ કા તિકિચ્છા**તિ, ઓક્કન્તસુક્કસ્સ અવક્કન્તસ્સ કુસલધમ્મમરિયાદં અતિક્કન્તસ્સ અકુસલધમ્મે પતિટ્ઠિતસ્સ પુગ્ગલસ્સ મન્તોસધાદીહિ કા નામ તિકિચ્છા, ન સક્કા ઓસધેહિ તિકિચ્છિતુન્તિ.

ઇતિસ્સ મહાસત્તો ઇમં કારણં દસ્સેત્વા ઉત્તરિ એવમાહ – ''મહારાજ, સચે ત્વં તાનિ તીણિ રજ્જાનિ લચ્છસિ, અપિ નુ ખો ઇમેસુ ચતૂસુ નગરેસુ રજ્જં કરોન્તો એકપ્પહારેનેવ ચત્તારિ સાટકયુગાનિ પરિદહેય્યાસિ, ચતૂસુ વા સુવણ્ણપાતીસુ ભુઞ્જેય્યાસિ, ચતૂસુ વા સયનેસુ સયેય્યાસિ, મહારાજ, તણ્હાવસિકેન નામ ભવિતું ન વટ્ટતિ, તણ્હા હિ નામેસા વિપત્તિમૂલા. સા વડ્ઢમાના યો તં વડ્ઢેતિ, તં પુગ્ગલં અટ્ઠસુ મહાનિરયેસુ સોળસસુ ઉસ્સદનિરયેસુ નાનપ્પકારભેદેસુ ચ અવસેસેસુ અપાયેસુ ખિપતી''તિ. એવં રાજાનં નિરયાદિભયેન તજ્જેત્વા મહાસત્તો ધમ્મં દેસેસિ. રાજાપિસ્સ ધમ્મં સુત્વા વિગતસોકો હુત્વા તાવદેવ નિબ્યાધિતં પાપુણિ . સક્કોપિસ્સ ઓવાદં દત્વા સીલેસુ પતિટ્ઠાપેત્વા દેવલોકમેવ ગતો. સોપિ તતો પટ્ઠાય દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજા કામનીતબ્રાહ્મણો અહોસિ, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કામનીતજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૨૯] ૯. પલાયિતજાતકવણ્ણના

ગજગ્ગમેઘેહીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પલાયિતપરિબ્બાજકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર વાદત્થાય સકલજમ્બુદીપં વિચરિત્વા કઞ્ચિ પટિવાદિં અલભિત્વા અનુપુબ્બેન સાવત્થિં ગન્ત્વા ''અત્થિ નુ ખો કોચિ મયા સદ્ધિં વાદં કાતું સમત્થો''તિ મનુસ્સે પુચ્છિ. મનુસ્સા ''તાદિસાનં સહસ્સેનપિ સદ્ધિં વાદં કાતું સમત્થો સબ્બઞ્ઞૂ દ્વિપદાનં અગ્ગો મહાગોતમો ધમ્મિસ્સરો પરપ્પવાદમદ્દનો, સકલેપિ જમ્બુદીપે ઉપ્પન્નો પરપ્પવાદો તં ભગવન્તં અતિક્કમિતું સમત્થો નામ નત્થિ. વેલન્તં પત્વા સમુદ્દઊમિયો વિય હિ સબ્બવાદા તસ્સ પાદમૂલં પત્વા ચુણ્ણવિચુણ્ણા હોન્તી''તિ બુદ્ધગુણે કથેસું. પરિબ્બાજકો ''કહં પન સો એતરહી''તિ પુચ્છિત્વા ''જેતવને''તિ સુત્વા

‘‘ઇદાનિસ્સ વાદં આરોપેસ્સામી’’તિ મહાજનપરિવુતો જેતવનં ગચ્છન્તો જેતેન રાજકુમારેન નવકોટિધનં વિસ્સજ્જેત્વા કારિતં જેતવનદ્વારકોટ્ઠકં દિસ્વા ‘‘અયં સમણસ્સ ગોતમસ્સ વસનપાસાદો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘દ્વારકોટ્ઠકો અય’’ન્તિ સુત્વા ‘‘દ્વારકોટ્ઠકો તાવ એવરૂપો, વસનગેહં કીદિસં ભવિસ્સતી’’તિ વત્વા ‘‘ગન્ધકુટિ નામ અપ્પમેય્યા’’તિ વુત્તે ‘‘એવરૂપેન સમણેન સદ્ધિં કો વાદં કરિસ્સતી’’તિ તતોવ પલાયિ. મનુસ્સા ઉન્નાદિનો હુત્વા જેતવનં પવિસિત્વા સત્થારા ‘‘કિં અકાલે આગતત્થા’’તિ વુત્તા તં પવત્તિં કથયિંસુ. સત્થા ‘‘ન ખો ઉપાસકા ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ મમ વસનટ્ઠાનસ્સ દ્વારકોટ્ઠકં દિસ્વા પલાયતેવા’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે ગન્ધારરટ્ઠે તક્કસિલાયં બોધિસત્તો રજ્જં કારેસિ, બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો. સો ‘‘તક્કસિલં ગણ્હિસ્સામી’’તિ મહન્તેન બલકાયેન ગન્ત્વા નગરતો અવિદૂરે ઠત્વા ‘‘ઇમિના નિયામેન હત્થી પેસેથ, ઇમિના અસ્સે, ઇમિના રથે, ઇમિના પત્તી, એવં ધાવિત્વા આવુધેહિ પહરથ, એવં ઘનવસ્સવલાહકા વિય સરવસ્સં વસ્સથા’’તિ સેનં વિચારેન્તો ઇમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૫૭.‘‘ગજગ્ગમેઘેહિ હયગ્ગમાલિભિ, રથૂમિજાતેહિ સરાભિવસ્સેભિ;
થરુગ્ગહાવટ્ટદળ્હપ્પહારિભિ, પરિવારિતા તક્કસિલા સમન્તતો.

૧૫૮.‘‘અભિધાવથ ચૂપધાવથ ચ, વિવિધા વિનાદિતા વદન્તિભિ;
વત્તતજ્જ તુમુલો ઘોસો યથા, વિજ્જુલતા જલધરસ્સ ગજ્જતો’’તિ.

તત્થ **ગજગ્ગમેઘેહી**તિ અગ્ગગજમેઘેહિ, કોઞ્ચનાદં ગજ્જન્તેહિ મત્તવરવારણવલાહકેહીતિ અત્થો. **હયગ્ગમાલિભી**તિ અગ્ગહયમાલીહિ, વરસિન્ધવવલાહકકુલેહિ અસ્સાનીકેહીતિ અત્થો. **રથૂમિજાતેહી**તિ સઞ્જાતઊમિવેગેહિ સાગરસલિલેહિ વિય સઞ્જાતરથૂમીહિ, રથાનીકેહીતિ અત્થો. **સરાભિવસ્સેભી**તિ તેહિયેવ રથાનીકેહિ ઘનવસ્સમેઘો વિય સરવસ્સં વસ્સન્તેહિ . **થરુગ્ગહાવટ્ટદળ્હપ્પહારિભી**તિ થરુગ્ગહેહિ આવટ્ટદળ્હપ્પહારીહિ, ઇતો ચિતો ચ આવત્તિત્વા પરિવત્તિત્વા દળ્હં પહરન્તેહિ ગહિતખગ્ગરતનથરુદણ્ડેહિ પત્તિયોધેહિ ચાતિ અત્થો. **પરિવારિતા તક્કસિલા સમન્તતો**તિ યથા અયં તક્કસિલા પરિવારિતા હોતિ, સીઘં તથા કરોથાતિ અત્થો.

અભિધાવથ ચૂપધાવથ ચાતિ વેગેન ધાવથ ચેવ ઉપધાવથ ચ. **વિવિધા વિનાદિતા વદન્તિભી**તિ વરવારણેહિ સદ્ધિં વિવિધા વિનદિતા ભવથ, સેલિતગજ્જિતવાદિતેહિ નાનાવિરવા હોથાતિ અત્થો. **વત્તતજ્જ તુમુલો ઘોસો**તિ વત્તતુ અજ્જ તુમુલો મહન્તો અસનિસદ્દસદિસો ઘોસો. **યથા વિજ્જુલતા જલધરસ્સ ગજ્જતો**તિ યથા ગજ્જન્તસ્સ જલધરસ્સ મુખતો નિગ્ગતા વિજ્જુલતા ચરન્તિ, એવં વિચરન્તા નગરં પરિવારેત્વા રજ્જં ગણ્હથાતિ વદતિ.

ઇતિ સો રાજા ગજ્જિત્વા સેનં વિચારેત્વા નગરદ્વારસમીપં ગન્ત્વા દ્વારકોટ્ઠકં દિસ્વા ‘‘ઇદં રઞ્ઞો વસનગેહ’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અયં નગરદ્વારકોટ્ઠકો’’તિ વુત્તે ‘‘નગરદ્વારકોટ્ઠકો તાવ એવરૂપો, રઞ્ઞો નિવેસનં કીદિસં ભવિસ્સતી’’તિ વત્વા ‘‘વેજયન્તપાસાદસદિસ’’ન્તિ સુત્વા ‘‘એવં યસસમ્પન્નેન રઞ્ઞા સદ્ધિં યુજ્ઝિતું ન સક્ખિસ્સામા’’તિ દ્વારકોટ્ઠકં દિસ્વાવ નિવત્તિત્વા પલાયિત્વા બારાણસિમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા બારાણસિરાજા પલાયિતપરિબ્બાજકો અહોસિ, તક્કસિલરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પલાયિતજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૩૦] ૧૦. દુતિયપલાયિતજાતકવણ્ણના

ધજમપરિમિતન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં પલાયિતપરિબ્બાજકમેવ આરબ્ભ કથેસિ. ઇમસ્મિં પન વત્થુસ્મિં સો પરિબ્બાજકો જેતવનં પાવિસિ. તસ્મિં ખણે સત્થા મહાજનપરિવુતો અલઙ્કતધમ્માસને નિસિન્નો મનોસિલાતલે સીહનાદં નદન્તો સીહપોતકો વિય ધમ્મં દેસેતિ. પરિબ્બાજકો દસબલસ્સ બ્રહ્મસરીરપટિભાગં રૂપં પુણ્ણચન્દસસ્સિરિકં મુખં સુવણ્ણપટ્ટસદિસં નલાટઞ્ચ દિસ્વા ‘‘કો એવરૂપં પુરિસુત્તમં જિનિતું સક્ખિસ્સતી’’તિ નિવત્તિત્વા પરિસન્તરં પવિસિત્વા પલાયિ. મહાજનો તં અનુબન્ધિત્વા નિવત્તિત્વા સત્થુસ્સ તં પવત્તિં આરોચેસિ. સત્થા ‘‘ન સો પરિબ્બાજકો ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ મમ સુવણ્ણવણ્ણં મુખં દિસ્વા પલાતોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બોધિસત્તો બારાણસિયં રજ્જં કારેસિ, તક્કસિલાયં એકો ગન્ધારરાજા. સો ‘‘બારાણસિં ગહેસ્સામી’’તિ ચતુરઙ્ગિનિયા સેનાય આગન્ત્વા નગરં પરિવારેત્વા નગરદ્વારે ઠિતો અત્તનો બલવાહનં ઓલોકેત્વા ‘‘કો એત્તકં બલવાહનં જિનિતું સક્ખિસ્સતી’’તિ અત્તનો સેનં સંવણ્ણેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૫૯.‘‘ધજમપરિમિતં અનન્તપારં, દુપ્પસહં ધઙ્કેહિ સાગરંવ;
ગિરિમિવ અનિલેન દુપ્પસય્હો, દુપ્પસહો અહમજ્જ તાદિસેના’’તિ.

તત્થ **ધજમપરિમિત**ન્તિ ઇદં તાવ મે રથેસુ મોરછદે ઠપેત્વા ઉસ્સાપિતધજમેવ અપરિમિતં બહું અનેકસતસઙ્ખ્યં. **અનન્તપાર**ન્તિ બલવાહનમ્પિ મે ‘‘એત્તકા હત્થી એત્તકા અસ્સા એત્તકા રથા એત્તકા પત્તી’’તિ ગણનપરિચ્છેદરહિતં અનન્તપારં. **દુપ્પસહ**ન્તિ ન સક્કા પટિસત્તૂહિ સહિતું અભિભવિતું . યથા કિં? **ધઙ્કેહિ સાગરંવ**, યથા સાગરો બહૂહિ કાકેહિ વેગવિક્ખમ્ભનવસેન વા અતિક્કમનવસેન વા દુપ્પસહો, એવં દુપ્પસહં. **ગિરિમિવ અનિલેન દુપ્પસય્હો**તિ અપિચ મે અયં બલકાયો યથા પબ્બતો વાતેન અકમ્પનીયતો દુપ્પસહો, તથા અઞ્ઞેન બલકાયેન દુપ્પસહો. **દુપ્પસહો અહમજ્જ તાદિસેના**તિ સ્વાહં ઇમિના બલેન સમન્નાગતો અજ્જ તાદિસેન દુપ્પસહોતિ અટ્ટાલકે ઠિતં બોધિસત્તં સન્ધાય વદતિ.

અથસ્સ સો પુણ્ણચન્દસસ્સિરિકં અત્તનો મુખં દસ્સેત્વા ‘‘બાલ, મા વિપ્પલપસિ, ઇદાનિ તે બલવાહનં મત્તવારણો વિય નળવનં વિદ્ધંસેસ્સામી’’તિ સન્તજ્જેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૬૦.‘‘મા બાલિયં વિલપિ ન હિસ્સ તાદિસં, વિડય્હસે ન હિ લભસે નિસેધકં;
આસજ્જસિ ગજમિવ એકચારિનં, યો તં પદા નળમિવ પોથયિસ્સતી’’તિ.

તત્થ **મા બાલિયં વિલપી**તિ મા અત્તનો બાલભાવં વિપ્પલપસિ. **ન હિસ્સ તાદિસ**ન્તિ ન હિ અસ્સ તાદિસો, અયમેવ વા પાઠો. તાદિસો ‘‘અનન્તપારં મે બલવાહન’’ન્તિ એવરૂપં તક્કેન્તો રજ્જઞ્ચ ગહેતું સમત્થો નામ ન હિ અસ્સ, ન હોતીતિ અત્થો. **વિડય્હસે**તિ ત્વં બાલ, કેવલં રાગદોસમોહમાનપરિળાહેન વિડય્હસિયેવ. **ન હિ લભસે નિસેધક**ન્તિ માદિસં પન પસય્હ અભિભવિત્વા નિસેધકં ન તાવ લભસિ, અજ્જ તં આગતમગ્ગેનેવ પલાપેસ્સામિ.

આસજ્જસીતિ ઉપગચ્છસિ. **ગજમિવ એકચારિન**ન્તિ એકચારિનં મત્તવરવારણં વિય. **યો તં પદા નળમિવ પોથયિસ્સતી**તિ યો તં યથા નામ મત્તવરવારણો પાદા નળં પોથેતિ સંચુણ્ણેતિ, એવં પોથયિસ્સતિ, તં ત્વં આસજ્જસીતિ અત્તાનં સન્ધાયાહ.

એવં તજ્જેન્તસ્સ પનસ્સ કથં સુત્વા ગન્ધારરાજા ઉલ્લોકેન્તો કઞ્ચનપટ્ટસદિસં મહાનલાટં દિસ્વા અત્તનો ગહણભીતો નિવત્તિત્વા પલાયન્તો સકનગરમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ગન્ધારરાજા પલાયિતપરિબ્બાજકો અહોસિ, બારાણસિરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

દુતિયપલાયિતજાતકવણ્ણના દસમા.

કાસાવવગ્ગો અટ્ઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

કાસાવં ચૂળનન્દિયં, પુટભત્તઞ્ચ કુમ્ભિલં;
ખન્તિવણ્ણં કોસિયઞ્ચ, ગૂથપાણં કામનીતં;
પલાયિતદ્વયમ્પિ ચ.

૯. ઉપાહનવગ્ગો

[૨૩૧] ૧. ઉપાહનજાતકવણ્ણના

યથાપિ કીતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. ધમ્મસભાયઞ્હિ ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, દેવદત્તો આચરિયં પચ્ચક્ખાય તથાગતસ્સ પટિપક્ખો પટિસત્તુ હુત્વા મહાવિનાસં પાપુણી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ આચરિયં પચ્ચક્ખાય મમ પટિપક્ખો હુત્વા મહાવિનાસં પત્તો, પુબ્બેપિ પત્તોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હત્થાચરિયકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો હત્થિસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પાપુણિ. અથેકો કાસિગામકો માણવકો આગન્ત્વા તસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિ. બોધિસત્તા નામ સિપ્પં વાચેન્તા આચરિયમુટ્ઠિં ન કરોન્તિ, અત્તનો જાનનનિયામેન નિરવસેસં સિક્ખાપેન્તિ. તસ્મા સો માણવો બોધિસત્તસ્સ જાનનસિપ્પં નિરવસેસમુગ્ગણ્હિત્વા બોધિસત્તં આહ – ''આચરિય , અહં રાજાનં ઉપટ્ઠહિસ્સામી''તિ. બોધિસત્તો ''સાધુ, તાતા''તિ ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ – ''મહારાજ, મમ અન્તેવાસિકો તુમ્હે ઉપટ્ઠાતું ઇચ્છતી''તિ. ''સાધુ, ઉપટ્ઠાતૂ''તિ. ''તેન હિસ્સ પરિબ્બયં જાનાથા''તિ? ''તુમ્હાકં અન્તેવાસિકો તુમ્હેહિ સમકં ન લચ્છતિ, તુમ્હેસુ સતં લભન્તેસુ પણ્ણાસં લચ્છતિ, દ્વે લભન્તેસુ એકં લચ્છતી''તિ. સો ગેહં ગન્ત્વા તં પવત્તિં અન્તેવાસિકસ્સ આરોચેસિ. અન્તેવાસિકો ''અહં, આચરિય, તુમ્હેહિ સમં સિપ્પં જાનામિ. સચે સમકઞ્ઞેવ પરિબ્બયં લભિસ્સામિ, ઉપટ્ઠહિસ્સામિ. નો ચે, ન ઉપટ્ઠહિસ્સામી''તિ આહ. બોધિસત્તો તં પવત્તિં રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ''સચે સો તુમ્હેહિ સમપ્પકારો, તુમ્હેહિ સમકઞ્ઞેવ સિપ્પં દસ્સેતું સક્કોન્તો સમકં લભિસ્સતી''તિ આહ. બોધિસત્તો તં પવત્તિં તસ્સ

આરોચેત્વા તેન ‘‘સાધુ દસ્સેસ્સામી’’તિ વુત્તે રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ‘‘તેન હિ સ્વે સિપ્પં દસ્સેથા’’તિ. ‘‘સાધુ, દસ્સેસ્સામ, નગરે ભેરિં ચરાપેથા’’તિ. રાજા ‘‘સ્વે કિર આચરિયો ચ અન્તેવાસિકો ચ ઉભો હત્થિસિપ્પં દસ્સેસ્સન્તિ, રાજઙ્ગણે સન્નિપતિત્વા દટ્ઠુકામા પસ્સન્તૂ’’તિ ભેરિં ચરાપેસિ.

આચરિયો ‘‘ન મે અન્તેવાસિકો ઉપાયકોસલ્લં જાનાતી’’તિ એકં હત્થિં ગહેત્વા એકરત્તેનેવ વિલોમં સિક્ખાપેસિ. સો તં ‘‘ગચ્છા’’તિ વુત્તે ઓસક્કિતું, ‘‘ઓસક્કા’’તિ વુત્તે ગન્તું, ‘‘તિટ્ઠા’’તિ વુત્તે નિપજ્જિતું, ‘‘નિપજ્જા’’તિ વુત્તે ઠાતું, ‘‘ગણ્હા’’તિ વુત્તે ઠપેતું, ‘‘ઠપેહી’’તિ વુત્તે ગણ્હિતું સિક્ખાપેત્વા પુનદિવસે તં હત્થિં અભિરુહિત્વા રાજઙ્ગણં અગમાસિ. અન્તેવાસિકોપિ એકં મનાપં હત્થિં અભિરુહિ. મહાજનો સન્નિપતિ. ઉભોપિ સમકં સિપ્પં દસ્સેસું. પુન બોધિસત્તો અત્તનો હત્થિં વિલોમં કારેસિ, સો ‘‘ગચ્છા’’તિ વુત્તે ઓસક્કિ, ‘‘ઓસક્કા’’તિ વુત્તે પુરતો ધાવિ, ‘‘તિટ્ઠા’’તિ વુત્તે નિપજ્જિ, ‘‘નિપજ્જા’’તિ વુત્તે અટ્ઠાસિ, ‘‘ગણ્હા’’તિ વુત્તે નિક્ખિપિ, ‘‘નિક્ખિપા’’તિ વુત્તે ગણ્હિ. મહાજનો ‘‘અરે દુટ્ઠઅન્તેવાસિક, ત્વં આચરિયેન સદ્ધિં સારમ્ભં કરોસિ, અત્તનો પમાણં ન જાનાસિ, ‘આચરિયેન સમકં જાનામી’તિ એવંસઞ્ઞી હોસી’’તિ લેડ્ડુદણ્ડાદીહિ પહરિત્વા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપેસિ.

બોધિસત્તો હત્થિમ્હા ઓરુય્હ રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘મહારાજ, સિપ્પં નામ અત્તનો સુખત્થાય ગણ્હન્તિ, એકચ્ચસ્સ પન ગહિતસિપ્પં દુક્કટઉપાહના વિય વિનાસમેવ આવહતી’’તિ વત્વા ઇદં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૬૧.‘‘યથાપિ કીતા પુરિસસ્સુપાહના, સુખસ્સ અત્થાય દુખં ઉદબ્બહે;
ઘમ્માભિતત્તા તલસા પપીળિતા, તસ્સેવ પાદે પુરિસસ્સ ખાદરે.

૧૬૨.‘‘એવમેવ યો દુક્કુલીનો અનરિયો, તમ્માક વિજ્જઞ્ચ સુતઞ્ચ આદિય;
તમેવ સો તત્થ સુતેન ખાદતિ, અનરિયો વુચ્ચતિ પાનદૂપમો’’તિ.

તત્થ **ઉદબ્બહે**તિ ઉદબ્બહેય્ય. **ઘમ્માભિતત્તા તલસા પપીળિતા**તિ ઘમ્મેન અભિતત્તા પાદતલેન ચ પીળિતા. **તસ્સેવા**તિ યેન તા સુખત્થાય કિણિત્વા પાદેસુ પટિમુક્કા દુક્કટૂપાહના, તસ્સેવ. **ખાદરે**તિ વણં કરોન્તા પાદે ખાદન્તિ.

દુક્કુલીનોતિ દુજ્જાતિકો અકુલપુત્તો. **અનરિયો**તિ હિરોત્તપ્પવજ્જિતો અસપ્પુરિસો. **તમ્માક વિજ્જઞ્ચ સુતઞ્ચ આદિયા**તિ એત્થ તં તં મનતીતિ ‘‘તમ્મો’’તિ વત્તબ્બે તમ્માકો, તં તં સિપ્પં આસેવતિ પરિવત્તેતીતિ અત્થો, આચરિયસ્સેતં નામં. તસ્મા તમ્માકા, ગાથાબન્ધસુખત્થં પનસ્સ રસ્સભાવો કતો. **વિજ્જન્તિ** અટ્ઠારસસુ વિજ્જાટ્ઠાનેસુ યંકિઞ્ચિ. **સુતન્તિ** યંકિઞ્ચિ સુતપરિયત્તિ. **આદિયા**તિઆદિયિત્વા. **તમેવ સો તત્થ સુતેન ખાદતી**તિ **તમેવા**તિ અત્તાનમેવ. **સો**તિ યો દુક્કુલીનો અનરિયો આચરિયમ્હા વિજ્જઞ્ચ સુતઞ્ચ આદિયતિ, સો. **તત્થ સુતેન ખાદતી**તિ તસ્સ સન્તિકે સુતેન સો અત્તાનમેવ ખાદતીતિ અત્થો. અટ્ઠકથાયં પન ‘‘તેનેવ સો તત્થ સુતેન ખાદતી’’તિપિ પાઠો. તસ્સાપિ સો તેન તત્થ સુતેન અત્તાનમેવ ખાદતીતિ અયમેવ અત્થો. **અનરિયો વુચ્ચતિ પાનદૂપમો**તિ ઇતિ અનરિયો દુપાહનૂપમો દુક્કટૂપાહનૂપમો વુચ્ચતિ. યથા હિ દુક્કટૂપાહના પુરિસં ખાદન્તિ, એવમેસ સુતેન ખાદન્તો અત્તનાવ અત્તાનં ખાદતિ. અથ વા પાનાય દુતોતિ પાનદુ, ઉપાહનૂપતાપિતસ્સ ઉપાહનાય ખાદિતપાદસ્સેતં નામં. તસ્મા યો સો અત્તાનં સુતેન ખાદતિ, સો તેન સુતેન ખાદિતત્તા ‘‘અનરિયો’’તિ વુચ્ચતિ પાનદૂપમો, ઉપાહનૂપતાપિતપાદસદિસોતિ વુચ્ચતીતિ અયમેત્થ અત્થો. રાજા તુટ્ઠો બોધિસત્તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અન્તેવાસિકો દેવદત્તો અહોસિ, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ઉપાહનજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૩૨] ૨. વીણાથૂણજાતકવણ્ણના

એકચિન્તિતોયમત્થોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં કુમારિકં આરબ્ભ કથેસિ. સા કિરેકા સાવત્થિયં સેટ્ઠિધીતા અત્તનો ગેહે ઉસભરાજસ્સ સક્કારં કયિરમાનં દિસ્વા ધાતિં પુચ્છિ – ''અમ્મ, કો નામેસ એવં સક્કારં લભતી''તિ. ''ઉસભરાજા નામ, અમ્મા''તિ. પુન સા એકદિવસં પાસાદે ઠત્વા અન્તરવીથિં ઓલોકેન્તી એકં ખુજ્જં દિસ્વા ચિન્તેસિ – ''ગુન્નં અન્તરે જેટ્ઠકસ્સ પિટ્ઠિયં કકુધં હોતિ, મનુસ્સજેટ્ઠકસ્સપિ તેન ભવિતબ્બં, અયં મનુસ્સેસુ પુરિસૂસભો ભવિસ્સતિ, એતસ્સ મયા પાદપરિચારિકાય ભવિતું વટ્ટતી''તિ. સા દાસિં પેસેત્વા ''સેટ્ઠિધીતા તયા સદ્ધિં ગન્તુકામા, અસુકટ્ઠાનં કિર ગન્ત્વા તિટ્ઠા''તિ તસ્સ આરોચેત્વા સારભણ્ડકં આદાય અઞ્ઞાતકવેસેન પાસાદા ઓતરિત્વા તેન સદ્ધિં પલાયિ. અપરભાગે તં કમ્મં નગરે ચ ભિક્ખુસઙ્ઘે ચ પાકટં જાતં. ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અસુકા કિર સેટ્ઠિધીતા ખુજ્જેન સદ્ધિં પલાતા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસા ખુજ્જં કામેતિ, પુબ્બેપિ કામેસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં નિગમગામે સેટ્ઠિકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઘરાવાસં વસન્તો પુત્તધીતાહિ વડ્ઢમાનો અત્તનો પુત્તસ્સ બારાણસીસેટ્ઠિસ્સ ધીતરં વારેત્વા દિવસં ઠપેસિ. સેટ્ઠિધીતા અત્તનો ગેહે ઉસભસ્સ સક્કારસમ્માનં દિસ્વા ''કો નામેસો''તિ ધાતિં પુચ્છિત્વા ''ઉસભો''તિ સુત્વા અન્તરવીથિયા ગચ્છન્તં એકં ખુજ્જં દિસ્વા ''અયં પુરિસૂસભો ભવિસ્સતી''તિ સારભણ્ડકં ગહેત્વા તેન સદ્ધિં પલાયિ. બોધિસત્તોપિ ખો ''સેટ્ઠિધીતરં ગેહં આનેસ્સામી''તિ મહન્તેન પરિવારેન બારાણસિં ગચ્છન્તો તમેવ મગ્ગં પટિપજ્જિ. તે ઉભોપિ સબ્બરત્તિં મગ્ગં અગમંસુ. અથ ખુજ્જસ્સ સબ્બરત્તિં સીતાભિહતસ્સ અરુણોદયે સરીરે વાતો કુપ્પિ, મહન્તા વેદના વત્તન્તિ. સો મગ્ગા ઓક્કમ્મ વેદનાપ્પત્તો હુત્વા વીણાદણ્ડકો વિય સંકુટિતો નિપજ્જિ, સેટ્ઠિધીતાપિસ્સ પાદમૂલે નિસીદિ. બોધિસત્તો સેટ્ઠિધીતરં ખુજ્જસ્સ પાદમૂલે નિસિન્નં દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા ઉપસઙ્કમિત્વા સેટ્ઠિધીતાય સદ્ધિં સલ્લપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૬૩.''એકચિન્તિતોયમત્થો , બાલો અપરિણાયકો;
ન હિ ખુજ્જેન વામેન, ભોતિ સઙ્ગન્તુમરહસી''તિ.

તત્થ **એકચિન્તિતોયમત્થો**તિ અમ્મ, યં ત્વં અત્થં ચિન્તેત્વા ઇમિના ખુજ્જેન સદ્ધિં પલાતા, અયં તયા એકિકાય એવ ચિન્તિતો ભવિસ્સતિ. **બાલો અપરિણાયકો**તિ અયં ખુજ્જો બાલો, દુપ્પઞ્ઞભાવેન મહલ્લકોપિ બાલોવ, અઞ્ઞસ્મિં ગહેત્વા ગચ્છન્તે અસતિ ગન્તું અસમત્થતાય અપરિણાયકો. **ન હિ ખુજ્જેન વામેન, ભોતિ સઙ્ગન્તુમરહસી**તિ ઇમિના હિ ખુજ્જેન વામનત્તા વામેન ભોતિ ત્વં મહાકુલે જાતા અભિરૂપા દસ્સનીયા સઙ્ગન્તું સહ ગન્તું નારહસીતિ.

અથસ્સ તં વચનં સુત્વા સેટ્ઠિધીતા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૬૪.‘‘પુરિસૂસભં મઞ્ઞમાના, અહં ખુજ્જમકામયિં;
સોયં સંકુટિતો સેતિ, છિન્નતન્તિ યથા થુણા’’તિ.

તસ્સત્થો – અહં, અય્ય, એકં ઉસભં દિસ્વા ‘‘ગુન્નં જેટ્ઠકસ્સ પિટ્ઠિયં કકુધં હોતિ, ઇમસ્સપિ તં અત્થિ, ઇમિનાપિ પુરિસૂસભેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ એવમહં ખુજ્જં પુરિસૂસભં મઞ્ઞમાના અકામયિં. સોયં યથા નામ છિન્નતન્તિ સદોણિકો વીણાદણ્ડકો, એવં સંકુટિતો સેતીતિ.

બોધિસત્તો તસ્સા અઞ્ઞાતકવેસેન નિક્ખન્તભાવમેવ ઞત્વા તં ન્હાપેત્વા અલઙ્કરિત્વા રથં આરોપેત્વા ગેહમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા અયમેવ સેટ્ઠિધીતા અહોસિ, બારાણસીસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

વીણાથૂણજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૩૩] ૩. વિકણ્ણકજાતકવણ્ણના

કામં યહિં ઇચ્છસિ તેન ગચ્છાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ધમ્મસભં આનીતો ‘‘સચ્ચં કિર, ત્વં ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતો’’તિ સત્થારા પુટ્ઠો ‘‘સચ્ચ’’ન્તિ વત્વા ‘‘કસ્મા ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ વુત્તે ‘‘કામગુણકારણા’’તિ આહ. અથ નં સત્થા ‘‘કામગુણા નામેતે ભિક્ખુ વિકણ્ણકસલ્લસદિસા, સકિં હદયે પતિટ્ઠં લભમાના વિકણ્ણકં વિય વિદ્ધં સુંસુમારં મરણમેવ પાપેન્તી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બોધિસત્તો બારાણસિયં ધમ્મેન રજ્જં કારેન્તો એકદિવસં ઉય્યાનં ગન્ત્વા પોક્ખરણીતીરં સમ્પાપુણિ. નચ્ચગીતાસુ કુસલા નચ્ચગીતાનિ પયોજેસું, પોક્ખરણિયં મચ્છકચ્છપા ગીતસદ્દલોલતાય સન્નિપતિત્વા રઞ્ઞાવ સદ્ધિં ગચ્છન્તિ. રાજા તાલક્ખન્ધપ્પમાણં મચ્છઘટં દિસ્વા ‘‘કિં નુ ખો ઇમે મચ્છા મયા સદ્ધિંયેવ ચરન્તી’’તિ અમચ્ચે પુચ્છિ. અમચ્ચા ‘‘એતે, દેવ, ઉપટ્ઠહન્તી’’તિ આહંસુ. રાજા ‘‘એતે કિર મં ઉપટ્ઠહન્તી’’તિ તુસ્સિત્વા તેસં નિચ્ચભત્તં પટ્ઠપેસિ. દેવસિકં તણ્ડુલમ્બણં પાચેસિ. મચ્છા ભત્તવેલાય એકચ્ચે આગચ્છન્તિ, એકચ્ચે નાગચ્છન્તિ, ભત્તં નસ્સતિ. રઞ્ઞો તમત્થં આરોચેસું. રાજા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય ભત્તવેલાય ભેરિં પહરિત્વા ભેરિસઞ્ઞાય મચ્છેસુ સન્નિપતિતેસુ ભત્તં દેથા’’તિ આહ. તતો પટ્ઠાય ભત્તકમ્મિકો ભેરિં પહરાપેત્વા સન્નિપતિતાનં મચ્છાનં ભત્તં દેતિ. તેપિ ભેરિસઞ્ઞાય સન્નિપતિત્વા ભુઞ્જન્તિ.

તેસુ એવં સન્નિપતિત્વા ભુઞ્જન્તેસુ એકો સુંસુમારો આગન્ત્વા મચ્છે ખાદિ. ભત્તકમ્મિકો રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા તં સુત્વા ‘‘સુંસુમારં મચ્છાનં ખાદનકાલે વિકણ્ણકેન વિજ્ઝિત્વા ગણ્હા’’તિ આહ . સો ‘‘સાધૂ’’તિ ગન્ત્વા નાવાય ઠત્વા મચ્છે ખાદિતું આગતં સુંસુમારં વિકણ્ણકેન પહરિ, તં તસ્સ અન્તોપિટ્ઠિં પાવિસિ. સો વેદનાપ્પત્તો હુત્વા તં ગહેત્વાવ પલાયિ. ભત્તકમ્મિકો તસ્સ વિદ્ધભાવં ઞત્વા તં આલપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૬૫.‘‘કામં યહિં ઇચ્છસિ તેન ગચ્છ, વિદ્ધોસિ મમ્મમ્હિ વિકણ્ણકેન;
હતોસિ ભત્તેન સુવાદિતેન, લોલો ચ મચ્છે અનુબન્ધમાનો’’તિ.

તત્થ **કામ**ન્તિ એકંસેન. **યહિં ઇચ્છસિ તેન ગચ્છા**તિ યસ્મિં ઇચ્છસિ, તસ્મિં ગચ્છ. **મમ્મમ્હી**તિ મમ્મટ્ઠાને. **વિકણ્ણકેના**તિ વિકણ્ણકસલ્લેન. **હતોસિ ભત્તેન સુવાદિતેન, લોલો ચ મચ્છે અનુબન્ધમાનો**તિ ત્વં ભેરિવાદિતસઞ્ઞાય ભત્તે દીયમાને લોલો હુત્વા ખાદનત્થાય મચ્છે અનુબન્ધમાનો તેન સવાદિતેન ભત્તેન હતો, ગતટ્ઠાનેપિ તે જીવિતં નત્થીતિ અત્થો. સો અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા જીવિતક્ખયં પત્તો.

સત્થા ઇમં કારણં દસ્સેત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૬૬.''એવમ્પિ લોકામિસં ઓપતન્તો, વિહઞ્ઞતી ચિત્તવસાનુવત્તી;
સો હઞ્ઞતી ઞાતિસખાન મજ્ઝે, મચ્છાનુગો સોરિવ સુંસુમારો''તિ.

તત્થ **લોકામિસ**ન્તિ પઞ્ચ કામગુણા. તે હિ લોકો ઇટ્ઠતો કન્તતો મનાપતો ગણ્હાતિ, તસ્મા ''લોકામિસ''ન્તિ વુચ્ચતિ. **ઓપતન્તો**તિ તં લોકામિસં અનુપતન્તો કિલેસવસેન ચિત્તવસાનુવત્તી પુગ્ગલો વિહઞ્ઞતિ કિલમતિ, **સો હઞ્ઞતી**તિ સો એવરૂપો પુગ્ગલો ઞાતીનઞ્ચ સખાનઞ્ચ મજ્ઝે સો વિકણ્ણકેન વિદ્ધો મચ્છાનુગો સુંસુમારો વિય પઞ્ચ કામગુણે મનાપાતિ ગહેત્વા હઞ્ઞતિ કિલમતિ મહાવિનાસં પાપુણાતિયેવાતિ.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા સુંસુમારો દેવદત્તો, મચ્છા બુદ્ધપરિસા, બારાણસિરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વિકણ્ણકજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૩૪] ૪. અસિતાભૂજાતકવણ્ણના

ત્વમેવ દાનિમકરાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં કુમારિકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકસ્મિં દ્વિન્નં અગ્ગસાવકાનં ઉપટ્ઠાકકુલે એકા કુમારિકા અભિરૂપા સોભગ્ગપ્પત્તા, સા વયપ્પત્તા સમાનજાતિકં કુલં અગમાસિ. સામિકો તં કિસ્મિઞ્ચિ અમઞ્ઞમાનો અઞ્ઞત્થ ચિત્તવસેન ચરતિ. સા તસ્સ તં અત્તનિ અનાદરતં અગણેત્વા દ્વે અગ્ગસાવકે નિમન્તેત્વા દાનં દત્વા ધમ્મં સુણન્તી સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. સા તતો પટ્ઠાય મગ્ગફલસુખેન વીતિનામયમાના ''સામિકોપિ મં ન ઇચ્છતિ, ઘરાવાસેન મે કમ્મં નત્થિ, પબ્બજિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા માતાપિતૂનં આચિક્ખિત્વા પબ્બજિત્વા અરહત્તં પાપુણિ. તસ્સા સા કિરિયા ભિક્ખૂસુ પાકટા જાતા. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અસુકકુલસ્સ ધીતા અત્થગવેસિકા સામિકસ્સ અનિચ્છભાવં ઞત્વા અગ્ગસાવકાનં ધમ્મં સુત્વા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાય પુન માતાપિતરો આપુચ્છિત્વા પબ્બજિત્વા અરહત્તં પત્તા, એવં અત્થગવેસિકા, આવુસો સા કુમારિકા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસા કુલધીતા અત્થગવેસિકા, પુબ્બેપિ અત્થગવેસિકાયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા હિમવન્તપદેસે વાસં કપ્પેસિ. તદા બારાણસિરાજા અત્તનો પુત્તસ્સ બ્રહ્મદત્તકુમારસ્સ પરિવારસમ્પત્તિં દિસ્વા ઉપ્પન્નાસઙ્કો પુત્તં રટ્ઠા પબ્બાજેસિ. સો અસિતાભું નામ અત્તનો દેવિં આદાય હિમવન્તં પવિસિત્વા મચ્છમંસફલાફલાનિ ખાદન્તો પણ્ણસાલાય નિવાસં કપ્પેસિ. સો એકં કિન્નરિં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તો

''ઇમં પજાપતિં કરિસ્સામી''તિ અસિતાભું અગણેત્વા તસ્સા અનુપદં અગમાસિ. સા તં કિન્નરિં અનુબન્ધમાનં દિસ્વા ''અયં મં અગણેત્વા કિન્નરિં અનુબન્ધતિ, કિં મે ઇમિના''તિ વિરત્તચિત્તા હુત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા અત્તનો કસિણપરિકમ્મં કથાપેત્વા કસિણં ઓલોકેન્તી અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બોધિસત્તં વન્દિત્વા આગન્ત્વા અત્તનો પણ્ણસાલાય દ્વારે અટ્ઠાસિ. બ્રહ્મદત્તોપિ કિન્નરિં અનુબન્ધન્તો વિચરિત્વા તસ્સા ગતમગ્ગમ્પિ અદિસ્વા છિન્નાસો હુત્વા પણ્ણસાલાભિમુખોવ આગતો. અસિતાભૂ તં આગચ્છન્તં દિસ્વા વેહાસં અબ્ભુગ્ગન્ત્વા મણિવણ્ણે ગગનતલે ઠિતા ''અય્યપુત્ત, તં નિસ્સાય મયા ઇદં ઝાનસુખં લદ્ધ''ન્તિ વત્વા ઇમં ગાથમાહ –

૧૬૭.''ત્વમેવ દાનિમકર, યં કામો બ્યગમા તયિ;
  સોયં અપ્પટિસન્ધિકો, ખરછિન્નંવ રેનુક''ન્તિ.

તત્થ **ત્વમેવ દાનિમકરા**તિ, અય્યપુત્ત, મં પહાય કિન્નરિં અનુબન્ધન્તો ત્વઞ્ઞેવ ઇદાનિ ઇદં અકર. **યં કામો બ્યગમા તયી**તિ યં મમ તયિ કામો વિગતો વિક્ખમ્ભનપ્પહાનેન પહીનો, યસ્સ પહીનત્તા અહં ઇમં વિસેસં પત્તાતિ દીપેતિ. **સોયં અપ્પટિસન્ધિકો**તિ સો પન કામો ઇદાનિ અપ્પટિસન્ધિકો જાતો, ન સક્કા પટિસન્ધિતું. **ખરછિન્નંવ રેનુક**ન્તિ ખરો વુચ્ચતિ કકચો, રેનુકં વુચ્ચતિ હત્થિદન્તો. યથા કકચેન છિન્નો હત્થિદન્તો અપ્પટિસન્ધિકો હોતિ, ન પુન પુરિમનયેન અલ્લીયતિ, એવં પુન મય્હં તયા સદ્ધિં ચિત્તસ્સ ઘટનં નામ નત્થીતિ વત્વા તસ્સ પસ્સન્તસ્સેવ ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞત્થ અગમાસિ.

સો તસ્સા ગતકાલે પરિદેવમાનો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૬૮.''અત્રિચ્છં અતિલોભેન , અતિલોભમદેન ચ;
  એવં હાયતિ અત્થમ્હા, અહંવ અસિતાભુયા''તિ.

તત્થ **અત્રિચ્છં અતિલોભેના**તિ અત્રિચ્છા વુચ્ચતિ અત્ર અત્ર ઇચ્છાસઙ્ખાતા અપરિયન્તતણ્હા, અતિલોભો વુચ્ચતિ અતિક્કમિત્વા પવત્તલોભો. **અતિલોભમદેન ચા**તિ પુરિસમદં ઉપ્પાદનતો અતિલોભમદો નામ જાયતિ. ઇદં વુત્તં હોતિ – અત્રિચ્છાવસેન અત્રિચ્છમાનો પુગ્ગલો અતિલોભેન ચ અતિલોભમદેન ચ યથા અહં અસિતાભુયા રાજધીતાય પરિહીનો, એવં અત્થા હાયતીતિ.

ઇતિ સો ઇમાય ગાથાય પરિદેવિત્વા અરઞ્ઞે એકકોવ વસિત્વા પિતુ અચ્ચયેન ગન્ત્વા રજ્જં ગણ્હિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા રાજપુત્તો ચ રાજધીતા ચ ઇમે દ્વે જના અહેસું, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અસિતાભૂજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૩૫] ૫. વચ્છનખજાતકવણ્ણના

સુખા ઘરા વચ્છનખાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો રોજમલ્લં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિરાયસ્મતો આનન્દસ્સ ગિહિસહાયો. સો એકદિવસં આગમનત્થાય થેરસ્સ સાસનં પાહેસિ, થેરો સત્થારં આપુચ્છિત્વા અગમાસિ. સો થેરં નાનગ્ગરસભોજનં ભોજેત્વા એકમન્તં નિસિન્નો થેરેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા થેરં ગિહિભોગેહિ પઞ્ચહિ કામગુણેહિ

નિમન્તેન્તો ‘‘ભન્તે આનન્દ, મમ ગેહે પહૂતં સવિઞ્ઞાણકઅવિઞ્ઞાણકરતનં, ઇદં મજ્ઝે ભિન્દિત્વા તુય્હં દમ્મિ, એહિ ઉભો અગારં અજ્ઝાવસામા’’તિ. થેરો તસ્સ કામગુણેસુ આદીનવં કથેત્વા ઉટ્ઠાયાસના વિહારં ગન્ત્વા ‘‘દિટ્ઠો તે, આનન્દ, રોજો’’તિ સત્થારા પુચ્છિતો ‘‘આમ, ભન્તે’’તિ વત્વા ‘‘કિમસ્સ કથેસી’’તિ વુત્તે ‘‘ભન્તે, મં રોજો ઘરાવાસેન નિમન્તેસિ, અથસ્સાહં ઘરાવાસે ચેવ કામગુણેસુ ચ આદીનવં કથેસિ’’ન્તિ. સત્થા ‘‘ન ખો, આનન્દ, રોજો મલ્લો ઇદાનેવ પબ્બજિતે ઘરાવાસેન નિમન્તેસિ, પુબ્બેપિ નિમન્તેસિયેવા’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અઞ્ઞતરસ્મિં નિગમગામે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તપદેસે ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય બારાણસિં પત્વા રાજુય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે બારાણસિં પાવિસિ. અથસ્સ બારાણસિસેટ્ઠિ આચારવિહારે પસીદિત્વા ગેહં નેત્વા ભોજેત્વા ઉય્યાને વસનત્થાય પટિઞ્ઞં ગહેત્વા તં પટિજગ્ગન્તો ઉય્યાને વસાપેસિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞં ઉપ્પન્નસિનેહા અહેસું.

અથેકદિવસં બારાણસિસેટ્ઠિ બોધિસત્તે પેમવિસ્સાસવસેન એવં ચિન્તેસિ – ‘‘પબ્બજ્જા નામ દુક્ખા, મમ સહાયં વચ્છનખપરિબ્બાજકં ઉપ્પબ્બાજેત્વા સબ્બં વિભવં મજ્ઝે ભિન્દિત્વા તસ્સ દત્વા દ્વેપિ સમગ્ગવાસં વસિસ્સામા’’તિ. સો એકદિવસં ભત્તકિચ્ચપરિયોસાને તેન સદ્ધિં મધુરપટિસન્થારં કત્વા ‘‘ભન્તે વચ્છનખ, પબ્બજ્જા નામ દુક્ખા, સુખો ઘરાવાસો, એહિ ઉભો સમગ્ગા કામે પરિભુઞ્જન્તા વસામા’’તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૬૯.‘‘સુખા ઘરા વચ્છનખ, સહિરઞ્ઞા સભોજના;
યત્થ ભુત્વા પિવિત્વા ચ, સયેય્યાથ અનુસ્સુકો’’તિ.

તત્થ **સહિરઞ્ઞા**તિ સત્તરતનસમ્પન્ના. **સભોજના**તિ બહુખાદનીયભોજનીયા. **યત્થ ભુત્વા પિવિત્વા ચા**તિ યેસુ સહિરઞ્ઞભોજનેસુ ઘરેસુ નાનગ્ગરસાનિ ભોજનાનિ પરિભુઞ્જિત્વા નાનાપાનાનિ ચ પિવિત્વા. **સયેય્યાથ અનુસ્સુકો**તિ યેસુ અલઙ્કતસિરિસયનપિટ્ઠે અનુસ્સુકો હુત્વા સયેય્યાસિ, તે ઘરા નામ અતિવિય સુખાતિ.

અથસ્સ તં સુત્વા બોધિસત્તો ‘‘મહાસેટ્ઠિ, ત્વં અઞ્ઞાણતાય કામગિદ્ધો હુત્વા ઘરાવાસસ્સ ગુણં, પબ્બજ્જાય ચ અગુણં કથેસિ, ઘરાવાસસ્સ તે અગુણં કથેસ્સામિ, સુણાહિ દાની’’તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૭૦.‘‘ઘરા નાનીહમાનસ્સ, ઘરા નાભણતો મુસા;
ઘરા નાદિન્નદણ્ડસ્સ, પરેસં અનિકુબ્બતો;
એવં છિદ્દં દુરભિસમ્ભવં, કો ઘરં પટિપજ્જતી’’તિ.

તત્થ **ઘરા નાનીહમાનસ્સા**તિ નિચ્ચકાલં કસિગોરક્ખાદિકરણેન અનીહમાનસ્સ અવાયમન્તસ્સ ઘરા નામ નત્થિ, ઘરાવાસો ન પતિટ્ઠાતીતિ અત્થો. **ઘરા નાભણતો મુસા**તિ ખેત્તવત્થુહિરઞ્ઞસુવણ્ણાદીનં અત્થાય અમુસાભણતોપિ ઘરા નામ નત્થિ. **ઘરા નાદિન્નદણ્ડસ્સ, પરેસં અનિકુબ્બતો**તિ **નાદિન્નદણ્ડસ્સા**તિ અગ્ગહિતદણ્ડસ્સ, નિક્ખિત્તદણ્ડસ્સ પરેસં અનિકુબ્બતો ઘરા નામ નત્થિ. યો પન આદિન્નદણ્ડો હુત્વા પરેસં દાસકમ્મકરાદીનં તસ્મિં તસ્મિં અપરાધે અપરાધાનુરૂપં વધબન્ધનછેદનતાળનાદિવસેન કરોતિ, તસ્સેવ

ઘરાવાસો સઙ્ગહતીતિ અત્થો. **એવં છિદ્દં દુરભિસમ્ભવં, કો ઘરં પટિપજ્જતી**તિ તં દાનિ એવં એતેસં ઈહનાદીનં અકરણે સતિ તાય તાય પરિહાનિયા છિદ્દં કરણેપિ સતિ નિચ્ચમેવ કાતબ્બતો દુરભિસમ્ભવં દુરારાધનીયં, નિચ્ચં કરોન્તસ્સપિ વા દુરભિસમ્ભવમેવ દુપ્પૂરં ઘરાવાસં ''અહં નિપ્પરિતસ્સો હુત્વા અજ્ઝાવસિસ્સામી''તિ કો પટિપજ્જતીતિ.

એવં મહાસત્તો ઘરાવાસસ્સ દોસં કથેત્વા ઉય્યાનમેવ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બારાણસિસેટ્ઠિ રોજો મલ્લો અહોસિ, વચ્છનખપરિબ્બાજકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વચ્છનખજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.
[૨૩૬] ૬. બકજાતકવણ્ણના

ભદ્દકો વતયં પક્ખીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ સત્થા આનેત્વા દસ્સિતં દિસ્વા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ કુહકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે એકસ્મિં સરે મચ્છો હુત્વા મહાપરિવારો વસિ. અથેકો બકો ''મચ્છે ખાદિસ્સામી''તિ સરસ્સ આસન્નટ્ઠાને સીસં પાતેત્વા પક્ખે પસારેત્વા મન્દમન્દો મચ્છે ઓલોકેન્તો અટ્ઠાસિ તેસં પમાદં આગમયમાનો. તસ્મિં ખણે બોધિસત્તો મચ્છગણપરિવુતો ગોચરં ગણ્હન્તો તં ઠાનં પાપુણિ. મચ્છગણો તં બકં પસ્સિત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૭૧.''ભદ્દકો વતયં પક્ખી, દિજો કુમુદસન્નિભો;
વૂપસન્તેહિ પક્ખેહિ, મન્દમન્દોવ ઝાયતી''તિ.

તત્થ **મન્દમન્દોવ ઝાયતી**તિ અબલબલો વિય હુત્વા કિઞ્ચિ અજાનન્તો વિય એકકોવ ઝાયતીતિ.

અથ નં બોધિસત્તો ઓલોકેત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૭૨.''નાસ્સ સીલં વિજાનાથ, અનઞ્ઞાય પસંસથ;
અમ્હે દિજો ન પાલેતિ, તેન પક્ખી ન ફન્દતી''તિ.

તત્થ **અનઞ્ઞાયા**તિ અજાનિત્વા. **અમ્હે દિજો ન પાલેતી**તિ એસ દિજો અમ્હે ન રક્ખતિ ન ગોપાયતિ, ''કતરં નુ ખો એતેસુ કબળં કરિસ્સામી''તિ ઉપધારેતિ. **તેન પક્ખી ન ફન્દતી**તિ તેનાયં સકુણો ન ફન્દતિ ન ચલતીતિ. એવં વુત્તે મચ્છગણો ઉદકં ખોભેત્વા બકં પલાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બકો કુહકો ભિક્ખુ અહોસિ, મચ્છરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બકજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૩૭] ૭. સાકેતજાતકવણ્ણના

કો નુ ખો ભગવા હેતૂતિ ઇદં સત્થા સાકેતં ઉપનિસ્સાય વિહરન્તો સાકેતં બ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ પનેત્થ અતીતમ્પિ પચ્ચુપ્પન્નમ્પિ હેટ્ઠા એકકનિપાતે (જા॰ અટ્ઠ॰ ૧.૧.સાકેતજાતકવણ્ણના) કથિતમેવ. તથાગતસ્સ પન વિહારં ગતકાલે ભિક્ખૂ ''સિનેહો નામેસ, ભન્તે, કથં પતિટ્ઠાતી''તિ પુચ્છન્તા પઠમં ગાથમાહંસુ –

૧૭૩.''કો નુ ખો ભગવા હેતુ, એકચ્ચે ઇધ પુગ્ગલે;
અતીવ હદયં નિબ્બાતિ, ચિત્તઞ્ચાપિ પસીદતી''તિ.

તસ્સત્થો – કો નુ ખો હેતુ, યેન ઇધેકચ્ચે પુગ્ગલે દિટ્ઠમત્તેયેવ હદયં અતિવિય નિબ્બાતિ, સુવાસિતસ્સ સીતસ્સ ઉદકસ્સ ઘટસહસ્સેન પરિસિત્તં વિય સીતલં હોતિ, એકચ્ચે ન નિબ્બાતિ. એકચ્ચે દિટ્ઠમત્તેયેવ ચિત્તં પસીદતિ, મુદુ હોતિ, પેમવસેન અલ્લીયતિ, એકચ્ચે ન અલ્લીયતીતિ.

અથ નેસં સત્થા પેમકારણં દસ્સેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૭૪.''પુબ્બેવ સન્નિવાસેન, પચ્ચુપ્પન્નહિતેન વા;
એવં તં જાયતે પેમં, ઉપ્પલંવ યથોદકે''તિ.

તસ્સત્થો – ભિક્ખવે, પેમં નામેતં દ્વીહિ કારણેહિ જાયતિ, પુરિમભવે માતા વા પિતા વા પુત્તો વા ધીતા વા ભાતા વા ભગિની વા પતિ વા ભરિયા વા સહાયો વા મિત્તો વા હુત્વા યો યેન સદ્ધિં એકટ્ઠાને વુત્થપુબ્બો, તસ્સ ઇમિના **પુબ્બેવ સન્નિવાસેન** ભવન્તરેપિ અનુબન્ધન્તો સો સિનેહો ન વિજહતિ. ઇમસ્મિં અત્તભાવે કતેન **પચ્ચુપ્પન્નહિતેન વા એવં તં જાયતે પેમં**, ઇમેહિ દ્વીહિ કારણેહિ પેમં નામ જાયતિ. યથા કિં? **ઉપ્પલંવ યથોદકે**તિ. વા-કારસ્સ રસ્સત્તં કતં. સમુચ્ચયત્થે ચેસ વુત્તો, તસ્મા ઉપ્પલઞ્ચ સેસં જલજપુપ્ફઞ્ચ યથા ઉદકે જાયમાનં દ્વે કારણાનિ નિસ્સાય જાયતિ ઉદકઞ્ચેવ કલલઞ્ચ, તથા એતેહિ દ્વીહિ કારણેહિ પેમં જાયતીતિ એવમેત્થ અત્થો દટ્ઠબ્બો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બ્રાહ્મણો ચ બ્રાહ્મણી ચ ઇમે દ્વે જના અહેસું, પુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સાકેતજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૩૮] ૮. એકપદજાતકવણ્ણના

ઇઙ્ઘ એકપદં, તાતાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિવાસી કિરેસ કુટુમ્બિકો, અથસ્સ એકદિવસં અઙ્કે નિસિન્નો પુત્તો અત્થસ્સ દ્વારં નામ પઞ્હં પુચ્છિ. સો ''બુદ્ધવિસયો એસ પઞ્હો, ન તં અઞ્ઞો કથેતું સક્ખિસ્સતી''તિ પુત્તં ગહેત્વા જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા ''ભન્તે, અયં મે દારકો ઊરુમ્હિ નિસિન્નો અત્થસ્સ દ્વારં નામ પઞ્હં પુચ્છિ, અહં તં અજાનન્તો ઇધાગતો, કથેથ, ભન્તે, ઇમં પઞ્હ''ન્તિ. સત્થા ''ન ખો, ઉપાસક, અયં દારકો ઇદાનેવ અત્થગવેસકો, પુબ્બેપિ અત્થગવેસકોવ હુત્વા ઇમં પઞ્હં પણ્ડિતે પુચ્છિ, પોરાણકપણ્ડિતાપિસ્સ કથેસું, ભવસઙ્ખેપગતત્તા પન ન સલ્લક્ખેસી''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સેટ્ઠિકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પિતુ અચ્ચયેન સેટ્ઠિટ્ઠાનં લભિ. અથસ્સ પુત્તો દહરો કુમારો ઊરુમ્હિ નિસીદિત્વા ''તાત, મય્હં એકપદં અનેકત્થનિસ્સિતં એકં કારણં કથેથા''તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૭૫.‘‘ઇઙ્ઘ એકપદં તાત, અનેકત્થપદસ્સિતં;
કિઞ્ચિ સઙ્ગાહિકં બ્રૂસિ, યેનત્થે સાધયેમસે’’તિ.

તત્થ **ઇઙ્ઘા**તિ યાચનત્થે ચોદનત્થે વા નિપાતો. **એકપદ**ન્તિ એકં કારણપદં, એકં કારણૂપસઞ્હિતં વા બ્યઞ્જનપદં. **અનેકત્થપદસ્સિત**ન્તિ અનેકાનિ અત્થપદાનિ કારણપદાનિ નિસ્સિતં. **કિઞ્ચિ સઙ્ગાહિકં બ્રૂસી**તિ કિઞ્ચિ એકપદં બહૂનં પદાનં સઙ્ગાહિકં બ્રૂહિ, અયમેવ વા પાઠો. **યેનત્થે સાધયેમસે**તિ યેન એકેન પદેન અનેકત્થનિસ્સિતેન મયં અત્તનો વુદ્ધિં સાધેય્યામ, તં મે કથેહીતિ પુચ્છિ.

અથસ્સ પિતા કથેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૭૬.‘‘દક્ખેય્યેકપદં તાત, અનેકત્થપદસ્સિતં;
તઞ્ચ સીલેન સઞ્ઞુત્તં, ખન્તિયા ઉપપાદિતં;
અલં મિત્તે સુખાપેતું, અમિત્તાનં દુખાય ચા’’તિ.

તત્થ **દક્ખેય્યેકપદ**ન્તિ દક્ખેય્યં એકપદં. દક્ખેય્યં નામ લાભુપ્પાદકસ્સ છેકસ્સ કુસલસ્સ ઞાણસમ્પયુત્તં વીરિયં. **અનેકત્થપદસ્સિત**ન્તિ એવં વુત્તપ્પકારં વીરિયં અનેકેહિ અત્થપદેહિ નિસ્સિતં. કતરેહીતિ? સીલાદીહિ. તેનેવ ‘‘**તઞ્ચ સીલેન સઞ્ઞુત્ત**’’ન્તિઆદિમાહ. તસ્સત્થો – તઞ્ચ પનેતં વીરિયં આચારસીલસમ્પયુત્તં અધિવાસનખન્તિયા ઉપેતં મિત્તે સુખાપેતું અમિત્તાનઞ્ચ દુક્ખાય અલં સમત્થં. કો હિ નામ લાભુપ્પાદકઞાણસમ્પયુત્તકુસલવીરિયસમન્નાગતો આચારખન્તિસમ્પન્નો મિત્તે સુખાપેતું, અમિત્તે વા દુક્ખાપેતું ન સક્કોતીતિ.

એવં બોધિસત્તો પુત્તસ્સ પઞ્હં કથેસિ. સોપિ પિતુ કથિતનયેનેવ અત્તનો અત્થં સાધેત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને પિતાપુત્તા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠિતા. ‘‘તદા પુત્તો અયમેવ પુત્તો અહોસિ, બારાણસિસેટ્ઠિ પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

એકપદજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૩૯] ૯. હરિતમણ્ડૂકજાતકવણ્ણના

આસીવિસમ્પિ મં સન્તન્તિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો અજાતસત્તું આરબ્ભ કથેસિ. કોસલરાજસ્સ હિ પિતા મહાકોસલો બિમ્બિસારરઞ્ઞો ધીતરં દદમાનો ધીતુ ન્હાનમૂલં કાસિગામકં નામ અદાસિ. સા અજાતસત્તુના પિતુઘાતકકમ્મે કતે રઞ્ઞો સિનેહેન નચિરસ્સેવ કાલમકાસિ. અજાતસત્તુ માતરિ કાલકતાયપિ તં ગામં ભુઞ્જતેવ. કોસલરાજા ‘‘પિતુઘાતકસ્સ ચોરસ્સ મમ કુલસન્તકં ગામં ન દસ્સામી’’તિ તેન સદ્ધિં યુજ્ઝતિ. કદાચિ માતુલસ્સ જયો હોતિ, કદાચિ ભાગિનેય્યસ્સ. યદા પન અજાતસત્તુ જિનાતિ, તદા સોમનસ્સપ્પત્તો રથે ધજં ઉસ્સાપેત્વા મહન્તેન યસેન નગરં પવિસતિ. યદા પન પરાજયતિ, તદા દોમનસ્સપ્પત્તો કઞ્ચિ અજાનાપેત્વાવ પવિસતિ. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું ‘‘આવુસો, અજાતસત્તુ માતુલં જિનિત્વા તુસ્સતિ, પરાજિતો દોમનસ્સપ્પત્તો હોતી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ જિનિત્વા તુસ્સતિ, પરાજિતો દોમનસ્સપ્પત્તો હોતી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો નીલમણ્ડૂકયોનિયં નિબ્બત્તિ. તદા મનુસ્સા નદીકન્દરાદીસુ તત્થ તત્થ મચ્છે ગહણત્થાય કુમીનાનિ ઓડ્ડેસું. એકસ્મિં કુમીને બહૂ મચ્છા પવિસિંસુ. અથેકો ઉદકાસીવિસો મચ્છે ખાદન્તો તં કુમીનં પાવિસિ, બહૂ મચ્છા એકતો હુત્વા તં ખાદન્તા એકલોહિતં અકંસુ. સો પટિસરણં અપસ્સન્તો મરણભયતજ્જિતો કુમીનમુખેન નિક્ખમિત્વા વેદનાપ્પત્તો ઉદકપરિયન્તે નિપજ્જિ. નીલમણ્ડૂકોપિ તસ્મિં ખણે ઉપ્પતિત્વા કુમીનસૂલમત્થકે નિપન્નો હોતિ. આસીવિસો વિનિચ્છયટ્ઠાનં અલભન્તો તત્થ નિપન્નં તં દિસ્વા ''સમ્મ નીલમણ્ડૂક, ઇમેસં મચ્છાનં કિરિયા રુચ્ચતિ તુય્હ''ન્તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૭૭.''આસીવિસમ્પિ મં સન્તં, પવિટ્ઠં કુમિનામુખં;
રુચ્ચતે હરિતામાતા, યં મં ખાદન્તિ મચ્છકા''તિ.

તત્થ **આસીવિસમ્પિ મં સન્ત**ન્તિ મં આગતવિસં સમાનં. **રુચ્ચતે હરિતામાતા, યં મં ખાદન્તિ મચ્છકા**તિ એતં તવ રુચ્ચતિ હરિતમણ્ડૂકપુત્તાતિ વદતિ.

અથ નં હરિતમણ્ડૂકો ''આમ, સમ્મ, રુચ્ચતી''તિ. ''કિંકારણા''તિ? ''સચે ત્વમ્પિ તવ પદેસં આગતે મચ્છે ખાદસિ, મચ્છાપિ અત્તનો પદેસં આગતં તં ખાદન્તિ, અત્તનો વિસયે પદેસે ગોચરભૂમિયં અબલવા નામ નત્થી''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૭૮.''વિલુમ્પતેવ પુરિસો, યાવસ્સ ઉપકપ્પતિ;
યદા ચઞ્ઞે વિલુમ્પન્તિ, સો વિલુત્તો વિલુમ્પતી''તિ.

તત્થ **વિલુમ્પતેવ પુરિસો, યાવસ્સ ઉપકપ્પતી**તિ યાવ અસ્સ પુરિસસ્સ ઇસ્સરિયં ઉપકપ્પતિ ઇજ્ઝતિ પવત્તતિ, તાવ સો અઞ્ઞં વિલુમ્પતિયેવ. ''યાવ સો ઉપકપ્પતી''તિપિ પાઠો , યત્તકં કાલં સો પુરિસો સક્કોતિ વિલુમ્પિતુન્તિ અત્થો. **યદા ચઞ્ઞે વિલુમ્પન્તી**તિ યદા ચ અઞ્ઞે ઇસ્સરા હુત્વા વિલુમ્પન્તિ. **સો વિલુત્તો વિલુમ્પતી**તિ અથ સો વિલુમ્પકો અઞ્ઞેહિ વિલુમ્પતિ. ''વિલુમ્પતે''તિપિ પાઠો, અયમેવત્થો. ''વિલુમ્પન''ન્તિપિ પઠન્તિ, તસ્સત્થો ન સમેતિ. એવં ''વિલુમ્પકો પુન વિલુમ્પં પાપુણાતી''તિ બોધિસત્તેન અડ્ડે વિનિચ્છિતે ઉદકાસીવિસસ્સ દુબ્બલભાવં ઞત્વા ''પચ્ચામિત્તં ગણ્હિસ્સામા''તિ મચ્છગણા કુમીનમુખા નિક્ખમિત્વા તત્થેવ નં જીવિતક્ખયં પાપેત્વા પક્કમું.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ઉદકાસીવિસો અજાતસત્તુ અહોસિ, નીલમણ્ડૂકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

હરિતમણ્ડૂકજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૪૦] ૧૦. મહાપિઙ્ગલજાતકવણ્ણના

સબ્બો જનોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તે સત્થરિ આઘાતં બન્ધિત્વા નવમાસચ્ચયેન જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે પથવિયં નિમુગ્ગે જેતવનવાસિનો ચ સકલરટ્ઠવાસિનો ચ ''બુદ્ધપટિકણ્ટકો દેવદત્તો પથવિયા ગિલિતો, નિહતપચ્ચામિત્તો દાનિ સમ્માસમ્બુદ્ધો જાતો''તિ તુટ્ઠહટ્ઠા અહેસું. તેસં કથં સુત્વા પરમ્પરઘોસેન સકલજમ્બુદીપવાસિનો યક્ખભૂતદેવગણા ચ તુટ્ઠહટ્ઠા એવ અહેસું. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, દેવદત્તે પથવિયં નિમુગ્ગે 'બુદ્ધપટિકણ્ટકો દેવદત્તો પથવિયા ગિલિતો'તિ મહાજનો

અત્તમનો જાતો''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ દેવદત્તે મતે મહાજનો તુસ્સતિ ચેવ હસતિ ચ, પુબ્બેપિ તુસ્સિ ચેવ હસિ ચા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં મહાપિઙ્ગલો નામ રાજા અધમ્મેન વિસમેન રજ્જં કારેસિ, છન્દાદિવસેન પાપકમ્માનિ કરોન્તો દણ્ડબલિજઙ્ઘકહાપણાદિગ્ગહણેન ઉચ્છુયન્તે ઉચ્છું વિય મહાજનં પીળેસિ કક્ખળો ફરુસો સાહસિકો, પરેસુ અનુદ્દયામત્તમ્પિ નામસ્સ નત્થિ, ગેહે ઇત્થીનમ્પિ પુત્તધીતાનમ્પિ અમચ્ચબ્રાહ્મણગહપતિકાદીનમ્પિ અપ્પિયો અમનાપો, અક્ખિમ્હિ પતિતરજં વિય, ભત્તપિણ્ડે સક્ખરા વિય, પણ્હિં વિજ્ઝિત્વા પવિટ્ઠકણ્ટકો વિય ચ અહોસિ . તદા બોધિસત્તો મહાપિઙ્ગલસ્સ પુત્તો હુત્વા નિબ્બત્તિ. મહાપિઙ્ગલો દીઘરત્તં રજ્જં કારેત્વા કાલમકાસિ. તસ્મિં કાલકતે સકલબારાણસિવાસિનો હટ્ઠતુટ્ઠા મહાહસિતં હસિત્વા દારૂનં સકટસહસ્સેન મહાપિઙ્ગલં ઝાપેત્વા અનેકેહિ ઘટસહસ્સેહિ આળાહનં નિબ્બાપેત્વા બોધિસત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિત્વા ''ધમ્મિકો નો રાજા લદ્ધો''તિ હટ્ઠતુટ્ઠા નગરે ઉસ્સવભેરિં ચરાપેત્વા સમુસ્સિતધજપટાકં નગરં અલઙ્કરિત્વા દ્વારે દ્વારે મણ્ડપં કારેત્વા વિપ્પકિણ્ણલાજકુસુમમણ્ડિતતલેસુ અલઙ્કતમણ્ડપેસુ નિસીદિત્વા ખાદિંસુ ચેવ પિવિંસુ ચ.

બોધિસત્તોપિ અલઙ્કતે મહાતલે સમુસ્સિતસેતચ્છત્તસ્સ પલ્લઙ્કવરસ્સ મજ્ઝે મહાયસં અનુભવન્તો નિસીદિ. અમચ્ચા ચ બ્રાહ્મણગહપતિરટ્ઠિકદોવારિકાદયો ચ રાજાનં પરિવારેત્વા અટ્ઠંસુ. અથેકો દોવારિકો નાતિદૂરે ઠત્વા અસ્સસન્તો પસ્સસન્તો પરોદિ. બોધિસત્તો તં દિસ્વા ''સમ્મ દોવારિક, મમ પિતરિ કાલકતે સબ્બે તુટ્ઠપહટ્ઠા ઉસ્સવં કીળન્તા વિચરન્તિ, ત્વં પન રોદમાનો ઠિતો , કિં નુ ખો મમ પિતા તવેવ પિયો અહોસિ મનાપો''તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૭૯.''સબ્બો જનો હિંસિતો પિઙ્ગલેન, તસ્મિં મતે પચ્ચયા વેદયન્તિ;
પિયો નુ તે આસિ અકણ્હનેત્તો, કસ્મા નુ ત્વં રોદસિ દ્વારપાલા''તિ.

તત્થ **હિંસિતો**તિ નાનપ્પકારેહિ દણ્ડબલિઆદીહિ પીળિતો. **પિઙ્ગલેના**તિ પિઙ્ગલક્ખેન. તસ્સ કિર દ્વેપિ અક્ખીનિ નિબ્બિદ્ધપિઙ્ગલાનિ બિળારક્ખિવણ્ણાનિ અહેસું, તેનેવસ્સ ''પિઙ્ગલો''તિ નામં અકંસુ. **પચ્ચયા વેદયન્તી**તિ પીતિયો પવેદયન્તિ. **અકણ્હનેત્તો**તિ પિઙ્ગલનેત્તો. **કસ્મા નુ ત્વ**ન્તિ કેન નુ કારણેન ત્વં રોદસિ. અટ્ઠકથાયં પન ''કસ્મા તુવ''ન્તિ પાઠો.

સો તસ્સ વચનં સુત્વા ''નાહં, મહારાજ, 'મહાપિઙ્ગલો મતો'તિ સોકેન રોદામિ, સીસસ્સ મે સુખં જાતં. પિઙ્ગલરાજા હિ પાસાદા ઓતરન્તો ચ આરોહન્તો ચ કમ્મારમુટ્ઠિકાય પહરન્તો વિય મય્હં સીસે અટ્ઠ ખટકે દેતિ, સો પરલોકં ગન્ત્વાપિ મમ સીસે દદમાનો વિય નિરયપાલાનમ્પિ યમસ્સપિ સીલે ખટકે દસ્સતિ, અથ નં તે 'અતિવિય અયં અમ્હે બાધતી'તિ પુન ઇધેવ આનેત્વા વિસ્સજ્જેય્યું, અથ મે સો પુનપિ સીસે ખટકે દદેય્યાતિ ભયેનાહં રોદામી''તિ ઇમમત્થં પકાસેન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૮૦.''ન મે પિયો આસિ અકણ્હનેત્તો, ભાયામિ પચ્ચાગમનાય તસ્સ;
ઇતો ગતો હિંસેય્ય મચ્ચુરાજં, સો હિંસિતો આનેય્ય પુન ઇધા''તિ.

અથ નં બોધિસત્તો ‘‘સો રાજા દારૂનં વાહસહસ્સેન દડ્ઢો ઉદકઘટસતેહિ સિત્તો, સાપિસ્સ આળાહનભૂમિ સમન્તતો ખતા, પકતિયાપિ ચ પરલોકં ગતા નામ અઞ્ઞત્થ ગતિવસા પુન તેનેવ સરીરેન નાગચ્છન્તિ, મા ત્વં ભાયી’’તિ તં સમસ્સાસેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૮૧.‘‘દડ્ઢો વાહસહસ્સેહિ, સિત્તો ઘટસતેહિ સો;
પરિક્ખતા ચ સા ભૂમિ, મા ભાયિ નાગમિસ્સતી’’તિ.

તતો પટ્ઠાય દોવારિકો અસ્સાસં પટિલભિ. બોધિસત્તો ધમ્મેન રજ્જં કારેત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મહાપિઙ્ગલો દેવદત્તો અહોસિ, પુત્તો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મહાપિઙ્ગલજાતકવણ્ણના દસમા.

ઉપાહનવગ્ગો નવમો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઉપાહનં વીણાથૂણં, વિકણ્ણકં અસિતાભુ;
વચ્છનખં બકઞ્ચેવ, સાકેતઞ્ચ એકપદં;
હરિતમાતુ પિઙ્ગલં.

૧૦. સિઙ્ગાલવગ્ગો

[૨૪૧] ૧. સબ્બદાઠજાતકવણ્ણના

સિઙ્ગાલો માનત્થદ્ધોતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. દેવદત્તો અજાતસત્તું પસાદેત્વા ઉપ્પાદિતં લાભસક્કારં ચિરટ્ઠિતિકં કાતું નાસક્ખિ, નાળાગિરિપયોજને પાટિહારિયસ્સ દિટ્ઠકાલતો પટ્ઠાય તસ્સ સો લાભસક્કારો અન્તરધાયિ. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, દેવદત્તો લાભસક્કારં ઉપ્પાદેત્વા ચિરટ્ઠિતિકં કાતું નાસક્ખી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ અત્તનો ઉપ્પન્નં લાભસક્કારં અન્તરધાપેતિ, પુબ્બેપિ અન્તરધાપેસિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ પુરોહિતો અહોસિ તિણ્ણં વેદાનં અટ્ઠારસન્નઞ્ચ સિપ્પાનં પારં ગતો. સો પથવીજયમન્તં નામ જાનાતિ. પથવીજયમન્તોતિ આવટ્ટનમન્તો વુચ્ચતિ. અથેકદિવસં બોધિસત્તો ‘‘તં મન્તં સજ્ઝાયિસ્સામી’’તિ એકસ્મિં અઙ્ગણટ્ઠાને પિટ્ઠિપાસાણે નિસીદિત્વા સજ્ઝાયમકાસિ. તં કિર મન્તં અઞ્ઞવિહિતં ધિતિવિરહિતં સાવેતું ન સક્કા, તસ્મા નં સો તથારૂપે ઠાને સજ્ઝાયતિ. અથસ્સ સજ્ઝાયનકાલે એકો સિઙ્ગાલો એકસ્મિં બિલે નિપન્નો તં મન્તં સુત્વાવ પગુણમકાસિ. સો કિર અનન્તરાતીતે અત્તભાવે પગુણપથવીજયમન્તો એકો બ્રાહ્મણો અહોસિ. બોધિસત્તો સજ્ઝાયં કત્વા ઉટ્ઠાય ‘‘પગુણો વત મે અયં મન્તો’’તિ

આહ. સિઙ્ગાલો બિલા નિક્ખમિત્વા ''અમ્ભો બ્રાહ્મણ, અયં મન્તો તયાપિ મમેવ પગુણતરો''તિ વત્વા પલાયિ. બોધિસત્તો ''અયં સિઙ્ગાલો મહન્તં અકુસલં કરિસ્સતી''તિ ''ગણ્હથ ગણ્હથા''તિ થોકં અનુબન્ધિ. સિઙ્ગાલો પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પાવિસિ.

સો ગન્ત્વા એકં સિઙ્ગાલિં થોકં સરીરે ડંસિ, ''કિં, સામી''તિ ચ વુત્તે ''મય્હં જાનાસિ ન જાનાસી''તિ આહ. સા ''આમ, જાનામી''તિ સમ્પટિચ્છિ. સો પથવીજયમન્તં પરિવત્તેત્વા અનેકાનિ સિઙ્ગાલસતાનિ આણાપેત્વા સબ્બેપિ હત્થિઅસ્સસીહબ્યગ્ઘસૂકરમિગાદયો ચતુપ્પદે અત્તનો સન્તિકે અકાસિ. કત્વા ચ પન સબ્બદાઠો નામ રાજા હુત્વા એકં સિઙ્ગાલિં અગ્ગમહેસિં અકાસિ. દ્વિન્નં હત્થીનં પિટ્ઠે સીહો તિટ્ઠતિ, સીહપિટ્ઠે સબ્બદાઠો સિઙ્ગાલો રાજા સિઙ્ગાલિયા અગ્ગમહેસિયા સદ્ધિં નિસીદતિ, મહન્તો યસો અહોસિ. સો યસમહન્તેન પમજ્જિત્વા માનં ઉપ્પાદેત્વા ''બારાણસિરજ્જં ગણ્હિસ્સામી''તિ સબ્બચતુપ્પદપરિવુતો બારાણસિયા અવિદૂરટ્ઠાનં સમ્પાપુણિ, પરિસા દ્વાદસયોજના અહોસિ. સો અવિદૂરે ઠિતોયેવ ''રજ્જં વા દેતુ, યુદ્ધં વા''તિ રઞ્ઞો સાસનં પેસેસિ. બારાણસિવાસિનો ભીતતસિતા નગરદ્વારાનિ પિદહિત્વા અટ્ઠંસુ.

બોધિસત્તો રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ''મા ભાયિ, મહારાજ, સબ્બદાઠસિઙ્ગાલેન સદ્ધિં યુદ્ધં મમ ભારો, ઠપેત્વા મં અઞ્ઞો તેન સદ્ધિં યુજ્ઝિતું સમત્થો નામ નત્થી''તિ રાજાનઞ્ચ નાગરે ચ સમસ્સાસેત્વા ''કિન્તિ કત્વા નુ ખો સબ્બદાઠો રજ્જં ગહેસ્સતિ, પુચ્છિસ્સામિ તાવ ન''ન્તિ દ્વારટ્ટાલકં અભિરુહિત્વા ''સમ્મ સબ્બદાઠ, કિન્તિ કત્વા ઇમં રજ્જં ગણ્હિસ્સસી''તિ પુચ્છિ. ''સીહનાદં નદાપેત્વા મહાજનં સદ્દેન સન્તાસેત્વા ગણ્હિસ્સામી''તિ. બોધિસત્તો ''અત્થેત''ન્તિ ઞત્વા અટ્ટાલકા ઓરુય્હ ''સકલદ્વાદસયોજનિકબારાણસિનગરવાસિનો કણ્ણચ્છિદ્દાનિ માસપિટ્ઠેન લિમ્પન્તૂ''તિ ભેરિં ચરાપેસિ. મહાજનો ભેરિયા આણં સુત્વા અન્તમસો બિળાલે ઉપાદાય સબ્બચતુપ્પદાનઞ્ચેવ અત્તનો ચ કણ્ણચ્છિદ્દાનિ યથા પરસ્સ સદ્દં સોતું ન સક્કા, એવં માસપિટ્ઠેન લિમ્પિ.

અથ બોધિસત્તો પુન અટ્ટાલકં અભિરુહિત્વા ''સબ્બદાઠા''તિ આહ. ''કિં, બ્રાહ્મણા''તિ? ''ઇમં રજ્જં કિન્તિ કત્વા ગણ્હિસ્સસી''તિ? ''સીહનાદં નદાપેત્વા મનુસ્સે તાસેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા ગણ્હિસ્સામી''તિ. ''સીહનાદં નદાપેતું ન સક્ખિસ્સસિ. જાતિસમ્પન્ના હિ સુરત્તહત્થપાદા કેસરસીહરાજાનો તાદિસસ્સ જરસિઙ્ગાલસ્સ આણં ન કરિસ્સન્તી''તિ. સિઙ્ગાલો માનત્થદ્ધો હુત્વા ''અઞ્ઞે તાવ સીહા તિટ્ઠન્તુ, યસ્સાહં પિટ્ઠે નિસિન્નો, તઞ્ઞેવ નદાપેસ્સામી''તિ આહ. ''તેન હિ નદાપેહિ, યદિ સક્કોસી''તિ. સો યસ્મિં સીહે નિસિન્નો, તસ્સ ''નદાહી''તિ પાદેન સઞ્ઞં અદાસિ. સીહો હત્થિકુમ્ભે મુખં ઉપ્પીળેત્વા તિક્ખત્તું અપ્પટિવત્તિયં સીહનાદં નદિ. હત્થી સન્તાસપ્પત્તા હુત્વા સિઙ્ગાલં પાદમૂલે પાતેત્વા પાદેનસ્સ સીસં અક્કમિત્વા ચુણ્ણવિચુણ્ણં અકંસુ, સબ્બદાઠો તત્થેવ જીવિતક્ખયં પત્તો. તેપિ હત્થી સીહનાદં સુત્વા મરણભયતજ્જિતા અઞ્ઞમઞ્ઞં ઓવિજ્ઝિત્વા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિંસુ, ઠપેત્વા સીહે સેસાપિ મિગસૂકરાદયો સસબિળારપરિયોસાના સબ્બે ચતુપ્પાદા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિંસુ. સીહા પલાયિત્વા અરઞ્ઞં પવિસિંસુ, દ્વાદસયોજનિકો મંસરાસિ અહોસિ. બોધિસત્તો અટ્ટાલકા ઓતરિત્વા નગરદ્વારાનિ વિવરાપેત્વા ''સબ્બે અત્તનો કણ્ણેસુ માસપિટ્ઠં અપનેત્વા મંસત્થિકા મંસં આહરન્તૂ''તિ નગરે ભેરિં ચરાપેસિ. મનુસ્સા અલ્લમંસં ખાદિત્વા સેસં સુક્ખાપેત્વા વલ્લૂરમકંસુ. તસ્મિં કિર કાલે વલ્લૂરકરણં ઉદપાદીતિ વદન્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા ઇમા અભિસમ્બુદ્ધગાથા વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ –

૧૮૨.''સિઙ્ગાલો માનત્થદ્ધો ચ, પરિવારેન અત્થિકો;

પાપુણિ મહતિં ભૂમિં, રાજાસિ સબ્બદાઠિનં.

૧૮૩.“એવમેવ મનુસ્સેસુ, યો હોતિ પરિવારવા;
સો હિ તત્થ મહા હોતિ, સિઙ્ગાલો વિય દાઠિન”ન્તિ.

તત્થ **માનત્થદ્ધો**તિ પરિવારં નિસ્સાય ઉપ્પન્નેન માનેન થદ્ધો. **પરિવારેન અત્થિકો**તિ ઉત્તરિમ્પિ પરિવારેન અત્થિકો હુત્વા. **મહતિં ભૂમિ**ન્તિ મહન્તં સમ્પત્તિં. **રાજાસિ સબ્બદાઠિન**ન્તિ સબ્બેસં દાઠીનં રાજા આસિ. **સો હિ તત્થ મહા હોતી**તિ સો પરિવારસમ્પન્નો પુરિસો તેસુ પરિવારેસુ મહા નામ હોતિ. **સિઙ્ગાલો વિય દાઠિન**ન્તિ યથા સિઙ્ગાલો દાઠીનં મહા અહોસિ, એવં મહા હોતિ, અથ સો સિઙ્ગાલો વિય પમાદં આપજ્જિત્વા તં પરિવારં નિસ્સાય વિનાસં પાપુણાતીતિ.

“તદા સિઙ્ગાલો દેવદત્તો અહોસિ, રાજા સારિપુત્તો, પુરોહિતો પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

સબ્બદાઠજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૪૨] ૨. સુનખજાતકવણ્ણના

બાલો વતાયં સુનખોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અમ્બણકોટ્ઠકે આસનસાલાય ભત્તભુઞ્જનસુનખં આરબ્ભ કથેસિ. તં કિર જાતકાલતો પટ્ઠાય પાનીયહારકા ગહેત્વા તત્થ પોસેસું. સો અપરભાગે તત્થ ભત્તં ભુઞ્જન્તો થૂલસરીરો અહોસિ. અથેકદિવસં એકો ગામવાસી પુરિસો તં ઠાનં પત્તો સુનખં દિસ્વા પાનીયહારકાનં ઉત્તરિસાટકઞ્ચ કહાપણઞ્ચ દત્વા ગદ્દૂલેન બન્ધિત્વા તં આદાય પક્કામિ. સો ગહેત્વા નીયમાનો ન વસ્સિ, દિન્નં દિન્નં ખાદન્તો પચ્છતો પચ્છતો અગમાસિ. અથ સો પુરિસો “અયં ઇદાનિ મં પિયાયતી”તિ ગદ્દૂલં મોચેસિ, સો વિસ્સટ્ઠમત્તો એકવેગેન આસનસાલમેવ ગતો. ભિક્ખૂ તં દિસ્વા તેન ગતકારણં જાનિત્વા સાયન્હસમયે ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – “આવુસો, આસનસાલાય સુનખો બન્ધનમોક્ખકુસલો વિસ્સટ્ઠમત્તોવ પુન આગતો”તિ. સત્થા આગન્ત્વા “કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના”તિ પુચ્છિત્વા “ઇમાય નામા”તિ વુત્તે “ન, ભિક્ખવે, સો સુનખો ઇદાનેવ બન્ધનમોક્ખકુસલો, પુબ્બેપિ કુસલોયેવા”તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે એકસ્મિં મહાભોગકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઘરાવાસં અજ્ઝાવસિ. તદા બારાણસિયં એકસ્સ મનુસ્સસ્સ સુનખો અહોસિ, સો પિણ્ડિભત્તં લભન્તો થૂલસરીરો જાતો. અથેકો ગામવાસી બારાણસિં આગતો તં સુનખં દિસ્વા તસ્સ મનુસ્સસ્સ ઉત્તરિસાટકઞ્ચ કહાપણઞ્ચ દત્વા સુનખં ગહેત્વા ચમ્મયોત્તેન બન્ધિત્વા યોત્તકોટિયં ગહેત્વા ગચ્છન્તો અટવિમુખે એકં સાલં પવિસિત્વા સુનખં બન્ધિત્વા ફલકે નિપજ્જિત્વા નિદ્દં ઓક્કમિ. તસ્મિં કાલે બોધિસત્તો કેનચિદેવ કરણીયેન અટવિં પટિપન્નો તં સુનખં યોત્તેન બન્ધિત્વા ઠપિતં દિસ્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૮૪.“બાલો વતાયં સુનખો, યો વરત્તં ન ખાદતિ;
બન્ધના ચ પમુઞ્ચેય્ય, અસિતો ચ ઘરં વજે”તિ.

તત્થ **પમુઞ્ચેય્યા**તિ પમોચેય્ય, અયમેવ વા પાઠો. **અસિતો ચ ઘરં વજે**તિ અસિતો સુહિતો હુત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગચ્છેય્ય.

તં સુત્વા સુનખો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૮૫.“અટ્ઠિતં મે મનસ્મિં મે, અથો મે હદયે કતં;
કાલઞ્ચ પટિકઙ્ખામિ, યાવ પસ્સુપતૂ જનો”તિ.

તત્થ **અટ્ઠિતં મે મનસ્મિં મે**તિ યં તુમ્હે કથેથ, તં મયા અધિટ્ઠિતમેવ, મનસ્મિંયેવ મે એતં. **અથો મે હદયે કતન્તિ** અથ ચ પન મે તુમ્હાકં વચનં હદયે કતમેવ. **કાલઞ્ચ પટિકઙ્ખામી**તિ કાલં પટિમાનેમિ. **યાવ પસ્સુપતૂ જનો**તિ યાવાયં મહાજનો પસુપતુ નિદ્દં ઓક્કમતુ, તાવાહં કાલં પટિમાનેમિ . ઇતરથા હિ “અયં સુનખો પલાયતી”તિ રવો ઉપ્પજ્જેય્ય, તસ્મા રત્તિભાગે સબ્બેસં સુત્તકાલે ચમ્મયોત્તં ખાદિત્વા પલાયિસ્સામીતિ. સો એવં વત્વા મહાજને નિદ્દં ઓક્કન્તે યોત્તં ખાદિત્વા સુહિતો હુત્વા પલાયિત્વા અત્તનો સામિકાનં ઘરમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – “તદા સુનખોવ એતરહિ સુનખો, પણ્ડિતપુરિસો પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

સુનખજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૪૩] ૩. ગુત્તિલજાતકવણ્ણના

સત્તતન્તિં સુમધુરન્તિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે ભિક્ખૂ દેવદત્તં આહંસુ – “આવુસો દેવદત્ત, સમ્માસમ્બુદ્ધો તુય્હં આચરિયો, ત્વં સમ્માસમ્બુદ્ધં નિસ્સાય તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગણ્હિ, ચત્તારિ ઝાનાનિ ઉપ્પાદેસિ, આચરિયસ્સ નામ પટિસત્તુના ભવિતું ન યુત્ત”ન્તિ. દેવદત્તો “કિં પન મે, આવુસો, સમણો ગોતમો આચરિયો, નનુ મયા અત્તનો બલેનેવ તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગહિતાનિ, ચત્તારિ ઝાનાનિ ઉપ્પાદિતાની”તિ આચરિયં પચ્ચક્ખાસિ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું “આવુસો, દેવદત્તો આચરિયં પચ્ચક્ખાય સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ પટિસત્તુ હુત્વા મહાવિનાસં પત્તો”તિ. સત્થા આગન્ત્વા “કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના”તિ પુચ્છિત્વા “ઇમાય નામા”તિ વુત્તે “ન, ભિક્ખવે, દેવદત્તો ઇદાનેવ આચરિયં પચ્ચક્ખાય મમ પટિસત્તુ હુત્વા વિનાસં પાપુણાતિ, પુબ્બેપિ પત્તોયેવા”તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ગન્ધબ્બકુલે નિબ્બત્તિ, “ગુત્તિલકુમારો”તિસ્સ નામં અકંસુ. સો વયપ્પત્તો ગન્ધબ્બસિપ્પે નિપ્ફત્તિં પત્વા ગુત્તિલગન્ધબ્બો નામ સકલજમ્બુદીપે અગ્ગગન્ધબ્બો અહોસિ. સો દારાભરણં અકત્વા અન્ધે માતાપિતરો પોસેસિ. તદા બારાણસિવાસિનો વાણિજા વણિજ્જાય ઉજ્જેનિનગરં ગન્ત્વા ઉસ્સવે ઘુટ્ઠે છન્દકં સંહરિત્વા બહું માલાગન્ધવિલેપનઞ્ચ ખજ્જભોજ્જાદીનિ ચ આદાય કીળનટ્ઠાને સન્નિપતિત્વા “વેતનં દત્વા એકં ગન્ધબ્બં આનેથા”તિ આહંસુ. તેન ચ સમયેન ઉજ્જેનિયં મૂસિલો નામ જેટ્ઠગન્ધબ્બો હોતિ, તે તં પક્કોસાપેત્વા અત્તનો ગન્ધબ્બં કારેસું.

મૂસિલો વીણં વાદન્તો વીણં ઉત્તમમુચ્છનાય મુચ્છિત્વા વાદેસિ. તેસં ગુત્તિલગન્ધબ્બસ્સ ગન્ધબ્બે જાતપરિચયાનં તસ્સ ગન્ધબ્બં કિલઞ્જકણ્ડૂવનં વિય હુત્વા ઉપટ્ઠાસિ, એકોપિ પહટ્ઠાકારં ન દસ્સેસિ. મૂસિલો તેસુ તુટ્ઠાકારં અદસ્સેન્તેસુ “અતિખરં કત્વા વાદેમિ મઞ્ઞે”તિ મજ્ઝિમમુચ્છનાય મુચ્છિત્વા મજ્ઝિમસરેન વાદેસિ, તે તત્થપિ મજ્ઝત્તાવ અહેસું. અથ સો “ઇમે ન કિઞ્ચિ જાનન્તિ મઞ્ઞે”તિ સયમ્પિ અજાનનકો વિય હુત્વા તન્તિયો સિથિલે વાદેસિ, તે તત્થપિ ન કિઞ્ચિ આહંસુ. અથ ને મૂસિલો “અમ્ભો વાણિજા, કિં નુ ખો મયિ વીણં વાદેન્તે તુમ્હે

ન તુસ્સથા''તિ. ''કિં પન ત્વં વીણં વાદેસિ, મયઞ્હિ 'અયં વીણં મુચ્છેતી'તિ સઞ્ઞં અકરિમ્હા''તિ. ''કિં પન તુમ્હે મયા ઉત્તરિતરં આચરિયં જાનાથ, ઉદાહુ અત્તનો અજાનનભાવેન ન તુસ્સથા''તિ. વાણિજા ''બારાણસિયં ગુત્તિલગન્ધબ્બસ્સ વીણાસદ્દં સુતપુબ્બાનં તવ વીણાસદ્દો ઇત્થીનં દારકે તોસાપનસદ્દો વિય હોતી''તિ આહંસુ. ''તેન હિ, હન્દ, તુમ્હેહિ દિન્નપરિબ્બયં પટિગ્ગણ્હથ, ન મય્હં એતેનત્થો, અપિચ ખો પન બારાણસિં ગચ્છન્તા મં ગણ્હિત્વા ગચ્છેય્યાથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ગમનકાલે તં આદાય બારાણસિં ગન્ત્વા તસ્સ ''એતં ગુત્તિલસ્સ વસનટ્ઠાન''ન્તિ આચિક્ખિત્વા સકસકનિવેસનં અગમિંસુ.

મૂસિલો બોધિસત્તસ્સ ગેહં પવિસિત્વા લગ્ગેત્વા ઠપિતં બોધિસત્તસ્સ જાતિવીણં દિસ્વા ગહેત્વા વાદેસિ, અથ બોધિસત્તસ્સ માતાપિતરો અન્ધભાવેન તં અપસ્સન્તા ''મૂસિકા મઞ્ઞે વીણં ખાદન્તી''તિ સઞ્ઞાય ''સુસૂ''તિ આહંસુ. તસ્મિં કાલે મૂસિલો વીણં ઠપેત્વા બોધિસત્તસ્સ માતાપિતરો વન્દિત્વા ''કુતો આગતોસી''તિ વુત્તે ''આચરિયસ્સ સન્તિકે સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિતું ઉજ્જેનિતો આગતોમ્હી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ વુત્તે ''કહં આચરિયો''તિ પુચ્છિત્વા ''વિપ્પવુત્થો, તાત, અજ્જ આગમિસ્સતી''તિ સુત્વા તત્થેવ નિસીદિત્વા બોધિસત્તં આગતં દિસ્વા તેન કતપટિસન્થારો અત્તનો આગતકારણં આરોચેસિ. બોધિસત્તો અઙ્ગવિજ્જાપાઠકો, સો તસ્સ અસપ્પુરિસભાવં ઞત્વા ''ગચ્છ તાત, નત્થિ તવ સિપ્પ''ન્તિ પટિક્ખિપિ. સો બોધિસત્તસ્સ માતાપિતૂનં પાદે ગહેત્વા ઉપકારં કરોન્તો તે આરાધેત્વા ''સિપ્પં મે દાપેથા''તિ યાચિ. બોધિસત્તો માતાપિતૂહિ પુનપ્પુનં વુચ્ચમાનો તે અતિક્કમિતું અસક્કોન્તો સિપ્પં અદાસિ. સો બોધિસત્તેનેવ સદ્ધિં રાજનિવેસનં ગચ્છતિ. રાજા તં દિસ્વા ''કો એસ, આચરિયા''તિ પુચ્છિ. ''મય્હં અન્તેવાસિકો, મહારાજા''તિ. સો અનુક્કમેન રઞ્ઞો વિસ્સાસિકો અહોસિ. બોધિસત્તો આચરિયમુટ્ઠિં અકત્વા અત્તનો જાનનનિયામેન સબ્બં સિપ્પં સિક્ખાપેત્વા ''નિટ્ઠિતં તે, તાત, સિપ્પ''ન્તિ આહ.

સો ચિન્તેસિ – ''મય્હં સિપ્પં પગુણં, ઇદઞ્ચ બારાણસિનગરં સકલજમ્બુદીપે અગ્ગનગરં, આચરિયોપિ મહલ્લકો, ઇધેવ મયા વસિતું વટ્ટતી''તિ. સો આચરિયં આહ – ''આચરિય અહં રાજાનં ઉપટ્ઠહિસ્સામી''તિ. આચરિયો ''સાધુ, તાત, રઞ્ઞો આરોચેસ્સામી''તિ ગન્ત્વા ''અમ્હાકં અન્તેવાસિકો દેવં ઉપટ્ઠાતું ઇચ્છતિ, દેય્યધમ્મમસ્સ જાનાથા''તિ રઞ્ઞો આરોચેત્વા રઞ્ઞા ''તુમ્હાકં દેય્યધમ્મતો ઉપડ્ઢં લભિસ્સતી''તિ વુત્તે તં પવત્તિં મૂસિલસ્સ આરોચેસિ. મૂસિલો ''અહં તુમ્હેહિ સમકઞ્ઞેવ લભન્તો ઉપટ્ઠહિસ્સામિ, ન અલભન્તો''તિ આહ . ''કિંકારણા''તિ? ''નનુ અહં તુમ્હાકં જાનનસિપ્પં સબ્બં જાનામી''તિ? ''આમ, જાનાસી''તિ. ''એવં સન્તે કસ્મા મય્હં ઉપડ્ઢં દેતી''તિ? બોધિસત્તો રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ''યદિ એવં તુમ્હેહિ સમકં સિપ્પં દસ્સેતું સક્કોન્તો સમકં લભિસ્સતી''તિ આહ. બોધિસત્તો રઞ્ઞો વચનં તસ્સ આરોચેત્વા તેન ''સાધુ દસ્સેસ્સામી''તિ વુત્તે રઞ્ઞો તં પવત્તિં આરોચેત્વા ''સાધુ દસ્સેતુ, કતરદિવસં સાકચ્છા હોતૂ''તિ વુત્તે ''ઇતો સત્તમે દિવસે હોતુ, મહારાજા''તિ આહ.

રાજા મૂસિલં પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં આચરિયેન સદ્ધિં સાકચ્છં કરિસ્સસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, દેવા''તિ વુત્તે ''આચરિયેન સદ્ધિં વિગ્ગહો નામ ન વટ્ટતિ, મા કરી''તિ વારિયમાનોપિ ''અલં, મહારાજ, હોતુયેવ મે આચરિયેન સદ્ધિં સત્તમે દિવસે સાકચ્છા, કતરસ્સ જાનિભાવં જાનિસ્સામા''તિ આહ. રાજા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા ''ઇતો કિર સત્તમે દિવસે આચરિયગુત્તિલો ચ અન્તેવાસિકમૂસિલો ચ રાજદ્વારે અઞ્ઞમઞ્ઞં સાકચ્છં કત્વા સિપ્પં દસ્સેસ્સન્તિ, નાગરા સન્નિપતિત્વા સિપ્પં પસ્સન્તૂ''તિ ભેરિં ચરાપેસિ.

બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ''અયં મૂસિલો દહરો તરુણો, અહં મહલ્લકો પરિહીનથામો, મહલ્લકસ્સ કિરિયા નામ ન સમ્પજ્જતિ. અન્તેવાસિકે નામ પરાજિતેપિ વિસેસો નત્થિ, અન્તેવાસિકસ્સ પન જયે સતિ પત્તબ્બલજ્જતો

અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મરણં વરતર''ન્તિ. સો અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મરણભયેન નિવત્તતિ, લજ્જાભયેન ગચ્છતિ. એવમસ્સ ગમનાગમનં કરોન્તસ્સેવ છ દિવસા અતિક્કન્તા, તિણાનિ મતાનિ, જઙ્ઘમગ્ગો નિબ્બત્તિ. તસ્મિં ખણે સક્કસ્સ ભવનં ઉણ્હાકારં દસ્સેસિ. સક્કો આવજ્જમાનો તં કારણં ઞત્વા ''ગુત્તિલગન્ધબ્બો અન્તેવાસિકસ્સ ભયેન અરઞ્ઞે મહાદુક્ખં અનુભોતિ , એતસ્સ મયા અવસ્સયેન ભવિતું વટ્ટતી''તિ વેગેન ગન્ત્વા બોધિસત્તસ્સ પુરતો ઠત્વા ''આચરિય, કસ્મા અરઞ્ઞં પવિટ્ઠોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''કોસિ ત્વ''ન્તિ વુત્તે ''સક્કોહમસ્મી''તિ આહ. અથ નં બોધિસત્તો ''અહં ખો, દેવરાજ, અન્તેવાસિકતો પરાજયભયેન અરઞ્ઞં પવિટ્ઠો''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૮૬.''સત્તતન્તિં સુમધુરં, રામણેય્યં અવાચયિં;
સો મં રઙ્ગમ્હિ અવ્હેતિ, સરણં મે હોતિ કોસિયા''તિ.

તસ્સત્થો – અહં, દેવરાજ, મૂસિલં નામ અન્તેવાસિકં સત્તતન્તિં સુમધુરં રામણેય્યં વીણં અત્તનો જાનનનિયામેન સિક્ખાપેસિં, સો મં ઇદાનિ રઙ્ગમણ્ડલે પક્કોસતિ, તસ્સ મે ત્વં, કોસિયગોત્ત, સરણં હોહીતિ.

સક્કો તસ્સ વચનં સુત્વા ''મા ભાયિ, અહં તે તાણઞ્ચ લેણઞ્ચા''તિ વત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૮૭.''અહં તં સરણં સમ્મ, અહમાચરિયપૂજકો;
ન તં જયિસ્સતિ સિસ્સો, સિસ્સમાચરિય જેસ્સસી''તિ.

તત્થ **અહં તં સરણ**ન્તિ અહં સરણં અવસ્સયો પતિટ્ઠા હુત્વા તં તાયિસ્સામિ. **સમ્મા**તિ પિયવચનમેતં. **સિસ્સમાચરિય, જેસ્સસી**તિ, આચરિય, ત્વં વીણં વાદયમાનો સિસ્સં જિનિસ્સસિ. અપિચ ત્વં વીણં વાદેન્તો એકં તન્તિં છિન્દિત્વા છ વાદેય્યાસિ, વીણાય તે પકતિસદ્દો ભવિસ્સતિ. મૂસિલોપિ તન્તિં છિન્દિસ્સતિ, અથસ્સ વીણાય સદ્દો ન ભવિસ્સતિ. તસ્મિં ખણે સો પરાજયં પાપુણિસ્સતિ. અથસ્સ પરાજયભાવં ઞત્વા દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ ચતુત્થમ્પિ પઞ્ચમમ્પિ સત્તમમ્પિ તન્તિં છિન્દિત્વા સુદ્ધદણ્ડકમેવ વાદેય્યાસિ, છિન્નતન્તિકોટીહિ સરો નિક્ખમિત્વા સકલં દ્વાદસયોજનિકં બારાણસિનગરં છાદેત્વા ઠસ્સતીતિ.

એવં વત્વા સક્કો બોધિસત્તસ્સ તિસ્સો પાસકઘટિકા દત્વા એવમાહ – ''વીણાસદ્દેનેવ પન સકલનગરે છાદિતે ઇતો એકં પાસકઘટિકં આકાસે ખિપેય્યાસિ, અથ તે પુરતો ઓતરિત્વા તીણિ અચ્છરાસતાનિ નચ્ચિસ્સન્તિ. તાસં નચ્ચનકાલે ચ દુતિયં ખિપેય્યાસિ, અથાપરાનિપિ તીણિ સતાનિ ઓતરિત્વા તવ વીણાધુરે નચ્ચિસ્સન્તિ. તતો તતિયં ખિપેય્યાસિ, અથાપરાનિ તીણિ સતાનિ ઓતરિત્વા રઙ્ગમણ્ડલે નચ્ચિસ્સન્તિ. અહમ્પિ તે સન્તિકં આગમિસ્સામિ, ગચ્છ મા ભાયી''તિ બોધિસત્તં અસ્સાસેસિ. બોધિસત્તો પુબ્બણ્હસમયે ગેહં અગમાસિ. નાગરા રાજદ્વારસમીપે મણ્ડપં કત્વા રઞ્ઞો આસનં પઞ્ઞપેસું. રાજા પાસાદા ઓતરિત્વા અલઙ્કતમણ્ડપે પલ્લઙ્કમજ્ઝે નિસીદિ, દ્વાદસસહસ્સા અલઙ્કતિત્થિયો અમચ્ચબ્રાહ્મણગહપતિકાદયો ચ રાજાનં પરિવારયિંસુ, સબ્બે નાગરા સન્નિપતિંસુ, રાજઙ્ગણે ચક્કાતિચક્કે મઞ્ચાતિમઞ્ચે બન્ધિંસુ.

બોધિસત્તોપિ ન્હાતાનુલિત્તો નાનગ્ગરસભોજનં ભુઞ્જિત્વા વીણં ગાહાપેત્વા અત્તનો પઞ્ઞત્તાસને નિસીદિ. સક્કો અદિસ્સમાનકાયેન આગન્ત્વા આકાસે અટ્ઠાસિ, બોધિસત્તોયેવ નં પસ્સતિ. મૂસિલોપિ આગન્ત્વા અત્તનો આસને નિસીદિ. મહાજનો પરિવારેસિ, આદિતોવ દ્વેપિ સમસમં વાદયિંસુ. મહાજનો દ્વિન્નમ્પિ વાદિતેન તુટ્ઠો ઉક્કુટ્ઠિસહસ્સાનિ પવત્તેસિ. સક્કો આકાસે ઠત્વા બોધિસત્તઞ્ઞેવ સાવેન્તો ''એકં તન્તિં છિન્દા''તિ આહ. બોધિસત્તો

તન્તિં છિન્દિ, સા છિન્નાપિ છિન્નકોટિયા સરં મુઞ્ચતેવ, દેવગન્ધબ્બં વિય વત્તતિ. મૂસિલોપિ તન્તિં છિન્દિ, તતો સદ્દો ન નિક્ખમિ. આચરિયો દુતિયમ્પિ છિન્દિ ...પે॰... સત્તમમ્પિ છિન્દિ. સુદ્ધદણ્ડકં વાદેન્તસ્સ સદ્દો નગરં છાદેત્વા અટ્ઠાસિ. ચેલુક્ખેપસહસ્સાનિ ચેવ ઉક્કુટ્ઠિસહસ્સાનિ ચ પવત્તયિંસુ. બોધિસત્તો એકં પાસકં આકાસે ખિપિ, તીણિ અચ્છરાસતાનિ ઓતરિત્વા નચ્ચિંસુ. એવં દુતિયે ચ તતિયે ચ ખિત્તે તીણિ તીણિ અચ્છરાસતાનિ ઓતરિત્વા વુત્તનયેનેવ નચ્ચિંસુ.

તસ્મિં ખણે રાજા મહાજનસ્સ ઇઙ્ગિતસઞ્ઞં અદાસિ, મહાજનો ઉટ્ઠાય ''ત્વં આચરિયેન સદ્ધિં વિરુજ્ઝિત્વા 'સમકારં કરોમી'તિ વાયમસિ, અત્તનો પમાણં ન જાનાસી''તિ મૂસિલં તજ્જેત્વા ગહિતગહિતેહેવ પાસાણદણ્ડાદીહિ સંચુણ્ણેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા પાદે ગહેત્વા સઙ્કારટ્ઠાને છડ્ડેસિ. રાજા તુટ્ઠચિત્તો ધનવસ્સં વસ્સાપેન્તો વિય બોધિસત્તસ્સ બહું ધનં અદાસિ, તથા નાગરા. સક્કો બોધિસત્તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કત્વા ''અહં તે, પણ્ડિત, સહસ્સયુત્તં આજઞ્ઞરથં ગાહાપેત્વા પચ્છા માતલિં પેસેસ્સામિ, ત્વં સહસ્સયુત્તં વેજયન્તરથવરં અભિરુય્હ દેવલોકં આગચ્છેય્યાસી''તિ વત્વા પક્કામિ.

અથ નં ગન્ત્વા પણ્ડુકમ્બલસિલાયં નિસિન્નં ''કહં ગતાત્થ, મહારાજા''તિ દેવધીતરો પુચ્છિંસુ. સક્કો તાસં તં કારણં વિત્થારેન કથેત્વા બોધિસત્તસ્સ સીલઞ્ચ ગુણઞ્ચ વણ્ણેસિ. દેવધીતરો ''મહારાજ, મયમ્પિ આચરિયં દટ્ઠુકામા, ઇધ નં આનેહી''તિ આહંસુ. સક્કો માતલિં આમન્તેત્વા ''તાત, દેવચ્છરા ગુત્તિલગન્ધબ્બં દટ્ઠુકામા, ગચ્છ નં વેજયન્તરથે નિસીદાપેત્વા આનેહી''તિ. સો ''સાધૂ''તિ ગન્ત્વા બોધિસત્તં આનેસિ. સક્કો બોધિસત્તેન સદ્ધિં સમ્મોદિત્વા ''દેવકઞ્ઞા કિર તે, આચરિય, ગન્ધબ્બં સોતુકામા''તિ આહ. ''મયં મહારાજ, ગન્ધબ્બા નામ સિપ્પં નિસ્સાય જીવામ, મૂલં લભન્તા વાદેય્યામા''તિ. ''વાદેહિ, અહં તે મૂલં દસ્સામી''તિ. ''ન મય્હં અઞ્ઞેન મૂલેનત્થો, ઇમા પન દેવધીતરો અત્તનો અત્તનો કલ્યાણકમ્મં કથેન્તુ, એવાહં વાદેસ્સામી''તિ . અથ નં દેવધીતરો આહંસુ – ''અમ્હેહિ કતં કલ્યાણકમ્મં પચ્છા તુમ્હાકં કથેસ્સામ, ગન્ધબ્બં કરોહિ આચરિયા''તિ. બોધિસત્તો સત્તાહં દેવતાનં ગન્ધબ્બં અકાસિ, તં દિબ્બગન્ધબ્બં અભિભવિત્વા પવત્તિ. સત્તમે દિવસે આદિતો પટ્ઠાય દેવધીતાનં કલ્યાણકમ્મં પુચ્છિ. એકં કસ્સપસમ્માસમ્બુદ્ધકાલે એકસ્સ ભિક્ખુનો ઉત્તમવત્થં દત્વા સક્કસ્સ પરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તં અચ્છરાસહસ્સપરિવારં ઉત્તમવત્થદેવકઞ્ઞં ''ત્વં પુરિમભવે કિં કમ્મં કત્વા નિબ્બત્તા''તિ પુચ્છિ. તસ્સ પુચ્છનાકારો ચ વિસ્સજ્જના ચ વિમાનવત્થુમ્હિ આગતમેવ. વુત્તઞ્હિ તત્થ –

''અભિક્કન્તેન વણ્ણેન, યા ત્વં તિટ્ઠસિ દેવતે;
ઓભાસેન્તી દિસા સબ્બા, ઓસધી વિય તારકા.

''કેન તેતાદિસો વણ્ણો, કેન તે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ તે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

''પુચ્છામિ તં દેવિ મહાનુભાવે, મનુસ્સભૂતા કિમકાસિ પુઞ્ઞં;
કેનાસિ એવં જલિતાનુભાવા, વણ્ણો ચ તે સબ્બદિસા પભાસતી''તિ.

''વત્થુત્તમદાયિકા નારી, પવરા હોતિ નરેસુ નારીસુ;
એવં પિયરૂપદાયિકા મનાપં, દિબ્બં સા લભતે ઉપેચ્ચ ઠાનં.

‘‘તસ્સા મે પસ્સ વિમાનં, અચ્છરા કામવણ્ણિનીહમસ્મિ;
અચ્છરાસહસ્સસ્સાહં, પવરા પસ્સ પુઞ્ઞાનં વિપાકં.

‘‘તેન મેતાદિસો વણ્ણો, તેન મે ઇધ મિજ્ઝતિ;
ઉપ્પજ્જન્તિ ચ મે ભોગા, યે કેચિ મનસો પિયા.

‘‘તેનમ્હિ એવં જલિતાનુભાવા;
વણ્ણો ચ મે સબ્બદિસા પભાસતી’’તિ. (વિ॰ વ॰ ૩૨૯-૩૩૧, ૩૩૩-૩૩૬);

અપરા પિણ્ડાય ચરમાનસ્સ ભિક્ખુનો પૂજનત્થાય પુપ્ફાનિ અદાસિ, અપરા ‘‘ચેતિયે ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિકં દેથા’’તિ ગન્ધે અદાસિ, અપરા મધુરાનિ ફલાફલાનિ અદાસિ, અપરા ઉચ્છુરસં અદાસિ, અપરા કસ્સપદસબલસ્સ ચેતિયે ગન્ધપઞ્ચઙ્ગુલિકં અદાસિ, અપરા મગ્ગપટિપન્નાનં ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનઞ્ચ કુલગેહે વાસં ઉપગતાનં સન્તિકે ધમ્મં અસ્સોસિ, અપરા નાવાય ઉપકટ્ઠાય વેલાય ભુત્તસ્સ ભિક્ખુનો ઉદકે ઠત્વા ઉદકં અદાસિ, અપરા અગારમજ્ઝે વસમાના અક્કોધના હુત્વા સસ્સુસસુરવત્તં અકાસિ, અપરા અત્તનો લદ્ધકોટ્ઠાસતોપિ સંવિભાગં કત્વાવ પરિભુઞ્જિ, સીલવતી ચ અહોસિ, અપરા પરગેહે દાસી હુત્વા નિક્કોધના નિમ્માના અત્તનો લદ્ધકોટ્ઠાસતો સંવિભાગં કત્વા દેવરઞ્ઞો પરિચારિકા હુત્વા નિબ્બત્તા (વિ॰ વ॰ અટ્ઠ॰ ૩૨૮-૩૩૬). એવં સબ્બાપિ ગુત્તિલવિમાનવત્થુસ્મિં આગતા છત્તિંસ દેવધીતા યં યં કમ્મં કત્વા તત્થ નિબ્બત્તા, સબ્બં બોધિસત્તો પુચ્છિ. તાપિસ્સ અત્તનો કતકમ્મં ગાથાહિયેવ કથેસું. તં સુત્વા બોધિસત્તો ‘‘લાભા વત મે, સુલદ્ધં વત મે, સ્વાહં ઇધાગન્ત્વા અપ્પમત્તકેનપિ કમ્મેન પટિલદ્ધદિબ્બસમ્પત્તિયો અસ્સોસિં. ઇતો દાનિ પટ્ઠાય મનુસ્સલોકં ગન્ત્વા દાનાદીનિ કુસલકમ્માનેવ કરિસ્સામી’’તિ વત્વા ઇમં ઉદાનં ઉદાનેસિ –

‘‘સ્વાગતં વત મે અજ્જ, સુપ્પભાતં સુહુટ્ઠિતં;
યં અદ્દસામિ દેવતાયો, અચ્છરાકામવણ્ણિયો.

‘‘ઇમાસાહં ધમ્મં સુત્વા, કાહામિ કુસલં બહું;
દાનેન સમચરિયાય, સંયમેન દમેન ચ;
સ્વાહં તત્થ ગમિસ્સામિ, યત્થ ગન્ત્વા ન સોચરે’’તિ. (વિ॰ વ॰ ૬૧૭-૬૧૮);

અથ નં સત્તાહચ્ચયેન દેવરાજા માતલિસઙ્ગાહકં આણાપેત્વા રથે નિસીદાપેત્વા બારાણસિમેવ પેસેસિ. સો બારાણસિં ગન્ત્વા દેવલોકે અત્તના દિટ્ઠકારણં મનુસ્સાનં આચિક્ખિ. તતો પટ્ઠાય મનુસ્સા સઉસ્સાહા પુઞ્ઞાનિ કાતું મઞ્ઞિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મૂસિલો દેવદત્તો અહોસિ, સક્કો અનુરુદ્ધો, રાજા આનન્દો, ગુત્તિલગન્ધબ્બો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ગુત્તિલજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૪૪] ૪. વિગતિચ્છજાતકવણ્ણના

યં પસ્સતિ ન તં ઇચ્છતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં પલાયિકં પરિબ્બાજકં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સકલજમ્બુદીપે પટિવાદં અલભિત્વા સાવત્થિં આગન્ત્વા ‘‘કો મયા સદ્ધિં વાદં કાતું સમત્થો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સમ્માસમ્બુદ્ધો’’તિ સુત્વા મહાજનપરિવુતો જેતવનં ગન્ત્વા ભગવન્તં ચતુપરિસમજ્ઝે ધમ્મં દેસેન્તં પઞ્હં પુચ્છિ. અથસ્સ સત્થા તં વિસ્સજ્જેત્વા ‘‘એકં નામ કિ’’ન્તિ પઞ્હં પુચ્છિ, સો તં કથેતું અસક્કોન્તો ઉટ્ઠાય પલાયિ. નિસિન્નપરિસા ‘‘એકપદેનેવ વો, ભન્તે, પરિબ્બાજકો નિગ્ગહિતો’’તિ આહંસુ. સત્થા ‘‘નાહં, ઉપાસકા, ઇદાનેવેતં એકપદેનેવ નિગ્ગણ્હામિ, પુબ્બેપિ નિગ્ગણ્હિંયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા દીઘરત્તં હિમવન્તે વસિ. સો પબ્બતા ઓરુય્હ એકં નિગમગામં નિસ્સાય ગઙ્ગાનિવત્તને પણ્ણસાલાયં વાસં કપ્પેસિ. અથેકો પરિબ્બાજકો સકલજમ્બુદીપે પટિવાદં અલભિત્વા તં નિગમં પત્વા ‘‘અત્થિ નુ ખો કોચિ મયા સદ્ધિં વાદં કાતું સમત્થો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અત્થી’’તિ બોધિસત્તસ્સ આનુભાવં સુત્વા મહાજનપરિવુતો તસ્સ વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા પટિસન્થારં કત્વા નિસીદિ. અથ નં બોધિસત્તો ‘‘વણ્ણગન્ધપરિભાવિતં ગઙ્ગાપાનીયં પિવિસ્સતી’’તિ પુચ્છિ. પરિબ્બાજકો વાદેન ઓત્થરન્તો ‘‘કા ગઙ્ગા, વાલુકા ગઙ્ગા, ઉદકં ગઙ્ગા, ઓરિમતીરં ગઙ્ગા, પારિમતીરં ગઙ્ગા’’તિ આહ. બોધિસત્તો ‘‘ત્વં પન, પરિબ્બાજક, ઠપેત્વા ઉદકં વાલુકં ઓરિમતીરં પારિમતીરઞ્ચ કહં ગઙ્ગં લભિસ્સસી’’તિ આહ. પરિબ્બાજકો અપ્પટિભાનો હુત્વા ઉટ્ઠાય પલાયિ. તસ્મિં પલાતે બોધિસત્તો નિસિન્નપરિસાય ધમ્મં દેસેન્તો ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૮૮.‘‘યં પસ્સતિ ન તં ઇચ્છતિ, યઞ્ચ ન પસ્સતિ તં કિરિચ્છતિ;
મઞ્ઞામિ ચિરં ચરિસ્સતિ, ન હિ તં લચ્છતિ યં સ ઇચ્છતિ.

૧૮૯.‘‘યં લભતિ ન તેન તુસ્સતિ, યઞ્ચ પત્થેતિ લદ્ધં હીળેતિ;
ઇચ્છા હિ અનન્તગોચરા, વિગતિચ્છાન નમો કરોમસે’’તિ.

તત્થ **યં પસ્સતી**તિ યં ઉદકાદિં પસ્સતિ, તં ગઙ્ગાતિ ન ઇચ્છતિ. **યઞ્ચ ન પસ્સતી**તિ યઞ્ચ ઉદકાદિવિનિમુત્તં ગઙ્ગં ન પસ્સતિ, તં કિરિચ્છતિ. **મઞ્ઞામિ ચિરં ચરિસ્સતી**તિ અહં એવં મઞ્ઞામિ – અયં પરિબ્બાજકો એવરૂપં ગઙ્ગં પરિયેસન્તો ચિરં ચરિસ્સતિ. યથા વા ઉદકાદિવિનિમુત્તં ગઙ્ગં, એવં રૂપાદિવિનિમુત્તં અત્તાનમ્પિ પરિયેસન્તો સંસારે ચિરં ચરિસ્સતિ. **ન હિ તં લચ્છતી**તિ ચિરં ચરન્તોપિ યં તં એવરૂપં ગઙ્ગં વા અત્તાનં વા ઇચ્છતિ, તં ન લચ્છતિ. **યં લભતી**તિ યં ઉદકં વા રૂપાદિં વા લભતિ, તેન ન તુસ્સતિ. **યઞ્ચ પત્થેતિ લદ્ધં હીળેતી**તિ એવં લદ્ધેન અતુસ્સન્તો યં યં સમ્પત્તિં પત્થેતિ, તં તં લભિત્વા ‘‘કિં એતાયા’’તિ હીળેતિ અવમઞ્ઞતિ. **ઇચ્છા હિ અનન્તગોચરા**તિ લદ્ધં હીળેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં આરમ્મણં ઇચ્છનતો અયં ઇચ્છા નામ તણ્હા અનન્તગોચરા. **વિગતિચ્છાન નમો કરોમસે**તિ તસ્મા યે વિગતિચ્છા બુદ્ધાદયો, તેસં મયં નમક્કારં કરોમાતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા પરિબ્બાજકો એતરહિ પરિબ્બાજકો અહોસિ, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

વિગતિચ્છજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૪૫] ૫. મૂલપરિયાયજાતકવણ્ણના

કાલો ઘસતિ ભૂતાનીતિ ઇદં સત્થા ઉક્કટ્ઠં નિસ્સાય સુભગવને વિહરન્તો મૂલપરિયાયસુત્તન્તં આરબ્ભ કથેસિ. તદા કિર પઞ્ચસતા બ્રાહ્મણા તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ સાસને પબ્બજિત્વા તીણિ પિટકાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા માનમદમત્તા હુત્વા ''સમ્માસમ્બુદ્ધોપિ તીણેવ પિટકાનિ જાનાતિ, મયમ્પિ તાનિ જાનામ, એવં સન્તે કિં તસ્સ અમ્હેહિ નાનાકરણ''ન્તિ બુદ્ધુપટ્ઠાનં ન ગચ્છન્તિ, પટિપક્ખા હુત્વા ચરન્તિ.

અથેકદિવસં સત્થા તેસુ આગન્ત્વા અત્તનો સન્તિકે નિસિન્નેસુ અટ્ઠહિ ભૂમીહિ પટિમણ્ડેત્વા મૂલપરિયાયસુત્તન્તં કથેસિ, તે ન કિઞ્ચિ સલ્લક્ખેસું. અથ નેસં એતદહોસિ – ''મયં અમ્હેહિ સદિસા પણ્ડિતા નત્થી'તિ માનં કરોમ, ઇદાનિ પન ન કિઞ્ચિ જાનામ, બુદ્ધેહિ સદિસો પણ્ડિતો નામ નત્થિ, અહો બુદ્ધગુણા નામા''તિ. તે તતો પટ્ઠાય નિહતમાના હુત્વા ઉદ્ધટદાઠા વિય સપ્પા નિબ્બિસેવના જાતા. સત્થા ઉક્કટ્ઠાયં યથાભિરન્તં વિહરિત્વા વેસાલિં ગન્ત્વા ગોતમકચેતિયે ગોતમકસુત્તન્તં નામ કથેસિ, દસસહસ્સિલોકધાતુ કમ્પિ, તં સુત્વા તે ભિક્ખૂ અરહત્તં પાપુણિંસુ. મૂલપરિયાયસુત્તન્તપરિયોસાને પન સત્થરિ ઉક્કટ્ઠાયં વિહરન્તેયેવ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અહો બુદ્ધાનં આનુભાવો, તે નામ બ્રાહ્મણપબ્બજિતા તથા માનમદમત્તા ભગવતા મૂલપરિયાયદેસનાય નિહતમાના કતા''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપાહં ઇમે એવં માનપગ્ગહિતસિરે વિચરન્તે નિહતમાને અકાસિંયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તિણ્ણં વેદાનં પારગૂ દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ મન્તે વાચેસિ. તે પઞ્ચસતાપિ નિટ્ઠિતસિપ્પા સિપ્પે અનુયોગં દત્વા ''યત્તકં મયં જાનામ, આચરિયોપિ તત્તકમેવ, વિસેસો નત્થી''તિ માનત્થદ્ધા હુત્વા આચરિયસ્સ સન્તિકં ન ગચ્છન્તિ, વત્તપટિવત્તં ન કરોન્તિ. તે એકદિવસં આચરિયે બદરિરુક્ખમૂલે નિસિન્ને તં વમ્ભેતુકામા બદરિરુક્ખં નખેન આકોટેત્વા ''નિસ્સારોવાયં રુક્ખો''તિ આહંસુ. બોધિસત્તો અત્તનો વમ્ભનભાવં ઞત્વા અન્તેવાસિકે ''એકં વો પઞ્હં પુચ્છિસ્સામી''તિ આહ. તે હટ્ઠતુટ્ઠા ''વદેથ, કથેસ્સામા''તિ. આચરિયો પઞ્હં પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૯૦.''કાલો ઘસતિ ભૂતાનિ, સબ્બાનેવ સહત્તના;
યો ચ કાલઘસો ભૂતો, સ ભૂતપચનિં પચી''તિ.

તત્થ **કાલો**તિ પુરેભત્તકાલોપિ પચ્છાભત્તકાલોપીતિ એવમાદિ. **ભૂતાની**તિ સત્તાધિવચનમેતં, ન કાલો ભૂતાનં ચમ્મમંસાદીનિ લુઞ્ચિત્વા ખાદતિ, અપિચ ખો નેસં આયુવણ્ણબલાનિ ખેપેન્તો યોબ્બઞ્ઞં મદ્દન્તો આરોગ્યં વિનાસેન્તો ઘસતિ ખાદતીતિ વુચ્ચતિ. એવં ઘસન્તો ચ ન કિઞ્ચિ વજ્જેતિ, **સબ્બાનેવ ઘસતિ**. ન કેવલઞ્ચ ભૂતાનેવ, અપિચ ખો **સહત્તના** અત્તાનમ્પિ ઘસતિ, પુરેભત્તકાલો પચ્છાભત્તકાલં ન પાપુણાતિ. એસ નયો પચ્છાભત્તકાલાદીસુ. **યો ચ કાલઘસો ભૂતો**તિ ખીણાસવસ્સેતં અધિવચનં . સો હિ અરિયમગ્ગેન આયતિં પટિસન્ધિકાલં ખેપેત્વા ખાદિત્વા ઠિતત્તા ''કાલઘસો ભૂતો''તિ વુચ્ચતિ . **સ ભૂતપચનિં પચી**તિ સો યાયં તણ્હા અપાયેસુ ભૂતે પચતિ, તં ઞાણગ્ગિના પચિ દહિ ભસ્મમકાસિ, તેન ''ભૂતપચનિં પચી''તિ વુચ્ચતિ. ''પજનિ''ન્તિપિ પાઠો, જનિકં નિબ્બત્તકિન્તિ અત્થો.

ઇમં પઞ્હં સુત્વા માણવેસુ એકોપિ જાનિતું સમત્થો નામ નાહોસિ. અથ ને બોધિસત્તો ''મા ખો તુમ્હે 'અયં પઞ્હો તીસુ વેદેસુ અત્થી'તિ સઞ્ઞં અકત્થ, તુમ્હે 'યમહં જાનામિ, તં સબ્બં જાનામા'તિ મઞ્ઞમાના મં બદરિરુક્ખસદિસં કરોથ, મમ તુમ્હેહિ અઞ્ઞાતસ્સ બહુનો જાનનભાવં ન જાનાથ, ગચ્છથ સત્તમે દિવસે કાલં દમ્મિ, એત્તકેન કાલેન ઇમં પઞ્હં ચિન્તેથા''તિ. તે બોધિસત્તં વન્દિત્વા અત્તનો અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગન્ત્વા સત્તાહં ચિન્તેત્વાપિ પઞ્હસ્સ નેવ અન્તં, ન કોટિં પસ્સિંસુ. તે સત્તમદિવસે આચરિયસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા નિસીદિત્વા ''કિં, ભદ્રમુખા, જાનિત્થ પઞ્હ''ન્તિ વુત્તે ''ન જાનામા''તિ વદિંસુ. અથ બોધિસત્તો તે ગરહમાનો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૯૧.''બહૂનિ નરસીસાનિ, લોમસાનિ બ્રહાનિ ચ;
ગીવાસુ પટિમુક્કાનિ, કોચિદેવેત્થ કણ્ણવા''તિ.

તસ્સત્થો – બહૂનિ નરાનં સીસાનિ દિસ્સન્તિ, સબ્બાનિ ચ તાનિ લોમસાનિ, સબ્બાનિ મહન્તાનિ ગીવાસુયેવ ઠપિતાનિ, ન તાલફલં વિય હત્થેન ગહિતાનિ, નત્થિ તેસં ઇમેહિ ધમ્મેહિ નાનાકરણં. એત્થ પન કોચિદેવ કણ્ણવાતિ અત્તાનં સન્ધાયાહ. **કણ્ણવા**તિ પઞ્ઞવા, કણ્ણછિદ્દં પન ન કસ્સચિ નત્થિ. ઇતિ તે માણવકે ''કણ્ણછિદ્દમત્તમેવ તુમ્હાકં બાલાનં અત્થિ, ન પઞ્ઞા''તિ ગરહિત્વા પઞ્હં વિસ્સજ્જેસિ. તે સુત્વા – ''અહો આચરિયા નામ મહન્તા''તિ ખમાપેત્વા નિહતમાના બોધિસત્તં ઉપટ્ઠહિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પઞ્ચસતા માણવકા ઇમે ભિક્ખૂ અહેસું, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મૂલપરિયાયજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૪૬] ૬. બાલોવાદજાતકવણ્ણના

હન્ત્વા છેત્વા વધિત્વા ચાતિ ઇદં સત્થા વેસાલિં ઉપનિસ્સાય કૂટાગારસાલાયં વિહરન્તો સીહસેનાપતિં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ ભગવન્તં સરણં ગન્ત્વા નિમન્તેત્વા પુનદિવસે સમંસકભત્તં અદાસિ. નિગણ્ઠા તં સુત્વા કુપિતા અનત્તમના તથાગતં વિહેઠેતુકામા ''સમણો ગોતમો જાનં ઉદ્દિસ્સકતં મંસં ભુઞ્જતી''તિ અક્કોસિંસુ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો 'સમણો ગોતમો જાનં ઉદ્દિસ્સકતં મંસં ભુઞ્જતી'તિ સદ્ધિં પરિસાય અક્કોસન્તો આહિણ્ડતી''તિ. તં સુત્વા સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, નિગણ્ઠો નાટપુત્તો ઇદાનેવ મં ઉદ્દિસ્સકતમંસખાદનેન ગરહતિ, પુબ્બેપિ ગરહિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય હિમવન્તતો બારાણસિં ગન્ત્વા પુનદિવસે નગરં ભિક્ખાય પાવિસિ. અથેકો કુટુમ્બિકો ''તાપસં વિહેઠેસ્સામી''તિ ઘરં પવેસેત્વા પઞ્ઞત્તાસને નિસીદાપેત્વા મચ્છમંસેન પરિવિસિત્વા ભત્તકિચ્ચાવસાને એકમન્તં નિસીદિત્વા ''ઇમં મંસં તુમ્હેયેવ ઉદ્દિસ્સ પાણે મારેત્વા કતં, ઇદં અકુસલં મા અમ્હાકમેવ, તુમ્હાકમ્પિ હોતૂ''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૯૨.''હન્ત્વા છેત્વા વધિત્વા ચ, દેતિ દાનં અસઞ્ઞતો;
એદિસં ભત્તં ભુઞ્જમાનો, સ પાપેન ઉપલિપ્પતી''તિ.

તત્થ **હન્ત્વાતિ** પહરિત્વા. **છેત્વાતિ** કિલમેત્વા. **વધિત્વાતિ** મારેત્વા. **દેતિ દાનં અસઞ્ઞતોતિ** અસઞ્ઞતો દુસ્સીલો એવં કત્વા દાનં દેતિ. **એદિસં ભત્તં ભુઞ્જમાનો, સ પાપેન ઉપલિપ્પતીતિ** એદિસં ઉદ્દિસ્સકતભત્તં ભુઞ્જમાનો સો સમણોપિ પાપેન ઉપલિપ્પતિ સંયુજ્જતિયેવાતિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૯૩.''પુત્તદારમ્પિ ચે હન્ત્વા, દેતિ દાનં અસઞ્ઞતો;
ભુઞ્જમાનોપિ સપ્પઞ્ઞો, ન પાપેન ઉપલિપ્પતી''તિ.

તત્થ **ભુઞ્જમાનોપિ સપ્પઞ્ઞોતિ** તિટ્ઠતુ અઞ્ઞં મંસં, પુત્તદારં વધિત્વાપિ દુસ્સીલેન દિન્નં સપ્પઞ્ઞો ખન્તિમેત્તાદિગુણસમ્પન્નો તં ભુઞ્જમાનોપિ પાપેન ન ઉપલિપ્પતીતિ. એવમસ્સ બોધિસત્તો ધમ્મં કથેત્વા ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કુટુમ્બિકો નિગણ્ઠો નાટપુત્તો અહોસિ, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બાલોવાદજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૪૭] ૭. પાદઞ્જલિજાતકવણ્ણના

અદ્ધા પાદઞ્જલી સબ્બેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો લાળુદાયીથેરં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ દિવસે દ્વે અગ્ગસાવકા પઞ્હં વિનિચ્છિનન્તિ, ભિક્ખૂ પઞ્હં સુણન્તા થેરે પસંસન્તિ. લાળુદાયીથેરો પન પરિસન્તરે નિસિન્નો ''એતે અમ્હેહિ સમં કિં જાનન્તી''તિ ઓટ્ઠં ભઞ્જિ. તં દિસ્વા થેરા ઉટ્ઠાય પક્કમિંસુ, પરિસા ભિજ્જિ. ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો લાળુદાયી, દ્વે અગ્ગસાવકે ગરહિત્વા ઓટ્ઠં ભઞ્જી''તિ. તં સુત્વા સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ લાળુદાયી ઠપેત્વા ઓટ્ઠભઞ્જનં તતો ઉત્તરિ અઞ્ઞં ન જાનાતી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અત્થધમ્માનુસાસકો અમચ્ચો અહોસિ. રઞ્ઞો પાદઞ્જલી નામ પુત્તો લાલો દન્ધપરિસક્કનો અહોસિ. અપરભાગે રાજા કાલમકાસિ. અમચ્ચા રઞ્ઞો મતકિચ્ચાનિ કત્વા ''તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિસ્સામા''તિ મન્તયમાના રાજપુત્તં પાદઞ્જલિં આહંસુ. બોધિસત્તો પન ''અયં કુમારો લાલો દન્ધપરિસક્કનો, પરિગ્ગહેત્વા નં અભિસિઞ્ચિસ્સામા''તિ આહ. અમચ્ચા વિનિચ્છયં સજ્જેત્વા કુમારં સમીપે નિસીદાપેત્વા અડ્ડં વિનિચ્છિનન્તા ન સમ્મા વિનિચ્છિનિંસુ. તે અસ્સામિકં સામિકં કત્વા કુમારં પુચ્છિંસુ – ''કીદિસં, કુમાર, સુટ્ઠુ અડ્ડં વિનિચ્છિનિમ્હા''તિ. સો ઓટ્ઠં ભઞ્જિ. બોધિસત્તો ''પણ્ડિતો વત મઞ્ઞે કુમારો, અસમ્માવિનિચ્છિતભાવો તેન ઞાતો ભવિસ્સતી''તિ મઞ્ઞમાનો પઠમં ગાથમાહ –

૧૯૪.''અદ્ધા પાદઞ્જલી સબ્બે, પઞ્ઞાય અતિરોચતિ;
તથા હિ ઓટ્ઠં ભઞ્જતિ, ઉત્તરિં નૂન પસ્સતી''તિ.

તસ્સત્થો – એકંસેન પાદઞ્જલિકુમારો સબ્બે અમ્હે પઞ્ઞાય અતિરોચતિ. તથા હિ ઓટ્ઠં ભઞ્જતિ, નૂન ઉત્તરિં અઞ્ઞં કારણં પસ્સતીતિ.

તે અપરસ્મિમ્પિ દિવસે વિનિચ્છયં સજ્જેત્વા અઞ્ઞં અડ્ડં સુટ્ઠુ વિનિચ્છિનિત્વા ‘‘કીદિસં, દેવ, સુટ્ઠુ વિનિચ્છિનિત’’ન્તિ પુચ્છિંસુ. સો પુનપિ ઓટ્ઠમેવ ભઞ્જિ. અથસ્સ અન્ધબાલભાવં ઞત્વા બોધિસત્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૯૫.‘‘નાયં ધમ્મં અધમ્મં વા, અત્થાનત્થઞ્ચ બુજ્ઝતિ;
અઞ્ઞત્ર ઓટ્ઠનિબ્ભોગા, નાયં જાનાતિ કિઞ્ચન’’ન્તિ.

અમચ્ચા પાદઞ્જલિકુમારસ્સ લાલભાવં ઞત્વા બોધિસત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા પાદઞ્જલી લાળુદાયી અહોસિ, પણ્ડિતામચ્ચો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

પાદઞ્જલિજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૪૮] ૮. કિંસુકોપમજાતકવણ્ણના

સબ્બેહિ કિંસુકો દિટ્ઠોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કિંસુકોપમસુત્તન્તં આરબ્ભ કથેસિ. ચત્તારો હિ ભિક્ખૂ તથાગતં ઉપસઙ્કમિત્વા કમ્મટ્ઠાનં યાચિંસુ, સત્થા તેસં કમ્મટ્ઠાનં કથેસિ. તે કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વા અત્તનો રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાનિ અગમિંસુ. તેસુ એકો છ ફસ્સાયતનાનિ પરિગ્ગણ્હિત્વા અરહત્તં પાપુણિ, એકો પઞ્ચક્ખન્ધે, એકો ચત્તારો મહાભૂતે, એકો અટ્ઠારસ ધાતુયો. તે અત્તનો અત્તનો અધિગતવિસેસં સત્થુ આરોચેસું. અથેકસ્સ ભિક્ખુનો પરિવિતક્કો ઉદપાદિ – ‘‘ઇમેસં કમ્મટ્ઠાનાનિ નાના, નિબ્બાનં એકં, કથં સબ્બેહિ અરહત્તં પત્ત’’ન્તિ. સો સત્થારં પુચ્છિ. સત્થા ‘‘કિં તે, ભિક્ખુ, કિંસુકદિટ્ઠભાતિકેહિ નાનત્ત’’ન્તિ વત્વા ‘‘ઇદં નો, ભન્તે, કારણં કથેથા’’તિ ભિક્ખૂહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ ચત્તારો પુત્તા અહેસું. તે એકદિવસં સારથિં પક્કોસેત્વા ‘‘મયં, સમ્મ, કિંસુકં દટ્ઠુકામા, કિંસુકરુક્ખં નો દસ્સેહી’’તિ આહંસુ. સારથિ ‘‘સાધુ, દસ્સેસ્સામી’’તિ વત્વા ચતુન્નમ્પિ એકતો અદસ્સેત્વા જેટ્ઠરાજપુત્તં તાવ રથે નિસીદાપેત્વા અરઞ્ઞં નેત્વા ‘‘અયં કિંસુકો’’તિ ખાણુકકાલે કિંસુકં દસ્સેસિ. અપરસ્સ બહલપલાસકાલે, અપરસ્સ પુપ્ફિતકાલે, અપરસ્સ ફલિતકાલે. અપરભાગે ચત્તારોપિ ભાતરો એકતો નિસિન્ના ‘‘કિંસુકો નામ કીદિસો’’તિ કથં સમુટ્ઠાપેસું. તતો એકો ‘‘સેય્યાથાપિ ઝામથૂણો’’તિ આહ. દુતિયો ‘‘સેય્યથાપિ નિગ્રોધરુક્ખો’’તિ, તતિયો ‘‘સેય્યથાપિ મંસપેસી’’તિ, ચતુત્થો ‘‘સેય્યથાપિ સિરીસો’’તિ. તે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ કથાય અપરિતુટ્ઠા પિતુ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘દેવ, કિંસુકો નામ કીદિસો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘તુમ્હેહિ કિં કથિત’’ન્તિ વુત્તે અત્તના કથિતનીહારં રઞ્ઞો કથેસું. રાજા ‘‘ચતૂહિપિ તુમ્હેહિ કિંસુકો દિટ્ઠો, કેવલં વો કિંસુકસ્સ દસ્સેન્તો સારથિ ‘ઇમસ્મિં કાલે કિંસુકો કીદિસો , ઇમસ્મિં કીદિસો’તિ વિભજિત્વા ન પુચ્છિતો, તેન વો કઙ્ખા ઉપ્પન્ના’’તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૯૬.‘‘સબ્બેહિ કિંસુકો દિટ્ઠો, કિં ન્વેત્થ વિચિકિચ્છથ;
ન હિ સબ્બેસુ ઠાનેસુ, સારથી પરિપુચ્છિતો’’તિ.

તત્થ **ન હિ સબ્બેસુ ઠાનેસુ, સારથી પરિપુચ્છિતો**તિ સબ્બેહિ વો કિંસુકો દિટ્ઠો, કિં નુ તુમ્હે એત્થ વિચિકિચ્છથ, સબ્બેસુ ઠાનેસુ કિંસુકોવેસો, તુમ્હેહિ પન ન હિ સબ્બેસુ ઠાનેસુ સારથિ પરિપુચ્છિતો, તેન વો કઙ્ખા ઉપ્પન્નાતિ.

સત્થા ઇમં કારણં દસ્સેત્વા ''યથા, ભિક્ખુ, તે ચત્તારો ભાતિકા વિભાગં કત્વા અપુચ્છિતત્તા કિંસુકે કઙ્ખં ઉપ્પાદેસું, એવં ત્વમ્પિ ઇમસ્મિં ધમ્મે કઙ્ખં ઉપ્પાદેસી''તિ વત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૯૭.''એવં સબ્બેહિ ઞાણેહિ, યેસં ધમ્મા અજાનિતા;
તે વે ધમ્મેસુ કઙ્ખન્તિ, કિંસુકસ્મિંવ ભાતરો''તિ.

તસ્સત્થો – યથા તે ભાતરો સબ્બેસુ ઠાનેસુ કિંસુકસ્સ અદિટ્ઠત્તા કઙ્ખિંસુ, એવં સબ્બેહિ વિપસ્સનાઞાણેહિ યેસં સબ્બે છફસ્સાયતનખન્ધભૂતધાતુભેદા ધમ્મા અજાનિતા, સોતાપત્તિમગ્ગસ્સ અનધિગતત્તા અપ્પટિવિદ્ધા, તે વે તેસુ ફસ્સાયતનાદિધમ્મેસુ કઙ્ખન્તિ યથા એકસ્મિંયેવ કિંસુકસ્મિં ચત્તારો ભાતરોતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા બારાણસિરાજા અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કિંસુકોપમજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૪૯] ૯. સાલકજાતકવણ્ણના

એકપુત્તકો ભવિસ્સસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં મહાથેરં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિરેકં કુમારકં પબ્બાજેત્વા પીળેન્તો તત્થ વિહરતિ. સામણેરો પીળં સહિતું અસક્કોન્તો ઉપ્પબ્બજિ. થેરો ગન્ત્વા તં ઉપલાપેતિ ''કુમાર, તવ ચીવરં તવેવ ભવિસ્સતિ પત્તોપિ, મમ સન્તકં પત્તચીવરમ્પિ તવેવ ભવિસ્સતિ, એહિ પબ્બજાહી''તિ. સો ''નાહં પબ્બજિસ્સામી''તિ વત્વાપિ પુનપ્પુનં વુચ્ચમાનો પબ્બજિ . અથ નં પબ્બજિતદિવસતો પટ્ઠાય પુન થેરો વિહેઠેસિ. સો પીળં અસહન્તો પુન ઉપ્પબ્બજિત્વા અનેકવારં યાચન્તેપિ તસ્મિં ''ત્વં નેવ મં સહસિ, ન વિના વત્તિતું સક્કોસિ, ગચ્છ ન પબ્બજિસ્સામી''તિ ન પબ્બજિ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, સુહદયો વત સો દારકો મહાથેરસ્સ આસયં ઞત્વા ન પબ્બજી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ સુહદયો, પુબ્બેપિ સુહદયોવ, એકવારં એતસ્સ દોસં દિસ્વા ન પુન ઉપગચ્છી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કુટુમ્બિકકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ધઞ્ઞવિક્કયેન જીવિકં કપ્પેસિ. અઞ્ઞતરોપિ અહિતુણ્ડિકો એકં મક્કટં સિક્ખાપેત્વા ઓસધં ગાહાપેત્વા તેન સપ્પં કીળાપેન્તો જીવિકં કપ્પેસિ. સો બારાણસિયં ઉસ્સવે ઘુટ્ઠે ઉસ્સવં કીળિતુકામો ''ઇમં મા પમજ્જી''તિ તં મક્કટં તસ્સ ધઞ્ઞવાણિજસ્સ હત્થે ઠપેત્વા ઉસ્સવં કીળિત્વા સત્તમે દિવસે તસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''કહં મક્કટો''તિ પુચ્છિ. મક્કટો સામિકસ્સ સદ્દં સુત્વાવ ધઞ્ઞાપણતો વેગેન નિક્ખમિ. અથ નં સો વેળુપેસિકાય પિટ્ઠિયં પોથેત્વા આદાય ઉય્યાનં ગન્ત્વા એકમન્તે બન્ધિત્વા નિદ્દં ઓક્કમિ. મક્કટો તસ્સ નિદ્દાયનભાવં ઞત્વા અત્તનો બન્ધનં મોચેત્વા પલાયિત્વા અમ્બરુક્ખં આરુય્હ અમ્બપક્કં ખાદિત્વા અટ્ઠિં અહિતુણ્ડિકસ્સ સરીરે પાતેસિ. સો પબુજ્ઝિત્વા ઉલ્લોકેન્તો તં દિસ્વા ''મધુરવચનેન નં વઞ્ચેત્વા રુક્ખા ઓતારેત્વા ગણ્હિસ્સામી''તિ તં ઉપલાપેન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૧૯૮.''એકપુત્તકો ભવિસ્સસિ, ત્વઞ્ચ નો હેસ્સસિ ઇસ્સરો કુલે;
ઓરોહ દુમસ્મા સાલક, એહિ દાનિ ઘરકં વજેમસે''તિ.

તસ્સત્થો – ત્વં મય્હં એકપુત્તકો ભવિસ્સસિ, કુલે ચ મે ભોગાનં ઇસ્સરો, એતમ્હા રુક્ખા ઓતર, એહિ અમ્હાકં ઘરં ગમિસ્સામ. **સાલકા**તિ નામેન આલપન્તો આહ.

તં સુત્વા મક્કટો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૯૯.‘‘નનુ મં સુહદયોતિ મઞ્ઞસિ, યઞ્ચ મં હનસિ વેળુયટ્ઠિયા;
પક્કમ્બવને રમામસે, ગચ્છ ત્વં ઘરકં યથાસુખ’’ન્તિ.

તત્થ **નનુ મં સુહદયોતિ મઞ્ઞસી**તિ નનુ ત્વં મં ‘‘સુહદયો’’તિ મઞ્ઞસિ, ‘‘સુહદયો અય’’ન્તિ મઞ્ઞસીતિ અત્થો. **યઞ્ચ મં હનસિ વેળુયટ્ઠિયા**તિ યં મં એવં અતિમઞ્ઞસિ, યઞ્ચ વેળુપેસિકાય હનસિ, તેનાહં નાગચ્છામીતિ દીપેતિ. અથ નં ‘‘મયં ઇમસ્મિં **પક્કમ્બવને રમામસે, ગચ્છ ત્વં ઘરકં યથાસુખ**’’ન્તિ વત્વા ઉપ્પતિત્વા વનં પાવિસિ. અહિતુણ્ડિકોપિ અનત્તમનો અત્તનો ગેહં અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા મક્કટો સામણેરો અહોસિ, અહિતુણ્ડિકો મહાથેરો, ધઞ્ઞવાણિજો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સાલકજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૫૦] ૧૦. કપિજાતકવણ્ણના

અયં ઇસી ઉપસમસંયમે રતોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કુહકં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્સ હિ કુહકભાવો ભિક્ખૂસુ પાકટો જાતો. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, અસુકો ભિક્ખુ નિય્યાનિકે બુદ્ધસાસને પબ્બજિત્વા કુહકવત્તં પૂરેતી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે , એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, એસ ભિક્ખુ ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ કુહકોયેવ, અગ્ગિમત્તસ્સ કારણા મક્કટો હુત્વા કોહઞ્ઞમકાસી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પુત્તસ્સ આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે બ્રાહ્મણિયા મતાય પુત્તં અઙ્કેનાદાય હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા તમ્પિ પુત્તં તાપસકુમારકં કત્વા પણ્ણસાલાય વાસં કપ્પેસિ. વસ્સારત્તસમયે અચ્છિન્નધારે દેવે વસ્સન્તે એકો મક્કટો સીતપીળિતો દન્તે ખાદન્તો કમ્પન્તો વિચરતિ. બોધિસત્તો મહન્તે દારુક્ખન્ધે આહરિત્વા અગ્ગિં કત્વા મઞ્ચકે નિપજ્જિ, પુત્તકોપિસ્સ પાદે પરિમજ્જમાનો નિસીદિ. સો મક્કટો એકસ્સ મતતાપસસ્સ સન્તકાનિ વક્કલાનિ નિવાસેત્વા ચ પારુપિત્વા ચ અજિનચમ્મં અંસે કત્વા કાજકમણ્ડલું આદાય ઇસિવેસેનાગન્ત્વા પણ્ણસાલદ્વારે અગ્ગિસ્સ કારણા કુહકકમ્મં કત્વા અટ્ઠાસિ. તાપસકુમારકો તં દિસ્વા ‘‘તાત, તાપસો એકો સીતપીળિતો કમ્પમાનો તિટ્ઠતિ, ઇધ નં પક્કોસથ, વિસિબ્બેસ્સતી’’તિ પિતરં આયાચન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૨૦૦.‘‘અયં ઇસી ઉપસમસંયમે રતો, સ તિટ્ઠતિ સિસિરભયેન અટ્ટિતો;
હન્દ અયં પવિસતુમં અગારકં, વિનેતુ સીતં દરથઞ્ચ કેવલ’’ન્તિ.

તત્થ **ઉપસમસંયમે રતો**તિ રાગાદિકિલેસઉપસમે ચ સીલસંયમે ચ રતો. **સ તિટ્ઠતી**તિ સો તિટ્ઠતિ. **સિસિરભયેના**તિ વાતવુટ્ઠિજનિતસ્સ સિસિરસ્સ ભયેન. **અટ્ટિતો**તિ પીળિતો. **પવિસતુમ**ન્તિ પવિસતુ ઇમં. **કેવલ**ન્તિ સકલં અનવસેસં.

બોધિસત્તો પુત્તસ્સ વચનં સુત્વા ઉટ્ઠાય ઓલોકેન્તો મક્કટભાવં ઞત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૨૦૧.“નાયં ઇસી ઉપસમસંયમે રતો, કપી અયં દુમવરસાખગોચરો;
સો દૂસકો રોસકો ચાપિ જમ્મો, સચે વજેમમ્પિ દૂસેય્યગાર”ન્તિ.

તત્થ **દુમવરસાખગોચરો**તિ દુમવરાનં સાખગોચરો. **સો દૂસકો રોસકો ચાપિ જમ્મો**તિ સો એવં ગતગતટ્ઠાનસ્સ દૂસનતો દૂસકો, ઘટ્ટનતાય રોસકો, લામકભાવેન જમ્મો. **સચે વજે**તિ યદિ ઇમં પણ્ણસાલં વજે પવિસેય્ય, સબ્બં ઉચ્ચારપસ્સાવકરણેન ચ અગ્ગિદાનેન ચ દૂસેય્યાતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા બોધિસત્તો ઉમ્મુકં ગહેત્વા તં સન્તાસેત્વા પલાપેસિ. સો ઉપ્પતિત્વા વનં પક્ખન્તો તથા પક્ખન્તોવ અહોસિ, ન પુન તં ઠાનં અગમાસિ. બોધિસત્તો અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા તાપસકુમારસ્સ કસિણપરિકમ્મં આચિક્ખિ, સોપિ અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેસિ. તે ઉભોપિ અપરિહીનજ્ઝાના બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસું.

સત્થા “ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પોરાણતો પટ્ઠાયપેસ કુહકોયેવા”તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો કેચિ અરહન્તો અહેસું. “તદા મક્કટો કુહકભિક્ખુ અહોસિ, પુત્તો રાહુલો, પિતા પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

કપિજાતકવણ્ણના દસમા.

સિઙ્ગાલવગ્ગો દસમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સબ્બદાઠી ચ સુનખો, ગુત્તિલો વિગતિચ્છા ચ;
મૂલપરિયાયં બાલોવાદં, પાદઞ્જલિ કિં સુકોપમં;
સાલકં કપિ તે દસ.

અથ વગ્ગુદ્દાનં –

દળ્હવગ્ગો ચ સન્થવો, કલ્યાણધમ્માસદિસો;
રૂહકો દળ્હવગ્ગો ચ, બીરણથમ્ભકાસાવો;
ઉપાહનો સિઙ્ગાલો ચ, દસવગ્ગા દુકે સિયું.

દુકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૩. તિકનિપાતો

૧. સઙ્કપ્પવગ્ગો

[૨૫૧] ૧. સઙ્કપ્પરાગજાતકવણ્ણના

સઙ્કપ્પરાગધોતેનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિનગરવાસી કિરેકો કુલપુત્તો સાસને ઉરં દત્વા પબ્બજિત્વા એકદિવસં સાવત્થિયં પિણ્ડાય ચરન્તો એકં અલઙ્કતપટિયત્તં ઇત્થિં દિસ્વા ઉપ્પન્નકામરાગો અનભિરતો વિચરિ. તમેનં આચરિયુપજ્ઝાયાદયો દિસ્વા અનભિરતિકારણં પુચ્છિત્વા વિબ્ભમિતુકામભાવમસ્સ ઞત્વા ''આવુસો, સત્થા નામ કામરાગાદિકિલેસપીળિતાનં કિલેસે હારેત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા સોતાપત્તિફલાદીનિ દેતિ, એહિ તં સત્થુ સન્તિકં નેસ્સામા''તિ આદાય અગમંસુ. સત્થારા ચ ''કિં નુ ખો, ભિક્ખવે, અનિચ્છમાનકઞ્ઞેવ ભિક્ખું ગહેત્વા આગતત્થા''તિ વુત્તે તમત્થં આરોચેસું. સત્થા ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''કિંકારણા''તિ પુચ્છિ. સો તમત્થં આરોચેસિ. અથ નં સત્થા ''ઇત્થિયો નામેતા, ભિક્ખુ, પુબ્બે ઝાનબલેન વિક્ખમ્ભિતકિલેસાનં વિસુદ્ધસત્તાનમ્પિ સંકિલેસં ઉપ્પાદેસું, તાદિસં તુચ્છપુગ્ગલં કિંકારણા ન સંકિલેસિસ્સન્તિ, વિસુદ્ધાપિ સત્તા સંકિલિસ્સન્તિ, ઉત્તમયસસમઙ્ગિનોપિ આયસક્યં પાપુણન્તિ, પગેવ અપરિસુદ્ધા. સિનેરુકમ્પનકવાતો પુરાણપણ્ણકસટં કિં ન કમ્પેસ્સતિ, બોધિતલે નિસીદિત્વા અભિસમ્બુજ્ઝનકસત્તં અયં કિલેસો આલોળેસિ, તાદિસં કિં ન આલોળેસ્સતી''તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અસીતિકોટિવિભવે બ્રાહ્મણમહાસાલકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા બારાણસિં પચ્ચાગન્ત્વા કતદારપરિગ્ગહો માતાપિતૂનં અચ્ચયેન તેસં મતકિચ્ચાનિ કત્વા હિરઞ્ઞોલોકનકમ્મં કરોન્તો ''ઇદં ધનં પઞ્ઞાયતિ, યેહિ પનેતં સમ્ભતં, તે ન પઞ્ઞાયન્તી''તિ આવજ્જેન્તો સંવેગપ્પત્તો અહોસિ, સરીરા સેદા મુચ્ચિંસુ. સો ઘરાવાસે ચિરં વસન્તો મહાદાનં દત્વા કામે પહાય અસ્સુમુખં ઞાતિસઙ્ઘં પરિચ્ચજિત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા રમણીયે પદેસે પણ્ણસાલં માપેત્વા ઉઞ્છાચરિયાય વનમૂલફલાદીહિ યાપેન્તો નચિરસ્સેવ અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો ચિરં વસિત્વા ચિન્તેસિ – ''મનુસ્સપથં ગન્ત્વા લોણમ્બિલં ઉપસેવિસ્સામિ, એવં મે સરીરઞ્ચેવ થિરં ભવિસ્સતિ, જઙ્ઘવિહારો ચ કતો ભવિસ્સતિ, યે ચ માદિસસ્સ સીલસમ્પન્નસ્સ ભિક્ખં વા દસ્સન્તિ, અભિવાદનાદીનિ વા કરિસ્સન્તિ, તે સગ્ગપુરં પૂરેસ્સન્તી''તિ.

સો હિમવન્તા ઓતરિત્વા અનુપુબ્બેન ચારિકં ચરમાનો બારાણસિં પત્વા સૂરિયત્થઙ્ગમનવેલાય વસનટ્ઠાનં ઓલોકેન્તો રાજુય્યાનં દિસ્વા ''ઇદં પટિસલ્લાનસારુપ્પં, એત્થ વસિસ્સામે''તિ ઉય્યાનં પવિસિત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં રુક્ખમૂલે નિસિન્નો ઝાનસુખેન રત્તિં ખેપેત્વા પુનદિવસે કતસરીરપટિજગ્ગનો પુબ્બણ્હસમયે જટાજિનવક્કલાનિ સણ્ઠપેત્વા ભિક્ખાભાજનં આદાય સન્તિન્દ્રિયો સન્તમાનસો ઇરિયાપથસમ્પન્નો યુગમત્તદસ્સનો હુત્વા સબ્બાકારસમ્પન્નાય અત્તનો રૂપસિરિયા લોકસ્સ લોચનાનિ આકડ્ઢેન્તો નગરં પવિસિત્વા ભિક્ખાય ચરન્તો રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારં પાપુણિ. રાજા મહાતલે ચઙ્કમન્તો વાતપાનન્તરેન બોધિસત્તં દિસ્વા ઇરિયાપથસ્મિંયેવ પસીદિત્વા ''સચે સન્તધમ્મો નામ અત્થિ, ઇમસ્સ તેન અબ્ભન્તરે ભવિતબ્બ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ''ગચ્છ, તં તાપસં આનેહી''તિ એકં અમચ્ચં આણાપેસિ. સો ગન્ત્વા વન્દિત્વા ભિક્ખાભાજનં ગહેત્વા ''રાજા, ભન્તે, તં પક્કોસતી''તિ આહ.

બોધિસત્તો ‘‘મહાપુઞ્ઞ, અમ્હે રાજા ન જાનાતી’’તિ આહ. ‘‘તેન હિ, ભન્તે, યાવાહં આગચ્છામિ, તાવ ઇધેવ હોથા’’તિ ગન્ત્વા રઞ્ઞો આરોચેસિ. રાજા ‘‘અમ્હાકં કુલૂપકતાપસો નત્થિ, ગચ્છ, નં આનેહી’’તિ સયમ્પિ વાતપાનેન હત્થં પસારેત્વા વન્દન્તો ‘‘ઇતો એથ, ભન્તે’’તિ આહ. બોધિસત્તો અમચ્ચસ્સ હત્થે ભિક્ખાભાજનં દત્વા મહાતલં અભિરુહિ.

અથ નં રાજા વન્દિત્વા રાજપલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા અત્તનો સમ્પાદિતેહિ યાગુખજ્જકભત્તેહિ પરિવિસિત્વા કતભત્તકિચ્ચં પઞ્હં પુચ્છિ. પઞ્હબ્યાકરણેન ભિય્યોસોમત્તાય પસીદિત્વા વન્દિત્વા ‘‘ભન્તે, તુમ્હે કત્થવાસિકા , કુતો આગતત્થા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘હિમવન્તવાસિકા મયં, મહારાજ, હિમવન્તતો આગતા’’તિ વુત્તે પુન ‘‘કિંકારણા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘વસ્સારત્તકાલે, મહારાજ, નિબદ્ધવાસો નામ લદ્ધું વટ્ટતી’’તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ, ભન્તે, રાજુય્યાને વસથ, તુમ્હે ચ ચતૂહિ પચ્ચયેહિ ન કિલમિસ્સથ, અહઞ્ચ સગ્ગસંવત્તનિકં પુઞ્ઞં પાપુણિસ્સામી’’તિ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા ભુત્તપાતરાસો બોધિસત્તેન સદ્ધિં ઉય્યાનં ગન્ત્વા પણ્ણસાલં કારેત્વા ચઙ્કમં માપેત્વા સેસાનિપિ રત્તિટ્ઠાનદિવાટ્ઠાનાદીનિ સમ્પાદેત્વા પબ્બજિતપરિક્ખારે પટિયાદેત્વા ‘‘સુખેન વસથ, ભન્તે’’તિ ઉય્યાનપાલં સમ્પટિચ્છાપેસિ. બોધિસત્તો તતો પટ્ઠાય દ્વાદસ સંવચ્છરાનિ તત્થેવ વસિ.

અથેકદિવસં રઞ્ઞો પચ્ચન્તો કુપિતો. સો તસ્સ વૂપસમનત્થાય ગન્તુકામો દેવિં આમન્તેત્વા ‘‘ભદ્દે, તયા નગરે ઓહીયિતું વટ્ટતી’’તિ આહ. ‘‘કિં નિસ્સાય કથેથ, દેવા’’તિ. ‘‘સીલવન્તં તાપસં, ભદ્દે’’તિ. ‘‘દેવ, નાહં તસ્મિં પમજ્જિસ્સામિ, અમ્હાકં અય્યસ્સ પટિજગ્ગનં મમ ભારો, તુમ્હે નિરાસઙ્કા ગચ્છથા’’તિ. રાજા નિક્ખમિત્વા ગતો, દેવીપિ બોધિસત્તં તથેવ સક્કચ્ચં ઉપટ્ઠાતિ. બોધિસત્તો પન રઞ્ઞો ગતકાલે નિબદ્ધવેલાયં આગન્ત્વા અત્તનો રુચિતાય વેલાય રાજનિવેસનં ગન્ત્વા ભત્તકિચ્ચં કરોતિ.

અથેકદિવસં બોધિસત્તે અતિચિરાયન્તે દેવી સબ્બં ખાદનીયભોજનીયં પટિયાદેત્વા ન્હત્વા અલઙ્કરિત્વા નીચમઞ્ચકં પઞ્ઞાપેત્વા બોધિસત્તસ્સ આગમનં ઓલોકયમાના મટ્ઠસાટકં સિથિલં કત્વા નિવાસેત્વા નિપજ્જિ. બોધિસત્તોપિ વેલં સલ્લક્ખેત્વા ભિક્ખાભાજનં આદાય આકાસેનાગન્ત્વા મહાવાતપાનદ્વારં પાપુણિ. તસ્સ વક્કલસદ્દં સુત્વા સહસા ઉટ્ઠહમાનાય દેવિયા સરીરા મટ્ઠસાટકો ભસ્સિત્થ, બોધિસત્તો વિસભાગારમ્મણં દિસ્વા ઇન્દ્રિયાનિ ભિન્દિત્વા સુભવસેન ઓલોકેસિ. અથસ્સ ઝાનબલેન સન્નિસિન્નોપિ કિલેસો કરણ્ડકે પક્ખિત્તઆસીવિસો વિય ફણં કત્વા ઉટ્ઠહિ, ખીરરુક્ખસ્સ વાસિયા આકોટિતકાલો વિય અહોસિ. કિલેસુપ્પાદનેન સહેવ ઝાનઙ્ગાનિ પરિહાયિંસુ, ઇન્દ્રિયાનિ અપરિપુણ્ણાનિ અહેસું, સયં પક્ખચ્છિન્નકાકો વિય અહોસિ. સો પુબ્બે વિય નિસીદિત્વા ભત્તકિચ્ચં કાતું નાસક્ખિ , નિસીદાપિયમાનોપિ ન નિસીદિ. અથસ્સ દેવી સબ્બં ખાદનીયભોજનીયં ભિક્ખાભાજનેયેવ પક્ખિપિ. યથા ચ પુબ્બે ભત્તકિચ્ચં કત્વા સીહપઞ્જરેન નિક્ખમિત્વા આકાસેનેવ ગચ્છતિ, એવં તં દિવસં ગન્તું નાસક્ખિ. ભત્તં પન ગહેત્વા મહાનિસ્સેણિયા ઓતરિત્વા ઉય્યાનં અગમાસિ. દેવીપિ અસ્સ અત્તનિ પટિબદ્ધચિત્તતં અઞ્ઞાસિ. સો ઉય્યાનં ગન્ત્વા ભત્તં અભુઞ્જિત્વાવ હેટ્ઠામઞ્ચકે નિક્ખિપિત્વા ‘‘દેવિયા એવરૂપા હત્થસોભા પાદસોભા, એવરૂપં કટિપરિયોસાનં, એવરૂપં ઊરુલક્ખણ’’ન્તિઆદીનિ વિપ્પલપન્તો સત્તાહં નિપજ્જિ, ભત્તં પૂતિકં અહોસિ નીલમક્ખિકાપરિપુણ્ણં.

અથ રાજા પચ્ચન્તં વૂપસમેત્વા પચ્ચાગતો અલઙ્કતપટિયત્તં નગરં પદક્ખિણં કત્વા રાજનિવેસનં અગન્ત્વાવ ‘‘બોધિસત્તં પસ્સિસ્સામી’’તિ ઉય્યાનં ગન્ત્વા ઉક્લાપં અસ્સમપદં દિસ્વા ‘‘પક્કન્તો ભવિસ્સતી’’તિ પણ્ણસાલાય દ્વારં વિવરિત્વા અન્તોપવિટ્ઠો તં નિપન્નકં દિસ્વા ‘‘કેનચિ અફાસુકેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ પૂતિભત્તં

છડ્ડાપેત્વા પણ્ણસાલં પટિજગ્ગાપેત્વા ‘‘ભન્તે, કિં તે અફાસુક’’ન્તિ પુચ્છિ. ‘‘વિદ્ધોસ્મિ, મહારાજા’’તિ. રાજા ‘‘મમ પચ્ચામિત્તેહિ મયિ ઓકાસં અલભન્તેહિ ‘મમાયનટ્ઠાનમસ્સ દુબ્બલં કરિસ્સામા’તિ આગન્ત્વા એસ વિદ્ધો ભવિસ્સતિ મઞ્ઞે’’તિ સરીરં પરિવત્તેત્વા વિદ્ધટ્ઠાનં ઓલોકેન્તો વિદ્ધટ્ઠાનં અદિસ્વા ‘‘કત્થ વિદ્ધોસિ, ભન્તે’’તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ‘‘નાહં, મહારાજ, અઞ્ઞેન વિદ્ધો, અહં પન અત્તનાવ અત્તાનં હદયે વિજ્ઝિ’’ન્તિ વત્વા ઉટ્ઠાય નિસીદિત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧. ‘‘સઙ્કપ્પરાગધોતેન, વિતક્કનિસિતેન ચ;
નાલઙ્કતેન ભદ્રેન, ઉસુકારાકતેન ચ.

૨. ‘‘ન કણ્ણાયતમુત્તેન, નાપિ મોરૂપસેવિના;
તેનમ્હિ હદયે વિદ્ધો, સબ્બઙ્ગપરિદાહિના.

૩. ‘‘આવેધઞ્ચ ન પસ્સામિ, યતો રુહિરમસ્સવે;
યાવ અયોનિસો ચિત્તં, સયં મે દુક્ખમાભત’’ન્તિ.

તત્થ **સઙ્કપ્પરાગધોતેના**તિ કામવિતક્કસમ્પયુત્તરાગધોતેન. **વિતક્કનિસિતેન ચા**તિ તેનેવ રાગોદકેન વિતક્કપાસાણે નિસિતેન. **નાલઙ્કતેન ભદ્રેના**તિ નેવ અલઙ્કતેન ભદ્રેન, અનલઙ્કતેન બીભચ્છેનાતિ અત્થો. **ઉસુકારાકતેન ચા**તિ ઉસુકારેહિપિ અકતેન. **ન કણ્ણાયતમુત્તેના**તિ યાવ દક્ખિણકણ્ણચૂળકં આકડ્ઢિત્વા અમુત્તકેન. **નાપિ મોરૂપસેવિના**તિ મોરપત્તગિજ્ઝપત્તાદીહિ અકતૂપસેવનેન. **તેનમ્હિ હદયે વિદ્ધો**તિ તેન કિલેસકણ્ડેનાહં હદયે વિદ્ધો અમ્હિ. **સબ્બઙ્ગપરિદાહિના**તિ સબ્બાનિ અઙ્ગાનિ પરિદહનસમત્થેન. મહારાજ, તેન હિ કિલેસકણ્ડેન હદયે વિદ્ધકાલતો પટ્ઠાય મમ અગ્ગિ પદિત્તાનિવ સબ્બાનિ અઙ્ગાનિ ડય્હન્તીતિ દસ્સેતિ.

આવેધઞ્ચ ન પસ્સામીતિ વિદ્ધટ્ઠાને વણઞ્ચ ન પસ્સામિ. **યતો રુહિરમસ્સવે**તિ યતો મે આવેધતો લોહિતં પગ્ઘરેય્ય, તં ન પસ્સામીતિ અત્થો. **યાવ અયોનિસો ચિત્ત**ન્તિ એત્થ **યાવા**તિ દળ્હત્થે નિપાતો, અતિવિય દળ્હં કત્વા અયોનિસો ચિત્તં વડ્ઢિતન્તિ અત્થો. **સયં મે દુક્ખમાભત**ન્તિ અત્તનાવ મયા અત્તનો દુક્ખં આનીતન્તિ.

એવં બોધિસત્તો ઇમાહિ તીહિ ગાથાહિ રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા રાજાનં પણ્ણસાલતો બહિ કત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા નટ્ઠં ઝાનં ઉપ્પાદેત્વા પણ્ણસાલાય નિક્ખમિત્વા આકાસે નિસિન્નો રાજાનં ઓવદિત્વા ‘‘મહારાજ, અહં હિમવન્તમેવ ગમિસ્સામી’’તિ વત્વા ‘‘ન સક્કા, ભન્તે, ગન્તુ’’ન્તિ વુચ્ચમાનોપિ ‘‘મહારાજ, મયા ઇધ વસન્તેન એવરૂપો વિપ્પકારો પત્તો, ઇદાનિ ન સક્કા ઇધ વસિતુ’’ન્તિ રઞ્ઞો યાચન્તસ્સેવ આકાસે ઉપ્પતિત્વા હિમવન્તં ગન્ત્વા તત્થ યાવતાયુકં ઠત્વા બ્રહ્મલોકૂપગો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠહિ. કેચિ સોતાપન્ના, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહન્તો અહેસું. ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સઙ્કપ્પરાગજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૫૨] ૨. તિલમુટ્ઠિજાતકવણ્ણના

અજ્જાપિ મે તં મનસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં કોધનં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. અઞ્ઞતરો કિર, ભિક્ખુ, કોધનો અહોસિ ઉપાયાસબહુલો, અપ્પમ્પિ વુત્તો સમાનો કુપ્પિ અભિસજ્જિ, કોપઞ્ચ દોસઞ્ચ અપ્પચ્ચયઞ્ચ પાત્વાકાસિ. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અસુકો નામ ભિક્ખુ કોધનો ઉપાયાસબહુલો ઉદ્ધને પક્ખિત્તલોણં વિય તટતટાયન્તો વિચરતિ, એવરૂપે નિક્કોધને બુદ્ધસાસને પબ્બજિતો સમાનો કોધમત્તમ્પિ નિગ્ગણ્હિતું ન સક્કોતી''તિ. સત્થા તેસં કથં સુત્વા એકં ભિક્ખું પેસેત્વા તં ભિક્ખું પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, કોધનો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ અયં કોધનો અહોસી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ પુત્તો બ્રહ્મદત્તકુમારો નામ અહોસિ. પોરાણકરાજાનો ચ અત્તનો પુત્તે ''એવં એતે નિહતમાનદપ્પા સીતુણ્હક્ખમા લોકચારિત્તઞ્ઞૂ ચ ભવિસ્સન્તી''તિ અત્તનો નગરે દિસાપામોક્ખઆચરિયે વિજ્જમાનેપિ સિપ્પુગ્ગહણત્થાય દૂરે તિરોરટ્ઠં પેસેન્તિ, તસ્મા સોપિ રાજા સોળસવસ્સુદ્દેસિકં પુત્તં પક્કોસાપેત્વા એકપટલિકઉપાહના ચ પણ્ણચ્છત્તઞ્ચ કહાપણસહસ્સઞ્ચ દત્વા ''તાત, તક્કસિલં ગન્ત્વા સિપ્પં ઉગ્ગણ્હા''તિ પેસેસિ. સો ''સાધૂ''તિ માતાપિતરો વન્દિત્વા નિક્ખમિત્વા અનુપુબ્બેન તક્કસિલં પત્વા આચરિયસ્સ ગેહં પુચ્છિત્વા આચરિયે માણવકાનં સિપ્પં વાચેત્વા ઉટ્ઠાય ઘરદ્વારે ચઙ્કમન્તે ગેહં ગન્ત્વા યસ્મિં ઠાને ઠિતો આચરિયં અદ્દસ, તત્થેવ ઉપાહના ઓમુઞ્ચિત્વા છત્તઞ્ચ અપનેત્વા આચરિયં વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ. સો તસ્સ કિલન્તભાવં ઞત્વા આગન્તુકસઙ્ગહં કારેસિ. કુમારો ભુત્તભોજનો થોકં વિસ્સમિત્વા આચરિયં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા અટ્ઠાસિ, ''કુતો આગતોસિ, તાતા''તિ ચ વુત્તે ''બારાણસિતો''તિ આહ. ''કસ્સ પુત્તોસી''તિ? ''બારાણસિરઞ્ઞો''તિ. ''કેનત્થેનાગતોસી''તિ? ''સિપ્પં ઉગ્ગણ્હત્થાયા''તિ. ''કિં તે આચરિયભાગો આભતો, ઉદાહુ ધમ્મન્તેવાસિકો હોતુકામોસી''તિ? સો ''આચરિયભાગો મે આભતો''તિ વત્વા આચરિયસ્સ પાદમૂલે સહસ્સત્થવિકં ઠપેત્વા વન્દિ.

ધમ્મન્તેવાસિકા દિવા આચરિયસ્સ કમ્મં કત્વા રત્તિં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તિ, આચરિયભાગદાયકા ગેહે જેટ્ઠપુત્તા વિય હુત્વા સિપ્પમેવ ઉગ્ગણ્હન્તિ. તસ્મા સોપિ આચરિયો સલ્લહુકેન સુભનક્ખત્તેન કુમારસ્સ સિપ્પં પટ્ઠપેસિ. કુમારોપિ સિપ્પં ઉગ્ગણ્હન્તો એકદિવસં આચરિયેન સદ્ધિં ન્હાયિતું અગમાસિ. અથેકા મહલ્લિકા ઇત્થી તિલાનિ સેતે કત્વા પત્થરિત્વા રક્ખમાના નિસીદિ. કુમારો સેતતિલે દિસ્વા ખાદિતુકામો હુત્વા એકં તિલમુટ્ઠિં ગહેત્વા ખાદિ, મહલ્લિકા ''તણ્હાલુકો એસો''તિ કિઞ્ચિ અવત્વા તુણ્હી અહોસિ. સો પુનદિવસેપિ તાય વેલાય તથેવ અકાસિ, સાપિ નં ન કિઞ્ચિ આહ. ઇતરો તતિયદિવસેપિ તથેવાકાસિ, તદા મહલ્લિકા ''દિસાપામોક્ખો આચરિયો અત્તનો અન્તેવાસિકેહિ મં વિલુમ્પાપેતી''તિ બાહા પગ્ગય્હ કન્દિ. આચરિયો નિવત્તિત્વા ''કિં એતં , અમ્મા''તિ પુચ્છિ. ''સામિ, અન્તેવાસિકો તે મયા કતાનં સેતતિલાનં અજ્જેકં મુટ્ઠિં ખાદિ, હિય્યો એકં, પરે એકં, નનુ એવં ખાદન્તો મમ સન્તકં સબ્બં નાસેસ્સતી''તિ. ''અમ્મ, મા રોદિ, મૂલં તે દાપેસ્સામી''તિ. ''ન મે, સામિ, મૂલેનત્થો, યથા પનેસ કુમારો પુન એવં ન કરોતિ, તથા તં સિક્ખાપેહી''તિ. આચરિયો ''તેન હિ પસ્સ, અમ્મા''તિ દ્વીહિ માણવેહિ તં કુમારં દ્વીસુ હત્થેસુ ગાહાપેત્વા વેળુપેસિકં ગહેત્વા ''પુન એવરૂપં મા અકાસી''તિ તિક્ખત્તું પિટ્ઠિયં પહરિ. કુમારો આચરિયસ્સ કુજ્ઝિત્વા રત્તાનિ અક્ખીનિ કત્વા પાદપિટ્ઠિતો યાવ કેસમત્થકા ઓલોકેસિ. સોપિસ્સ કુજ્ઝિત્વા ઓલોકિતભાવં અઞ્ઞાસિ. કુમારો સિપ્પં નિટ્ઠાપેત્વા ''અનુયોગં દત્વા મારાપેતબ્બો એસ મયા''તિ તેન કતદોસં હદયે ઠપેત્વા ગમનકાલે આચરિયં વન્દિત્વા ''યદાહં, આચરિય, બારાણસિરજ્જં પત્વા તુમ્હાકં સન્તિકં પેસેસ્સામિ, તદા તુમ્હે આગચ્છેય્યાથા''તિ સસિનેહો વિય પટિઞ્ઞં ગહેત્વા પક્કામિ.

સો બારાણસિં પત્વા માતાપિતરો વન્દિત્વા સિપ્પં દસ્સેસિ. રાજા ‘‘જીવમાનેન મે પુત્તો દિટ્ઠો, જીવમાનોવસ્સ રજ્જસિરિં પસ્સામી’’તિ પુત્તં રજ્જે પતિટ્ઠાપેસિ. સો રજ્જસિરિં અનુભવમાનો આચરિયેન કતદોસં સરિત્વા ઉપ્પન્નકોધો ‘‘મારાપેસ્સામિ ન’’ન્તિ પક્કોસનત્થાય આચરિયસ્સ દૂતં પાહેસિ. આચરિયો ‘‘તરુણકાલે નં સઞ્ઞાપેતું ન સક્ખિસ્સામી’’તિ અગન્ત્વા તસ્સ રઞ્ઞો મજ્ઝિમવયકાલે ‘‘ઇદાનિ નં સઞ્ઞાપેતું સક્ખિસ્સામી’’તિ ગન્ત્વા રાજદ્વારે ઠત્વા ‘‘તક્કસિલાચરિયો આગતો’’તિ આરોચાપેસિ. રાજા તુટ્ઠો બ્રાહ્મણં પક્કોસાપેત્વા તં અત્તનો સન્તિકં આગતં દિસ્વાવ કોધં ઉપ્પાદેત્વા રત્તાનિ અક્ખીનિ કત્વા અમચ્ચે આમન્તેત્વા ‘‘ભો, અજ્જાપિ મે આચરિયેન પહટટ્ઠાનં રુજ્જતિ, આચરિયો નલાટેન મચ્ચું આદાય ‘મરિસ્સામી’તિ આગતો, અજ્જસ્સ જીવિતં નત્થી’’તિ વત્વા પુરિમા દ્વે ગાથા અવોચ –

૪. ‘‘અજ્જાપિ મે તં મનસિ, યં મં ત્વં તિલમુટ્ઠિયા;
બાહાય મં ગહેત્વાન, લટ્ઠિયા અનુતાળયિ.

૫. ‘‘નનુ જીવિતે ન રમસિ, યેનાસિ બ્રાહ્મણાગતો;
યં મં બાહા ગહેત્વાન, તિક્ખત્તું અનુતાળયી’’તિ.

તત્થ **યં મં બાહાય મ**ન્તિ દ્વીસુ પદેસુ ઉપયોગવચનં અનુતાળનગહણાપેક્ખં. યં મં ત્વં તિલમુટ્ઠિયા કારણા અનુતાળયિ, અનુતાળેન્તો ચ મં બાહાય ગહેત્વા અનુતાળયિ, તં અનુતાળનં અજ્જાપિ મે મનસીતિ અયઞ્હેત્થ અત્થો. **નનુ જીવિતે ન રમસી**તિ મઞ્ઞે ત્વં અત્તનો જીવિતમ્હિ નાભિરમસિ. **યેનાસિ બ્રાહ્મણાગતો**તિ યસ્મા બ્રાહ્મણ ઇધ મમ સન્તિકં આગતોસિ. **યં મં બાહા ગહેત્વાના**તિ યં મમ બાહા ગહેત્વા, યં મં બાહાય ગહેત્વાતિપિ અત્થો. **તિક્ખત્તું અનુતાળયી**તિ તયો વારે વેળુલટ્ઠિયા તાળેસિ, અજ્જ દાનિ તસ્સ ફલં વિન્દાહીતિ નં મરણેન સન્તજ્જેન્તો એવમાહ.

તં સુત્વા આચરિયો તતિયં ગાથમાહ –

૬. ‘‘અરિયો અનરિયં કુબ્બન્તં, યો દણ્ડેન નિસેધતિ;
સાસનં તં ન તં વેરં, ઇતિ નં પણ્ડિતા વિદૂ’’તિ.

તત્થ **અરિયો**તિ સુન્દરાધિવચનમેતં. સો પન અરિયો ચતુબ્બિધો હોતિ આચારઅરિયો દસ્સનઅરિયો લિઙ્ગઅરિયો પટિવેધઅરિયોતિ. તત્થ મનુસ્સો વા હોતુ તિરચ્છાનો વા, અરિયાચારે ઠિતો **આચારઅરિયો** નામ. વુત્તમ્પિ ચેતં –

‘‘અરિયવત્તસિ વક્કઙ્ગ, યો પિણ્ડમપચાયતિ;
ચજામિ તે તં ભત્તારં, ગચ્છથૂભો યથાસુખ’’ન્તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૧૦૬);

રૂપેન પન ઇરિયાપથેન ચ પાસાદિકેન દસ્સનીયેન સમન્નાગતો દસ્સનઅરિયો નામ. વુત્તમ્પિ ચેતં –

‘‘અરિયાવકાસોસિ પસન્નનેત્તો, મઞ્ઞે ભવં પબ્બજિતો કુલમ્હા;
કથં નુ ચિત્તાનિ પહાય ભોગે, પબ્બજિ નિક્ખમ્મ ઘરા સપઞ્ઞા’’તિ. (જા॰ ૨.૧૭.૧૪૩);

નિવાસનપારુપનલિઙ્ગગ્ગહણેન પન સમણસદિસો હુત્વા વિચરન્તો દુસ્સીલોપિ લિઙ્ગઅરિયો નામ. યં સન્ધાય વુત્તં –

‘‘છદનં કત્વાન સુબ્બતાનં, પક્ખન્દી કુલદૂસકો પગબ્ભો;
માયાવી અસઞ્ઞતો પલાપો, પતિરૂપેન ચરં સ મગ્ગદૂસી’’તિ.

બુદ્ધાદયો પન પટિવેધઅરિયા નામ. તેન વુત્તં – ‘‘અરિયા વુચ્ચન્તિ બુદ્ધા ચ પચ્ચેકબુદ્ધા ચ બુદ્ધસાવકા ચા’’તિ. તેસુ ઇધ આચારઅરિયોવ અધિપ્પેતો.

અનરિયન્તિ દુસ્સીલં પાપધમ્મં. **કુબ્બન્ત**ન્તિ પાણાતિપાતાદિકં પઞ્ચવિધદુસ્સીલ્યકમ્મં કરોન્તં, એકમેવ વા એતં અત્થપદં, અનરિયં હીનં લામકં પઞ્ચવેરભયકમ્મં કરોન્તં પુગ્ગલં. **યો**તિ ખત્તિયાદીસુ યો કોચિ. **દણ્ડેના**તિ યેન કેનચિ પહરણકેન. **નિસેધતી**તિ ‘‘મા પુન એવરૂપં કરી’’તિ પહરન્તો નિવારેતિ. **સાસનં તં ન તં વેર**ન્તિ તં, મહારાજ, અકત્તબ્બં કરોન્તે પુત્તધીતરો વા અન્તેવાસિકે વા એવં પહરિત્વા નિસેધનં નામ ઇમસ્મિં લોકે સાસનં અનુસિટ્ઠિ ઓવાદો, ન વેરં. **ઇતિ નં પણ્ડિતા વિદૂ**તિ એવમેતં પણ્ડિતા જાનન્તિ. તસ્મા, મહારાજ, ત્વમ્પિ એવં જાન, ન એવરૂપે ઠાને વેરં કાતું અરહસિ. સચે હિ ત્વં, મહારાજ, મયા એવં સિક્ખાપિતો નાભવિસ્સ, અથ ગચ્છન્તે કાલે પૂવસક્ખલિઆદીનિ ચેવ ફલાફલાદીનિ ચ હરન્તો ચોરકમ્મેસુ પલુદ્ધો અનુપુબ્બેન સન્ધિચ્છેદનપન્થદૂહનગામઘાતકાદીનિ કત્વા ‘‘રાજાપરાધિકો ચોરો’’તિ સહોડ્ઢં ગહેત્વા રઞ્ઞો દસ્સિતો ‘‘ગચ્છથસ્સ દોસાનુરૂપં દણ્ડં ઉપનેથા’’તિ દણ્ડભયં પાપુણિસ્સ, કુતો તે એવરૂપા સમ્પત્તિ અભવિસ્સ, નનુ મં નિસ્સાય ઇદં ઇસ્સરિયં તયા લદ્ધન્તિ એવં આચરિયો રાજાનં સઞ્ઞાપેસિ . પરિવારેત્વા ઠિતા અમચ્ચાપિસ્સ કથં સુત્વા ‘‘સચ્ચં, દેવ, ઇદં ઇસ્સરિયં તુમ્હાકં આચરિયસ્સેવ સન્તક’’ન્તિ આહંસુ.

તસ્મિં ખણે રાજા આચરિયસ્સ ગુણં સલ્લક્ખેત્વા ‘‘સબ્બિસ્સરિયં તે, આચરિય, દમ્મિ, રજ્જં પટિચ્છા’’તિ આહ. આચરિયો ‘‘ન મે, મહારાજ, રજ્જેનત્થો’’તિ પટિક્ખિપિ. રાજા તક્કસિલં પેસેત્વા આચરિયસ્સ પુત્તદારં આહરાપેત્વા મહન્તં ઇસ્સરિયં દત્વા તમેવ પુરોહિતં કત્વા પિતુટ્ઠાને ઠપેત્વા તસ્સોવાદે ઠિતો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કોધનો ભિક્ખુ અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિ, બહૂ જના સોતાપન્નસકદાગામિઅનાગામિનો અહેસું. ‘‘તદા રાજા કોધનો ભિક્ખુ અહોસિ, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

તિલમુટ્ઠિજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૫૩] ૩. મણિકણ્ઠજાતકવણ્ણના

મમન્નપાનન્તિ ઇદં સત્થા આળવિં નિસ્સાય અગ્ગાળવે ચેતિયે વિહરન્તો **કુટિકારસિક્ખાપદં** (પારા॰ ૩૪૨) આરબ્ભ કથેસિ. આળવકા હિ ભિક્ખૂ સઞ્ઞાચિકાય કુટિયો કારયમાના યાચનબહુલા વિઞ્ઞત્તિબહુલા વિહરિંસુ ‘‘પુરિસં દેથ, પુરિસત્થકરં દેથા’’તિઆદીનિ વદન્તા. મનુસ્સા ઉપદ્દુતા યાચનાય ઉપદ્દુતા વિઞ્ઞત્તિયા ભિક્ખૂ દિસ્વા ઉબ્બિજ્જિંસુપિ ઉત્તસિંસુપિ પલાયિંસુપિ. અથાયસ્મા મહાકસ્સપો આળવિં ઉપસઙ્કમિત્વા પિણ્ડાય પાવિસિ, મનુસ્સા થેરમ્પિ દિસ્વા તથેવ પટિપજ્જિંસુ. સો પચ્છાભત્તં પિણ્ડપાતપટિક્કન્તો ભિક્ખૂ આમન્તેત્વા ‘‘પુબ્બાયં,

આવુસો, આળવી સુલભપિણ્ડા, ઇદાનિ કસ્મા દુલ્લભપિણ્ડા જાતા''તિ પુચ્છિત્વા તં કારણં સુત્વા ભગવતિ આળવિં આગન્ત્વા અગ્ગાળવચેતિયે વિહરન્તે ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા એતમત્થં આરોચેસિ. સત્થા એતસ્મિં કારણે ભિક્ખુસઙ્ઘં સન્નિપાતાપેત્વા આળવકે ભિક્ખૂ પટિપુચ્છિ – ''સચ્ચં કિર તુમ્હે, ભિક્ખવે, સઞ્ઞાચિકાય કુટિયો કારેથા''તિ. ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે તે ભિક્ખૂ ગરહિત્વા ''ભિક્ખવે, યાચના નામેસા સત્તરતનપરિપુણ્ણે નાગભવને વસન્તાનં નાગાનમ્પિ અમનાપા, પગેવ મનુસ્સાનં, યેસં એકં કહાપણકં ઉપ્પાદેન્તાનં પાસાણતો મંસં ઉપ્પાટનકાલો વિય હોતી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાવિભવે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિ. તસ્સ આધાવિત્વા પરિધાવિત્વા વિચરણકાલે અઞ્ઞોપિ પુઞ્ઞવા સત્તો તસ્સ માતુ કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિ. તે ઉભોપિ ભાતરો વયપ્પત્તા માતાપિતૂનં કાલકિરિયાય સંવિગ્ગહદયા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ગઙ્ગાતીરે પણ્ણસાલં માપેત્વા વસિંસુ. તેસુ જેટ્ઠસ્સ ઉપરિગઙ્ગાય પણ્ણસાલા અહોસિ, કનિટ્ઠસ્સ અધોગઙ્ગાય. અથેકદિવસં મણિકણ્ઠો નામ નાગરાજા નાગભવના નિક્ખમિત્વા ગઙ્ગાતીરે માણવકવેસેન વિચરન્તો કનિટ્ઠસ્સ અસ્સમં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ, તે અઞ્ઞમઞ્ઞં સમ્મોદનીયકથં કથેત્વા વિસ્સાસિકા અહેસું, વિના વત્તિતું નાસક્ખિંસુ. મણિકણ્ઠો અભિણ્હં કનિટ્ઠતાપસસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા કથાસલ્લાપેન નિસીદિત્વા ગમનકાલે તાપસે સિનેહેન અત્તભાવં વિજહિત્વા ભોગેહિ તાપસં પરિક્ખિપન્તો પરિસ્સજિત્વા ઉપરિમુદ્ધનિ મહન્તં ફણં ધારેત્વા થોકં વસિત્વા તં સિનેહં વિનોદેત્વા સરીરં વિનિવેઠેત્વા તાપસં વન્દિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગચ્છતિ. તાપસો તસ્સ ભયેન કિસો અહોસિ લૂખો દુબ્બણ્ણો ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતો ધમનિસન્થતગત્તો.

સો એકદિવસં ભાતુ સન્તિકં અગમાસિ. અથ નં સો પુચ્છિ – ''કિસ્સ, ત્વં ભો, કિસો લૂખો દુબ્બણ્ણો ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતો ધમનિસન્થતગત્તો''તિ. સો તસ્સ તં પવત્તિં આરોચેત્વા ''કિં પન, ત્વં ભો, તસ્સ નાગરાજસ્સ આગમનં ઇચ્છસિ, ન ઇચ્છસી''તિ પુટ્ઠો ''ન ઇચ્છામી''તિ વત્વા ''સો પન નાગરાજા તવ સન્તિકં આગચ્છન્તો કિં પિળન્ધનં પિળન્ધિત્વા આગચ્છતી''તિ વુત્તે ''મણિરતન''ન્તિ આહ. તેન હિ ત્વં તસ્મિં નાગરાજે તવ સન્તિકં આગન્ત્વા અનિસિન્નેયેવ ''મણિં મે દેહી''તિ યાચ, એવં સો નાગો તં ભોગેહિ અપરિક્ખિપિત્વાવ ગમિસ્સતિ. પુનદિવસે અસ્સમપદદ્વારે ઠત્વા આગચ્છન્તમેવ નં યાચેય્યાસિ, તતિયદિવસે ગઙ્ગાતીરે ઠત્વા ઉદકા ઉમ્મુજ્જન્તમેવ નં યાચેય્યાસિ, એવં સો તવ સન્તિકં પુન ન આગમિસ્સતીતિ.

તાપસો ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા અત્તનો પણ્ણસાલં ગન્ત્વા પુનદિવસે નાગરાજાનં આગન્ત્વા ઠિતમત્તમેવ ''એતં અત્તનો પિળન્ધનમણિં મે દેહી''તિ યાચિ, સો અનિસીદિત્વાવ પલાયિ. અથ નં દુતિયદિવસે અસ્સમપદદ્વારે ઠત્વા આગચ્છન્તમેવ ''હિય્યો મે મણિરતનં નાદાસિ, અજ્જ દાનં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ આહ. નાગો અસ્સમપદં અપવિસિત્વાવ પલાયિ. તતિયદિવસે ઉદકતો ઉમ્મુજ્જન્તમેવ નં ''અજ્જ મે તતિયો દિવસો યાચન્તસ્સ, દેહિ દાનિ મે એતં મણિરતન''ન્તિ આહ. નાગરાજા ઉદકે ઠત્વાવ તાપસં પટિક્ખિપન્તો દ્વે ગાથા આહ –

૭. ''મમન્નપાનં વિપુલં ઉળારં, ઉપ્પજ્જતીમસ્સ મણિસ્સ હેતુ;
તં તે ન દસ્સં અતિયાચકોસિ, ન ચાપિ તે અસ્સમમાગમિસ્સં.

૮. ''સુસૂ યથા સક્ખરધોતપાણી, તાસેસિમં સેલં યાચમાનો;
તં તે ન દસ્સં અતિયાચકોસિ, ન ચાપિ તે અસ્સમમાગમિસ્સ''ન્તિ.

તત્થ **મમન્નપાનન્તિ** મમ યાગુભત્તાદિદિબ્બભોજનં અટ્ઠપાનકભેદઞ્ચ દિબ્બપાનં. **વિપુલન્તિ** બહુ. **ઉળારન્તિ** સેટ્ઠં પણીતં. **તં તેતિ** તં મણિં તુય્હં. **અતિયાચકોસીતિ** કાલઞ્ચ પમાણઞ્ચ અતિક્કમિત્વા અજ્જ તીણિ દિવસાનિ મય્હં પિયં મનાપં મણિરતનં યાચમાનો અતિક્કમ્મ યાચકોસિ. **ન ચાપિ તેતિ** ન કેવલં ન દસ્સં, અસ્સમમ્પિ તે નાગમિસ્સં. **સુસૂ યથાતિ** યથા નામ યુવા તરુણમનુસ્સો. **સક્ખરધોતપાણીતિ** સક્ખરાય ધોતપાણિ, તેલેન પાસાણે ધોતઅસિહત્થો. **તાસેસિમં સેલં યાચમાનોતિ** ઇમં મણિં યાચન્તો ત્વં કઞ્ચનથરુખગ્ગં અબ્બાહિત્વા ‘‘સીસં તે છિન્દામી’’તિ વદન્તો તરુણપુરિસો વિય મં તાસેસિ.

એવં વત્વા સો નાગરાજા ઉદકે નિમુજ્જિત્વા અત્તનો નાગભવનમેવ ગન્ત્વા ન પચ્ચાગઞ્છિ. અથ સો તાપસો તસ્સ દસ્સનીયસ્સ નાગરાજસ્સ અદસ્સનેન ભિય્યોસોમત્તાય કિસો અહોસિ લૂખો દુબ્બણ્ણો ઉપ્પણ્ડુપ્પણ્ડુકજાતો ધમનિસન્થતગત્તો. અથ જેટ્ઠતાપસો ‘‘કનિટ્ઠસ્સ પવત્તિં જાનિસ્સામી’’તિ તસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા તં ભિય્યોસોમત્તાય પણ્ડુરોગિનં દિસ્વા ‘‘કિં નુ ખો, ભો, ત્વં ભિય્યોસોમત્તાય પણ્ડુરોગી જાતો’’તિ વત્વા ‘‘તસ્સ દસ્સનીયસ્સ નાગરાજસ્સ અદસ્સનેના’’તિ સુત્વા ‘‘અયં તાપસો નાગરાજાનં વિના વત્તિતું ન સક્કોતી’’તિ સલ્લક્ખેત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૯. ‘‘ન તં યાચે યસ્સ પિયં જિગીસે, દેસ્સો હોતિ અતિયાચનાય;
નાગો મણિં યાચિતો બ્રાહ્મણેન, અદસ્સનંયેવ તદજ્ઝગમા’’તિ.

તત્થ **ન તં યાચેતિ** તં ભણ્ડં ન યાચેય્ય. **યસ્સ પિયં જિગીસેતિ** યં ભણ્ડં અસ્સ પુગ્ગલસ્સ પિયન્તિ જાનેય્ય. **દેસ્સો હોતીતિ** અપ્પિયો હોતિ. **અતિયાચનાયાતિ** પમાણં અતિક્કમિત્વા વરભણ્ડં યાચન્તો તાય અતિયાચનાય. **અદસ્સનંયેવ તદજ્ઝગમાતિ** તતો પટ્ઠાય અદસ્સનમેવ ગતોતિ.

એવં પન તં વત્વા ‘‘ઇતો દાનિ પટ્ઠાય મા સોચી’’તિ સમસ્સાસેત્વા જેટ્ઠભાતા અત્તનો અસ્સમમેવ ગતો. અથાપરભાગે તે દ્વેપિ ભાતરો અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણા અહેસું.

સત્થા ‘‘એવં, ભિક્ખવે, સત્તરતનપરિપુણ્ણે નાગભવને વસન્તાનં નાગાનમ્પિ યાચના નામ અમનાપા, કિમઙ્ગં પન મનુસ્સાન’’ન્તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા કનિટ્ઠો આનન્દો અહોસિ, જેટ્ઠો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મણિકણ્ઠજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૫૪] ૪. કુણ્ડકકુચ્છિસિન્ધવજાતકવણ્ણના

ભુત્વા તિણપરિઘાસન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સારિપુત્તત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે સમ્માસમ્બુદ્ધે સાવત્થિયં વસ્સં વસિત્વા ચારિકં ચરિત્વા પુન પચ્ચાગતે મનુસ્સા ‘‘આગન્તુકસક્કારં કરિસ્સામા’’તિ બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં દદન્તિ. વિહારે એકં ધમ્મઘોસકભિક્ખું ઠપેસું, સો યે યે આગન્ત્વા યત્તકે ભિક્ખૂ ઇચ્છન્તિ, તેસં તેસં ભિક્ખૂ વિચારેત્વા દેતિ.

અથેકા દુગ્ગતમહલ્લિકા ઇત્થી એકમેવ પટિવીસં સજ્જેત્વા તેસં તેસં મનુસ્સાનં ભિક્ખૂસુ વિચારેત્વા દિન્નેસુ ઉસ્સૂરે ધમ્મઘોસકસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા ‘‘મય્હં એકં ભિક્ખું દેથા’’તિ આહ. સો ‘‘મયા સબ્બે ભિક્ખૂ વિચારેત્વા દિન્ના, સારિપુત્તત્થેરો પન વિહારેયેવ, ત્વં તસ્સ ભિક્ખં દેહી’’તિ આહ. સા ‘‘સાધૂ’’તિ તુટ્ઠચિત્તા જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે

ઠત્વા થેરસ્સ આગતકાલે વન્દિત્વા હત્થતો પત્તં ગહેત્વા ઘરં નેત્વા નિસીદાપેસિ. ‘‘એકાય કિર મહલ્લિકાય ધમ્મસેનાપતિ અત્તનો ઘરે નિસીદાપિતો’’તિ બહૂનિ સદ્ધાનિ કુલાનિ અસ્સોસું. તેસુ રાજા પસ્સેનદી કોસલો તં પવત્તિં સુત્વા તસ્સા સાટકેન ચેવ સહસ્સત્થવિકાય ચ સદ્ધિં ભત્તભાજનાનિ પહિણિ ‘‘મય્હં અય્યં પરિવિસમાના ઇમં સાટકં નિવાસેત્વા ઇમે કહાપણે વળઞ્જેત્વા થેરં પરિવિસતૂ’’તિ. યથા ચ રાજા, એવં અનાથપિણ્ડિકો ચૂળઅનાથપિણ્ડિકો વિસાખા ચ મહાઉપાસિકા પહિણિ. અઞ્ઞાનિપિ પન કુલાનિ એકસતદ્વિસતાદિવસેન અત્તનો અત્તનો બલાનુરૂપેન કહાપણે પહિણિંસુ. એવં એકાહેનેવ સા મહલ્લિકા સતસહસ્સમત્તં લભિ. થેરો પન તાય દિન્નયાગુમેવ પિવિત્વા તાય કતખજ્જકમેવ પક્કભત્તમેવ ચ પરિભુઞ્જિત્વા અનુમોદનં કત્વા તં મહલ્લિકં સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેત્વા વિહારમેવ અગમાસિ.

ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ થેરસ્સ ગુણકથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, ધમ્મસેનાપતિ મહલ્લિકગહપતાનિં દુગ્ગતભાવતો મોચેસિ, પતિટ્ઠા અહોસિ. તાય દિન્નમાહારં અજિગુચ્છન્તો પરિભુઞ્જી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, સારિપુત્તો ઇદાનેવ એતિસ્સા મહલ્લિકાય અવસ્સયો જાતો, ન ચ ઇદાનેવ તાય દિન્નં આહારં અજિગુચ્છન્તો પરિભુઞ્જતિ, પુબ્બેપિ પરિભુઞ્જિયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો ઉત્તરાપથે અસ્સવાણિજકુલે નિબ્બત્તિ. ઉત્તરાપથજનપદતો પઞ્ચસતા અસ્સવાણિજા અસ્સે બારાણસિં આનેત્વા વિક્કિણન્તિ. અઞ્ઞતરોપિ અસ્સવાણિજો પઞ્ચઅસ્સસતાનિ આદાય બારાણસિમગ્ગં પટિપજ્જિ. અન્તરામગ્ગે ચ બારાણસિતો અવિદૂરે એકો નિગમગામો અત્થિ, તત્થ પુબ્બે મહાવિભવો સેટ્ઠિ અહોસિ. તસ્સ મહન્તં નિવેસનં, તં પન કુલં અનુક્કમેન પરિક્ખયં ગતં, એકાવ મહલ્લિકા અવસિટ્ઠા, સા તસ્મિં નિવેસને વસતિ. અથ સો અસ્સવાણિજો તં નિગમગામં પત્વા ‘‘વેતનં દસ્સામી’’તિ તસ્સા નિવેસને નિવાસં ગણ્હિત્વા અસ્સે એકમન્તે ઠપેસિ. તંદિવસમેવસ્સ એકિસ્સા આજાનીયાવળવાય ગબ્ભવુટ્ઠાનં અહોસિ. સો દ્વે તયો દિવસે વસિત્વા અસ્સે બલં ગાહાપેત્વા ‘‘રાજાનં પસ્સિસ્સામી’’તિ અસ્સે આદાય પાયાસિ. અથ નં મહલ્લિકા ‘‘ગેહવેતનં દેહી’’તિ વત્વા ‘‘સાધુ, અમ્મ, દેમી’’તિ વુત્તે ‘‘તાત, વેતનં મે દદમાનો ઇમમ્પિ અસ્સપોતકં વેતનતો ખણ્ડેત્વા દેહી’’તિ આહ. વાણિજો તથા કત્વા પક્કામિ. સા તસ્મિં અસ્સપોતકે પુત્તસિનેહં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા અવસ્સાવનઝામકભત્તવિઘાસતિણાનિ દત્વા તં પટિજગ્ગિ.

અથાપરભાગે બોધિસત્તો પઞ્ચ અસ્સસતાનિ આદાય આગચ્છન્તો તસ્મિં ગેહે નિવાસં ગણ્હિ. કુણ્ડકખાદકસ્સ સિન્ધવપોતકસ્સ ઠિતટ્ઠાનતો ગન્ધં ઘાયિત્વા એકઅસ્સોપિ ગેહં પવિસિતું નાસક્ખિ. બોધિસત્તો મહલ્લિકં પુચ્છિ – ‘‘અમ્મ, કચ્ચિ ઇમસ્મિં ગેહે અસ્સો અત્થી’’તિ . ‘‘તાત, અઞ્ઞો અસ્સો નામ નત્થિ, અહં પન પુત્તં કત્વા એકં અસ્સપોતકં પટિજગ્ગામિ, સો એત્થ અત્થી’’તિ. ‘‘કહં સો, અમ્મા’’તિ? ‘‘ચરિતું ગતો, તાતા’’તિ. ‘‘કાય વેલાય આગમિસ્સતિ, અમ્મા’’તિ? ‘‘સાયન્હે, તાતા’’તિ. બોધિસત્તો તસ્સ આગમનં પટિમાનેન્તો અસ્સે બહિ ઠપેત્વાવ નિસીદિ. સિન્ધવપોતકોપિ વિચરિત્વા કાલેયેવ આગમિ. બોધિસત્તો કુણ્ડકકુચ્છિસિન્ધવપોતકં દિસ્વા લક્ખણાનિ સમાનેત્વા ‘‘અયં સિન્ધવો અનગ્ઘો, મહલ્લિકાય મૂલં દત્વા ગહેતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેસિ. સિન્ધવપોતકોપિ ગેહં પવિસિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનેયેવ ઠિતો. તસ્મિં ખણે તે અસ્સા ગેહં પવિસિતું સક્ખિંસુ.

બોધિસત્તો દ્વીહતીહં વસિત્વા અસ્સે સન્તપ્પેત્વા ગચ્છન્તો ''અમ્મ, ઇમં અસ્સપોતકં મૂલં ગહેત્વા મય્હં દેહી''તિ આહ. ''કિં વદેસિ, તાત, પુત્તં વિક્કિણન્તા નામ અત્થી''તિ. ''અમ્મ, ત્વં એતં કિં ખાદાપેત્વા પટિજગ્ગસી''તિ? ''ઓદનકઞ્જિકઞ્ચ ઝામકભત્તઞ્ચ વિઘાસતિણઞ્ચ ખાદાપેત્વા કુણ્ડકયાગુઞ્ચ પાયેત્વા પટિજગ્ગામિ, તાતા''તિ. ''અમ્મ, અહં એતં લભિત્વા પિણ્ડરસભોજનં ભોજેસ્સામિ, ઠિતટ્ઠાને ચેલવિતાનં પસારેત્વા અત્થરણપિટ્ઠે ઠપેસ્સામી''તિ. ''તાત, એવં સન્તે મમ પુત્તો ચ સુખં અનુભવતુ, તં ગહેત્વા ગચ્છા''તિ. અથ બોધિસત્તો તસ્સ ચતુન્નં પાદાનં નઙ્ગુટ્ઠસ્સ મુખસ્સ ચ મૂલં એકેકં કત્વા છ સહસ્સત્થવિકાયો ઠપેત્વા મહલ્લિકં નવવત્થં નિવાસાપેત્વા સિન્ધવપોતકસ્સ પુરતો ઠપેસિ. સો અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા માતરં ઓલોકેત્વા અસ્સૂનિ પવત્તેસિ. સાપિ તસ્સ પિટ્ઠિં પરિમજ્જિત્વા આહ – ''મયા પુત્તપોસાવનિકં લદ્ધં, ત્વં, તાત, ગચ્છાહી''તિ, તદા સો અગમાસિ.

બોધિસત્તો પુનદિવસે અસ્સપોતકસ્સ પિણ્ડરસભોજનં સજ્જેત્વા ''વીમંસિસ્સામિ તાવ નં, જાનાતિ નુ ખો અત્તનો બલં, ઉદાહુ ન જાનાતી''તિ દોણિયં કુણ્ડકયાગું આકિરાપેત્વા દાપેસિ. સો ''નાહં ઇમં ભોજનં ભુઞ્જિસ્સામી''તિ તં યાગું પાયિતું ન ઇચ્છિ. બોધિસત્તો તસ્સ વીમંસનવસેન પઠમં ગાથમાહ –

૧૦. ''ભુત્વા તિણપરિઘાસં, ભુત્વા આચામકુણ્ડકં;
એતં તે ભોજનં આસિ, કસ્મા દાનિ ન ભુઞ્જસી''તિ.

તત્થ **ભુત્વા તિણપરિઘાસ**ન્તિ ત્વં પુબ્બે મહલ્લિકાય દિન્નં તેસં તેસં ખાદિતાવસેસં વિઘાસતિણસઙ્ખાતં પરિઘાસં ભુઞ્જિત્વા વડ્ઢિતો. **ભુત્વા આચામકુણ્ડક**ન્તિ એત્થ આચામો વુચ્ચતિ ઓદનાવસેસં. **કુણ્ડક**ન્તિ કુણ્ડકમેવ. એતઞ્ચ ભુઞ્જિત્વા વડ્ઢિતોસીતિ દીપેતિ. **એતં તે**તિ એતં તવ પુબ્બે ભોજનં આસિ. **કસ્મા દાનિ ન ભુઞ્જસી**તિ મયાપિ તે તમેવ દિન્નં, ત્વં તં કસ્મા ઇદાનિ ન ભુઞ્જસીતિ.

તં સુત્વા સિન્ધવપોતકો ઇતરા દ્વે ગાથા અવોચ –

૧૧. ''યત્થ પોસં ન જાનન્તિ, જાતિયા વિનયેન વા;
બહુ તત્થ મહાબ્રહ્મે, અપિ આચામકુણ્ડકં.

૧૨. ''ત્વઞ્ચ ખોમં પજાનાસિ, યાદિસાયં હયુત્તમો;
જાનન્તો જાનમાગમ્મ, ન તે ભક્ખામિ કુણ્ડક''ન્તિ.

તત્થ **યત્થા**તિ યસ્મિં ઠાને. **પોસ**ન્તિ સત્તં. **જાતિયા વિનયેન વા**તિ ''જાતિસમ્પન્નો વા એસો, ન વા, આચારયુત્તો વા, ન વા''તિ એવં ન જાનન્તિ. **મહાબ્રહ્મે**તિ ગરુકાલપનેન આલપન્તો આહ. **યાદિસાય**ન્તિ યાદિસો અયં, અત્તાનં સન્ધાય વદતિ. **જાનન્તો જાનમાગમ્મા**તિ અહં અત્તનો બલં જાનન્તો જાનન્તમેવ તં આગમ્મ પટિચ્ચ તવ સન્તિકે કુણ્ડકં કિં ભુઞ્જિસ્સામિ. ન હિ ત્વં કુણ્ડકં ભોજાપેતુકામતાય છ સહસ્સાનિ દત્વા મં ગણ્હીતિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ''તં વીમંસનત્થાય તં મયા કતં, મા કુજ્ઝી''તિ તં સમસ્સાસેત્વા સુભોજનં ભોજેત્વા આદાય રાજઙ્ગણં ગન્ત્વા એકસ્મિં પસ્સે પઞ્ચ અસ્સસતાનિ ઠપેત્વા એકસ્મિં પસ્સે વિચિત્તસાણિં પરિક્ખિપિત્વા હેટ્ઠા અત્થરણં પત્થરિત્વા ઉપરિ ચેલવિતાનં બન્ધિત્વા સિન્ધવપોતકં ઠપેસિ.

રાજા આગન્ત્વા અસ્સે ઓલોકેન્તો ‘‘અયં અસ્સો કસ્મા વિસું ઠપિતો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘મહારાજ , અયં સિન્ધવો ઇમે અસ્સે વિસું અકતો મોચેસ્સતી’’તિ સુત્વા ‘‘સોભનો, ભો, સિન્ધવો’’તિ પુચ્છિ. બોધિસત્તો ‘‘આમ, મહારાજા’’તિ વત્વા ‘‘તેન હિસ્સ જવં પસ્સિસ્સામી’’તિ વુત્તે તં અસ્સં કપ્પેત્વા અભિરુહિત્વા ‘‘પસ્સ, મહારાજા’’તિ મનુસ્સે ઉસ્સારેત્વા રાજઙ્ગણે અસ્સં પાહેસિ. સબ્બં રાજઙ્ગણં નિરન્તરં અસ્સપન્તીહિ પરિક્ખિત્તમિવાહોસિ. પુન બોધિસત્તો ‘‘પસ્સ, મહારાજ, સિન્ધવપોતકસ્સ વેગ’’ન્તિ વિસ્સજ્જેસિ, એકપુરિસોપિ નં ન અદ્દસ. પુન રત્થપટં ઉદરે પરિક્ખિપિત્વા વિસ્સજ્જેસિ, રત્તપટમેવ પસ્સિંસુ. અથ નં અન્તોનગરે એકિસ્સા ઉય્યાનપોક્ખરણિયા ઉદકપિટ્ઠે વિસ્સજ્જેસિ, તત્થસ્સ ઉદકપિટ્ઠે ધાવતો ખુરગ્ગાનિપિ ન તેમિંસુ. પુનવારં પદુમિનિપત્તાનં ઉપરિ ધાવન્તો એકપણ્ણમ્પિ ન ઉદકે ઓસીદાપેસિ. એવમસ્સ જવસમ્પન્નં દસ્સેત્વા ઓરુય્હ પાણિં પહરિત્વા હત્થતલં ઉપનામેસિ, અસ્સો ઉપગન્ત્વા ચત્તારો પાદે એકતો કત્વા હત્થતલે અટ્ઠાસિ. અથ મહાસત્તો રાજાનં આહ – ‘‘મહારાજ, ઇમસ્સ અસ્સપોતકસ્સ સબ્બાકારેન વેગે દસ્સિયમાને સમુદ્દપરિયન્તો નપ્પહોતી’’તિ. રાજા તુસ્સિત્વા મહાસત્તસ્સ ઉપડ્ઢરજ્જં અદાસિ. સિન્ધવપોતકમ્પિ અભિસિઞ્ચિત્વા મઙ્ગલઅસ્સં અકાસિ.

સો રઞ્ઞો પિયો અહોસિ મનાપો, સક્કારોપિસ્સ મહા અહોસિ. તસ્સ હિ વસનટ્ઠાનં રઞ્ઞો અલઙ્કતપટિયત્તો વાસઘરગબ્ભો વિય અહોસિ, ચતુજાતિગન્ધેહિ ભૂમિલેપનં અકંસુ, ગન્ધદામમાલાદામાનિ ઓસારયિંસુ, ઉપરિ સુવણ્ણતારકખચિતં ચેલવિતાનં અહોસિ, સમન્તતો ચિત્રસાણિ પરિક્ખિત્તા અહોસિ, નિચ્ચં ગન્ધતેલપદીપા ઝાયિંસુ, ઉચ્ચારપસ્સાવટ્ઠાનેપિસ્સ સુવણ્ણકટાહં ઠપયિંસુ, નિચ્ચં રાજારહભોજનમેવ ભુઞ્જિ. તસ્સ પન આગતકાલતો પટ્ઠાય રઞ્ઞો સકલજમ્બુદીપે રજ્જં હત્થગતમેવ અહોસિ. રાજા બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ સોતાપન્ના સકદાગામિનો અનાગામિનો અરહન્તો ચ અહેસું. ‘‘તદા મહલ્લિકા અયમેવ મહલ્લિકા અહોસિ, સિન્ધવો સારિપુત્તો, રાજા આનન્દો, અસ્સવાણિજ્જો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

કુણ્ડકકુચ્છિસિન્ધવજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૫૫] ૫. સુકજાતકવણ્ણના

યાવ સો મત્તમઞ્ઞાસીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં અતિબહું ભુઞ્જિત્વા અજીરણેન કાલકતં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિં કિર એવં કાલકતે ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ તસ્સ અગુણકથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, અસુકો નામ ભિક્ખુ અત્તનો કુચ્છિપ્પમાણં અજાનિત્વા અતિબહું ભુઞ્જિત્વા જીરાપેતું અસક્કોન્તો કાલકતો’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ અતિભોજનપચ્ચયેનેવ મતો’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે સુકયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા અનેકાનં સુકસહસ્સાનં સમુદ્દાનુગતે હિમવન્તપદેસે વસન્તાનં રાજા અહોસિ. તસ્સેકો પુત્તો અહોસિ, તસ્મિં બલપ્પત્તે બોધિસત્તો દુબ્બલચક્ખુકો અહોસિ. સુકાનં કિર સીઘો વેગો હોતિ, તેન તેસં મહલ્લકકાલે પઠમં ચક્ખુમેવ દુબ્બલં હોતિ. બોધિસત્તસ્સ પુત્તો માતાપિતરો કુલાવકે ઠપેત્વા ગોચરં આહરિત્વા પોસેસિ. સો એકદિવસં ગોચરભૂમિં ગન્ત્વા પબ્બતમત્થકે ઠિતો સમુદ્દં ઓલોકેન્તો એકં દીપકં પસ્સિ. તસ્મિં પન સુવણ્ણવણ્ણં મધુરફલં અમ્બવનં અત્થિ. સો પુનદિવસે ગોચરવેલાય ઉપ્પતિત્વા તસ્મિં અમ્બવને ઓતરિત્વા અમ્બરસં પિવિત્વા અમ્બપક્કં

આદાય આગન્ત્વા માતાપિતૂનં અદાસિ. બોધિસત્તો તં ખાદન્તો રસં સઞ્જાનિત્વા ''તાત, નનુ ઇમં અસુકદીપકે અમ્બપક્ક''ન્તિ વત્વા ''આમ, તાતા''તિ વુત્તે ''તાત, એતં દીપકં ગચ્છન્તા નામ સુકા દીઘમાયું પાલેન્તા નામ નત્થિ, મા ખો ત્વં પુન તં દીપકં અગમાસી''તિ આહ. સો તસ્સ વચનં અગ્ગહેત્વા અગમાસિયેવ.

અથેકદિવસં બહું અમ્બરસં પિવિત્વા માતાપિતૂનં અત્થાય અમ્બપક્કં આદાય સમુદ્દમત્થકેનાગચ્છન્તો અતિધાતતાય કિલન્તકાયો નિદ્દાયાભિભૂતો, સો નિદ્દાયન્તોપિ આગચ્છતેવ, તુણ્ડેન પનસ્સ ગહિતં અમ્બપક્કં પતિ. સો અનુક્કમેન આગમનવીથિં જહિત્વા ઓસીદન્તો ઉદકપિટ્ઠેનેવ આગચ્છન્તો ઉદકે પતિ. અથ નં એકો મચ્છો ગહેત્વા ખાદિ. બોધિસત્તો તસ્મિં આગમનવેલાય અનાગચ્છન્તેયેવ ''સમુદ્દે પતિત્વા મતો ભવિસ્સતી''તિ અઞ્ઞાસિ. અથસ્સ માતાપિતરોપિ આહારં અલભમાના સુસ્સિત્વા મરિંસુ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૩. ''યાવ સો મત્તમઞ્ઞાસિ, ભોજનસ્મિં વિહઙ્ગમો;
તાવ અદ્ધાનમાપાદિ, માતરઞ્ચ અપોસયિ.

૧૪. ''યતો ચ ખો બહુતરં, ભોજનં અજ્ઝવાહરિ;
તતો તત્થેવ સંસીદિ, અમત્તઞ્ઞૂ હિ સો અહુ.

૧૫. ''તસ્મા મત્તઞ્ઞુતા સાધુ, ભોજનસ્મિં અગિદ્ધતા;
અમત્તઞ્ઞૂ હિ સીદન્તિ, મત્તઞ્ઞૂ ચ ન સીદરે''તિ.

તત્થ **યાવ સો**તિ યાવ સો વિહઙ્ગમો ભોજને મત્તમઞ્ઞાસિ. **તાવ અદ્ધાનમાપાદી**તિ તત્થકં કાલં જીવિતઅદ્ધાનં આપાદિ, આયું વિન્દિ. **માતરઞ્ચા**તિ દેસનાસીસમેતં, માતાપિતરો ચ અપોસયીતિ અત્થો. **યતો ચ ખો**તિ યસ્મિઞ્ચ ખો કાલે. **ભોજનં અજ્ઝવાહરી**તિ અમ્બરસં અજ્ઝોહરિ. **તતો**તિ તસ્મિં કાલે. **તત્થેવ સંસીદી**તિ તસ્મિં સમુદ્દેયેવ ઓસીદિ નિમુજ્જિ, મચ્છભોજનતં આપજ્જિ.

તસ્મા મત્તઞ્ઞુતા સાધૂતિ યસ્મા ભોજને અમત્તઞ્ઞૂ સુકો સમુદ્દે ઓસીદિત્વા મતો, તસ્મા ભોજનસ્મિં અગિદ્ધિતાસઙ્ખાતો મત્તઞ્ઞુભાવો સાધુ, પમાણજાનનં સુન્દરન્તિ અત્થો. અથ વા ''પટિસઙ્ખા યોનિસો આહારં આહારેતિ, નેવ દવાય ન મદાય...પે॰... ફાસુવિહારો ચા''તિ.

''અલ્લં સુક્ખઞ્ચ ભુઞ્જન્તો, ન બાળ્હં સુહિતો સિયા;
ઊનુદરો મિતાહારો, સતો ભિક્ખુ પરિબ્બજે.

''ચત્તારો પઞ્ચ આલોપે, અભુત્વા ઉદકં પિવે;
અલં ફાસુવિહારાય, પહિતત્તસ્સ ભિક્ખુનો. (થેરગા॰ ૯૮૨-૯૮૩);

''મનુજસ્સ સદા સતીમતો, મત્તં જાનતો લદ્ધભોજને;
તનૂ તસ્સ ભવન્તિ વેદના, સણિકં જીરતિ આયું પાલય''ન્તિ. (સં॰ નિ॰ ૧.૧૨૪) –

એવં વણ્ણિતા મત્તઞ્ઞુતાપિ સાધુ.

> ‘‘કન્તારે પુત્તમંસંવ, અક્ખસ્સબ્ભઞ્જનં યથા;
> એવં આહરિ આહરં, યાપનત્થમમુચ્છિતો’’તિ. (વિસુદ્ધિ॰ ૧.૧૯) –

એવં વણ્ણિતા અગિદ્ધિતાપિ સાધુ. પાળિયં પન ‘‘અગિદ્ધિમા’’તિ લિખિતં, તતો અયં અટ્ઠકથાપાઠોવ સુન્દરતરો. **અમત્તઞ્ઞૂ હિ સીદન્તી**તિ ભોજને પમાણં અજાનન્તા હિ રસતણ્હાવસેન પાપકમ્મં કત્વા ચતૂસુ અપાયેસુ સીદન્તિ. **મત્તઞ્ઞૂ ચ ન સીદરે**તિ યે પન ભોજને પમાણં જાનન્તિ, તે દિટ્ઠધમ્મેપિ સમ્પરાયેપિ ન સીદન્તીતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ સોતાપન્નાપિ સકદાગામિનોપિ અનાગામિનોપિ અરહન્તોપિ અહેસું. ‘‘તદા સુકરાજપુત્તો ભોજને અમત્તઞ્ઞૂ ભિક્ખુ અહોસિ, સુકરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સુકજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૫૬] ૬. જરૂદપાનજાતકવણ્ણના

જરૂદપાનં ખણમાનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સાવત્થિવાસિનો વાણિજે આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર સાવત્થિયં ભણ્ડં ગહેત્વા સકટાનિ પૂરેત્વા વોહારત્થાય ગમનકાલે તથાગતં નિમન્તેત્વા સરણાનિ ગહેત્વા સીલેસુ પતિટ્ઠાય સત્થારં વન્દિત્વા ‘‘મયં, ભન્તે, વોહારત્થાય દીઘમગ્ગં ગમિસ્સામ, ભણ્ડં વિસ્સજ્જેત્વા સિદ્ધિપ્પત્તા સોત્થિના પચ્ચાગન્ત્વા પન તુમ્હે વન્દિસ્સામા’’તિ વત્વા મગ્ગં પટિપજ્જિંસુ. તે કન્તારમગ્ગે પુરાણઉદપાનં દિસ્વા ‘‘ઇમસ્મિં ઉદપાને પાનીયં નત્થિ, મયઞ્ચ પિપાસિતા, ખણિસ્સામ ન’’ન્તિ ખણન્તા પટિપાટિયા બહું અયં…પે॰… વેળુરિયં લભિંસુ. તે તેનેવ સન્તુટ્ઠા હુત્વા તેસં રતનાનં સકટાનિ પૂરેત્વા સોત્થિના સાવત્થિં પચ્ચાગમિંસુ. તે આભતં ધનં પટિસામેત્વા મયં ‘‘સિદ્ધિપ્પત્તા ભત્તં દસ્સામા’’તિ તથાગતં નિમન્તેત્વા દાનં દત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્ના અત્તનો ધનસ્સ લદ્ધાકારં સત્થુ આરોચેસું. સત્થા ‘‘તુમ્હે ખો ઉપાસકા તેન ધનેન સન્તુટ્ઠા હુત્વા પમાણઞ્ઞુતાય ધનઞ્ચ જીવિતઞ્ચ અલભિત્થ, પોરાણકા પન અસન્તુટ્ઠા અમત્તઞ્ઞુનો પણ્ડિતાનં વચનં અકત્વા જીવિક્ખયં પત્તા’’તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિયં વાણિજકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો સત્થવાહજેટ્ઠકો અહોસિ. સો બારાણસિયં ભણ્ડં ગહેત્વા સકટાનિ પૂરેત્વા બહૂ વાણિજે આદાય તમેવ કન્તારં પટિપન્નો તમેવ ઉદપાનં અદ્દસ. તત્થ તે વાણિજા ‘‘પાનીયં પિવિસ્સામા’’તિ તં ઉદપાનં ખણન્તા પટિપાટિયા બહૂનિ અયાદીનિ લભિંસુ. તે બહુમ્પિ રતનં લભિત્વા તેન અસન્તુટ્ઠા ‘‘અઞ્ઞમ્પિ એત્થ ઇતો સુન્દરતરં ભવિસ્સતી’’તિ ભિય્યોસોમત્તાય તં ખણિંસુયેવ. અથ બોધિસત્તો તે આહ – ‘‘ભો વાણિજા, લોભો નામેસ વિનાસમૂલં, અમ્હેહિ બહુ ધનં લદ્ધં, એત્તકેનેવ સન્તુટ્ઠા હોથ, મા અતિખણથા’’તિ. તે તેન નિવારિયમાનાપિ ખણિંસુયેવ. સો ચ ઉદપાનો નાગપરિગ્ગહિતો, અથસ્સ હેટ્ઠા વસનકનાગરાજા અત્તનો વિમાને ભિજ્જન્તે લેડ્ડૂસૂ ચ પંસૂસુ ચ પતમાનેસુ કુદ્ધો ઠપેત્વા બોધિસત્તં અવસેસે સબ્બેપિ નાસિકવાતેન પહરિત્વા જીવિતક્ખયં પાપેત્વા નાગભવના નિક્ખમ્મ સકટાનિ યોજેત્વા સબ્બરતનાનં પૂરેત્વા બોધિસત્તં સુખયાનકે નિસીદાપેત્વા નાગમાણવકેહિ સદ્ધિં સકટાનિ યોજાપેન્તો બોધિસત્તં બારાણસિં નેત્વા ઘરં પવેસેત્વા તં પટિસામેત્વા અત્તનો નાગભવનમેવ ગતો.

બોધિસત્તો તં ધનં વિસ્સજ્જેત્વા સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા દાનં દત્વા સીલં સમાદિયિત્વા ઉપોસથકમ્મં કત્વા જીવિતપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૬. ''જરૂદપાનં ખણમાના, વાણિજા ઉદકત્થિકા;
અજ્ઝગમું અયસં લોહં, તિપુસીસઞ્ચ વાણિજા;
રજતં જાતરૂપઞ્ચ, મુત્તા વેળુરિયા બહૂ.

૧૭. ''તે ચ તેન અસન્તુટ્ઠા, ભિય્યો ભિય્યો અખાણિસું;
તે તત્થાસીવિસો ઘોરો, તેજસ્સી તેજસા હનિ.

૧૮. ''તસ્મા ખણે નાતિખણે, અતિખાતઞ્હિ પાપકં;
ખાતેન ચ ધનં લદ્ધં, અતિખાતેન નાસિત''ન્તિ.

તત્થ **અયસ**ન્તિ કાળલોહં. **લોહ**ન્તિ તમ્બલોહં. **મુત્તા**તિ મુત્તાયો. **તે ચ તેન અસન્તુટ્ઠા**તિ તે ચ વાણિજા તેન ધનેન અસન્તુટ્ઠા. **તે તત્થા**તિ તે વાણિજા તસ્મિં ઉદપાને. **તેજસ્સી**તિ વિસતેજેન સમન્નાગતો. **તેજસા હની**તિ વિસતેજેન ઘાતેસિ. **અતિખાતેન નાસિત**ન્તિ અતિખણેન તઞ્ચ ધનં જીવિતઞ્ચ નાસિતં.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા નાગરાજા સારિપુત્તો અહોસિ, સત્થવાહજેટ્ઠકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

જરૂદપાનજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૫૭] ૭. ગામણિચન્દજાતકવણ્ણના

નાયં ઘરાનં કુસલોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પઞ્ઞાપસંસનં આરબ્ભ કથેસિ. ધમ્મસભાયઞ્હિ ભિક્ખૂ દસબલસ્સ પઞ્ઞં પસંસન્તા નિસીદિંસુ – ''આવુસો, તથાગતો મહાપઞ્ઞો પુથુપઞ્ઞો હાસપઞ્ઞો જવનપઞ્ઞો તિક્ખપઞ્ઞો નિબ્બેધિકપઞ્ઞો સદેવકં લોકં પઞ્ઞાય અતિક્કમતી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ તથાગતો પઞ્ઞવાયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં જનસન્ધો નામ રાજા રજ્જં કારેસિ. બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિ. તસ્સ મુખં સુપરિમજ્જિતકઞ્ચનાદાસતલં વિય પરિસુદ્ધં અહોસિ અતિસોભગ્ગપ્પત્તં, તેનસ્સ નામગ્ગહણદિવસે ''આદાસમુખમારો''તિ નામં અકંસુ. તં સત્તવસ્સબ્ભન્તરેયેવ પન પિતા તયો વેદે ચ સબ્બઞ્ચ લોકે કત્તબ્બાકત્તબ્બં સિક્ખાપેત્વા તસ્સ સત્તવસ્સિકકાલે કાલમકાસિ. અમચ્ચા મહન્તેન સક્કારેન રઞ્ઞો સરીરકિચ્ચં કત્વા મતકદાનં દત્વા સત્તમે દિવસે રાજઙ્ગણે સન્નિપતિત્વા ''કુમારો અતિદહરો, ન સક્કા રજ્જે અભિસિઞ્ચિતું, વીમંસિત્વા નં અભિસિઞ્ચિસ્સામા''તિ એકદિવસં નગરં અલઙ્કારાપેત્વા વિનિચ્છયટ્ઠાનં સજ્જેત્વા પલ્લઙ્કં પઞ્ઞપેત્વા કુમારસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ''વિનિચ્છયટ્ઠાનં, દેવ, ગન્તું વટ્ટતી''તિ આહંસુ. કુમારો ''સાધૂ''તિ મહન્તેન પરિવારેન ગન્ત્વા પલ્લઙ્કે નિસીદિ.

તસ્સ નિસિન્નકાલે અમચ્ચા એકં દ્વીહિ પાદેહિ વિચરણમક્કટં વત્થુવિજ્જાચરિયવેસં ગાહાપેત્વા વિનિચ્છયટ્ઠાનં નેત્વા ''દેવ, અયં પુરિસો પિતુ મહારાજસ્સ કાલે વત્થુવિજ્જાચરિયો પગુણવિજ્જો અન્તોભૂમિયં સત્તરતનટ્ઠાને ગુણદોસં પસ્સતિ, એતેનેવ ગહિતં રાજકુલાનં ગેહટ્ઠાનં હોતિ, ઇમં દેવો સઙ્ગણ્હિત્વા ઠાનન્તરે ઠપેતૂ''તિ આહંસુ. કુમારો તં હેટ્ઠા ચ ઉપરિચ ઓલોકેત્વા ''નાયં મનુસ્સો, મક્કટો એસો''તિ ઞત્વા ''મક્કટા નામ કતં કતં વિદ્ધંસેતું જાનન્તિ, અકતં પન કાતું વા વિચારેતું વા ન જાનન્તી''તિ ચિન્તેત્વા અમચ્ચાનં પઠમં ગાથમાહ –

૧૯. ''નાયં ઘરાનં કુસલો, લોલો અયં વલીમુખો;
કતં કતં ખો દૂસેય્ય, એવં ધમ્મમિદં કુલ''ન્તિ.

તત્થ **નાયં ઘરાનં કુસલો**તિ અયં સત્તો ન ઘરાનં કુસલો, ઘરાનિ વિચારેતું વા કાતું વા છેકો ન હોતિ. **લોલો**તિ લોલજાતિકો. **વલીમુખો**તિ વલિયો મુખે અસ્સાતિ વલીમુખો. **એવં ધમ્મમિદંકુલ**ન્તિ ઇદં મક્કટકુલં નામ કતં કતં દૂસેતબ્બં વિનાસેતબ્બન્તિ એવં સભાવન્તિ.

અથામચ્ચા ''એવં ભવિસ્સતિ, દેવા''તિ તં અપનેત્વા એકાહદ્વીહચ્ચયેન પુન તમેવ અલઙ્કરિત્વા વિનિચ્છયટ્ઠાનં આનેત્વા ''અયં, દેવ, પિતુ મહારાજસ્સ કાલે વિનિચ્છયામચ્ચો, વિનિચ્છયસુત્તમસ્સ સુપવત્તિતં, ઇમં સઙ્ગણ્હિત્વા વિનિચ્છયકમ્મં કારેતું વટ્ટતી''તિ આહંસુ. કુમારો તં ઓલોકેત્વા ''ચિત્તવતો મનુસ્સસ્સ લોમં નામ એવરૂપં ન હોતિ, અયં નિચિત્તકો વાનરો વિનિચ્છયકમ્મં કાતું ન સક્ખિસ્સતી''તિ ઞત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૨૦. ''નયિદં ચિત્તવતો લોમં, નાયં અસ્સાસિકો મિગો;
સિટ્ઠં મે જનસન્ધેન, નાયં કિઞ્ચિ વિજાનતી''તિ.

તત્થ **નયિદં ચિત્તવતો લોમ**ન્તિ યં ઇદં એતસ્સ સરીરે ફરુસલોમં, ઇદં વિચારણપઞ્ઞાય સમ્પયુત્તચિત્તવતો ન હોતિ. પાકતિકચિત્તેન પન અચિત્તકો નામ તિરચ્છાનગતો નત્થિ. **નાયં અસ્સાસિકો**તિ અયં અવસ્સયો વા હુત્વા અનુસાસનિં વા દત્વા અઞ્ઞં અસ્સાસેતું અસમત્થતાય ન અસ્સાસિકો. **મિગો**તિ મક્કટં આહ. **સિટ્ઠં મે જનસન્ધેના**તિ મય્હં પિતરા જનસન્ધેન એતં સિટ્ઠં કથિતં, ''મક્કટો નામ કારણાકારણં ન જાનાતી''તિ એવં અનુસાસની દિન્નાતિ દીપેતિ. **નાયં કિઞ્ચિ વિજાનતી**તિ તસ્મા અયં વાનરો ન કિઞ્ચિ જાનાતીતિ નિટ્ઠમેત્થ ગન્તબ્બં. પાળિયં પન ''નાયં કિઞ્ચિ ન દૂસયે''તિ લિખિતં, તં અટ્ઠકથાયં નત્થિ.

અમચ્ચા ઇમમ્પિ ગાથં સુત્વા ''એવં ભવિસ્સતિ, દેવા''તિ તં અપનેત્વા પુનપિ એકદિવસં તમેવ અલઙ્કરિત્વા વિનિચ્છયટ્ઠાનં આનેત્વા ''અયં, દેવ, પુરિસો પિતુ મહારાજસ્સ કાલે માતાપિતુઉપટ્ઠાનકારકો, કુલેજેટ્ઠાપચાયિકકમ્મકારકો, ઇમં સઙ્ગણ્હિતું વટ્ટતી''તિ આહંસુ. કુમારો તં ઓલોકેત્વા ''મક્કટા નામ ચલચિત્તા, એવરૂપં કમ્મં કાતું ન સમત્થા''તિ ચિન્તેત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૨૧. ''ન માતરં પિતરં વા, ભાતરં ભગિનિં સકં;
ભરેય્ય તાદિસો પોસો, સિટ્ઠં દસરથેન મે''તિ.

તત્થ **ભાતરં ભગિનિં સક**ન્તિ અત્તનો ભાતરં વા ભગિનિં વા. પાળિયં પન ''સખ''ન્તિ લિખિતં, તં પન અટ્ઠકથાયં ''સકન્તિ વુત્તે સકભાતિકભગિનિયો લબ્ભન્તિ, સખન્તિ વુત્તે સહાયકો લબ્ભતી''તિ વિચારિતમેવ.

ભરેય્યાતિ પોસેય્ય. **તાદિસો પોસો**તિ યાદિસો એસ દિસ્સતિ, તાદિસો મક્કટજાતિકો સત્તો ન ભરેય્ય. **સિટ્ઠં દસરથેન મે**તિ એવં મે પિતરા અનુસિટ્ઠં. પિતા હિસ્સ જનં ચતૂહિ સઙ્ગહવત્થૂહિ સન્દહનતો ''જનસન્ધો''તિ વુચ્ચતિ, દસહિ રથેહિ કત્તબ્બાકત્તબ્બં અત્તનો એકેનેવ રથેન કરણતો ''દસરથો''તિ. તસ્સ સન્તિકા એવરૂપસ્સ ઓવાદસ્સ સુતત્તા એવમાહ.

અમચ્ચા ''એવં ભવિસ્સતિ, દેવા''તિ મક્કટં અપનેત્વા ''પણ્ડિતો કુમારો, સક્ખિસ્સતિ રજ્જં કારેતુ''ન્તિ બોધિસત્તં રજ્જે અભિસિઞ્ચિત્વા ''આદાસમુખરઞ્ઞો આણા''તિ નગરે ભેરિં ચરાપેસું. તતો પટ્ઠાય બોધિસત્તો ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ, પણ્ડિતભાવોપિસ્સ સકલજમ્બુદીપં પત્થરિત્વા ગતો.

પણ્ડિતભાવદીપનત્થં પનસ્સ ઇમાનિ ચુદ્દસ વત્થૂનિ આભતાનિ –

> ''ગોણો પુત્તો હયો ચેવ, નળકારો ગામભોજકો;
> ગણિકા તરુણી સપ્પો, મિગો તિત્તિરદેવતા;
> નાગો તપસ્સિનો ચેવ, અથો બ્રાહ્મણમાણવો''તિ.

તત્રાયં અનુપુબ્બીકથા – બોધિસત્તસ્મિઞ્હિ રજ્જે અભિસિઞ્ચિતે એકો જનસન્ધરઞ્ઞો પાદમૂલિકો નામેન ગામણિચન્દો નામ એવં ચિન્તેસિ – ''ઇદં રજ્જં નામ સમાનવયેહિ સદ્ધિં સોભતિ, અહઞ્ચ મહલ્લકો, દહરં કુમારં ઉપટ્ઠાતું ન સક્ખિસ્સામિ, જનપદે કસિકમ્મં કત્વા જીવિસ્સામી''તિ, સો નગરતો તિયોજનમત્તં ગન્ત્વા એકસ્મિં ગામકે વાસં કપ્પેસિ. કસિકમ્મત્થાય પનસ્સ ગોણાપિ નત્થિ, સો દેવે વુટ્ઠે એકં સહાયકં દ્વે ગોણે યાચિત્વા સબ્બદિવસં કસિત્વા તિણં ખાદાપેત્વા ગોણે સામિકસ્સ નિય્યાદેતું ગેહં અગમાસિ. સો તસ્મિં ખણે ભરિયાય સદ્ધિં ગેહમજ્ઝે નિસીદિત્વા ભત્તં ભુઞ્જતિ. ગોણાપિ પરિચયેન ગેહં પવિસિંસુ, તેસુ પવિસન્તેસુ સામિકો થાલકં ઉક્ખિપિ, ભરિયા થાલકં અપનેસિ. ગામણિચન્દો ''ભત્તેન મં નિમન્તેય્યુ''ન્તિ ઓલોકેન્તો ગોણે અનિય્યાદેત્વાવ ગતો. ચોરા રત્તિં વજં ભિન્દિત્વા તેયેવ ગોણે હરિંસુ. ગોણસામિકો પાતોવ વજં પવિટ્ઠો તે ગોણે અદિસ્વા ચોરેહિ હટભાવં જાનન્તોપિ ''ગામણિચન્દસ્સ ગીવં કરિસ્સામી''તિ તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''ભો ગોણે, મે દેહી''તિ આહ. ''નનુ ગોણા ગેહં પવિટ્ઠા''તિ. ''કિં પન તે મય્હં નિય્યાદિતા''તિ? ''ન નિય્યાદિતા''તિ. ''તેન હિ અયં તે રાજદૂતો, એહી''તિ આહ. તેસુ હિ જનપદેસુ યંકિઞ્ચિ સક્ખરં વા કપાલખણ્ડં વા ઉક્ખિપિત્વા ''અયં તે રાજદૂતો, એહી''તિ વુત્તે યો ન ગચ્છતિ, તસ્સ રાજાણં કરોતિ, તસ્મા સો ''રાજદૂતો''તિ સુત્વાવ નિક્ખમિ.

સો તેન સદ્ધિં રાજકુલં ગચ્છન્તો એકં સહાયકસ્સ વસનગામં પત્વા ''ભો, અતિછાતોમ્હિ, યાવ ગામં પવિસિત્વા આહારકિચ્ચં કત્વા આગચ્છામિ, તાવ ઇધેવ હોહી''તિ વત્વા સહાયગેહં પાવિસિ. સહાયો પનસ્સ ગેહે નત્થિ, સહાયિકા દિસ્વા ''સામિ, પક્કાહારો નત્થિ, મુહુત્તં અધિવાસેહિ, ઇદાનેવ પચિત્વા દસ્સામી''તિ નિસ્સેણિયા વેગેન તણ્ડુલકોટ્ઠકં અભિરુહન્તી ભૂમિયં પતિ, તઙ્ખણઞ્ઞેવ તસ્સા સત્તમાસિકો ગબ્ભો પતિતો. તસ્મિં ખણે તસ્સા સામિકો આગન્ત્વા તં દિસ્વા ''ત્વં મે ભરિયં પહરિત્વા ગબ્ભં પાતેસિ, અયં તે રાજદૂતો, એહી''તિ તં ગહેત્વા નિક્ખમિ. તતો પટ્ઠાય દ્વે જના ગામણિં મજ્ઝે કત્વા ગચ્છન્તિ.

અથેકસ્મિં ગામદ્વારે એકો અસ્સગોપકો અસ્સં નિવત્તેતું ન સક્કોતિ, અસ્સોપિ તેસં સન્તિકેન ગચ્છતિ. અસ્સગોપકો ગામણિચન્દં દિસ્વા ''માતુલ ગામણિચન્દ, એતં તાવ અસ્સં કેનચિદેવ પહરિત્વા નિવત્તેહી''તિ આહ.

સો એકં પાસાણં ગહેત્વા ખિપિ, પાસાણો અસ્સસ્સ પાદે પહરિત્વા એરણ્ડદણ્ડકં વિય ભિન્દિ. અથ નં અસ્સગોપકો ‘‘તયા મે અસ્સસ્સ પાદો ભિન્નો, અયં તે રાજદૂતો’’તિ વત્વા ગણ્હિ.

સો તીહિ જનેહિ નીયમાનો ચિન્તેસિ – ‘‘ઇમે મં રઞ્ઞો દસ્સેસ્સન્તિ, અહં ગોણમૂલમ્પિ દાતું ન સક્કોમિ, પગેવ ગબ્ભપાતનદણ્ડં, અસ્સમૂલં પન કુતો લભિસ્સામિ, મતં મે સેય્યો’’તિ. સો ગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે અટવિયં મગ્ગસમીપેયેવ એકં એકતો પપાતં પબ્બતં અદ્દસ, તસ્સ છાયાય દ્વે પિતાપુત્તા નળકારા એકતો કિલઞ્જં ચિનન્તિ. ગામણિચન્દો ‘‘ભો, સરીરકિચ્ચં કાતુકામોમ્હિ, થોકં ઇધેવ હોથ, યાવ આગચ્છામી’’તિ વત્વા પબ્બતં અભિરુહિત્વા પપાતપસ્સે પતમાનો પિતુનળકારસ્સ પિટ્ઠિયં પતિ, નળકારો એકપ્પહારેનેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ. ગામણિ ઉટ્ઠાય અટ્ઠાસિ. નળકારપુત્તો ‘‘ત્વં મે પિતુઘાતકચોરો, અયં તે રાજદૂતો’’તિ વત્વા તં હત્થે ગહેત્વા ગુમ્બતો નિક્ખમિ , ‘‘કિં એત’’ન્તિ ચ વુત્તે ‘‘પિતુઘાતકચોરો મે’’તિ આહ. તતો પટ્ઠાય ગામણિં મજ્ઝે કત્વા ચત્તારો જના પરિવારેત્વા નયિંસુ.

અથાપરસ્મિં ગામદ્વારે એકો ગામભોજકો ગામણિચન્દં દિસ્વા ‘‘માતુલ ગામણિચન્દ, કહં ગચ્છસી’’તિ વત્વા ‘‘રાજાનં પસ્સિતુ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘અદ્ધા ત્વં રાજાનં પસ્સિસ્સસિ, અહં રઞ્ઞો સાસનં દાતુકામો, હરિસ્સસી’’તિ આહ. ‘‘આમ, હરિસ્સામી’’તિ. ‘‘અહં પકતિયા અભિરૂપો ધનવા યસસમ્પન્નો અરોગો, ઇદાનિ પનમ્હિ દુગ્ગતો ચેવ પણ્ડુરોગી ચ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છ, રાજા કિર પણ્ડિતો, સો તે કથેસ્સતિ, તસ્સ સાસનં પુન મય્હં કથેય્યાસી’’તિ. સો ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિ.

અથ નં પુરતો અઞ્ઞતરસ્મિં ગામદ્વારે એકા ગણિકા દિસ્વા ‘‘માતુલ ગામણિચન્દ, કહં ગચ્છસી’’તિ વત્વા ‘‘રાજાનં પસ્સિતુ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘રાજા કિર પણ્ડિતો, મમ સાસનં હરા’’તિ વત્વા એવમાહ – ‘‘પુબ્બે અહં બહું ભતિં લભામિ, ઇદાનિ પન તમ્બુલમત્તમ્પિ ન લભામિ, કોચિ મે સન્તિકં આગતો નામ નત્થિ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છિત્વા પચ્ચાગન્ત્વા મય્હં કથેય્યાસી’’તિ.

અથ નં પુરતો અઞ્ઞતરસ્મિં ગામદ્વારે એકા તરુણિત્થી દિસ્વા તથેવ પુચ્છિત્વા ‘‘અહં નેવ સામિકસ્સ ગેહે વસિતું સક્કોમિ, ન કુલગેહે, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છિત્વા પચ્ચાગન્ત્વા મય્હં કથેય્યાસી’’તિ આહ.

અથ નં તતો પરભાગે મહામગ્ગસમીપે એકસ્મિં વમ્મિકે વસન્તો સપ્પો દિસ્વા ‘‘ગામણિચન્દ, કહં યાસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘રાજાનં પસ્સિતુ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘રાજા કિર પણ્ડિતો, સાસનં મે હરા’’તિ વત્વા ‘‘અહં ગોચરત્થાય ગમનકાલે છાતજ્ઝત્તો મિલાતસરીરો વમ્મિકતો નિક્ખમન્તો સરીરેન બિલં પૂરેત્વા સરીરં કડ્ઢેન્તો કિચ્છેન નિક્ખમામિ, ગોચરં ચરિત્વા આગતો પન સુહિતો થૂલસરીરો હુત્વા પવિસન્તો બિલપસ્સાનિ અફુસન્તો સહસાવ પવિસામિ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છિત્વા મય્હં કથેય્યાસી’’તિ આહ.

અથ નં પુરતો એકો મિગો દિસ્વા તથેવ પુચ્છિત્વા ‘‘અહં અઞ્ઞત્થ તિણં ખાદિતું ન સક્કોમિ, એકસ્મિંયેવ રુક્ખમૂલે સક્કોમિ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છેય્યાસી’’તિ આહ.

અથ નં તતો પરભાગે એકો તિત્તિરો દિસ્વા તથેવ પુચ્છિત્વા ‘‘અહં એકસ્મિંયેવ વમ્મિકપાદે નિસીદિત્વા વસ્સન્તો મનાપં કરિત્વા વસ્સિતું સક્કોમિ, સેસટ્ઠાનેસુ નિસિન્નો ન સક્કોમિ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છેય્યાસી’’તિ આહ.

અથ નં પુરતો એકા રુક્ખદેવતા દિસ્વા ‘‘ચન્દ, કહં યાસી’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘રઞ્ઞો સન્તિક’’ન્તિ વુત્તે ‘‘રાજા કિર પણ્ડિતો, અહં પુબ્બે સક્કારપ્પત્તો અહોસિં, ઇદાનિ પન પલ્લવમુટ્ઠિમત્તમ્પિ ન લભામિ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છેય્યાસી’’તિ આહ.

તતો અપરભાગે એકો નાગરાજા તં દિસ્વા તથેવ પુચ્છિત્વા ‘‘રાજા કિર પણ્ડિતો, પુબ્બે ઇમસ્મિં સરે ઉદકં પસન્નં મણિવણ્ણં, ઇદાનિ આવિલં પણ્ણકસેવાલપરિયોનદ્ધં, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છેય્યાસી’’તિ આહ.

અથ નં પુરતો નગરસ્સ આસન્નટ્ઠાને એકસ્મિં આરામે વસન્તા તાપસા દિસ્વા તથેવ પુચ્છિત્વા ‘‘રાજા કિર પણ્ડિતો, પુબ્બે ઇમસ્મિં આરામે ફલાફલાનિ મધુરાનિ અહેસું, ઇદાનિ નિરોજાનિ કસટાનિ જાતાનિ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છેય્યાસી’’તિ આહંસુ.

તતો નં પુરતો ગન્ત્વા નગરદ્વારસમીપે એકિસ્સં સાલાયં બ્રાહ્મણમાણવકા દિસ્વા ‘‘કહં, ભો ચન્દ, ગચ્છસી’’તિ વત્વા ‘‘રઞ્ઞો સન્તિક’’ન્તિ વુત્તે ‘‘તેન હિ નો સાસનં ગહેત્વા ગચ્છ, અમ્હાકઞ્હિ પુબ્બે ગહિતગહિતટ્ઠાનં પાકટં અહોસિ, ઇદાનિ પન છિદ્દઘટે ઉદકં વિય ન સણ્ઠાતિ ન પઞ્ઞાયતિ, અન્ધકારો વિય હોતિ, તત્થ કિં કારણન્તિ રાજાનં પુચ્છેય્યાસી’’તિ આહંસુ.

ગામણિચન્દો ઇમાનિ દસ સાસનાનિ ગહેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં અગમાસિ. રાજા વિનિચ્છયટ્ઠાને નિસિન્નો અહોસિ. ગોણસામિકો ગામણિચન્દં ગહેત્વા રાજાનં ઉપસઙ્કમિ. રાજા ગામણિચન્દં દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા ‘‘અયં અમ્હાકં પિતુ ઉપટ્ઠાકો, અમ્હે ઉક્ખિપિત્વા પરિહરિ, કહં નુ ખો એત્તકં કાલં વસી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘અમ્ભો ગામણિચન્દ, કહં એત્તકં કાલં વસસિ, ચિરકાલતો પટ્ઠાય ન પઞ્ઞાયસિ, કેનત્થેન આગતોસી’’તિ આહ. ‘‘આમ, દેવ, અમ્હાકં દેવસ્સ સગ્ગગતકાલતો પટ્ઠાય જનપદં ગન્ત્વા કસિકમ્મં કત્વા જીવામિ, તતો મં અયં પુરિસો ગોણઅટ્ટકારણા રાજદૂતં દસ્સેત્વા તુમ્હાકં સન્તિકં આકડ્ઢી’’તિ. ‘‘અનાકડ્ઢિયમાનો નાગચ્છેય્યાસિ’’, ‘‘આકડ્ઢિતભાવોયેવ સોભનો, ઇદાનિ તં દટ્ઠું લભામિ, કહં સો પુરિસો’’તિ? ‘‘અયં, દેવા’’તિ. ‘‘સચ્ચં કિર, ભો, અમ્હાકં ચન્દસ્સ દૂતં દસ્સેસી’’તિ? ‘‘સચ્ચં, દેવા’’તિ. ‘‘કિં કારણા’’તિ? ‘‘અયં મે દેવ દ્વે ગોણે ન દેતી’’તિ. ‘‘સચ્ચં કિર, ચન્દા’’તિ. ‘‘તેન હિ, દેવ, મય્હમ્પિ વચનં સુણાથા’’તિ સબ્બં પવત્તિં કથેસિ. તં સુત્વા રાજા ગોણસામિકં પુચ્છિ – ‘‘કિં, ભો, તવ ગેહં પવિસન્તે ગોણે અદ્દસા’’તિ. ‘‘નાદ્દસં, દેવા’’તિ. ‘‘કિં, ભો, મં ‘આદાસમુખરાજા નામા’તિ કથેન્તાનં ન સુતપુબ્બં તયા, વિસ્સત્થો કથેહી’’તિ? ‘‘અદ્દસં, દેવા’’તિ. ‘‘ભો ચન્દ, ગોણાનં અનિય્યાદિતત્તા ગોણા તવ ગીવા, અયં પન પુરિસો દિસ્વાવ ‘ન પસ્સામી’તિ સમ્પજાનમુસાવાદં ભણિ, તસ્મા ત્વઞ્ઞેવ કમ્મિકો હુત્વા ઇમસ્સ ચ પુરિસસ્સ પજાપતિયાય ચસ્સ અક્ખીનિ ઉપ્પાટેત્વા સયં ગોણમૂલં ચતુવીસતિ કહાપણે દેહી’’તિ. એવં વુત્તે ગોણસામિકં બહિ કરિંસુ. સો ‘‘અક્ખીસુ ઉપ્પાટિતેસુ ચતુવીસતિકહાપણેહિ કિં કરિસ્સામી’’તિ ગામણિચન્દસ્સ પાદેસુ પતિત્વા ‘‘સામિ ચન્દ, ગોણમૂલકહાપણા તુય્હેવ હોન્તુ, ઇમે ચ ગણ્હાહી’’તિ અઞ્ઞેપિ કહાપણે દત્વા પલાયિ.

તતો દુતિયો આહ – ‘‘અયં, દેવ, મમ પજાપતિં પહરિત્વા ગબ્ભં પાતેસી’’તિ. ‘‘સચ્ચં ચન્દા’’તિ? ‘‘સુણોહિ મહારાજા’’તિ ચન્દો સબ્બં વિત્થારેત્વા કથેસિ. અથ નં રાજા ‘‘કિં પન ત્વં એતસ્સ પજાપતિં પહરિત્વા ગબ્ભં પાતેસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ન પાતેમિ, દેવા’’તિ . ‘‘અમ્ભો સક્ખિસ્સસિ ત્વં ઇમિના ગબ્ભસ્સ પાતિતભાવં સાધેતુ’’ન્તિ? ‘‘ન સક્કોમિ, દેવા’’તિ. ‘‘ઇદાનિ કિં કરોસી’’તિ? ‘‘દેવ, પુત્તં મે લદ્ધું વટ્ટતી’’તિ. ‘‘તેન હિ, અમ્ભો ચન્દ, ત્વં

એતસ્સ પજાપતિં તવ ગેહે કરિત્વા યદા પુત્તવિજાતા હોતિ, તદા નં નેત્વા એતસ્સેવ દેહી''તિ. સોપિ ગામણિચન્દસ્સ પાદેસુ પતિત્વા ''મા મે, સામિ, ગેહં, ભિન્દી''તિ કહાપણે દત્વા પલાયિ.

અથ તતિયો આગન્ત્વા ''ઇમિના મે, દેવ, પહરિત્વા અસ્સસ્સ પાદો ભિન્નો''તિ આહ. ''સચ્ચં ચન્દા''તિ. ''સુણોહિ, મહારાજા''તિ ચન્દો તં પવત્તિં વિત્થારેન કથેસિ. તં સુત્વા રાજા અસ્સગોપકં આહ – ''સચ્ચં કિર ત્વં 'અસ્સં પહરિત્વા નિવત્તેહી'તિ કથેસી''તિ. ''ન કથેમિ, દેવા''તિ. સો પુનવારે પુચ્છિતો ''આમ, કથેમી''તિ આહ. રાજા ચન્દં આમન્તેત્વા ''અમ્ભો ચન્દ, અયં કથેત્વાવ 'ન કથેમી'તિ મુસાવાદં વદતિ, ત્વં એતસ્સ જિવ્હં છિન્દિત્વા અસ્સમૂલં અમ્હાકં સન્તિકા ગહેત્વા સહસ્સં દેહી''તિ આહ. અસ્સગોપકો અપરેપિ કહાપણે દત્વા પલાયિ.

તતો નળકારપુત્તો ''અયં મે, દેવ, પિતુઘાતકચોરો''તિ આહ. ''સચ્ચં કિર, ચન્દા''તિ. ''સુણોહિ, દેવા''તિ ચન્દો તમ્પિ કારણં વિત્થારેત્વા કથેસિ. અથ રાજા નળકારં આમન્તેત્વા ''ઇદાનિ કિં કરોસી''તિ પુચ્છિ. ''દેવ મે પિતરં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ. ''અમ્ભો ચન્દ, ઇમસ્સ કિર પિતરં લદ્ધું વટ્ટતિ, મતકં પન ન સક્કા પુન આનેતું, ત્વં ઇમસ્સ માતરં આનેત્વા તવ ગેહે કત્વા એતસ્સ પિતા હોહી''તિ. નળકારપુત્તો ''મા મે, સામિ, મતસ્સ પિતુ ગેહં ભિન્દી''તિ ગામણિચન્દસ્સ કહાપણે દત્વા પલાયિ.

ગામણિચન્દો અટ્ટે જયં પત્વા તુટ્ઠચિત્તો રાજાનં આહ – ''અત્થિ, દેવ, તુમ્હાકં કેહિચિ સાસનં પહિતં, તં વો કથેમી''તિ. ''કથેહિ, ચન્દા''તિ. ચન્દો બ્રાહ્મણમાણવકાનં સાસનં આદિં કત્વા પટિલોમક્કમેન એકેકં કથં કથેસિ. રાજા પટિપાટિયા વિસ્સજ્જેસિ.

કથં? પઠમં તાવ સાસનં સુત્વા ''પુબ્બે તેસં વસનટ્ઠાને વેલં જાનિત્વા વસ્સનકુક્કુટો અહોસિ, તેસં તેન સદ્દેન ઉટ્ઠાય મન્તે ગહેત્વા સજ્ઝાયં કરોન્તાનઞ્એવ અરુણો ઉગ્ગચ્છતિ, તેન તેસં ગહિતગહિતં ન નસ્સતિ. ઇદાનિ પન નેસં વસનટ્ઠાને અવેલાય વસ્સનકકુક્કુટો અત્થિ, સો અતિરત્તિં વા વસ્સતિ અતિપભાતે વા, અતિરત્તિં વસ્સન્તસ્સ તસ્સ સદ્દેન ઉટ્ઠાય મન્તે ગહેત્વા નિદ્દાભિભૂતા સજ્ઝાયં અકત્વાવ પુન સયન્તિ , અતિપભાતે વસ્સન્તસ્સ સદ્દેન ઉટ્ઠાય સજ્ઝાયિતું ન લભન્તિ, તેન તેસં ગહિતગહિતં ન પઞ્ઞાયતી''તિ આહ.

દુતિયં સુત્વા ''તે પુબ્બે સમણધમ્મં કરોન્તા કસિણપરિકમ્મે યુત્તપયુત્તા અહેસું. ઇદાનિ પન સમણધમ્મં વિસ્સજ્જેત્વા અકત્તબ્બેસુ યુત્તપયુત્તા આરામે ઉપ્પન્નાનિ ફલાફલાનિ ઉપટ્ઠાકાનં દત્વા પિણ્ડપટિપિણ્ડકેન મિચ્છાજીવેન જીવિકં કપ્પેન્તિ, તેન નેસં ફલાફલાનિ ન મધુરાનિ જાતાનિ. સચે પન તે પુબ્બે વિય પુન સમણધમ્મે યુત્તપયુત્તા ભવિસ્સન્તિ, પુન તેસં ફલાફલાનિ મધુરાનિ ભવિસ્સન્તિ. તે તાપસા રાજકુલાનં પણ્ડિતભાવં ન જાનન્તિ, સમણધમ્મં તેસં કાતું વદેહી''તિ આહ.

તતિયં સુત્વા ''તે નાગરાજાનો અઞ્ઞમઞ્ઞં કલહં કરોન્તિ, તેન તં ઉદકં આવિલં જાતં. સચે તે પુબ્બે વિય સમગ્ગા ભવિસ્સન્તિ, પુન પસન્નં ભવિસ્સતી''તિ આહ.

ચતુત્થં સુત્વા ''સા રુક્ખદેવતા પુબ્બે અટવિયં પટિપન્ને મનુસ્સે રક્ખતિ, તસ્મા નાનપ્પકારં બલિકમ્મં લભતિ. ઇદાનિ પન આરક્ખં ન કરોતિ, તસ્મા બલિકમ્મં ન લભતિ. સચે પુબ્બે વિય આરક્ખં કરિસ્સતિ, પુન લાભગ્ગપ્પત્તા ભવિસ્સતિ. સા રાજૂનં અત્થિભાવં ન જાનાતિ, તસ્મા અટવિઆરુળ્હમનુસ્સાનં આરક્ખં કાતું વદેહી''તિ આહ.

પઞ્ચમં સુત્વા ‘‘યસ્મિં વમ્મિકપાદે નિસીદિત્વા સો તિત્તિરો મનાપં વસ્સતિ, તસ્સ હેટ્ઠા મહન્તી નિધિકુમ્ભિ અત્થિ, તં ઉદ્ધરિત્વા ત્વં ગણ્હાહી’’તિ આહ.

છટ્ઠં સુત્વા ‘‘યસ્સ રુક્ખસ્સ મૂલે સો મિગો તિણાનિ ખાદિતું સક્કોતિ, તસ્સ રુક્ખસ્સ ઉપરિ મહન્તં ભમરમધુ અત્થિ, સો મધુમક્ખિતેસુ તિણેસુ પલુદ્ધો અઞ્ઞાનિ ખાદિતું ન સક્કોતિ, ત્વં તં મધુપટલં હરિત્વા અગ્ગમધું અમ્હાકં પહિણ, સેસં અત્તના પરિભુઞ્જા’’તિ આહ.

સત્તમં સુત્વા ‘‘યસ્મિં વમ્મિકે સો સપ્પો વસતિ, તસ્સ હેટ્ઠા મહન્તી નિધિકુમ્ભિ અત્થિ, સો તં રક્ખમાનો વસન્તો નિક્ખમનકાલે ધનલોભેન સરીરં સિથિલં કત્વા લગ્ગન્તો નિક્ખમતિ, ગોચરં ગહેત્વા ધનસિનેહેન અલગ્ગન્તો વેગેન સહસા પવિસતિ. તં નિધિકુમ્ભિં ઉદ્ધરિત્વા ત્વં ગણ્હાહી’’તિ આહ.

અટ્ઠમં સુત્વા ‘‘તસ્સા તરુણિત્થિયા સામિકસ્સ ચ માતાપિતૂનઞ્ચ વસનગામાનં અન્તરે એકસ્મિં ગામકે જારો અત્થિ. સા તં સરિત્વા તસ્મિં સિનેહેન સામિકસ્સ ગેહે વસિતું અસક્કોન્તી ‘માતાપિતરો પસ્સિસ્સામી’તિ જારસ્સ ગેહે કતિપાહં વસિત્વા માતાપિતૂનં ગેહં ગચ્છતિ, તત્થ કતિપાહં વસિત્વા પુન જારં સરિત્વા ‘સામિકસ્સ ગેહં ગમિસ્સામી’તિ પુન જારસ્સેવ ગેહં ગચ્છતિ. તસ્સા ઇત્થિયા રાજૂનં અત્થિભાવં આચિક્ખિત્વા ‘સામિકસ્સેવ કિર ગેહે વસતુ. સચે તં રાજા ગણ્હાપેતિ, જીવિતં તે નત્થિ, અપ્પમાદં કાતું વટ્ટતી’તિ તસ્સા કથેહી’’તિ આહ.

નવમં સુત્વા ‘‘સા ગણિકા પુબ્બે એકસ્સ હત્થતો ભતિં ગહેત્વા તં અજીરાપેત્વા અઞ્ઞસ્સ હત્થતો ન ગણ્હાતિ, તેનસ્સા પુબ્બે બહું ઉપ્પજ્જિ. ઇદાનિ પન અત્તનો ધમ્મતં વિસ્સજ્જેત્વા એકસ્સ હત્થતો ગહિતં અજીરાપેત્વાવ અઞ્ઞસ્સ હત્થતો ગણ્હાતિ, પુરિમસ્સ ઓકાસં અકત્વા પચ્છિમસ્સ કરોતિ, તેનસ્સા ભતિ ન ઉપ્પજ્જતિ, ન કેચિ નં ઉપસઙ્કમન્તિ. સચે અત્તનો ધમ્મે ઠસ્સતિ, પુબ્બસદિસાવ ભવિસ્સતિ. અત્તનો ધમ્મે ઠાતુમસ્સા કથેહી’’તિ આહ.

દસમં સુત્વા ‘‘સો ગામભોજકો પુબ્બે ધમ્મેન સમેન અડ્ડં વિનિચ્છિનિ, તેન મનુસ્સાનં પિયો અહોસિ મનાપો, સમ્પિયાયમાના ચસ્સ મનુસ્સા બહુપણ્ણાકારં આહરિંસુ, તેન અભિરૂપો ધનવા યસસમ્પન્નો અહોસિ. ઇદાનિ પન લઞ્જવિત્તકો હુત્વા અધમ્મેન અડ્ડં વિનિચ્છિનતિ, તેન દુગ્ગતો કપણો હુત્વા પણ્ડુરોગેન અભિભૂતો. સચે પુબ્બે વિય ધમ્મેન અડ્ડં વિનિચ્છિનિસ્સતિ, પુન પુબ્બસદિસો ભવિસ્સતિ. સો રઞ્ઞો અત્થિભાવં ન જાનાતિ, ધમ્મેન અડ્ડં વિનિચ્છિનિતુમસ્સ કથેહી’’તિ આહ.

ઇતિ સો ગામણિચન્દો ઇમાનિ એત્તકાનિ સાસનાનિ રઞ્ઞો આરોચેસિ, રાજા અત્તનો પઞ્ઞાય સબ્બાનિપિ તાનિ સબ્બઞ્ઞુબુદ્ધો વિય બ્યાકરિત્વા ગામણિચન્દસ્સ બહું ધનં દત્વા તસ્સ વસનગામં બ્રહ્મદેય્યં કત્વા તસ્સેવ દત્વા ઉય્યોજેસિ. સો નગરા નિક્ખમિત્વા બોધિસત્તેન દિન્નસાસનં બ્રાહ્મણમાણવકાનઞ્ચ તાપસાનઞ્ચ નાગરાજસ્સ ચ રુક્ખદેવતાય ચ આરોચેત્વા તિત્તિરસ્સ વસનટ્ઠાનતો નિધિં ગહેત્વા મિગસ્સ તિણખાદનટ્ઠાને રુક્ખતો ભમરમધું ગહેત્વા રઞ્ઞો મધું પેસેત્વા સપ્પસ્સ વસનટ્ઠાને વમ્મિકં ખણિત્વા નિધિં ગહેત્વા તરુણિત્થિયા ચ ગણિકાય ચ ગામભોજકસ્સ ચ રઞ્ઞો કથિતનિયામેનેવ સાસનં આરોચેત્વા મહન્તેન યસેન અત્તનો ગામકં ગન્ત્વા યાવતાયુકં ઠત્વા યથાકમ્મં ગતો. આદાસમુખરાજાપિ દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા જીવિતપરિયોસાને સગ્ગપુરં પૂરેન્તો ગતો.

સત્થા ‘‘ન, ભિક્ખવે, તથાગતો ઇદાનેવ મહાપઞ્ઞો, પુબ્બેપિ મહાપઞ્ઞોયેવા’’તિ વત્વા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ સોતાપન્નસકદાગામિઅનાગામિઅરહન્તો

અહેસું. ‘‘તદા ગામણિચન્દો આનન્દો અહોસિ, આદાસમુખરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ગામણિચન્દજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૫૮] ૮. મન્ધાતુજાતકવણ્ણના

યાવતા ચન્દિમસૂરિયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર સાવત્થિં પિણ્ડાય ચરમાનો એકં અલઙ્કતપટિયત્તં ઇત્થિં દિસ્વા ઉક્કણ્ઠિ. અથ નં ભિક્ખૂ ધમ્મસભં આનેત્વા ‘‘અયં, ભન્તે, ભિક્ખુ ઉક્કણ્ઠિતો’’તિ સત્થુ દસ્સેસું. સત્થા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘સચ્ચં, ભન્તે’’તિ વુત્તે ‘‘કદા ત્વં , ભિક્ખુ, અગારં અજ્ઝાવસમાનો તણ્હં પૂરેતું સક્ખિસ્સસિ, કામતણ્હા હિ નામેસા સમુદ્દો વિય દુપ્પૂરા, પોરાણકરાજાનો દ્વિસહસ્સપરિત્તદીપપરિવારેસુ ચતૂસુ મહાદીપેસુ ચક્કવત્તિરજ્જં કારેત્વા મનુસ્સપરિહારેનેવ ચાતુમહારાજિકદેવલોકે રજ્જં કારેત્વા તાવતિંસદેવલોકે છત્તિંસાય સક્કાનઞ્ચ વસનટ્ઠાને દેવરજ્જં કારેત્વાપિ અત્તનો કામતણ્હં પૂરેતું અસક્કોન્તાવ કાલમકંસુ, ત્વં પનેતં તણ્હં કદા પૂરેતું સક્ખિસ્સસી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે પઠમકપ્પિકેસુ મહાસમ્મતો નામ રાજા અહોસિ. તસ્સ પુત્તો રોજો નામ, તસ્સ પુત્તો વરરોજો નામ, તસ્સ પુત્તો કલ્યાણો નામ, તસ્સ પુત્તો વરકલ્યાણો નામ, તસ્સ પુત્તો ઉપોસથો નામ, તસ્સ પુત્તો મન્ધાતુ નામ અહોસિ. સો સત્તહિ રતનેહિ ચતૂહિ ચ ઇદ્ધીહિ સમન્નાગતો ચક્કવત્તિરજ્જં કારેસિ. તસ્સ વામહત્થં સમઞ્જિત્વા દક્ખિણહત્થેન અપ્ફોટિતકાલે આકાસા દિબ્બમેઘો વિય જાણુપ્પમાણં સત્તરતનવસ્સં વસ્સતિ, એવરૂપો અચ્છરિયમનુસ્સો અહોસિ. સો ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ કુમારકીળં કીળિ. ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ ઓપરજ્જં કારેસિ, ચતુરાસીતિ વસ્સસહસ્સાનિ ચક્કવત્તિરજ્જં કારેસિ, આયુપ્પમાણં અસઙ્ખ્યેય્યં અહોસિ.

સો એકદિવસં કામતણ્હં પૂરેતું અસક્કોન્તો ઉક્કણ્ઠિતાકારં દસ્સેસિ. અથામચ્ચા ‘‘કિં નુ ખો, દેવ, ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિંસુ. ‘‘મય્હં પુઞ્ઞબલે ઓલોકિયમાને ઇદં રજ્જં કિં કરિસ્સતિ, કતરં નુ ખો ઠાનં રમણીય’’ન્તિ? ‘‘દેવલોકો, મહારાજા’’તિ. સો ચક્કરતનં અબ્ભુક્કિરિત્વા સદ્ધિં પરિસાય ચાતુમહારાજિકદેવલોકં અગમાસિ. અથસ્સ ચત્તારો મહારાજાનો દિબ્બમાલાગન્ધહત્થા દેવગણપરિવુતા પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા તં આદાય ચાતુમહારાજિકદેવલોકં ગન્ત્વા દેવરજ્જં અદંસુ. તસ્સ સકપરિસાય પરિવારિતસ્સેવ તસ્મિં રજ્જં કારેન્તસ્સ દીઘો અદ્ધા વીતિવત્તો.

સો તત્થાપિ તણ્હં પૂરેતું અસક્કોન્તો ઉક્કણ્ઠિતાકારં દસ્સેસિ, ચત્તારો મહારાજાનો ‘‘કિં નુ ખો, દેવ, ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિંસુ. ‘‘ઇમમ્હા દેવલોકા કતરં ઠાનં રમણીય’’ન્તિ. ‘‘મયં, દેવ, પરેસં ઉપટ્ઠાકપરિસા, તાવતિંસદેવલોકો રમણીયો’’તિ. મન્ધાતા ચક્કરતનં અબ્ભુક્કિરિત્વા અત્તનો પરિસાય પરિવુતો તાવતિંસાભિમુખો પાયાસિ. અથસ્સ સક્કો દેવરાજા દિબ્બમાલાગન્ધહત્થો દેવગણપરિવુતો પચ્ચુગ્ગમનં કત્વા તં હત્થે ગહેત્વા ‘‘ઇતો એહિ, મહારાજા’’તિ આહ. રઞ્ઞો દેવગણપરિવુતસ્સ ગમનકાલે પરિણાયકરતનં ચક્કરતનં આદાય સદ્ધિં પરિસાય મનુસ્સપથં ઓતરિત્વા અત્તનો નગરમેવ પાવિસિ. સક્કો મન્ધાતું તાવતિંસભવનં નેત્વા દેવતા દ્વે કોટ્ઠાસે કત્વા અત્તનો દેવરજ્જં મજ્ઝે ભિન્દિત્વા અદાસિ. તતો પટ્ઠાય દ્વે રાજાનો રજ્જં કારેસું. એવં કાલે ગચ્છન્તે સક્કો સટ્ઠિ ચ વસ્સસતસહસ્સાનિ તિસ્સો ચ વસ્સકોટિયો આયું ખેપેત્વા ચવિ, અઞ્ઞો સક્કો નિબ્બત્તિ. સોપિ દેવરજ્જં કારેત્વા આયુક્ખયેન ચવિ. એતેનૂપાયેન છત્તિંસ સક્કા ચવિંસુ, મન્ધાતા પન મનુસ્સપરિહારેન દેવરજ્જં કારેસિયેવ.

તસ્સ એવં કાલે ગચ્છન્તે ભિય્યોસોમત્તાય કામતણ્હા ઉપ્પજ્જિ, સો ‘‘કિં મે ઉપડ્ઢરજ્જેન, સક્કં મારેત્વા એકરજ્જમેવ કરિસ્સામી’’તિ ચિન્તેસિ. સક્કં મારેતું નામ ન સક્કા, તણ્હા નામેસા વિપત્તિમૂલા, તેનસ્સ આયુસઙ્ખારો પરિહાયિ, જરા સરીરં પહરિ. મનુસ્સસરીરઞ્ચ નામ દેવલોકે ન ભિજ્જતિ, અથ સો દેવલોકા ભસ્સિત્વા ઉય્યાને ઓતરિ. ઉય્યાનપાલો તસ્સ આગતભાવં રાજકુલે નિવેદેસિ. રાજકુલં આગન્ત્વા ઉય્યાનેયેવ સયનં પઞ્ઞપેસિ. રાજા અનુટ્ઠાનસેય્યાય નિપજ્જિ. અમચ્ચા ‘‘દેવ, તુમ્હાકં પરતો કિન્તિ કથેમા’’તિ પુચ્છિંસુ. ‘‘મમ પરતો તુમ્હે ઇમં સાસનં મહાજનસ્સ કથેય્યાથ – ‘મન્ધાતુમહારાજા દ્વિસહસ્સપરિત્તદીપપરિવારેસુ ચતૂસુ મહાદીપેસુ ચક્કવત્તિરજ્જં કારેત્વા દીઘરત્તં ચાતુમહારાજિકેસુ રજ્જં કારેત્વા છત્તિંસાય સક્કાનં આયુપ્પમાણેન દેવલોકે રજ્જં કારેત્વા તણ્હં અપૂરેત્વા કાલમકાસી’’’તિ. સો એવં વત્વા કાલં કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૨૨. ‘‘યાવતા ચન્દિમસૂરિયા, પરિહરન્તિ દિસા ભન્તિ વિરોચના;
સબ્બેવ દાસા મન્ધાતુ, યે પાણા પથવિસ્સિતા.

૨૩. ‘‘ન કહાપણવસ્સેન, તિત્તિ કામેસુ વિજ્જતિ;
અપ્પસ્સાદા દુખા કામા, ઇતિ વિઞ્ઞાય પણ્ડિતો.

૨૪. ‘‘અપિ દિબ્બેસુ કામેસુ, રતિં સો નાધિગચ્છતિ;
તણ્હક્ખયરતો હોતિ, સમ્માસમ્બુદ્ધસાવકો’’તિ.

તત્થ **યાવતા**તિ પરિચ્છેદવચનં. **પરિહરન્તી**તિ યત્તકેન પરિચ્છેદેન સિનેરું પરિહરન્તિ. **દિસા ભન્તી**તિ દસસુ દિસાસુ ભાસન્તિ પભાસન્તિ. **વિરોચના**તિ આલોકકરણતાય વિરોચનસભાવા. **સબ્બેવ દાસા મન્ધાતુ, યે પાણા પથવિસ્સિતા**તિ એત્તકે પદેસે યે પથવિનિસ્સિતા પાણા જનપદવાસિનો મનુસ્સા, સબ્બેવ તે ‘‘દાસા મયં રઞ્ઞો મન્ધાતુસ્સ, અય્યકો નો રાજા મન્ધાતા’’તિ એવં ઉપગતત્તા ભુજિસ્સાપિ સમાના દાસાયેવ.

ન કહાપણવસ્સેનાતિ તેસં દાસભૂતાનં મનુસ્સાનં અનુગ્ગહાય યં મન્ધાતા અપ્ફોટેત્વા સત્તરતનવસ્સં વસ્સાપેતિ, તં ઇધ ‘‘કહાપણવસ્સ’’ન્તિ વુત્તં. **તિત્તિ કામેસૂ**તિ તેનાપિ કહાપણવસ્સેન વત્થુકામકિલેસકામેસુ તિત્તિ નામ નત્થિ, એવં દુપ્પૂરા એસા તણ્હા. **અપ્પસ્સાદા દુખા કામા**તિ સુપિનકૂપમત્તા કામા નામ અપ્પસ્સાદા પરિત્તસુખા, દુક્ખમેવ પનેત્થ બહુતરં. તં દુક્ખક્ખન્ધસુત્તપરિયાયેન દીપેતબ્બં. **ઇતિ વિઞ્ઞાયા**તિ એવં જાનિત્વા.

દિબ્બેસૂતિ દેવતાનં પરિભોગેસુ રૂપાદીસુ. **રતિં સો**તિ સો વિપસ્સકો ભિક્ખુ દિબ્બેહિ કામેહિ નિમન્તિયમાનોપિ તેસુ રતિં નાધિગચ્છતિ આયસ્મા સમિદ્ધિ વિય. **તણ્હક્ખયરતો**તિ નિબ્બાનરતો. નિબ્બાનઞ્હિ આગમ્મ તણ્હા ખીયતિ, તસ્મા તં ‘‘તણ્હક્ખયો’’તિ વુચ્ચતિ. તત્થ રતો હોતિ અભિરતો. **સમ્માસમ્બુદ્ધસાવકો**તિ બુદ્ધસ્સ સવનન્તે જાતો બહુસ્સુતો યોગાવચરપુગ્ગલો.

એવં સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ, અઞ્ઞે પન બહૂ સોતાપત્તિફલાદીનિ પાપુણિંસુ. ‘‘તદા મન્ધાતુરાજા અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મન્ધાતુજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૫૯] ૯. તિરીટવચ્છજાતકવણ્ણના

નયિમસ્સ વિજ્જાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આયસ્મતો આનન્દસ્સ કોસલરઞ્ઞો માતુગામાનં હત્થતો પઞ્ચસતાનિ, રઞ્ઞો હત્થતો પઞ્ચસતાનીતિ દુસ્સસહસ્સપટિલાભવત્થું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા દુકનિપાતે **ગુણજાતકે** (જા॰ અટ્ઠ॰ ૨.૨.ગુણજાતકવણ્ણના) વિત્થારિતમેવ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા નામગ્ગહણદિવસે **તિરીટવચ્છકુમારો**તિ કતનામો અનુપુબ્બેન વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા અગારં અજ્ઝાવસન્તો માતાપિતૂનં કાલકિરિયાય સંવિગ્ગહદયો હુત્વા નિક્ખમિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અરઞ્ઞાયતને વનમૂલફલાહારો હુત્વા વાસં કપ્પેસિ. તસ્મિં તત્થ વસન્તે બારાણસિરઞ્ઞો પચ્ચન્તો કુપિ, સો તત્થ ગન્ત્વા યુદ્ધે પરાજિતો મરણભયભીતો હત્થિક્ખન્ધગતો એકેન પસ્સેન પલાયિત્વા અરઞ્ઞે વિચરન્તો પુબ્બણ્હસમયે તિરીટવચ્છસ્સ ફલાફલત્થાય ગતકાલે તસ્સ અસ્સમપદં પાવિસિ. સો ''તાપસાનં વસનટ્ઠાન''ન્તિ હત્થિતો ઓતરિત્વા વાતાતપેન કિલન્તો પિપાસિતો પાનીયઘટં ઓલોકેન્તો કત્થચિ અદિસ્વા ચઙ્કમનકોટિયં ઉદપાનં અદ્દસ. ઉદકઉસ્સિઞ્ચનત્થાય પન રજ્જુઘટં અદિસ્વા પિપાસં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો હત્થિસ્સ કુચ્છિયં બદ્ધયોત્તં ગહેત્વા હત્થિં ઉદપાનતટે ઠપેત્વા તસ્સ પાદે યોત્તં બન્ધિત્વા યોત્તેન ઉદપાનં ઓતરિત્વા યોત્તે અપાપુણન્તે ઉત્તરિત્વા ઉત્તરસાટકં યોત્તકોટિયા સઙ્ઘાટેત્વા પુન ઓતરિ, તથાપિ નપ્પહોસિયેવ. સો અગ્ગપાદેહિ ઉદકં કુસિત્વા અતિપિપાસિતો ''પિપાસં વિનોદેત્વા મરણમ્પિ સુમરણ''ન્તિ ચિન્તેત્વા ઉદપાને પતિત્વા યાવદત્થં પિવિત્વા પચ્ચુત્તરિતું અસક્કોન્તો તત્થેવ અટ્ઠાસિ. હત્થીપિ સુસિક્ખિતત્તા અઞ્ઞત્થ અગન્ત્વા રાજાનં ઓલોકેન્તો તત્થેવ અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો સાયન્હસમયે ફલાફલં આહરિત્વા હત્થિં દિસ્વા ''રાજા આગતો ભવિસ્સતિ, વમ્મિતહત્થીયેવ પન પઞ્ઞાયતિ, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ સો હત્થિસમીપં ઉપસઙ્કમિ. હત્થીપિ તસ્સ ઉપસઙ્કમનભાવં ઞત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો ઉદપાનતટં ગન્ત્વા રાજાનં દિસ્વા ''મા ભાયિ, મહારાજા''તિ સમસ્સાસેત્વા નિસ્સેણિં બન્ધિત્વા રાજાનં ઉત્તારેત્વા કાયમસ્સ સમ્બાહિત્વા તેલેન મક્ખેત્વા ન્હાપેત્વા ફલાફલાનિ ખાદાપેત્વા હત્થિસ્સ સન્નાહં મોચેસિ. રાજા દ્વીહતીહં વિસ્સમિત્વા બોધિસત્તસ્સ અત્તનો સન્તિકં આગમનત્થાય પટિઞ્ઞં ગહેત્વા પક્કામિ. રાજબલકાયો નગરસ્સ અવિદૂરે ખન્ધાવારં બન્ધિત્વા ઠિતો. રાજાનં આગચ્છન્તં દિસ્વા પરિવારેસિ, રાજા નગરં પાવિસિ.

બોધિસત્તોપિ અડ્ઢમાસચ્ચયેન બારાણસિં પત્વા ઉય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે ભિક્ખં ચરમાનો રાજદ્વારં ગતો. રાજા મહાવાતપાનં ઉગ્ઘાટેત્વા રાજઙ્ગણં ઓલોકયમાનો બોધિસત્તં દિસ્વા સઞ્જાનિત્વા પાસાદા ઓરુય્હ વન્દિત્વા મહાતલં આરોપેત્વા સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસીદાપેત્વા અત્તનો પટિયાદિતં આહારં ભોજેત્વા સયમ્પિ ભુઞ્જિત્વા ઉય્યાનં નેત્વા તત્થસ્સ ચઙ્કમનાદિપરિવારં વસનટ્ઠાનં કારેત્વા સબ્બે પબ્બજિતપરિક્ખારે દત્વા ઉય્યાનપાલં પટિચ્છાપેત્વા વન્દિત્વા પક્કામિ. તતો પટ્ઠાય બોધિસત્તો રાજનિવેસનેયેવ પરિભુઞ્જિ, મહાસક્કારસમ્માનો અહોસિ.

તં અસહમાના અમચ્ચા ''એવરૂપં સક્કારં એકોપિ યોધો લભમાનો કિં નામ ન કરેય્યા''તિ વત્વા ઉપરાજાનં ઉપગન્ત્વા ''દેવ, અમ્હાકં રાજા એકં તાપસં અતિવિય મમાયતિ, કિં નામ તેન તસ્મિં દિટ્ઠં, તુમ્હેપિ તાવ રઞ્ઞા સદ્ધિં મન્તેથા''તિ આહંસુ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા અમચ્ચેહિ સદ્ધિં રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૨૫. ‘‘નયિમસ્સ વિજ્જામયમત્થિ કિઞ્ચિ, ન બન્ધવો નો પન તે સહાયો;
અથ કેન વણ્ણેન તિરીટવચ્છો, તેદણ્ડિકો ભુઞ્જતિ અગ્ગપિણ્ડ’’ન્તિ.

તત્થ **નયિમસ્સ વિજ્જામયમત્થિ કિઞ્ચી**તિ ઇમસ્સ તાપસસ્સ વિજ્જામયં કિઞ્ચિ કમ્મં નત્થિ. **ન બન્ધવો**તિપુત્તબન્ધવસિપ્પબન્ધવગોત્તબન્ધવઞાતિબન્ધવેસુ અઞ્ઞતરોપિ ન હોતિ . **નો પન તે સહાયો**તિ સહપંસુકીળિકો સહાયકોપિ તે ન હોતિ. **કેન વણ્ણેના**તિ કેન કારણેન. **તિરીટવચ્છો**તિ તસ્સ નામં. **તેદણ્ડિકો**તિ કુણ્ડિકઠપનત્થાય તિદણ્ડકં ગહેત્વા ચરન્તો. **અગ્ગપિણ્ડ**ન્તિ રસસમ્પન્નં રાજારહં અગ્ગભોજનં.

તં સુત્વા રાજા પુત્તં આમન્તેત્વા ‘‘તાત, મમ પચ્ચન્તં ગન્ત્વા યુદ્ધપરાજિતસ્સ દ્વીહતીહં અનાગતભાવં સરસી’’તિ વત્વા ‘‘સરામી’’તિ વુત્તે ‘‘તદા મયા ઇમં નિસ્સાય જીવિતં લદ્ધ’’ન્તિ સબ્બં તં પવત્તિં આચિક્ખિત્વા ‘‘તાત , મય્હં જીવિતદાયકે મમ સન્તિકં આગતે રજ્જં દદન્તોપિ અહં નેવ એતેન કતગુણાનુરૂપં કાતું સક્કોમી’’તિ વત્વા ઇતરા દ્વે ગાથા અવોચ –

૨૬. ‘‘આપાસુ મે યુદ્ધપરાજિતસ્સ, એકસ્સ કત્વા વિવનસ્મિ ઘોરે;
પસારયી કિચ્છગતસ્સ પાણિં, તેનૂદતારિં દુખસમ્પરેતો.

૨૭. ‘‘એતસ્સ કિચ્ચેન ઇધાનુપત્તો, વેસાયિનો વિસયા જીવલોકે;
લાભારહો તાત તિરીટવચ્છો, દેથસ્સ ભોગં યજથઞ્ચ યઞ્ઞ’’ન્તિ.

તત્થ **આપાસૂ**તિ આપદાસુ. **એકસ્સા**તિ અદુતિયસ્સ. **કત્વા**તિ અનુકમ્પં કરિત્વા પેમં ઉપ્પાદેત્વા. **વિવનસ્મિ**ન્તિ પાનીયરહિતે અરઞ્ઞે. **ઘોરે**તિ દારુણે. **પસારયી કિચ્છગતસ્સ પાણિ**ન્તિ નિસ્સેણિં બન્ધિત્વા કૂપં ઓતારેત્વા દુક્ખગતસ્સ મય્હં ઉત્તારણત્થાય વીરિયપટિસંયુત્તં હત્થં પસારેસિ. **તેનૂદતારિં દુખસમ્પરેતો**તિ તેન કારણેનમ્હિ દુક્ખપરિવારિતોપિ તમ્હા કૂપા ઉત્તિણ્ણો.

એતસ્સ કિચ્ચેન ઇધાનુપત્તોતિ અહં એતસ્સ તાપસસ્સ કિચ્ચેન, એતેન કતસ્સ કિચ્ચસ્સાનુભાવેન ઇધાનુપ્પત્તો . **વેસાયિનો વિસયા**તિ વેસાયી વુચ્ચતિ યમો, તસ્સ વિસયા. **જીવલોકે**તિ મનુસ્સલોકે. અહઞ્હિ ઇમસ્મિં જીવલોકે ઠિતો યમવિસયં મચ્ચુવિસયં પરલોકં ગતો નામ અહોસિં, સોમ્હિ એતસ્સ કારણા તતો પુન ઇધાગતોતિ વુત્તં હોતિ. **લાભારહો**તિ લાભં અરહો ચતુપચ્ચયલાભસ્સ અનુચ્છવિકો. **દેથસ્સ ભોગ**ન્તિ એતેન પરિભુઞ્જિતબ્બં ચતુપચ્ચયસમણપરિક્ખારસઙ્ખાતં ભોગં એતસ્સ દેથ. **યજથઞ્ચ યઞ્ઞ**ન્તિ ત્વઞ્ચ અમચ્ચા ચ નાગરા ચાતિ સબ્બેપિ તુમ્હે એતસ્સ ભોગઞ્ચ દેથ, યઞ્ઞઞ્ચ યજથ. તસ્સ હિ દીયમાનો દેય્યધમ્મો તેન ભુઞ્જિતબ્બત્તા ભોગો હોતિ, ઇતરેસં દાનયઞ્ઞત્તા યઞ્ઞો. તેનાહ ‘‘દેથસ્સ ભોગં યજથઞ્ચ યઞ્ઞ’’ન્તિ.

એવં રઞ્ઞા ગગનતલે પુણ્ણચન્દં ઉટ્ઠાપેન્તેન વિય બોધિસત્તસ્સ ગુણે પકાસિતે તસ્સ ગુણો સબ્બત્થમેવ પાકટો જાતો, અતિરેકતરો તસ્સ લાભસક્કારો ઉદપાદિ. તતો પટ્ઠાય ઉપરાજા વા અમચ્ચા વા અઞ્ઞો વા કોચિ કિઞ્ચિ રાજાનં વત્તું ન વિસહિ. રાજા બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સગ્ગપુરં પૂરેસિ. બોધિસત્તોપિ અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ‘‘પોરાણકપણ્ડિતાપિ ઉપકારવસેન કરિંસૂ’’તિ ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

તિરીટવચ્છજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૬૦] ૧૦. દૂતજાતકવણ્ણના

યસ્સત્થા દૂરમાયન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં લોલભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ નવકનિપાતે **ચક્કવાકજાતકે** (જા॰ ૧.૯.૬૯ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. સત્થા પન તં ભિક્ખું આમન્તેત્વા ‘‘ન ખો, ભિક્ખુ, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ ત્વં લોલો, લોલ્યકારણેનેવ પન અસિના સીસચ્છેદનં લભી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ પુત્તો હુત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ભોજનસુદ્ધિકો અહોસિ, તેનસ્સ **ભોજનસુદ્ધિકરાજા**ત્વેવ નામં જાતં. સો કિર તથારૂપેન વિધાનેન ભત્તં ભુઞ્જતિ, યથાસ્સ એકિસ્સા ભત્તપાતિયા સતસહસ્સં વયં ગચ્છતિ. ભુઞ્જન્તો પન અન્તોગેહે ન ભુઞ્જતિ, અત્તનો ભોજનવિધાનં ઓલોકેન્તં મહાજનં પુઞ્ઞં કારેતુકામતાય રાજદ્વારે રતનમણ્ડપં કારેત્વા ભોજનવેલાય તં અલઙ્કરાપેત્વા કઞ્ચનમયે સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસીદિત્વા ખત્તિયકઞ્ઞાહિ પરિવુતો સતસહસ્સગ્ઘનિકાય સુવણ્ણપાતિયા સબ્બરસભોજનં ભુઞ્જતિ. અથેકો લોલપુરિસો તસ્સ ભોજનવિધાનં ઓલોકેત્વા તં ભોજનં ભુઞ્જિતુકામો હુત્વા પિપાસં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો ‘‘અત્થેકો ઉપાયો’’તિ ગાળ્હં નિવાસેત્વા હત્થે ઉક્ખિપિત્વા ‘‘ભો, અહં દૂતો, દૂતો’’તિ ઉચ્ચાસદ્દં કરોન્તો રાજાનં ઉપસઙ્કમિ. તેન ચ સમયેન તસ્મિં જનપદે ‘‘દૂતોમ્હી’’તિ વદન્તં ન વારેન્તિ, તસ્મા મહાજનો દ્વિધા ભિજ્જિત્વા ઓકાસં અદાસિ. સો વેગેન ગન્ત્વા રઞ્ઞો પાતિયા એકં ભત્તપિણ્ડં ગહેત્વા મુખે પક્ખિપિ, અથસ્સ ‘‘સીસં છિન્દિસ્સામી’’તિ અસિગાહો અસિં અબ્બાહેસિ, રાજા ‘‘મા પહરી’’તિ નિવારેસિ, ‘‘મા ભાયિ, ભુઞ્જસ્સૂ’’તિ હત્થં ધોવિત્વા નિસીદિ. ભોજનપરિયોસાને ચસ્સ અત્તનો પિવનપાનીયઞ્ચેવ તમ્બૂલઞ્ચ દાપેત્વા ‘‘ભો પુરિસ, ત્વં ‘દૂતોમ્હી’તિ વદસિ, કસ્સ દૂતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘મહારાજ અહં તણ્હાદૂતો, ઉદરદૂતો, તણ્હા મં આણાપેત્વા ‘ત્વં ગચ્છાહી’તિ દૂતં કત્વા પેસેસી’’તિ વત્વા પુરિમા દ્વે ગાથા અવોચ –

૨૮. ‘‘યસ્સત્થા દૂરમાયન્તિ, અમિત્તમપિ યાચિતું;
તસ્સૂદરસ્સહં દૂતો, મા મે કુજ્ઝ રથેસભ.

૨૯. ‘‘યસ્સ દિવા ચ રત્તો ચ, વસમાયન્તિ માણવા;
તસ્સૂદરસ્સહં દૂતો, મા મે કુજ્ઝ રથેસભા’’તિ.

તત્થ **યસ્સત્થા દૂરમાયન્તી**તિ યસ્સ અત્થાય ઇમે સત્તા તણ્હાવસિકા હુત્વા દૂરમ્પિ ગચ્છન્તિ. **રથેસભા**તિ રથયોધજેટ્ઠક.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા ‘‘સચ્ચમેતં, ઇમે સત્તા ઉદરદૂતા તણ્હાવસેન વિચરન્તિ, તણ્હાવ ઇમે સત્તે વિચારેતિ, યાવ મનાપં વત ઇમિના કથિત’’ન્તિ તસ્સ પુરિસસ્સ તુસ્સિત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૩૦. ‘‘દદામિ તે બ્રાહ્મણ રોહિણીનં, ગવં સહસ્સં સહ પુઙ્ગવેન;
દૂતો હિ દૂતસ્સ કથં ન દજ્જં, મયમ્પિ તસ્સેવ ભવામ દૂતા’’તિ.

તત્થ **બ્રાહ્મણાતિ** આલપનમત્તમેતં. **રોહિણીનન્તિ** રત્તવણ્ણાનં. **સહ પુઙ્ગવેનાતિ** યૂથપરિણાયકેન ઉપદ્દવરક્ખકેન ઉસભેન સદ્ધિં. **મયમ્પીતિ** અહઞ્ચ અવસેસા ચ સબ્બે સત્તા તસ્સેવ ઉદરસ્સ દૂતા ભવામ, તસ્મા અહં ઉદરદૂતો સમાનો ઉદરદૂતસ્સ તુય્હં કસ્મા ન દજ્જન્તિ. એવઞ્ચ પન વત્વા ''ઇમિના વત પુરિસેન અસ્સુતપુબ્બં કારણં કથિત''ન્તિ તુટ્ઠચિત્તો તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો લોલભિક્ખુ સકદાગામિફલે પતિટ્ઠહિ, અઞ્ઞેપિ બહૂ સોતાપન્નાદયો અહેસું. ''તદા લોલપુરિસો એતરહિ લોલભિક્ખુ અહોસિ, ભોજનસુદ્ધિકરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

દૂતજાતકવણ્ણના દસમા.

સઙ્કપ્પવગ્ગો પઠમો.

તસ્સુદ્દાનં –

સઙ્કપ્પ તિલમુટ્ઠિ ચ, મણિ ચ સિન્ધવાસુકં;
જરૂદપાનં ગામણિ, મન્ધાતા તિરીટદૂતન્તિ.

૨. પદુમવગ્ગો

[૨૬૧] ૧. પદુમજાતકવણ્ણના

યથા કેસા ચ મસ્સૂ ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આનન્દબોધિમ્હિ માલાપૂજકારકે ભિક્ખૂ આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **કાલિઙ્ગબોધિજાતકે** આવિભવિસ્સતિ. સો પન આનન્દત્થેરેન રોપિતત્તા ''આનન્દબોધી''તિ જાતો. થેરેન હિ જેતવનદ્વારકોટ્ઠકે બોધિસ્સ રોપિતભાવો સકલજમ્બુદીપે પત્થરિ. અથેકચ્ચે જનપદવાસિનો ભિક્ખૂ ''આનન્દબોધિમ્હિ માલાપૂજં કરિસ્સામા''તિ જેતવનં આગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા પુનદિવસે સાવત્થિં પવિસિત્વા ઉપ્પલવીથિં ગન્ત્વા માલં અલભિત્વા આગન્ત્વા આનન્દત્થેરસ્સ આરોચેસું – ''આવુસો, મયં 'બોધિમ્હિ માલાપૂજં કરિસ્સામા'તિ ઉપ્પલવીથિં ગન્ત્વા એકમાલમ્પિ ન લભિમ્હા''તિ. થેરો ''અહં વો, આવુસો, આહરિસ્સામી''તિ ઉપ્પલવીથિં ગન્ત્વા બહૂ નીલુપ્પલકલાપે ઉક્ખિપાપેત્વા આગમ્મ તેસં દાપેસિ, તે તાનિ ગહેત્વા બોધિસ્સ પૂજં કરિંસુ. તં પવત્તિં સુત્વા ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ થેરસ્સ ગુણકથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, જાનપદા ભિક્ખૂ અપ્પપુઞ્ઞા ઉપ્પલવીથિં ગન્ત્વા માલં ન લભિંસુ, થેરો પન ગન્ત્વાવ આહરાપેસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ વત્તુછેકા કથાકુસલા માલં લભન્તિ, પુબ્બેપિ લભિંસુયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સેટ્ઠિપુત્તો અહોસિ. અન્તોનગરે ચ એકસ્મિં સરે પદુમાનિ પુપ્ફન્તિ. એકો છિન્નનાસો પુરિસો તં સરં રક્ખતિ. અથેકદિવસં બારાણસિયં ઉસ્સવે ઘુટ્ઠે માલં પિળન્ધિત્વા ઉસ્સવં કીળિતુકામા તયો સેટ્ઠિપુત્તા ''નાસચ્છિન્નસ્સ અભૂતેન વણ્ણં વત્વા માલં યાચિસ્સામા''તિ તસ્સ પદુમાનિ ભઞ્જનકાલે સરસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા એકમન્તં અટ્ઠંસુ.

તેસુ એકો તં આમન્તેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

३१. ''યથા કેસા ચ મસ્સૂ ચ, છિન્નં છિન્નં વિરૂહતિ;
એવં રુહતુ તે નાસા, પદુમં દેહિ યાચિતો''તિ.

સો તસ્સ કુજ્ઝિત્વા પદુમં ન અદાસિ.

અથસ્સ દુતિયો દુતિયં ગાથમાહ –

३२. ''યથા સારદિકં બીજં, ખેત્તે વુત્તં વિરૂહતિ;
એવં રુહતુ તે નાસા, પદુમં દેહિ યાચિતો''તિ.

તત્થ **સારદિક**ન્તિ સરદસમયે ગહેત્વા નિક્ખિત્તં સારસમ્પન્નં બીજં. સો તસ્સપિ કુજ્ઝિત્વા પદુમં ન અદાસિ.

અથસ્સ તતિયો તતિયં ગાથમાહ –

३३. ''ઉભોપિ પલપન્તેતે, અપિ પદ્માનિ દસ્સતિ;
વજ્જું વા તે ન વા વજ્જું, નત્થિ નાસાય રૂહના;
દેહિ સમ્મ પદુમાનિ, અહં યાચામિ યાચિતો''તિ.

તત્થ **ઉભોપિ પલપન્તેતે**તિ એતે દ્વેપિ મુસા વદન્તિ. **અપિ પદ્માની**તિ ''અપિ નામ નો પદુમાનિ દસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા એવં વદન્તિ. **વજ્જું વા તે ન વા વજ્જુ**ન્તિ ''તવ નાસા રુહતૂ''તિ એવં વદેય્યું વા ન વા વદેય્યું, એતેસં વચનં અપ્પમાણં, સબ્બત્થાપિ નત્થિ નાસાય રુહના, અહં પન તે નાસં પટિચ્ચ ન કિઞ્ચિ વદામિ, કેવલં યાચામિ, તસ્સ મે દેહિ, સમ્મ, પદુમાનિ યાચિતોતિ.

તં સુત્વા પદુમસરગોપકો ''ઇમેહિ દ્વીહિ મુસાવાદો કથિતો, તુમ્હેહિ સભાવો કથિતો, તુમ્હાકં અનુચ્છવિકાનિ પદુમાની''તિ મહન્તં પદુમકલાપં આદાય તસ્સ દત્વા અત્તનો પદુમસરમેવ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા પદુમલાભી સેટ્ઠિપુત્તો અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

પદુમજાતકવણ્ણના પઠમા.

[२६२] २. મુદુપાણિજાતકવણ્ણના

પાણિ ચે મુદુકો ચસ્સાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ સત્થા ધમ્મસભં આનીતં ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ, ઇત્થિયો નામેતા કિલેસવસેન ગમનતો અરક્ખિયા, પોરાણકપણ્ડિતાપિ અત્તનો ધીતરં રક્ખિતું નાસક્ખિંસુ, પિતરા હત્થે ગહેત્વા ઠિતાવ પિતરં અજાનાપેત્વા કિલેસવસેન પુરિસેન સદ્ધિં પલાયી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ધમ્મેન રજ્જં કારેસિ. સો ધીતરઞ્ચ ભાગિનેય્યઞ્ચ દ્વેપિ અન્તોનિવેસને પોસેન્તો એકદિવસં અમચ્ચેહિ સદ્ધિં નિસિન્નો ''મમચ્ચયેન મય્હં ભાગિનેય્યો રાજા ભવિસ્સતિ, ધીતાપિ મે તસ્સ અગ્ગમહેસી ભવિસ્સતી''તિ વત્વા અપરભાગે ભાગિનેય્યસ્સ વયપ્પત્તકાલે

પુન અમચ્ચેહિ સદ્ધિં નિસિન્નો ‘‘મય્હં ભાગિનેય્યસ્સ અઞ્ઞસ્સ રઞ્ઞો ધીતરં આનેસ્સામ, મય્હં ધીતરમ્પિ અઞ્ઞસ્મિં રાજકુલે દસ્સામ, એવં નો ઞાતકા બહુતરા ભવિસ્સન્તી’’તિ આહ. અમચ્ચા સમ્પટિચ્છિંસુ.

અથ રાજા ભાગિનેય્યસ્સ બહિગેહં દાપેસિ, અન્તો પવેસનં નિવારેસિ. તે પન અઞ્ઞમઞ્ઞં પટિબદ્ધચિત્તા અહેસું. કુમારો ‘‘કેન નુ ખો ઉપાયેન રાજધીતરં બહિ નીહરાપેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેન્તો ‘‘અત્થિ ઉપાયો’’તિ ધાતિયા લઞ્જં દત્વા ‘‘કિં, અય્યપુત્ત, કિચ્ચ’’ન્તિ વુત્તે ‘‘અમ્મ, કથં નુ ખો રાજધીતરં બહિ કાતું ઓકાસં લભેય્યામા’’તિ આહ. ‘‘રાજધીતાય સદ્ધિં કથેત્વા જાનિસ્સામી’’તિ. ‘‘સાધુ, અમ્મા’’તિ. સા ગન્ત્વા ‘‘એહિ, અમ્મ, સીસે તે ઊકા ગણ્હિસ્સામી’’તિ તં નીચપીઠકે નિસીદાપેત્વા સયં ઉચ્ચે નિસીદિત્વા તસ્સા સીસં અત્તનો ઊરૂસુ ઠપેત્વા ઊકા ગણ્હયમાના રાજધીતાય સીસં નખેહિ વિજ્ઝિ . રાજધીતા ‘‘નાયં અત્તનો નખેહિ વિજ્ઝતિ, પિતુચ્છાપુત્તસ્સ મે કુમારસ્સ નખેહિ વિજ્ઝતી’’તિ ઞત્વા ‘‘અમ્મ, ત્વં કુમારસ્સ સન્તિકં અગમાસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, અમ્મા’’તિ. ‘‘કિં તેન સાસનં કથિત’’ન્તિ? ‘‘તવ બહિકરણૂપાયં પુચ્છતિ, અમ્મા’’તિ. રાજધીતા ‘‘પણ્ડિતો હોન્તો જાનિસ્સતી’’તિ પઠમં ગાથં બન્ધિત્વા ‘‘અમ્મ, ઇમં ઉગ્ગહેત્વા કુમારસ્સ કથેહી’’તિ આહ.

૩૪. ‘‘પાણિ ચે મુદુકો ચસ્સ, નાગો ચસ્સ સુકારિતો;
અન્ધકારો ચ વસ્સેય્ય, અથ નૂન તદા સિયા’’તિ.

સા તં ઉગ્ગણ્હિત્વા કુમારસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા ‘‘અમ્મ, રાજધીતા કિમાહા’’તિ વુત્તે ‘‘અય્યપુત્ત, અઞ્ઞં કિઞ્ચિ અવત્વા ઇમં ગાથં પહિણી’’તિ તં ગાથં ઉદાહાસિ. કુમારો ચ તસ્સત્થં ઞત્વા ‘‘ગચ્છ, અમ્મા’’તિ તં ઉય્યોજેસિ.

ગાથાયત્થો – સચે તે એકિસ્સા ચૂળુપટ્ઠાકાય મમ હત્થો વિય હત્થો મુદુ અસ્સ, યદિ ચ તે આનેઞ્જકારણં સુકારિતો એકો હત્થી અસ્સ, યદિ ચ તં દિવસં ચતુરઙ્ગસમન્નાગતો અતિવિય બહલો અન્ધકારો અસ્સ, દેવો ચ વસ્સેય્ય. **અથ નૂન તદા સિયા**તિ તાદિસે કાલે ઇમે ચત્તારો પચ્ચયે આગમ્મ એકંસેન તે મનોરથસ્સ મત્થકગમનં સિયાતિ.

કુમારો એતમત્થં તથતો ઞત્વા એકં અભિરૂપં મુદુહત્થં ચૂળુપટ્ઠાકં સજ્જં કત્વા મઙ્ગલહત્થિગોપકસ્સ લઞ્જં દત્વા હત્થિં આનેઞ્જકારણં કારેત્વા કાલં આગમેન્તો અચ્છિ.

અથેકસ્મિં કાળપક્ખુપોસથદિવસે મજ્ઝિમયામસમનન્તરે ઘનકાળમેઘો વસ્સિ. સો ‘‘અયં દાનિ રાજધીતાય વુત્તદિવસો’’તિ વારણં અભિરુહિત્વા મુદુહત્થકં ચૂળુપટ્ઠાકં હત્થિપિટ્ઠે નિસીદાપેત્વા ગન્ત્વા રાજનિવેસનસ્સ આકાસઙ્ગણાભિમુખે ઠાને હત્થિં મહાભિત્તિયં અલ્લીયાપેત્વા વાતપાનસમીપે તેમેન્તો અટ્ઠાસિ. રાજાપિ ધીતરં રક્ખન્તો અઞ્ઞત્થ સયિતું ન દેતિ, અત્તનો સન્તિકે ચૂળસયને સયાપેતિ. સાપિ ‘‘અજ્જ કુમારો આગમિસ્સતી’’તિ ઞત્વા નિદ્દં અનોક્કમિત્વાવ નિપન્ના ‘‘તાત ન્હાયિતુકામામ્હી’’તિ આહ. રાજા ‘‘એહિ, અમ્મા’’તિ તં હત્થે ગહેત્વા વાતપાનસમીપં નેત્વા ‘‘ન્હાયાહિ, અમ્મા’’તિ ઉક્ખિપિત્વા વાતપાનસ્સ બહિપસ્સે પમુખે ઠપેત્વા એકસ્મિં હત્થે ગહેત્વા અટ્ઠાસિ. સા ન્હાયમાનાવ કુમારસ્સ હત્થં પસારેસિ, સો તસ્સા હત્થતો આભરણાનિ ઓમુઞ્ચિત્વા ઉપટ્ઠાકાય હત્થે પિળન્ધિત્વા તં ઉક્ખિપિત્વા રાજધીતરં નિસ્સાય પમુખે ઠપેસિ . સા તસ્સા હત્થં ગહેત્વા પિતુ હત્થે ઠપેસિ, સો તસ્સા હત્થં ગહેત્વા ધીતુ હત્થં મુઞ્ચિ, સા ઇતરસ્માપિ હત્થા આભરણાનિ ઓમુઞ્ચિત્વા તસ્સા દુતિયહત્થે પિળન્ધિત્વા પિતુ હત્થે ઠપેત્વા કુમારેન સદ્ધિં અગમાસિ. રાજા ‘‘ધીતાયેવ મે’’તિ સઞ્ઞાય તં દારિકં ન્હાનપરિયોસાને સિરિગબ્ભે સયાપેત્વા દ્વારં પિધાય લઞ્છેત્વા આરક્ખં દત્વા અત્તનો સયનં ગન્ત્વા નિપજ્જિ.

સો પભાતાય રત્તિયા દ્વારં વિવરિત્વા તં દારિકં દિસ્વા ''કિમેત''ન્તિ પુચ્છિ. સા તસ્સા કુમારેન સદ્ધિં ગતભાવં કથેસિ. રાજા વિપ્પટિસારી હુત્વા ''હત્થે ગહેત્વા ચરન્તેનપિ માતુગામં રક્ખિતું ન સક્કા, એવં અરક્ખિયા નામિત્થિયો''તિ ચિન્તેત્વા ઇતરા દ્વે ગાથા અવોચ –

૩૫. ''અનલા મુદુસમ્ભાસા, દુપ્પૂરા તા નદીસમા;
સીદન્તિ નં વિદિત્વાન, આરકા પરિવજ્જયે.

૩૬. ''યં એતા ઉપસેવન્તિ, છન્દસા વા ધનેન વા;
જાતવેદોવ સં ઠાનં, ખિપ્પં અનુદહન્તિ ન''ન્તિ.

તત્થ **અનલા મુદુસમ્ભાસા**તિ મુદુવચનેનપિ અસક્કુણેય્યા, નેવ સક્કા સણ્હવાચાય સઙ્ગણ્હિતુન્તિ અત્થો. પુરિસેહિ વા એતાસં ન અલન્તિ અનલા. **મુદુસમ્ભાસા**તિ હદયે થદ્ધેપિ સમ્ભાસાવ મુદુ એતાસન્તિ મુદુસમ્ભાસા. **દુપ્પૂરા તા નદીસમા**તિ યથા નદી આગતાગતસ્સ ઉદકસ્સ સન્દનતો ઉદકેન દુપ્પૂરા, એવં અનુભૂતાનુભૂતેહિ મેથુનાદીહિ અપરિતુસ્સનતો દુપ્પૂરા. તેન વુત્તં –

> ''તિણ્ણં, ભિક્ખવે, ધમ્માનં અતિત્તો અપ્પટિવાનો માતુગામો કાલં કરોતિ. કતમેસં તિણ્ણં? મેથુનસમાપત્તિયા ચ વિજાયનસ્સ ચ અલઙ્કારસ્સ ચ. ઇમેસં ખો, ભિક્ખવે, તિણ્ણં ધમ્માનં અતિત્તો અપ્પટિવાનો માતુગામો કાલં કરોતી''તિ.

સીદન્તીતિ અટ્ઠસુ મહાનિરયેસુ સોળસસુ ઉસ્સદનિરયેસુ નિમુજ્જન્તિ. **નન્તિ** નિપાતમત્તં . **વિદિત્વાના**તિ એવં જાનિત્વા. **આરકા પરિવજ્જયે**તિ ''એતા ઇત્થિયો નામ મેથુનધમ્માદીહિ અતિત્તા કાલં કત્વા એતેસુ નિરયેસુ સીદન્તિ, એતા એવં અત્તના સીદમાના કસ્સઞ્ઞસ્સ સુખાય ભવિસ્સન્તી''તિ એવં ઞત્વા પણ્ડિતો પુરિસો દૂરતોવ તા પરિવજ્જયેતિ દીપેતિ. **છન્દસા વા ધનેન વા**તિ અત્તનો વા છન્દેન રુચિયા પેમેન, ભતિવસેન લદ્ધધનેન વા યં પુરિસં એતા ઇત્થિયો ઉપસેવન્તિ ભજન્તિ. **જાતવેદો**તિ અગ્ગિ. સો હિ જાતમત્તોવ વેદિયતિ, વિદિતો પાકટો હોતીતિ જાતવેદો. સો યથા અત્તનો ઠાનં કારણં ઓકાસં અનુદહતિ, એવમેતાપિ યં ઉપસેવન્તિ, તં પુરિસં ધનયસસીલપઞ્ઞાસમન્નાગતમ્પિ તેસં સબ્બેસં ધનાદીનં વિનાસનતો પુન તાય સમ્પત્તિયા અભબ્બુપ્પત્તિકં કુરુમાના ખિપ્પં અનુદહન્તિ ઝાપેન્તિ. વુત્તમ્પિ ચેતં –

''બલવન્તો દુબ્બલા હોન્તિ, થામવન્તોપિ હાયરે;
ચક્ખુમા અન્ધકા હોન્તિ, માતુગામવસં ગતા.

''ગુણવન્તો નિગ્ગુણા હોન્તિ, પઞ્ઞવન્તોપિ હાયરે;
પમત્તા બન્ધને સેન્તિ, માતુગામવસં ગતા.

''અજ્ઝેનઞ્ચ તપં સીલં, સચ્ચં ચાગં સતિં મતિં;
અચ્છિન્દન્તિ પમત્તસ્સ, પન્થદૂભીવ તક્કરા.

''યસં કિત્તિં ધિતિં સૂરં, બાહુસચ્ચં પજાનનં;
ખેપયન્તિ પમત્તસ્સ, કટ્ઠપુઞ્જંવ પાવકો''તિ.

એવં વત્વા મહાસત્તો ''ભાગિનેય્યોપિ મયાવ પોસેતબ્બો''તિ મહન્તેન સક્કારેન ધીતરં તસ્સેવ દત્વા તં ઓપરજ્જે પતિટ્ઠપેસિ. સોપિ માતુલસ્સ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠહિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસેનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા રાજા અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મુદુપાણિજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૬૩] ૩. ચૂળપલોભનજાતકવણ્ણના

અભિજ્જમાને વારિસ્મિન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુમેવ આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ સત્થા ધમ્મસભં આનીતં ''સચ્ચં કિર, ત્વં ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ, ઇત્થિયો નામેતા પોરાણકે સુદ્ધસત્તેપિ સંકિલેસેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તો રાજા અપુત્તકો હુત્વા અત્તનો ઇત્થિયો ''પુત્તપત્થનં કરોથા''તિ આહ. તા પુત્તે પત્થેન્તિ. એવં અદ્ધાને ગતે બોધિસત્તો બ્રહ્મલોકા ચવિત્વા અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિ. તં જાતમત્તં ન્હાપેત્વા થઞ્ઞપાયનત્થાય ધાતિયા અદંસુ. સો પાયમાનો રોદતિ, અથ નં અઞ્ઞિસ્સા અદંસુ. માતુગામહત્થગતો નેવ તુણ્હી હોતિ. અથ નં એકસ્સ પાદમૂલિકસ્સ અદંસુ, તેન ગહિતમત્તોયેવ તુણ્હી અહોસિ. તતો પટ્ઠાય પુરિસાવ તં ગહેત્વા ચરન્તિ. થઞ્ઞં પાયેન્તા દુહિત્વા વા પાયેન્તિ, સાણિઅન્તરેન વા થનં મુખે ઠપેન્તિ. તેનસ્સ **અનિત્થિગન્ધકુમારો**તિ નામં કરિંસુ. તસ્સ અપરાપરં વદ્ધમાનસ્સપિ માતુગામં નામ દસ્સેતું ન સક્કા. તેનસ્સ રાજા વિસુંયેવ નિસજ્જાદિટ્ઠાનાનિ ઝાનાગારઞ્ચ કારેસિ.

સો તસ્સ સોળસવસ્સિકકાલે ચિન્તેસિ – ''મય્હં અઞ્ઞો પુત્તો નત્થિ, અયં પન કુમારો કામે ન પરિભુઞ્જતિ, રજ્જમ્પિ ન ઇચ્છિસ્સતિ, દુલ્લદ્ધો વત મે પુત્તો''તિ. અથ નં એકા નચ્ચગીતવાદિતકુસલા પુરિસે પરિચરિત્વા અત્તનો વસે કાતું પટિબલા તરુણનાટકિત્થી ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવ, કિં નુ ચિન્તેસી''તિ આહ, રાજા તં કારણં આચિક્ખિ. ''હોતુ, દેવ , અહં તં પલોભેત્વા કામરસં જાનાપેસ્સામી''તિ. ''સચે મે પુત્તં અનિત્થિગન્ધકુમારં પલોભેતું સક્કિસ્સસિ, સો રાજા ભવિસ્સતિ, ત્વં અગ્ગમહેસી''તિ. સા ''મમેસો ભારો, તુમ્હે મા ચિન્તયિત્થા''તિ વત્વા આરક્ખમનુસ્સે ઉપસઙ્કમિત્વા આહ – ''અહં પચ્ચૂસસમયે આગન્ત્વા અય્યપુત્તસ્સ સયનટ્ઠાને બહિઝાનાગારે ઠત્વા ગાયિસ્સામિ. સચે સો કુજ્ઝતિ, મય્હં કથેય્યાથ, અહં અપગચ્છિસ્સામિ. સચે સુણાતિ, વણ્ણં મે કથેય્યાથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિંસુ.

સાપિ પચ્ચૂસકાલે તસ્મિં પદેસે ઠત્વા તન્તિસ્સરેન ગીતસ્સરં, ગીતસ્સરેન તન્તિસ્સરં અનતિક્કમિત્વા મધુરેન સદ્દેન ગાયિ, કુમારો સુણન્તોવ નિપજ્જિ, પુનદિવસે ચ આસન્નટ્ઠાને ઠત્વા ગાયિતું આણાપેસિ, પુનદિવસે ઝાનાગારે ઠત્વા ગાયિતું આણાપેસિ, પુનદિવસે અત્તનો સમીપે ઠત્વાતિ એવં અનુક્કમેનેવ તણ્હં ઉપ્પાદેત્વા લોકધમ્મં સેવિત્વા કામરસં ઞત્વા ''માતુગામં નામ અઞ્ઞેસં ન દસ્સામી''તિ અસિં ગહેત્વા અન્તરવીથિં ઓતરિત્વા પુરિસે અનુબન્ધન્તો વિચરિ. અથ નં રાજા ગાહાપેત્વા તાય કુમારિકાય સદ્ધિં નગરા નીહરાપેસિ. ઉભોપિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા અધોગઙ્ગં ગન્ત્વા એકસ્મિં પસ્સે ગઙ્ગં, એકસ્મિં સમુદ્દં કત્વા ઉભિન્નમન્તરે અસ્સમપદં માપેત્વા વાસં કપ્પયિંસુ. કુમારિકા પણ્ણસાલાયં નિસીદિત્વા કન્દમૂલાદીનિ પચતિ, બોધિસત્તો અરઞ્ઞતો ફલાફલં આહરતિ.

અથેકદિવસં તસ્મિં ફલાફલત્થાય ગતે સમુદ્દદીપકા એકો તાપસો ભિક્ખાચારત્થાય આકાસેન ગચ્છન્તો ધૂમં દિસ્વા અસ્સમપદે ઓતરિ. અથ નં સા ''નિસીદ, યાવ પચ્ચતી''તિ નિસીદાપેત્વા ઇત્થિકુત્તેન પલોભેત્વા ઝાના ચાવેત્વા બ્રહ્મચરિયમસ્સ અન્તરધાપેસિ. સો પક્ખચ્છિન્નકાકો વિય હુત્વા તં જહિતું અસક્કોન્તો સબ્બદિવસં તત્થેવ ઠત્વા બોધિસત્તં આગચ્છન્તં દિસ્વા વેગેન સમુદ્દાભિમુખો પલાયિ. અથ નં સો ''પચ્ચામિત્તો મે અયં ભવિસ્સતી''તિ અસિં ગહેત્વા અનુબન્ધિ. તાપસો આકાસે ઉપ્પતનાકારં દસ્સેત્વા સમુદ્દે પતિ. બોધિસત્તો ''એસ તાપસો આકાસેનાગતો ભવિસ્સતિ, ઝાનસ્સ પરિહીનત્તા સમુદ્દે પતિતો, મયા દાનિસ્સ અવસ્સયેન ભવિતું વટ્ટતી''તિ ચિન્તેત્વા વેલન્તે ઠત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૩૭. ''અભિજ્જમાને વારિસ્મિં, સયં આગમ્મ ઇદ્ધિયા;
મિસ્સીભાવિત્થિયા ગન્ત્વા, સંસીદસિ મહણ્ણવે.

૩૮. ''આવટ્ટની મહામાયા, બ્રહ્મચરિયવિકોપના;
સીદન્તિ નં વિદિત્વાન, આરકા પરિવજ્જયે.

૩૯. ''યં એતા ઉપસેવન્તિ, છન્દસા વા ધનેન વા;
જાતવેદોવ સં ઠાનં, ખિપ્પં અનુદહન્તિ ન''ન્તિ.

તત્થ **અભિજ્જમાને વારિસ્મિ**ન્તિ ઇમસ્મિં ઉદકે અચલમાને અકમ્પમાને ઉદકં અનામસિત્વા સયં આકાસેનેવ ઇદ્ધિયા આગન્ત્વા. **મિસ્સીભાવિત્થિયા**તિ લોકધમ્મવસેન ઇત્થિયા સદ્ધિં મિસ્સીભાવં. **આવટ્ટની મહામાયા**તિ ઇત્થિયો નામેતા કામાવટ્ટેન આવટ્ટનતો આવટ્ટની, અનન્તાહિ ઇત્થિમાયાહિ સમન્નાગતત્તા મહામાયા નામ. વુત્તઞ્હેતં –

''માયા ચેતા મરીચી ચ, સોકો રોગો ચુપદ્દવો;
ખરા ચ બન્ધના ચેતા, મચ્ચુપાસો ગુહાસયો;
તાસુ યો વિસ્સસે પોસો, સો નરેસુ નરાધમો''તિ. (જા॰ ૨.૨૧.૧૧૮);

બ્રહ્મચરિયવિકોપનાતિ સેટ્ઠચરિયસ્સ મેથુનવિરતિબ્રહ્મચરિયસ્સ વિકોપના. **સીદન્તી**તિ ઇત્થિયો નામેતા ઇસીનં બ્રહ્મચરિયવિકોપનેન અપાયેસુ સીદન્તિ. સેસં પુરિમનયેનેવ યોજેતબ્બં.

એતં પન બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા તાપસો સમુદ્દમજ્ઝે ઠિતોયેવ નટ્ઠજ્ઝાનં પુન ઉપ્પાદેત્વા આકાસેન અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગતો. બોધિસત્તો ચિન્તેસિ – ''અયં તાપસો એવં ભારિકો સમાનો સિમ્બલિતૂલં વિય આકાસેન ગતો, મયાપિ ઇમિના વિય ઝાનં ઉપ્પાદેત્વા આકાસેન ચરિતું વટ્ટતી''તિ. સો અસ્સમં ગન્ત્વા તં ઇત્થિં મનુસ્સપથં નેત્વા ''ગચ્છ, ત્વ''ન્તિ ઉય્યોજેત્વા અરઞ્ઞં પવિસિત્વા મનુઞ્ઞે ભૂમિભાગે અસ્સમં માપેત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા કસિણપરિકમ્મં કત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા અનિત્થિગન્ધકુમારો અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

ચૂળપલોભનજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૬૪] ૪. મહાપનાદજાતકવણ્ણના

પનાદો નામ સો રાજાતિ ઇદં સત્થા ગઙ્ગાતીરે નિસિન્નો ભદ્દજિત્થેરસ્સાનુભાવં આરબ્ભ કથેસિ. એકસ્મિઞ્હિ સમયે સત્થા સાવત્થિયં વસ્સં વસિત્વા ''ભદ્દજિકુમારસ્સ સઙ્ગહં કરિસ્સામી''તિ ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો ચારિકં ચરમાનો ભદ્દિયનગરં પત્વા જાતિયાવને તયો માસે વસિ કુમારસ્સ ઞાણપરિપાકં આગમયમાનો. ભદ્દજિકુમારો મહાયસો અસીતિકોટિવિભવસ્સ ભદ્દિયસેટ્ઠિનો એકપુત્તકો. તસ્સ તિણ્ણં ઉતૂનં અનુચ્છવિકા તયો પાસાદા અહેસું. એકેકસ્મિં ચત્તારો ચત્તારો માસે વસતિ. એકસ્મિં વસિત્વા નાટકપરિવુતો મહન્તેન યસેન અઞ્ઞં પાસાદં ગચ્છતિ. તસ્મિં ખણે ''કુમારસ્સ યસં પસ્સિસ્સામા''તિ સકલનગરં સઙ્ખુભિ, પાસાદન્તરે ચક્કાતિચક્કાનિ મઞ્ચાતિમઞ્ચાનિ બન્ધન્તિ.

સત્થા તયો માસે વસિત્વા ''મયં ગચ્છામા''તિ નગરવાસીનં આરોચેસિ. નાગરા ''ભન્તે, સ્વે ગમિસ્સથા''તિ સત્થારં નિમન્તેત્વા દુતિયદિવસે બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં સજ્જેત્વા નગરમજ્ઝે મણ્ડપં કત્વા અલઙ્કરિત્વા આસનાનિ પઞ્ઞપેત્વા કાલં આરોચેસું. સત્થા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો તત્થ ગન્ત્વા નિસીદિ, મનુસ્સા મહાદાનં અદંસુ. સત્થા નિટ્ઠિતભત્તકિચ્ચો મધુરસ્સરેન અનુમોદનં આરભિ. તસ્મિં ખણે ભદ્દજિકુમારોપિ પાસાદતો પાસાદં ગચ્છતિ , તસ્સ સમ્પત્તિદસ્સનત્થાય તં દિવસં ન કોચિ અગમાસિ, અત્તનો મનુસ્સાવ પરિવારેસું. સો મનુસ્સે પુચ્છિ – ''અઞ્ઞસ્મિં કાલે મયિ પાસાદતો પાસાદં ગચ્છન્તે સકલનગરં સઙ્ખુભતિ, ચક્કાતિચક્કાનિ મઞ્ચાતિમઞ્ચાનિ બન્ધન્તિ, અજ્જ પન ઠપેત્વા મય્હં મનુસ્સે અઞ્ઞો કોચિ નત્થિ, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ. ''સામિ, સમ્માસમ્બુદ્ધો ઇમં ભદ્દિયનગરં ઉપનિસ્સાય તયો માસે વસિત્વા અજ્જેવ ગમિસ્સતિ, સો ભત્તકિચ્ચં નિટ્ઠાપેત્વા મહાજનસ્સ ધમ્મં દેસેતિ, સકલનગરવાસિનોપિ તસ્સ ધમ્મકથં સુણન્તી''તિ. સો ''તેન હિ એથ, મયમ્પિ સુણિસ્સામા''તિ સબ્બાભરણપટિમણ્ડિતોવ મહન્તેન પરિવારેન ઉપસઙ્કમિત્વા પરિસપરિયન્તે ઠિતો ધમ્મં સુણન્તો ઠિતોવ સબ્બકિલેસે ખેપેત્વા અગ્ગફલં અરહત્તં પાપુણિ.

સત્થા ભદ્દિયસેટ્ઠિં આમન્તેત્વા ''મહાસેટ્ઠિ, પુત્તો તે અલઙ્કતપટિયત્તોવ ધમ્મકથં સુણન્તો અરહત્તે પતિટ્ઠિતો, તેનસ્સ અજ્જેવ પબ્બજિતું વા વટ્ટતિ પરિનિબ્બાયિતું વા''તિ આહ. ''ભન્તે, મય્હં પુત્તસ્સ પરિનિબ્બાનેન કિચ્ચં નત્થિ, પબ્બાજેથ નં, પબ્બાજેત્વા ચ પન નં ગહેત્વા સ્વે અમ્હાકં ગેહં ઉપસઙ્કમથા''તિ. ભગવા નિમન્તનં અધિવાસેત્વા કુલપુત્તં આદાય વિહારં ગન્ત્વા પબ્બાજેત્વા ઉપસમ્પદં દાપેસિ. તસ્સ માતાપિતરો સત્તાહં મહાસક્કારં કરિંસુ. સત્થા સત્તાહં વસિત્વા કુલપુત્તમાદાય ચારિકં ચરન્તો કોટિગામં પાપુણિ. કોટિગામવાસિનો મનુસ્સા બુદ્ધપ્પમુખસ્સ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ મહાદાનં અદંસુ. સત્થા ભત્તકિચ્ચાવસાને અનુમોદનં આરભિ. કુલપુત્તો અનુમોદનકરણકાલે બહિગામં ગન્ત્વા ''સત્થુ આગતકાલેયેવ ઉટ્ઠહિસ્સામી''તિ ગઙ્ગાતિત્થસમીપે એકસ્મિં રુક્ખમૂલે ઝાનં સમાપજ્જિત્વા નિસીદિ . મહલ્લકત્થેરેસુ આગચ્છન્તેસુપિ અનુટ્ઠહિત્વા સત્થુ આગતકાલેયેવ ઉટ્ઠહિ. પુથુજ્જના ભિક્ખૂ ''અયં પુરે વિય પબ્બજિત્વા મહાથેરે આગચ્છન્તેપિ દિસ્વા ન ઉટ્ઠહતી''તિ કુજ્ઝિંસુ.

કોટિગામવાસિનો મનુસ્સા નાવાસઙ્ઘાતે બન્ધિંસુ. સત્થા નાવાસઙ્ઘાતે ઠત્વા ''કહં , ભદ્દજી''તિ પુચ્છિ. ''એસ, ભન્તે, ઇધેવા''તિ. ''એહિ, ભદ્દજિ, અમ્હેહિ સદ્ધિં એકનાવં અભિરુહા''તિ. થેરોપિ ઉપ્પતિત્વા એકનાવાય અટ્ઠાસિ. અથ નં ગઙ્ગાય મજ્ઝં ગતકાલે સત્થા આહ – ''ભદ્દજિ, તયા મહાપનાદરાજકાલે અજ્ઝાવુત્થપાસાદો કહ''ન્તિ. ઇમસ્મિં ઠાને નિમુગ્ગો, ભન્તેતિ. પુથુજ્જના ભિક્ખૂ ''ભદ્દજિત્થેરો અઞ્ઞં બ્યાકરોતી''તિ આહંસુ. સત્થા ''તેન હિ, ભદ્દજિ, સબ્રહ્મચારીનં કઙ્ખં છિન્દા''તિ આહ. તસ્મિં ખણે થેરો સત્થારં વન્દિત્વા ઇદ્ધિબલેન ગન્ત્વા પાસાદથૂપિકં પાદઙ્ગુલિયા ગહેત્વા પઞ્ચવીસતિયોજનં પાસાદં ગહેત્વા આકાસે ઉપ્પતિ. ઉપ્પતિતો ચ પન હેટ્ઠાપાસાદે ઠિતાનં

પાસાદં ભિન્દિત્વા પઞ્ઞાયિ. સો એકયોજનં દ્વિયોજનં તિયોજનન્તિ યાવ વીસતિયોજના ઉદકતો પાસાદં ઉક્ખિપિ. અથસ્સ પુરિમભવે ઞાતકા પાસાદલોભેન મચ્છકચ્છપનાગમણ્ડૂકા હુત્વા તસ્મિંયેવ પાસાદે નિબ્બત્તા પાસાદે ઉટ્ઠહન્તે પરિવત્તિત્વા પરિવત્તિત્વા ઉદકેયેવ પતિંસુ. સત્થા તે પતન્તે દિસ્વા ''ઞાતકા તે, ભદ્દજિ, કિલમન્તી''તિ આહ. થેરો સત્થુ વચનં સુત્વા પાસાદં વિસ્સજ્જેસિ, પાસાદો યથાઠાનેયેવ પતિટ્ઠહિ, સત્થા પારગઙ્ગં ગતો. અથસ્સ ગઙ્ગાતીરેયેવ આસનં પઞ્ઞાપયિંસુ, સો પઞ્ઞત્તે વરબુદ્ધાસને તરુણસૂરિયો વિય રસ્મિયો મુઞ્ચન્તો નિસીદિ. અથ નં ભિક્ખૂ ''કસ્મિં કાલે, ભન્તે, અયં પાસાદો ભદ્દજિત્થેરેન અજ્ઝાવુત્થો''તિ પુચ્છિંસુ. સત્થા ''મહાપનાદરાજકાલે''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે વિદેહરટ્ઠે મિથિલાયં સુરુચિ નામ રાજા અહોસિ, પુત્તોપિ તસ્સ સુરુચિયેવ, તસ્સ પન પુત્તો મહાપનાદો નામ અહોસિ, તે ઇમં પાસાદં પટિલભિંસુ. પટિલાભત્થાય પનસ્સ ઇદં પુબ્બકમ્મં – દ્વે પિતાપુત્તા નળેહિ ચ ઉદુમ્બરદારૂહિ ચ પચ્ચેકબુદ્ધસ્સ વસનપણ્ણસાલં કરિંસુ. ઇમસ્મિં જાતકે સબ્બં અતીતવત્થુ પકિણ્ણકનિપાતે **સુરુચિજાતકે** (જા॰ ૧.૧૪.૧૦૨ આદયો) આવિભવિસ્સતિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા સમ્માસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૪૦. ''પનાદો નામ સો રાજા, યસ્સ યૂપો સુવણ્ણયો;
તિરિયં સોળસુબ્બેધો, ઉદ્ધમાહુ સહસ્સધા.

૪૧. ''સહસ્સકણ્ડો સતગેણ્ડુ, ધજાલુ હરિતામયો;
અનચ્ચું તત્થ ગન્ધબ્બા, છ સહસ્સાનિ સત્તધા.

૪૨. ''એવમેતં તદા આસિ, યથા ભાસસિ ભદ્દજિ;
સક્કો અહં તદા આસિં, વેય્યાવચ્ચકરો તવા''તિ.

તત્થ **યૂપો**તિ પાસાદો. **તિરિયં સોળસુબ્બેધો**તિ વિત્થારતો સોળસકણ્ડપાતવિત્થારો અહોસિ. **ઉદ્ધમાહુ સહસ્સધા**તિ ઉબ્બેધેન સહસ્સકણ્ડગમનમત્તં ઉચ્ચો અહુ, સહસ્સકણ્ડગમનગણનાય પઞ્ચવીસતિયોજનપ્પમાણં હોતિ. વિત્થારો પનસ્સ અટ્ઠયોજનમત્તો.

સહસ્સકણ્ડો સતગેણ્ડૂતિ સો પનેસ સહસ્સકણ્ડુબ્બેધો પાસાદો સતભૂમિકો અહોસિ. **ધજાલૂ**તિ ધજસમ્પન્નો. **હરિતામયો**તિ હરિતમણિપરિક્ખિત્તો. અટ્ઠકથાયં પન ''સમાલુહરિતામયો''તિ પાઠો, હરિતમણિમયેહિ દ્વારકવાટવાતપાનેહિ સમન્નાગતોતિ અત્થો. **સમાલૂ**તિ કિર દ્વારકવાટવાતપાનાનં નામં. **ગન્ધબ્બા**તિ નટા, **છ સહસ્સાનિ સત્તધા**તિ છ ગન્ધબ્બસહસ્સાનિ સત્તધા હુત્વા તસ્સ પાસાદસ્સ સત્તસુ ઠાનેસુ રઞ્ઞો રતિજનનત્થાય નચ્ચિંસૂતિ અત્થો. તે એવં નચ્ચન્તાપિ રાજાનં હાસેતું નાસક્ખિંસુ, અથ સક્કો દેવરાજા દેવનટં પેસેત્વા સમજ્જં કારેસિ, તદા મહાપનાદો હસિ.

યથા ભાસસિ, ભદ્દજીતિ ભદ્દજિત્થેરેન હિ ''ભદ્દજિ, તયા મહાપનાદરાજકાલે અજ્ઝાવુત્થપાસાદો કહ''ન્તિ વુત્તે ''ઇમસ્મિં ઠાને નિમુગ્ગો, ભન્તે''તિ વદન્તેન તસ્મિં કાલે અત્તનો અત્થાય તસ્સ પાસાદસ્સ નિબ્બત્તભાવો ચ મહાપનાદરાજભાવો ચ ભાસિતો હોતિ. તં ગહેત્વા સત્થા ''યથા ત્વં, ભદ્દજિ, ભાસસિ, તદા એતં તથેવ અહોસિ,

અહં તદા તવ કાયવેય્યાવચ્ચકરો સક્કો દેવાનમિન્દો અહોસિ''ન્તિ આહ. તસ્મિં ખણે પુથુજ્જનભિક્ખૂ નિક્કઙ્ખા અહેસું.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા મહાપનાદો રાજા ભદ્દજિ અહોસિ, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મહાપનાદજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૬૫] ૫. ખુરપ્પજાતકવણ્ણના

દિસ્વા ખુરપ્પેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઓસ્સટ્ઠવીરિયં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ સત્થા ''સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઓસ્સટ્ઠવીરિયો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ, કસ્મા એવં ત્વં નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા વીરિયં ઓસ્સજિ, પોરાણકપણ્ડિતા અનિય્યાનિકટ્ઠાનેપિ વીરિયં કરિંસૂ''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં અટવિઆરક્ખકકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો પઞ્ચપુરિસસતપરિવારો અટવિઆરક્ખકેસુ સબ્બજેટ્ઠકો હુત્વા અટવિમુખે એકસ્મિં ગામે વાસં કપ્પેસિ. સો ભતિં ગહેત્વા મનુસ્સે અટવિં અતિક્કામેતિ. અથેકસ્મિં દિવસે બારાણસેય્યકો સત્થવાહપુત્તો પઞ્ચહિ સકટસતેહિ તં ગામં પત્વા તં પક્કોસાપેત્વા ''સમ્મ, સહસ્સં ગહેત્વા મં અટવિં અતિક્કામેહી''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ તસ્સ હત્થતો સહસ્સં ગણ્હિ, ભતિં ગણ્હન્તોયેવ તસ્સ જીવિતં પરિચ્ચજિ. સો તં આદાય અટવિં પાવિસિ, અટવિમજ્ઝે પઞ્ચસતા ચોરા ઉટ્ઠહિંસુ, ચોરે દિસ્વાવ સેસપુરિસા ઉરેન નિપજ્જિંસુ, આરક્ખકજેટ્ઠકો એકોવ નદન્તો વગ્ગન્તો પહરિત્વા પઞ્ચસતેપિ ચોરે પલાપેત્વા સત્થવાહપુત્તં સોત્થિના કન્તારં તારેસિ.

સત્થવાહપુત્તો પરકન્તારે સત્થં નિવેસેત્વા આરક્ખકજેટ્ઠકં નાનગ્ગરસભોજનં ભોજેત્વા સયમ્પિ ભુત્તપાતરાસો સુખનિસિન્નો તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો ''સમ્મ, તથાદારુણાનં ચોરાનં આવુધાનિ ગહેત્વા અવત્થરણકાલે કેન નુ ખો તે કારણેન ચિત્તુત્રાસમત્તમ્પિ ન ઉપ્પન્ન''ન્તિ પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૪૩. ''દિસ્વા ખુરપ્પે ધનુવેગનુન્ને, ખગ્ગે ગહીતે તિખિણે તેલધોતે;
તસ્મિં ભયસ્મિં મરણે વિયૂળ્હે, કસ્મા નુ તે નાહુ છમ્ભિતત્ત''ન્તિ.

તત્થ **ધનુવેગનુન્ને**તિ ધનુવેગેન વિસ્સટ્ઠે. **ખગ્ગે ગહીતે**તિ થરુદણ્ડેહિ સુગહિતે ખગ્ગે. **મરણે વિયૂળ્હે**તિ મરણે પચ્ચુપટ્ઠિતે. **કસ્મા નુ તે નાહૂ**તિ કેન નુ ખો કારણેન નાહોસિ. **છમ્ભિતત્ત**ન્તિ સરીરચલનં.

તં સુત્વા આરક્ખકજેટ્ઠકો ઇતરા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૪૪. ''દિસ્વા ખુરપ્પે ધનુવેગનુન્ને, ખગ્ગે ગહીતે તિખિણે તેલધોતે;
તસ્મિં ભયસ્મિં મરણે વિયૂળ્હે, વેદં અલત્થં વિપુલં ઉળારં.

૪૫. ''સો વેદજાતો અજ્ઝભવિં અમિત્તે, પુબ્બેવ મે જીવિતમાસિ ચત્તં;
ન હિ જીવિતે આલયં કુબ્બમાનો, સૂરો કયિરા સૂરકિચ્ચં કદાચી''તિ.

તત્થ **વેદં અલત્થન્તિ** તુટ્ઠિઞ્ચેવ સોમનસ્સઞ્ચ પટિલભિં. **વિપુલન્તિ** બહું. **ઉળારન્તિ** ઉત્તમં. **અજ્ઝભવિન્તિ** જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા અભિભવિં. **પુબ્બેવ મે જીવિતમાસિ ચત્તન્તિ** મયા પુબ્બેવ તવ હત્થતો ભતિં ગણ્હન્તેનેવ જીવિતં ચત્તમાસિ. **ન હિ જીવિતે આલયં કુબ્બમાનો**તિ જીવિતસ્મિઞ્હિ નિકન્તિં કુરુમાનો પુરિસકિચ્ચં કદાચિપિ ન કરોતિ.

એવં સો સરવસ્સે વસ્સન્તે જીવિતનિકન્તિયા વિસ્સટ્ઠત્તા અત્તના સૂરકિચ્ચસ્સ કતભાવં ઞાપેત્વા સત્થવાહપુત્તં ઉય્યોજેત્વા સકગામમેવ પચ્ચાગન્ત્વા દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઓસ્સટ્ઠવીરિયો ભિક્ખુ અરહત્તે પતિટ્ઠહિ. ‘‘તદા આરક્ખકજેટ્ઠકો અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ખુરપ્પજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૬૬] ૬. વાતગ્ગસિન્ધવજાતકવણ્ણના

યેનાસિ કિસિયા પણ્ડૂતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સાવત્થિયં અઞ્ઞતરં કુટુમ્બિકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકા અભિરૂપા ઇત્થી એકં અભિરૂપં કુટુમ્બિકં દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તા અહોસિ, સકલસરીરં ઝાયમાનો વિયસ્સા અબ્ભન્તરે કિલેસગ્ગિ ઉપ્પજ્જિ. સા નેવ કાયસ્સાદં લભિ, ન ચિત્તસ્સાદં, ભત્તમ્પિસ્સા ન રુચ્ચિ, કેવલં મઞ્ચકઅટનિં ગહેત્વા નિપજ્જિ. અથ નં ઉપટ્ઠાયિકા ચ સહાયિકા ચ પુચ્છિંસુ – ‘‘કિં નુ ખો ત્વં કમ્પમાનચિત્તા અટનિં ગહેત્વા નિપન્ના, કિં તે અફાસુક’’ન્તિ. સા એકં દ્વે વારે અકથેત્વા પુનપ્પુનં વુચ્ચમાના તમત્થં આરોચેસિ. અથ નં તા સમસ્સાસેત્વા ‘‘ત્વં મા ચિન્તયિ, મયં તં આનેસ્સામા’’તિ વત્વા ગન્ત્વા કુટુમ્બિકેન સદ્ધિં મન્તેસું, સો પટિક્ખિપિત્વા પુનપ્પુનં વુચ્ચમાનો અધિવાસેસિ. તા ‘‘અસુકદિવસે અસુકવેલાયં આગચ્છા’’તિ પટિઞ્ઞં ગહેત્વા ગન્ત્વા તસ્સા આરોચેસું. સા અત્તનો સયનગબ્ભં સજ્જેત્વા અત્તાનં અલઙ્કરિત્વા સયનપિટ્ઠે નિસિન્ના તસ્મિં આગન્ત્વા સયનેકદેસે નિસિન્ને ચિન્તેસિ – ‘‘સચાહં ઇમસ્સ ગરુકં અકત્વા ઇદાનેવ ઓકાસં કરિસ્સામિ, ઇસ્સરિયં મે પરિહાયિસ્સતિ, આગતદિવસેયેવ ઓકાસકરણં નામ અકારણં, અજ્જ ન મઙ્કું કત્વા અઞ્ઞસ્મિં દિવસે ઓકાસં કરિસ્સામી’’તિ. અથ નં હત્થગહણાદિવસેન કેળિં કાતું આરદ્ધં હત્થે ગહેત્વા ‘‘અપેહિ અપેહિ, ન મે તયા અત્થો’’તિ નિબ્ભચ્છેસિ. સો ઓસક્કિત્વા લજ્જિતો ઉટ્ઠાય અત્તનો ગેહમેવ ગતો.

ઇતરા ઇત્થિયો તાય તથા કતભાવં ઞત્વા કુટુમ્બિકે નિક્ખન્તે તં ઉપસઙ્કમિત્વા એવમાહંસુ – ‘‘ત્વં એતસ્મિં પટિબદ્ધચિત્તા આહારં પટિક્ખિપિત્વા નિપજ્જિ, અથ નં મયં પુનપ્પુનં યાચિત્વા આનયિમ્હ, તસ્સ કસ્મા ઓકાસં ન અકાસી’’તિ. સા તમત્થં આરોચેસિ. ઇતરા ‘‘તેન હિ પઞ્ઞાયિસ્સસી’’તિ વત્વા પક્કમિંસુ. કુટુમ્બિકો પુન નિવત્તિત્વાપિ ન ઓલોકેસિ. સા તં અલભમાના નિરાહારા તત્થેવ જીવિતક્ખયં પાપુણિ. કુટુમ્બિકો તસ્સા મતભાવં ઞત્વા બહું માલાગન્ધવિલેપનં આદાય જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા એકમન્તં નિસીદિત્વા સત્થારા ચ ‘‘કિં નુ ખો, ઉપાસક, ન પઞ્ઞાયસી’’તિ પુચ્છિતે તમત્થં આરોચેત્વા ‘‘સ્વાહં, ભન્તે, એત્તકં કાલં લજ્જાય બુદ્ધુપટ્ઠાનં નાગતો’’તિ આહ. સત્થા ‘‘ન , ઉપાસક, ઇદાનેવેસા કિલેસવસેન તં પક્કોસાપેત્વા આગતકાલે તં ઓકાસં અકત્વા લજ્જાપેસિ, પુબ્બેપિ પન પણ્ડિતેસુ પટિબદ્ધચિત્તા હુત્વા પક્કોસાપેત્વા આગતકાલે ઓકાસં અકત્વા કિલમેત્વાવ ઉય્યોજેસી’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સિન્ધવકુલે નિબ્બત્તિત્વા વાતગ્ગસિન્ધવો નામ હુત્વા તસ્સ મઙ્ગલઅસ્સો અહોસિ. અસ્સગોપકા તં નેત્વા ગઙ્ગાયં ન્હાપેન્તિ. અથ નં ભદ્દલી નામ ગદ્રભી દિસ્વા પટિબદ્ધચિત્તા હુત્વા કિલેસવસેન કમ્પમાના નેવ તિણં ખાદિ , ન ઉદકં પિવિ, પરિસુસ્સિત્વા કિસા અટ્ઠિચમ્મમત્તા અહોસિ. અથ નં પુત્તો ગદ્રભપોતકો માતરં પરિસુસ્સમાનં દિસ્વા ‘‘કિં નુ ખો ત્વં, અમ્મ, નેવ તિણં ખાદસિ, ન ઉદકં પિવસિ, પરિસુસ્સિત્વા તત્થ તત્થ કમ્પમાના નિપજ્જસિ, કિં તે અફાસુક’’ન્તિ પુચ્છિ. સા અકથેત્વા પુનપ્પુનં વુચ્ચમાના તમત્થં કથેસિ. અથ નં પુત્તો સમસ્સાસેત્વા ‘‘અમ્મ, મા ચિન્તયિ, અહં તં આનેસ્સામી’’તિ વત્વા વાતગ્ગસિન્ધવસ્સ ન્હાયિતું આગતકાલે તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘તાત, મય્હં માતા તુમ્હેસુ પટિબદ્ધચિત્તા નિરાહારા સુસ્સિત્વા મરિસ્સતિ, જીવિતદાનમસ્સા દેથા’’તિ આહ. ‘‘સાધુ, તાત, દસ્સામિ, અસ્સગોપકા મં ન્હાપેત્વા થોકં ગઙ્ગાતીરે વિચરણત્થાય વિસ્સજ્જેન્તિ, ત્વં માતરં ગહેત્વા તં પદેસં એહી’’તિ. સો ગન્ત્વા માતરં આનેત્વા તસ્મિં પદેસે વિસ્સજ્જેત્વા એકમન્તં પટિચ્છન્નો અટ્ઠાસિ.

અસ્સગોપકાપિ વાતગ્ગસિન્ધવં તસ્મિં ઠાને વિસ્સજ્જેસું. સો તં ગદ્રભિં ઓલોકેત્વા ઉપસઙ્કમિ. અથ સા ગદ્રભી તસ્મિં ઉપસઙ્કમિત્વા અત્તનો સરીરં ઉપસિઙ્ઘમાને ‘‘સચાહં ગરું અકત્વા આગતક્ખણેયેવસ્સ ઓકાસં કરિસ્સામિ, એવં મે યસો ચ ઇસ્સરિયઞ્ચ પરિહાયિસ્સતિ, અનિચ્છમાના વિય ભવિતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા સિન્ધવસ્સ હેટ્ઠાહનુકે પાદેન પહરિત્વા પલાયિ, દન્તમૂલમસ્સ ભિજ્જિત્વા ગતકાલો વિય અહોસિ. વાતગ્ગસિન્ધવો ‘‘કો મે એતાય અત્થો’’તિ લજ્જિતો તતોવ પલાયિ. સા વિપ્પટિસારિની હુત્વા તત્થેવ પતિત્વા સોચમાના નિપજ્જિ.

અથ નં પુત્તો ઉપસઙ્કમિત્વા પુચ્છન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૪૬. ‘‘યેનાસિ કિસિયા પણ્ડુ, યેન ભત્તં ન રુચ્ચતિ;
અયં સો આગતો ભત્તા, કસ્મા દાનિ પલાયસી’’તિ.

તત્થ **યેના**તિ તસ્મિં પટિબદ્ધચિત્તતાય યેન કારણભૂતેન.

પુત્તસ્સ વચનં સુત્વા ગદ્રભી દુતિયં ગાથમાહ –

૪૭. ‘‘સચે પનાદિકેનેવ, સન્થવો નામ જાયતિ;
યસો હાયતિ ઇત્થીનં, તસ્મા તાત પલાયહ’’ન્તિ.

તત્થ **આદિકેનેવા**તિઆદિતોવ પઠમમેવ. **સન્થવો**તિ મેથુનધમ્મસંયોગવસેન મિત્તસન્થવો. **યસો હાયતિ ઇત્થીન**ન્તિ, તાત, ઇત્થીનઞ્હિ ગરુકં અકત્વા આદિતોવ સન્થવં કુરુમાનાનં યસો હાયતિ, ઇસ્સરિયગબ્બિતભાવો પરિહાયતીતિ. એવં સા ઇત્થીનં સભાવં પુત્તસ્સ કથેસિ.

તતિયગાથં પન સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા આહ –

૪૮. ‘‘યસસ્સિનં કુલે જાતં, આગતં યા ન ઇચ્છતિ;
સોચતિ ચિરરત્તાય, વાતગ્ગમિવ ભદ્દલી’’તિ.

તત્થ **યસસ્સિન**ન્તિ યસસમ્પન્નં. **યા ન ઇચ્છતી**તિ યા ઇત્થી તથારૂપં પુરિસં ન ઇચ્છતિ. **ચિરરત્તાયા**તિ ચિરરત્તં, દીઘમદ્ધાનન્તિ અત્થો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને કુટુમ્બિકો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા ગદ્રભી સા ઇત્થી અહોસિ, વાતગ્ગસિન્ધવો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વાતગ્ગસિન્ધવજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૬૭] ૭. કક્કટકજાતકવણ્ણના

સિઙ્ગી મિગોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ઇત્થિં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકો કુટુમ્બિકો અત્તનો ભરિયં ગહેત્વા ઉદ્ધારસોધનત્થાય જનપદં ગન્ત્વા ઉદ્ધારં સોધેત્વા આગચ્છન્તો અન્તરામગ્ગે ચોરેહિ ગહિતો. ભરિયા પનસ્સ અભિરૂપા પાસાદિકા દસ્સનીયા, ચોરજેટ્ઠકો તસ્સા સિનેહેન કુટુમ્બિકં મારેતું આરભિ. સા પન ઇત્થી સીલવતી આચારસમ્પન્ના પતિદેવતા, સા ચોરજેટ્ઠકસ્સ પાદેસુ નિપતિત્વા ''સામિ, સચે મયિ સિનેહો અત્થિ, મા મય્હં સામિકં મારેહિ. સચે મારેસિ, અહમ્પિ વિસં વા ખાદિત્વા નાસવાતં વા સન્નિરુમ્ભિત્વા મરિસ્સામિ, તયા પન સદ્ધિં ન ગમિસ્સામિ, મા મે અકારણેન સામિકં મારેહી''તિ યાચિત્વા તં વિસ્સજ્જાપેસિ. તે ઉભોપિ સોત્થિના સાવત્થિં પત્વા જેતવનપિટ્ઠિવિહારેન ગચ્છન્તા ''વિહારં પવિસિત્વા સત્થારં વન્દિસ્સામા''તિ ગન્ધકુટિપરિવેણં ગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિંસુ. તે સત્થારા ''કહં ગતત્થ, ઉપાસકા''તિ પુટ્ઠા ''ઉદ્ધારસોધનત્થાયા''તિ આહંસુ. ''અન્તરામગ્ગે પન આરોગ્યેન આગતત્થા''તિ વુત્તે કુટુમ્બિકો આહ – ''અન્તરામગ્ગે નો, ભન્તે, ચોરા ગણ્હિંસુ, તત્રેસા મં મારિયમાનં ચોરજેટ્ઠકં યાચિત્વા મોચેસિ, ઇમં નિસ્સાય મયા જીવિતં લદ્ધ''ન્તિ. સત્થા ''ન, ઉપાસક, ઇદાનેવેતાય એવં તુય્હં જીવિતં દિન્નં, પુબ્બેપિ પણ્ડિતાનમ્પિ જીવિતં અદાસિયેવા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે હિમવન્તે મહાઉદકરહદો, તત્થ મહાસુવણ્ણકક્કટકો અહોસિ. સો તસ્સ નિવાસભાવેન ''કુળીરદહો''તિ પઞ્ઞાયિત્થ. કક્કટકો મહા અહોસિ ખલમણ્ડલપ્પમાણો, હત્થી ગહેત્વા વધિત્વા ખાદતિ. હત્થી તસ્સ ભયેન તત્થ ઓતરિત્વા ગોચરં ગણ્હિતું ન સક્કોન્તિ. તદા બોધિસત્તો કુળીરદહં ઉપનિસ્સાય વસમાનં હત્થિયૂથજેટ્ઠકં પટિચ્ચ કરેણુયા કુચ્છિસ્મિં પટિસન્ધિં ગણ્હિ. અથસ્સ માતા ''ગબ્ભં રક્ખિસ્સામી''તિ અઞ્ઞં પબ્બતપ્પદેસં ગન્ત્વા ગબ્ભં રક્ખિત્વા પુત્તં વિજાયિ. સો અનુક્કમેન વિઞ્ઞુતં પત્તો મહાસરીરો થામસમ્પન્નો સોભગ્ગપ્પત્તો અઞ્જનપબ્બતો વિય અહોસિ. સો એકાય કરેણુયા સદ્ધિં સંવાસં કપ્પેત્વા ''કક્કટકં ગણ્હિસ્સામી''તિ અત્તનો ભરિયઞ્ચ માતરઞ્ચ આદાય તં હત્થિયૂથં ઉપસઙ્કમિત્વા પિતરં પસ્સિત્વા ''તાત, અહં કક્કટકં ગણ્હિસ્સામી''તિ આહ. અથ નં પિતા ''ન સક્ખિસ્સસિ, તાતા''તિ વારેત્વા પુનપ્પુનં વદન્તં ''ત્વઞ્ઞેવ જાનિસ્સસી''તિ આહ.

સો કુળીરદહં ઉપનિસ્સાય વસન્તે સબ્બવારણે સન્નિપાતેત્વા સબ્બેહિ સદ્ધિં દહસમીપં ગન્ત્વા ''કિં સો કક્કટકો ઓતરણકાલે ગણ્હાતિ, ઉદાહુ ગોચરં ગણ્હનકાલે, ઉદાહુ ઉત્તરણકાલે''તિ પુચ્છિત્વા ''ઉત્તરણકાલે''તિ સુત્વા ''તેન હિ તુમ્હે કુળીરદહં ઓતરિત્વા યાવદત્થં ગોચરં ગહેત્વા પઠમં ઉત્તરથ, અહં પચ્છતો ભવિસ્સામી''તિ આહ. વારણા તથા કરિંસુ. કુળીરો પચ્છતો ઉત્તરન્તં બોધિસત્તં મહાસણ્ડાસેન કમ્મારો લોહસલાકં વિય અળદ્વયેન પાદે દળ્હં ગણ્હિ, કરેણુકા બોધિસત્તં અવિજહિત્વા સમીપેયેવ અટ્ઠાસિ. બોધિસત્તો આકડ્ઢન્તો કુળીરં ચાલેતું નાસક્ખિ, કુળીરો

પન તં આકડ્ઢન્તો અત્તનો અભિમુખં કરોતિ. સો મરણભયતજ્જિતો બદ્ધરવં રવિ, સબ્બે વારણા મરણભયતજ્જિતા કોઞ્ચનાદં કત્વા મુત્તકરીસં ચજમાના પલાયિંસુ, કરેણુકાપિસ્સ સણ્ઠાતું અસક્કોન્તી પલાયિતું આરભિ.

અથ નં સો અત્તનો બદ્ધભાવં સઞ્ઞાપેત્વા તસ્સા અપલાયનત્થં પઠમં ગાથમાહ –

૪૯. તત્થ **સિઙ્ગી મિગો**તિ સિઙ્ગી સુવણ્ણવણ્ણો મિગો. દ્વીહિ અળેહિ સિઙ્ગકિચ્ચં સાધેન્તેહિ યુત્તતાય સિઙ્ગીતિ અત્થો. મિગોતિ પન સબ્બપાણસઙ્ગાહકવસેન ઇધ કુળીરો વુત્તો. **આયતચક્ખુનેત્તો**તિ એત્થ દસ્સનટ્ઠેન ચક્ખુ, નયનટ્ઠેન નેત્તં, આયતાનિ ચક્ખુસઙ્ખાતાનિ નેત્તાનિ અસ્સાતિ આયતચક્ખુનેત્તો, દીઘઅક્ખીતિ અત્થો. અટ્ઠિમેવસ્સ તચકિચ્ચં સાધેતીતિ **અટ્ઠિત્તચો**. **તેનાભિભૂતો**તિ તેન મિગેન અભિભૂતો અજ્ઝોત્થતો નિચ્ચલં ગહિતો હુત્વા. **કપણં રુદામી**તિ કારુઞ્ઞપ્પત્તો હુત્વા રુદામિ વિરવામિ. **મા હેવ મ**ન્તિ મં એવરૂપં બ્યસનપ્પત્તં અત્તનો પાણસમં પિયસામિકં ત્વં મા હેવ જહીતિ.

અથ સા કરેણુકા નિવત્તિત્વા તં અસ્સાસયમાના દુતિયં ગાથમાહ –

૫૦. ‘‘અય્ય ન તં જહિસ્સામિ, કુઞ્જરં સટ્ઠિહાયનં;
પથબ્યા ચાતુરન્તાય, સુપ્પિયો હોસિ મે તુવ’’ન્તિ.

તત્થ **સટ્ઠિહાયન**ન્તિ જાતિયા સટ્ઠિવસ્સકાલસ્મિઞ્હિ કુઞ્જરા થામેન પરિહાયન્તિ, સા અહં એવં થામહીનં ઇમં બ્યસનં પત્તં તં ન જહિસ્સામિ, મા ભાયિ, ઇમિસ્સા હિ ચતૂસુ દિસાસુ સમુદ્દં પત્વા ઠિતાય ચાતુરન્તાય પથવિયા ત્વં મય્હં સુટ્ઠુ પિયોતિ.

અથ નં સન્થમ્ભેત્વા ‘‘અય્ય, ઇદાનિ તં કુળીરેન સદ્ધિં થોકં કથાસલ્લાપં લભમાના વિસ્સજ્જાપેસ્સામી’’તિ વત્વા કુળીરં યાચમાના તતિયં ગાથમાહ –

૫૧. ‘‘યે કુળીરા સમુદ્દસ્મિં, ગઙ્ગાય યમુનાય ચ;
તેસં ત્વં વારિજો સેટ્ઠો, મુઞ્ચ રોદન્તિયા પતિ’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – યે સમુદ્દે વા ગઙ્ગાય વા યમુનાય વા કુળીરા, સબ્બેસં વણ્ણસમ્પત્તિયા ચ મહન્તત્તેન ચ ત્વમેવ સેટ્ઠો ઉત્તમો. તેન તં યાચામિ, મય્હં રોદમાનાય સામિકં મુઞ્ચાતિ.

કુળીરો તસ્સા કથયમાનાય ઇત્થિસદ્દે નિમિત્તં ગહેત્વા આકડ્ઢિયમાનસો હુત્વા વારણસ્સ પાદતો અળે વિનિવેઠેન્તો ‘‘અયં વિસ્સટ્ઠો ઇદં નામ કરિસ્સતી’’તિ ન કિઞ્ચિ અઞ્ઞાસિ. અથ નં વારણો પાદં ઉક્ખિપિત્વા પિટ્ઠિયં અક્કમિ, તાવદેવ અટ્ઠીનિ ભિજ્જિંસુ. વારણો તુટ્ઠરવં રવિ, સબ્બે વારણા સન્નિપતિત્વા કુળીરં નીહરિત્વા મહીતલે ઠપેત્વા મદ્દન્તા ચુણ્ણવિચુણ્ણમકંસુ. તસ્સ દ્વે અળા સરીરતો ભિજ્જિત્વા એકમન્તે પતિંસુ. સો ચ કુળીરદહો ગઙ્ગાય એકાબદ્ધો , ગઙ્ગાય પૂરણકાલે ગઙ્ગોદકેન પૂરતિ, ઉદકે મન્દીભૂતે દહતો ઉદકં ગઙ્ગં ઓતરતિ. અથ દ્વેપિ તે અળા ઉપ્લવિત્વા ગઙ્ગાય વુય્હિંસુ. તેસુ એકો સમુદ્દં પાવિસિ, એકં દસભાતિકરાજાનો ઉદકે કીળમાના લભિત્વા આળિઙ્ગં નામ મુદિઙ્ગં અકંસુ. સમુદ્દં પન પવિટ્ઠં અસુરા ગહેત્વા આલમ્બરં નામ ભેરિં કારેસું. તે અપરભાગે સક્કેન સઙ્ગામે પરાજિતા તં છડ્ડેત્વા પલાયિંસુ, અથ નં સક્કો અત્તનો અત્થાય ગણ્હાપેસિ. ‘‘આલમ્બરમેઘો વિય થનતી’’તિ તં સન્ધાય વદન્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉભો જયમ્પતિકા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિંસુ . ''તદા કરેણુકા અયં ઉપાસિકા અહોસિ, વારણો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કક્કટકજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૬૮] ૮. આરામદૂસકજાતકવણ્ણના

યો વે સબ્બસમેતાનન્તિ ઇદં સત્થા દક્ખિણાગિરિજનપદે અઞ્ઞતરં ઉય્યાનપાલપુત્તં આરબ્ભ કથેસિ. સત્થા કિર વુત્થવસ્સો જેતવના નિક્ખમિત્વા દક્ખિણાગિરિજનપદે ચારિકં ચરિ. અથેકો ઉપાસકો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા ઉય્યાને નિસીદાપેત્વા યાગુખજ્જકેહિ સન્તપ્પેત્વા ''અય્યા, ઉય્યાનચારિકં ચરિતુકામા ઇમિના ઉય્યાનપાલેન સદ્ધિં ચરન્તૂ''તિ વત્વા ''અય્યાનં ફલાફલાનિ દદેય્યાસી''તિ ઉય્યાનપાલં આણાપેસિ. ભિક્ખૂ ચરમાના એકં છિદ્દટ્ઠાનં દિસ્વા ''ઇદં ઠાનં છિદ્દં વિરળરુક્ખં, કિં નુ ખો કારણ''ન્તિ પુચ્છિંસુ. અથ નેસં ઉય્યાનપાલો આચિક્ખિ – ''એકો કિર ઉય્યાનપાલપુત્તો ઉપરોપકેસુ ઉદકં આસિઞ્ચન્તો 'મૂલપ્પમાણેન આસિઞ્ચિસ્સામી'તિ ઉપ્પાટેત્વા મૂલપ્પમાણેન ઉદકં આસિઞ્ચિ, તેન તં ઠાનં છિદ્દં જાત''ન્તિ. ભિક્ખૂ સત્થુ સન્તિકં ગન્ત્વા તમત્થં આરોચેસું. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ પુબ્બેપિ સો કુમારકો આરામદૂસકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં વિસ્સસેને નામ રઞ્ઞે રજ્જં કારેન્તે ઉસ્સવે ઘુટ્ઠે ઉય્યાનપાલો ''ઉસ્સવં કીળિસ્સામી''તિ ઉય્યાનવાસિનો મક્કટે આહ – ''ઇદં ઉય્યાનં તુમ્હાકં બહૂપકારં , અહં સત્તાહં ઉસ્સવં કીળિસ્સામિ, તુમ્હે સત્ત દિવસે ઉપરોપકેસુ ઉદકં આસિઞ્ચથા''તિ. તે ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિંસુ. સો તેસં ચમ્મઘટકે દત્વા પક્કામિ. મક્કટા ઉદકં આસિઞ્ચન્તા ઉપરોપકેસુ આસિઞ્ચિંસુ. અથ ને મક્કટજેટ્ઠકો આહ – ''આગમેથ તાવ, ઉદકં નામ સબ્બકાલં દુલ્લભં, તં રક્ખિતબ્બં, ઉપરોપકે ઉપ્પાટેત્વા મૂલપ્પમાણં ઞત્વા દીઘમૂલકેસુ બહું, રસ્સમૂલકેસુ અપ્પં ઉદકં સિઞ્ચિતું વટ્ટતી''તિ. તે ''સાધૂ''તિ વત્વા એકચ્ચે ઉપરોપકે ઉપ્પાટેત્વા ગચ્છન્તિ, એકચ્ચે તે રોપેત્વા ઉદકં સિઞ્ચન્તિ.

તસ્મિં કાલે બોધિસત્તો બારાણસિયં એકસ્સ કુલસ્સ પુત્તો અહોસિ, સો કેનચિદેવ કરણીયેન ઉય્યાનં ગન્ત્વા તે મક્કટે તથા કરોન્તે દિસ્વા ''કો તુમ્હે એવં કારેતી''તિ પુચ્છિત્વા ''વાનરજેટ્ઠકો''તિ વુત્તે ''જેટ્ઠકસ્સ તાવ વો અયં પઞ્ઞા, તુમ્હાકં પન કીદિસી ભવિસ્સતી''તિ તમત્થં પકાસેન્તો ઇમં પઠમં ગાથમાહ –

૫૨. ''યો વે સબ્બસમેતાનં, અહુવા સેટ્ઠસમ્મતો;
તસ્સાયં એદિસી પઞ્ઞા, કિમેવ ઇતરા પજા''તિ.

તત્થ **સબ્બસમેતાન**ન્તિ ઇમેસં સબ્બેસં સમાનજાતીનં. **અહુવા**તિ અહોસિ. **કિમેવ ઇતરા પજા**તિ યા ઇતરા એતેસુ લામિકા પજા, કીદિસા નુ ખો તસ્સા પઞ્ઞાતિ.

તસ્સ કથં સુત્વા વાનરા દુતિયં ગાથમાહંસુ –

૫૩. ''એવમેવ તુવં બ્રહ્મે, અનઞ્ઞાય વિનિન્દસિ;
કથં મૂલં અદિસ્વાન, રુક્ખં જઞ્ઞા પતિટ્ઠિત''ન્તિ.

તત્થ **બ્રહ્મે**તિ આલપનમત્તં. અયં પનેત્થ સઙ્ખેપત્થો – ત્વં, ભો પુરિસ, કારણાકારણં અજાનિત્વા એવમેવ અમ્હે વિનિન્દસિ, રુક્ખં નામ ‘‘ગમ્ભીરે પતિટ્ઠિતો વા એસ, ન વા’’તિ મૂલં અનુપ્પાટેત્વા કથં ઞાતું સક્કા, તેન મયં ઉપ્પાટેત્વા મૂલપ્પમાણેન ઉદકં આસિઞ્ચામાતિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો તતિયં ગાથમાહ –

૫૪. ‘‘નાહં તુમ્હે વિનિન્દામિ, યે ચઞ્ઞે વાનરા વને;
વિસ્સસેનોવ ગારય્હો, યસ્સત્થા રુક્ખરોપકા’’તિ.

તત્થ **વિસ્સસેનોવ ગારય્હો**તિ બારાણસિરાજા વિસ્સસેનોયેવ એત્થ ગરહિતબ્બો. **યસ્સત્થા રુક્ખરોપકા**તિ યસ્સત્થાય તુમ્હાદિસા રુક્ખરોપકા જાતાતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા વાનરજેટ્ઠકો આરામદૂસકકુમારો અહોસિ, પણ્ડિતપુરિસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

આરામદૂસકજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૬૯] ૯. સુજાતજાતકવણ્ણના

ન હિ વણ્ણેન સમ્પન્નાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અનાથપિણ્ડિકસ્સ સુણિસં ધનઞ્ચયસેટ્ઠિધીતરં વિસાખાય કનિટ્ઠભગિનિં સુજાતં આરબ્ભ કથેસિ. સા કિર મહન્તેન યસેન અનાથપિણ્ડિકસ્સ ઘરં પૂરયમાના પાવિસિ, ‘‘મહાકુલસ્સ ધીતા અહ’’ન્તિ માનથદ્ધા અહોસિ કોધના ચણ્ડી ફરુસા, સસ્સુસસુરસામિકવત્તાનિ ન કરોતિ, ગેહજનં તજ્જેન્તી પહરન્તી ચરતિ. અથેકદિવસં સત્થા પઞ્ચહિ ભિક્ખુસતેહિ પરિવુતો અનાથપિણ્ડિકસ્સ ગેહં ગન્ત્વા નિસીદિ. મહાસેટ્ઠિ ધમ્મં સુણન્તોવ ભગવન્તં ઉપનિસીદિ, તસ્મિં ખણે સુજાતા દાસકમ્મકરેહિ સદ્ધિં કલહં કરોતિ. સત્થા ધમ્મકથં ઠપેત્વા ‘‘કિં સદ્દો એસો’’તિ આહ. એસા, ભન્તે, કુલસુણ્હા અગારવા, નેવસ્સા સસ્સુસસુરસામિકવત્તં અત્થિ, અસ્સદ્ધા અપ્પસન્ના અહોરત્તં કલહં કુરુમાના વિચરતીતિ. તેન હિ નં પક્કોસથાતિ. સા આગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં અટ્ઠાસિ.

અથ નં સત્થા ‘‘સત્તિમા, સુજાતે, પુરિસસ્સ ભરિયા, તાસં ત્વં કતરા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘ભન્તે, નાહં સંખિત્તેન કથિતસ્સ અત્થં આજાનામિ, વિત્થારેન મે કથેથા’’તિ. સત્થા ‘‘તેન હિ ઓહિતસોતા સુણોહી’’તિ વત્વા ઇમા ગાથા અભાસિ –

‘‘પદુટ્ઠચિત્તા અહિતાનુકમ્પિની, અઞ્ઞેસુ રત્તા અતિમઞ્ઞતે પતિં,
ધનેન કીતસ્સ વધાય ઉસ્સુકા; યા એવરૂપા પુરિસસ્સ ભરિયા,
વધકા ચ ભરિયાતિ ચ સા પવુચ્ચતિ. [૧]

‘‘યં ઇત્થિયા વિન્દતિ સામિકો ધનં, સિપ્પં વણિજ્જઞ્ચ કસિં અધિટ્ઠહં,
અપ્પમ્પિ તસ્સ અપહાતુમિચ્છતિ; યા એવરૂપા પુરિસસ્સ ભરિયા,
ચોરી ચ **ભરિયા**તિ ચ સા પવુચ્ચતિ. [૨]

"અકમ્મકામા અલસા મહગ્ઘસા, ફરુસા ચ ચણ્ડી ચ દુરુત્તવાદિની,
ઉટ્ઠાયકાનં અભિભુય્ય વત્તતિ; યા એવરૂપા પુરિસસ્સ ભરિયા,
અય્યા ચ ભરિયાતિ ચ સા પવુચ્ચતિ. [3]

"યા સબ્બદા હોતિ હિતાનુકમ્પિની, માતાવ પુત્તં અનુરક્ખતે પતિં,
તતો ધનં સમ્ભતમસ્સ રક્ખતિ; યા એવરૂપા પુરિસસ્સ ભરિયા,
માતા ચ **ભરિયા**તિ ચ સા પવુચ્ચતિ. [૪]

"યથાપિ જેટ્ઠા ભગિની કનિટ્ઠકા, સગારવા હોતિ સકમ્હિ સાધિકે,
હિરીમના ભત્તુ વસાનુવત્તિની; યા એવરૂપા પુરિસસ્સ ભરિયા,
ભગિની ચ ભરિયાતિ ચ સા પવુચ્ચતિ. [૫]

"યાચીધ દિસ્વાન પતિં પમોદતિ, સખી સખારંવ ચિરસ્સમાગતં,
કોલેય્યકા સીલવતી પતિબ્બતા; યા એવરૂપા પુરિસસ્સ ભરિયા,
સખી ચ ભરિયાતિ ચ સા પવુચ્ચતિ. [૬]

"અક્કુદ્ધસન્તા વધદણ્ડતજ્જિતા, અદુટ્ઠચિત્તા પતિનો તિતિક્ખતિ,
અક્કોધના ભત્તુ વસાનુવત્તિની; યા એવરૂપા પુરિસસ્સ ભરિયા,
દાસી ચ ભરિયાતિ ચ સા પવુચ્ચતિ". (અ॰ નિ॰ ૭.૬૩); [૭]

ઇમા ખો, સુજાતે, પુરિસસ્સ સત્ત ભરિયા. તાસુ વધકસમા ચોરીસમા અય્યસમાતિ ઇમા તિસ્સો નિરયે નિબ્બત્તન્તિ, ઇતરા ચતસ્સો નિમ્માનરતિદેવલોકે.

"યાચીધ ભરિયા વધકાતિ વુચ્ચતિ, ચોરીતિ અય્યાતિ ચ યા પવુચ્ચતિ;
દુસ્સીલરૂપા ફરુસા અનાદરા, કાયસ્સ ભેદા નિરયં વજન્તિ તા.

"યાચીધ માતા ભગિની સખીતિ ચ, દાસીતિ ભરિયાતિ ચ યા પવુચ્ચતિ;
સીલે ઠિતત્તા ચિરરત્તસંવુતા, કાયસ્સ ભેદા સુગતિં વજન્તિ તા"તિ. (અ॰ નિ॰ ૭.૬૩);

એવં સત્થરિ ઇમા સત્ત ભરિયા દસ્સેન્તેયેવ સુજાતા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. "સુજાતે, ત્વં ઇમાસં સત્તન્નં ભરિયાનં કતરા"તિ વુત્તે "દાસિસમા અહં, ભન્તે"તિ વત્વા તથાગતં વન્દિત્વા ખમાપેસિ. ઇતિ સત્થા સુજાતં ઘરસુણ્હં એકોવાદેનેવ દમેત્વા કતભત્તકિચ્ચો જેતવનં ગન્ત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘેન વત્તે દસ્સિતે ગન્ધકુટિં પાવિસિ. ધમ્મસભાયમ્પિ ખો, ભિક્ખૂ, સત્થુ ગુણકથં સમુટ્ઠાપેસું – "આવુસો, એકોવાદેનેવ સત્થા સુજાતં ઘરસુણ્હં દમેત્વા સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠાપેસી"તિ. સત્થા આગન્ત્વા "કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના"તિ પુચ્છિત્વા "ઇમાય નામા"તિ વુત્તે "ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ મયા સુજાતા એકોવાદેનેવ દમિતા"તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિસ્મિં નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય ધમ્મેન સમેન રજ્જં કારેસિ. તસ્સ માતા

કોધના અહોસિ ચણ્ડા ફરુસા અક્કોસિકા પરિભાસિકા. સો માતુ ઓવાદં દાતુકામોપિ ‘‘અવત્થુકં કથેતું ન યુત્ત’’ન્તિ તસ્સા અનુસાસનત્થં એકં ઉપમં ઓલોકેન્તો ચરતિ. અથેકદિવસં ઉય્યાનં અગમાસિ, માતાપિ પુત્તેન સદ્ધિંયેવ અગમાસિ . અથ અન્તરામગ્ગે કિકી સકુણો વિરવિ, બોધિસત્તપરિસા તં સદ્દં સુત્વા કણ્ણે પિદહિત્વા ‘‘અમ્ભો, ચણ્ડવાચે ફરુસવાચે મા સદ્દમકાસી’’તિ આહ. બોધિસત્તે પન નાટકપરિવારિતે માતરા સદ્ધિં ઉય્યાને વિચરન્તે એકસ્મિં સુપુપ્ફિતસાલરુક્ખે નિલીના એકા કોકિલા મધુરેન સરેન વસ્સિ. મહાજનો તસ્સા સદ્દેન સમ્મત્તો હુત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ‘‘સણ્હવાચે સખિલવાચે મુદુવાચે વસ્સ વસ્સા’’તિ ગીવં ઉક્ખિપિત્વા ઓહિતસોતો ઓલોકેન્તો અટ્ઠાસિ.

અથ મહાસત્તો તાનિ દ્વે કારણાનિ દિસ્વા ‘‘ઇદાનિ માતરં સઞ્ઞાપેતું સક્ખિસ્સામી’’તિ ચિન્તેત્વા ‘‘અમ્મ, અન્તરામગ્ગે કિકીસદ્દં સુત્વા મહાજનો ‘મા સદ્દમકાસિ , મા સદ્દમકાસી’તિ કણ્ણે પિદહિ, ફરુસવાચા નામ ન કસ્સચિ પિયા’’તિ વત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૫૫. ‘‘ન હિ વણ્ણેન સમ્પન્ના, મઞ્જુકા પિયદસ્સના;
ખરવાચા પિયા હોન્તિ, અસ્મિં લોકે પરમ્હિ ચ.

૫૬. ‘‘નનુ પસ્સસિમં કાળિં, દુબ્બણ્ણં તિલકાહતં;
કોકિલં સણ્હભાણેન, બહૂનં પાણિનં પિયં.

૫૭. ‘‘તસ્મા સખિલવાચસ્સ, મન્તભાણી અનુદ્ધતો;
અત્થં ધમ્મઞ્ચ દીપેતિ, મધુરં તસ્સ ભાસિત’’ન્તિ.

તાસં અયમત્થો – અમ્મ, ઇમે સત્તા પિયઙ્ગુસામાદિના સરીરવણ્ણેન સમન્નાગતા કથાનિગ્ઘોસસ્સ મધુરતાય **મઞ્જુકા**, અભિરૂપતાય **પિયદસ્સના** સમાનાપિ અન્તમસો માતાપિતરોપિ અક્કોસપરિભાસાદિવસેન પવત્તાય ખરવાચાય સમન્નાગતત્તા **ખરવાચા** ઇમસ્મિઞ્ચ પરસ્મિઞ્ચ લોકે પિયા નામ ન હોન્તિ અન્તરામગ્ગે ખરવાચા કિકી વિય, સણ્હભાણિનો પન મટ્ઠાય મધુરાય વાચાય સમન્નાગતા વિરૂપાપિ પિયા હોન્તિ. તેન તં વદામિ – નનુ પસ્સસિ ત્વં ઇમં કાળિં દુબ્બણ્ણં સરીરવણ્ણતોપિ કાળતરેહિ તિલકેહિ આહતં કોકિલં, યા એવં દુબ્બણ્ણા સમાનાપિ સણ્હભાસનેન બહૂનં પિયા જાતા. ઇતિ યસ્મા ખરવાચો સત્તો લોકે માતાપિતૂનમ્પિ અપ્પિયો, તસ્મા બહુજનસ્સ પિયભાવં ઇચ્છન્તો પોસો સખિલવાચો સણ્હમટ્ઠમુદુવાચો અસ્સ. પઞ્ઞાસઙ્ખાતાય મન્તાય પરિચ્છિન્દિત્વા વચનતો **મન્તભાણી**, વિના ઉદ્ધચ્ચેન પમાણયુત્તસ્સેવ કથનતો **અનુદ્ધતો**. યો હિ એવરૂપો પુગ્ગલો પાળિઞ્ચ અત્થઞ્ચ દીપેતિ, તસ્સ ભાસિતં કારણસન્નિસ્સિતં કત્વા પરં અનક્કોસેત્વા કથિતતાય મધુરન્તિ.

એવં બોધિસત્તો ઇમાહિ તીહિ ગાથાહિ માતુ ધમ્મં દેસેત્વા માતરં સઞ્ઞાપેસિ, સા તતો પટ્ઠાય આચારસમ્પન્ના અહોસિ. બોધિસત્તોપિ માતરં એકોવાદેન નિબ્બિસેવનં કત્વા યથાકમ્મં ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા બારાણસિરઞ્ઞો માતા સુજાતા અહોસિ, રાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સુજાતજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૭૦] ૧૦. ઉલૂકજાતકવણ્ણના

સબ્બેહિ કિર ઞાતીહીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કાકોલૂકકલહં આરબ્ભ કથેસિ. તસ્મિઞ્હિ કાલે કાકા દિવા ઉલૂકે ખાદન્તિ, ઉલૂકા સૂરિયત્થઙ્ગમનતો પટ્ઠાય તત્થ તત્થ સયિતાનં કાકાનં સીસાનિ છિન્દિત્વા તે જીવિતક્ખયં પાપેન્તિ. અથેકસ્સ ભિક્ખુનો જેતવનપચ્ચન્તે એકસ્મિં પરિવેણે વસન્તસ્સ સમ્મજ્જનકાલે રુક્ખતો પતિતાનિ સત્તટ્ઠનાળિમત્તાનિપિ બહુતરાનિપિ કાકસીસાનિ છડ્ડેતબ્બાનિ હોન્તિ. સો તમત્થં ભિક્ખૂનં આરોચેસિ. ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અમુકસ્સ કિર ભિક્ખુનો વસનટ્ઠાને દિવસે દિવસે એત્તકાનિ નામ કાકસીસાનિ છડ્ડેતબ્બાનિ હોન્તી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિ, ભિક્ખૂ ''ઇમાય નામા''તિ વત્વા ''કદા પટ્ઠાય પન, ભન્તે, કાકાનઞ્ચ ઉલૂકાનઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં વેરં ઉપ્પન્ન''ન્તિ પુચ્છિંસુ, સત્થા ''પઠમકપ્પિકકાલતો પટ્ઠાયા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે પઠમકપ્પિકા મનુસ્સા સન્નિપતિત્વા એકં અભિરૂપં સોભગ્ગપ્પત્તં આચારસમ્પન્નં સબ્બાકારપરિપુણ્ણં પુરિસં ગહેત્વા રાજાનં કરિંસુ, ચતુપ્પદાપિ સન્નિપતિત્વા એકં સીહં રાજાનં અકંસુ, મહાસમુદ્દે મચ્છા આનન્દં નામ મચ્છં રાજાનં અકંસુ. તતો સકુણગણા હિમવન્તપદેસે એકસ્મિં પિટ્ઠિપાસાણે સન્નિપતિત્વા ''મનુસ્સેસુ રાજા પઞ્ઞાયતિ, તથા ચતુપ્પદેસુ ચેવ મચ્છેસુ ચ. અમ્હાકં પનન્તરે રાજા નામ નત્થિ, અપ્પતિસ્સવાસો નામ ન વટ્ટતિ, અમ્હાકમ્પિ રાજાનં લદ્ધું વટ્ટતિ, એકં રાજટ્ઠાને ઠપેતબ્બયુત્તકં જાનાથા''તિ. તે તાદિસં સકુણં ઓલોકયમાના એકં ઉલૂકં રોચેત્વા ''અયં નો રુચ્ચતી''તિ આહંસુ. અથેકો સકુણો સબ્બેસં અજ્ઝાસયગ્ગહણત્થં તિક્ખત્તું સાવેસિ. તસ્સ સાવેન્તસ્સ દ્વે સાવના અધિવાસેત્વા તતિયસાવનાય એકો કાકો ઉટ્ઠાય ''તિટ્ઠ તાવેતસ્સ ઇમસ્મિં રાજાભિસેકકાલે એવરૂપં મુખં ભવતિ, કુદ્ધસ્સ કીદિસં ભવિસ્સતિ, ઇમિના હિ કુદ્ધેન ઓલોકિતા મયં તત્તકપાલે પક્ખિત્તલોણં વિય તત્થ તત્થેવ ભિજ્જિસ્સામ, ઇમં રાજાનં કાતું મય્હં ન રુચ્ચતી''તિ ઇમમત્થં પકાસેતું પઠમં ગાથમાહ –

૫૮. ''સબ્બેહિ કિર ઞાતીહિ, કોસિયો ઇસ્સરો કતો;
 સચે ઞાતીહનુઞ્ઞાતો, ભણેય્યાહં એકવાચિક''ન્તિ.

તસ્સત્થો – યા એસા સાવના વત્તતિ, તં સુત્વા વદામિ. સબ્બેહિ કિર ઇમેહિ સમાગતેહિ ઞાતીહિ અયં કોસિયો રાજા કતો. સચે પનાહં ઞાતીહિ અનુઞ્ઞાતો ભવેય્યં, એત્થ વત્તબ્બં એકવાચિકં કિઞ્ચિ ભણેય્યન્તિ.

અથ નં અનુજાનન્તા સકુણા દુતિયં ગાથમાહંસુ –

૫૯. ''ભણ સમ્મ અનુઞ્ઞાતો, અત્થં ધમ્મઞ્ચ કેવલં;
 સન્તિ હિ દહરા પક્ખી, પઞ્ઞવન્તો જુતિન્ધરા''તિ.

તત્થ **ભણ, સમ્મ, અનુઞ્ઞાતો**તિ, સમ્મ, વાયસ ત્વં અમ્હેહિ સબ્બેહિ અનુઞ્ઞાતો, યં તે ભણિતબ્બં, તં ભણ. **અત્થં ધમ્મઞ્ચ કેવલ**ન્તિ ભણન્તો ચ કારણઞ્ચેવ પવેણિઆગતઞ્ચ વચનં અમુઞ્ચિત્વા ભણ. **પઞ્ઞવન્તો જુતિન્ધરા**તિ પઞ્ઞાસમ્પન્ના ચેવ ઞાણોભાસધરા ચ દહરાપિ પક્ખિનો અત્થિયેવ.

સો એવં અનુઞ્ઞાતો તતિયં ગાથમાહ –

૬૦. ''ન મે રુચ્ચતિ ભદ્દં વો, ઉલૂકસ્સાભિસેચનં;

અક્કુદ્ધસ્સ મુખં પસ્સ, કથં કુદ્ધો કરિસ્સતી’’તિ.

તસ્સત્થો – ભદ્દં તુમ્હાકં હોતુ, યં પનેતં તિક્ખત્તું સાવનવાચાય ઉલૂકસ્સ અભિસેચનં કરીયતિ, એતં મય્હં ન રુચ્ચતિ. એતસ્સ હિ ઇદાનિ તુટ્ઠચિત્તસ્સ અક્કુદ્ધસ્સ મુખં પસ્સથ, કુદ્ધો પનાયં કથં કરિસ્સતીતિ ન જાનામિ, સબ્બથાપિ એતં મય્હં ન રુચ્ચતીતિ.

સો એવં વત્વા ‘‘મય્હં ન રુચ્ચતિ, મય્હં ન રુચ્ચતી’’તિ વિરવન્તો આકાસે ઉપ્પતિ, ઉલૂકોપિ નં ઉટ્ઠાય અનુબન્ધિ. તતો પટ્ઠાય તે અઞ્ઞમઞ્ઞં વેરં બન્ધિંસુ. સકુણા સુવણ્ણહંસં રાજાનં કત્વા પક્કમિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહૂ સોતાપન્નાદયો અહેસું. ‘‘તદા રજ્જે અભિસિત્તહંસપોતો અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઉલૂકજાતકવણ્ણના દસમા.

પદુમવગ્ગો દુતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

પદુમં મુદુપાણી ચ, પલોભનં પનાદકં;
ખુરપ્પં સિન્ધવઞ્ચેવ, કક્કટા, રામદૂસકં;
સુજાતં ઉલૂકં દસ.

૩. ઉદપાનવગ્ગો

[૨૭૧] ૧. ઉદપાનદૂસકજાતકવણ્ણના

આરઞ્ઞિકસ્સ ઇસિનોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં ઉદપાનદૂસકસિઙ્ગાલં આરબ્ભ કથેસિ. એકો કિર સિઙ્ગાલો ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ પાનીયઉદપાનં ઉચ્ચારપસ્સાવકરણેન દૂસેત્વા પક્કામિ. અથ નં એકદિવસં ઉદપાનસમીપં આગતં સામણેરા લેડ્ડૂહિ પહરિત્વા કિલમેસું, સો તતો પટ્ઠાય તં ઠાનં પુન નિવત્તિત્વાપિ ન ઓલોકેસિ. ભિક્ખૂ તં પવત્તિં ઞત્વા ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, ઉદપાનદૂસકસિઙ્ગાલો કિર સામણેરેહિ કિલમિતકાલતો પટ્ઠાય પુન નિવત્તિત્વાપિ ન ઓલોકેસી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ સિઙ્ગાલો ઉદપાનદૂસકોયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં ઇદમેવ ઇસિપતનં અયમેવ ઉદપાનો અહોસિ. તદા બોધિસત્તો બારાણસિયં કુલઘરે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ઇસિગણપરિવુતો ઇસિપતને વાસં કપ્પેસિ. તદા એકો સિઙ્ગાલો ઇદમેવ ઉદપાનં દૂસેત્વા પક્કમતિ. અથ નં એકદિવસં તાપસા પરિવારેત્વા ઠિતા એકેનુપાયેન ગહેત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં આનયિંસુ. બોધિસત્તો સિઙ્ગાલેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૬૧. ‘‘આરઞ્ઞિકસ્સ ઇસિનો, ચિરરત્તતપસ્સિનો;
કિચ્છાકતં ઉદપાનં, કથં સમ્મ અવાહયી’’તિ.

તસ્સત્થો – અરઞ્ઞે વસનતાય **આરઞ્ઞિકસ્સ**, એસિતગુણત્તા **ઇસિનો**, ચિરરત્તં તપં નિસ્સાય વુત્થત્તા **ચિરરત્તતપસ્સિનો કિચ્છાકતં** કિચ્છેન દુક્ખેન નિપ્ફાદિતં ઉદપાનં **કથં** કિમત્થાય **સમ્મ** સિઙ્ગાલ, ત્વં **અવાહયિ** મુત્તકરીસેન અજ્ઝોત્થરિ દૂસેસિ, તં વા મુત્તકરીસં એત્થ અવાહયિ પાતેસીતિ.

તં સુત્વા સિઙ્ગાલો દુતિયં ગાથમાહ –

૬૨. ‘‘એસ ધમ્મો સિઙ્ગાલાનં, યં પિત્વા ઓહદામસે;
પિતુપિતામહં ધમ્મો, ન તં ઉજ્ઝાતુમરહસી’’તિ.

તત્થ **એસ ધમ્મો**તિ એસ સભાવો. **યં પિત્વા ઓહદામસે**તિ, સમ્મ, યં મયં યત્થ પાનીયં પિવામ, તમેવ ઊહદામપિ ઓમુત્તેમપિ, એસ અમ્હાકં સિઙ્ગાલાનં ધમ્મોતિ દસ્સેતિ. **પિતુપિતામહ**ન્તિ પિતૂનઞ્ચ પિતામહાનઞ્ચ નો એસ ધમ્મો. **ન તં ઉજ્ઝાતુમરહસી**તિ તં અમ્હાકં પવેણિઆગતં ધમ્મં સભાવં ત્વં ઉજ્ઝાતું ન અરહસિ, ન યુત્તં તે એત્થ કુજ્ઝિતુન્તિ.

અથસ્સ બોધિસત્તો તતિયં ગાથમાહ –

૬૩. ‘‘યેસં વો એદિસો ધમ્મો, અધમ્મો પન કીદિસો;
મા વો ધમ્મં અધમ્મં વા, અદ્દસામ કુદાચન’’ન્તિ.

તત્થ **મા વો**તિ તુમ્હાકં ધમ્મં વા અધમ્મં વા ન મયં કદાચિ અદ્દસામાતિ.

એવં બોધિસત્તો તસ્સ ઓવાદં દત્વા ‘‘મા પુન આગચ્છા’’તિ આહ. સો તતો પટ્ઠાય પુન નિવત્તિત્વાપિ ન ઓલોકેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ઉદપાનદૂસકો અયમેવ સિઙ્ગાલો અહોસિ, ગણસત્થા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઉદપાનદૂસકજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૭૨] ૨. બ્યગ્ઘજાતકવણ્ણના

યેન મિત્તેન સંસગ્ગાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોકાલિકં આરબ્ભ કથેસિ. કોકાલિકવત્થુ તેરસકનિપાતે **તક્કારિયજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૧૦૪ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. કોકાલિકો પન ‘‘સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાને ગહેત્વા આગમિસ્સામી’’તિ કોકાલિકરટ્ઠતો જેતવનં આગન્ત્વા સત્થારં વન્દિત્વા થેરે ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘આવુસો, કોકાલિકરટ્ઠવાસિનો મનુસ્સા તુમ્હે પક્કોસન્તિ, એથ ગચ્છામા’’તિ આહ. ‘‘ગચ્છ ત્વં, આવુસો, ન મયં આગચ્છામા’’તિ. સો થેરેહિ પટિક્ખિત્તો સયમેવ અગમાસિ. અથ ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, કોકાલિકો સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનેહિ સહાપિ વિનાપિ વત્તિતું ન સક્કોતિ, સંયોગમ્પિ ન સહતિ, વિયોગમ્પિ ન સહતી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ કોકાલિકો સારિપુત્તમોગ્ગલ્લાનેહિ નેવ સહ, ન વિના વત્તિતું સક્કોતી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અઞ્ઞતરસ્મિં અરઞ્ઞાયતને રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તસ્સ વિમાનતો અવિદૂરે અઞ્ઞતરસ્મિં વનપ્પતિજેટ્ઠકે અઞ્ઞા રુક્ખદેવતા વસતિ. તસ્મિં વનસણ્ડે સીહો ચ બ્યગ્ઘો ચ વસન્તિ. તેસં ભયેન કોચિ તત્થ ન ખેત્તં કરોતિ, ન રુક્ખં છિન્દતિ, નિવત્તિત્વા ઓલોકેતું સમત્થો નામ નત્થિ. તે પન સીહબ્યગ્ઘા નાનપ્પકારે મિગે વધિત્વા ખાદન્તિ, ખાદિતાવસેસં તત્થેવ પહાય ગચ્છન્તિ. તેન સો વનસણ્ડો અસુચિકુણપગન્ધો હોતિ. અથ ઇતરા રુક્ખદેવતા અન્ધબાલા કારણાકારણં અજાનમાના એકદિવસં બોધિસત્તં આહ – ''સમ્મ, એતે નો સીહબ્યગ્ઘે નિસ્સાય વનસણ્ડો અસુચિકુણપગન્ધો જાતો, અહં એતે પલાપેમી''તિ. બોધિસત્તો ''સમ્મ, ઇમે દ્વે નિસ્સાય અમ્હાકં વિમાનાનિ રક્ખિયન્તિ, એતેસુ પલાયન્તેસુ વિમાનાનિ નો વિનસ્સિસ્સન્તિ, સીહબ્યગ્ઘાનં પદં અપસ્સન્તા મનુસ્સા સબ્બં વનં છિન્દિત્વા એકઙ્ગણં કત્વા ખેત્તાનિ કરિસ્સન્તિ, મા તે એવં રુચ્ચી''તિ વત્વા પુરિમા દ્વે ગાથા અવોચ –

૬૪. ''યેન મિત્તેન સંસગ્ગા, યોગક્ખેમો વિહિય્યતિ;
પુબ્બેવજ્ઝાભવં તસ્સ, રક્ખે અક્ખીવ પણ્ડિતો.

૬૫. ''યેન મિત્તેન સંસગ્ગા, યોગક્ખેમો પવડ્ઢતિ;
કરેય્યત્તસમં વુત્તિં, સબ્બકિચ્ચેસુ પણ્ડિતો''તિ.

તત્થ **યેન મિત્તેન સંસગ્ગા**તિ યેન પાપમિત્તેન સદ્ધિં સંસગ્ગહેતુ સંસગ્ગકારણા, યેન સદ્ધિં દસ્સનસંસગ્ગો સવનસંસગ્ગો કાયસંસગ્ગો સમુલ્લપનસંસગ્ગો પરિભોગસંસગ્ગોતિ ઇમસ્સ પઞ્ચવિધસ્સ સંસગ્ગસ્સ કતત્તાતિ અત્થો. **યોગક્ખેમો**તિ કાયચિત્તસુખં. તઞ્હિ દુક્ખયોગતો ખેમત્તા ઇધ યોગક્ખેમોતિ અધિપ્પેતં. **વિહિય્યતી**તિ પરિહાયતિ. **પુબ્બેવજ્ઝાભવં તસ્સ, રક્ખે અક્ખીવ પણ્ડિતો**તિ તસ્સ પાપમિત્તસ્સ અજ્ઝાભવં તેન અભિભવિતબ્બં અત્તનો લાભયસજીવિતં, યથા નં સો ન અજ્ઝાભવતિ, તથા પઠમતરમેવ અત્તનો અક્ખી વિય પણ્ડિતો પુરિસો રક્ખેય્ય.

દુતિયગાથાય **યેના**તિ યેન કલ્યાણમિત્તેન સહ સંસગ્ગકારણા. **યોગક્ખેમો પવડ્ઢતી**તિ કાયચિત્તસુખં વડ્ઢતિ. **કરેય્યત્તસમં વુત્તિ**ન્તિ તસ્સ કલ્યાણમિત્તસ્સ સબ્બકિચ્ચેસુ પણ્ડિતો પુરિસો યથા અત્તનો જીવિતવુત્તિઞ્ચ ઉપભોગપરિભોગવુત્તિઞ્ચ કરોતિ, એવમેતં સબ્બં કરેય્ય, અધિકમ્પિ કરેય્ય, હીનં પન ન કરેય્યાતિ.

એવં બોધિસત્તેન કારણે કથિતેપિ સા બાલદેવતા અનુપધારેત્વા એકદિવસં ભેરવરૂપારમ્મણં દસ્સેત્વા તે સીહબ્યગ્ઘે પલાપેસિ. મનુસ્સા તેસં પદવલઞ્જં અદિસ્વા ''સીહબ્યગ્ઘા અઞ્ઞં વનસણ્ડં ગતા''તિ ઞત્વા વનસણ્ડસ્સ એકપસ્સં છિન્દિંસુ. દેવતા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''અહં, સમ્મ, તવ વચનં અકત્વા તે પલાપેસિં, ઇદાનિ તેસં ગતભાવં ઞત્વા મનુસ્સા વનસણ્ડં છિન્દન્તિ, કિં નુ ખો કાતબ્બ''ન્તિ વત્વા ''ઇદાનિ તે અસુકવનસણ્ડે નામ વસન્તિ, ગન્ત્વા તે આનેહી''તિ વુત્તા તત્થ ગન્ત્વા તેસં પુરતો ઠત્વા અઞ્જલિં પગ્ગય્હ તતિયં ગાથમાહ –

૬૬. ''એથ બ્યગ્ઘા નિવત્તવ્હો, પચ્ચુપેથ મહાવનં;
મા વનં છિન્દિ નિબ્યગ્ઘં, બ્યગ્ઘા માહેસુ નિબ્બના''તિ.

તત્થ **બ્યગ્ઘા**તિ ઉભોપિ તે બ્યગ્ઘનામેનેવાલપન્તી આહ. **નિવત્તવ્હો**તિ નિવત્તથ. **પચ્ચુપેથ મહાવન**ન્તિ તં મહાવનં પચ્ચુપેથ પુન ઉપગચ્છથ, અયમેવ વા પાઠો. **મા વનં છિન્દિ નિબ્યગ્ઘ**ન્તિ અમ્હાકં વસનકવનસણ્ડં

ઇદાનિ તુમ્હાકં અભાવેન નિબ્યગ્ઘં મનુસ્સા મા છિન્દિંસુ. **બ્યગ્ઘા માહેસુ નિબ્બના**તિ તુમ્હાદિસા ચ બ્યગ્ઘરાજાનો અત્તનો વસનટ્ઠાના પલાયિતત્તા નિબ્બના વસનટ્ઠાનભૂતેન વનેન વિરહિતા મા અહેસું. તે એવં તાય દેવતાય યાચિયમાનાપિ ''ગચ્છ ત્વં, ન મયં આગમિસ્સામા''તિ પટિક્ખિપિંસુયેવ. દેવતા એકિકાવ વનસણ્ડં પચ્ચાગઞ્છિ. મનુસ્સાપિ કતિપાહેનેવ સબ્બં વનં છિન્દિત્વા ખેત્તાનિ કરિત્વા કસિકમ્મં કરિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા અપણ્ડિતા દેવતા કોકાલિકો અહોસિ, સીહો સારિપુત્તો, બ્યગ્ઘો મોગ્ગલ્લાનો, પણ્ડિતદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

બ્યગ્ઘજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૭૩] ૩. કચ્છપજાતકવણ્ણના

કો નુ ઉદ્ધિતભત્તોવાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો કોસલરાજસ્સ દ્વિન્નં મહામત્તાનં કલહવૂપસમનં આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ દુકનિપાતે કથિતમેવ.

અતીતે પન બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા કામે પહાય ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તપદેસે ગઙ્ગાતીરે અસ્સમપદં માપેત્વા તત્થ અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ઝાનકીળં કીળન્તો વાસં કપ્પેસિ. ઇમસ્મિં કિર જાતકે બોધિસત્તો પરમમજ્ઝત્તો અહોસિ, ઉપેક્ખાપારમિં પૂરેસિ. તસ્સ પણ્ણસાલદ્વારે નિસિન્નસ્સ એકો પગબ્ભો દુસ્સીલો મક્કટો આગન્ત્વા કણ્ણસોતેસુ અઙ્ગજાતેન સલાકપવેસનકમ્મં કરોતિ, બોધિસત્તો અવારેત્વા મજ્ઝત્તો હુત્વા નિસીદતિયેવ. અથેકદિવસં એકો કચ્છપો ઉદકા ઉત્તરિત્વા ગઙ્ગાતીરે મુખં વિવરિત્વા આતપં તપ્પન્તો નિદ્દાયતિ. તં દિસ્વા સો લોલવાનરો તસ્સ મુખે સલાકપવેસનકમ્મં અકાસિ. અથસ્સ કચ્છપો પબુજ્ઝિત્વા અઙ્ગજાતં સમુગ્ગે પક્ખિપન્તો વિય ડંસિ, બલવવેદના ઉપ્પજ્જિ. વેદનં અધિવાસેતું અસક્કોન્તો ''કો નુ ખો મં ઇમમ્હા દુક્ખા મોચેય્ય, કસ્સ સન્તિકં ગચ્છામી''તિ ચિન્તેત્વા ''અઞ્ઞો મં ઇમમ્હા દુક્ખા મોચેતું સમત્થો નત્થિ અઞ્ઞત્ર તાપસેન, તસ્સેવ સન્તિકં મયા ગન્તું વટ્ટતી''તિ કચ્છપં દ્વીહિ હત્થેહિ ઉક્ખિપિત્વા બોધિસત્તસ્સ સન્તિકં અગમાસિ. બોધિસત્તો તેન દુસ્સીલમક્કટેન સદ્ધિં દવં કરોન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૬૭. ''કો નુ ઉદ્ધિતભત્તોવ, પૂરહત્થોવ બ્રાહ્મણો;
કહં નુ ભિક્ખં અચરિ, કં સદ્ધં ઉપસઙ્કમી''તિ.

તત્થ **કો નુ ઉદ્ધિતભત્તોવા**તિ કો નુ એસ વડ્ઢિતભત્તો વિય, એકં વડ્ઢિતભત્તં ભત્તપૂરપાતિં હત્થેહિ ગહેત્વા વિય કો નુ એસો આગચ્છતીતિ અત્થો. **પૂરહત્થોવ બ્રાહ્મણો**તિ કત્તિકમાસે વાચનકં લભિત્વા પૂરહત્થો બ્રાહ્મણો વિય ચ કો નુ ખો એસોતિ વાનરં સન્ધાય વદતિ. **કહં નુ ભિક્ખં અચરી**તિ, ભો વાનર, કસ્મિં પદેસે અજ્જ ત્વં ભિક્ખં અચરિ. **કં સદ્ધં ઉપસઙ્કમી**તિ કતરં નામ પુબ્બપેતે ઉદ્દિસ્સ કતં સદ્ધભત્તં, કતરં વા સદ્ધં પુગ્ગલં ત્વં ઉપસઙ્કમિ, કુતો તે અયં દેય્યધમ્મો લદ્ધોતિ દીપેતિ.

તં સુત્વા દુસ્સીલવાનરો દુતિયં ગાથમાહ –

૬૮. ''અહં કપિસ્મિ દુમ્મેધો, અનામાસાનિ આમસિં;
ત્વં મં મોચય ભદ્દં તે, મુત્તો ગચ્છેય્ય પબ્બત''ન્તિ.

તત્થ **અહં કપિસ્મિ દુમ્મેધો**તિ ભદ્દં તે અહં અસ્મિ દુમ્મેધો ચપલચિત્તો મક્કટો. **અનામાસાનિ આમસિ**ન્તિ અનામસિતબ્બટ્ઠાનાનિ આમસિં. **ત્વં મં મોચય ભદ્દં તે**તિ ત્વં દયાલુ અનુકમ્પકો મં ઇમમ્હા દુક્ખા મોચેહિ, **ભદ્દં** તે હોતુ. **મુત્તો ગચ્છેય્ય પબ્બત**ન્તિ સોહં તવાનુભાવેન ઇમમ્હા બ્યસના મુત્તો પબ્બતમેવ ગચ્છેય્યં, ન તે પુન ચક્ખુપથે અત્તાનં દસ્સેય્યન્તિ.

બોધિસત્તો તસ્મિં કારુઞ્ઞેન કચ્છપેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો તતિયં ગાથમાહ –

૬૯. ''કચ્છપા કસ્સપા હોન્તિ, કોણ્ડઞ્ઞા હોન્તિ મક્કટા;
મુઞ્ચ કસ્સપ કોણ્ડઞ્ઞં, કતં મેથુનકં તયા''તિ.

તસ્સત્થો – કચ્છપા નામ કસ્સપગોત્તા હોન્તિ, મક્કટા કોણ્ડઞ્ઞગોત્તા, કસ્સપકોણ્ડઞ્ઞાનઞ્ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં આવાહવિવાહસમ્બન્ધો અત્થિ. અદ્ધા તયિદં લોલેન દુસ્સીલમક્કટેન તયા સદ્ધિં, તયા ચ દુસ્સીલેન ઇમિના મક્કટેન સદ્ધિં ગોત્તસદિસતાસઙ્ખાતસ્સ મેથુનધમ્મસ્સ અનુચ્છવિકં દુસ્સીલ્યકમ્મસઙ્ખાતમ્પિ મેથુનકં કતં, તસ્મા **મુઞ્ચ, કસ્સપ, કોણ્ડઞ્ઞ**ન્તિ.

કચ્છપો બોધિસત્તસ્સ વચનં સુત્વા કારણેન પસન્નો વાનરસ્સ અઙ્ગજાતં મુઞ્ચિ. મક્કટો મુત્તમત્તોવ બોધિસત્તં વન્દિત્વા પલાતો, પુન તં ઠાનં નિવત્તિત્વાપિ ન ઓલોકેસિ. કચ્છપોપિ બોધિસત્તં વન્દિત્વા સકટ્ઠાનમેવ ગતો. બોધિસત્તોપિ અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કચ્છપવાનરા દ્વે મહામત્તા અહેસું, તાપસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કચ્છપજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૭૪] ૪. લોલજાતકવણ્ણના

કાયં બલાકા સિખિનીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં લોલભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. તઞ્હિ ધમ્મસભં આનીતં સત્થા ''ન ત્વં ભિક્ખુ ઇદાનેવ લોલો, પુબ્બેપિ લોલોયેવ, લોલતાયેવ ચ જીવિતક્ખયં પત્તો, તં નિસ્સાય પોરાણકપણ્ડિતાપિ અત્તનો વસનટ્ઠાના પરિબાહિરા અહેસુ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બારાણસિસેટ્ઠિનો મહાનસે ભત્તકારકો પુઞ્ઞત્થાય નીળપચ્છિં ઠપેસિ. તદા બોધિસત્તો પારાવતયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા તત્થ વાસં કપ્પેસિ. અથેકો લોલકાકો મહાનસમત્થકેન ગચ્છન્તો નાનપ્પકારં મચ્છમંસવિકતિં દિસ્વા પિપાસાભિભૂતો ''કં નુ ખો નિસ્સાય સક્કા ભવેય્યં ઓકાસં લદ્ધુ''ન્તિ ચિન્તેત્વા બોધિસત્તં દિસ્વા ''ઇમં નિસ્સાય સક્કા''તિ સન્નિટ્ઠાનં કત્વા તસ્સ ગોચરાય અરઞ્ઞગમનકાલે પિટ્ઠિતો પિટ્ઠિતો અનુબન્ધિ. અથ નં બોધિસત્તો ''મયં ખો, કાક, અઞ્ઞગોચરા, ત્વમ્પિ અઞ્ઞગોચરો, કિં નુ ખો મં અનુબન્ધસી''તિ આહ. ''તુમ્હાકં, સામિ, કિરિયા મય્હં રુચ્ચતિ, અહમ્પિ તુમ્હેહિ સમાનગોચરો હુત્વા તુમ્હે ઉપટ્ઠાતું ઇચ્છામી''તિ. બોધિસત્તો સમ્પટિચ્છિ. સો તેન સદ્ધિં ગોચરભૂમિયં એકગોચરં ચરન્તો વિય ઓસક્કિત્વા ગોમયરાસિં વિદ્ધંસેત્વા પાણકે ખાદિત્વા કુચ્છિપૂરં કત્વા બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''તુમ્હે એત્તકં કાલં ચરથેવ, નનુ ભોજને નામ પમાણં ઞાતું વટ્ટતિ, એથ નાતિસાયમેવ ગચ્છામા''તિ આહ. બોધિસત્તો તં આદાય વસનટ્ઠાનં

અગમાસિ. ભત્તકારકો ‘‘અમ્હાકં પારાવતો સહાયં ગહેત્વા આગતો’’તિ કાકસ્સાપિ એકં થુસપચ્છિં ઠપેસિ. કાકોપિ ચતૂહપઞ્ચાહં તેનેવ નીહારેન વસિ.

અથેકદિવસં સેટ્ઠિનો બહુમચ્છમંસં આહરિયિત્થ, કાકો તં દિસ્વા લોભાભિભૂતો પચ્ચૂસકાલતો પટ્ઠાય નિત્થુનન્તો નિપજ્જિ. અથ નં પુનદિવસે બોધિસત્તો ‘‘એહિ, સમ્મ, ગોચરાય પક્કમિસ્સામા’’તિ આહ. ‘‘તુમ્હે ગચ્છથ, મય્હં અજિણ્ણાસઙ્કા અત્થી’’તિ. ‘‘સમ્મ, કાકાનં અજીરકો નામ નત્થિ, દીપવટ્ટિમત્તમેવ હિ તુમ્હાકં કુચ્છિયં થોકં તિટ્ઠતિ, સેસં અજ્ઝોહટમત્તમેવ જીરતિ, મમ વચનં કરોહિ, મા એતં મચ્છમંસં દિસ્વા એવમકાસી’’તિ. ‘‘સામિ, કિં નામેતં કથેથ, અજિણ્ણાસઙ્કાવ મય્હ’’ન્તિ. ‘‘તેન હિ અપ્પમત્તો હોહી’’તિ તં ઓવદિત્વા બોધિસત્તો પક્કામિ.

ભત્તકારકોપિ નાનામચ્છમંસવિકતિયો સમ્પાદેત્વા સરીરતો સેદં અપનેન્તો મહાનસદ્વારે અટ્ઠાસિ. કાકો ‘‘અયં ઇદાનિ કાલો મંસં ખાદિતુ’’ન્તિ ગન્ત્વા રસકરોટિમત્થકે નિસીદિ. ભત્તકારકો ‘‘કિરી’’તિ સદ્દં સુત્વા નિવત્તિત્વા ઓલોકેન્તો કાકં દિસ્વા પવિસિત્વા તં ગહેત્વા સકલસરીરલોમં લુઞ્ચિત્વા મત્થકે ચૂળં ઠપેત્વા સિઙ્ગીવેરમરિચાદીનિ પિસિત્વા તક્કેન આલોળેત્વા ‘‘ત્વં અમ્હાકં સેટ્ઠિનો મચ્છમંસં ઉચ્છિટ્ઠકં કરોસી’’તિ સકલસરીરમસ્સ મક્ખેત્વા ખિપિત્વા નીળપચ્છિયં પાતેસિ, બલવવેદના ઉપ્પજ્જિ. બોધિસત્તો ગોચરભૂમિતો આગન્ત્વા તં નિત્થુનન્તં દિસ્વા દવં કરોન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૭૦. ‘‘કાયં બલાકા સિખિની, ચોરી લઙ્ઘિપિતામહા;
ઓરં બલાકે આગચ્છ, ચણ્ડો મે વાયસો સખા’’તિ.

તત્થ **કાયં બલાકા સિખિની**તિ તં કાકં તસ્સ બહલતક્કેન મક્ખિતસરીરસેતવણ્ણત્તા મત્થકે ચ સિખાય ઠપિતત્તા ‘‘કા એસા બલાકા સિખિની’’તિ પુચ્છન્તો આલપતિ. **ચોરી**તિ કુલસ્સ અનનુઞ્ઞાય કુલઘરં, કાકસ્સ વા અરુચિયા પચ્છિં પવિટ્ઠત્તા ‘‘ચોરી’’તિ વદતિ. **લઙ્ઘિપિતામહા**તિ લઙ્ઘી વુચ્ચતિ આકાસે લઙ્ઘનતો મેઘો, બલાકા ચ નામ મેઘસદ્દેન ગબ્ભં ગણ્હન્તીતિ મેઘસદ્દો બલાકાનં પિતા, મેઘો પિતામહો હોતિ. તેનાહ ‘‘લઙ્ઘિપિતામહા’’તિ. **ઓરં બલાકે આગચ્છા**તિ, અમ્ભો બલાકે, ઇતો એહિ. **ચણ્ડો મે વા યસો સખા**તિ મય્હં સખા પચ્છિસામિકો વાયસો ચણ્ડો ફરુસો , સો આગતો તં દિસ્વા કણયસદિસેન તુણ્ડેન કોટ્ટેત્વા જીવિતક્ખયં પાપેય્ય, તસ્મા યાવ વાયસો નાગચ્છતિ, તાવ પચ્છિતો ઓતરિત્વા ઇતો એહિ, સીઘં પલાયસ્સૂતિ વદતિ.

તં સુત્વા કાકો દુતિયં ગાથમાહ –

૭૧. ‘‘નાહં બલાકા સિખિની, અહં લોલોસ્મિ વાયસો;
અકત્વા વચનં તુય્હં, પસ્સ લૂનોસ્મિ આગતો’’તિ.

તત્થ **આગતો**તિ ત્વં ઇદાનિ ગોચરભૂમિતો આગતો, મં લૂનં પસ્સાતિ અત્થો.

તં સુત્વા બોધિસત્તો તતિયં ગાથમાહ –

૭૨. ‘‘પુનપાપજ્જસી સમ્મ, સીલઞ્હિ તવ તાદિસં;
ન હિ માનુસકા ભોગા, સુભુઞ્જા હોન્તિ પક્ખિના’’તિ.

તત્થ **પુનપાપજ્જસી સમ્મા**તિ સમ્મ વાયસ, પુનપિ ત્વં એવરૂપં દુક્ખં પટિલભિસ્સસેવ, નત્થિ તે એત્તકેન મોક્ખો. કિંકારણા? **સીલઞ્હિ તવ તાદિસં** પાપકં, યસ્મા તવ આચારસીલં તાદિસં દુક્ખાધિગમસ્સેવ અનુરૂપં. **ન હિ માનુસકા**તિ મનુસ્સા નામ મહાપુઞ્ઞા, તિરચ્છાનગતાનં તથારૂપં પુઞ્ઞં નત્થિ, તસ્મા માનુસકા ભોગા તિરચ્છાનગતેન પક્ખિના ન ભુઞ્જીયન્તીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા બોધિસત્તો ''ઇતો દાનિ પટ્ઠાય મયા એત્થ વસિતું ન સક્કા''તિ ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞત્થ અગમાસિ. કાકોપિ નિત્થુનન્તો તત્થેવ કાલમકાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને લોલભિક્ખુ અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા લોલકાકો લોલભિક્ખુ અહોસિ, પારાવતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

લોલજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૭૫] ૫. રુચિરજાતકવણ્ણના

કાયં બલાકા રુચિરાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં લોલભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. દ્વેપિ વત્થૂનિ પુરિમસદિસાનેવ ગાથાપિ.

૭૩. ''કાયં બલાકા રુચિરા, કાકનીળસ્મિમચ્છતિ;
ચણ્ડો કાકો સખા મય્હં, યસ્સ ચેતં કુલાવકં.

૭૪. ''નનુ મં સમ્મ જાનાસિ, દિજ સામાકભોજન;
અકત્વા વચનં તુય્હં, પસ્સ લૂનોસ્મિ આગતો.

૭૫. ''પુનપાપજ્જસી સમ્મ, સીલઞ્હિ તવ તાદિસં;
ન હિ માનુસકા ભોગા, સુભુઞ્જા હોન્તિ પક્ખિના''તિ. –

ગાથા હિ એકન્તરિકાયેવ.

તત્થ ''**રુચિરા**''તિ તક્કમક્ખિતસરીરતાય સેતવણ્ણતં સન્ધાય વદતિ. રુચિરા પિયદસ્સના, પણ્ડરાતિ અત્થો. **કાકનીળસ્મિ**ન્તિ કાકકુલાવકે. ''કાકનિટ્ઠસ્મિ''ન્તિપિ પાઠો. **દિજા**તિ કાકો પારેવતં આલપતિ. **સામાકભોજના**તિ તિણબીજભોજન. સામાકગ્ગહણેન હેત્થ સબ્બમ્પિ તિણબીજં ગહિતં. ઇધાપિ બોધિસત્તો ''ન ઇદાનિ સક્કા ઇતો પટ્ઠાય મયા એત્થ વસિતુ''ન્તિ ઉપ્પતિત્વા અઞ્ઞત્થ ગતો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને લોલભિક્ખુ અનાગામિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા લોલકાકો લોલભિક્ખુ અહોસિ, પારાવતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રુચિરજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૭૬] ૬. કુરુધમ્મજાતકવણ્ણના

તવ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં હંસઘાતકભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિવાસિનો દ્વે સહાયકા ભિક્ખૂ પબ્બજિત્વા લદ્ધૂપસમ્પદા યેભુય્યેન એકતો વિચરન્તિ. તે એકદિવસં અચિરવતિં ગન્ત્વા ન્હત્વા વાલુકપુલિને આતપં તપ્પમાના સારણીયકથં કથેન્તા અટ્ઠંસુ, તસ્મિં ખણે દ્વે હંસા આકાસેન ગચ્છન્તિ. અથેકો દહરભિક્ખુ સક્ખરં ગહેત્વા ''એકસ્સ હંસપોતકસ્સ અક્ખિં પહરિસ્સામી''તિ આહ, ઇતરો ''ન સક્ખિસ્સસી''તિ આહ. ''તિટ્ઠતુ ઇમસ્મિં પસ્સે અક્ખિ, પરપસ્સે અક્ખિં પહરિસ્સામી''તિ. ''ઇદમ્પિ ન સક્ખિસ્સસિયેવા''તિ. ''તેન હિ ઉપધારેહી''તિ તિયંસં સક્ખરં ગહેત્વા હંસસ્સ પચ્છાભાગે ખિપિ. હંસો સક્ખરસદ્દં સુત્વા નિવત્તિત્વા ઓલોકેસિ, અથ નં ઇતરો વટ્ટસક્ખરં ગહેત્વા પરપસ્સે અક્ખિમ્હિ પહરિત્વા ઓરિમક્ખિના નિક્ખમાપેસિ. હંસો વિરવન્તો પરિવત્તિત્વા તેસં પાદમૂલેયેવ પતિ. તત્થ તત્થ ઠિતા ભિક્ખૂ દિસ્વા આગન્ત્વા ''આવુસો, એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા અનનુચ્છવિકં વો કતં પાણાતિપાતં કરોન્તેહી''તિ વત્વા તે આદાય તથાગતસ્સ દસ્સેસું. સત્થા ''સચ્ચં, કિર તયા ભિક્ખુ પાણાતિપાતો કતો''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''ભિક્ખુ, કસ્મા એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા એવમકાસિ, પોરાણકપણ્ડિતા અનુપ્પન્ને બુદ્ધે અગારમજ્ઝે સંકિલિટ્ઠવાસં વસમાના અપ્પમત્તકેસુપિ ઠાનેસુ કુક્કુચ્ચં કરિંસુ, ત્વં પન એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા કુક્કુચ્ચમત્તમ્પિ ન અકાસિ, નનુ નામ ભિક્ખુના કાયવાચાચિત્તેહિ સઞ્ઞતેન ભવિતબ્બ''ન્તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે કુરુરટ્ઠે ઇન્દપત્થનગરે ધનઞ્ચયે કોરબ્યે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ પટિસન્ધિં ગહેત્વા અનુપુબ્બેન વિઞ્ઞુતં પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતરા ઓપરજ્જે પતિટ્ઠાપિતો અપરભાગે પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં પત્વા દસ રાજધમ્મે અકોપેન્તો કુરુધમ્મે વત્તિત્થ. કુરુધમ્મો નામ પઞ્ચ સીલાનિ, તાનિ બોધિસત્તો પરિસુદ્ધાનિ કત્વા રક્ખિ. યથા ચ બોધિસત્તો, એવમસ્સ માતા અગ્ગમહેસી કનિટ્ઠભાતા ઉપરાજા પુરોહિતો બ્રાહ્મણો રજ્જુગાહકો અમચ્ચો સારથિ સેટ્ઠિ દોણમાપકો મહામત્તો દોવારિકો નગરસોભિની વણ્ણદાસીતિ એવમેતે.

''રાજા માતા મહેસી ચ, ઉપરાજા પુરોહિતો;
રજ્જુકો સારથિ સેટ્ઠિ, દોણો દોવારિકો તથા;
ગણિકેકાદસ જના, કુરુધમ્મે પતિટ્ઠિતા''તિ.

ઇતિ ઇમે સબ્બેપિ પરિસુદ્ધાનિ કત્વા પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખિંસુ. રાજા ચતૂસુ નગરદ્વારેસુ ચ નગરમજ્ઝે ચ નિવેસનદ્વારે ચાતિ છ દાનસાલાયો કારેત્વા દેવસિકં છસતસહસ્સં ધનં વિસ્સજ્જેન્તો સકલજમ્બુદીપં ઉન્નઙ્ગલં કત્વા દાનં અદાસિ, તસ્સ પન દાનજ્ઝાસયતા દાનાભિરતતા સકલજમ્બુદીપં અજ્ઝોત્થરિ. તસ્મિં કાલે કાલિઙ્ગરટ્ઠે દન્તપુરનગરે કાલિઙ્ગરાજા રજ્જં કારેસિ. તસ્સ રટ્ઠે દેવો ન વસ્સિ, તસ્મિં અવસ્સન્તે સકલરટ્ઠે છાતકં જાતં, આહારવિપત્તિયા ચ મનુસ્સાનં રોગો ઉદપાદિ, દુબ્બુટ્ઠિભયં છાતકભયં રોગભયન્તિ તીણિ ભયાનિ ઉપ્પજ્જિંસુ. મનુસ્સા નિગ્ગહણા દારકે હત્થેસુ ગહેત્વા તત્થ તત્થ વિચરન્તિ.

સકલરટ્ઠવાસિનો એકતો હુત્વા દન્તપુરં ગન્ત્વા રાજદ્વારે ઉક્કુટ્ઠિમકંસુ. રાજા વાતપાનં નિસ્સાય ઠિતો તં સદ્દં સુત્વા ''કિં કારણા એતે વિરવન્તી''તિ પુચ્છિ. ''મહારાજ , સકલરટ્ઠે તીણિ ભયાનિ ઉપ્પન્નાનિ, દેવો ન વસ્સતિ, સસ્સાનિ ન વિપન્નાનિ, છાતકં જાતં. મનુસ્સા દુબ્ભોજના રોગાભિભૂતા નિગ્ગહણા પુત્તે હત્થેસુ ગહેત્વા વિચરન્તિ, દેવં વસ્સાપેહિ મહારાજા''તિ. ''પોરાણકરાજાનો દેવે અવસ્સન્તે કિં કરોન્તી''તિ? ''પોરાણકરાજાનો, મહારાજ, દેવે

અવસ્સન્તે દાનં દત્વા ઉપોસથં અધિટ્ઠાય સમાદિન્નસીલા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા દબ્બસન્થરે સત્તાહં નિપજ્જન્તિ, તદા દેવો વસ્સતી''તિ. રાજા ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તથા અકાસિ. એવં સન્તેપિ દેવો ન વસ્સિ.

રાજા અમચ્ચે પુચ્છિ – ''અહં કત્તબ્બકિચ્ચં અકાસિં, દેવો ન વસ્સતિ, કિન્તિ કરોમા''તિ? ''મહારાજ, ઇન્દપત્થનગરે ધનઞ્ચયસ્સ કોરબ્યરઞ્ઞો અઞ્જનવણ્ણો નામ મઙ્ગલહત્થી અત્થિ, તં આનેસ્સામ, એવં સન્તે દેવો વસ્સતી''તિ. ''સો રાજા બલવાહનસમ્પન્નો દુપ્પસહો, કથમસ્સ હત્થિં આનેસ્સામા''તિ? ''મહારાજ, તેન સદ્ધિં યુદ્ધકિચ્ચં નત્થિ, દાનજ્ઝાસયો રાજા દાનાભિરતો યાચિતો સમાનો અલઙ્કતસીસમ્પિ છિન્દિત્વા પસાદસમ્પન્નાનિ અક્ખીનિપિ ઉપ્પાટેત્વા સકલરજ્જમ્પિ નિય્યાદેત્વા દદેય્ય, હત્થિમ્હિ વત્તબ્બમેવ નત્થિ, અવસ્સં યાચિતો દસ્સતી''તિ. ''કે પન તં યાચિતું સમત્થા''તિ? ''બ્રાહ્મણા, મહારાજા''તિ. રાજા બ્રાહ્મણગામતો અટ્ઠ બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા સક્કારસમ્માનં કત્વા હત્થિં યાચનત્થાય પેસેસિ. તે પરિબ્બયં આદાય અદ્ધિકવેસં ગહેત્વા સબ્બત્થ એકરત્તિવાસેન તુરિતગમનં ગન્ત્વા કતિપાહં નગરદ્વારે દાનસાલાસુ ભુઞ્જિત્વા સરીરં સન્તપ્પેત્વા ''કદા રાજા દાનગ્ગં આગચ્છિસ્સતી''તિ પુચ્છિંસુ. મનુસ્સા ''પક્ખસ્સ તયો દિવસે ચાતુદ્દસે પન્નરસે અટ્ઠમિયઞ્ચ આગચ્છતિ, સ્વે પન પુણ્ણમી, તસ્મા સ્વે આગચ્છિસ્સતી''તિ વદિંસુ.

બ્રાહ્મણા પુનદિવસે પાતોવ ગન્ત્વા પાચીનદ્વારે અટ્ઠંસુ. બોધિસત્તો પાતોવ ન્હત્વા ગત્તાનુલિત્તો સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતો અલઙ્કતહત્થિક્ખન્ધવરગતો મહન્તેન પરિવારેન પાચીનદ્વારેન દાનસાલં ગન્ત્વા ઓતરિત્વા સત્તટ્ઠજનાનં સહત્થા ભત્તં દત્વા ''ઇમિનાવ નીહારેન દેથા''તિ વત્વા હત્થિં અભિરુહિત્વા દક્ખિણદ્વારં અગમાસિ. બ્રાહ્મણા પાચીનદ્વારે આરક્ખસ્સ બલવતાય ઓકાસં અલભિત્વા દક્ખિણદ્વારમેવ ગન્ત્વા રાજાનં આગચ્છન્તં ઓલોકયમાના દ્વારતો નાતિદૂરે ઉન્નતટ્ઠાને ઠિતા સમ્પત્તં રાજાનં હત્થે ઉક્ખિપિત્વા ''જયતુ ભવં, મહારાજા''તિ જયાપેસું. રાજા વજિરઙ્કુસેન વારણં નિવત્તેત્વા તેસં સન્તિકં ગન્ત્વા ''ભો બ્રાહ્મણા, કિં ઇચ્છથા''તિ પુચ્છિ. બ્રાહ્મણા બોધિસત્તસ્સ ગુણં વણ્ણેન્તા પઠમં ગાથમાહંસુ –

૭૬. ''તવ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ, વિદિત્વાન જનાધિપ;
વણ્ણં અઞ્જનવણ્ણેન, કાલિઙ્ગસ્મિં નિમિમ્હસે''તિ.

તત્થ **સદ્ધન્તિ** કમ્મફલાનં સદ્દહનવસેન ઓકપ્પનિયસદ્ધં. **સીલન્તિ** સંવરસીલં અવીતિક્કમસીલં. **વણ્ણન્તિ** તદા તસ્મિં દેસે સુવણ્ણં વુચ્ચતિ, દેસનાસીસમેવ ચેતં. ઇમિના પન પદેન સબ્બમ્પિ હિરઞ્ઞસુવણ્ણાદિધનધઞ્ઞં સઙ્ગહિતં. **અઞ્જનવણ્ણેનાતિ** અઞ્જનપુઞ્જસમાનવણ્ણેન ઇમિના તવ નાગેન, **કાલિઙ્ગસ્મિન્તિ** કાલિઙ્ગરઞ્ઞો સન્તિકે. **નિમિમ્હસેતિ** વિનિમયવસેન ગણ્હિમ્હ, પરિભોગવસેન વા ઉદરે પક્ખિપિમ્હાતિ અત્થો. **સેતિ** નિપાતમત્તં. ઇદં વુત્તં હોતિ – મયઞ્હિ, જનાધિપ, તવ સદ્ધઞ્ચ સીલઞ્ચ વિદિત્વાન ''અદ્ધા નો એવં સદ્ધાસીલસમ્પન્નો રાજા યાચિતો અઞ્જનવણ્ણં નાગં દસ્સતી''તિ ઇમિના અત્તનો સન્તકેન વિય અઞ્જનવણ્ણેન કાલિઙ્ગરઞ્ઞો સન્તિકે નાગં વો આહરિસ્સામાતિ વત્વા બહુધનધઞ્ઞં નિમિમ્હસે પરિવત્તયિમ્હ ચેવ ઉદરે ચ પક્ખિપિમ્હ. એવં તં મયં ધારયમાના ઇધાગતા. તત્થ કત્તબ્બં દેવો જાનાતૂતિ.

અપરો નયો – તવ સદ્ધઞ્ચ સીલગુણસઙ્ખાતં વણ્ણઞ્ચ સુત્વા ''ઉળારગુણો રાજા જીવિતમ્પિ યાચિતો દદેય્ય, પગેવ તિરચ્છાનગતં નાગ''ન્તિ એવં કાલિઙ્ગસ્સ સન્તિકે ઇમિના અઞ્જનવણ્ણેન તવ વણ્ણં નિમિમ્હસે નિમિમ્હ તુલયિમ્હ, તેનમ્હા ઇધાગતાતિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ‘‘સચે, વો બ્રાહ્મણા, ઇમં નાગં પરિવત્તેત્વા ધનં ખાદિતં સુખાદિતં મા ચિન્તયિત્થ, યથાલઙ્કતમેવ વો નાગં દસ્સામી’’તિ સમસ્સાસેત્વા ઇતરા દ્વે ગાથા અવોચ –

૭૭. ‘‘અન્નભચ્ચા ચભચ્ચા ચ, યોધ ઉદ્દિસ્સ ગચ્છતિ;
સબ્બે તે અપ્પટિક્ખિપ્પા, પુબ્બાચરિયવચો ઇદં.

૭૮. ‘‘દદામિ વો બ્રાહ્મણા નાગમેતં, રાજારહં રાજભોગ્ગં યસસ્સિનં;
અલઙ્કતં હેમજાલાભિછન્નં, સસારથિં ગચ્છથ યેનકામ’’ન્તિ.

તત્થ **અન્નભચ્ચા ચભચ્ચા ચા**તિ પુરિસં ઉપનિસ્સાય જીવમાના યાગુભત્તાદિના અન્નેન ભરિતબ્બાતિ અન્નભચ્ચા, ઇતરે તથા અભરિતબ્બત્તા અભચ્ચા. સન્ધિવસેન પનેત્થ અકારલોપો વેદિતબ્બો. એત્તાવતા અત્તાનં ઉપનિસ્સાય ચ અનુપનિસ્સાય ચ જીવમાનવસેન સબ્બેપિ સત્તા દ્વે કોટ્ઠાસે કત્વા દસ્સિતા હોન્તિ. **યોધ ઉદ્દિસ્સ ગચ્છતી**તિ તેસુ સત્તેસુ ઇધ જીવલોકે યો સત્તો યં પુરિસં કાયચિદેવ પચ્ચાસીસનાય ઉદ્દિસ્સ ગચ્છતિ. **સબ્બે તે અપ્પટિક્ખિપ્પા**તિ તથા ઉદ્દિસ્સ ગચ્છન્તા સચેપિ બહૂ હોન્તિ, તથાપિ તેન પુરિસેન સબ્બે તે અપ્પટિક્ખિપ્પા, ‘‘અપેથ, ન વો દસ્સામી’’તિ એવં ન પટિક્ખિપિતબ્બાતિ અત્થો. **પુબ્બાચરિયવચો ઇદ**ન્તિ પુબ્બાચરિયા વુચ્ચન્તિ માતાપિતરો, ઇદં તેસં વચનં. એવમહં માતાપિતૂહિ સિક્ખાપિતોતિ દીપેતિ.

દદામિ વો બ્રાહ્મણા નાગમેતન્તિ યસ્મા ઇદં અમ્હાકં પુબ્બાચરિયવચો, તસ્માહં બ્રાહ્મણા તુમ્હાકં ઇમં નાગં દદામિ. **રાજારહ**ન્તિ રઞ્ઞો અનુચ્છવિકં. **રાજભોગ્ગ**ન્તિ રાજપરિભોગં. **યસસ્સિન**ન્તિ પરિવારસમ્પન્નં, તં કિર હત્થિં નિસ્સાય હત્થિગોપકહત્થિવેજ્જાદીનિ પઞ્ચ કુલસતાનિ જીવન્તિ, તેહિ સદ્ધિઞ્ઞેવ વો દદામીતિ અત્થો. **અલઙ્કત**ન્તિ નાનાવિધેહિ હત્થિઅલઙ્કારેહિ અલઙ્કતં. **હેમજાલાભિછન્ન**ન્તિ સુવણ્ણજાલેન અભિચ્છન્નં. **સસારથિ**ન્તિ યો પનસ્સ સારથિ હત્થિગોપકો આચરિયો, તેન સદ્ધિંયેવ દદામિ, તસ્મા સસારથિ હુત્વા તુમ્હે સપરિવારં ઇમં નાગં ગહેત્વા યેનકામં ગચ્છથાતિ.

એવં હત્થિક્ખન્ધવરગતોવ મહાસત્તો વાચાય દત્વા પુન હત્થિક્ખન્ધા ઓરુય્હ ‘‘સચે અનલઙ્કતટ્ઠાનં અત્થિ, અલઙ્કરિત્વા દસ્સામી’’તિ વત્વા તિક્ખત્તું પદક્ખિણં કરોન્તો ઉપધારેત્વા અનલઙ્કતટ્ઠાનં અદિસ્વા તસ્સ સોણ્ડં બ્રાહ્મણાનં હત્થેસુ ઠપેત્વા સુવણ્ણભિઙ્કારેન પુપ્ફગન્ધવાસિતં ઉદકં પાતેત્વા અદાસિ. બ્રાહ્મણા સપરિવારં નાગં સમ્પટિચ્છિત્વા હત્થિપિટ્ઠે નિસિન્ના દન્તપુરં ગન્ત્વા હત્થિં રઞ્ઞો અદંસુ, હત્થિમ્હિ આગતેપિ દેવો ન વસ્સતેવ. રાજા ‘‘કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ ઉત્તરિં પુચ્છન્તો ‘‘ધનઞ્ચયકોરબ્યરાજા કુરુધમ્મં રક્ખતિ, તેનસ્સ રટ્ઠે અન્વદ્ધમાસં અનુદસાહં દેવો વસ્સતિ, રઞ્ઞો ગુણાનુભાવો ચેસ, ઇમસ્સ પન તિરચ્છાનગતસ્સ ગુણા હોન્તાપિ કિત્તકા ભવેય્યુ’’ન્તિ સુત્વા ‘‘તેન હિ યથાલઙ્કતમેવ સપરિવારં હત્થિં પતિનેત્વા રઞ્ઞો દત્વા યં સો કુરુધમ્મં રક્ખતિ, તં સુવણ્ણપટ્ટે લિખિત્વા આનેથા’’તિ બ્રાહ્મણે ચ અમચ્ચે ચ પેસેસિ. તે ગન્ત્વા રઞ્ઞો હત્થિં નિય્યાદેત્વા ‘‘દેવ, ઇમસ્મિં હત્થિમ્હિ ગતેપિ અમ્હાકં રટ્ઠે દેવો ન વસ્સતિ, તુમ્હે કિર કુરુધમ્મં નામ રક્ખથ, અમ્હાકમ્પિ રાજા તં રક્ખિતુકામો ઇમસ્મિં સુવણ્ણપટ્ટે લિખિત્વા આનેથા’’તિ પેસેસિ. ‘‘દેથ નો કુરુધમ્મ’’ન્તિ. ‘‘તાતા, સચ્ચાહં એતં કુરુધમ્મં રક્ખામિ, ઇદાનિ પન મે તત્થ કુક્કુચ્ચં અત્થિ, ન મે સો કુરુધમ્મો ચિત્તં આરાધેતિ, તસ્મા તુમ્હાકં દાતું ન સક્કા’’તિ.

કસ્મા પન તં સીલં રાજાનં ન આરાધેતીતિ? તદા કિર રાજૂનં તતિયે તતિયે સંવચ્છરે કત્તિકમાસે પવત્તો છણો નામ હોતિ, તં છણં કીળન્તા રાજાનો સબ્બાલઙ્કારપટિમણ્ડિતા દેવવેસં ગહેત્વા ચિત્તરાજસ્સ નામ યક્ખસ્સ

સન્તિકે ઠત્વા ચતુદ્દિસા પુપ્ફપટિમણ્ડિતે ચિત્તસરે ખિપન્તિ. અયમ્પિ રાજા તં ખણં કીળન્તો એકિસ્સા તળાકપાળિયા ચિત્તરાજસ્સ યક્ખસ્સ સન્તિકે ઠત્વા ચતુદ્દિસા ચિત્તસરે ખિપિત્વા તેસુ સેસદિસાગતે તયો સરે દિસ્વા ઉદકપિટ્ઠે ખિત્તસરં ન અદ્દસ. રઞ્ઞો "કચ્ચિ નુ ખો મયા ખિત્તો સરો મચ્છસરીરે પતિતો"તિ કુક્કુચ્ચં અહોસિ પાણાતિપાતકમ્મેન સીલભેદં આરબ્ભ, તસ્મા સીલં ન આરાધેતિ. સો એવમાહ – "તાતા, મય્હં કુરુધમ્મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, માતા પન મે સુરક્ખિતં રક્ખતિ, તસ્સા સન્તિકે ગણ્હથા"તિ. "મહારાજ, તુમ્હાકં 'પાણં વધિસ્સામી'તિ ચેતના નત્થિ, તં વિના પાણાતિપાતો નામ ન હોતિ, દેથ નો અત્તના રક્ખિતં કુરુધમ્મ"ન્તિ. "તેન હિ લિખથા"તિ સુવણ્ણપટ્ટે લિખાપેસિ – "પાણો ન હન્તબ્બો, અદિન્નં નાદાતબ્બં , કામેસુ મિચ્છા ન ચરિતબ્બં, મુસા ન ભણિતબ્બં , મજ્જં ન પાતબ્બ"ન્તિ લિખાપેત્વા ચ પન "એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, માતુ મે સન્તિકે ગણ્હથા"તિ આહ.

દૂતા રાજાનં વન્દિત્વા તસ્સા સન્તિકં ગન્ત્વા "દેવિ, તુમ્હે કિર કુરુધમ્મં રક્ખથ, તં નો દેથા"તિ વદિંસુ. "તાતા, સચ્ચાહં કુરુધમ્મં રક્ખામિ, ઇદાનિ પન મે તત્થ કુક્કુચ્ચં ઉપ્પન્નં, ન મે સો કુરુધમ્મો આરાધેતિ તેન વો દાતું ન સક્કા"તિ. તસ્સા કિર દ્વે પુત્તા જેટ્ઠો રાજા, કનિટ્ઠો ઉપરાજા. અથેકો રાજા બોધિસત્તસ્સ સતસહસ્સગ્ઘનકં ચન્દનસારં સહસ્સગ્ઘનકં કઞ્ચનમાલં પેસેસિ. સો "માતરં પૂજેસ્સામી"તિ તં સબ્બં માતુ પેસેસિ. સા ચિન્તેસિ – "અહં નેવ ચન્દનં વિલિમ્પામિ, ન માલં ધારેમિ, સુણિસાનં દસ્સામી"તિ. અથસ્સા એતદહોસિ – "જેટ્ઠસુણિસા મે ઇસ્સરા, અગ્ગમહેસિટ્ઠાને ઠિતા, તસ્સા સુવણ્ણમાલં દસ્સામિ. કનિટ્ઠસુણિસા પન દુગ્ગતા, તસ્સા ચન્દનસારં દસ્સામી"તિ. સા રઞ્ઞો દેવિયા સુવણ્ણમાલં દત્વા ઉપરાજભરિયાય ચન્દનસારં અદાસિ, દત્વા ચ પનસ્સા "અહં કુરુધમ્મં રક્ખામિ, એતાસં દુગ્ગતાદુગ્ગતભાવો મય્હં અપ્પમાણં, જેટ્ઠાપચાયિકકમ્મમેવ પન કાતું મય્હં અનુરૂપં, કચ્ચિ નુ ખો મે તસ્સ અકતત્તા સીલં ભિન્ન"ન્તિ કુક્કુચ્ચં અહોસિ, તસ્મા એવમાહ. અથ નં દૂતા "અત્તનો સન્તકં નામ યથારુચિયા દીયતિ, તુમ્હે એત્તકેનપિ કુક્કુચ્ચં કુરુમાના કિં અઞ્ઞં પાપં કરિસ્સથ, સીલં નામ એવરૂપેન ન ભિજ્જતિ, દેથ નો કુરુધમ્મ"ન્તિ વત્વા તસ્સાપિ સન્તિકે ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

"તાતા, એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, સુણિસા પન મે સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સા સન્તિકે ગણ્હથા"તિ વુત્તા ચ પન અગ્ગમહેસિં ઉપસઙ્કમિત્વા પુરિમનયેનેવ કુરુધમ્મં યાચિંસુ. સાપિ પુરિમનયેનેવ વત્વા "ઇદાનિ મં સીલં નારાધેતિ, તેન વો દાતું ન સક્કા"તિ આહ. સા કિર એકદિવસં સીહપઞ્જરે ઠિતા રઞ્ઞો નગરં પદક્ખિણં કરોન્તસ્સ પચ્છતો હત્થિપિટ્ઠે નિસિન્નં ઉપરાજં દિસ્વા લોભં ઉપ્પાદેત્વા "સચાહં ઇમિના સદ્ધિં સન્થવં કરેય્યં, ભાતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠિતો મં એસ સઙ્ગણ્હેય્યા"તિ ચિન્તેસિ. અથસ્સા "અહં કુરુધમ્મં રક્ખમાના સસામિકા હુત્વા કિલેસવસેન અઞ્ઞં પુરિસં ઓલોકેસિં, સીલેન મે ભિન્નેન ભવિતબ્બ"ન્તિ કુક્કુચ્ચં અહોસિ, તસ્મા એવમાહ. અથ નં દૂતા "અતિચારો નામ અય્યે ચિત્તુપ્પાદમત્તેન ન હોતિ, તુમ્હે એત્તકેનપિ કુક્કુચ્ચં કુરુમાના વીતિક્કમં કિંકરિસ્સથ, ન એત્તકેન સીલં ભિજ્જતિ, દેથ નો કુરુધમ્મ"ન્તિ વત્વા તસ્સાપિ સન્તિકે ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

"તાતા, એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, ઉપરાજા પન સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા"તિ વુત્તા ચ પન ઉપરાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા પુરિમનયેનેવ કુરુધમ્મં યાચિંસુ. સો પન સાયં રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છન્તો રથેનેવ રાજઙ્ગણં પત્વા સચે રઞ્ઞો સન્તિકે ભુઞ્જિત્વા તત્થેવ સયિતુકામો હોતિ, રસ્મિયો ચ પતોદઞ્ચ અન્તોધુરે છડ્ડેતિ. તાય સઞ્ઞાય જનો પક્કમિત્વા પુનદિવસે પાતોવ ગન્ત્વા તસ્સ નિક્ખમનં ઓલોકેન્તોવ તિટ્ઠતિ. સારથિપિ રથં ગોપયિત્વા પુનદિવસે પાતોવ તં આદાય રાજદ્વારે તિટ્ઠતિ. સચે તઙ્ખણઞ્ઞેવ નિક્ખન્તુકામો હોતિ, રસ્મિયો ચ પતોદઞ્ચ અન્તોરથેયેવ ઠપેત્વા રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છતિ. મહાજનો તાય સઞ્ઞાય "ઇદાનેવ નિક્ખમિસ્સતી"તિ

રાજદ્વારેયેવ તિટ્ઠતિ. સો એકદિવસં એવં કત્વા રાજનિવેસનં પાવિસિ, પવિટ્ઠમત્તસ્સયેવસ્સ દેવો પાવસ્સિ. રાજા ‘‘દેવો વસ્સતી’’તિ તસ્સ નિક્ખન્તું નાદાસિ, સો તત્થેવ ભુઞ્જિત્વા સયિ. મહાજનો ‘‘ઇદાનિ નિક્ખમિસ્સતી’’તિ સબ્બરત્તિં તેમેન્તો અટ્ઠાસિ. ઉપરાજા દુતિયદિવસે નિક્ખમિત્વા તેમેત્વા ઠિતં મહાજનં દિસ્વા ‘‘અહં કુરુધમ્મં રક્ખન્તો એત્તકં જનં કિલમેસિં, સીલેન મે ભિન્નેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ કુક્કુચ્ચં અહોસિ, તેન તેસં દૂતાનં ‘‘સચ્ચાહં કુરુધમ્મં રક્ખામિ, ઇદાનિ પન મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, તેન વો ન સક્કા દાતુ’’ન્તિ વત્વા તમત્થં આરોચેસિ. અથ નં દૂતા ‘‘તુમ્હાકં, દેવ, ‘એતે કિલમન્તૂ’તિ ચિત્તં નત્થિ, અચેતનકં કમ્મં ન હોતિ, એત્તકેનપિ કુક્કુચ્ચં કરોન્તાનં કથં તુમ્હાકં વીતિક્કમો ભવિસ્સતી’’તિ વત્વા તસ્સપિ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

‘‘એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, પુરોહિતો પન સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા’’તિ વુત્તા ચ પન પુરોહિતં ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિંસુ. સોપિ એકદિવસં રાજુપટ્ઠાનં ગચ્છન્તો એકેન રઞ્ઞા તસ્સ રઞ્ઞો પેસિતં તરુણરવિવણ્ણં રથં અન્તરામગ્ગે દિસ્વા ‘‘કસ્સાયં રથો’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘રઞ્ઞો આભતો’’તિ સુત્વા ‘‘અહં મહલ્લકો, સચે મે રાજા ઇમં રથં દદેય્ય, સુખં ઇમં આરુય્હ વિચરેય્ય’’ન્તિ ચિન્તેત્વા રાજુપટ્ઠાનં ગતો. તસ્સ જયાપેત્વા ઠિતકાલે રઞ્ઞો રથં દસ્સેસું. રાજા દિસ્વા ‘‘અતિ વિય સુન્દરો અયં રથો, આચરિયસ્સ નં દેથા’’તિ આહ. પુરોહિતો ન ઇચ્છિ, પુનપ્પુનં વુચ્ચમાનોપિ ન ઇચ્છિયેવ. કિંકારણા? એવં કિરસ્સ અહોસિ – ‘‘અહં કુરુધમ્મં રક્ખન્તોવ પરસન્તકે લોભં અકાસિં, ભિન્નેન મે સીલેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ. સો એતમત્થં આચિક્ખિત્વા ‘‘તાતા, કુરુધમ્મે મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, ન મં સો ધમ્મો આરાધેતિ, તસ્મા ન સક્કા દાતુ’’ન્તિ આહ. અથ નં દૂતા ‘‘અય્ય, લોભુપ્પાદમત્તેન ન સીલં ભિજ્જતિ, તુમ્હે એત્તકેનપિ કુક્કુચ્ચં કરોન્તા કિં વીતિક્કમં કરિસ્સથા’’તિ વત્વા તસ્સપિ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

‘‘એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, રજ્જુગાહકો અમચ્ચો પન સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા’’તિ વુત્તા ચ પન તમ્પિ ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિંસુ. સોપિ એકદિવસં જનપદે ખેત્તં મિનન્તો રજ્જું દણ્ડકે બન્ધિત્વા એકં કોટિં ખેત્તસામિકેન ગણ્હાપેત્વા એકં અત્તના અગ્ગહેસિ, તેન ગહિતરજ્જુકોટિયા બદ્ધદણ્ડકો એકસ્સ કક્કટકસ્સ બિલમજ્ઝં પાપુણિ. સો ચિન્તેસિ – ‘‘સચે દણ્ડકં બિલે ઓતારેસ્સામિ, અન્તોબિલે કક્કટકો નસ્સિસ્સતિ. સચે પન પરતો કરિસ્સામિ, રઞ્ઞો સન્તકં નસ્સિસ્સતિ. સચે ઓરતો કરિસ્સામિ, કુટુમ્બિકસ્સ સન્તકં નસ્સિસ્સતિ, કિં નુ ખો કાતબ્બ’’ન્તિ? અથસ્સ એતદહોસિ – ‘‘બિલે કક્કટકેન ભવિતબ્બં, સચે ભવેય્ય, પઞ્ઞાયેય્ય, એત્થેવ નં ઓતારેસ્સામી’’તિ બિલે દણ્ડકં ઓતારેસિ, કક્કટકો ‘‘કિરી’’તિ સદ્દમકાસિ. અથસ્સ એતદહોસિ – ‘‘દણ્ડકો કક્કટકપિટ્ઠે ઓતિણ્ણો ભવિસ્સતિ, કક્કટકો મતો ભવિસ્સતિ, અહઞ્ચ કુરુધમ્મં રક્ખામિ, તેન મે સીલેન ભિન્નેન ભવિતબ્બ’’ન્તિ . સો એતમત્થં આચિક્ખિત્વા ‘‘ઇમિના મે કારણેન કુરુધમ્મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, તેન વો ન સક્કા દાતુ’’ન્તિ આહ. અથ નં દૂતા ‘‘તુમ્હાકં ‘કક્કટકો મરતૂ’તિ ચિત્તં નત્થિ, અચેતનકં કમ્મં નામ ન હોતિ. તુમ્હે એત્તકેનપિ કુક્કુચ્ચં કરોન્તા કિં વીતિક્કમં કરિસ્સથા’’તિ વત્વા તસ્સપિ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

‘‘એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, સારથિ પન સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા’’તિ વુત્તા ચ પન તમ્પિ ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિંસુ. સો એકદિવસં રાજાનં રથેન ઉય્યાનં નેસિ. રાજા તત્થ દિવા કીળિત્વા સાયં નિક્ખમિત્વા રથં અભિરુહિ, તસ્સ નગરં અસમ્પત્તસ્સેવ સૂરિયત્થઙ્ગમનવેલાય મેઘો ઉટ્ઠહિ. સારથિ રઞ્ઞો તેમનભયેન સિન્ધવાનં પતોદસઞ્ઞમદાસિ. સિન્ધવા જવેન પક્ખન્દિંસુ. તતો પટ્ઠાય ચ પન તે ઉય્યાનં ગચ્છન્તાપિ તતો આગચ્છન્તાપિ તં ઠાનં પત્વા જવેન ગચ્છન્તિ આગચ્છન્તિ. કિં કારણા? તેસં કિર એતદહોસિ – ‘‘ઇમસ્મિં ઠાને પરિસ્સયેન ભવિતબ્બં, તેન નો સારથિ તદા પતોદસઞ્ઞં અદાસી’’તિ. સારથિસ્સપિ એતદહોસિ – ‘‘રઞ્ઞો તેમને

વા અતેમને વા મય્હં દોસો નત્થિ, અહં પન અદ્ધાને સુસિક્ખિતસિન્ધવાનં પતોદસઞ્ઞં અદાસિં, તેન ઇમે ઇદાનિ અપરાપરં જવન્તા કિલમન્તિ, અહઞ્ચ કુરુધમ્મં રક્ખામિ, તેન મે ભિન્નેન સીલેન ભવિતબ્બ''ન્તિ. સો એતમત્થં આચિક્ખિત્વા ''ઇમિના કારણેન કુરુધમ્મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, તેન વો ન સક્કા દાતુ''ન્તિ આહ. અથ નં દૂતા ''તુમ્હાકં 'સિન્ધવા કિલમન્તૂ'તિ ચિત્તં નત્થિ, અચેતનકં કમ્મં નામ ન હોતિ, એત્તકેનપિ ચ તુમ્હે કુક્કુચ્ચં કરોન્તા કિં વીતિક્કમં કરિસ્સથા''તિ વત્વા તસ્સ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

''એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, સેટ્ઠિ પન સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા''તિ વુત્તા ચ પન તમ્પિ ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિંસુ. સોપિ એકદિવસં ગબ્ભતો નિક્ખન્તસાલિસીસં અત્તનો સાલિખેત્તં ગન્ત્વા પચ્ચવેક્ખિત્વા નિવત્તમાનો ''વીહિમાલં બન્ધાપેસ્સામી''તિ એકં સાલિસીસમુટ્ઠિં ગાહાપેત્વા થૂણાય બન્ધાપેસિ. અથસ્સ એતદહોસિ – ''ઇમમ્હા કેદારા મયા રઞ્ઞો ભાગો દાતબ્બો, અદિન્નભાગતોયેવ મે કેદારતો સાલિસીસમુટ્ઠિ ગાહાપિતો, અહઞ્ચ કુરુધમ્મં રક્ખામિ, તેન મે ભિન્નેન સીલેન ભવિતબ્બ''ન્તિ. સો એતમત્થં આચિક્ખિત્વા ''ઇમિના મે કારણેન કુરુધમ્મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, તેન વો ન સક્કા દાતુ''ન્તિ આહ. અથ નં દૂતા ''તુમ્હાકં થેય્યચિત્તં નત્થિ, તેન વિના અદિન્નાદાનં નામ પઞ્ઞાપેતું ન સક્કા, એત્તકેનપિ કુક્કુચ્ચં કરોન્તા તુમ્હે પરસન્તકં નામ કિં ગણ્હિસ્સથા''તિ વત્વા તસ્સપિ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

''એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, દોણમાપકો પન મહામત્તો સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા''તિ વુત્તા ચ પન તમ્પિ ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિંસુ. સો કિર એકદિવસં કોટ્ઠાગારદ્વારે નિસીદિત્વા રાજભાગે વીહિં મિનાપેન્તો અમિતવીહિરાસિતો વીહિં ગહેત્વા લક્ખં ઠપેસિ, તસ્મિં ખણે દેવો પાવસ્સિ. મહામત્તો લક્ખાનિ ગણેત્વા ''મિતવીહી એત્તકા નામ હોન્તી''તિ વત્વા લક્ખવીહિં સંકડ્ઢિત્વા મિતરાસિમ્હિ પક્ખિપિત્વા વેગેન ગન્ત્વા દ્વારકોટ્ઠકે ઠત્વા ચિન્તેસિ – ''કિં નુ ખો મયા લક્ખવીહી મિતવીહિરાસિમ્હિ પક્ખિત્તા, ઉદાહુ અમિતરાસિમ્હી''તિ. અથસ્સ એતદહોસિ – ''સચે મે મિતવીહિરાસિમ્હિ પક્ખિત્તા અકારણેનેવ રઞ્ઞો સન્તકં વડ્ઢિતં, ગહપતિકાનં સન્તકં નાસિતં, અહઞ્ચ કુરુધમ્મં રક્ખામિ, તેન મે ભિન્નેન સીલેન ભવિતબ્બ''ન્તિ. સો એતમત્થં આચિક્ખિત્વા ''ઇમિના મે કારણેન કુરુધમ્મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, તેન વો ન સક્કા દાતુ''ન્તિ આહ. અથ નં દૂતા ''તુમ્હાકં થેય્યચિત્તં નત્થિ, તેન વિના અદિન્નાદાનં નામ પઞ્ઞાપેતું ન સક્કા, એત્તકેનપિ કુક્કુચ્ચં કરોન્તા કિં તુમ્હે પરસ્સ સન્તકં ગણ્હિસ્સથા''તિ વત્વા તસ્સપિ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

''એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, દોવારિકો પન સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા''તિ વુત્તા ચ પન તમ્પિ ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિંસુ. સોપિ એકદિવસં નગરદ્વારં પિધાનવેલાય તિક્ખત્તું સદ્દમનુસ્સાવેસિ. અથેકો દલિદ્દમનુસ્સો અત્તનો કનિટ્ઠભગિનિયા સદ્ધિં દારુપણ્ણત્થાય અરઞ્ઞં ગન્ત્વા નિવત્તન્તો તસ્સ સદ્દં સુત્વા ભગિનિં આદાય વેગેન દ્વારં સમ્પાપુણિ. અથ નં દોવારિકો ''ત્વં નગરે રઞ્ઞો અત્થિભાવં કિં ન જાનાસિ, 'સકલસ્સેવ ઇમસ્સ નગરસ્સ દ્વારં પિધીયતી'તિ ન જાનાસિ, અત્તનો માતુગામં ગહેત્વા અરઞ્ઞે કામરતિકીળં કીળન્તો દિવસં વિચરસી''તિ આહ. અથસ્સ ઇતરેન ''ન મે, સામિ, ભરિયા, ભગિની મે એસા''તિ વુત્તે એતદહોસિ – ''અકારણં વત મે કતં ભગિનિં ભરિયાતિ કથેન્તેન, અહઞ્ચ કુરુધમ્મં રક્ખામિ, તેન મે ભિન્નેન સીલેન ભવિતબ્બ''ન્તિ. સો એતમત્થં આચિક્ખિત્વા ''ઇમિના મે કારણેન કુરુધમ્મે કુક્કુચ્ચં અત્થિ, તેન વો ન સક્કા દાતુ''ન્તિ આહ. અથ નં દૂતા ''એતં તુમ્હેહિ તથાસઞ્ઞાય કથિતં, એત્થ વો સીલભેદો નત્થિ, એત્તકેનપિ ચ તુમ્હે કુક્કુચ્ચાયન્તા કુરુધમ્મે સમ્પજાનમુસાવાદં નામ કિં કરિસ્સથા''તિ વત્વા તસ્સપિ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

‘‘એવં સન્તેપિ નેવ મં આરાધેતિ, વણ્ણદાસી પન સુટ્ઠુ રક્ખતિ, તસ્સ સન્તિકે ગણ્હથા’’તિ વુત્તા ચ પન તમ્પિ ઉપસઙ્કમિત્વા યાચિંસુ. સા પુરિમનયેનેવ પટિક્ખિપિ. કિંકારણા ? સક્કો કિર દેવાનમિન્દો ‘‘તસ્સા સીલં વીમંસિસ્સામી’’તિ માણવકવણ્ણેન આગન્ત્વા ‘‘અહં આગમિસ્સામી’’તિ વત્વા સહસ્સં દત્વા દેવલોકમેવ ગન્ત્વા તીણિ સંવચ્છરાનિ નાગચ્છિ. સા અત્તનો સીલભેદભયેન તીણિ સંવચ્છરાનિ અઞ્ઞસ્સ પુરિસસ્સ હત્થતો તમ્બૂલમત્તમ્પિ ન ગણ્હિ, સા અનુક્કમેન દુગ્ગતા હુત્વા ચિન્તેસિ – ‘‘મય્હં સહસ્સં દત્વા ગતપુરિસસ્સ તીણિ સંવચ્છરાનિ અનાગચ્છન્તસ્સ દુગ્ગતા જાતા, જીવિતવુત્તિં ઘટેતું ન સક્કોમિ, ઇતો દાનિ પટ્ઠાય મયા વિનિચ્છયમહામત્તાનં આરોચેત્વા પરિબ્બયં ગહેતું વટ્ટતી’’તિ. સા વિનિચ્છયં ગન્ત્વા ‘‘સામિ, પરિબ્બયં દત્વા ગતપુરિસસ્સ મે તીણિ સંવચ્છરાનિ, મતભાવમ્પિસ્સ ન જાનામિ, જીવિતં ઘટેતું ન સક્કોમિ, કિં કરોમિ, સામી’’તિ આહ. તીણિ સંવચ્છરાનિ અનાગચ્છન્તે કિં કરિસ્સસિ, ઇતો પટ્ઠાય પરિબ્બયં ગણ્હાતિ. તસ્સા લદ્ધવિનિચ્છયાય વિનિચ્છયતો નિક્ખમમાનાય એવ એકો પુરિસો સહસ્સભણ્ડિકં ઉપનામેસિ.

તસ્સ ગહણત્થાય હત્થં પસારણકાલે સક્કો અત્તાનં દસ્સેસિ. સા દિસ્વાવ ‘‘મય્હં સંવચ્છરત્તયમત્થકે સહસ્સદાયકો પુરિસો આગતો, તાત, નત્થિ મે તવ કહાપણેહિ અત્થો’’તિ હત્થં સમિઞ્જેસિ. સક્કો અત્તનો સરીરઞ્ઞેવ અભિનિમ્મિનિત્વા તરુણસૂરિયો વિય જલન્તો આકાસે અટ્ઠાસિ, સકલનગરં સન્નિપતિ. સક્કો મહાજનમજ્ઝે ‘‘અહં એતિસ્સા વીમંસનવસેન સંવચ્છરત્તયમત્થકે સહસ્સં અદાસિં, સીલં રક્ખન્તા નામ એવરૂપા હુત્વા રક્ખથા’’તિ ઓવાદં દત્વા તસ્સા નિવેસનં સત્તરતનેહિ પૂરેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય અપ્પમત્તા હોહી’’તિ તં અનુસાસિત્વા દેવલોકમેવ અગમાસિ. ઇમિના કારણેન સા ‘‘અહં ગહિતભતિં અજીરાપેત્વાવ અઞ્ઞેન દીયમાનાય ભતિયા હત્થં પસારેસિં, ઇમિના કારણેન મં સીલં નારાધેતિ, તેન વો દાતું ન સક્કા’’તિ પટિક્ખિપિ. અથ નં દૂતા ‘‘હત્થપ્પસારણમત્તેન સીલભેદો નત્થિ, સીલં નામ એતં પરમવિસુદ્ધિ હોતી’’તિ વત્વા તસ્સાપિ સન્તિકે સીલં ગહેત્વા સુવણ્ણપટ્ટે લિખિંસુ.

ઇતિ ઇમેસં એકાદસન્નં જનાનં રક્ખણસીલં સુવણ્ણપટ્ટે લિખિત્વા દન્તપુરં ગન્ત્વા કાલિઙ્ગરઞ્ઞો સુવણ્ણપટ્ટં દત્વા તં પવત્તિં આરોચેસું. રાજા તસ્મિં કુરુધમ્મે વત્તમાનો પઞ્ચ સીલાનિ પૂરેસિ. તસ્મિં ખણે સકલકાલિઙ્ગરટ્ઠે દેવો વસ્સિ, તીણિ ભયાનિ વૂપસન્તાનિ, રટ્ઠં ખેમં સુભિક્ખં અહોસિ. બોધિસત્તો યાવજીવં દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા સપરિવારો સગ્ગપુરં પૂરેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ. ‘‘સચ્ચપરિયોસાને કેચિ સોતાપન્ના અહેસું, કેચિ સકદાગામિનો, કેચિ અનાગામિનો, કેચિ અરહન્તો’’તિ. જાતકસમોધાને પન –

‘‘ગણિકા ઉપ્પલવણ્ણા, પુણ્ણો દોવારિકો તદા;
રજ્જુગાહો કચ્ચાયનો, મોગ્ગલ્લાનો દોણમાપકો.

‘‘સારિપુત્તો તદા સેટ્ઠિ, અનુરુદ્ધો ચ સારથિ;
બ્રાહ્મણો કસ્સપો થેરો, ઉપરાજા નન્દપણ્ડિતો.

‘‘મહેસી રાહુલમાતા, માયાદેવી જનેત્તિયા;
કુરુરાજા બોધિસત્તો, એવં ધારેથ જાતક’’ન્તિ.

કુરુધમ્મજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૭૭] ૭. રોમકજાતકવણ્ણના

વસ્સાનિ પઞ્ઞાસ સમાધિકાનીતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો ભગવતો વધાય પરિસક્કનં આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ ઉત્તાનમેવ.

અતીતે પન બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો પારાવતો હુત્વા બહુપારાવતપરિવુતો અરઞ્ઞે પબ્બતગુહાયં વાસં કપ્પેસિ. અઞ્ઞતરોપિ ખો તાપસો સીલસમ્પન્નો તેસં પારાવતાનં વસનટ્ઠાનતો અવિદૂરે એકં પચ્ચન્તગામં ઉપનિસ્સાય અસ્સમપદં માપેત્વા પબ્બતગુહાયં વાસં કપ્પેસિ. બોધિસત્તો અન્તરન્તરા તસ્સ સન્તિકં આગન્ત્વા સોતબ્બયુત્તકં સુણાતિ. તાપસો તત્થ ચિરં વસિત્વા પક્કામિ, અથઞ્ઞો કૂટજટિલો આગન્ત્વા તત્થ વાસં કપ્પેસિ. બોધિસત્તો પારાવતપરિવુતો તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા પટિસન્થારં કત્વા અસ્સમપદે વિચરિત્વા ગિરિકન્દરસમીપે ગોચરં ગહેત્વા સાયં અત્તનો વસનટ્ઠાનં ગચ્છતિ. કૂટતાપસો તત્થ અતિરેકપણ્ણાસવસ્સાનિ વસિ.

અથસ્સ એકદિવસં પચ્ચન્તગામવાસિનો મનુસ્સા પારાવતમંસં અભિસઙ્ખરિત્વા અદંસુ. સો તત્થ રસતણ્હાય બજ્ઝિત્વા ‘‘કિં મંસં નામેત’’ન્તિ પુચ્છિત્વા ‘‘પારાવતમંસ’’ન્તિ સુત્વા ચિન્તેસિ – ‘‘મય્હં અસ્સમપદં બહૂ પારાવતા આગચ્છન્તિ, તે મારેત્વા મંસં ખાદિતું વટ્ટતી’’તિ. સો તણ્ડુલસપ્પિદધિખીરમરિચાદીનિ આહરિત્વા એકમન્તે ઠપેત્વા મુગ્ગરં ચીવરકણ્ણેન પટિચ્છાદેત્વા પારાવતાનં આગમનં ઓલોકેન્તો પણ્ણસાલદ્વારે નિસીદિ. બોધિસત્તો પારાવતપરિવુતો આગન્ત્વા તસ્સ કૂટજટિલસ્સ દુટ્ઠકિરિયં ઓલોકેત્વા ‘‘અયં દુટ્ઠતાપસો અઞ્ઞેનાકારેન નિસિન્નો, કચ્ચિ નુ ખો અમ્હાકં સમાનજાતીનં મંસં ખાદિ, પરિગણ્હિસ્સામિ ન’’ન્તિ અનુવાતે ઠત્વા તસ્સ સરીરગન્ધં ઘાયિત્વા ‘‘અયં અમ્હે મારેત્વા મંસં ખાદિતુકામો, ન તસ્સ સન્તિકં ગન્તું વટ્ટતી’’તિ પારાવતે આદાય પટિક્કમિત્વા ચરિ. તાપસો તં અનાગચ્છન્તં દિસ્વા ‘‘મધુરકથં તેહિ સદ્ધિં કથેત્વા વિસ્સાસેન ઉપગતે મારેત્વા મંસં ખાદિતું વટ્ટતી’’તિ ચિન્તેત્વા પુરિમા દ્વે ગાથા અવોચ –

૭૯. ‘‘વસ્સાનિ પઞ્ઞાસ સમાધિકાનિ, વસિમ્હ સેલસ્સ ગુહાય રોમક;
અસઙ્કમાના અભિનિબ્બુતત્તા, હત્થત્તમાયન્તિ મમણ્ડજા પુરે.

૮૦. ‘‘તેદાનિ વક્કઙ્ગ કિમત્થમુસ્સુકા, ભજન્તિ અઞ્ઞં ગિરિકન્દરં દિજા;
ન નૂન મઞ્ઞન્તિ મમં યથા પુરે, ચિરપ્પવુત્થા અથ વા ન તે ઇમે’’તિ.

તત્થ **સમાધિકાની**તિ સમઅધિકાનિ. **રોમકા**તિ રુમાય ઉપ્પન્ન, સુધોતપવાળેન સમાનવણ્ણનેત્તપાદતાય બોધિસત્તં પારાવતં આલપતિ. **અસઙ્કમાના**તિ એવં અતિરેકપઞ્ઞાસવસ્સાનિ ઇમિસ્સા પબ્બતગુહાય વસન્તેસુ અમ્હેસુ એતે અણ્ડજા એકદિવસમ્પિ મયિ આસઙ્કં અકત્વા અભિનિબ્બુતચિત્તાવ હુત્વા પુબ્બે મમ હત્થત્તં હત્થપ્પસારણોકાસં આગચ્છન્તીતિ અત્થો.

તેદાનીતિ તે ઇદાનિ. **વક્કઙ્ગા**તિ બોધિસત્તં આલપતિ, સબ્બેપિ પન પક્ખિનો ઉપ્પતનકાલે ગીવં વક્કં કત્વા ઉપ્પતનતો ‘‘વક્કઙ્ગા’’તિ વુચ્ચન્તિ. **કિમત્થ**ન્તિ કિંકારણં સમ્પસ્સમાના? **ઉસ્સુકા**તિ ઉક્કણ્ઠિતરૂપા હુત્વા. **ગિરિકન્દર**ન્તિ ગિરિતો અઞ્ઞં પબ્બતકન્દરં. **યથા પુરે**તિ યથા પુબ્બે એતે પક્ખિનો મં ગરું કત્વા પિયં કત્વા

મઞ્ઞન્તિ, તથા ઇદાનિ ન નૂન મઞ્ઞન્તિ, પુબ્બે ઇધ નિવુત્થતાપસો અઞ્ઞો, અયં અઞ્ઞો, એવં મઞ્ઞે એતે મં મઞ્ઞન્તીતિ દીપેતિ. **ચિરપ્પવુત્થા અથ વા ન તે ઇમે**તિ કિં નુ ખો ઇમે ચિરં વિપ્પવસિત્વા દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન આગતત્તા મં ''સોયેવ અય''ન્તિ ન સઞ્જાનન્તિ, ઉદાહુ યે અમ્હેસુ અભિનિબ્બુતચિત્તા, ન તે ઇમે, અઞ્ઞેવ આગન્તુકપક્ખિનો, ઇમે કેન મં ન ઉપસઙ્કમન્તીતિ પુચ્છતિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો પક્કમિત્વા ઠિતોવ તતિયં ગાથમાહ –

૮૧. ''જાનામ તં ન મયં સમ્પમૂળ્હા, સોયેવ ત્વં તે મયમસ્મ નાઞ્ઞે;
ચિત્તઞ્ચ તે અસ્મિં જને પદુટ્ઠં, આજીવિકા તેન તમુત્તસામા''તિ.

તત્થ **ન મયં સમ્પમૂળ્હા**તિ મયં મૂળ્હા પમત્તા ન હોમ. **ચિત્તઞ્ચ તે અસ્મિં જને પદુટ્ઠ**ન્તિ ત્વં, સોયેવ મયમ્પિ તેયેવ, ન તં સઞ્જાનામ, અપિચ ખો પન તવ ચિત્તં અસ્મિં જને પદુટ્ઠં અમ્હે મારેતું ઉપ્પન્નં. **આજીવિકા**તિ આજીવહેતુ પબ્બજિત પદુટ્ઠતાપસ. **તેન તમુત્તસામા**તિ તેન કારણેન તં ઉત્તસામ ભાયામ ન ઉપસઙ્કમામ.

કૂટતાપસો ''ઞાતો અહં ઇમેહી''તિ મુગ્ગરં ખિપિત્વા વિરજ્ઝિત્વા ''ગચ્છ તાવ ત્વં વિરદ્ધોમ્હી''તિ આહ. અથ નં બોધિસત્તો ''મં તાવ વિરદ્ધોસિ, ચત્તારો પન અપાયે ન વિરજ્ઝસિ. સચે ઇધ વસિસ્સસિ, ગામવાસીનં 'ચોરો અય'ન્તિ આચિક્ખિત્વા તં ગાહાપેસ્સામિ સીઘં પલાયસ્સૂ''તિ તં તજ્જેત્વા પક્કામિ. કૂટજટિલો તત્થ વસિતું નાસક્ખિ, અઞ્ઞત્થ અગમાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કૂટતાપસો દેવદત્તો અહોસિ, પુરિમો સીલવન્તતાપસો સારિપુત્તો, પારાવતજેટ્ઠકો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

રોમકજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૭૮] ૮. મહિંસરાજજાતકવણ્ણના

કિમત્થમભિસન્ધાયાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં લોલમક્કટં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિર એકસ્મિં કુલે એકો પોસાવનિયલોલમક્કટો હત્થિસાલં ગન્ત્વા એકસ્સ સીલવન્તસ્સ હત્થિસ્સ પિટ્ઠિયં નિસીદિત્વા ઉચ્ચારપસ્સાવં કરોતિ, પિટ્ઠિયં ચઙ્કમતિ. હત્થી અત્તનો સીલવન્તતાય ખન્તિસમ્પદાય ન કિઞ્ચિ કરોતિ. અથેકદિવસં તસ્સ હત્થિસ્સ ઠાને અઞ્ઞો દુટ્ઠહત્થિપોતો અટ્ઠાસિ. મક્કટો ''સોયેવ અય''ન્તિ સઞ્ઞાય દુટ્ઠહત્થિસ્સ પિટ્ઠિં અભિરુહિ. અથ નં સો સોણ્ડાય ગહેત્વા ભૂમિયં ઠપેત્વા પાદેન અક્કમિત્વા સઞ્ચુણ્ણેસિ. સા પવત્તિ ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટા જાતા. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, લોલમક્કટો કિર સીલવન્તહત્થિસઞ્ઞાય દુટ્ઠહત્થિપિટ્ઠિં અભિરુહિ, અથ નં સો જીવિતક્ખયં પાપેસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવેસ, લોલમક્કટો એવંસીલો, પોરાણતો પટ્ઠાય એવંસીલોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો હિમવન્તપદેસે મહિંસયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો થામસમ્પન્નો મહાસરીરો પબ્બતપાદપબ્ભારગિરિદુગ્ગવનઘટેસુ વિચરન્તો એકં ફાસુકં રુક્ખમૂલં દિસ્વા ગોચરં ગહેત્વા દિવા તસ્મિં રુક્ખમૂલે અટ્ઠાસિ. અથેકો લોલમક્કટો રુક્ખા ઓતરિત્વા તસ્સ પિટ્ઠિં અભિરુહિત્વા ઉચ્ચારપસ્સાવં કત્વા સિઙ્ગે ગણ્હિત્વા ઓલમ્બન્તો નઙ્ગુટ્ઠે ગહેત્વા દોલાયન્તોવ કીળિ. બોધિસત્તો

ખન્તિમેત્તાનુદ્દયસમ્પદાય તં તસ્સ અનાચારં ન મનસાકાસિ, મક્કટો પુનપ્પુનં તથેવ કરિ. અથેકદિવસં તસ્મિં રુક્ખે અધિવત્થા દેવતા રુક્ખક્ખન્ધે ઠત્વા નં ''મહિંસરાજ કસ્મા ઇમસ્સ દુટ્ઠમક્કટસ્સ અવમાનં સહસિ, નિસેધેહિ ન''ન્તિ વત્વા એતમત્થં પકાસેન્તી પુરિમા દ્વે ગાથા અવોચ –

૮૨. ''કિમત્થમભિસન્ધાય, લહુચિત્તસ્સ દુબ્ભિનો;
સબ્બકામદદસ્સેવ, ઇમં દુક્ખં તિતિક્ખસિ.

૮૩. ''સિઙ્ગેન નિહનાહેતં, પદસા ચ અધિટ્ઠહ;
ભિય્યો બાલા પકુજ્ઝેય્યું, નો ચસ્સ પટિસેધકો''તિ.

તત્થ **કિમત્થમભિસન્ધાયા**તિ કિં નુ ખો કારણં પટિચ્ચ કિં સમ્પસ્સમાનો. **દુબ્ભિનો**તિ મિત્તદુબ્ભિસ્સ. **સબ્બકામદદસ્સેવા**તિ સબ્બકામદદસ્સ સામિકસ્સ ઇવ. **તિતિક્ખસી**તિ અધિવાસેસિ. **પદસા ચ અધિટ્ઠહા**તિ પાદેન ચ નં તિણ્હખુરગ્ગેન યથા એત્થેવ મરતિ, એવં અક્કમ. **ભિય્યો બાલા**તિ સચે હિ પટિસેધકો ન ભવેય્ય, બાલા અઞ્ઞાણસત્તા પુનપ્પુનં કુજ્ઝેય્યું ઘટ્ટેય્યું વિહેઠેય્યું એવાતિ દીપેતિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો ''રુક્ખદેવતે, સચાહં ઇમિના જાતિગોત્તબલાદીહિ અધિકો સમાનો ઇમસ્સ દોસં ન સહિસ્સામિ, કથં મે મનોરથો નિપ્ફત્તિં ગમિસ્સતિ. અયં પન મં વિય અઞ્ઞમ્પિ મઞ્ઞમાનો એવં અનાચારં કરિસ્સતિ, તતો યેસં ચણ્ડમહિંસાનં એસ એવં કરિસ્સતિ , એતેયેવ એતં વધિસ્સન્તિ. સા તસ્સ અઞ્ઞેહિ મારણા મય્હં દુક્ખતો ચ પાણાતિપાતતો ચ વિમુત્તિ ભવિસ્સતી''તિ વત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૮૪. ''મમેવાયં મઞ્ઞમાનો, અઞ્ઞેપેવં કરિસ્સતિ;
તે નં તત્થ વધિસ્સન્તિ, સા મે મુત્તિ ભવિસ્સતી''તિ.

કતિપાહચ્ચયેન પન બોધિસત્તો અઞ્ઞત્થ ગતો. અઞ્ઞો ચણ્ડમહિંસો તત્થ આગન્ત્વા અટ્ઠાસિ. દુટ્ઠમક્કટો ''સોયેવ અય''ન્તિ સઞ્ઞાય તસ્સ પિટ્ઠિં અભિરુહિત્વા તથેવ અનાચારં ચરિ. અથ નં સો વિધુનન્તો ભૂમિયં પાતેત્વા સિઙ્ગેન હદયે વિજ્ઝિત્વા પાદેહિ મદ્દિત્વા સઞ્ચુણ્ણેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા દુટ્ઠમહિંસો અયં દુટ્ઠહત્થી અહોસિ, દુટ્ઠમક્કટો એતરહિ અયં મક્કટો, સીલવા મહિંસરાજા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મહિંસરાજજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૭૯] ૯. સતપત્તજાતકવણ્ણના

યથા માણવકો પન્થેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પણ્ડુકલોહિતકે આરબ્ભ કથેસિ. છબ્બગ્ગિયાનઞ્હિ દ્વે જના મેત્તિયભૂમજકા રાજગહં ઉપનિસ્સાય વિહરિંસુ, દ્વે અસ્સજિપુનબ્બસુકા કીટાગિરિં ઉપનિસ્સાય વિહરિંસુ, પણ્ડુકલોહિતકા ઇમે પન દ્વે સાવત્થિં ઉપનિસ્સાય જેતવને વિહરિંસુ. તે ધમ્મેન નીહટં અધિકરણં ઉક્કોટેન્તિ. યેપિ તેસં સન્દિટ્ઠસમ્ભત્તા હોન્તિ, તેસં ઉપત્થમ્ભા હુત્વા ''ન, આવુસો, તુમ્હે એતેહિ જાતિયા વા ગોત્તેન વા સીલેન વા નિહીનતરા. સચે તુમ્હે અત્તનો ગાહં વિસ્સજ્જેથ, સુટ્ઠુતરં વો એતે અધિભવિસ્સન્તી''તિઆદીનિ વત્વા ગાહં વિસ્સજ્જેતું ન દેન્તિ. તેન ભણ્ડનાનિ ચેવ કલહવિગ્ગહવિવાદા ચ પવત્તન્તિ. ભિક્ખૂ એતમત્થં ભગવતો

આરોચેસું. અથ ભગવા એતસ્મિં નિદાને એતસ્મિં પકરણે ભિક્ખૂ સન્નિપાતાપેત્વા પણ્ડુકલોહિતકે પક્કોસાપેત્વા ''સચ્ચં કિર તુમ્હે, ભિક્ખવે, અત્તનાપિ અધિકરણં ઉક્કોટેથ, અઞ્ઞેસમ્પિ ગાહં વિસ્સજ્જેતું ન દેથા''તિ પુચ્છિત્વા ''સચ્ચં, ભન્તે''તિ વુત્તે ''એવં સન્તે, ભિક્ખવે, તુમ્હાકં કિરિયા સતપત્તમાણવસ્સ કિરિયા વિય હોતી''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અઞ્ઞતરસ્મિં કાસિગામકે એકસ્મિં કુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કસિવણિજ્જાદીહિ જીવિકં અકપ્પેત્વા પઞ્ચસતમત્તે ચોરે ગહેત્વા તેસં જેટ્ઠકો હુત્વા પન્થદૂહનસન્ધિચ્છેદાદીનિ કરોન્તો જીવિકં કપ્પેસિ. તદા બારાણસિયં એકો કુટુમ્બિકો એકસ્સ જાનપદસ્સ કહાપણસહસ્સં દત્વા પુન અગ્ગહેત્વાવ કાલમકાસિ. અથસ્સ ભરિયા અપરભાગે ગિલાના મરણમઞ્ચે નિપન્ના પુત્તં આમન્તેત્વા ''તાત, પિતા તે એકસ્સ સહસ્સં દત્વા અનાહરાપેત્વાવ મતો, સચે અહમ્પિ મરિસ્સામિ, ન સો તુય્હં દસ્સતિ, ગચ્છ નં મયિ જીવન્તિયા આહરાપેત્વા ગણ્હા''તિ આહ. સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તત્થ ગન્ત્વા કહાપણે લભિ. અથસ્સ માતા કાલકિરિયં કત્વા પુત્તસિનેહેન તસ્સ આગમનમગ્ગે ઓપપાતિકસિઙ્ગાલી હુત્વા નિબ્બતિ.

તદા સો ચોરજેટ્ઠકો મગ્ગપટિપન્ને વિલુમ્પમાનો સપરિસો તસ્મિં મગ્ગે અટ્ઠાસિ. અથ સા સિઙ્ગાલી પુત્તે અટવીમુખં સમ્પત્તે ''તાત, મા અટવિં અભિરુહિ, ચોરા એત્થ ઠિતા, તે તં મારેત્વા કહાપણે ગણ્હિસ્સન્તી''તિ પુનપ્પુનં મગ્ગં ઓચ્છિન્દમાના નિવારેતિ. સો તં કારણં અજાનન્તો ''અયં કાળકણ્ણી સિઙ્ગાલી મય્હં મગ્ગં ઓચ્છિન્દતી''તિ લેડ્ડુદણ્ડં ગહેત્વા માતરં પલાપેત્વા અટવિં પટિપજ્જિ. અથેકો સતપત્તસકુણો ''ઇમસ્સ પુરિસસ્સ હત્થે કહાપણસહસ્સં અત્થિ, ઇમં મારેત્વા તં કહાપણં ગણ્હથા''તિ વિરવન્તો ચોરાભિમુખો પક્ખન્દિ. માણવો તેન કતકારણં અજાનન્તો ''અયં મઙ્ગલસકુણો, ઇદાનિ મે સોત્થિ ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ''વસ્સ, સામિ, વસ્સ, સામી''તિ વત્વા અઞ્જલિં પગ્ગણ્હિ.

બોધિસત્તો સબ્બરુતઞ્ઞૂ તેસં દ્વિન્નં કિરિયં દિસ્વા ચિન્તેસિ – ઇમાય સિઙ્ગાલિયા એતસ્સ માતરા ભવિતબ્બં, તેન સા ''ઇમં મારેત્વા કહાપણે ગણ્હન્તી''તિ ભયેન વારેતિ. ઇમિના પન સતપત્તેન પચ્ચામિત્તેન ભવિતબ્બં, તેન સો ''ઇમં મારેત્વા કહાપણે ગણ્હથા''તિ અમ્હાકં આરોચેસિ. અયં પન એતમત્થં અજાનન્તો અત્થકામં માતરં તજ્જેત્વા પલાપેસિ, અનત્થકામસ્સ સતપત્તસ્સ ''અત્થકામો મે''તિ સઞ્ઞાય અઞ્જલિં પગ્ગણ્હાતિ, અહો વતાયં બાલોતિ . બોધિસત્તાનઞ્હિ એવં મહાપુરિસાનમ્પિ સતં પરસન્તકગ્ગહણં વિસમપટિસન્ધિગ્ગહણવસેન હોતિ, ''નક્ખત્તદોસેના''તિપિ વદન્તિ.

માણવો આગન્ત્વા ચોરાનં સીમન્તરં પાપુણિ. બોધિસત્તો તં ગાહાપેત્વા ''કત્થ વાસિકોસી''તિ પુચ્છિ. ''બારાણસિવાસિકોમ્હી''તિ. ''કહં અગમાસી''તિ? ''એકસ્મિં ગામકે સહસ્સં લદ્ધબ્બં અત્થિ, તત્થ અગમાસિ''ન્તિ. ''લદ્ધં પન તે''તિ? ''આમ, લદ્ધ''ન્તિ . ''કેન ત્વં પેસિતોસી''તિ? ''સામિ, પિતા મે મતો, માતાપિ મે ગિલાના, સા 'મયિ મતાય એસ ન લભિસ્સતી'તિ મઞ્ઞમાના મં પેસેસી''તિ. ''ઇદાનિ તવ માતુ પવત્તિં જાનાસી''તિ? ''ન જાનામિ, સામી''તિ. ''માતા તે તયિ નિક્ખન્તે કાલં કત્વા પુત્તસિનેહેન સિઙ્ગાલી હુત્વા તવ મરણભયભીતા મગ્ગં તે ઓચ્છિન્દિત્વા તં વારેસિ, તં ત્વં તજ્જેત્વા પલાપેસિ, સતપત્તસકુણો પન તે પચ્ચામિત્તો. સો 'ઇમં મારેત્વા કહાપણે ગણ્હથા'તિ અમ્હાકં આચિક્ખિ, ત્વં અત્તનો બાલતાય અત્થકામં માતરં 'અનત્થકામા મે'તિ મઞ્ઞસિ,

અનત્થકામં સતપત્તં ‘અત્થકામો મે’તિ. તસ્સ તુમ્હાકં કતગુણો નામ નત્થિ, માતા પન તે મહાગુણા, કહાપણે ગહેત્વા ગચ્છા’’તિ વિસ્સજ્જેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૮૫. ‘‘યથા માણવકો પન્થે, સિઙ્ગાલિં વનગોચરિં;
અત્થકામં પવેદેન્તિં, અનત્થકામાતિ મઞ્ઞતિ;
અનત્થકામં સતપત્તં, અત્થકામોતિ મઞ્ઞતિ.

૮૬. ‘‘એવમેવ ઇધેકચ્ચો, પુગ્ગલો હોતિ તાદિસો;
હિતેહિ વચનં વુત્તો, પટિગ્ગણ્હાતિ વામતો.

૮૭. ‘‘યે ચ ખો નં પસંસન્તિ, ભયા ઉક્કંસયન્તિ વા;
તઞ્હિ સો મઞ્ઞતે મિત્તં, સતપત્તંવ માણવો’’તિ.

તત્થ **હિતેહી**તિ હિતં વુદ્ધિં ઇચ્છમાનેહિ. **વચનં વુત્તો**તિ હિતસુખાવહં ઓવાદાનુસાસનં વુત્તો. **પટિગ્ગણ્હાતિ વામતો**તિ ઓવાદં અગણ્હન્તો ‘‘અયં મે ન અત્થાવહો હોતિ, અનત્થાવહો મે અય’’ન્તિ ગણ્હન્તો વામતો પટિગ્ગણ્હાતિ નામ.

યે ચ ખો નન્તિ યે ચ ખો તં અત્તનો ગાહં ગહેત્વા ઠિતપુગ્ગલં ‘‘અધિકરણં ગહેત્વા ઠિતેહિ નામ તુમ્હાદિસેહિ ભવિતબ્બ’’ન્તિ વણ્ણેન્તિ. **ભયા ઉક્કંસયન્તિ વા**તિ ઇમસ્સ ગાહસ્સ વિસ્સટ્ઠપચ્ચયા તુમ્હાકં ઇદઞ્ચિદઞ્ચ ભયં ઉપ્પજ્જિસ્સતિ, મા વિસ્સજ્જયિત્થ, ન એતે બાહુસચ્ચકુલપરિવારાદીહિ તુમ્હે સમ્પાપુણન્તીતિ એવં વિસ્સજ્જનપચ્ચયા ભયં દસ્સેત્વા ઉક્ખિપન્તિ. **તઞ્હિ સો મઞ્ઞતે મિત્ત**ન્તિ યે એવરૂપા હોન્તિ, તેસુ યંકિઞ્ચિ સો એકચ્ચો બાલપુગ્ગલો અત્તનો બાલતાય મિત્તં મઞ્ઞતિ, ‘‘અયં મે અત્થકામો મિત્તો’’તિ મઞ્ઞતિ. **સતપત્તંવ માણવો**તિ યથા અનત્થકામઞ્ઞેવ સતપત્તં સો માણવો અત્તનો બાલતાય ‘‘અત્થકામો મે’’તિ મઞ્ઞતિ, પણ્ડિતો પન એવરૂપં ‘‘અનુપ્પિયભાણી મિત્તો’’તિ અગહેત્વા દૂરતોવ નં વિવજ્જેતિ. તેન વુત્તં –

‘‘અઞ્ઞદત્થુહરો મિત્તો, યો ચ મિત્તો વચીપરો;
અનુપ્પિયઞ્ચ યો આહ, અપાયેસુ ચ યો સખા.

‘‘એતે અમિત્તે ચત્તારો, ઇતિ વિઞ્ઞાય પણ્ડિતો;
આરકા પરિવજ્જેય્ય, મગ્ગં પટિભયં યથા’’તિ. (દી॰ નિ॰ ૩.૨૫૯);

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ચોરજેટ્ઠકો અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સતપત્તજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૮૦] ૧૦. પુટદૂસકજાતકવણ્ણના

અદ્ધા હિ નૂન મિગરાજાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં પુટદૂસકં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકો અમચ્ચો બુદ્ધપ્પમુખં ભિક્ખુસઙ્ઘં નિમન્તેત્વા ઉય્યાને નિસીદાપેત્વા દાનં દદમાનો ‘‘અન્તરાભત્તે ઉય્યાને

ચરિતુકામા ચરન્તૂ''તિ આહ. ભિક્ખૂ ઉય્યાનચારિકં ચરિંસુ. તસ્મિં ખણે ઉય્યાનપાલો પત્તસમ્પન્નં રુક્ખં અભિરુહિત્વા મહન્તમહન્તાનિ પણ્ણાનિ ગહેત્વા ''અયં પુપ્ફાનં ભવિસ્સતિ, અયં ફલાન''ન્તિ પુટે કત્વા રુક્ખમૂલે પાતેતિ. તસ્સ પુત્તો દારકો પાતિતપાતિતં પુટં વિદ્ધંસેતિ. ભિક્ખૂ તમત્થં ભગવતો આરોચેસું. સત્થા ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેસ પુટદૂસકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બારાણસિયં એકસ્મિં બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો અગારં અજ્ઝાવસમાનો એકદિવસં કેનચિદેવ કરણીયેન ઉય્યાનં અગમાસિ. તત્થ બહૂ વાનરા વસન્તિ. ઉય્યાનપાલો ઇમિનાવ નિયામેન પત્તપુટે પાતેતિ, જેટ્ઠવાનરો પાતિતપાતિતે વિદ્ધંસેતિ. બોધિસત્તો તં આમન્તેત્વા ''ઉય્યાનપાલેન પાતિતપાતિતં પુટં વિદ્ધંસેત્વા મનાપતરં કાતુકામો મઞ્ઞે''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૮૮. ''અદ્ધા હિ નૂન મિગરાજા, પુટકમ્મસ્સ કોવિદો;
તથા હિ પુટં દૂસેતિ, અઞ્ઞં નૂન કરિસ્સતી''તિ.

તત્થ **મિગરાજા**તિ મક્કટં વણ્ણેન્તો વદતિ. **પુટકમ્મસ્સા**તિ માલાપુટકરણસ્સ. **કોવિદો**તિ છેકો. અયં પનેત્થ સઙ્ખેપત્થો – અયં મિગરાજા એકંસેન પુટકમ્મસ્સ કોવિદો મઞ્ઞે, તથા હિ પાતિતપાતિતં પુટં દૂસેતિ, અઞ્ઞં નૂન તતો મનાપતરં કરિસ્સતીતિ.

તં સુત્વા મક્કટો દુતિયં ગાથમાહ –

૮૯. ''ન મે માતા વા પિતા વા, પુટકમ્મસ્સ કોવિદો;
કતં કતં ખો દૂસેમ, એવં ધમ્મમિદં કુલ''ન્તિ.

તં સુત્વા બોધિસત્તો તતિયં ગાથમાહ –

૯૦. ''યેસં વો એદિસો ધમ્મો, અધમ્મો પન કીદિસો;
મા વો ધમ્મં અધમ્મં વા, અદ્દસામ કુદાચન''ન્તિ.

એવં વત્વા ચ પન વાનરગણં ગરહિત્વા પક્કામિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા વાનરો પુટદૂસકદારકો અહોસિ, પણ્ડિતપુરિસો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

પુટદૂસકજાતકવણ્ણના દસમા.

ઉદપાનવગ્ગો તતિયો.

તસ્સુદ્દાનં –

ઉદપાનવરં વનબ્યગ્ઘ કપિ, સિખિની ચ બલાક રુચિરવરો;

સુજનાધિપ રોમક દૂસ પુન, સતપત્તવરો પુટકમ્મ દસાતિ.

૪. અબ્ભન્તરવગ્ગો

[૨૮૧] ૧. અબ્ભન્તરજાતકવણ્ણના

અબ્ભન્તરો નામ દુમોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સારિપુત્તત્થેરસ્સ બિમ્બાદેવીથેરિયા અમ્બરસદાનં આરબ્ભ કથેસિ. સમ્માસમ્બુદ્ધે હિ પવત્તિતવરધમ્મચક્કે વેસાલિયં કૂટાગારસાલાયં વિહરન્તે મહાપજાપતી ગોતમી પઞ્ચ સાકિયસતાનિ આદાય ગન્ત્વા પબ્બજ્જં યાચિત્વા પબ્બજ્જઞ્ચેવ ઉપસમ્પદઞ્ચ લભિ. અપરભાગે તા પઞ્ચસતા ભિક્ખુનિયો **નન્દકોવાદં** (મ॰ નિ॰ ૩.૩૯૮ આદયો) સુત્વા અરહત્તં પાપુણિંસુ. સત્થરિ પન સાવત્થિં ઉપનિસ્સાય વિહરન્તે રાહુલમાતા બિમ્બાદેવી ''સામિકો મે પબ્બજિત્વા સબ્બઞ્ઞુતં પત્તો, પુત્તોપિ મે પબ્બજિત્વા તસ્સેવ સન્તિકે વસતિ, અહં અગારમજ્ઝે કિંકરિસ્સામિ, અહમ્પિ પબ્બજિત્વા સાવત્થિં ગન્ત્વા સમ્માસમ્બુદ્ધઞ્ચ પુત્તઞ્ચ નિબદ્ધં પસ્સમાના વિહરિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા ભિક્ખુનુપસ્સયં ગન્ત્વા પબ્બજિત્વા આચરિયુપજ્ઝાયાહિ સદ્ધિં સાવત્થિં ગન્ત્વા સત્થારઞ્ચ પિયપુત્તઞ્ચ પસ્સમાના એકસ્મિં ભિક્ખુનુપસ્સયે વાસં કપ્પેસિ. રાહુલસામણેરો આગન્ત્વા માતરં પસ્સતિ.

અથેકદિવસં થેરિયા ઉદરવાતો કુપ્પિ. સા પુત્તે દટ્ઠું આગતે તસ્સ દસ્સનત્થાય નિક્ખમિતું નાસક્ખિ, અઞ્ઞાવ આગન્ત્વા અફાસુકભાવં કથયિંસુ. સો માતુ સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિં તે લદ્ધું વટ્ટતી''તિ પુચ્છિ. ''તાત, અગારમજ્ઝે મે સક્ખરયોજિતે અમ્બરસે પીતે ઉદરવાતો વૂપસમ્મતિ, ઇદાનિ પિણ્ડાય ચરિત્વા જીવિકં કપ્પેમ, કુતો તં લભિસ્સામા''તિ. સામણેરો ''લભન્તો આહરિસ્સામી''તિ વત્વા નિક્ખમિ. તસ્સ પનાયસ્મતો ઉપજ્ઝાયો ધમ્મસેનાપતિ, આચરિયો મહામોગ્ગલ્લાનો, ચૂળપિતા આનન્દત્થેરો, પિતા સમ્માસમ્બુદ્ધોતિ મહાસમ્પત્તિ. એવં સન્તેપિ અઞ્ઞસ્સ સન્તિકં અગન્ત્વા ઉપજ્ઝાયસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા દુમ્મુખાકારો હુત્વા અટ્ઠાસિ. અથ નં થેરો ''કિં નુ ખો, રાહુલ, દુમ્મુખો વિયાસી''તિ આહ. ''માતુ મે, ભન્તે, થેરિયા ઉદરવાતો કુપિતો''તિ. ''કિં લદ્ધું વટ્ટતી''તિ? ''સક્ખરયોજિતેન કિર અમ્બરસેન ફાસુ હોતી''તિ. ''હોતુ લભિસ્સામિ, મા ચિન્તયી''તિ.

સો પુનદિવસે તં આદાય સાવત્થિં પવિસિત્વા સામણેરં આસનસાલાયં નિસીદાપેત્વા રાજદ્વારં અગમાસિ. કોસલરાજા થેરં દિસ્વા નિસીદાપેસિ, તઙ્ખણઞ્ઞેવ ઉય્યાનપાલો પિણ્ડિપક્કાનં મધુરઅમ્બાનં એકં પુટં આહરિ. રાજા અમ્બાનં તચં અપનેત્વા સક્ખરં પક્ખિપિત્વા સયમેવ મદ્દિત્વા થેરસ્સ પત્તં પૂરેત્વા અદાસિ. થેરો રાજનિવેસના નિક્ખમિત્વા આસનસાલં ગન્ત્વા સામણેરસ્સ અદાસિ ''હરિત્વા માતુ તે દેહી''તિ. સો હરિત્વા અદાસિ, થેરિયા પરિભુત્તમત્તેવ ઉદરવાતો વૂપસમિ. રાજાપિ મનુસ્સં પેસેસિ – ''થેરો ઇધ નિસીદિત્વા અમ્બરસં ન પરિભુઞ્જિ, ગચ્છ કસ્સચિ દિન્નભાવં જાનાહી''તિ. સો થેરેન સદ્ધિંયેવ ગન્ત્વા તં પવત્તિં ઞત્વા આગન્ત્વા રઞ્ઞો કથેસિ. રાજા ચિન્તેસિ – ''સચે સત્થા અગારં અજ્ઝાવસિસ્સ, ચક્કવત્તિરાજા અભવિસ્સ, રાહુલસામણેરો પરિણાયકરતનં, થેરી ઇત્થિરતનં, સકલચક્કવાળરજ્જં એતેસઞ્ઞેવ અભવિસ્સ. અમ્હેહિ એતે ઉપટ્ઠહન્તેહિ ચરિતબ્બં અસ્સ, ઇદાનિ પબ્બજિત્વા અમ્હે ઉપનિસ્સાય વસન્તેસુ એતેસુ ન યુત્તં અમ્હાકં પમજ્જિતુ''ન્તિ. સો તતો પટ્ઠાય થેરિયા નિબદ્ધં અમ્બરસં દાપેસિ. થેરેન બિમ્બાદેવીથેરિયા અમ્બરસસ્સ દિન્નભાવો ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટો જાતો. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, સારિપુત્તત્થેરો કિર બિમ્બાદેવીથેરિં અમ્બરસેન સન્તપ્પેસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે,

ઇદાનેવ રાહુલમાતા સારિપુત્તેન અમ્બરસેન સન્તપ્પિતા, પુબ્બેપેસ એતં સન્તપ્પેસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા સણ્ઠપિતઘરાવાસો માતાપિતૂનં અચ્ચયેન ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તપદેસે અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા ઇસિગણપરિવુતો ગણસત્થા હુત્વા દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન લોણમ્બિલસેવનત્થાય પબ્બતપાદા ઓતરિત્વા ચારિકં ચરમાનો બારાણસિં પત્વા ઉય્યાને વાસં કપ્પેસિ. અથસ્સ ઇસિગણસ્સ સીલતેજેન સક્કસ્સ ભવનં કમ્પિ. સક્કો આવજ્જમાનો તં કારણં ઞત્વા ''ઇમેસં તાપસાનં અવાસાય પરિસક્કિસ્સામિ, અથ તે ભિન્નાવાસા ઉપદ્દુતા ચરમાના ચિત્તેકગ્ગતં ન લભિસ્સન્તિ, એવં મે ફાસુકં ભવિસ્સતી''તિ ચિન્તેત્વા ''કો નુ ખો ઉપાયો''તિ વીમંસન્તો ઇમં ઉપાયં અદ્દસ – મજ્ઝિમયામસમનન્તરે રઞ્ઞો અગ્ગમહેસિયા સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા આકાસે ઠત્વા ''ભદ્દે, સચે ત્વં અબ્ભન્તરઅમ્બપક્કં ખાદેય્યાસિ, પુત્તં લભિસ્સસિ, સો ચક્કવત્તિરાજા ભવિસ્સતી''તિ આચિક્ખિસ્સામિ. રાજા દેવિયા કથં સુત્વા અમ્બપક્કત્થાય ઉય્યાનં પેસેસ્સતિ, અથાહં અમ્બાનિ અન્તરધાપેસ્સામિ, રઞ્ઞો ઉય્યાને અમ્બાનં અભાવં આરોચેસ્સન્તિ , ''કે તે ખાદન્તી''તિ વુત્તે ''તાપસા ખાદન્તી''તિ વક્ખન્તિ, તં સુત્વા રાજા તાપસે પોથેત્વા નીહરાપેસ્સતિ, એવં તે ઉપદ્દુતા ભવિસ્સન્તીતિ.

સો મજ્ઝિમયામસમનન્તરે સિરિગબ્ભં પવિસિત્વા આકાસે ઠિતો અત્તનો દેવરાજભાવં જાનાપેત્વા તાય સદ્ધિં સલ્લપન્તો પુરિમા દ્વે ગાથા અવોચ –

૯૧. ''અબ્ભન્તરો નામ દુમો, યસ્સ દિબ્યમિદં ફલં;
ભુત્વા દોહળિની નારી, ચક્કવત્તિં વિજાયતિ.

૯૨. ''ત્વમ્પિ ભદ્દે મહેસીસિ, સા ચાપિ પતિનો પિયા;
આહરિસ્સતિ તે રાજા, ઇદં અબ્ભન્તરં ફલ''ન્તિ.

તત્થ **અબ્ભન્તરો નામ દુમો**તિ ઇમિના તાવ ગામનિગમજનપદપબ્બતાદીનં અસુકસ્સ અબ્ભન્તરોતિ અવત્વા કેવલં એકં અબ્ભન્તરં અમ્બરુક્ખં કથેસિ. **યસ્સ દિબ્યમિદં ફલ**ન્તિ યસ્સ અમ્બરુક્ખસ્સ દેવતાનં પરિભોગારહં દિબ્યં ફલં. **ઇદ**ન્તિ પન નિપાતમત્તમેવ. **દોહળિની**તિ સઞ્જાતદોહળા. **ત્વમ્પિ, ભદ્દે, મહેસીસી**તિ ત્વં, સોભને મહેસી, અસિ. અટ્ઠકથાયં પન ''મહેસી ચા''તિપિ પાઠો. **સા ચાપિ પતિનો પિયા**તિ સોળસન્નં દેવીસહસ્સાનં અબ્ભન્તરે અગ્ગમહેસી ચાપિ પતિનો ચાપિ પિયાતિ અત્થો. **આહરિસ્સતિ તે રાજા, ઇદં અબ્ભન્તરં ફલ**ન્તિ તસ્સા તે પિયાય અગ્ગમહેસિયા ઇદં મયા વુત્તપ્પકારં ફલં રાજા આહરાપેસ્સતિ, સા ત્વં તં પરિભુઞ્જિત્વા ચક્કવત્તિગબ્ભં લભિસ્સસીતિ.

એવં સક્કો દેવિયા ઇમા દ્વે ગાથા વત્વા ''ત્વં અપ્પમત્તા હોહિ, મા પપઞ્ચં અકાસિ, સ્વે રઞ્ઞો આરોચેય્યાસી''તિ તં અનુસાસિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ ગતો. સા પુનદિવસે ગિલાનાલયં દસ્સેત્વા પરિચારિકાનં સઞ્ઞં દત્વા નિપજ્જિ. રાજા સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે સીહાસને નિસિન્નો નાટકાનિ પસ્સન્તો દેવિં અદિસ્વા ''કહં, દેવી''તિ પરિચારિકે પુચ્છિ. ''ગિલાના, દેવા''તિ. સો તસ્સા સન્તિકં ગન્ત્વા સયનપસ્સે નિસીદિત્વા પિટ્ઠિં પરિમજ્જન્તો ''કિં તે, ભદ્દે, અફાસુક''ન્તિ પુચ્છિ. ''મહારાજ અઞ્ઞં અફાસુકં નામ નત્થિ, દોહળો મે

ઉપ્પન્નો''તિ. ''કિં ઇચ્છસિ, ભદ્દે''તિ? ''અબ્ભન્તરઅમ્બફલં દેવા''તિ. ''અબ્ભન્તરઅમ્બો નામ કહં અત્થી''તિ? ''નાહં, દેવ, અબ્ભન્તરઅમ્બં જાનામિ, તસ્સ પન મે ફલં લભમાનાય જીવિતં અત્થિ, અલભમાનાય નત્થી''તિ. ''તેન હિ આહરાપેસ્સામિ , મા ચિન્તયી''તિ રાજા દેવિં અસ્સાસેત્વા ઉટ્ઠાય ગન્ત્વા રાજપલ્લઙ્કે નિસિન્નો અમચ્ચે પક્કોસાપેત્વા ''દેવિયા અબ્ભન્તરઅમ્બે નામ દોહળો ઉપ્પન્નો, કિં કાતબ્બ''ન્તિ પુચ્છિ. ''દેવ દ્વિન્નં અમ્બાનં અન્તરે ઠિતો અમ્બો અબ્ભન્તરઅમ્બો નામ, ઉય્યાનં પેસેત્વા અબ્ભન્તરે ઠિતઅમ્બતો ફલં આહરાપેત્વા દેવિયા દાપેથા''તિ.

રાજા ''સાધુ, એવરૂપં અમ્બં આહરથા''તિ ઉય્યાનં પેસેસિ. સક્કો અત્તનો આનુભાવેન ઉય્યાને અમ્બાનિ ખાદિતસદિસાનિ કત્વા અન્તરધાપેસિ. અમ્બત્થાય ગતા મનુસ્સા સકલઉય્યાનં વિચરન્તા એકં અમ્બમ્પિ અલભિત્વા ગન્ત્વા ઉય્યાને અમ્બાનં અભાવં રઞ્ઞો કથયિંસુ. ''કે અમ્બાનિ ખાદન્તી''તિ? ''તાપસા, દેવા''તિ. ''તાપસે ઉય્યાનતો પોથેત્વા નીહરથા''તિ. મનુસ્સા ''સાધૂ''તિ પટિસ્સુણિત્વા નીહરિંસુ. સક્કસ્સ મનોરથો મત્થકં પાપુણિ. દેવી અમ્બફલત્થાય નિબદ્ધં કત્વા નિપજ્જિયેવ. રાજા કત્તબ્બકિચ્ચં અપસ્સન્તો અમચ્ચે ચ બ્રાહ્મણે ચ સન્નિપાતાપેત્વા ''અબ્ભન્તરઅમ્બસ્સ અત્થિભાવં જાનાથા''તિ પુચ્છિ. બ્રાહ્મણા આહંસુ – ''દેવ, અબ્ભન્તરઅમ્બો નામ દેવતાનં પરિભોગો, 'હિમવન્તે કઞ્ચનગુહાય અન્તો અત્થી'તિ અયં નો પરમ્પરાગતો અનુસ્સવો''તિ. ''કો પન તતો અમ્બં આહરિતું સક્ખિસ્સતી''તિ? ''ન સક્કા તત્થ મનુસ્સભૂતેન ગન્તું, એકં સુવપોતકં પેસેતું વટ્ટતી''તિ.

તેન ચ સમયેન રાજકુલે એકો સુવપોતકો મહાસરીરો કુમારકાનં યાનકચક્કનાભિમત્તો થામસમ્પન્નો પઞ્ઞવા ઉપાયકુસલો. રાજા તં આહરાપેત્વા ''તાત સુવપોતક, અહં તવ બહૂપકારો, કઞ્ચનપઞ્જરે વસસિ, સુવણ્ણતટ્ટકે મધુલાજે ખાદસિ, સક્ખરપાનકં પિવસિ, તયાપિ અમ્હાકં એકં કિચ્ચં નિત્થરિતું વટ્ટતી''તિ આહ. ''કિં, દેવા''તિ. ''તાત દેવિયા અબ્ભન્તરઅમ્બે દોહળો ઉપ્પન્નો, સો ચ અમ્બો હિમવન્તે કઞ્ચનપબ્બતન્તરે અત્થિ દેવતાનં પરિભોગો, ન સક્કા મનુસ્સભૂતેન તત્થ ગન્તું, તયા તતો અમ્બફલં આહરિતું વટ્ટતી''તિ. ''સાધુ, દેવ, આહરિસ્સામી''તિ. અથ નં રાજા સુવણ્ણતટ્ટકે મધુલાજે ખાદાપેત્વા સક્ખરપાનકં પાયેત્વા સતપાકતેલેન તસ્સ પક્ખન્તરાનિ મક્ખેત્વા ઉભોહિ હત્થેહિ ગહેત્વા સીહપઞ્જરે ઠત્વા આકાસે વિસ્સજ્જેસિ. સોપિ રઞ્ઞો નિપચ્ચકારં દસ્સેત્વા આકાસે પક્ખન્દન્તો મનુસ્સપથં અતિક્કમ્મ હિમવન્તે પઠમે પબ્બતન્તરે વસન્તાનં સુકાનં સન્તિકં ગન્ત્વા અબ્ભન્તરઅમ્બો નામ કત્થ અત્થિ, કથેથ મે તં ઠાન''ન્તિ પુચ્છિ. ''મયં ન જાનામ, દુતિયે પબ્બતન્તરે સુકા જાનિસ્સન્તી''તિ.

સો તેસં વચનં સુત્વા તતો ઉપ્પતિત્વા દુતિયં પબ્બતન્તરં અગમાસિ, તથા તતિયં, ચતુત્થં , પઞ્ચમં, છટ્ઠં અગમાસિ. તત્થપિ નં સુકા ''ન મયં જાનામ, સત્તમપબ્બતન્તરે સુકા જાનિસ્સન્તી''તિ આહંસુ. સો તત્થપિ ગન્ત્વા ''અબ્ભન્તરઅમ્બો નામ કત્થ અત્થી''તિ પુચ્છિ. ''અસુકટ્ઠાને નામ કઞ્ચનપબ્બતન્તરે''તિ આહંસુ. ''અહં તસ્સ ફલત્થાય આગતો, મં તત્થ નેત્વા તતો મે ફલં દાપેથા''તિ. સુકગણા આહંસુ – ''સમ્મ, સો વેસ્સવણમહારાજસ્સ પરિભોગો, ન સક્કા ઉપસઙ્કમિતું, સકલરુક્ખો મૂલતો પટ્ઠાય સત્તહિ લોહજાલેહિ પરિક્ખિત્તો, સહસ્સકુમ્ભણ્ડરક્ખસા રક્ખન્તિ, તેહિ દિટ્ઠસ્સ જીવિતં નામ નત્થિ, કપ્પુટ્ઠાનગ્ગિઅવીચિમહાનિરયસદિસટ્ઠાનં, મા તત્થ પત્થનં કરી''તિ. ''સચે તુમ્હે ન ગચ્છથ, મય્હં ઠાનં આચિક્ખથા''તિ. ''તેન હિ અસુકેન ચ અસુકેન ચ ઠાનેન યાહી''તિ. સો તેહિ આચિક્ખિતવસેનેવ સુટ્ઠુ મગ્ગં ઉપધારેત્વા તં ઠાનં ગન્ત્વા દિવા અત્તાનં અદસ્સેત્વા મજ્ઝિમયામસમનન્તરે

રક્ખસાનં નિદ્દોક્કમનસમયે અબ્ભન્તરઅમ્બસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા એકેન મૂલન્તરેન સણિકં અભિરુહિતું આરભિ. લોહજાલં ''કિરી''તિ સદ્દમકાસિ .

રક્ખસા પબુજ્ઝિત્વા સુકપોતકં દિસ્વા ''અમ્બચોરોય''ન્તિ ગહેત્વા કમ્મકરણં સંવિદહિંસુ. એકો ''મુખે પક્ખિપિત્વા ગિલિસ્સામિ ન''ન્તિ આહ, અપરો ''હત્થેહિ મદ્દિત્વા પુઞ્જિત્વા વિપ્પકિરિસ્સામિ ન''ન્તિ, અપરો ''દ્વેધા ફાલેત્વા અઙ્ગારેસુ પચિત્વા ખાદિસ્સામી''તિ. સો તેસં કમ્મકરણસંવિધાનં સુત્વાપિ અસન્તસિત્વાવ તે રક્ખસે આમન્તેત્વા ''અમ્ભો રક્ખસા, તુમ્હે કસ્સ મનુસ્સા''તિ આહ. ''વેસ્સવણમહારાજસ્સા''તિ. ''અમ્ભો, તુમ્હેપિ એકસ્સ રઞ્ઞોવ મનુસ્સા, અહમ્પિ રઞ્ઞોવ મનુસ્સો, બારાણસિરાજા મં અબ્ભન્તરઅમ્બફલત્થાય પેસેસિ, સ્વાહં તત્થેવ અત્તનો રઞ્ઞો જીવિતં દત્વા આગતો. યો હિ અત્તનો માતાપિતૂનઞ્ચેવ સામિકસ્સ ચ અત્થાય જીવિતં પરિચ્ચજતિ, સો દેવલોકેયેવ નિબ્બત્તતિ, તસ્મા અહમ્પિ ઇમમ્હા તિરચ્છાનયોનિયા ચવિત્વા દેવલોકે નિબ્બત્તિસ્સામી''તિ વત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૯૩. ''ભત્તુરત્થે પરક્કન્તો, યં ઠાનમધિગચ્છતિ;
સૂરો અત્તપરિચ્ચાગી, લભમાનો ભવામહ''ન્તિ.

તત્થ **ભત્તુરત્થે**તિ ભત્તા વુચ્ચન્તિ ભત્તાદીહિ ભરણપોસકા પિતા માતા સામિકો ચ, ઇતિ તિવિધસ્સપેતસ્સ ભત્તુ અત્થાય. **પરક્કન્તો**તિ પરક્કમં કરોન્તો વાયમન્તો. **યં ઠાનમધિગચ્છતી**તિ યં સુખકારણં યસં વા લાભં વા સગ્ગં વા અધિગચ્છતિ. **સૂરો**તિ અભીરુ વિક્કમસમ્પન્નો. **અત્તપરિચ્ચાગી**તિ કાયે ચ જીવિતે ચ નિરપેક્ખો હુત્વા તસ્સ તિવિધસ્સપિ ભત્તુ અત્થાય અત્તાનં પરિચ્ચજન્તો. **લભમાનો ભવામહ**ન્તિ યં સો એવરૂપો સૂરો દેવસમ્પત્તિં વા મનુસ્સસમ્પત્તિં વા લભતિ, અહમ્પિ તં લભમાનો ભવામિ, તસ્મા હાસોવ મે એત્થ, ન તાસો, કિં મં તુમ્હે તાસેથાતિ.

એવં સો ઇમાય ગાથાય તેસં ધમ્મં દેસેસિ. તે તસ્સ ધમ્મકથં સુત્વા પસન્નચિત્તા ''ધમ્મિકો એસ, ન સક્કા મારેતું, વિસ્સજ્જેમ ન''ન્તિ વત્વા સુકપોતકં વિસ્સજ્જેત્વા 'અમ્ભો સુકપોતક, મુત્તોસિ, અમ્હાકં હત્થતો સોત્થિના ગચ્છા''તિ આહંસુ. ''મય્હં આગમનં મા તુચ્છં કરોથ, દેથ મે એકં અમ્બફલ''ન્તિ. ''સુકપોતક, તુય્હં એકં અમ્બફલં દાતું નામ ન ભારો, ઇમસ્મિં પન રુક્ખે અમ્બાનિ અઙ્કેત્વા ગહિતાનિ, એકસ્મિં ફલે અસમેન્તે અમ્હાકં જીવિતં નત્થિ. વેસ્સવણેન હિ કુજ્ઝિત્વા સકિં ઓલોકિતે તત્તકપાલે પક્ખિત્તતિલા વિય કુમ્ભણ્ડસહસ્સં ભિજ્જિત્વા વિપ્પકિરીયતિ, તેન તે દાતું ન સક્કોમ, લભનટ્ઠાનં પન આચિક્ખિસ્સામા''તિ. ''યો કોચિ દેતુ, ફલેનેવ મે અત્થો, લભનટ્ઠાનં આચિક્ખથા''તિ. ''એતસ્સ કઞ્ચનપબ્બતસ્સ અન્તરે જોતિરસો નામ તાપસો અગ્ગિં જુહમાનો કઞ્ચનપત્તિયા નામ પણ્ણસાલાયં વસતિ વેસ્સવણસ્સ કુલૂપકો, વેસ્સવણો તસ્સ નિબદ્ધં ચત્તારિ અમ્બફલાનિ પેસેતિ, તસ્સ સન્તિકં ગચ્છા''તિ.

સો ''સાધૂ''તિ સમ્પટિચ્છિત્વા તાપસસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. અથ નં તાપસો ''કુતો આગતોસી''તિ પુચ્છિ. ''બારાણસિરઞ્ઞો સન્તિકા''તિ. ''કિમત્થાય આગતોસી''તિ? ''સામિ, અમ્હાકં રઞ્ઞો દેવિયા અબ્ભન્તરઅમ્બપક્કે દોહળો ઉપ્પન્નો, તદત્થં આગતોમ્હિ, રક્ખસા પન મે સયં અમ્બપક્કં અદત્વા તુમ્હાકં સન્તિકં પેસેસુ''ન્તિ. ''તેન હિ નિસીદ, લભિસ્સસી''તિ. અથસ્સ વેસ્સવણો ચત્તારિ ફલાનિ પેસેસિ. તાપસો તતો દ્વે પરિભુઞ્જિ, એકં સુવપોતકસ્સ ખાદનત્થાય અદાસિ. તેન તસ્મિં ખાદિતે એકં ફલં સિક્કાય પક્ખિપિત્વા

સુવપોતકસ્સ ગીવાય પટિમુઞ્ચિત્વા ‘‘ઇદાનિ ગચ્છા’’તિ સુકપોતકં વિસ્સજ્જેસિ . સો તં આહરિત્વા દેવિયા અદાસિ. સા તં ખાદિત્વા દોહળં પટિપ્પસ્સમ્ભેસિ, તતોનિદાનં પનસ્સા પુત્તો નાહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા દેવી રાહુલમાતા અહોસિ, સુકો આનન્દો, અમ્બપક્કદાયકો તાપસો સારિપુત્તો, ઉય્યાને નિવુત્થતાપસો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

અબ્ભન્તરજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૮૨] ૨. સેય્યજાતકવણ્ણના

સેય્યંસો સેય્યસો હોતીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કોસલરઞ્ઞો અમચ્ચં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર રઞ્ઞો બહૂપકારો સબ્બકિચ્ચનિપ્ફાદકો અહોસિ. રાજા ‘‘બહૂપકારો મે અય’’ન્તિ તસ્સ મહન્તં યસં અદાસિ. તં અસહમાના અઞ્ઞે રઞ્ઞો પેસુઞ્ઞં ઉપસંહરિત્વા તં પરિભિન્દિંસુ. રાજા તેસં વચનં સદ્દહિત્વા દોસં અનુપપરિક્ખિત્વાવ તં સીલવન્તં નિદ્દોસં સઙ્ખલિકબન્ધનેન બન્ધાપેત્વા બન્ધનાગારે પક્ખિપાપેસિ. સો તત્થ એકકો વસન્તો સીલસમ્પત્તિં નિસ્સાય ચિત્તેકગ્ગતં લભિત્વા એકગ્ગચિત્તો સઙ્ખારે સમ્મસિત્વા સોતાપત્તિફલં પાપુણિ. અથસ્સ રાજા અપરભાગે નિદ્દોસભાવં ઞત્વા સઙ્ખલિકબન્ધનં ભિન્દાપેત્વા પુરિમયસતો મહન્તતરં યસં અદાસિ. સો ‘‘સત્થારં વન્દિસ્સામી’’તિ બહૂનિ માલાગન્ધાદીનિ આદાય વિહારં ગન્ત્વા તથાગતં પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસીદિ. સત્થા તેન સદ્ધિં પટિસન્થારં કરોન્તો ‘‘અનત્થો કિર તે ઉપ્પન્નોતિ અસ્સુમ્હા’’તિ આહ. ‘‘આમ, ભન્તે, ઉપ્પન્નો, અહં પન તેન અનત્થેન અત્થં અકાસિં, બન્ધનાગારે નિસીદિત્વા સોતાપત્તિફલં નિબ્બત્તેસિ’’ન્તિ. સત્થા ‘‘ન ખો, ઉપાસક, ત્વઞ્ઞેવ અનત્થેન અત્થં આહરિ, પોરાણકપણ્ડિતાપિ અત્તનો અનત્થેન અત્થં આહરિંસુયેવા’’તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગણ્હિત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જે પતિટ્ઠાય દસ રાજધમ્મે અકોપેત્વા દાનં દેતિ, પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખતિ , ઉપોસથકમ્મં કરોતિ. અથસ્સેકો અમચ્ચો અન્તેપુરે પદુસ્સિ. પાદમૂલિકાદયો ઞત્વા ‘‘અસુકઅમચ્ચો અન્તેપુરે પદુટ્ઠો’’તિ રઞ્ઞો આરોચેસું. રાજા પરિગ્ગણ્હન્તો યથાસભાવતો ઞત્વા પક્કોસાપેત્વા ‘‘મા મં ઇતો પટ્ઠાય ઉપટ્ઠાહી’’તિ નિબ્બિસયં અકાસિ. સો ગન્ત્વા અઞ્ઞતરં સામન્તરાજાનં ઉપટ્ઠહીતિ સબ્બં વત્થુ હેટ્ઠા **મહાસીલવજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૫૧) કથિતસદિસમેવ. ઇધાપિ સો રાજા તિક્ખત્તું વીમંસિત્વા તસ્સ અમચ્ચસ્સ વચનં સદ્દહિત્વા ‘‘બારાણસિરજ્જં ગણ્હિસ્સામી’’તિ મહન્તેન પરિવારેન રજ્જસીમં પાપુણિ. બારાણસિરઞ્ઞો સત્તસતમત્તા મહાયોધા તં પવત્તિં સુત્વા ‘‘દેવ, અસુકો નામ કિર રાજા બારાણસિરજ્જં ગણ્હિસ્સામી’તિ જનપદં ભિન્દન્તો આગચ્છતિ, એત્થેવ નં ગન્ત્વા ગણ્હિસ્સામા’’તિ આહંસુ. ‘‘મય્હં પરવિહિંસાય લદ્ધેન રજ્જેન કિચ્ચં નત્થિ, મા કિઞ્ચિ કરિત્થા’’તિ?

ચોરરાજા આગન્ત્વા નગરં પરિક્ખિપિ, પુન અમચ્ચા રાજાનં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘દેવ, મા એવં કરિત્થ, ગણ્હિસ્સામ ન’’ન્તિ આહંસુ. રાજા ‘‘ન લબ્ભા કિઞ્ચિ કાતું, નગરદ્વારાનિ વિવરથા’’તિ વત્વા સયં અમચ્ચગણપરિવુતો મહાતલે રાજપલ્લઙ્કે નિસીદિ. ચોરરાજા ચતૂસુ દ્વારેસુ મનુસ્સે પોથેન્તો નગરં પવિસિત્વા પાસાદં અભિરુય્હ અમચ્ચપરિવુતં રાજાનં ગાહાપેત્વા સઙ્ખલિકાહિ બન્ધાપેત્વા બન્ધનાગારે પક્ખિપાપેસિ. રાજા બન્ધનાગારે નિસિન્નોવ ચોરરાજાનં મેત્તાયન્તો મેત્તજ્ઝાનં ઉપ્પાદેસિ. તસ્સ મેત્તાનુભાવેન ચોરરઞ્ઞો કાયે ડાહો ઉપ્પજ્જિ, સકલસરીરં યમકઉક્કાહિ ઝાપિયમાનં વિય જાતં. સો મહાદુક્ખાભિતુન્નો ‘‘કિં નુ ખો કારણ’’ન્તિ પુચ્છિ.

‘‘તુમ્હે સીલવન્તં રાજાનં બન્ધનાગારે પક્ખિપેથ, તેન વો ઇદં દુક્ખં ઉપ્પન્નં ભવિસ્સતી’’તિ. સો ગન્ત્વા બોધિસત્તં ખમાપેત્વા ‘‘તુમ્હાકં રજ્જં તુમ્હાકમેવ હોતૂ’’તિ રજ્જં તસ્સેવ નિય્યાદેત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય તુમ્હાકં પચ્ચત્થિકો મે ભારો હોતૂ’’તિ વત્વા પદુટ્ઠામચ્ચસ્સ રાજાણં કારેત્વા અત્તનો નગરમેવ ગતો.

બોધિસત્તો અલઙ્કતમહાતલે સમુસ્સિતસેતચ્છત્તે રાજપલ્લઙ્કે નિસિન્નો અમચ્ચેહિ સદ્ધિં સલ્લપન્તો પુરિમા દ્વેગાથા અવોચ –

૯૪. ‘‘સેય્યંસો સેય્યસો હોતિ, યો સેય્યમુપસેવતિ;
એકેન સન્ધિં કત્વાન, સતં વજ્ઝે અમોચયિં.

૯૫. ‘‘તસ્મા સબ્બેન લોકેન, સન્ધિં કત્વાન એકતો;
પેચ્ચ સગ્ગં નિગચ્છેય્ય, ઇદં સુણાથ કાસિયા’’તિ.

તત્થ **સેય્યંસો સેય્યસો હોતિ, યો સેય્યમુપસેવતી**તિ અનવજ્જઉત્તમધમ્મસઙ્ખાતો સેય્યો અંસો કોટ્ઠાસો અસ્સાતિ સેય્યંસો, કુસલધમ્મનિસ્સિતપુગ્ગલો. યો પુનપ્પુનં તં સેય્યં કુસલધમ્મભાવનં કુસલાભિરતં વા ઉત્તમપુગ્ગલમુપસેવતિ, સો સેય્યસો હોતિ પાસંસતરો ચેવ ઉત્તરિતરો ચ હોતિ. **એકેન સન્ધિં કત્વાન, સતં વજ્ઝે અમોચયિ**ન્તિ તદમિનાપિ ચેતં વેદિતબ્બં – અહઞ્હિ સેય્યં મેત્તાભાવનં ઉપસેવન્તો તાય મેત્તાભાવનાય એકેન ચોરરઞ્ઞા સન્ધિં સન્થવં કત્વા મેત્તાભાવનં ભાવેત્વા તુમ્હે સતજને વજ્ઝે અમોચયિં.

દુતિયગાથાય અત્થો – યસ્મા અહં એકેન સદ્ધિં એકતો મેત્તાભાવનાય સન્ધિં કત્વા તુમ્હે વજ્ઝપ્પત્તે સતજને મોચયિં, તસ્મા વેદિતબ્બમેવેતં, તસ્મા સબ્બેન લોકેન સદ્ધિં મેત્તાભાવનાય સન્ધિં કત્વા એકતો પુગ્ગલો પેચ્ચ પરલોકે સગ્ગં નિગચ્છેય્ય. મેત્તાય હિ ઉપચારં કામાવચરે પટિસન્ધિં દેતિ, અપ્પના બ્રહ્મલોકે. ઇદં મમ વચનં સબ્બેપિ તુમ્હે કાસિરટ્ઠવાસિનો સુણાથાતિ.

એવં મહાસત્તો મહાજનસ્સ મેત્તાભાવનાય ગુણં વણ્ણેત્વા દ્વાદસયોજનિકે બારાણસિનગરે સેતચ્છત્તં પહાય હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિ. સત્થા સમ્માસમ્બુદ્ધો હુત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૯૬. ‘‘ઇદં વત્વા મહારાજા, કંસો બારાણસિગ્ગહો;
ધનું કણ્ડઞ્ચ નિક્ખિપ્પ, સંયમં અજ્ઝુપાગમી’’તિ.

તત્થ મહન્તો રાજાતિ **મહારાજા. કંસો**તિ તસ્સ નામં. બારાણસિં ગહેત્વા અજ્ઝાવસનતો **બારાણસિગ્ગહો**. સો રાજા ઇદં વચનં વત્વા **ધનુઞ્ચ** સરસઙ્ખાતં **કણ્ડઞ્ચ નિક્ખિપ્પ** ઓહાય છડ્ડેત્વા સીલસંયમં ઉપગતો પબ્બજિતો, પબ્બજિત્વા ચ પન ઝાનં ઉપ્પાદેત્વા અપરિહીનજ્ઝાનો બ્રહ્મલોકે ઉપ્પન્નોતિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ચોરરાજા આનન્દો અહોસિ, બારાણસિરાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

સેય્યજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૮૩] ૩. વડ્ઢકીસૂકરજાતકવણ્ણના

વરં વરં ત્વન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. પસેનદિરઞ્ઞો પિતા મહાકોસલો બિમ્બિસારરઞ્ઞો ધીતરં વેદેહિં નામ કોસલદેવિં દદમાનો તસ્સા ન્હાનચુણ્ણમૂલં સતસહસ્સુટ્ઠાનં કાસિગામં અદાસિ. અજાતસત્તુના પન પિતરિ મારિતે કોસલદેવીપિ સોકાભિભૂતા કાલમકાસિ. તતો પસેનદિ કોસલરાજા ચિન્તેસિ – ''અજાતસત્તુના પિતા મારિતો, ભગિનીપિ મે સામિકે કાલકતે તેન સોકેન કાલકતા, પિતુઘાતકસ્સ ચોરસ્સ કાસિગામં ન દસ્સામી''તિ. સો તં અજાતસત્તુસ્સ ન અદાસિ. તં ગામં નિસ્સાય તેસં દ્વિન્નમ્પિ કાલેન કાલં યુદ્ધં હોતિ, અજાતસત્તુ તરુણો સમત્થો, પસેનદિ મહલ્લકોયેવ. સો અભિક્ખણં પરજ્જતિ, મહાકોસલસ્સાપિ મનુસ્સા યેભુય્યેન પરાજિતા. અથ રાજા ''મયં અભિણ્હં પરજ્જામ, કિં નુ ખો કાતબ્બ''ન્તિ અમચ્ચે પુચ્છિ. ''દેવ, અય્યા નામ મન્તચ્છેકા હોન્તિ, જેતવનવિહારે ભિક્ખૂનં કથં સોતું વટ્ટતી''તિ. રાજા ''તેન હિ તાયં વેલાયં ભિક્ખૂનં કથાસલ્લાપં સુણાથા''તિ ચરપુરિસે આણાપેસિ. તે તતો પટ્ઠાય તથા અકંસુ.

તસ્મિં પન કાલે દ્વે મહલ્લકત્થેરા વિહારપચ્ચન્તે પણ્ણસાલાયં વસન્તિ દત્તત્થેરો ચ ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરો ચ. તેસુ ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરો પઠમયામેપિ મજ્ઝિમયામેપિ નિદ્દાયિત્વા પચ્છિમયામે પબુજ્ઝિત્વા ઉમ્મુક્કાનિ સોધેત્વા અગ્ગિં જાલેત્વા નિસિન્નકો આહ – ''ભન્તે, દત્તત્થેરા''તિ. ''કિં, ભન્તે, તિસ્સત્થેરા''તિ? ''કિં નિદ્દાયસિ નો ત્વ''ન્તિ. ''અનિદ્દાયન્તા કિં કરિસ્સામા''તિ? ''ઉટ્ઠાય તાવ નિસીદથા''તિ. સો ઉટ્ઠાય નિસિન્નો તં દત્તત્થેરં આહ – ''ભન્તે દત્તત્થેર, અયં તે લોલો મહોદરકોસલો ચાટિમત્તં ભત્તમેવ પૂતિં કરોતિ, યુદ્ધવિચારણં પન કિઞ્ચિ ન જાનાતિ, પરાજિતો પરાજિતોત્વેવ વદાપેતી''તિ. ''કિં પન કાતું વટ્ટતી''તિ? તસ્મિં ખણે તે ચરપુરિસા તેસં કથં સુણન્તા અટ્ઠંસુ.

ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરો યુદ્ધં વિચારેસિ – ''ભન્તે, યુદ્ધો નામ તિવિધો – પદુમબ્યૂહો, ચક્કબ્યૂહો, સકટબ્યૂહોતિ. અજાતસત્તું ગણ્હિતુકામેન અસુકે નામ પબ્બતકુચ્છિસ્મિં દ્વીસુ પબ્બતભિત્તીસુ મનુસ્સે ઠપેત્વા પુરતો દુબ્બલબલં દસ્સેત્વા પબ્બતન્તરં પવિટ્ઠભાવં જાનિત્વા પવિટ્ઠમગ્ગં ઓચ્છિન્દિત્વા પુરતો ચ પચ્છતો ચ ઉભોસુ પબ્બતભિત્તીસુ વગ્ગિત્વા ઉન્નદિત્વા ખિપે પતિતમચ્છં વિય અન્તોમુટ્ઠિયં વટ્ટપોતકં વિય ચ કત્વા સક્કા અસ્સ તં ગહેતુ''ન્તિ. ચરપુરિસા તં સાસનં રઞ્ઞો આરોચેસું. તં સુત્વા રાજા સઙ્ગામભેરિં ચરાપેત્વા ગન્ત્વા સકટબ્યૂહં કત્વા અજાતસત્તું જીવગ્ગાહં ગાહાપેત્વા અત્તનો ધીતરં વજિરકુમારિં ભાગિનેય્યસ્સ દત્વા કાસિગામં તસ્સા ન્હાનમૂલં કત્વા દત્વા ઉય્યોજેસિ. સા પવત્તિ ભિક્ખુસઙ્ઘે પાકટા જાતા. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, કોસલરાજા કિર ધનુગ્ગહતિસ્સત્થેરસ્સ વિચારણાય અજાતસત્તું જિની''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ ધનુગ્ગહતિસ્સો યુદ્ધવિચારણાય છેકોયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ . તદા બારાણસિં નિસ્સાય નિવુત્થવડ્ઢકિગામકા એકો વડ્ઢકી થમ્ભત્થાય અરઞ્ઞં ગન્ત્વા આવાટે પતિતં સૂકરપોતકં દિસ્વા તં ઘરં નેત્વા પટિજગ્ગિ. સો વુડ્ઢિપ્પત્તો મહાસરીરો વઙ્કદાઠો આચારસમ્પન્નો અહોસિ, વડ્ઢકિના પોસિતત્તા પન ''વડ્ઢકીસૂકરો''ત્વેવ પઞ્ઞાયિ. વડ્ઢકિસ્સ રુક્ખતચ્છનકાલે તુણ્ડેન રુક્ખં પરિવત્તેતિ, મુખેન ડંસિત્વા વાસિફરસુનિખાદનમુગ્ગરે આહરતિ, કાલસુત્તકોટિયં ગણ્હાતિ. અથ સો વડ્ઢકી ''કોચિદેવ, નં ખાદેય્યા''તિ ભયેન નેત્વા અરઞ્ઞે વિસ્સજ્જેસિ. સોપિ અરઞ્ઞં પવિસિત્વા ખેમં ફાસુકટ્ઠાનં ઓલોકેન્તો એકં પબ્બતન્તરે મહન્તં ગિરિકન્દરં અદ્દસ સમ્પન્નકન્દમૂલફલં ફાસુકં વસનટ્ઠાનં અનેકસતસૂકરસમાકિણ્ણં. તે સૂકરા તં દિસ્વા તસ્સ સન્તિકં આગમંસુ. સોપિ તે આહ – ''અહં તુમ્હેવ ઓલોકેન્તો વિચરામિ, અપિચ વો મયા દિટ્ઠા, ઇદઞ્ચ ઠાનં

રમણીયં, અહમ્પિ ઇદાનિ ઇધેવ વસિસ્સામી''તિ. ''સચ્ચં ઇદં ઠાનં રમણીયં, પરિસ્સયો પનેત્થ અત્થી''તિ. ''અહમ્પિ તુમ્હે દિસ્વા એતં અઞ્ઞાસિં, એવં ગોચરસમ્પન્ને ઠાને વસન્તાનં વો સરીરેસુ મંસલોહિતં નત્થિ, કિં પન વો એત્થ ભય''ન્તિ? ''એકો બ્યગ્ઘો પાતોવ આગન્ત્વા દિટ્ઠદિટ્ઠંયેવ ગહેત્વા ગચ્છતી''તિ. ''કિં પન સો નિબદ્ધં ગણ્હાતિ, ઉદાહુ અન્તરન્તરા''તિ? ''નિબદ્ધં ગણ્હાતી''તિ. ''કતિ પન તે બ્યગ્ઘા''તિ? ''એકોયેવા''તિ. ''એત્તકા તુમ્હે એકસ્સ યુજ્ઝિતું ન સક્કોથા''તિ? ''આમ, ન સક્કોમા''તિ. ''અહં તં ગણ્હિસ્સામિ, કેવલં તુમ્હે મમ વચનં કરોથ, સો બ્યગ્ઘો કહં વસતી''તિ? ''એતસ્મિં પબ્બતે''તિ.

સો રત્તિઞ્ઞેવ સૂકરે ચરાપેત્વા યુદ્ધં વિચારેન્તો ''યુદ્ધં નામ પદુમબ્યૂહચક્કબ્યૂહસકટબ્યૂહવસેન તિવિધં હોતી''તિ વત્વા પદુમબ્યૂહવસેન વિચારેસિ. સો હિ ભૂમિસીસં જાનાતિ. તસ્મા ''ઇમસ્મિં ઠાને યુદ્ધં વિચારેતું વટ્ટતી''તિ સૂકરપિલ્લકે માતરો ચ તેસં મજ્ઝટ્ઠાને ઠપેસિ. સો તા આવિજ્ઝિત્વા મજ્ઝિમસૂકરિયો, તા આવિજ્ઝિત્વા પોતકસૂકરે, તે આવિજ્ઝિત્વા જરસૂકરે, તે આવિજ્ઝિત્વા દીઘદાઠસૂકરે, તે આવિજ્ઝિત્વા યુદ્ધસમત્થે બલવતરસૂકરે દસ વીસ તિંસ જને તસ્મિં તસ્મિં ઠાને બલગુમ્બં કત્વા ઠપેસિ. અત્તનો ઠિતટ્ઠાનસ્સ પુરતો એકં પરિમણ્ડલં આવાટં ખણાપેસિ, પચ્છતો એકં સુપ્પસણ્ઠાનં અનુપુબ્બનિન્નં પબ્ભારસદિસં. તસ્સ સટ્ઠિસત્તતિમત્તે યોધસૂકરે આદાય તસ્મિં તસ્મિં ઠાને ''મા ભાયિત્થા''તિ કમ્મં વિચારતો અરુણં ઉટ્ઠહિ.

બ્યગ્ઘો ઉટ્ઠાય ''કાલો''તિ ઞત્વા ગન્ત્વા તેસં સમ્મુખા ઠિતે પબ્બતતલે ઠત્વા અક્ખીનિ ઉમ્મીલેત્વા સૂકરે ઓલોકેસિ. વડ્ઢકીસૂકરો ''પટિઓલોકેથ ન''ન્તિ સૂકરાનં સઞ્ઞં અદાસિ, તે પટિઓલોકેસું. બ્યગ્ઘો મુખં ઉગ્ઘાટેત્વા અસ્સોસિ, સૂકરાપિ તથા કરિંસુ. બ્યગ્ઘો મુત્તં છડ્ડેસિ, સૂકરાપિ છડ્ડયિંસુ. ઇતિ યં યં સો કરોતિ, તં તં તે પટિકરિંસુ. સો ચિન્તેસિ – ''પુબ્બે સૂકરા મયા ઓલોકિતકાલે પલાયન્તા પલાયિતુમ્પિ ન સક્કોન્તિ, અજ્જ અપલાયિત્વા મમ પટિસત્તુ હુત્વા મયા કતમેવ પટિકરોન્તિ. એતસ્મિં ભૂમિસીસે ઠિતો એકો તેસં સંવિધાયકોપિ અત્થિ, અજ્જ મય્હં ગતસ્સ જયો ન પઞ્ઞાયતી''તિ. સો નિવત્તિત્વા અત્તનો વસનટ્ઠાનમેવ અગમાસિ. તેન પન ગહિતમંસખાદકો એકો કૂટજટિલો અત્થિ, સો તં તુચ્છહત્થમેવ આગચ્છન્તં દિસ્વા તેન સદ્ધિં સલ્લપન્તો પઠમં ગાથમાહ –

૯૭. ''વરં વરં ત્વં નિહનં પુરે ચરિ,
અસ્મિં પદેસે અભિભુય્ય સૂકરે;
સોદાનિ એકો બ્યપગમ્મ ઝાયસિ,
બલં નુ તે બ્યગ્ઘ ન ચજ્જ વિજ્જતી''તિ.

તત્થ **વરં વરં ત્વં નિહનં પુરે ચરિ, અસ્મિં પદેસે અભિભુય્ય સૂકરે**તિ અમ્ભો બ્યગ્ઘ, ત્વં પુબ્બે ઇમસ્મિં પદેસે સબ્બસૂકરે અભિભવિત્વા ઇમેસુ સૂકરેસુ વરં વરં ત્વં ઉત્તમુત્તમં સૂકરં નિહનન્તો વિચરિ. **સોદાનિ એકો બ્યપગમ્મ ઝાયસી**તિ સો ત્વં ઇદાનિ અઞ્ઞતરં સૂકરં અગ્ગહેત્વા એકકોવ અપગન્ત્વા ઝાયસિ પજ્ઝાયસિ. **બલં નુ તે બ્યગ્ઘ ન ચજ્જ વિજ્જતી**તિ કિં નુ તે, અમ્ભો બ્યગ્ઘ, અજ્જ કાયબલં નત્થીતિ.

તં સુત્વા બ્યગ્ઘો દુતિયં ગાથમાહ –

૯૮. ''ઇમે સુદં યન્તિ દિસોદિસં પુરે, ભયટ્ટિતા લેણગવેસિનો પુથૂ;
તે દાનિ સઙ્ગમ્મ વસન્તિ એકતો, યત્થટ્ઠિતા દુપ્પસહજ્જમે મયા''તિ.

તત્થ **સુદન્તિ** નિપાતો. અયં પન સઙ્ખેપત્થો – ઇમે સૂકરા પુબ્બે મં દિસ્વા ભયેન અટ્ટિતા પીળિતા અત્તનો લેણગવેસિનો **પુથૂ** વિસું વિસું હુત્વા **દિસોદિસં યન્તિ**, તં તં દિસં અભિમુખા પલાયન્તિ, તે દાનિ સબ્બેપિ સમાગન્ત્વા એકતો વસન્તિ તિટ્ઠન્તિ, તઞ્ચ ભૂમિસીસં ઉપગતા, યત્થ ઠિતા દુપ્પસહા દુમ્મદ્દયા અજ્જ ઇમે મયાતિ.

અથસ્સ ઉસ્સાહં જનેન્તો કૂટજટિલો ‘‘મા ભાયિ, ગચ્છ તયિ નદિત્વા પક્ખન્દન્તે સબ્બેપિ ભીતા ભિજ્જિત્વા પલાયિસ્સન્તી’’તિ આહ. બ્યગ્ઘો તસ્મિં ઉસ્સાહં જનેન્તે સૂરો હુત્વા પુન ગન્ત્વા પબ્બતતલે અટ્ઠાસિ. વડ્ઢકીસૂકરો દ્વિન્નં આવાટાનં અન્તરે અટ્ઠાસિ. સૂકરા ‘‘સામિ, મહાચોરો પુનાગતો’’તિ આહંસુ. ‘‘મા ભાયિત્થ, ઇદાનિ તં ગણ્હિસ્સામી’’તિ. બ્યગ્ઘો નદિત્વા વડ્ઢકીસૂકરસ્સ ઉપરિ પતતિ, સૂકરો તસ્સ અત્તનો ઉપરિ પતનકાલે પરિવત્તિત્વા વેગેન ઉજુકં ખતઆવાટે પતિ. બ્યગ્ઘો વેગં સન્ધારેતું અસક્કોન્તો ઉપરિભાગેન ગન્ત્વા સુપ્પમુખસ્સ તિરિયં ખતઆવાટસ્સ અતિસમ્બાધે મુખટ્ઠાને પતિત્વા પુઞ્જકતો વિય અહોસિ. સૂકરો આવાટા ઉત્તરિત્વા અસનિવેગેન ગન્ત્વા બ્યગ્ઘં અન્તરસત્થિમ્હિ દાઠાય પહરિત્વા યાવ વક્કપદેસા ફાલેત્વા પઞ્ચમધુરમંસં દાઠાય પલિવેઠેત્વા બ્યગ્ઘસ્સ મત્થકે આવિજ્ઝિત્વા ‘‘ગણ્હથ તુમ્હાકં પચ્ચામિત્ત’’ન્તિ ઉક્ખિપિત્વા બહિઆવાટે છડ્ડેસિ. પઠમં આગતા બ્યગ્ઘમંસં લભિંસુ, પચ્છા આગતા ‘‘બ્યગ્ઘમંસં કીદિસં હોતી’’તિ તેસં મુખં ઉપસિઙ્ઘન્તા વિચરિંસુ.

સૂકરા ન તાવ તુસ્સન્તિ. વડ્ઢકીસૂકરો તેસં ઇઙ્ગિતં દિસ્વા ‘‘કિં નુ ખો તુમ્હે ન તુસ્સથા’’તિ આહ. ‘‘સામિ, કિં એતેન બ્યગ્ઘેન ઘાતિતેન, અઞ્ઞો પન બ્યગ્ઘઆણાપનસમત્થો કૂટજટિલો અત્થિયેવા’’તિ. ‘‘કો નામેસો’’તિ? ‘‘એકો દુસ્સીલતાપસો’’તિ. ‘‘બ્યગ્ઘોપિ મયા ઘાતિતો, સો મે કિં પહોતિ, એથ ગણ્હિસ્સામ ન’’ન્તિ સૂકરઘટાય સદ્ધિં પાયાસિ. કૂટતાપસોપિ બ્યગ્ઘે ચિરાયન્તે ‘‘કિં નુ ખો સૂકરા બ્યગ્ઘં ગણ્હિંસૂ’’તિ પટિપથં ગચ્છન્તો તે સૂકરે આગચ્છન્તે દિસ્વા અત્તનો પરિક્ખારં આદાય પલાયન્તો તેહિ અનુબન્ધિતો પરિક્ખારં છડ્ડેત્વા વેગેન ઉદુમ્બરરુક્ખં અભિરુહિ. સૂકરા ‘‘ઇદાનિમ્હ, સામિ, નટ્ઠા, તાપસો પલાયિત્વા રુક્ખં અભિરુહી’’તિ આહંસુ. ‘‘કિં રુક્ખં નામા’’તિ? ‘‘ઉદુમ્બરરુક્ખ’’ન્તિ. સો ‘‘સૂકરિયો ઉદકં આહરન્તુ, સૂકરપોતકા પથવિં ખણન્તુ, દીઘદાઠા સૂકરા મૂલાનિ છિન્દન્તુ, સેસા પરિવારેત્વા આરક્ખન્તૂ’’તિ સંવિદહિત્વા તેસુ તથા કરોન્તેસુ સયં ઉદુમ્બરસ્સ ઉજુકં થૂલમૂલં ફરસુના પહરન્તો વિય એકપ્પહારમેવ કત્વા ઉદુમ્બરરુક્ખં પાતેસિ. પરિવારેત્વા ઠિતસૂકરા કૂટજટિલં ભૂમિયં પાતેત્વા ખણ્ડાખણ્ડિકં કત્વા યાવ અટ્ઠિતો ખાદિત્વા વડ્ઢકીસૂકરં ઉદુમ્બરખન્ધેયેવ નિસીદાપેત્વા કૂટજટિલસ્સ પરિભોગસઙ્ખેન ઉદકં આહરિત્વા અભિસિઞ્ચિત્વા રાજાનં કરિંસુ, એકઞ્ચ તરુણસૂકરિં તસ્સ અગ્ગમહેસિં અકંસુ. તતો પટ્ઠાય કિર યાવજ્જતના રાજાનો ઉદુમ્બરભદ્દપીઠે નિસીદાપેત્વા તીહિ સઙ્ખેહિ અભિસિઞ્ચન્તિ.

તસ્મિં વનસણ્ડે અધિવત્થા દેવતા તં અચ્છરિયં દિસ્વા એકસ્મિં વિટપન્તરે સૂકરાનં અભિમુખા હુત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૯૯. ‘‘નમત્થુ સઙ્ઘાન સમાગતાનં, દિસ્વા સયં સખ્ય વદામિ અબ્ભુતં;
બ્યગ્ઘં મિગા યત્થ જિનિંસુ દાઠિનો, સામગ્ગિયા દાઠબલેસુ મુચ્ચરે’’તિ.

તત્થ **નમત્થુ સઙ્ઘાનન્તિ** અયં મમ નમક્કારો સમાગતાનં સૂકરસઙ્ઘાનં અત્થુ. **દિસ્વા સયં સખ્ય વદામિ અબ્ભુતન્તિ** ઇદં પુબ્બે અભૂતપુબ્બં અબ્ભુતં સખ્યં મિત્તભાવં સયં દિસ્વા વદામિ. **બ્યગ્ઘં મિગા યત્થ જિનિંસુ દાઠિનોતિ** યત્ર હિ નામ દાઠિનો સૂકરમિગા બ્યગ્ઘં જિનિંસુ, અયમેવ વા પાઠો. **સામગ્ગિયા દાઠબલેસુ મુચ્ચરેતિ**

યા સા દાઠબલેસુ સૂકરેસુ સામગ્ગી એકજ્ઝાસયતા, તાય તેસુ સામગ્ગિયા તે દાઠબલા પચ્ચામિત્તં ગહેત્વા અજ્જ મરણભયા મુત્તાતિ અત્થો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા ધનુગ્ગહતિસ્સો વડ્ઢકીસૂકરો અહોસિ, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

વડ્ઢકીસૂકરજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૮૪] ૪. સિરિજાતકવણ્ણના

યં ઉસ્સુકા સઙ્ઘરન્તીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં સિરિચોરબ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. ઇમસ્મિં જાતકે પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ હેટ્ઠા **ખદિરઙ્ગારજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૪૦) વિત્થારિતમેવ. ઇધાપિ પન સા અનાથપિણ્ડિકસ્સ ઘરે ચતુત્થે દ્વારકોટ્ઠકે વસનકા મિચ્છાદિટ્ઠિદેવતા દણ્ડકમ્મં કરોન્તી ચતુપઞ્ઞાસહિરઞ્ઞકોટિયો આહરિત્વા કોટ્ઠે પૂરેત્વા સેટ્ઠિના સદ્ધિં સહાયિકા અહોસિ. અથ નં સો આદાય સત્થુ સન્તિકં નેસિ. સત્થા તસ્સા ધમ્મં દેસેસિ, સા ધમ્મં સુત્વા સોતાપન્ના અહોસિ. તતો પટ્ઠાય સેટ્ઠિનો યસો યથાપોરાણોવ જાતો. અથેકો સાવત્થિવાસી સિરિલક્ખણઞ્ઞૂ બ્રાહ્મણો ચિન્તેસિ – ''અનાથપિણ્ડિકો દુગ્ગતો હુત્વા પુન ઇસ્સરો જાતો, યંનૂનાહં તં દટ્ઠુકામો વિય ગત્વા તસ્સ ઘરતો સિરિં થેનેત્વા આગચ્છેય્ય''ન્તિ. સો તસ્સ ઘરં ગન્ત્વા તેન કતસક્કારસમ્માનો સારણીયકથાય વત્તમાનાય ''કિમત્થં આગતોસી''તિ વુત્તે ''કત્થ નુ ખો સિરી પતિટ્ઠિતા''તિ ઓલોકેસિ. સેટ્ઠિનો ચ સબ્બસેતો ધોતસઙ્ખપટિભાગો કુક્કુટો સુવણ્ણપઞ્જરે પક્ખિપિત્વા ઠપિતો અત્થિ, તસ્સ ચૂળાય સિરી પતિટ્ઠાસિ. બ્રાહ્મણો ઓલોકયમાનો સિરિયા તત્થ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા આહ – ''અહં, મહાસેટ્ઠિ, પઞ્ચસતે માણવે મન્તે વાચેમિ, અકાલરવિં એકં કુક્કુટં નિસ્સાય તે ચ મયઞ્ચ કિલમામ, અયઞ્ચ કિર કુક્કુટો કાલરવી, ઇમસ્સત્થાય આગતોમ્હિ, દેહિ મે એતં કુક્કુટ''ન્તિ. ''ગણ્હ, બ્રાહ્મણ, દેમિ તે કુક્કુટ''ન્તિ. ''દેમી''તિ ચ વુત્તક્ખણેયેવ સિરી તસ્સ ચૂળતો અપગન્ત્વા ઉસ્સીસકે ઠપિતે મણિક્ખન્ધે પતિટ્ઠાસિ.

બ્રાહ્મણો સિરિયા મણિમ્હિ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા મણિમ્પિ યાચિ. ''મણિમ્પિ દેમી''તિ વુત્તક્ખણેયેવ સિરી મણિતો અપગન્ત્વા ઉસ્સીસકે ઠપિતઆરક્ખયટ્ઠિયં પતિટ્ઠાસિ. બ્રાહ્મણો સિરિયા તત્થ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા તમ્પિ યાચિ. ''ગહેત્વા ગચ્છાહી''તિ વુત્તક્ખણેયેવ સિરી યટ્ઠિતો અપગન્ત્વા પુઞ્ઞલક્ખણદેવિયા નામ સેટ્ઠિનો અગ્ગમહેસિયા સીસે પતિટ્ઠાસિ. સિરિચોરબ્રાહ્મણો તત્થ પતિટ્ઠિતભાવં ઞત્વા ''અવિસ્સજ્જિયભણ્ડં એતં, યાચિતુમ્પિ ન સક્કા''તિ ચિન્તેત્વા સેટ્ઠિં એતદવોચ – ''મહાસેટ્ઠિ, અહં તુમ્હાકં ગેહે 'સિરિં થેનેત્વા ગમિસ્સામી'તિ આગચ્છિં, સિરી પન તે કુક્કુટસ્સ ચૂળાયં પતિટ્ઠિતા અહોસિ, તસ્મિં મમ દિન્ને તતો અપગન્ત્વા મણિમ્હિ પતિટ્ઠહિ, મણિમ્હિ દિન્ને આરક્ખયટ્ઠિયં પતિટ્ઠહિ, આરક્ખયટ્ઠિયા દિન્નાય તતો અપગન્ત્વા પુઞ્ઞલક્ખણદેવિયા સીસે પતિટ્ઠહિ, 'ઇદં ખો પન અવિસ્સજ્જિયભણ્ડ'ન્તિ ઇમમ્પિ મે ન ગહિતં, ન સક્કા તવ સિરિં થેનેતું, તવ સન્તકં તવેવ હોતૂ''તિ ઉટ્ઠાયાસના પક્કામિ. અનાથપિણ્ડિકો ''ઇમં કારણં સત્થુ કથેસ્સામી''તિ વિહારં ગન્ત્વા સત્થારં પૂજેત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો સબ્બં તથાગતસ્સ આરોચેસિ. સત્થા તં સુત્વા ''ન ખો, ગહપતિ, ઇદાનેવ અઞ્ઞેસં સિરી અઞ્ઞત્થ ગચ્છતિ, પુબ્બેપિ અપ્પપુઞ્ઞેહિ ઉપ્પાદિતસિરી પન પુઞ્ઞવન્તાનંયેવ પાદમૂલં ગતા''તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાસિરટ્ઠે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સિપ્પં ઉગ્ગણ્હિત્વા અગારં અજ્ઝાવસન્તો માતાપિતૂનં કાલકિરિયાય સંવિગ્ગો નિક્ખમિત્વા

હિમવન્તપદેસે ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા દીઘસ્સ અદ્ધુનો અચ્ચયેન લોણમ્બિલસેવનત્થાય જનપદં ગન્ત્વા બારાણસિરઞ્ઞો ઉય્યાને વસિત્વા પુનદિવસે ભિક્ખં ચરમાનો હત્થાચરિયસ્સ ઘરદ્વારં અગમાસિ. સો તસ્સ આચારવિહારે પસન્નો ભિક્ખં દત્વા ઉય્યાને વસાપેત્વા નિચ્ચં પટિજગ્ગિ. તસ્મિં કાલે એકો કટ્ઠહારકો અરઞ્ઞતો દારૂનિ આહરન્તો વેલાય નગરદ્વારં પાપુણિતું નાસક્ખિ. સાયં એકસ્મિં દેવકુલે દારુકલાપં ઉસ્સીસકે કત્વા નિપજ્જિ, દેવકુલે વિસ્સટ્ઠા બહૂ કુક્કુટા તસ્સ અવિદૂરે એકસ્મિં રુક્ખે સયિંસુ. તેસુ ઉપરિસયિતકુક્કુટો પચ્ચૂસકાલે વચ્ચં પાતેન્તો હેટ્ઠાસયિતકુક્કુટસ્સ સરીરે પાતેસિ. ''કેન મે સરીરે વચ્ચં પાતિત''ન્તિ ચ વુત્તે ''મયા''તિ આહ. ''કિંકારણા''તિ ચ વુત્તે ''અનુપધારેત્વા''તિ વત્વા પુનપિ પાતેસિ. તતો ઉભોપિ અઞ્ઞમઞ્ઞં કુદ્ધા ''કિં તે બલં, કિં તે બલ''ન્તિ કલહં કરિંસુ. અથ હેટ્ઠાસયિતકુક્કુટો આહ – ''મં મારેત્વા અઙ્ગારે પક્કમંસં ખાદન્તો પાતોવ કહાપણસહસ્સં લભતી''તિ. ઉપરિસયિતકુક્કુટો આહ – ''અમ્ભો, મા ત્વં એત્તકેન ગજ્જિ, મમ થૂલમંસં ખાદન્તો રાજા હોતિ, બહિમંસં ખાદન્તો પુરિસો ચે, સેનાપતિટ્ઠાનં, ઇત્થી ચે, અગ્ગમહેસિટ્ઠાનં લભતિ. અટ્ઠિમંસં પન મે ખાદન્તો ગિહી ચે, ભણ્ડાગારિકટ્ઠાનં, પબ્બજિતો ચે, રાજકુલૂપકભાવં લભતી''તિ.

કટ્ઠહારકો તેસં વચનં સુત્વા ''રજ્જે પત્તે સહસ્સેન કિચ્ચં નત્થી''તિ સણિકં અભિરુહિત્વા ઉપરિસયિતકુક્કુટં ગહેત્વા મારેત્વા ઉચ્છઙ્ગે કત્વા ''રાજા ભવિસ્સામી''તિ ગન્ત્વા વિવટદ્વારેનેવ નગરં પવિસિત્વા કુક્કુટં નિત્તચં કત્વા ઉદરં સોધેત્વા ''ઇદં કુક્કુટમંસં સાધુકં સમ્પાદેહી''તિ પજાપતિયા અદાસિ. સા કુક્કુટમંસઞ્ચ ભત્તઞ્ચ સમ્પાદેત્વા ''ભુઞ્જ, સામી''તિ તસ્સ ઉપનામેસિ. ''ભદ્દે, એતં મંસં મહાનુભાવં, એતં ખાદિત્વા અહં રાજા ભવિસ્સામિ, ત્વં અગ્ગમહેસી ભવિસ્સસિ, તં ભત્તઞ્ચ મંસઞ્ચ આદાય ગઙ્ગાતીરં ગન્ત્વા ન્હાયિત્વા ભુઞ્જિસ્સામા''તિ ભત્તભાજનં તીરે ઠપેત્વા ન્હાનત્થાય ઓતરિંસુ. તસ્મિં ખણે વાતેન ખુભિતં ઉદકં આગન્ત્વા ભત્તભાજનં આદાય અગમાસિ. તં નદીસોતેન વુય્હમાનં હેટ્ઠાનદિયં હત્થિં ન્હાપેન્તો એકો હત્થાચરિયો મહામત્તો દિસ્વા ઉક્ખિપાપેત્વા વિવરાપેત્વા ''કિમેત્થા''તિ પુચ્છિ. ''ભત્તઞ્ચેવ કુક્કુટમંસઞ્ચ સામી''તિ. સો તં પિદહાપેત્વા લઞ્છાપેત્વા ''યાવ મયં આગચ્છામ, તાવિમં ભત્તં મા વિવરા''તિ ભરિયાય પેસેસિ. સોપિ ખો કટ્ઠહારકો મુખતો પવિટ્ઠેન વાલુકોદકેન ઉદ્ધુમાતઉદરો પલાયિ.

અથેકો તસ્સ હત્થાચરિયસ્સ કુલૂપકો દિબ્બચક્ખુકતાપસો ''મય્હં ઉપટ્ઠાકો હત્થિટ્ઠાનં ન વિજહતિ, કદા નુ ખો સમ્પત્તિં પાપુણિસ્સતી''તિ દિબ્બચક્ખુના ઉપધારેન્તો તં પુરિસં દિસ્વા તં કારણં ઞત્વા પુરેતરં ગન્ત્વા હત્થાચરિયસ્સ નિવેસને નિસીદિ. હત્થાચરિયો આગન્ત્વા તં વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો તં ભત્તભાજનં આહરાપેત્વા ''તાપસં મંસોદનેન પરિવિસથા''તિ આહ. તાપસો ભત્તં ગહેત્વા મંસે દીયમાને અગ્ગહેત્વા ''ઇમં મંસં અહં વિચારેમી''તિ વત્વા ''વિચારેથ , ભન્તે''તિ વુત્તે થૂલમંસાદીનિ એકેકં કોટ્ઠાસં કારેત્વા થૂલમંસં હત્થાચરિયસ્સ દાપેસિ, બહિમંસં તસ્સ ભરિયાય, અટ્ઠિમંસં અત્તના પરિભુઞ્જિ. સો ભત્તકિચ્ચાવસાને ગચ્છન્તો ''ત્વં ઇતો તતિયદિવસે રાજા ભવિસ્સસિ, અપ્પમત્તો હોહી''તિ વત્વા પક્કામિ. તતિયદિવસે એકો સામન્તરાજા આગન્ત્વા બારાણસિં પરિવારેસિ. બારાણસિરાજા હત્થાચરિયં રાજવેસં ગાહાપેત્વા ''હત્થિં અભિરુહિત્વા યુજ્ઝા''તિ આણાપેત્વા સયં અઞ્ઞાતકવેસેન સેનાય વિચારેન્તો એકેન મહાવેગેન સરેન વિદ્ધો તઙ્ખણઞ્ઞેવ મરિ. તસ્સ મતભાવં ઞત્વા હત્થાચરિયો બહૂ કહાપણે નીહરાપેત્વા ''ધનત્થિકા પુરતો હુત્વા યુજ્ઝન્તૂ''તિ ભેરિં ચરાપેસિ. બલકાયો મુહુત્તેનેવ સામન્તરાજાનં જીવિતક્ખયં પાપેસિ. અમચ્ચા રઞ્ઞો સરીરકિચ્ચં કત્વા ''કં રાજાનં કરોમા''તિ મન્તયમાના ''અમ્હાકં રાજા જીવમાનો અત્તનો વેસં હત્થાચરિયસ્સ અદાસિ, અયમેવ યુદ્ધં કત્વા રજ્જં

ગણ્હિ, એતસ્સેવ રજ્જં દસ્સામા''તિ તં રજ્જેન અભિસિઞ્ચિંસુ, ભરિયમ્પિસ્સ અગ્ગમહેસિં અકંસુ. બોધિસત્તો રાજકુલૂપકો અહોસિ.

સત્થા અતીતં આહરિત્વા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા ઇમા દ્વે ગાથા અભાસિ –

૧૦૦.''યં ઉસ્સુકા સઙ્ઘરન્તિ, અલક્ખિકા બહું ધનં;
સિપ્પવન્તો અસિપ્પા ચ, લક્ખિવા તાનિ ભુઞ્જતિ.

૧૦૧.''સબ્બત્થ કતપુઞ્ઞસ્સ, અતિચ્ચઞ્ઞેવ પાણિનો;
ઉપ્પજ્જન્તિ બહૂ ભોગા, અપ્પનાયતનેસુપી''તિ.

તત્થ **યં ઉસ્સુકા**તિ યં ધનસઙ્ઘરણે ઉસ્સુક્કમાપન્ના છન્દજાતા કિચ્છેન બહું ધનં સઙ્ઘરન્તિ.''યે ઉસ્સુકા''તિપિ પાઠો, યે પુરિસા ધનસંહરણે ઉસ્સુકા હત્થિસિપ્પાદિવસેન સિપ્પવન્તો અસિપ્પા ચ અન્તમસો વેતનેન કમ્મં કત્વા બહું ધનં સઙ્ઘરન્તીતિ અત્થો. **લક્ખિવા તાનિ ભુઞ્જતી**તિ તાનિ ''બહું ધન''ન્તિ વુત્તાનિ ધનાનિ પુઞ્ઞવા પુરિસો અત્તનો પુઞ્ઞફલં પરિભુઞ્જન્તો કિઞ્ચિ કમ્મં અકત્વાપિ પરિભુઞ્જતિ.

અતિચ્ચઞ્ઞેવ પાણિનોતિ અતિચ્ચ અઞ્ઞે એવ પાણિનો. એવ-કારો પુરિમપદેન યોજેતબ્બો, સબ્બત્થેવ કતપુઞ્ઞસ્સ અઞ્ઞે અકતપુઞ્ઞે સત્તે અતિક્કમિત્વાતિ અત્થો. **અપ્પનાયતનેસુપી**તિ અપિ અનાયતનેસુપિ અરતનાકરેસુ રતનાનિ અસુવણ્ણાયતનાદીસુ સુવણ્ણાદીનિ અહત્થાયતનાદીસુ હત્થિઆદયોતિ સવિઞ્ઞાણકઅવિઞ્ઞાણકા બહૂ ભોગા ઉપ્પજ્જન્તિ . તત્થ મુત્તામણિઆદીનં અનાકરે ઉપ્પત્તિયં દુટ્ઠગામણિઅભયમહારાજસ્સ વત્થુ કથેતબ્બં.

સત્થા પન ઇમા ગાથા વત્વા ''ગહપતિ, ઇમેસં સત્તાનં પુઞ્ઞસદિસં અઞ્ઞં આયતનં નામ નત્થિ, પુઞ્ઞવન્તાનઞ્હિ અનાકરેસુ રતનાનિ ઉપ્પજ્જન્તિયેવા''તિ વત્વા ઇમં ધમ્મં દેસેસિ –

''એસ દેવમનુસ્સાનં, સબ્બકામદદો નિધિ;
યં યદેવાભિપત્થેન્તિ, સબ્બમેતેન લબ્ભતિ.

''સુવણ્ણતા સુસરતા, સુસણ્ઠાના સુરૂપતા;
આધિપચ્ચપરિવારો, સબ્બમેતેન લબ્ભતિ.

''પદેસરજ્જં ઇસ્સરિયં, ચક્કવત્તિસુખં પિયં;
દેવરજ્જમ્પિ દિબ્બેસુ, સબ્બમેતેન લબ્ભતિ.

''માનુસ્સિકા ચ સમ્પત્તિ, દેવલોકે ચ યા રતિ;
યા ચ નિબ્બાનસમ્પત્તિ, સબ્બમેતેન લબ્ભતિ.

''મિત્તસમ્પદમાગમ્મ, યોનિસોવ પયુઞ્જતો;
વિજ્જાવિમુત્તિવસીભાવો, સબ્બમેતેન લબ્ભતિ.

‘‘પટિસમ્ભિદા વિમોક્ખા ચ, યા ચ સાવકપારમી;
પચ્ચેકબોધિ બુદ્ધભૂમિ, સબ્બમેતેન લબ્ભતિ.

‘‘એવં મહત્થિકા એસા, યદિદં પુઞ્ઞસમ્પદા;
તસ્મા ધીરા પસંસન્તિ, પણ્ડિતા કતપુઞ્ઞત’’ન્તિ. (ખુ॰ પા॰ ૮.૧૦-૧૬);

ઇદાનિ યેસુ અનાથપિણ્ડિકસ્સ સિરી પતિટ્ઠિતા, તાનિ રતનાનિ દસ્સેતું ‘‘**કુક્કુટો**’’તિઆદિમાહ.

૧૦૨.‘‘કુક્કુટો મણયો દણ્ડો, થિયો ચ પુઞ્ઞલક્ખણા;
ઉપ્પજ્જન્તિ અપાપસ્સ, કતપુઞ્ઞસ્સ જન્તુનો’’તિ.

તત્થ **દણ્ડો**તિ આરક્ખયટ્ઠિં સન્ધાય વુત્તં, **થિયો**તિ સેટ્ઠિભરિયં પુઞ્ઞલક્ખણદેવિં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ. ગાથં વત્વા ચ પન જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, કુલૂપકતાપસો પન અહમેવ સમ્માસમ્બુદ્ધો અહોસિ’’ન્તિ.

સિરિજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૮૫] ૫. મણિસૂકરજાતકવણ્ણના

દરિયા સત્ત વસ્સાનીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સુન્દરીમારણં આરબ્ભ કથેસિ. તેન ખો પન સમયેન ભગવા સક્કતો હોતિ ગરુકતોતિ વત્થુ **ઉદાને** (ઉદા॰ ૩૮) આગતમેવ. અયં પનેત્થ સઙ્ખેપો – ભગવતો કિર ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ ચ પઞ્ચન્નં મહાનદીનં મહોઘસદિસે લાભસક્કારે ઉપ્પન્ને હતલાભસક્કારા અઞ્ઞતિત્થિયા સૂરિયુગ્ગમનકાલે ખજ્જોપનકા વિય નિપ્પભા હુત્વા એકતો સન્નિપતિત્વા મન્તયિંસુ – ‘‘મયં સમણસ્સ ગોતમસ્સ ઉપ્પન્નકાલતો પટ્ઠાય હતલાભસક્કારા, ન કોચિ અમ્હાકં અત્થિભાવમ્પિ જાનાતિ, કેન નુ ખો સદ્ધિં એકતો હુત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ અવણ્ણં ઉપ્પાદેત્વા લાભસક્કારમસ્સ અન્તરધાપેય્યામા’’તિ. અથ નેસં એતદહોસિ – ‘‘સુન્દરિયા સદ્ધિં એકતો હુત્વા સક્કુણિસ્સામા’’તિ.

તે એકદિવસં સુન્દરિં તિત્થિયારામં પવિસિત્વા વન્દિત્વા ઠિતં નાલપિંસુ. સા પુનપ્પુનં સલ્લપન્તીપિ પટિવચનં અલભિત્વા ‘‘અપિ નુ, અય્યા, તુમ્હે કેનચિ વિહેઠિતાત્થા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘કિં, ભગિનિ, સમણં ગોતમં અમ્હે વિહેઠેત્વા હતલાભસક્કારે કત્વા વિચરન્તં ન પસ્સસી’’તિ. સા એવમાહ – ‘‘મયા એત્થ કિં કાતું વટ્ટતી’’તિ? ત્વં ખોસિ, ભગિનિ, અભિરૂપા સોભગ્ગપ્પત્તા, સમણસ્સ ગોતમસ્સ અયસં આરોપેત્વા મહાજનં તવ કથં ગાહાપેત્વા હતલાભસક્કારં કરોહી’’તિ? સા ‘‘સાધૂ’’તિ સમ્પટિચ્છિત્વા વન્દિત્વા પક્કન્તા. તતો પટ્ઠાય માલાગન્ધવિલેપનકપ્પૂરકટુકફલાદીનિ ગહેત્વા સાયં મહાજનસ્સ સત્થુ ધમ્મદેસનં સુત્વા નગરં પવિસનકાલે જેતવનાભિમુખી ગચ્છતિ. ‘‘કહં ગચ્છસી’’તિ ચ પુટ્ઠા ‘‘સમણસ્સ ગોતમસ્સ સન્તિકં, અહઞ્હિ તેન સદ્ધિં એકગન્ધકુટિયં વસામી’’તિ વત્વા અઞ્ઞતરસ્મિં તિત્થિયારામે વસિત્વા પાતોવ જેતવનમગ્ગં ઓતરિત્વા નગરાભિમુખી ગચ્છતિ. ‘‘કિં, સુન્દરિ, કહં ગતાસી’’તિ ચ પુટ્ઠા ‘‘સમણેન ગોતમેન સદ્ધિં એકગન્ધકુટિયં વસિત્વા તં કિલેસરતિયા રમાપેત્વા આગતામ્હી’’તિ વદતિ.

અથ નં કતિપાહચ્ચયેન ધુત્તાનં કહાપણે દત્વા ‘‘ગચ્છથ સુન્દરિં મારેત્વા સમણસ્સ ગોતમસ્સ ગન્ધકુટિયા સમીપે માલાકચવરન્તરે નિક્ખિપિત્વા એથા’’તિ વદિંસુ, તે તથા અકંસુ. તતો તિત્થિયા ‘‘સુન્દરિં ન પસ્સામા’’તિ

કોલાહલં કત્વા રઞ્ઞો આરોચેત્વા ‘‘કહં વો આસઙ્કા’’તિ વુત્તા ‘‘ઇમેસુ દિવસેસુ જેતવને વસતિ, તત્રસ્સા પવત્તિં ન જાનામા’’તિ વત્વા ‘‘તેન હિ ગચ્છથ, નં વિચિનથા’’તિ રઞ્ઞા અનુઞ્ઞાતા અત્તનો ઉપટ્ઠાકે ગહેત્વા જેતવનં ગન્ત્વા વિચિનન્તા માલાકચવરન્તરે દિસ્વા મઞ્ચકં આરોપેત્વા નગરં પવેસેત્વા ‘‘સમણસ્સ ગોતમસ્સ સાવકા ‘સત્થારા કતપાપકમ્મં પટિચ્છાદેસ્સામા’તિ સુન્દરિં મારેત્વા માલાકચવરન્તરે નિક્ખિપિંસૂ’’તિ રઞ્ઞો આરોચેસું, રાજા ‘‘તેન હિ ગચ્છથ, નગરં આહિણ્ડથા’’તિ આહ. તે નગરવીથીસુ ‘‘પસ્સથ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં કમ્મ’’ન્તિઆદીનિ વિરવિત્વા પુન રઞ્ઞો નિવેસનદ્વારં અગમંસુ.

રાજા સુન્દરિયા સરીરં આમકસુસાને અટ્ટકં આરોપેત્વા રક્ખાપેસિ. સાવત્થિવાસિનો ઠપેત્વા અરિયસાવકે સેસા યેભુય્યેન ‘‘પસ્સથ સમણાનં સક્યપુત્તિયાનં કમ્મ’’ન્તિઆદીનિ વત્વા અન્તોનગરે ચ બહિનગરે ચ ભિક્ખૂ અક્કોસન્તા પરિભાસન્તા વિચરન્તિ. ભિક્ખૂ તં પવત્તિં તથાગતસ્સ આરોચેસું. સત્થા ‘‘તેન હિ તુમ્હેપિ તે મનુસ્સે એવં પટિચોદેથા’’તિ –

> ‘‘અભૂતવાદી નિરયં ઉપેતિ, યો વાપિ કત્વા ન કરોમિ ચાહ;
> ઉભોપિ તે પેચ્ચ સમા ભવન્તિ, નિહીનકમ્મા મનુજા પરત્થા’’તિ. (ઉદા॰ ૩૮) –

ઇમં ગાથમાહ.

રાજા ‘‘સુન્દરિયા અઞ્ઞેહિ મારિતભાવં જાનાથા’’તિ પુરિસે પેસેસિ. તેપિ ખો ધુત્તા તેહિ કહાપણેહિ સુરં પિવન્તા અઞ્ઞમઞ્ઞં કલહં કરોન્તિ. તત્થેકો એવમાહ – ‘‘ત્વં સુન્દરિં એકપ્પહારેનેવ મારેત્વા માલાકચવરન્તરે નિક્ખિપિત્વા તતો લદ્ધકહાપણેહિ સુરં પિવસિ, હોતુ હોતૂ’’તિ. રાજપુરિસા તે ધુત્તે ગહેત્વા રઞ્ઞો દસ્સેસું. અથ તે રાજા ‘‘તુમ્હેહિ મારિતા’’તિ પુચ્છિ. ‘‘આમ, દેવા’’તિ. ‘‘કેહિ મારાપિતા’’તિ? ‘‘અઞ્ઞતિત્થિયેહિ, દેવા’’તિ. રાજા તિત્થિયે પક્કોસાપેત્વા સુન્દરિં ઉક્ખિપાપેત્વા ‘‘ગચ્છથ તુમ્હે, એવં વદન્તા નગરં આહિણ્ડથ ‘અયં સુન્દરી સમણસ્સ ગોતમસ્સ અવણ્ણં આરોપેતુકામેહિ અમ્હેહિ મારાપિતા, નેવ સમણસ્સ ગોતમસ્સ, ન ગોતમસાવકાનં દોસો અત્થિ, અમ્હાકંયેવ દોસો’’’તિ આણાપેસિ. તે તથા અકંસુ. બાલમહાજનો તદા સદ્દહિ, તિત્થિયાપિ પુરિસવધદણ્ડેન પલિબુદ્ધા. તતો પટ્ઠાય બુદ્ધાનં મહન્તતરો લાભસક્કારો અહોસિ.

અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, તિત્થિયા ‘બુદ્ધાનં કાળકભાવં ઉપ્પાદેસ્સામા’તિ સયં કાળકા જાતા, બુદ્ધાનં પન મહન્તતરો લાભસક્કારો ઉદપાદી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, સક્કા બુદ્ધાનં સંકિલેસં ઉપ્પાદેતું, બુદ્ધાનં સંકિલિટ્ઠભાવકરણં નામ જાતિમણિનો કિલિટ્ઠભાવકરણસદિસં, પુબ્બે જાતિમણિં ‘કિલિટ્ઠં કરિસ્સામા’તિ વાયમન્તાપિ નાસક્ખિંસુ કિલિટ્ઠં કાતુ’’ન્તિ વત્વા તેહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કામેસુ આદીનવં દિસ્વા નિક્ખમિત્વા હિમવન્તપદેસે તિસ્સો પબ્બતરાજિયો અતિક્કમિત્વા તાપસો હુત્વા પણ્ણસાલાયં વસિ. તસ્સા અવિદૂરે મણિગુહા અહોસિ, તત્થ તિંસમત્તા સૂકરા વસન્તિ, ગુહાય અવિદૂરે એકો સીહો ચરતિ, તસ્સ મણિમ્હિ છાયા પઞ્ઞાયતિ. સૂકરા સીહચ્છાયં દિસ્વા ભીતા ઉત્રસ્તા અપ્પમંસલોહિતા અહેસું. તે ‘‘ઇમસ્સ મણિનો વિપ્પસન્નત્તા અયં છાયા પઞ્ઞાયતિ, ઇમં મણિં સંકિલિટ્ઠં વિવણ્ણં કરોમા’’તિ ચિન્તેત્વા અવિદૂરે એકં સરં ગન્ત્વા કલલે પવટ્ટેત્વા આગન્ત્વા તં મણિં ઘંસન્તિ. સો સૂકરલોમેહિ ઘંસિયમાનો વિપ્પસન્નતરો અહોસિ.

સૂકરા ઉપાયં અપસ્સન્તા ‘‘ઇમસ્સ મણિનો વિવણ્ણકરણૂપાયં તાપસં પુચ્છિસ્સામા’’તિ બોધિસત્તં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં ઠિતા પુરિમા દ્વે ગાથા ઉદાહરિંસુ –

૧૦૩.‘‘દરિયા સત્ત વસ્સાનિ, તિંસમત્તા વસામસે;
હઞ્ઞામ મણિનો આભં, ઇતિ નો મન્તરં અહુ.

૧૦૪.‘‘યાવતા મણિં ઘંસામ, ભિય્યો વોદાયતે મણિ;
ઇદઞ્ચદાનિ પુચ્છામ, કિં કિચ્ચં ઇધ મઞ્ઞસી’’તિ.

તત્થ **દરિયા**તિ મણિગુહાયં. **વસામસે**તિ વસામ. **હઞ્ઞામા**તિ હનિસ્સામ, મયમ્પિ વિવણ્ણં કરિસ્સામ. **ઇદઞ્ચદાનિ પુચ્છામા**તિ ઇદાનિ મયં ‘‘કેન કારણેન અયં મણિ કિલિસ્સમાનો વોદાયતે’’તિ ઇદં તં પુચ્છામ. ‘‘**કિં કિચ્ચં** ‘**ઇધ મઞ્ઞસી**’તિ ઇમસ્મિં અત્થે ત્વં ઇમં કિચ્ચં કિન્તિ મઞ્ઞસી’’તિ.

અથ નેસં આચિક્ખન્તો બોધિસત્તો તતિયં ગાથમાહ –

૧૦૫.‘‘અયં મણિ વેળુરિયો, અકાચો વિમલો સુભો;
નાસ્સ સક્કા સિરિં હન્તું, અપક્કમથ સૂકરા’’તિ.

તત્થ **અકાચો**તિ અકક્કસો. **સુભો**તિ સોભનો. **સિરિ**ન્તિ પભં. **અપક્કમથા**તિ ઇમસ્સ મણિસ્સ પભા નાસેતું ન સક્કા, તુમ્હે પન ઇમં મણિગુહં પહાય અઞ્ઞત્થ ગચ્છથાતિ.

તે તસ્સ કથં સુત્વા તથા અકંસુ. બોધિસત્તો ઝાનં ઉપ્પાદેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા તાપસો અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

મણિસૂકરજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૮૬] ૬. સાલૂકજાતકવણ્ણના

મા સાલૂકસ્સ પિહયીતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો થુલ્લકુમારિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. તં **ચૂળનારદકસ્સપજાતકે** (જા॰ ૧.૧૩.૪૦ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. તં પન ભિક્ખું સત્થા પક્કોસાપેત્વા ‘‘સચ્ચં કિર ત્વં, ભિક્ખુ, ઉક્કણ્ઠિતોસી’’તિ પુચ્છિ. ‘‘એવં, ભન્તે’’તિ. ‘‘કો તં ઉક્કણ્ઠાપેતી’’તિ? ‘‘થુલ્લકુમારિકા, ભન્તે’’તિ. સત્થા ‘‘એસા તે ભિક્ખુ અનત્થકારિકા, પુબ્બેપિ ત્વં એતિસ્સા વિવાહત્થાય આગતપરિસાય ઉત્તરિભઙ્ગો અહોસી’’તિ વત્વા ભિક્ખૂહિ યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો મહાલોહિતગોણો નામ અહોસિ, કનિટ્ઠભાતા પનસ્સ ચૂળલોહિતો નામ. ઉભોપિ ગોણા ગામકે એકસ્મિં કુલે કમ્મં કરોન્તિ. તસ્સ કુલસ્સ એકા વયપ્પત્તા કુમારિકા અત્થિ, તં અઞ્ઞકુલં વારેસિ. અથ નં કુલં ‘‘વિવાહકાલે ઉત્તરિભઙ્ગો ભવિસ્સતી’’તિ સાલૂકં નામ સૂકરં યાગુભત્તેન પટિજગ્ગિ, સો હેટ્ઠામઞ્ચે સયતિ. અથેકદિવસં ચૂળલોહિતો ભાતરં આહ – ‘‘ભાતિક, મયં ઇમસ્મિં કુલે કમ્મં કરોમ, અમ્હે નિસ્સાય ઇમં કુલં જીવતિ, અથ ચ પનિમે મનુસ્સા અમ્હાકં તિણપલાલમત્તં દેન્તિ, ઇમં સૂકરં યાગુભત્તેન પોસેન્તિ, હેટ્ઠામઞ્ચે સયાપેન્તિ, કિં નામેસ એતેસં કરિસ્સતી’’તિ. મહાલોહિતો ‘‘તાત, મા ત્વં એતસ્સ યાગુભત્તં

પત્થય, એતિસ્સા કુમારિકાય વિવાહદિવસે એતં ઉત્તરિભઙ્ગં કાતુકામા એતે મંસસ્સ થૂલભાવકરણત્થં પોસેન્તિ, કતિપાહચ્ચયેન તં પસ્સિસ્સસિ હેટ્ઠામઞ્ચતો નિક્ખામેત્વા વધિત્વા ખણ્ડાખણ્ડિકં છિન્દિત્વા આગન્તુકભત્તં કરિયમાન''ન્તિ વત્વા પુરિમા દ્વે ગાથા સમુટ્ઠાપેસિ –

૧૦૬.''મા સાલૂકસ્સ પિહયિ, આતુરન્નાનિ ભુઞ્જતિ;
અપ્પોસ્સુક્કો ભુસં ખાદ, એતં દીઘાયુલક્ખણં.

૧૦૭.''ઇદાનિ સો ઇધાગન્ત્વા, અતિથી યુત્તસેવકો;
અથ દક્ખસિ સાલૂકં, સયન્તં મુસલુત્તર''ન્તિ.

તત્થાયં સઙ્ખેપત્થો – તાત, ત્વં મા સાલૂકસૂકરભાવં પત્થયિ, અયઞ્હિ **આતુરન્નાનિ** મરણભોજનાનિ ભુઞ્જતિ, યાનિ ભુઞ્જિત્વા નચિરસ્સેવ મરણં પાપુણિસ્સતિ, ત્વં પન **અપ્પોસ્સુક્કો** નિરાલયો હુત્વા અત્તના લદ્ધં ઇમં પલાલમિસ્સકં ભુસં ખાદ, એતં દીઘાયુભાવસ્સ **લક્ખણં** સઞ્જાનનનિમિત્તં. ઇદાનિ કતિપાહસ્સેવ સો વેવાહિકપુરિસો મહતિયા પરિસાય યુત્તો યુત્તસેવકો ઇધ અતિથિ હુત્વા આગતો ભવિસ્સતિ, અથેતં સાલૂકં મુસલસદિસેન ઉત્તરોટ્ઠેન સમન્નાગતત્તા **મુસલુત્તરં** મારિતં સયન્તં દક્ખસીતિ.

તતો કતિપાહસ્સેવ વેવાહિકેસુ આગતેસુ સાલૂકં મારેત્વા ઉત્તરિભઙ્ગમકંસુ. ઉભો ગોણા તં તસ્સ વિપત્તિં દિસ્વા ''અમ્હાકં ભુસમેવ વર''ન્તિ ચિન્તયિંસુ. સત્થા અભિસમ્બુદ્ધો હુત્વા તદત્થજોતિકં તતિયં ગાથમાહ –

૧૦૮.''વિકન્તં સૂકરં દિસ્વા, સયન્તં મુસલુત્તરં;
જરગ્ગવા વિચિન્તેસું, વરમ્હાકં ભુસામિવા''તિ.

તત્થ **ભુસામિવા**તિ ભુસમેવ અમ્હાકં વરં ઉત્તમન્તિ અત્થો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને સો ભિક્ખુ સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા કુમારિકા એતરહિ થુલ્લકુમારિકા અહોસિ, સાલૂકો ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ, ચૂળલોહિતો આનન્દો, મહાલોહિતો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સાલૂકજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૮૭] ૭. લાભગરહજાતકવણ્ણના

નાનુમ્મત્તોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો સારિપુત્તત્થેરસ્સ સદ્ધિવિહારિકં આરબ્ભ કથેસિ. થેરસ્સ કિર સદ્ધિવિહારિકો થેરં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા એકમન્તં નિસિન્નો ''લાભુપ્પત્તિપટિપદં મે, ભન્તે, કથેથ, કિં કરોન્તો ચીવરાદીનં લાભી હોતી''તિ પુચ્છિ. અથસ્સ થેરો ''આવુસો, ચતૂહઙ્ગેહિ સમન્નાગતસ્સ લાભસક્કારો ઉપ્પજ્જતિ, અત્તનો અબ્ભન્તરે હિરોત્તપ્પં ભિન્દિત્વા સામઞ્ઞં પહાય અનુમ્મત્તેનેવ ઉમ્મત્તેન વિય ભવિતબ્બં, પિસુણવાચા વત્તબ્બા, નટસદિસેન ભવિતબ્બં, વિકિણ્ણવાચેન કુતૂહલેન ભવિતબ્બ''ન્તિ ઇમં લાભુપ્પત્તિપટિપદં કથેસિ. સો તં પટિપદં ગરહિત્વા ઉટ્ઠાય પક્કન્તો. થેરો સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા વન્દિત્વા તં પવત્તિં આચિક્ખિ. સત્થા ''નેસો, સારિપુત્ત, ભિક્ખુ ઇદાનેવ લાભં ગરહતિ, પુબ્બેપેસ ગરહિયેવા''તિ વત્વા થેરેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો સોળસવસ્સિકકાલેયેવ તિણ્ણં વેદાનં અટ્ઠારસન્નઞ્ચ સિપ્પાનં પરિયોસાનં પત્વા દિસાપામોક્ખો આચરિયો હુત્વા પઞ્ચ માણવકસતાનિ સિપ્પં વાચેસિ. તત્રેકો માણવો સીલાચારસમ્પન્નો એકદિવસં આચરિયં ઉપસઙ્કમિત્વા ''કથં ઇમેસં સત્તાનં લાભો ઉપ્પજ્જતી''તિ લાભુપ્પત્તિપટિપદં પુચ્છિ. આચરિયો ''તાત, ઇમેસં સત્તાનં ચતૂહિ કારણેહિ લાભો ઉપ્પજ્જતી''તિ વત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૦૯.''નાનુમ્મત્તો નાપિસુણો, નાનટો નાકુતૂહલો;
મૂળ્હેસુ લભતે લાભં, એસા તે અનુસાસની''તિ.

તત્થ **નાનુમ્મત્તો**તિ ન અનુમ્મત્તો. ઇદં વુત્તં હોતિ – યથા ઉમ્મત્તકો નામ ઇત્થિપુરિસદારિકદારકે દિસ્વા તેસં વત્થાલઙ્કારાદીનિ વિલુમ્પતિ, તતો તતો મચ્છમંસપૂવાદીનિ બલક્કારેન ગહેત્વા ખાદતિ, એવમેવ યો ગિહિભૂતો અજ્ઝત્તબહિદ્ધસમુટ્ઠાનં હિરોત્તપ્પં પહાય કુસલાકુસલં અગણેત્વા નિરયભયં અભાયન્તો લોભાભિભૂતો પરિયાદિણ્ણચિત્તો કામેસુ પમત્તો સન્ધિચ્છેદાદીનિ સાહસિકકમ્માનિ કરોતિ, પબ્બજિતોપિ હિરોત્તપ્પં પહાય કુસલાકુસલં અગણેત્વા નિરયભયં અભાયન્તો સત્થારા પઞ્ઞત્તં સિક્ખાપદં મદ્દન્તો લોભેન અભિભૂતો પરિયાદિણ્ણચિત્તો ચીવરાદિમત્તં નિસ્સાય અત્તનો સામઞ્ઞં વિજહિત્વા પમત્તો વેજ્જકમ્મદૂતકમ્માદીનિ કરોતિ, વેળુદાનાદીનિ નિસ્સાય જીવિકં કપ્પેતિ, અયં અનુમ્મત્તોપિ ઉમ્મત્તસદિસત્તા ઉમ્મત્તો નામ , એવરૂપસ્સ ખિપ્પં લાભો ઉપ્પજ્જતિ. યો પન એવં અનુમ્મત્તો લજ્જી કુક્કુચ્ચકો, એસ મૂળ્હેસુ અપણ્ડિતેસુ પુરિસેસુ લાભં ન લભતિ, તસ્મા લાભત્થિકેન ઉમ્મત્તકેન વિય ભવિતબ્બન્તિ.

નાપિસુણોતિ એત્થાપિ યો પિસુણો હોતિ, ''અસુકેન ઇદં નામ કત''ન્તિ રાજકુલે પેસુઞ્ઞં ઉપસંહરતિ, સો અઞ્ઞેસં યસં અચ્છિન્દિત્વા અત્તનો ગણ્હાતિ. રાજાનોપિ નં ''અયં અમ્હેસુ સસસ્નેહો''તિ ઉચ્ચે ઠાને ઠપેન્તિ, અમચ્ચાદયોપિસ્સ ''અયં નો રાજકુલે પરિભિન્દેય્યા''તિ ભયેન દાતબ્બં મઞ્ઞન્તિ, એવં એતરહિ પિસુણસ્સ લાભો ઉપ્પજ્જતિ. યો પન અપિસુણો, સો મૂળ્હેસુ લાભં ન લભતીતિ એવમત્થો વેદિતબ્બો.

નાનટોતિ લાભં ઉપ્પાદેન્તેન નટેન વિય ભવિતબ્બં. યથા નટો હિરોત્તપ્પં પહાય નચ્ચગીતવાદિતેહિ કીળં કત્વા ધનં સંહરતિ, એવમેવ લાભત્થિકેન હિરોત્તપ્પં ભિન્દિત્વા ઇત્થિપુરિસદારિકદારકાનં સોણ્ડસહાયેન વિય નાનપ્પકારં કેળિં કરોન્તેન વિચરિતબ્બં. યો એવં અનટો, સો મૂળ્હેસુ લાભં ન લભતિ.

નાકુતૂહલોતિ કુતૂહલો નામ વિપ્પકિણ્ણવાચો. રાજાનો હિ અમચ્ચે પુચ્છન્તિ – ''અસુકટ્ઠાને કિર 'મનુસ્સો મારિતો, ઘરં વિલુત્તં, પરેસં દારા પધંસિતા'તિ સુય્યતિ, કેસં નુ ખો ઇદં કમ્મ''ન્તિ. તત્થ સેસેસુ અકથેન્તેસુયેવ યો ઉટ્ઠહિત્વા ''અસુકો ચ અસુકો ચ નામા''તિ વદતિ, અયં કુતૂહલો નામ. રાજાનો તસ્સ વચનેન તે પુરિસે પરિયેસિત્વા નિસેધેત્વા ''ઇમં નિસ્સાય નો નગરં નિચ્ચોરં જાત''ન્તિ તસ્સ મહન્તં યસં દેન્તિ, સેસાપિ જના ''અયં નો રાજપુરિસેહિ પુટ્ઠો સુયુત્તદુયુત્તં કથેય્યા''તિ ભયેન તસ્સેવ ધનં દેન્તિ, એવં કુતૂહલસ્સ લાભો ઉપ્પજ્જતિ. યો પન અકુતૂહલો, એસ ન મૂળ્હેસુ લભતિ લાભં. **એસા તે અનુસાસની**તિ એસા અમ્હાકં સન્તિકા તુય્હં લાભાનુસિટ્ઠીતિ.

અન્તેવાસિકો આચરિયસ્સ કથં સુત્વા લાભં ગરહન્તો –

૧૧૦.‘‘ધિરત્થુ તં યસલાભં, ધનલાભઞ્ચ બ્રાહ્મણ;
યા વુત્તિ વિનિપાતેન, અધમ્મચરણેન વા.

૧૧૧.‘‘અપિ ચે પત્તમાદાય, અનગારો પરિબ્બજે;
એસાવ જીવિકા સેય્યો, યા ચાધમ્મેન એસના’’તિ. – ગાથાદ્વયમાહ;

તત્થ **યા વુત્તી**તિ યા જીવિતવુત્તિ. **વિનિપાતેના**તિ અત્તનો વિનિપાતેન. **અધમ્મચરણેના**તિ અધમ્મકિરિયાય વિસમકિરિયાય વધબન્ધનગરહાદીહિ અત્તાનં વિનિપાતેત્વા અધમ્મં ચરિત્વા યા વુત્તિ, તઞ્ચ યસધનલાભઞ્ચ સબ્બં **ધિરત્થુ** નિન્દામિ ગરહામિ, ન મે એતેનત્થોતિ અધિપ્પાયો. **પત્તમાદાયા**તિ ભિક્ખાભાજનં ગહેત્વા. **અનગારો પરિબ્બજે**તિ અગેહો પબ્બજિતો હુત્વા ચરેય્ય, ન ચ સપ્પુરિસો કાયદુચ્ચરિતાદિવસેન અધમ્મચરિયં ચરેય્ય. કિંકારણા? **એસાવ જીવિકા સેય્યો. યા ચાધમ્મેન એસના**તિ, યા એસા અધમ્મેન જીવિકપરિયેસના, તતો એસા પત્તહત્થસ્સ પરકુલેસુ ભિક્ખાચરિયાવ સેય્યો, સતગુણેન સહસ્સગુણેન સુન્દરતરોતિ દસ્સેતિ.

એવં માણવો પબ્બજ્જાય ગુણં વણ્ણેત્વા નિક્ખમિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા ધમ્મેન ભિક્ખં પરિયેસન્તો અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા માણવો લાભગરહી ભિક્ખુ અહોસિ, આચરિયો પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

લાભગરહજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૮૮] ૮. મચ્છુદ્દાનજાતકવણ્ણના

અગ્ઘન્તિ મચ્છાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં કૂટવાણિજં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા કથિતમેવ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કુટુમ્બિકકુલે નિબ્બત્તિત્વા વિઞ્ઞુતં પત્તો કુટુમ્બં સણ્ઠપેસિ. કનિટ્ઠભાતાપિસ્સ અત્થિ, તેસં અપરભાગે પિતા કાલકતો. તે એકદિવસં ‘‘પિતુ સન્તકં વોહારં સાધેસ્સામા’’તિ એકં ગામં ગન્ત્વા કહાપણસહસ્સં લભિત્વા આગચ્છન્તા નદીતિત્થે નાવં પટિમાનેન્તા પુટભત્તં ભુઞ્જિંસુ. બોધિસત્તો અતિરેકભત્તં ગઙ્ગાય મચ્છાનં દત્વા નદીદેવતાય પત્તિં અદાસિ. દેવતા પત્તિં અનુમોદિત્વાયેવ દિબ્બેન યસેન વડ્ઢિત્વા અત્તનો યસવુડ્ઢિં આવજ્જમાના તં કારણં અઞ્ઞાસિ. બોધિસત્તોપિ વાલિકાયં ઉત્તરાસઙ્ગં પત્થરિત્વા નિપન્નો નિદ્દં ઓક્કમિ, કનિટ્ઠભાતા પનસ્સ થોકં ચોરપકતિકો. સો તે કહાપણે બોધિસત્તસ્સ અદત્વા સયમેવ ગણ્હિતુકામતાય કહાપણભણ્ડિકસદિસં એકં સક્ખરભણ્ડિકં કત્વા દ્વેપિ ભણ્ડિકા એકતોવ ઠપેસિ. તેસં નાવં અભિરુહિત્વા ગઙ્ગામજ્ઝગતાનં કનિટ્ઠો નાવં ખોભેત્વા ‘‘સક્ખરભણ્ડિકં ઉદકે ખિપિસ્સામી’’તિ સહસ્સભણ્ડિકં ખિપિત્વા ‘‘ભાતિક, સહસ્સભણ્ડિકા ઉદકે પતિતા, કિન્તિ કરોમા’’તિ આહ. ‘‘ઉદકે પતિતાય કિં કરિસ્સામ, મા ચિન્તયી’’તિ. નદીદેવતા ચિન્તેસિ – ‘‘અહં ઇમિના દિન્નપત્તિં અનુમોદિત્વા દિબ્બયસેન વડ્ઢિત્વા એતસ્સ સન્તકં રક્ખિસ્સામી’’તિ અત્તનો આનુભાવેન તં ભણ્ડિકં એકં મહામચ્છં ગિલાપેત્વા સયં આરક્ખં ગણ્હિ. સોપિ ચોરો ગેહં ગન્ત્વા ‘‘ભાતા મે વઞ્ચિતો’’તિ ભણ્ડિકં મોચેન્તો સક્ખરા પસ્સિત્વા હદયેન સુસ્સન્તેન મઞ્ચસ્સ અટનિં ઉપગૂહિત્વા નિપજ્જિ.

તદા કેવટ્ટા મચ્છગહણત્થાય જાલં ખિપિંસુ. સો મચ્છો દેવતાનુભાવેન જાલં પાવિસિ. કેવટ્ટા તં ગહેત્વા વિક્કિણિતું નગરં પવિટ્ઠા. મનુસ્સા મહામચ્છં દિસ્વા મૂલં પુચ્છન્તિ. કેવટ્ટા ‘‘કહાપણસહસ્સઞ્ચ સત્ત ચ માસકે દત્વા

ગણ્હથા''તિ વદન્તિ. મનુસ્સા ''સહસ્સગ્ઘનકમચ્છોપિ નો દિટ્ઠો''તિ પરિહાસં કરોન્તિ. કેવટ્ટા મચ્છં ગહેત્વા બોધિસત્તસ્સ ઘરદ્વારં ગન્ત્વા ''ઇમં મચ્છં ગણ્હથા''તિ આહંસુ. ''કિમસ્સ મૂલ''ન્તિ? ''સત્ત માસકે દત્વા ગણ્હથા''તિ. ''અઞ્ઞેસં દદમાના કથં દેથા''તિ? ''અઞ્ઞેસં સહસ્સેન ચ સત્તહિ ચ માસકેહિ દેમ, તુમ્હે પન સત્ત માસકે દત્વા ગણ્હથા''તિ. સો તેસં સત્ત માસકે દત્વા મચ્છં ભરિયાય પેસેસિ. સા મચ્છસ્સ કુચ્છિં ફાલયમાના સહસ્સભણ્ડિકં દિસ્વા બોધિસત્તસ્સ આરોચેસિ. બોધિસત્તો તં ઓલોકેત્વા અત્તનો લઞ્છં દિસ્વા સકસન્તકભાવં ઞત્વા ''ઇદાનિ ઇમે કેવટ્ટા ઇમં મચ્છં અઞ્ઞેસં દદમાના સહસ્સેન ચેવ સત્તહિ ચ માસકેહિ દેન્તિ, અમ્હે પન પત્વા સહસ્સસ્સ અમ્હાકં સન્તકત્તા સત્તેવ માસકે ગહેત્વા અદંસુ, ઇદં અન્તરં અજાનન્તં ન સક્કા કઞ્ચિ સદ્દહાપેતુ''ન્તિ ચિન્તેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૧૨.''અગ્ઘન્તિ મચ્છા અધિકં સહસ્સં, ન સો અત્થિ યો ઇમં સદ્દહેય્ય;
મય્હઞ્ચ અસ્સુ ઇધ સત્ત માસા, અહમ્પિ તં મચ્છુદ્દાનં કિણેય્ય''ન્તિ.

તત્થ **અધિક**ન્તિ અઞ્ઞેહિ પુચ્છિતા કેવટ્ટા ''સત્તમાસાધિકં સહસ્સં અગ્ઘન્તી''તિ વદન્તિ. **ન સો અત્થિ યો ઇમં સદ્દહેય્યા**તિ સો પુરિસો ન અત્થિ, યો ઇમં કારણં પચ્ચક્ખતો અજાનન્તો મમ વચનેન સદ્દહેય્ય, એત્તકં વા મચ્છા અગ્ઘન્તીતિ યો ઇમં સદ્દહેય્ય, સો નત્થિ, તસ્માયેવ તે અઞ્ઞેહિ ન ગહિતાતિપિ અત્થો. **મય્હઞ્ચ અસ્સૂ**તિ મય્હં પન સત્ત માસકા અહેસું. **મચ્છુદ્દાન**ન્તિ મચ્છવગ્ગં. તેન હિ મચ્છેન સદ્ધિં અઞ્ઞેપિ મચ્છા એકતો બદ્ધા તં સકલમ્પિ મચ્છુદ્દાનં સન્ધાયેતં વુત્તં. **કિણેય્ય**ન્તિ કિણિં, સત્તેવ માસકે દત્વા એત્તકં મચ્છવગ્ગં ગણ્હિન્તિ અત્થો.

એવઞ્ચ પન વત્વા ઇદં ચિન્તેસિ – ''કિં નુ ખો નિસ્સાય મયા એતે કહાપણા લદ્ધા''તિ? તસ્મિં ખણે નદીદેવતા આકાસે દિસ્સમાનરૂપેન ઠત્વા ''અહં, ગઙ્ગાદેવતા, તયા મચ્છાનં અતિરેકભત્તં દત્વા મય્હં પત્તિ દિન્ના, તેનાહં તવ સન્તકં રક્ખન્તી આગતા''તિ દીપયમાના ગાથમાહ –

૧૧૩.''મચ્છાનં ભોજનં દત્વા, મમ દક્ખિણમાદિસિ;
તં દક્ખિણં સરન્તિયા, કતં અપચિતિં તયા''તિ.

તત્થ **દક્ખિણ**ન્તિ ઇમસ્મિં ઠાને પત્તિદાનં દક્ખિણા નામ. **સરન્તિયા કતં અપચિતિં તયા**તિ તં તયા મય્હં કતં અપચિતિં સરન્તિયા મયા ઇદં તવ ધનં રક્ખિતન્તિ અત્થો.

ઇદં વત્વા ચ પન સા દેવતા તસ્સ કનિટ્ઠેન કતકૂટકમ્મં સબ્બં કથેત્વા ''એસો ઇદાનિ હદયેન સુસ્સન્તેન નિપન્નો, દુટ્ઠચિત્તસ્સ વુડ્ઢિ નામ નત્થિ, અહં પન 'તવ સન્તકં મા નસ્સી'તિ ધનં તે આહરિત્વા અદાસિં, ઇદં કનિટ્ઠચોરસ્સ અદત્વા સબ્બં ત્વઞ્ઞેવ ગણ્હા''તિ વત્વા તતિયં ગાથમાહ –

૧૧૪.''પદુટ્ઠચિત્તસ્સ ન ફાતિ હોતિ, ન ચાપિ તં દેવતા પૂજયન્તિ;
યો ભાતરં પેત્તિકં સાપતેય્યં, અવઞ્ચયી દુક્કટકમ્મકારી''તિ.

તત્થ **ન ફાતિ હોતી**તિ એવરૂપસ્સ પુગ્ગલસ્સ ઇધલોકે વા પરલોકે વા વુડ્ઢિ નામ ન હોતિ. **ન ચાપિ ત**ન્તિ તં પુગ્ગલં તસ્સ સન્તકં રક્ખમાના દેવતા ન પૂજયન્તિ.

ઇતિ દેવતા મિત્તદુબ્ભિચોરસ્સ કહાપણે અદાતુકામા એવમાહ. બોધિસત્તો પન ''ન સક્કા એવં કાતુ''ન્તિ તસ્સપિ પઞ્ચ કહાપણસતાનિ પેસેસિયેવ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને વાણિજો સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા કનિટ્ઠભાતા ઇદાનિ કૂટવાણિજો, જેટ્ઠભાતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

મચ્છુદ્દાનજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.
[૨૮૯] ૯. નાનાછન્દજાતકવણ્ણના

નાનાછન્દા, મહારાજાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો આયસ્મતો આનન્દસ્સ અટ્ઠવરલાભં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ એકાદસકનિપાતે **જુણ્હજાતકે** (જા॰ ૧.૧૧.૧૩ આદયો) આવિભવિસ્સતિ.

અતીતે પન બોધિસત્તો બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ અગ્ગમહેસિયા કુચ્છિમ્હિ નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો તક્કસિલાયં સબ્બસિપ્પાનિ ઉગ્ગહેત્વા પિતુ અચ્ચયેન રજ્જં પાપુણિ. તસ્સ ઠાનતો અપનીતો પિતુ પુરોહિતો અત્થિ. સો દુગ્ગતો હુત્વા એકસ્મિં જરગેહે વસતિ. અથેકદિવસં બોધિસત્તો અઞ્ઞાતકવેસેન રત્તિભાગે નગરં પરિગ્ગણ્હન્તો વિચરતિ. તમેનં કતકમ્મચોરા એકસ્મિં સુરાપાને સુરં પિવિત્વા અપરમ્પિ ઘટેનાદાય અત્તનો ગેહં ગચ્છન્તા અન્તરવીથિયં દિસ્વા ''અરે કોસિ ત્વ''ન્તિ વત્વા પહરિત્વા ઉત્તરિસાટકં ગહેત્વા ઘટં ઉક્ખિપાપેત્વા તાસેન્તા ગચ્છિંસુ. સોપિ ખો બ્રાહ્મણો તસ્મિં ખણે નિક્ખમિત્વા અન્તરવીથિયં ઠિતો નક્ખત્તં ઓલોકેન્તો રઞ્ઞો અમિત્તાનં હત્થગતભાવં ઞત્વા બ્રાહ્મણિં આમન્તેસિ. સા ''કિં, અય્યા''તિ વત્વા વેગેન તસ્સ સન્તિકં આગતા. અથ નં સો આહ – ''ભોતિ અમ્હાકં રાજા અમિત્તાનં વસં ગતો''તિ. ''અય્ય, કિં તે રઞ્ઞો સન્તિકે પવત્તિયા, બ્રાહ્મણા જાનિસ્સન્તી''તિ.

રાજા બ્રાહ્મણસ્સ સદ્દં સુત્વા થોકં ગન્ત્વા ધુત્તે આહ – ''દુગ્ગતોમ્હિ, સામિ, ઉત્તરાસઙ્ગં ગહેત્વા વિસ્સજ્જેથ મ''ન્તિ. તે પુનપ્પુનં કથેન્તં કારુઞ્ઞેન વિસ્સજ્જેસું. સો તેસં વસનગેહં સલ્લક્ખેત્વા નિવત્તિ. અથ પોરાણકપુરોહિતો બ્રાહ્મણોપિ ''ભોતિ, અમ્હાકં રાજા અમિત્તહત્થતો મુત્તો''તિ આહ. રાજા તમ્પિ સુત્વા તમ્પિ ગેહં સલ્લક્ખેત્વા પાસાદં અભિરુહિ. સો વિભાતાય રત્તિયા બ્રાહ્મણે પક્કોસાપેત્વા ''કિં આચરિયા રત્તિં નક્ખત્તં ઓલોકયિત્થા''તિ પુચ્છિ. ''આમ, દેવા''તિ. ''કિં સોભન''ન્તિ? ''સોભનં, દેવા''તિ. ''કોચિ ગાહો નત્થી''તિ. ''નત્થિ, દેવા''તિ. રાજા ''અસુકગેહતો બ્રાહ્મણં પક્કોસથા''તિ પોરાણકપુરોહિતં પક્કોસાપેત્વા ''કિં, આચરિય, રત્તિં તે નક્ખત્તં દિટ્ઠ''ન્તિ પુચ્છિ. ''આમ, દેવા''તિ. ''અત્થિ કોચિ ગાહો''તિ. ''આમ, મહારાજ, અજ્જ રત્તિં તુમ્હે અમિત્તવસં ગન્ત્વા મુહુત્તેનેવ મુત્તા''તિ. રાજા ''નક્ખત્તજાનનકેન નામ એવરૂપેન ભવિતબ્બ''ન્તિ સેસબ્રાહ્મણે નિક્કડ્ઢાપેત્વા ''બ્રાહ્મણ, પસન્નોસ્મિ તે, વરં ત્વં ગણ્હા''તિ આહ. ''મહારાજ, પુત્તદારેન સદ્ધિં મન્તેત્વા ગણ્હિસ્સામી''તિ. ''ગચ્છ મન્તેત્વા એહી''તિ.

સો ગન્ત્વા બ્રાહ્મણિઞ્ચ પુત્તઞ્ચ સુણિસઞ્ચ દાસિઞ્ચ પક્કોસિત્વા ''રાજા મે વરં દદાતિ, કિં ગણ્હામા''તિ પુચ્છિ. બ્રાહ્મણી ''મય્હં ધેનુસતં આનેહી''તિ આહ, પુત્તો છત્તમાણવો નામ ''મય્હં કુમુદવણ્ણેહિ ચતૂહિ સિન્ધવેહિ યુત્તં આજઞ્ઞરથ''ન્તિ, સુણિસા ''મય્હં મણિકુણ્ડલં આદિં કત્વા સબ્બાલઙ્કાર''ન્તિ, પુણ્ણા નામ દાસી ''મય્હં ઉદુક્ખલમુસલઞ્ચેવ સુપ્પઞ્ચા''તિ. બ્રાહ્મણો પન ગામવરં ગહેતુકામો રઞ્ઞો સન્તિકં ગન્ત્વા ''કિં , બ્રાહ્મણ, પુચ્છિતો તે પુત્તદારો''તિ પુટ્ઠો ''આમ, દેવ, પુચ્છિતો, અનેકચ્છન્દો''તિ વત્વા પઠમં ગાથાદ્વયમાહ –

૧૧૫.‘‘નાનાછન્દા મહારાજ, એકાગારે વસામસે;
 અહં ગામવરં ઇચ્છે, બ્રાહ્મણી ચ ગવં સતં.

૧૧૬.‘‘પુત્તો ચ આજઞ્ઞરથં, કઞ્ઞા ચ મણિકુણ્ડલં;
 યા ચેસા પુણ્ણિકા જમ્મી, ઉદુક્ખલંભિકઙ્ખતી’’તિ.

તત્થ **ઇચ્છે**તિ ઇચ્છામિ. **ગવં સતન્તિ** ધેનૂનં ગુન્નં સતં. **કઞ્ઞા**તિ સુણિસા. **યા ચેસા**તિ યા એસા અમ્હાકં ઘરે પુણ્ણિકા નામ દાસી, સા જમ્મી લામિકા સુપ્પમુસલેહિ સદ્ધિં ઉદુક્ખલં અભિકઙ્ખતિ ઇચ્છતીતિ.

રાજા ‘‘સબ્બેસં ઇચ્છિતિચ્છિતં દેથા’’તિ આણાપેન્તો –

૧૧૭.‘‘બ્રાહ્મણસ્સ ગામવરં, બ્રાહ્મણિયા ગવં સતં;
 પુત્તસ્સ આજઞ્ઞરથં, કઞ્ઞાય મણિકુણ્ડલં;
 યઞ્ચેતં પુણ્ણિકં જમ્મિં, પટિપાદેથુદુક્ખલ’’ન્તિ. – ગાથમાહ;

તત્થ **યઞ્ચેતન્તિ** યઞ્ચ એતં પુણ્ણિકન્તિ વદતિ, તં જમ્મિં ઉદુક્ખલં પટિપાદેથ સમ્પટિચ્છાપેથાતિ.

ઇતિ રાજા બ્રાહ્મણેન પત્થિતઞ્ચ અઞ્ઞઞ્ચ મહન્તં યસં દત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય અમ્હાકં કત્તબ્બકિચ્ચેસુ ઉસ્સુક્કં આપજ્જા’’તિ વત્વા બ્રાહ્મણં અત્તનો સન્તિકે અકાસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા બ્રાહ્મણો આનન્દો અહોસિ, રાજા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

નાનાછન્દજાતકવણ્ણના નવમા.

[૨૯૦] ૧૦. સીલવીમંસકજાતકવણ્ણના

સીલં કિરેવ કલ્યાણન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો એકં સીલવીમંસકબ્રાહ્મણં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ પન પચ્ચુપ્પન્નમ્પિ અતીતમ્પિ હેટ્ઠા એકકનિપાતે **સીલવીમંસકજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૮૬) વિત્થારિતમેવ. ઇધ પન બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે તસ્સ પુરોહિતો સીલસમ્પન્નો ‘‘અત્તનો સીલં વીમંસિસ્સામી’’તિ હેરઞ્ઞિકફલકતો દ્વે દિવસે એકેકં કહાપણં ગણ્હિ. અથ નં તતિયદિવસે ‘‘ચોરો’’તિ ગહેત્વા રઞ્ઞો સન્તિકં નયિંસુ. સો અન્તરામગ્ગે અહિતુણ્ડિકે સપ્પં કીળાપેન્તે અદ્દસ. અથ નં રાજા દિસ્વા ‘‘કસ્મા એવરૂપં અકાસી’’તિ પુચ્છિ . બ્રાહ્મણો ‘‘અત્તનો સીલં વીમંસિતુકામતાયા’’તિ વત્વા ઇમા ગાથા અવોચ –

૧૧૮.‘‘સીલં કિરેવ કલ્યાણં, સીલં લોકે અનુત્તરં;
 પસ્સ ઘોરવિસો નાગો, સીલવાતિ ન હઞ્ઞતિ.

૧૧૯.‘‘સોહં સીલં સમાદિસ્સં, લોકે અનુમતં સિવં;
 અરિયવુત્તિસમાચારો, યેન વુચ્ચતિ સીલવા.

૧૨૦.‘‘ઞાતીનઞ્ચ પિયો હોતિ, મિત્તેસુ ચ વિરોચતિ;

કાયસ્સ ભેદા સુગતિં, ઉપપજ્જતિ સીલવા''તિ.

તત્થ **સીલ**ન્તિ આચારો. **કિરા**તિ અનુસ્સવત્થે નિપાતો. **કલ્યાણ**ન્તિ સોભનં, ''સીલં કિરેવ કલ્યાણ''ન્તિ એવં પણ્ડિતા વદન્તીતિ અત્થો. **પસ્સા**તિ અત્તાનમેવ વદતિ. **ન હઞ્ઞતી**તિ પરમ્પિ ન વિહેઠેતિ, પરેહિપિ ન વિહેઠીયતિ. **સમાદિસ્સ**ન્તિ સમાદિયિસ્સામિ. **અનુમતં સિવ**ન્તિ ''ખેમં નિબ્ભય''ન્તિ એવં પણ્ડિતેહિ સમ્પટિચ્છિતં. **યેન વુચ્ચતી**તિ યેન સીલેન સીલવા પુરિસો અરિયાનં બુદ્ધાદીનં પટિપત્તિં સમાચરન્તો ''અરિયવુત્તિસમાચારો''તિ વુચ્ચતિ, તમહં સમાદિયિસ્સામીતિ અત્થો. **વિરોચતી**તિ પબ્બતમત્થકે અગ્ગિક્ખન્ધો વિય વિરોચતિ.

એવં બોધિસત્તો તીહિ ગાથાહિ સીલસ્સ વણ્ણં પકાસેન્તો રઞ્ઞો ધમ્મં દેસેત્વા ''મહારાજ, મમ ગેહે પિતુ સન્તકં માતુ સન્તકં અત્તના ઉપ્પાદિતં તયા દિન્નઞ્ચ બહુ ધનં અત્થિ , પરિયન્તો નામ ન પઞ્ઞાયતિ, અહં પન સીલં વીમંસન્તો હેરઞ્ઞિકફલકતો કહાપણે ગણ્હિં. ઇદાનિ મયા ઇમસ્મિં લોકે જાતિગોત્તકુલપદેસાનં લામકભાવો, સીલસ્સેવ ચ જેટ્ઠકભાવો ઞાતો, અહં પબ્બજિસ્સામિ, પબ્બજ્જં મે અનુજાનાહી''તિ અનુજાનાપેત્વા રઞ્ઞા પુનપ્પુનં યાચિયમાનોપિ નિક્ખમ્મ હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ નિબ્બત્તેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સીલવીમંસકો પુરોહિતો બ્રાહ્મણો અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સીલવીમંસકજાતકવણ્ણના દસમા.

અબ્ભન્તરવગ્ગો ચતુત્થો.

તસ્સુદ્દાનં –

દુમ કંસવરુત્તમબ્યગ્ઘમિગા, મણયો મણિ સાલુકમવ્હયનો;
અનુસાસનિયોપિ ચ મચ્છવરો, મણિકુણ્ડલકેન કિરેન દસાતિ.

૫. કુમ્ભવગ્ગો

[૨૯૧] ૧. સુરાઘટજાતકવણ્ણના

સબ્બકામદદં કુમ્ભન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અનાથપિણ્ડિકસ્સ ભાગિનેય્યં આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર માતાપિતૂનં સન્તકા ચત્તાલીસ હિરઞ્ઞકોટિયો પાનબ્યસનેન નાસેત્વા સેટ્ઠિનો સન્તિકં અગમાસિ. સોપિસ્સ ''વોહારં કરોહી''તિ સહસ્સં અદાસિ, તમ્પિ નાસેત્વા પુન અગમાસિ. પુનસ્સ પઞ્ચ સતાનિ દાપેસિ, તાનિપિ નાસેત્વા પુન આગતસ્સ દ્વે થૂલસાટકે દાપેસિ. તેપિ નાસેત્વા પુન આગતં ગીવાયં ગાહાપેત્વા નીહરાપેસિ. સો અનાથો હુત્વા પરકુટ્ટં નિસ્સાય કાલમકાસિ, તમેનં કડ્ઢિત્વા બહિ છડ્ડેસું. અનાથપિણ્ડિકો વિહારં ગન્ત્વા સબ્બં તં ભાગિનેય્યસ્સ પવત્તિં તથાગતસ્સ આરોચેસિ. સત્થા ''ત્વં એતં કથં સન્તપ્પેસ્સસિ, યમહં પુબ્બે સબ્બકામદદં કુમ્ભં દત્વાપિ સન્તપ્પેતું નાસક્ખિ''ન્તિ વત્વા તેન યાચિતો અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સેટ્ઠિકુલે નિબ્બત્તિત્વા પિતુ અચ્ચયેન સેટ્ઠિટ્ઠાનં લભિ. તસ્સ ગેહે ભૂમિગતમેવ ચત્તાલીસકોટિધનં અહોસિ, પુત્તો પનસ્સ એકોયેવ. બોધિસત્તો દાનાદીનિ પુઞ્ઞાનિ કત્વા કાલકતો સક્કો દેવરાજા હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથસ્સ પુત્તો વીથિં આવરિત્વા મણ્ડપં કારેત્વા મહાજનપરિવુતો નિસીદિત્વા સુરં પાતું આરભિ. સો લઙ્ઘનધાવનનચ્ચગીતાદીનિ કરોન્તાનં સહસ્સં સહસ્સં દદમાનો ઇત્થિસોણ્ડસુરાસોણ્ડમંસસોણ્ડાદિભાવં આપજ્જિત્વા ''ક્વ ગીતં, ક્વ નચ્ચં, ક્વ વાદિત''ન્તિ સમજ્જત્થિકો પમત્તો હુત્વા આહિણ્ડન્તો નચિરસ્સેવ ચત્તાલીસકોટિધનં ઉપભોગપરિભોગૂપકરણાનિ ચ વિનાસેત્વા દુગ્ગતો કપણો પિલોતિકં નિવાસેત્વા વિચરિ. સક્કો આવજ્જેન્તો તસ્સ દુગ્ગતભાવં ઞત્વા પુત્તપેમેન આગન્ત્વા સબ્બકામદદં કુમ્ભં દત્વા ''તાત, યથા અયં કુમ્ભો ન ભિજ્જતિ, તથા નં રક્ખ, ઇમસ્મિં તે સતિ ધનસ્સ પરિચ્છેદો નામ ન ભવિસ્સતિ, અપ્પમત્તો હોહી''તિ ઓવદિત્વા દેવલોકમેવ ગતો. તતો પટ્ઠાય સુરં પિવન્તો વિચરિ. અથેકદિવસં મત્તો તં કુમ્ભં આકાસે ખિપિત્વા સમ્પટિચ્છન્તો એકવારં વિરજ્ઝિ , કુમ્ભો ભૂમિયં પતિત્વા ભિજ્જિ. તતો પટ્ઠાય પુન દલિદ્દો હુત્વા પિલોતિકં નિવાસેત્વા કપાલહત્થો ભિક્ખં ચરન્તો પરકુટ્ટં નિસ્સાય કાલમકાસિ.

સત્થા ઇમં અતીતં આહરિત્વા –

૧૨૧.''સબ્બકામદદં કુમ્ભં, કુટં લદ્ધાન ધુત્તકો;
યાવ નં અનુપાલેતિ, તાવ સો સુખમેધતિ.

૧૨૨.''યદા મત્તો ચ દિત્તો ચ, પમાદા કુમ્ભમબ્ભિદા;
તદા નગ્ગો ચ પોત્થો ચ, પચ્છા બાલો વિહઞ્ઞતિ.

૧૨૩.''એવમેવ યો ધનં લદ્ધા, પમત્તો પરિભુઞ્જતિ;
પચ્છા તપ્પતિ દુમ્મેધો, કુટં ભિત્વાવ ધુત્તકો''તિ. –

ઇમા અભિસમ્બુદ્ધગાથા વત્વા જાતકં સમોધાનેસિ.

તત્થ **સબ્બકામદદ**ન્તિ સબ્બે વત્થુકામે દાતું સમત્થં કુમ્ભં. **કુટ**ન્તિ કુમ્ભવેવચનં. **યાવા**તિ યત્તકં કાલં. **અનુપાલેતી**તિ યો કોચિ એવરૂપં લભિત્વા યાવ રક્ખતિ, તાવ સો સુખમેધતીતિ અત્થો. **મત્તો ચ દિત્તો ચા**તિ સુરામદેન મત્તો દપ્પેન દિત્તો. **પમાદા કુમ્ભમબ્ભિદા**તિ પમાદેન કુમ્ભં ભિન્દિ. **નગ્ગો ચ પોત્થો ચા**તિ કદાચિ નગ્ગો, કદાચિ પોત્થકપિલોતિકાય નિવત્થત્તા પોત્થો. **એવમેવા**તિ એવં એવ. **પમત્તો**તિ પમાદેન. **તપ્પતી**તિ સોચતિ.

''તદા સુરાઘટભેદકો ધુત્તો સેટ્ઠિભાગિનેય્યો અહોસિ, સક્કો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સુરાઘટજાતકવણ્ણના પઠમા.

[૨૯૨] ૨. સુપત્તજાતકવણ્ણના

બારાણસ્યં , મહારાજાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો બિમ્બાદેવિયા સારિપુત્તત્થેરેન દિન્નં રોહિતમચ્છરસં નવસપ્પિમિસ્સકં સાલિભત્તં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ હેટ્ઠા કથિત**અબ્ભન્તરજાતકે** (જા॰ ૧.૩.૯૧-૯૩) વત્થુસદિસમેવ. તદાપિ હિ થેરિયા ઉદરવાતો કુપ્પિ, રાહુલભદ્દો થેરસ્સ આચિક્ખિ. થેરો તં આસનસાલાયં નિસીદાપેત્વા

કોસલરઞ્ઞો નિવેસનં ગન્ત્વા રોહિતમચ્છરસં નવસપ્પિમિસ્સકં સાલિભત્તં આહરિત્વા તસ્સ અદાસિ. સો આહરિત્વા માતુ થેરિયા અદાસિ, તસ્સા ભુત્તમત્તાય ઉદરવાતો પટિપ્પસ્સમ્ભિ. રાજા પુરિસે પેસેત્વા પરિગ્ગાહાપેત્વા તતો પટ્ઠાય થેરિયા તથારૂપં ભત્તં અદાસિ. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો ધમ્મસેનાપતિ, થેરિં એવરૂપેન નામ ભોજનેન સન્તપ્પેસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ સારિપુત્તો રાહુલમાતાય પત્થિતં દેતિ, પુબ્બેપિ અદાસિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો કાકયોનિયં નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો અસીતિયા કાકસહસ્સાનં જેટ્ઠકો સુપત્તો નામ કાકરાજા અહોસિ, અગ્ગમહેસી પનસ્સ સુફસ્સા નામ કાકી અહોસિ, સેનાપતિ સુમુખો નામ. સો અસીતિયા કાકસહસ્સેહિ પરિવુતો બારાણસિં ઉપનિસ્સાય વસિ. સો એકદિવસં સુફસ્સં આદાય ગોચરં પરિયેસન્તો બારાણસિરઞ્ઞો મહાનસમત્થકેન અગમાસિ. સૂદો રઞ્ઞો નાનામચ્છમંસવિકતિપરિવારં ભોજનં સમ્પાદેત્વા થોકં ભાજનાનિ વિવરિત્વા ઉસુમં પલાપેન્તો અટ્ઠાસિ. સુફસ્સા મચ્છમંસગન્ધં ઘાયિત્વા રાજભોજનં ભુઞ્જિતુકામા હુત્વા તં દિવસં અકથેત્વા દુતિયદિવસે ''એહિ, ભદ્દે, ગોચરાય ગમિસ્સામા''તિ વુત્તા ''તુમ્હે ગચ્છથ, મય્હં એકો દોહળો અત્થી''તિ વત્વા ''કીદિસો દોહળો''તિ વુત્તે ''બારાણસિરઞ્ઞો ભોજનં ભુઞ્જિતુકામામ્હિ, ન ખો પન સક્કા મયા તં લદ્ધું, તસ્મા જીવિતં પરિચ્ચજિસ્સામિ, દેવા''તિ આહ. બોધિસત્તો ચિન્તયમાનો નિસીદિ. સુમુખો આગન્ત્વા ''કિં, મહારાજ, અનત્તમનોસી''તિ પુચ્છિ, રાજા તમત્થં આરોચેસિ. સેનાપતિ ''મા ચિન્તયિ, મહારાજા''તિ તે ઉભોપિ અસ્સાસેત્વા ''અજ્જ તુમ્હે ઇધેવ હોથ, મયં ભત્તં આહરિસ્સામા''તિ વત્વા પક્કામિ.

સો કાકે સન્નિપાતેત્વા તં કારણં કથેત્વા ''એથ ભત્તં આહરિસ્સામા''તિ કાકેહિ સદ્ધિં બારાણસિં પવિસિત્વા મહાનસસ્સ અવિદૂરે કાકે વગ્ગે વગ્ગે કત્વા તસ્મિં તસ્મિં ઠાને આરક્ખત્થાય ઠપેત્વા સયં અટ્ઠહિ કાકયોધેહિ સદ્ધિં મહાનસછદને નિસીદિ રઞ્ઞો ભત્તહરણકાલં ઓલોકયમાનો. તે ચ કાકે આહ – ''અહં રઞ્ઞો ભત્તે હરિયમાને ભાજનાનિ પાતેસ્સામિ, ભાજનેસુ પતિતેસુ મય્હં જીવિતં નત્થિ, તુમ્હેસુ ચત્તારો જના મુખપૂરં ભત્તં, ચત્તારો મચ્છમંસં ગહેત્વા નેત્વા સુપત્તં સપજાપતિકં કાકરાજાનં ભોજેથ, 'કહં સેનાપતી'તિ વુત્તે 'પચ્છતો એહિતી'તિ વદેય્યાથા''તિ. અથ સૂદો રઞ્ઞો ભોજનવિકતિં સમ્પાદેત્વા કાજેન ગહેત્વા રાજકુલં પાયાસિ. તસ્સ રાજઙ્ગણં ગતકાલે કાકસેનાપતિ કાકાનં સઞ્ઞં દત્વા સયં ઉપ્પતિત્વા ભત્તહારકસ્સ ઉરે નિસીદિત્વા નખપઞ્જરેન પહરિત્વા કણયગ્ગસદિસેન તુણ્ડેન નાસગ્ગમસ્સ અભિહન્ત્વા ઉટ્ઠાય દ્વીહિ પક્ખેહિ મુખમસ્સ પિદહિ. રાજા મહાતલે ચઙ્કમન્તો મહાવાતપાનેન ઓલોકેત્વા તં કાકસ્સ કિરિયં દિસ્વા ભત્તહારકસ્સ સદ્દં દત્વા ''ભો ભત્તકારક, ભાજનાનિ છડ્ડેત્વા કાકમેવ ગણ્હા''તિ આહ. સો ભાજનાનિ છડ્ડેત્વા કાકં દળ્હં ગણ્હિ. રાજાપિ નં ''ઇતો એહી''તિ આહ.

તસ્મિં ખણે કાકા આગન્ત્વા અત્તનો પહોનકં ભુઞ્જિત્વા સેસં વુત્તનિયામેનેવ ગહેત્વા અગમિંસુ. તતો સેસા આગન્ત્વા સેસં ભુઞ્જિંસુ. તેપિ અટ્ઠ જના ગન્ત્વા રાજાનં સપજાપતિકં ભોજેસું, સુફસ્સાય દોહળો વૂપસમિ. ભત્તહારકો કાકં રઞ્ઞો ઉપનેસિ. અથ નં રાજા પુચ્છિ – ''ભો કાક, ત્વં મમઞ્ચ ન લજ્જિ, ભત્તહારકસ્સ ચ નાસં ખણ્ડેસિ, ભત્તભાજનાનિ ચ ભિન્દિ, અત્તનો ચ જીવિતં ન રક્ખિ, કસ્મા એવરૂપં કમ્મમકાસી''તિ? કાકો ''મહારાજ, અમ્હાકં રાજા બારાણસિં ઉપનિસ્સાય વસતિ, અહમસ્સ સેનાપતિ, તસ્સ સુફસ્સા નામ ભરિયા દોહળિની તુમ્હાકં ભોજનં ભુઞ્જિતુકામા, રાજા તસ્સા દોહળં મય્હં આચિક્ખિ. અહં તત્થેવ મમ જીવિતં પરિચ્ચજિત્વા આગતો, ઇદાનિ મે તસ્સા ભોજનં પેસિતં, મય્હં મનોરથો મત્થકં પત્તો, ઇમિના કારણેન મયા એવરૂપં કમ્મં કત''ન્તિ દીપેન્તો ઇમા ગાથા આહ.

૧૨૪.“બારાણસ્યં મહારાજ, કાકરાજા નિવાસકો;
અસીતિયા સહસ્સેહિ, સુપત્તો પરિવારિતો.

૧૨૫.“તસ્સ દોહળિની ભરિયા, સુફસ્સા ભક્ખિતુમિચ્છતિ;
રઞ્ઞો મહાનસે પક્કં, પચ્ચગ્ઘં રાજભોજનં.

૧૨૬.“તેસાહં પહિતો દૂતો, રઞ્ઞો ચમ્હિ ઇધાગતો;
ભત્તુ અપચિતિં કુમ્મિ, નાસાયમકરં વણ”ન્તિ.

તત્થ **બારાણસ્યન્તિ** બારાણસિયં. **નિવાસકોતિ** નિબદ્ધવસનકો. **પક્કન્તિ** નાનપ્પકારેન સમ્પાદિતં. કેચિ “સિદ્ધ”ન્તિ સજ્ઝાયન્તિ. **પચ્ચગ્ઘન્તિ** અબ્ભુણ્હં અપારિવાસિકં, મચ્છમંસવિકતીસુ વા પચ્ચેકં મહગ્ઘં એત્થાતિ પચ્ચગ્ઘં. **તેસાહં પહિતો દૂતો, રઞ્ઞો ચમ્હિ ઇધાગતોતિ** તેસં ઉભિન્નમ્પિ અહં દૂતો આણત્તિકરો રઞ્ઞો ચ અમ્હિ પહિતો, તસ્મા ઇધ આગતોતિ અત્થો. **ભત્તુ અપચિતિં કુમ્મીતિ** સ્વાહં એવં આગતો અત્તનો ભત્તુ અપચિતિં સક્કારસમ્માનં કરોમિ. **નાસાયમકરં વણન્તિ**, મહારાજ, ઇમિના કારણેન તુમ્હે ચ અત્તનો ચ જીવિતં અગણેત્વા ભત્તભાજનં પાતાપેતું ભત્તહારકસ્સ નાસાય મુખતુણ્ડકેન વણં અકાસિં, મયા અત્તનો રઞ્ઞો અપચિતિ કતા, ઇદાનિ તુમ્હે યં ઇચ્છથ, તં દણ્ડં કરોથાતિ.

રાજા તસ્સ વચનં સુત્વા “મયં તાવ મનુસ્સભૂતાનં મહન્તં યસં દત્વા અમ્હાકં સુહજ્જે કાતું ન સક્કોમ, ગામાદીનિ દદમાનાપિ અમ્હાકં જીવિતદાયકં ન લભામ, અયં કાકો સમાનો અત્તનો રઞ્ઞો જીવિતં પરિચ્ચજતિ, અતિવિય સપ્પુરિસો મધુરસ્સરો ધમ્મકથિકો”તિ ગુણેસુ પસીદિત્વા તં સેતચ્છત્તેન પૂજેસિ. સો અત્તના લદ્ધેન સેતચ્છત્તેન રાજાનમેવ પૂજેત્વા બોધિસત્તસ્સ ગુણે કથેસિ. રાજા નં પક્કોસાપેત્વા ધમ્મં સુત્વા ઉભિન્નમ્પિ તેસં અત્તનો ભોજનનિયામેન ભત્તં પટ્ઠપેસિ, સેસકાકાનં દેવસિકં એકં તણ્ડુલમ્બણં પચાપેસિ, સયઞ્ચ બોધિસત્તસ્સ ઓવાદે ઠત્વા સબ્બસત્તાનં અભયં દત્વા પઞ્ચ સીલાનિ રક્ખિ. સુપત્તકાકોવાદો પન સત્ત વસ્સસતાનિ પવત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – “તદા રાજા આનન્દો અહોસિ, સુમુખો સેનાપતિ સારિપુત્તો, સુફસ્સા રાહુલમાતા, સુપત્તો પન અહમેવ અહોસિ”ન્તિ.

સુપત્તજાતકવણ્ણના દુતિયા.

[૨૯૩] ૩. કાયનિબ્બિન્દજાતકવણ્ણના

કુટ્ઠસ્સ મેતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં પુરિસં આરબ્ભ કથેસિ. સાવત્થિયં કિરેકો પુરિસો પણ્ડુરોગેન અટ્ટિતો વેજ્જેહિ પટિક્ખિત્તો. પુત્તદારોપિસ્સ “કો ઇમં પટિજગ્ગિતું સક્કોતી”તિ ચિન્તેસિ. તસ્સ એતદહોસિ – “સચાહં ઇમમ્હા રોગા વુટ્ઠહિસ્સામિ, પબ્બજિસ્સામી”તિ. સો કતિપાહેનેવ કિઞ્ચિ સપ્પાયં લભિત્વા અરોગો હુત્વા જેતવનં ગન્ત્વા સત્થારં પબ્બજ્જં યાચિ. સો સત્થુ સન્તિકે પબ્બજ્જઞ્ચ ઉપસમ્પદઞ્ચ લભિત્વા નચિરસ્સેવ અરહત્તં પાપુણિ. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – “આવુસો, અસુકો નામ પણ્ડુરોગી ‘ઇમમ્હા રોગા વુટ્ઠિતો પબ્બજિસ્સામી’તિ ચિન્તેત્વા પબ્બજિતો ચેવ અરહત્તઞ્ચ પત્તો”તિ. સત્થા આગન્ત્વા “કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના”તિ . પુચ્છિત્વા “ઇમાય નામા”તિ વુત્તે “ન, ભિક્ખવે, ઇદાનિ અયમેવ; પુબ્બે પણ્ડિતાપિ એવં વત્વા રોગા વુટ્ઠાય પબ્બજિત્વા અત્તનો વુડ્ઢિમકંસૂ”તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિત્વા વયપ્પત્તો કુટુમ્બં સણ્ઠપેત્વા વસન્તો પણ્ડુરોગી અહોસિ. વેજ્જાપિ પટિજગ્ગિતું નાસક્ખિંસુ, પુત્તદારોપિસ્સ વિપ્પટિસારી અહોસિ. સો ''ઇમમ્હા રોગા વુટ્ઠિતો પબ્બજિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા કિઞ્ચિદેવ સપ્પાયં લભિત્વા અરોગો હુત્વા હિમવન્તં પવિસિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા અભિઞ્ઞા ચ સમાપત્તિયો ચ ઉપ્પાદેત્વા ઝાનસુખેન વિહરન્તો ''એત્તકં કાલં એવરૂપં સુખં નામ નાલત્થ''ન્તિ ઉદાનં ઉદાનેન્તો ઇમા ગાથા આહ –

૧૨૭.''કુટ્ઠસ્સ મે અઞ્ઞતરેન બ્યાધિના, રોગેન બાળ્હં દુખિતસ્સ રુપ્પતો;
પરિસુસ્સતિ ખિપ્પમિદં કળેવરં, પુપ્ફં યથા પંસુનિ આતપે કતં.

૧૨૮.''અજઞ્ઞં જઞ્ઞસઙ્ખાતં, અસુચિં સુચિસમ્મતં;
નાનાકુણપપરિપૂરં, જઞ્ઞરૂપં અપસ્સતો.

૧૨૯.''ધિરત્થુમં આતુરં પૂતિકાયં, જેગુચ્છિયં અસ્સુચિં બ્યાધિધમ્મં;
યત્થપ્પમત્તા અધિમુચ્છિતા પજા, હાપેન્તિ મગ્ગં સુગતૂપપત્તિયા''તિ.

તત્થ **અઞ્ઞતરેના**તિ અટ્ઠનવુતિયા રોગેસુ એકેન પણ્ડુરોગબ્યાધિના. **રોગેના**તિ રુજ્જનસભાવત્તા એવંલદ્ધનામેન. **રુપ્પતો**તિ ઘટ્ટિયમાનસ્સ પીળિયમાનસ્સ. **પંસુનિ આતપે કત**ન્તિ યથા આતપે તત્તવાલિકાય ઠપિતં સુખુમપુપ્ફં પરિસુસ્સેય્ય, એવં પરિસુસ્સતીતિ અત્થો.

અજઞ્ઞં જઞ્ઞસઙ્ખાતન્તિ પટિકૂલં અમનાપમેવ બાલાનં મનાપન્તિ સઙ્ખં ગતં. **નાનાકુણપપરિપૂર**ન્તિ કેસાદીહિ દ્વત્તિંસાય કુણપેહિ પરિપુણ્ણં . **જઞ્ઞરૂપં અપસ્સતો**તિ અપસ્સન્તસ્સ અન્ધબાલપુથુજ્જનસ્સ મનાપં સાધુરૂપં પરિભોગસભાવં હુત્વા ઉપટ્ઠાતિ, ''અક્ખિમ્હા અક્ખિગૂથકો''તિઆદિના નયેન પકાસિતો અસુભસભાવો બાલાનં ન ઉપટ્ઠાતિ.

આતુરન્તિ નિચ્ચગિલાનં. **અધિમુચ્છિતા**તિ કિલેસમુચ્છાય અતિવિય મુચ્છિતા. **પજા**તિ અન્ધબાલપુથુજ્જના. **હાપેન્તિ મગ્ગં સુગતૂપપત્તિયા**તિ ઇમસ્મિં પૂતિકાયે લગ્ગા લગ્ગિતા હુત્વા અપાયમગ્ગં પૂરેન્તા દેવમનુસ્સભેદાય સુગતિઉપપત્તિયા મગ્ગં પરિહાપેન્તિ.

ઇતિ મહાસત્તો નાનપ્પકારેન અસુચિભાવઞ્ચ નિચ્ચાતુરભાવઞ્ચ પરિગ્ગણ્હન્તો કાયે નિબ્બિન્દિત્વા યાવજીવં ચત્તારો બ્રહ્મવિહારે ભાવેત્વા બ્રહ્મલોકપરાયણો અહોસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને બહુજના સોતાપત્તિફલાદીનિ પાપુણિંસુ. ''તદા તાપસો અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કાયનિબ્બિન્દજાતકવણ્ણના તતિયા.

[૨૯૪] ૪. જમ્બુખાદકજાતકવણ્ણના

કોયં બિન્દુસ્સરો વગ્ગૂતિ ઇદં સત્થા વેળુવને વિહરન્તો દેવદત્તકોકાલિકે આરબ્ભ કથેસિ. તદા હિ દેવદત્તે પરિહીનલાભસક્કારે કોકાલિકો કુલાનિ ઉપસઙ્કમિત્વા ''દેવદત્તત્થેરો નામ મહાસમ્મતપવેણિયા ઓક્કાકરાજવંસે

જાતો અસમ્ભિન્નખત્તિયવંસે વડ્ઢિતો તિપિટકધરો ઝાનલાભી મધુરકથો ધમ્મકથિકો, દેથ કરોથ થેરસ્સા''તિ દેવદત્તસ્સ વણ્ણં ભાસતિ. દેવદત્તોપિ ''કોકાલિકો ઉદિચ્ચબ્રાહ્મણકુલા નિક્ખમિત્વા પબ્બજિતો બહુસ્સુતો ધમ્મકથિકો, દેથ કરોથ કોકાલિકસ્સા''તિ કોકાલિકસ્સ વણ્ણં ભાસતિ. ઇતિ તે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ વણ્ણં ભાસિત્વા કુલઘરેસુ ભુઞ્જન્તા વિચરન્તિ. અથેકદિવસં ધમ્મસભાયં ભિક્ખૂ કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો દેવદત્તકોકાલિકા, અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ અભૂતગુણકથં કથેત્વા ભુઞ્જન્તા વિચરન્તી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ તે અઞ્ઞમઞ્ઞસ્સ અભૂતગુણકથં કથેત્વા ભુઞ્જન્તિ, પુબ્બેપેવં ભુઞ્જિંસુયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અઞ્ઞતરસ્મિં જમ્બુવનસણ્ડે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તત્રેકો કાકો જમ્બુસાખાય નિસિન્નો જમ્બુપક્કાનિ ખાદતિ. અથેકો સિઙ્ગાલો આગન્ત્વા ઉદ્ધં ઓલોકેન્તો કાકં દિસ્વા ''યંનૂનાહં ઇમસ્સ અભૂતગુણકથં કથેત્વા જમ્બૂનિ ખાદેય્ય''ન્તિ તસ્સ વણ્ણં કથેન્તો ઇમં ગાથમાહ –

૧૩૦.''કોયં બિન્દુસ્સરો વગ્ગુ, સરવન્તાનમુત્તમો;
અચ્ચુતો જમ્બુસાખાય, મોરચ્છાપોવ કૂજતી''તિ.

તત્થ **બિન્દુસ્સરો**તિ બિન્દુના અવિસારેન પિણ્ડિતેન સરેન સમન્નાગતો. **વગ્ગૂ**તિ મધુરસદ્દો. **અચ્ચુતો**તિ ન ચુતો સન્નિસિન્નો. **મોરચ્છાપોવ કૂજતી**તિ તરુણમોરોવ મનાપેન સદ્દેન ''કો નામેસો કૂજતી''તિ વદતિ.

અથ નં કાકો પટિપસંસન્તો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૩૧.''કુલપુત્તોવ જાનાતિ, કુલપુત્તં પસંસિતું;
બ્યગ્ઘચ્છાપસરીવણ્ણ, ભુઞ્જ સમ્મ દદામિ તે''તિ.

તત્થ **બ્યગ્ઘચ્છાપસરીવણ્ણા**તિ ત્વં અમ્હાકં બ્યગ્ઘપોતકસમાનવણ્ણોવ ખાયસિ, તેન તં વદામિ અમ્ભો બ્યગ્ઘચ્છાપસરીવણ્ણ. **ભુઞ્જ, સમ્મ, દદામિ તે**તિ વયસ્સ યાવદત્થં જમ્બુપક્કાનિ ખાદ, અહં તે દદામીતિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા જમ્બુસાખં ચાલેત્વા ફલાનિ પાતેસિ. અથ તસ્મિં જમ્બુરુક્ખે અધિવત્થા દેવતા તે ઉભોપિ અભૂતગુણકથં કથેત્વા જમ્બૂનિ ખાદન્તે દિસ્વા તતિયં ગાથમાહ –

૧૩૨.''ચિરસ્સં વત પસ્સામિ, મુસાવાદી સમાગતે;
વન્તાદં કુણપાદઞ્ચ, અઞ્ઞમઞ્ઞં પસંસકે''તિ.

તત્થ **વન્તાદ**ન્તિ પરેસં વન્તભત્તખાદકં કાકં. **કુણપાદઞ્ચા**તિ કુણપખાદકં સિઙ્ગાલઞ્ચ.

ઇમઞ્ચ પન ગાથં વત્વા સા દેવતા ભેરવરૂપારમ્મણં દસ્સેત્વા તે તતો પલાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સિઙ્ગાલો દેવદત્તો અહોસિ, કાકો કોકાલિકો, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

જમ્બુખાદકજાતકવણ્ણના ચતુત્થા.

[૨૯૫] ૫. અન્તજાતકવણ્ણના

ઉસભસ્સેવ તે ખન્ધોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો તેયેવ દ્વે જને આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ પુરિમસદિસમેવ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ગામૂપચારે એરણ્ડરુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તદા એકસ્મિં ગામકે મતં જરગ્ગવં નિક્કડ્ઢિત્વા ગામદ્વારે એરણ્ડવને છડ્ડેસું. એકો સિઙ્ગાલો આગન્ત્વા તસ્સ મંસં ખાદિ. એકો કાકો આગન્ત્વા એરણ્ડે નિલીનો તં દિસ્વા ''યંનૂનાહં એતસ્સ અભૂતગુણકથં કથેત્વા મંસં ખાદેય્ય''ન્તિ ચિન્તેત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૩૩.''ઉસભસ્સેવ તે ખન્ધો, સીહસ્સેવ વિજમ્ભિતં;
મિગરાજ નમો ત્યત્થુ, અપિ કિઞ્ચિ લભામસે''તિ.

તત્થ **નમો ત્યત્થૂતિ** નમો તે અત્થુ.

તં સુત્વા સિઙ્ગાલો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૩૪.''કુલપુત્તોવ જાનાતિ, કુલપુત્તં પસંસિતું;
મયૂરગીવસઙ્કાસ, ઇતો પરિયાહિ વાયસા''તિ.

તત્થ **ઇતો પરિયાહીતિ** એરણ્ડતો ઓતરિત્વા ઇતો યેનાહં, તેનાગન્ત્વા મંસં ખાદાતિ વદતિ.

તં તેસં કિરિયં દિસ્વા રુક્ખદેવતા તતિયં ગાથમાહ –

૧૩૫.''મિગાનં સિઙ્ગાલો અન્તો, પક્ખીનં પન વાયસો;
એરણ્ડો અન્તો રુક્ખાનં, તયો અન્તા સમાગતા''તિ.

તત્થ **અન્તોતિ** હીનો લામકો.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સિઙ્ગાલો દેવદત્તો અહોસિ, કાકો કોકાલિકો, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

અન્તજાતકવણ્ણના પઞ્ચમા.

[૨૯૬] ૬. સમુદ્દજાતકવણ્ણના

કો નાયન્તિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો ઉપનન્દત્થેરં આરબ્ભ કથેસિ. સો હિ મહગ્ઘસો મહાતણ્હો અહોસિ, સકટપૂરેહિ પચ્ચયેહિપિ સન્તપ્પેતું ન સક્કા. વસ્સૂપનાયિકકાલે દ્વીસુ તીસુ વિહારેસુ વસ્સં ઉપગન્ત્વા એકસ્મિં ઉપાહને ઠપેતિ, એકસ્મિં કત્તરયટ્ઠિં, એકસ્મિં ઉદકતુમ્બં. એકસ્મિં સયં વસતિ, જનપદવિહારં ગન્ત્વા પણીતપરિક્ખારે ભિક્ખૂ દિસ્વા અરિયવંસકથં કથેત્વા તેસં પંસુકૂલાનિ ગાહાપેત્વા તેસં ચીવરાનિ ગણ્હાતિ, મત્તિકાપત્તે ગાહાપેત્વા મનાપમનાપે પત્તે થાલકાનિ ચ ગહેત્વા યાનકં પૂરેત્વા જેતવનં આગચ્છતિ. અથેકદિવસં

ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, ઉપનન્દો સક્યપુત્તો મહગ્ઘસો મહિચ્છો અઞ્ઞેસં પટિપત્તિં કથેત્વા સમણપરિક્ખારેન યાનકં પૂરેત્વા આગચ્છતી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘અયુત્તં, ભિક્ખવે, ઉપનન્દેન કતં પરેસં અરિયવંસકથં કથેન્તેન, પઠમતરઞ્હિ અત્તના અપ્પિચ્છેન હુત્વા પચ્છા પરેસં અરિયવંસં કથેતું વટ્ટતી’’તિ.

> ‘‘અત્તાનમેવ પઠમં, પતિરૂપે નિવેસયે;
> અથઞ્ઞમનુસાસેય્ય, ન કિલિસ્સેય્ય પણ્ડિતો’’તિ. (ધ॰ પ॰ ૧૫૮) –

ઇમં ધમ્મપદે ગાથં દેસેત્વા ઉપનન્દં ગરહિત્વા ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ ઉપનન્દો મહિચ્છો, પુબ્બે મહાસમુદ્દેપિ ઉદકં રક્ખિતબ્બં મઞ્ઞી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સમુદ્દદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. અથેકો કાકો સમુદ્દસ્સ ઉપરિભાગે વિચરન્તો ‘‘સમુદ્દે ઉદકં પમાણેન પિવથ, રક્ખન્તા પિવથા’’તિ મચ્છસઙ્ઘસકુણસઙ્ઘે વારેન્તો વારેન્તો ચરતિ. તં દિસ્વા સમુદ્દદેવતા પઠમં ગાથમાહ –

> **૧૩૬**.‘‘કો નાયં લોણતોયસ્મિં, સમન્તા પરિધાવતિ;
> મચ્છે મકરે ચ વારેતિ, ઊમીસુ ચ વિહઞ્ઞતી’’તિ.

તત્થ **કો નાયન્તિ** કો નુ અયં.

તં સુત્વા સમુદ્દકાકો દુતિયં ગાથમાહ –

> **૧૩૭**.‘‘અનન્તપાયી સકુણો, અતિત્તોતિ દિસાસુતો;
> સમુદ્દં પાતુમિચ્છામિ, સાગરં સરિતંપતિ’’ન્તિ.

તસ્સત્થો – અહં અનન્તસાગરં પાતુમિચ્છામિ, તેનમ્હિ **અનન્તપાયી** નામ **સકુણો** મહતિયાપિ અપૂરણિયા તણ્હાય સમન્નાગતત્તા **અતિત્તોતિ**પિ અહં દિસાસુ **સુતો** વિસ્સુતો પાકટો, સ્વાહં ઇમં સકલસમુદ્દં સુન્દરાનં રતનાનં આકરત્તા સાગરેન વા ખતત્તા **સાગરં** સરિતાનં પતિભાવેન **સરિતંપતિં** પાતુમિચ્છામીતિ.

તં સુત્વા સમુદ્દદેવતા તતિયં ગાથમાહ –

> **૧૩૮**.‘‘સો અયં હાયતિ ચેવ, પૂરતે ચ મહોદધિ;
> નાસ્સ નાયતિ પીતન્તો, અપેય્યો કિર સાગરો’’તિ.

તત્થ **સો અયં હાયતિ ચેવા**તિ ઉદકસ્સ ઓસક્કનવેલાય હાયતિ, નિક્ખમનવેલાય પૂરતિ. **નાસ્સ નાયતી**તિ અસ્સ મહાસમુદ્દસ્સ સચેપિ નં સકલલોકો પિવેય્ય, તથાપિ ‘‘ઇતો એત્તકં નામ ઉદકં પીત’’ન્તિ પરિયન્તો ન પઞ્ઞાયતિ. **અપેય્યો કિરા**તિ એસો કિર સાગરો ન સક્કા કેનચિ ઉદકં ખેપેત્વા પાતુન્તિ.

એવઞ્ચ પન વત્વા સા ભેરવરૂપારમ્મણં દસ્સેત્વા સમુદ્દકાકં પલાપેસિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા સમુદ્દકાકો ઉપનન્દો અહોસિ, દેવતા પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

સમુદ્દજાતકવણ્ણના છટ્ઠા.

[૨૯૭] ૭. કામવિલાપજાતકવણ્ણના

ઉચ્ચે સકુણ ડેમાનાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણદુતિયિકાપલોભનં આરબ્ભ કથેસિ. પચ્ચુપ્પન્નવત્થુ **પુપ્ફરત્તજાતકે** (જા॰ ૧.૧.૧૪૭) કથિતં, અતીતવત્થુ **ઇન્દ્રિયજાતકે** (જા॰ ૧.૮.૬૦ આદયો) આવિભવિસ્સતિ. તં પન પુરિસં જીવન્તં સૂલે ઉત્તાસેસું. સો તત્થ નિસિન્નો આકાસેન ગચ્છન્તં એકં કાકં દિસ્વા તાવખરમ્પિ તં વેદનં અગણેત્વા પિયભરિયાય સાસનં પેસેતું કાકં આમન્તેન્તો ઇમા ગાથા આહ –

૧૩૯.''ઉચ્ચે સકુણ ડેમાન, પત્તયાન વિહઙ્ગમ;
વજ્જાસિ ખો ત્વં વામૂરું, ચિરં ખો સા કરિસ્સતિ.

૧૪૦.''ઇદં ખો સા ન જાનાતિ, અસિં સત્તિઞ્ચ ઓડ્ડિતં;
સા ચણ્ડી કાહતિ કોધં, તં મે તપતિ નો ઇદં.

૧૪૧.''એસ ઉપ્પલસન્નાહો, નિક્ખઞ્ચુસ્સીસકોહિતં;
કાસિકઞ્ચ મુદું વત્થં, તપ્પેતુ ધનિકા પિયા''તિ.

તત્થ **ડેમાના**તિ ગચ્છમાન ચરમાન. **પત્તયાના**તિ તમેવાલપતિ, તથા **વિહઙ્ગમા**તિ. સો હિ પત્તેહિ યાનં કત્વા ગમનતો પત્તયાનો, આકાસે ગમનતો વિહઙ્ગમો. **વજ્જાસી**તિ વદેય્યાસિ. **વામૂરુન્તિ** કદલિક્ખન્ધસમાનઊરું, મમ સૂલે નિસિન્નભાવં વદેય્યાસિ. **ચિરં ખો સા કરિસ્સતી**તિ સા ઇમં પવત્તિં અજાનમાના મમ આગમનં ચિરં કરિસ્સતિ, ''ચિરં મે ગતસ્સ પિયસ્સ ન ચ આગચ્છતી''તિ એવં ચિન્તેસ્સતીતિ અત્થો.

અસિં સત્તિઞ્ચાતિ અસિસમાનતાય સત્તિસમાનતાય ચ સૂલમેવ સન્ધાય વદતિ. તઞ્હિ તસ્સ ઉત્તાસનત્થાય ઓડ્ડિતં ઠપિતં. **ચણ્ડી**તિ કોધના. **કાહતિ કોધન્તિ** ''અતિચિરાયતી''તિ મયિ કોધં કરિસ્સતિ. **તં મે તપતી**તિ તં તસ્સા કુજ્ઝનં મં તપતિ. **નો ઇદન્તિ** ઇધ પન ઇદં સૂલં મં ન તપતીતિ દીપેતિ.

''**એસ ઉપ્પલસન્નાહો**''તિઆદીહિ ઘરે ઉસ્સીસકે ઠપિતં અત્તનો ભણ્ડં આચિક્ખતિ. તત્થ **ઉપ્પલસન્નાહો**તિ ઉપ્પલો ચ સન્નાહો ચ ઉપ્પલસન્નાહો, ઉપ્પલસદિસો કણયો ચ સન્નાહકો ચાતિ અત્થો. **નિક્ખઞ્ચા**તિ પઞ્ચહિ સુવણ્ણેહિ કતં અઙ્ગુલિમુદ્દિકં. **કાસિકઞ્ચ મુદુ વત્થન્તિ** મુદું કાસિકસાટકયુગં સન્ધાયાહ. એત્તકં કિર તેન ઉસ્સીસકે નિક્ખિત્તં. **તપ્પેતુ ધનિકા પિયા**તિ એતં સબ્બં ગહેત્વા સા મમ પિયા ધનત્થિકા ઇમિના ધનેન તપ્પેતુ પૂરેતુ, સન્તુટ્ઠા હોતૂતિ.

એવં સો પરિદેવમાનોવ કાલં કત્વા નિરયે નિબ્બત્તિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા સચ્ચાનિ પકાસેત્વા જાતકં સમોધાનેસિ, સચ્ચપરિયોસાને ઉક્કણ્ઠિતભિક્ખુ, સોતાપત્તિફલે પતિટ્ઠહિ. ''તદા ભરિયા એતરહિ ભરિયા અહોસિ, યેન પન દેવપુત્તેન તં કારણં દિટ્ઠં, સો અહમેવ

અહોસિ''ન્તિ.

કામવિલાપજાતકવણ્ણના સત્તમા.

[૨૯૮] ૮. ઉદુમ્બરજાતકવણ્ણના

ઉદુમ્બરા ચિમે પક્કાતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો અઞ્ઞતરં ભિક્ખું આરબ્ભ કથેસિ. સો કિર અઞ્ઞતરસ્મિં પચ્ચન્તગામકે વિહારં કારેત્વા વસતિ. રમણીયો વિહારો પિટ્ઠિપાસાણે નિવિટ્ઠો, મન્દં સમ્મજ્જનટ્ઠાનં ઉદકફાસુકં, ગોચરગામો નાતિદૂરે નાચ્ચાસન્ને, સમ્પિયાયમાના મનુસ્સા ભિક્ખં દેન્તિ. અથેકો ભિક્ખુ ચારિકં ચરમાનો તં વિહારં પાપુણિ. નેવાસિકો તસ્સ આગન્તુકવત્તં કત્વા પુનદિવસે તં આદાય ગામં પિણ્ડાય પાવિસિ. મનુસ્સા પણીતં ભિક્ખં દત્વા સ્વાતનાય નિમન્તયિંસુ. આગન્તુકો કતિપાહં ભુઞ્જિત્વા ચિન્તેસિ – ''એકેનુપાયેન ઇમં ભિક્ખું વઞ્ચેત્વા નિક્કડ્ઢિત્વા ઇમં વિહારં ગણ્હિસ્સામી''તિ. અથ નં થેરૂપટ્ઠાનં આગતં પુચ્છિ – ''કિં, આવુસો, બુદ્ધૂપટ્ઠાનં નાકાસી''તિ? ''ભન્તે, ઇમં વિહારં પટિજગ્ગન્તો નત્થિ, તેનમ્હિ ન ગતપુબ્બો''તિ. ''યાવ ત્વં બુદ્ધૂપટ્ઠાનં ગન્ત્વા આગચ્છસિ, તાવાહં પટિજગ્ગિસ્સામી''તિ. ''સાધુ, ભન્તે''તિ નેવાસિકો ''યાવ મમાગમના થેરે મા પમજ્જિત્થા''તિ મનુસ્સાનં વત્વા પક્કામિ.

તતો પટ્ઠાય આગન્તુકો ''તસ્સ નેવાસિકસ્સ અયઞ્ચ અયઞ્ચ દોસો''તિ તે મનુસ્સે પરિભિન્દિ. ઇતરોપિ સત્થારં વન્દિત્વા પુનાગતો, અથસ્સ સો સેનાસનં ન અદાસિ. સો એકસ્મિં ઠાને વસિત્વા પુનદિવસે પિણ્ડાય ગામં પાવિસિ, મનુસ્સા સામીચિમત્તમ્પિ ન કરિંસુ. સો વિપ્પટિસારી હુત્વા પુન જેતવનં ગન્ત્વા તં કારણં ભિક્ખૂનં આરોચેસિ. તે ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ''આવુસો, અસુકો કિર ભિક્ખુ અસુકં ભિક્ખું વિહારા નિક્કડ્ઢિત્વા સયં તત્થ વસી''તિ. સત્થા આગન્ત્વા ''કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના''તિ પુચ્છિત્વા ''ઇમાય નામા''તિ વુત્તે ''ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપિ સો ઇમં વસનટ્ઠાના નિક્કડ્ઢિયેવા''તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો અરઞ્ઞે રુક્ખદેવતા હુત્વા નિબ્બત્તિ. તત્થ વસ્સાને સત્તસત્તાહં દેવો વસ્સિ. અથેકો રત્તમુખખુદ્દકમક્કટો એકિસ્સા અનોવસ્સિકાય પાસાણદરિયા વસમાનો એકદિવસં દરિદ્વારે અતેમનટ્ઠાને સુખેન નિસીદિ. તત્થ એકો કાળમુખમહામક્કટો તિન્તો સીતેન પીળિયમાનો વિચરન્તો તં તથાનિસિન્નં દિસ્વા ''ઉપાયેન નં નીહરિત્વા એત્થ વસિસ્સામી''તિ ચિન્તેત્વા કુચ્છિં ઓલમ્બેત્વા સુહિતાકારં દસ્સેત્વા તસ્સ પુરતો ઠત્વા પઠમં ગાથમાહ –

૧૪૨.''ઉદુમ્બરા ચિમે પક્કા, નિગ્રોધા ચ કપિત્થના;
એહિ નિક્ખમ ભુઞ્જસ્સુ, કિં જિઘચ્છાય મિય્યસી''તિ.

તત્થ **કપિત્થના**તિ પિલક્ખા. **એહિ નિક્ખમા**તિ એતે ઉદુમ્બરાદયો ફલભારનમિતા, અહમ્પિ ખાદિત્વા સુહિતો આગતોસ્મિ, ત્વમ્પિ ગચ્છ ભુઞ્જસ્સૂતિ.

સોપિ તસ્સ વચનં સુત્વા સદ્દહિત્વા ફલાનિ ખાદિતુકામો નિક્ખમિત્વા તત્થ તત્થ વિચરિત્વા કિઞ્ચિ અલભન્તો પુનાગન્ત્વા તં અન્તોપાસાણદરિયં પવિસિત્વા નિસિન્નં દિસ્વા ''વઞ્ચેસ્સામિ ન''ન્તિ તસ્સ પુરતો ઠત્વા દુતિયં ગાથમાહ –

૧૪૩.''એવં સો સુહિતો હોતિ, યો વુદ્ધમપચાયતિ;

યથાહમજ્જ સુહિતો, દુમપક્કાનિ માસિતો’’તિ.

તત્થ **દુમપક્કાનિ માસિતો**તિ ઉદુમ્બરાદીનિ રુક્ખફલાનિ ખાદિત્વા અસિતો ધાતો સુહિતો.

તં સુત્વા મહામક્કટો તતિયં ગાથમાહ –

૧૪૪.‘‘યં વનેજો વનેજસ્સ, વઞ્ચેય્ય કપિનો કપિ;
દહરો કપિ સદ્ધેય્ય, ન હિ જિણ્ણો જરાકપી’’તિ.

તસ્સત્થો – યં વને જાતો કપિ વને જાતસ્સ કપિનો વઞ્ચનં કરેય્ય, તં તથા સદિસો દહરો વાનરો સદ્દહેય્ય, માદિસો પન જિણ્ણો જરાકપિ મહલ્લકમક્કટો ન હિ સદ્દહેય્ય, સતક્ખત્તુમ્પિ ભણન્તસ્સ તુમ્હાદિસસ્સ ન સદ્દહતિ. ઇમસ્મિઞ્હિ હિમવન્તપદેસે સબ્બં ફલાફલં વસ્સેન કિલિન્નં પતિતં, પુન તવ ઇદં ઠાનં નત્થિ, ગચ્છાતિ. સો તતોવ પક્કામિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા ખુદ્દકમક્કટો નેવાસિકો અહોસિ, કાળમહામક્કટો આગન્તુકો, રુક્ખદેવતા પન અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

ઉદુમ્બરજાતકવણ્ણના અટ્ઠમા.

[૨૯૯] ૯. કોમારપુત્તજાતકવણ્ણના

પુરે તુવન્તિ ઇદં સત્થા પુબ્બારામે વિહરન્તો કેળિસીલે ભિક્ખૂ આરબ્ભ કથેસિ. તે કિર ભિક્ખૂ સત્થરિ ઉપરિપાસાદે વિહરન્તે હેટ્ઠાપાસાદે દિટ્ઠસુતાદીનિ કથેન્તા કલહઞ્ચ પરિભાસઞ્ચ કરોન્તા નિસીદિંસુ. સત્થા મહામોગ્ગલ્લાનં આમન્તેત્વા ‘‘એતે ભિક્ખૂ સંવેજેહી’’તિ આહ. થેરો આકાસે ઉપ્પતિત્વા પાદઙ્ગુટ્ઠકેન પાસાદથુપિકં પહરિત્વા યાવ ઉદકપરિયન્તા પાસાદં કમ્પેસિ. તે ભિક્ખૂ મરણભયભીતા નિક્ખમિત્વા બહિ અટ્ઠંસૂ. તેસં સો કેળિસીલભાવો ભિક્ખૂસુ પાકટો જાતો. અથેકદિવસં ભિક્ખૂ ધમ્મસભાયં કથં સમુટ્ઠાપેસું – ‘‘આવુસો, એકચ્ચે ભિક્ખૂ એવરૂપે નિય્યાનિકસાસને પબ્બજિત્વા કેળિસીલા હુત્વા વિચરન્તિ, ‘અનિચ્ચં દુક્ખં અનત્તા’તિ વિપસ્સનાય કમ્મં ન કરોન્તી’’તિ. સત્થા આગન્ત્વા ‘‘કાય નુત્થ, ભિક્ખવે, એતરહિ કથાય સન્નિસિન્ના’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘ઇમાય નામા’’તિ વુત્તે ‘‘ન, ભિક્ખવે, ઇદાનેવ, પુબ્બેપેતે કેળિસીલકાયેવા’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો એકસ્મિં ગામકે બ્રાહ્મણકુલે નિબ્બત્તિ, ‘‘કોમારપુત્તો’’તિ નં સઞ્જાનિંસુ. સો અપરભાગે નિક્ખમિત્વા ઇસિપબ્બજ્જં પબ્બજિત્વા હિમવન્તપદેસે વસિ. અથઞ્ઞે કેળિસીલા તાપસા હિમવન્તપદેસે અસ્સમં માપેત્વા વસિંસુ, કસિણપરિકમ્મમત્તમ્પિ નેસં નત્થિ, અરઞ્ઞતો ફલાફલાનિ આહરિત્વા ખાદિત્વા હસમાના નાનપ્પકારાય કેળિયા વીતિનામેન્તિ. તેસં સન્તિકે એકો મક્કટો અત્થિ, સોપિ કેળિસીલકોવ મુખવિકારાદીનિ કરોન્તો તાપસાનં નાનાવિધં કેળિં દસ્સેતિ. તાપસા તત્થ ચિરં વસિત્વા લોણમ્બિલસેવનત્થાય મનુસ્સપથં અગમંસુ. તેસં ગતકાલતો પટ્ઠાય બોધિસત્તો તં ઠાનં ગન્ત્વા વાસં કપ્પેસિ, મક્કટો તેસં વિય તસ્સપિ કેળિં દસ્સેસિ.

બોધિસત્તો અચ્છરં પહરિત્વા ‘‘સુસિક્ખિતપબ્બજિતાનં સન્તિકે વસન્તેન નામ આચારસમ્પન્નેન કાયાદીહિ સુસઞ્ઞતેન ઝાનેસુ યુત્તેન ભવિતું વટ્ટતી’’તિ તસ્સ ઓવાદં અદાસિ. સો તતો પટ્ઠાય સીલવા આચારસમ્પન્નો

અહોસિ, બોધિસત્તોપિ તતો અઞ્ઞત્થ અગમાસિ. અથ તે તાપસા લોણમ્બિલં સેવિત્વા તં ઠાનં અગમંસુ. મક્કટો પુબ્બે વિય તેસં કેળિં ન દસ્સેસિ. અથ નં તાપસા ''પુબ્બે, ત્વં આવુસો, અમ્હાકં પુરતો કેળિં અકાસિ, ઇદાનિ ન કરોસિ, કિંકારણા''તિ પુચ્છન્તા પઠમં ગાથમાહંસુ –

૧૪૫.''પુરે તુવં સીલવતં સકાસે, ઓક્કન્તિકં કીળસિ અસ્સમમ્હિ;
કરોહરે મક્કટિયાનિ મક્કટ, ન તં મયં સીલવતં રમામા''તિ.

તત્થ **સીલવતં સકાસે**તિ કેળિસીલાનં અમ્હાકં સન્તિકે. **ઓક્કન્તિક**ન્તિ મિગો વિય ઓક્કન્તિત્વા કીળસિ. **કરોહરે**તિ એત્થ **અરે**તિ આલપનં. **મક્કટિયાની**તિ મુખમક્કટિકકીળાસઙ્ખાતાનિ મુખવિકારાનિ. **ન તં મયં સીલવતં રમામા**તિ યં પુબ્બે તવ કેળિસીલં કેળિવતં, તં મયં એતરહિ ન રમામ, ત્વમ્પિ નો ન રમાપેસિ, કિં નુ ખો કારણન્તિ.

તં સુત્વા મક્કટો દુતિયં ગાથમાહ –

૧૪૬.''સુતા હિ મય્હં પરમા વિસુદ્ધિ, કોમારપુત્તસ્સ બહુસ્સુતસ્સ;
મા દાનિ મં મઞ્ઞિ તુવં યથા પુરે, ઝાનાનુયુત્તો વિહરામિ આવુસો''તિ.

તત્થ **મય્હ**ન્તિ કરણત્થે સમ્પદાનં. **વિસુદ્ધી**તિ ઝાનવિસુદ્ધિ. **બહુસ્સુતસ્સા**તિ બહૂનં કસિણપરિકમ્માનં અટ્ઠન્નઞ્ચ સમાપત્તીનં સુતત્તા ચેવ પટિવિદ્ધત્તા ચ બહુસ્સુતસ્સ. **તુવ**ન્તિ તેસુ એકં તાપસં આલપન્તો ઇદાનિ મા મં ત્વં પુરે વિય સઞ્ઞાનિ, નાહં પુરિમસદિસો, આચરિયો મે લદ્ધોતિ દીપેતિ.

તં સુત્વા તાપસા તતિયં ગાથમાહંસુ –

૧૪૭.''સચેપિ સેલસ્મિ વપેય્ય બીજં, દેવો ચ વસ્સે ન હિ તં વિરૂળ્હે;
સુતા હિ તે સા પરમા વિસુદ્ધિ, આરા તુવં મક્કટ ઝાનભૂમિયા''તિ.

તસ્સત્થો – સચેપિ પાસાણપિટ્ઠે પઞ્ચવિધં બીજં વપેય્ય, દેવો ચ સમ્મા વસ્સેય્ય, અખેત્તતાય તં ન વિરૂળ્હેય્ય, એવમેવ તયા પરમા ઝાનવિસુદ્ધિ સુતા, ત્વં પન તિરચ્છાનયોનિકત્તા આરા ઝાનભૂમિયા દૂરે ઠિતો, ન સક્કા તયા ઝાનં નિબ્બત્તેતુન્તિ મક્કટં ગરહિંસુ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ''તદા કેળિસીલા તાપસા ઇમે ભિક્ખૂ અહેસું, કોમારપુત્તો પન અહમેવ અહોસિ''ન્તિ.

કોમારપુત્તજાતકવણ્ણના નવમા.

[૩૦૦] ૧૦. વકજાતકવણ્ણના

પરપાણરોધા જીવન્તોતિ ઇદં સત્થા જેતવને વિહરન્તો પુરાણસન્થતં આરબ્ભ કથેસિ. વત્થુ **વિનયે** (પારા॰ ૫૬૫ આદયો) વિત્થારતો આગતમેવ. અયં પનેત્થ સઙ્ખેપો – આયસ્મા ઉપસેનો દુવસ્સિકો એકવસ્સિકેન સદ્ધિવિહારિકેન સદ્ધિં સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા સત્થારા ગરહિતો વન્દિત્વા પક્કન્તો વિપસ્સનં પટ્ઠપેત્વા અરહત્તપ્પત્તો અપ્પિચ્છતાદિગુણયુત્તો તેરસ ધુતઙ્ગાનિ સમાદાય પરિસમ્પિ તેરસધુતઙ્ગધરં કત્વા ભગવતિ તેમાસં પટિસલ્લીને

સપરિસો સત્થારં ઉપસઙ્કમિત્વા પરિસં નિસ્સાય પઠમં ગરહં લભિત્વા અધમ્મિકાય કતિકાય અનનુવત્તને દુતિયં સાધુકારં લભિત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય ધુતઙ્ગધરા ભિક્ખૂ યથાસુખં ઉપસઙ્કમિત્વા મં પસ્સન્તૂ’’તિ સત્થારા કતાનુગ્ગહો નિક્ખમિત્વા ભિક્ખૂનં તમત્થં આરોચેસિ. તતો પભુતિ ભિક્ખૂ ધુતઙ્ગધરા હુત્વા સત્થારં દસ્સનાય ઉપસઙ્કમિત્વા સત્થરિ પટિસલ્લાના વુટ્ઠિતે તત્થ તત્થ પંસુકૂલાનિ છડ્ડેત્વા અત્તનો પત્તચીવરાનેવ ગણ્હિંસુ. સત્થા સમ્બહુલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સેનાસનચારિકં ચરન્તો તત્થ તત્થ પતિતાનિ પંસુકૂલાનિ દિસ્વા પુચ્છિત્વા તમત્થં સુત્વા ‘‘ભિક્ખવે, ઇમેસં નામ ભિક્ખૂનં ધુતઙ્ગસમાદાનં ન ચિરટ્ઠિતિકં વકસ્સ ઉપોસથકમ્મસદિસં અહોસી’’તિ વત્વા અતીતં આહરિ.

અતીતે બારાણસિયં બ્રહ્મદત્તે રજ્જં કારેન્તે બોધિસત્તો સક્કો દેવરાજા અહોસિ. અથેકો વકો ગઙ્ગાતીરે પાસાણપિટ્ઠે વસતિ, અથ ગઙ્ગાય મહોદકં આગન્ત્વા તં પાસાણં પરિક્ખિપિ. વકો અભિરુહિત્વા પાસાણપિટ્ઠે નિપજ્જિ, નેવસ્સ ગોચરો અત્થિ, ન ગોચરાય ગમનમગ્ગો, ઉદકમ્પિ વડ્ઢતેવ. સો ચિન્તેસિ – ‘‘મય્હં નેવ ગોચરો અત્થિ, ન ગોચરાય ગમનમગ્ગો, નિક્કમ્મસ્સ પન નિપજ્જનતો ઉપોસથકમ્મં વર’’ન્તિ મનસાવ ઉપોસથં અધિટ્ઠાય સીલાનિ સમાદિયિત્વા નિપજ્જિ. તદા સક્કો દેવરાજા આવજ્જમાનો તસ્સ તં દુબ્બલસમાદાનં ઞત્વા ‘‘એતં વકં વિહેઠેસ્સામી’’તિ એળકરૂપેન આગન્ત્વા તસ્સ અવિદૂરે ઠત્વા અત્તાનં દસ્સેસિ. વકો તં દિસ્વા ‘‘અઞ્ઞસ્મિં દિવસે ઉપોસથકમ્મં જાનિસ્સામી’’તિ ઉટ્ઠાય તં ગણ્હિતું પક્ખન્દિ. એળકોપિ ઇતો ચિતો ચ પક્ખન્દિત્વા અત્તાનં ગહેતું નાદાસિ. વકો તં ગહેતું અસક્કોન્તો નિવત્તિત્વા આગમ્મ ‘‘ઉપોસથકમ્મં તાવ મે ન ભિજ્જતી’’તિ તત્થેવ પુન નિપજ્જિ. સક્કો સક્કત્તભાવેનેવ આકાસે ઠત્વા ‘‘તાદિસસ્સ દુબ્બલજ્ઝાસયસ્સ કિં ઉપોસથકમ્મેન, ત્વં મમ સક્કભાવં અજાનન્તો એળકમંસં ખાદિતુકામો અહોસી’’તિ તં વિહેઠેત્વા ગરહિત્વા દેવલોકમેવ ગતો.

૧૪૮.‘‘પરપાણરોધા જીવન્તો, મંસલોહિતભોજનો;
વકો વતં સમાદાય, ઉપપજ્જિ ઉપોસથં.

૧૪૯.‘‘તસ્સ સક્કો વતઞ્ઞાય, અજરૂપેનુપાગમિ;
વીતતપો અજ્ઝપ્પત્તો, ભઞ્જિ લોહિતપો તપં.

૧૫૦.‘‘એવમેવ ઇધેકચ્ચે, સમાદાનમ્હિ દુબ્બલા;
લહું કરોન્તિ અત્તાનં, વકોવ અજકારણા’’તિ. –

તિસ્સોપિ અભિસમ્બુદ્ધગાથાવ.

તત્થ **ઉપપજ્જિ ઉપોસથ**ન્તિ ઉપોસથવાસં ઉપગતો. **વતઞ્ઞાયા**તિ તસ્સ દુબ્બલવતં અઞ્ઞાય. **વીતતપો અજ્ઝપ્પત્તો**તિ વિગતતપો હુત્વા ઉપગતો, તં ખાદિતું પક્ખન્દીતિ અત્થો. **લોહિતપો**તિ લોહિતપાયી. **તપ**ન્તિ તં અત્તનો સમાદાનતપં ભિન્દિ.

સત્થા ઇમં ધમ્મદેસનં આહરિત્વા જાતકં સમોધાનેસિ – ‘‘તદા સક્કો અહમેવ અહોસિ’’ન્તિ.

વકજાતકવણ્ણના દસમા.

કુમ્ભવગ્ગો પઞ્ચમો.

તસ્સુદ્દાનં –

વરકુમ્ભ સુપત્ત સિરિવ્હયનો, સુચિસમ્મત બિન્દુસરો ચુસભો;
સરિતંપતિ ચણ્ડિ જરાકપિના, અથ મક્કટિયા વકકેન દસાતિ.

અથ વગ્ગુદ્દાનં –

સઙ્કપ્પો પદુમો ચેવ, ઉદપાનેન તતિયં;
અબ્ભન્તરં ઘટભેદં, તિકનિપાતમ્હિલઙ્કતન્તિ.

તિકનિપાતવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

(દુતિયો ભાગો નિટ્ઠિતો.)